
**ASES
VI. INTERNATIONAL
CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES**

CONFERENCE BOOK

EDITOR: ASSIST. PROF. FULYA SAVAS

ASES

VI. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

JUNE 16-18, 2023

VAN, TURKIYE

EDITOR: ASSIST. PROF. FULYA SAVAS

COPYRIGHT © 2023

BY ASES CONGRESS ORGANIZATION

PUBLISHING COMPANY LIMITED

ALL RIGHTS RESERVED . NO PART OF THIS PUBLICATION MAY BE REPRODUCED, DISTRIBUTED OR TRANSMITTED IN ANY FORM OR BY ANY MEANS, INCLUDING PHOTOCOPYING, RECORDING OR OTHER ELECTRONIC OR MECHANICAL METHODS, WITHOUT THE PRIOR WRITTEN PERMISSION OF THE PUBLISHER, EXCEPT IN THE CASE OF BRIEF QUOTATIONS EMBODIED IN CRITICAL REVIEWS AND CERTAIN OTHER NONCOMMERCIAL USES PERMITTED BY COPYRIGHT LAW. ASES CONGRESS ORGANIZATION PUBLISHING® IT IS RESPONSIBILITY OF THE AUTHOR TO ABIDE BY THE PUBLISHING ETHICS RULES.

ASES PUBLICATIONS – 2023©

LICANCE KEY: 2022/ 63715

30.06.2023

ISBN: 978-605-72473-5-3

CONGRESS ID

CONFERENCE TITLE

ASES VI. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

DATE AND PLACE

JUNE 16-18, 2023

VAN, TURKIYE

ORGANIZATION

ASES (ACADEMY OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL STUDIES)

LANGUAGES

Turkish, English, Arabic, Russian

ORGANIZING COMMITTEE MEMBERS

CHAIRMAN OF THE ORGANIZING BOARD

Prof. Dr. MEHMET KAYGUSUZOGLU

ORGANIZING BOARD

DR. ASSIA ALLAOU

UNIVERSITY OF CONSTANTINE (ALGERIA)

DR. MARIUS LOLEA

UNIVERSITY OF ORADEA (ROMANIA)

DR. MUHAMMAD FAISAL

SINDH MADRESSATUL ISLAM UNIVERSTY (PAKISTAN)

DR. KR PADMA

SRIPADMAVATIMAHILAVISVIDYALAYAM (WOMEN'S) UNIVERSITY (INDIA)

DR. ROZINA KHATTAK

SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKISTAN)

DR. VARVARA GETMANTSEVA

THE KOSYGIN STATE UNIVERSITY OF RUSSIA (RUSSIA)

IONUT CRISTIAN SCURTU

"MIRCEA CEL BATRAN" NAVAL ACADEMY

GENERAL COORDINATOR

Assist. Prof. OGUZHAN NACAROGLU

COORDINATOR

AYSEL UNAL

CHAIRMAN OF THE SCIENCE COMMITTEE

SCIENCE BOARD

Prof. Dr. OKTAY BEKTAS

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. ALI OSMAN ALAKUS

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. ARZU KARACA

MUNZUR UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. BANU YAZGAN INANC

TOROS UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. BEJTULLA IRON

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Prof. Dr. DENIZ YENGIN

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Prof. Dr. EMRULLAH FATIS

AHI EVRAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. HATICE FERIHA AKPINARLI

ANKARA HACI BAYRAM VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. IOSEFINA BLAZSANI BATTO

AZERBAIJAN UNIVERSITY OF LANGUAGES (AZERBAIJAN)

Prof. Dr. MEHMET ALI SALAHLI

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Prof. Dr. MEHMET KAYGUSUZOĞLU

HASAN KALYONCU UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Prof. Dr. MEHMET SERKAN UMUZDAS

TOKAT GAZIOSMANPASA UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. MINE KAYA KEHA

ATATURK UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. MUKADDER BOYDAK OZAN

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. NURETTIN KONAR

BANDIRMA ONYEDI EYLUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SABRI KARADOĞAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SADETTIN OZCELIK

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SIBEL KAHRAMAN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SNEZANA BILIC

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Prof. Dr. SENGUL KOCAMAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. QASIM HACIYEV

AZERBAIJAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES (AZERBAIJAN)

Prof. VIOLETA MADZOVA

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Assoc. Prof. ASLI SAYLAN KRIMIZIGUL

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. AYSE SEZER

BILECIK SEYH EDEBALI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. AYSEGUL TURK

ANKARA HACI BAYRAM VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. BURCU UZUM

KOCAELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. DERYA UZUN AYDIN

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. FULYA ONER ARMAĞAN

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. GORKEMLI KAZAR

MUNZUR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HAMIT ARBAS

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Assoc. Prof. HATICE BURCIN SOLT

ZONGULDAK BULENT ECEVIT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HAYATI CAVUS

VAN YUZUNCU YEAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HICRAN OZLEM ILGIN

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Assoc. Prof. IPEK FATMA CEVIK

USKUDAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ISMAIL SAN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MAHMUT CITIL

GAZI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MUHAMMAD JEHANGIR

ABDUL WALI KHAN UNIVERSITY (PAKISTAN)

Assoc. Prof. MUSTAFA TUYSUZ

VAN YUZUNCU YEAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. NASEEM AKHTER

SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKISTAN)

Assoc. Prof. ORCUN BOZKURT

MUSTAFA KEMAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OZCAN DEMIR

GAZIANTEP UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OZGUR ALTINDAĞ

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OZLEM ARDA

ISTANBUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SELMAN ABLAK

CUMHURIYET UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SONGUL KARABATAK

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SUKRAN KARACA

SIVAS CUMHURIYET UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. VICTORIA ROCACIUC

INSTITUTE OF CULTURAL HARITAGE (MOLDOVA)

Assoc. Prof. VOLODYMYR MESHCHERIAKOV

STATE BIOTECHNOLOGICAL UNIVERSITY (UKRAINE)

Assoc. Prof. YUSUF ARSLAN

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ZELIHA TEKIN

MUS ALPARSLAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ZUHAL AKMESE

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. AHMET KURTOĞLU

BANDIRMA ONYEDI EYLUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. AYSUN BEYDOLA

YAKIN DOĞU UNIVERSITYSI (KKTC)

Assist Prof. BARIS AYDIN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. CETIN TAN

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. DOSS PARIMALA

UNIVERSITY OF DELHI (INDIA)

Assist Prof. DR. DINOOP K

MAHATMA GANDHI UNIVERSITY (INDIA)

Assist Prof. FRANCISCO JAVIER PALACIOS-HIDALGO

UNIVERSITY OF CÓRDOBA (SPAIN)

Assist Prof. ESREF AKMESE

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. ELIF SELCAN OZTAY

VAN YUZUNCU YER UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. EMIN TAMER YENEN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. FAHRUNNISA KAZANAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. FATMA ALASLAN

YAKIN DOĞU UNIVERSITYSI (KKTC)

Assist Prof. GAMZE AKKAYA

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. GULSAH GURKAN

TURGUT OZAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. MEENAKSHI INGOLE

UNIVERSITY OF DELHI (INDIA)

Assist. Prof. MEHMET TUNAZ

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. MELIHA UZUN

SIRNAK UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. MUHAMMAD FAISAL

TOP-TECH AL INSTITUTE OF TECHNOLOGIES (PAKISTAN)

Assist Prof. MURAT BUĞRA TAHALI

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. OĞUZ HAN OZTAY

VAN YUZUNCU YER UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. OKTAY KIZKAPAN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. PELIN ERTEKIN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. SERHAT ERDEM

ATATURK UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. SUKRU BILICI

MUS ALPARSLAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. ABDULLAH KILICARSLAN

KTO KARATAY UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. AHMET DEMIREL

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. ESMERAY KARATAS

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Dr. HANI AMIR AOUISSI

CRSTRA-BISKRA (ALGERIA)

Dr. MAJA VIZJAK

FACULTY OF ECONOMICS AND TOURISM MIJO MIRKOVIC (CROATIA)

Dr. MELEK KARACA

Dr. RAMAZAN ERTURK

MINISTRY OF EDUCATION

Dr. SEYIDE EROĞLU

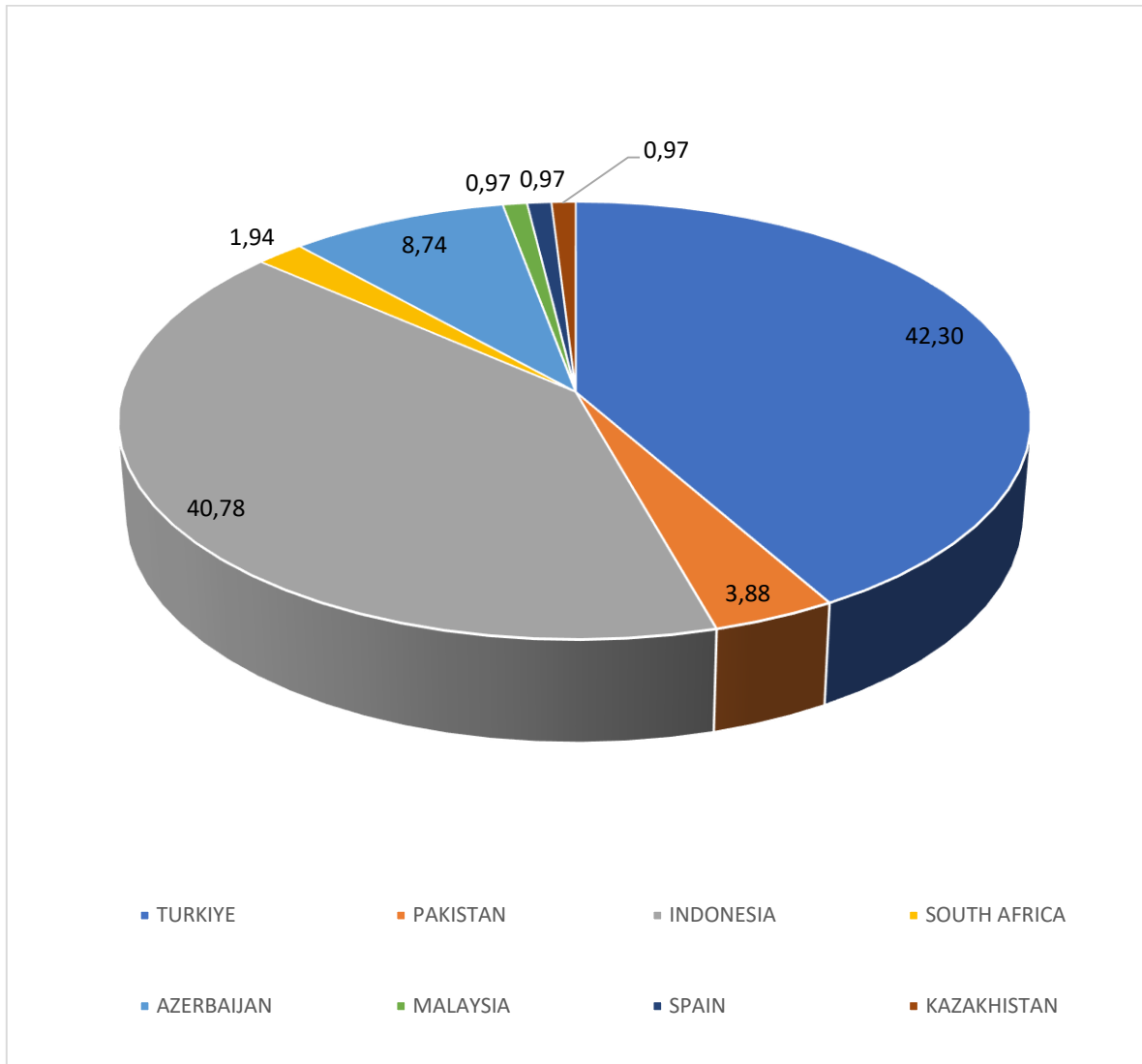

CONFERENCE STATISTICS

Distribution of the papers presented orally at the conference by countries

Country	Number of Papers	Percentage (%)
TURKIYE	44	42,30%
INDONESIA	42	40,78%
AZERBAIJAN	9	8,74%
PAKISTAN	4	3,88%
SOUTH AFRICA	2	1,94%
MALAYSIA	1	0,97%
KAZAKHISTAN	1	0,97%
SPAIN	1	0,97%
TOTAL	104	100%

Ases VI. International Conference On Social Sciences
June 16 -18, 2023, Van, Türkiye
CONFERENCE STATISTICS

ASES VI. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE

June 16-18, 2023, Van, Türkiye

CONFERENCE PROGRAM

**ASES VI. INTERNATIONAL
CONFERENCE ON SOCIAL
SCIENCES**

**JUNE 16-18, 2023,
VAN, TURKIYE**

CONFERENCE PROGRAM

16.06.2023

FRIDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 1 / MODERATOR

Dr. Hasan GÖKÇE

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Fulya SAVAŞ	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	REFLECTION OF EMBROIDERY ON CONTEMPORARY CERAMIC ART
HAYRUNNİSA OKUR	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	WOMEN FROM THE PERSPECTIVE OF INANNA AND SUKALETUDA MYTHOLOGY
Dr. Hasan GÖKÇE Dr. Seyide EROĞLU Dr. Melek KARACA Prof. Dr. Oktay BEKTAŞ	Milli Eğitim Bakanlığı Bağımsız Araştırmacı Erciyes Üniversitesi	TEACHER'S VIEWS ON STEM-BASED ROBOTIC CODING APPLICATIONS
Tahsin BOZDAĞ Prof. Dr. Ayşe Aslıhan EROĞLU	Atatürk Üniversitesi	MALATYA KULUNCAK YÖRESİ DARILI KÖYÜ DOKUMLARI VE YANIŞLAR
Dr. Hasan GÖKÇE Dr. Seyide EROĞLU Dr. Melek KARACA Prof. Dr. Oktay BEKTAŞ	Milli Eğitim Bakanlığı Bağımsız Araştırmacı Erciyes Üniversitesi	TEACHER'S VIEWS ON STEM-BASED ROBOTIC CODING TRAININGS
Prof. Dr. Birsen ÇEKEN Oğuzhan ARAS	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	ANALYSIS OF GLOBAL BRANDS AS POSTER DESIGNS AND SEMIOTICS; IKEA EXAMPLE
Tahsin BOZDAĞ Prof. Dr. Ayşe Aslıhan EROĞLU	Atatürk Üniversitesi	MALATYA DOĞANŞEHİR POLAT İLÇESİ DOKUMALARI
Prof. Dr. Birsen ÇEKEN Duygu ALTIN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	“A ANDALUSIAN DOG” IN THE LIGHT OF SURREALISM AND SEMIOTICS ANALYSIS

16.06.2023

FRIDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 2 / MODERATOR

Rest. Assist. Emre AKUSTA

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Merve ERSAN Neslihan DEĞİRMENÇİ	Hacı Bayram Veli Üniversitesi	THE USE OF ANIMAL METAPHORS IN ADVERTISEMENTS: SEMIOTIC ANALYSIS OF THE VOLKSWAGEN CASE
Serap ÖZGÜL ERDEM Prof. Dr. Nazan YELKİKALAN	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	ÇANAKKALE İLİNDE YAŞAYAN SİĞİNMACILARIN İŞGÜCÜ PİYASASINDAKİ PROFİLLERİ
Assoc. Prof. Merve ERSAN Banu ÖNDER	Hacı Bayram Veli Üniversitesi	SEMIOLOGY ANALYSIS OF LIFEPROOF IPHONE 6 COVER ADVERTISEMENTS
Vildan ÜSTÜN ŞAHİNER Prof. Dr. Hacer TOR	Hacı Bayram Veli Üniversitesi	SOSYAL MODEL BAKIŞ AÇISIYLA “BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ENGELLİ HİZMET BİRİMLERİ YÖNETMELİĞİ’NİN” DEĞERLENDİRİLMESİ
Rest. Assist. Emre AKUSTA	Kırklareli Üniversitesi	CALCULATION OF TURKEY’S SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDEX: 2000-2019 PERIOD
Lect. Zeliha SÜNBÜL KOÇAK	Balıkesir Üniversitesi	MUHASEBEDE BİLİŞSEL GÖRECELİĞİN KARAR KALİTESİNE ETKİSİ
Rest. Assist. Emre AKUSTA	Kırklareli Üniversitesi	DETERMINATION OF OPTIMAL RENEWABLE ENERGY SOURCE: THE CASE OF TURKEY
TAYİBE ASLIM Assist. Prof. UFUK AY	KTO Karatay Üniversitesi	EXAMINING THE MODERATOR ROLE OF MATERIALISMS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN CONSUMER ETHNOCENTRISM AND BRAND LOYALTY
Ramazan NAZLIGÜL	Necmettin Erbakan Üniversitesi	SABAHATTİN ALİ’NİN DEĞİRMEN, KAĞNI VE SES KİTAPLARINDA TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK

16.06.2023

FRIDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 3 / MODERATOR

Assist. Prof. Müslim ALANOĞLU

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
BENGÜL BİROĞLU ŞAHBAZ ELA CENGİZ ELİF YAĞMUR KOÇ	Mezitli İmam Hatip Ortaokulu	KÜLTÜR AKTARIMINDA DİJİTAL KÖPRÜLER
Dr. Burçin COŞKUN	Trakya Üniversitesi	THE EFFECT OF HOME EDUCATIONAL RESOURCES ON THE MATHEMATICS ACHIEVEMENT OF EIGHTH GRADE STUDENTS: TIMSS 2015-2019 EXAMPLE
Assoc. Prof. Songül KARABATAK Assist. Prof. Müslim ALANOĞLU	Fırat Üniversitesi	ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN ÖZ- YÖNELİMLİ ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME DÜZEYLERİ İLE İLİŞKİSİ
Dr. Burçin COŞKUN	Trakya Üniversitesi	EVALUATION OF PIRLS 2021 TÜRKİYE RESULTS
Fatmanur EKİNCİ Prof. Dr. Oktay BEKTAŞ	Erciyes Üniversitesi	OPINIONS OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS ON MULTIPLE INTELLIGENCE THEORY
Assoc. Prof. Songül KARABATAK Assist. Prof. Müslim ALANOĞLU	Fırat Üniversitesi	OKUL MÜDÜRLERİNİN DÖNÜŞÜMCÜ LİDERLİK ÖZELLİKLERİ İLE OKUL ETKİLİLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ
Çağla KAPAR KARABACAK Assoc. Prof. Betül DEMİRDÖĞEN	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	ÖĞRETMENLERİN İYONİK ÇÖZÜNME KONUSUNDAKİ ANLAYIŞLARININ KİMYASAL GÖSTERİMLER YOLU İLE BELİRLENMESİ
Emir OKER Prof. Dr. Mustafa METİN	Erciyes Üniversitesi	2009-2023 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE E TWINNING PROJELERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ: BİR META-SENTEZ ÇALIŞMASI

16.06.2023

FRIDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 4/ MODERATOR

Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
SEVDA MƏMMƏDOVA	Bakü Devlet Üniversitesi	MODERN KOŞULLARDA BAKÜ DEVLET ÜNİVERSİTESİ ELMİ KÜTÜPHANESİNDE ELEKTRONİK BILGI ARAÇLARI İLE KULLANICILARA HİZMET
MUJIP BIN MUNIB VIENNY BALAKRISHNAN ERMA GAGAH ANITA MD. YASIN	Keningau Vocational College	CULTIVATING INTERNATIONALIZATION THROUGH ONLINE EXCHANGE CLASSES
ALIFIYA SUHAILA ANNISA PUTRI AULIA NAZILA PUTRI INDAH B. MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	PHILOSOPHY AS THE ESSENCE OF HUMAN WISDOM
Nur Shihatus SAKINAH Hendri Hermawan ADINUGRAHA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	INVESTIGATIVE AUDIT TECHNIQUES IN DISCLOSING FRAUD IN INDONESIA
RISKI FEBRIANA Hendri Hermawan ADINUGRAHA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	THE DEVELOPMENT OF KPOP FANS IN INDONESIA
AMALIA AMIZA MUHAMAD NANDA SETIAWAN MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	PRODUKSI DAN KONSUMSI DALAM ISLAM
UMMU NAJWA INTAN AYU ANGGRAINI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	THE PHENOMENON OF CORRUPTION IN INDONESIA FROM THE PERSPECTIVE OF THE PHILOSOPHY OF SCIENCE
Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA	University of Zululand	DO BAPEDI PEOPLE FEEL MUSIC WITH THE BODY AND SOUL AND THEN TRANSFORM SUCH FEELINGS INTO ACTION? YES, DEFINITELY
Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA	University of Zululand	FORGING IDENTITIES NOT SIMPLY THROUGH THE ADULT – CHILD RELATIONSHIP BUT ALSO THROUGH CHILD – TO – CHILD TRANSMISSION: THE CASE OF BAPEDI CHILDREN’S MUSICAL ARTS

ASES VI. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
June 16-18, 2023, Van, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

16.06.2023

FRIDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 5 / MODERATOR

Prof. Dr. ELMAN GULIYEV

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
NAILA TAMAMIL ASNA DIAH AYU SETYOWATI ZASKIA FANI MUSZAKI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	FOKUS FILSAFAT EKONOMI ISLAM: TRILOGI EKONOMI ISLAM
AYNUR BADALOVA	AZERBAIJAN DEVLET PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ	SPEAKING AS THE MAIN FACTOR OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS
RIZKI AMIN FAUZI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF WOOD SHOP BUSINESS ANIS JAYA BANDAR BATANG
Dr. Ülker BAHSIYEVA	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi	THE ROLE OF ZIYA GOYALP'S CREATIVITY IN THE PROPAGATION OF TURKISH IDEAS
DITA NOVITA SARI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	FEASIBILITY STUDY FOR GENDHIS KIDS PEKAJANGAN STORE BUSINESS
Muhammad KURNIAWAN Hendri Hermawan ADİNUGRAHA SUSMININGSIH Ali MUHTAROM	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ONLINE PILGRIMAGE RITUALS IN INDONESIA
KHAYALA HAMIDOVA	Azerbaijan State Pedagogical University	SEMANTIC STRUCTURE OF ONE- MEMBER SENTENCES IN AZERBAIJANI AND ENGLISH FOLKLORE
Dr. CRISTINA A. HUERTAS- ABRIL Dr. FRANCISCO J. PALACIOS-HIDALGO	University of Córdoba	LEARNING MATHEMATICS THROUGH PLURILITERACIES: THE PMATHS PROJECT
Prof. Dr. ELMAN GULIYEV	AZERBAIJAN DEVLET PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ	THE POETIC STYLE OF YUNUS IMRA
DHINA SAFRINA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS "ERNA GROCERY SHOP"
Lect. Sayara YERGESHOVA	Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi	AİLE FOTOĞRAFLARINDA GELİNLİKLERİN İNCELENMESİ VE ÜZERİNE MODERN GELİNLİK TASARIMLARININ GELİŞTİRİLMESİ

ASES VI. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
June 16-18, 2023, Van, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

16.06.2023

FRIDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 6/ MODERATOR

Assoc. Prof. NASEEM AKHTER

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
SUCI RAHMAWATI EMY NAILIS SAILA ARZAQINA MUHAMMAD ARIS SYAFII HAPPY SISTA DEVI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	CHARACTERISTICS AND DESIGN ISLAMIC ECONOMIC SYSTEM
AQDI ROFIQ ASNAWI SITI US BANDIYAH	Universitas Darussalam Gontor	BETWEEN LATE ANTIQUITY AND JAHILIYYAH: CRITIQUE ON SOME OF ANGELIKA NEUWIRTH'S VIEWS OF THE QUR'AN
Hana Dwi HANDAYANI Wahid Wachyu ADI WINARTO Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	LEMBAGA WAKAF DI INDONESIA
AQDI ROFIQ ASNAWI	Universitas Darussalam Gontor	ASSESSING QURANIC VARIANT READINGS IN SURAH AL-FATIHAH: A CRITICAL ANALYSIS OF THE CORPUS CORANICUM PROJECT
SULISTIANI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	BUSINESS FEASIBILITY ANALYSIS IN TERMS OF ASPECTS MARKETING AND FINANCE AT THE TEGAL NJAJAN.CO TAVERN
SALMA NABILA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK SYAMSUDDIN VERSIANDIKA YUDHA PRATAMA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN INCOME OF FOOD SMEs AND CONVECTION SMEs MEDIUM TO LOW IN THE REGION OF PEMALANG
Assoc. Prof. NASEEM AKHTER	Shaheed Benazir Bhutto Women University	THE IMPORTANCE OF HONESTY IN THE FORMATION OF A PEACEFUL SOCIETY: A REVIEW OF ISLAMIC CONTEXT- BASED RESEARCH
ADINDA RISQIANA DEWI MAULANA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK SYAMSUDDIN	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	BUYING AND SELLING BATIK NEGLIGEE AT PASAR JOHAR SEMARANG
Assoc. Prof. NASEEM AKHTER	Shaheed Benazir Bhutto Women University	A RESEARCH REVIEW OF ISLAMIC TEACHINGS REGARDING THE DIGNITY AND RESPECT OF HUMANITY

ASES VI. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
June 16-18, 2023, Van, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

16.06.2023
FRIDAY / 13:00-15:30
SESSION:2 HALL: 1 / MODERATOR
Dr. Abdulkadir SAĞLAM

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Dr. Abdulkadir SAĞLAM	Van Edremit Bilim ve Sanat Merkezi	HOW MUCH SPACE DO WE GIVE TO VISUAL READING AND VISUAL PRESENTATION IN PRIMARY SCHOOL? AN EVALUATION ON LIFE SCIENCE AND SOCIAL STUDIES LESSONS
Dr. Serkan ÇİFTÇİ	Yusuf Gökçenay Bilim ve Sanat Merkezi	EVALUATION OF SUPPORT EDUCATION ROOM PRIMARY SCHOOL SOCIAL SCIENCES ACTIVITY BOOK PREPARED FOR GIFTED STUDENTS IN THE CONTEXT OF REVISED BLOOM TAXONOMY
Dr. Seyide EROĞLU Dr. Melek KARACA Prof. Dr. Oktay BEKTAŞ	Milli Eğitim Bakanlığı Bağımsız Araştırmacı Erciyes Üniversitesi	USE OF DIGITAL STORIES IN SCIENCE EDUCATION: THE EXAMPLE OF THE ARCTIC REGION
Güllü ULUTAŞ Dr. Hatice TOZAK Yasin TEMEL	Vali Recep Yazıcıoğlu İlkokulu Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü	EXAMINING OF TUBITAK 4008 INCLUSIVE EDUCATION PROJECT WITH EVIDENCE-BASED PRACTICES THROUGH REFLECTIVE JOURNALS
Sümeyye DEMİR Assoc. Prof. Hikmet Zeki KAPCI	Erciyes Üniversitesi	CERİDE-İ MEHAKİM GAZETESİNDE OSMANLI HAPİSHANE SİSTEMİ VE GARDİYANLAR NİZAMNAMESİ
Dr. Hatice TOZAK Zühal TİĞRE AKÇAY Yasemin ÖZBEK Çağlar AKÇAY Yasin TEMEL	Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü	PLANNING OF TUBITAK 4004-PRODUCT ORIENTED DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL TEACHER COMPETENCIES ON MATHEMATICS EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD PROJECT
Assoc. Prof. Elif ERTEM AKBAŞ Soner KARABACAK	Yüzüncü Yıl Üniversitesi MEB	EXAMINATION OF SECONDARY MATHEMATICS TEACHERS' USE OF MATHEMATICAL MODELING IN THE CONTEXT OF STUDENT OPINIONS
Assist. Prof. Mortaza OJAGHLOU	Istanbul Aydin University	DYNAMIC RELATIONSHIP BETWEEN UNCERTAINTY, PRODUCTION AND INFLATION: THE CASE OF TURKEY
İsmet NACAROĞLU	Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü	TERÖRLE MÜCADELEDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ
Serap YÖRÜBULUT	Kırıkkale Üniversitesi	PREMIUM ESTIMATION USING THE BUHLMANN-STRAUB CREDIBILITY ESTIMATION METHOD

16.06.2023

FRIDAY / 13:00-15:30

SESSION: 2 HALL: 2 / MODERATOR

Dr. Orhan AY

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Funda ÇOBAN	İzmir Demokrasi Üniversitesi	KARŞILAŞTIRMALI BİR OKUMA: OSMANLI-RUS MODERNLEŞMESİ
Alperen APAYDIN	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	THE FOUNDATION OF THE CONSTITUTIONAL COURT IN TURKEY: ITS RESPONSIBILITIES AND FUNCTIONS IN TAX PROCEDURES
İrem MİZAN Assist. Prof. Cengiz KESİK	Harran Üniversitesi	OPINIONS OF CLASS TEACHERS ON MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION COURSE and SUPPLEMENTARY BOOKS
Assoc. Prof. Daimi KOÇAK Gülhan DOĞANAY	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	MÜTEVAZİ LİDERLİK VE ÖRGÜT YARARINA ETİK DIŞI DAVRANIŞ ARASINDAKİ İLİŞKİDE KİŞİ ÖRGÜT UYUMUNUN ARACI ROLÜ
Assist. Prof. Mikail İPEK	Kırklareli Üniversitesi	NÜBÜVVETE OLAN TUTUMU AÇISINDAN İBNÜ'R-RÂVENDÎ
Dr. Orhan AY	İhsan Süreyya Sırma Anadolu İmam Hatip Lisesi	PRINCIPLES OF FAITH OF BEKTASHI POETRY
Mustafa KORKUSUZ Prof. Dr. Temel ÇALIK	Millî Eğitim Bakanlığı Gazi Üniversitesi	MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSELERİNİN FİZİKİ ÖZELLİKLERİNİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ
Dr. Orhan AY	İhsan Süreyya Sırma Anadolu İmam Hatip Lisesi	THE EFFECT OF SUFI ORDERS ON TURKISH LITERATURE
Şeyma DOĞRUSÖYLER KULU Assist. Prof. Hasan GEDİK	KTO Karatay Üniversitesi	DÜNYA ALUMİNYUM PROFİL TİCARETİNDE TÜRKİYE'NİN KONUMU
Assist. Prof. Züleyha YILDIRIM YAKAR	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	THE EFFECT OF MATHEMATICAL MODELING COURSE ON MATHEMATICAL MODELING SELF- EFFICACY OF ELEMENTARY MATHEMATICS TEACHER CANDIDATES

ASES VI. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
June 16-18, 2023, Van, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

16.06.2023
FRIDAY / 13:00-15:30
SESSION: 2 HALL: 3/MODERATOR
Dr. Ayten ABBASOVA

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
FIFIANI DWI KURNIA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	FEASIBILITY STUDY OF BUSINESS DEVELOPMENT BAROKAH COLLECTION SHOP KARANGDADAP PEKALONGAN
KHOIRUM RODHIATU IFA Hendri Hermawan ADINUGRAHA SUSMININGSIH Ali MUHTAROM	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	THE ROLE OF COMMUNITY WAKAF TOWARDS THE DEVELOPMENT OF THE SOVEREIGN ECONOMY OF INDONESIA
DINDA HASANATUL JAMILA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK HAPPY SISTA DEVY	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	FEASIBILITY STUDY OF ANAK HEBAT (AHE) TUTORING BUSINESS TEGALSURUH BRANCH, PEKALONGAN REGENCY
Dr. Ayten ABBASOVA	Azerbaijan State Pedagogical University	THE IMAGE OF HOMELAND IN THE WORK OF "KRIMNAME" BY SHAKIR SELIM
BARATADEWA SAKTI PERDANA Hendri Hermawan ADINUGRAHA SUSMININGSIH Ali MUHTAROM	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	REVIEW OF ISLAMIC ECONOMIC PERSPECTIVES ON CASH ON DELIVERY PRACTICES IN ONLINE SHOPPING PLATFORM IN INDONESIA
Dr. TƏRANƏ ƏZİMOVA	AZERBAIJAN DEVLET PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ	BƏXTİYAR VAHABZADƏ POEZİYASININ SIRRI
NUR ASIAH NINGSIH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	INDIVIDUAL OWNERSHIP, PUBLIC OWNERSHIP, AND STATE OWNERSHIP IN ISLAMIC ECONOMICS
Rest. Assist. AYNUR CEFEROVA	Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi	ADVERBS AND THEIR PROCESSING IN TURKIYE TURKISH AND AZERI TURKISH
NAELUSYIFA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK HAPPY SISTA DEVY	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ANALYSIS OF THE FEASIBILITY STUDY THE DAMMAS JEANS CONVECTION BUSINNES IN PEGADEN TENGAH
Valida SHIKHALIYEVA	Azerbaijan State Pedagogical University	ANALYSIS OF ENIS BEHIC KORYÜREY'S NATIONAL THOUGHT

ASES VI. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
June 16-18, 2023, Van, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

16.06.2023

FRIDAY / 13:00-15:30

SESSION: 2 HALL: 4 / MODERATOR

ZOHAIB HASSAN SAIN

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
AISYAH AMINI ZAKIYAH MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	EXPLORATION OF THE VALUES OF MONOTHEISM IN THE FINANCIAL STATEMENTS OF ISLAMIC BANKING INSTITUTIONS
NADA ALYA SEPTIANA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ANALYSIS OF BUSINESS FEASIBILITY STUDY OF KOREAN STREET FOOD NJAJANKUY_MEOGJA
PUTRI TSANI SALSABILA NABILATUL 'ATHIFAH FITRIYANI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ANALYSIS OF THE VALUE OF TAUHID IN FINANCIAL REPORTS AT BANK MUAMALAT
ONIEK RAGIL PUSPITASARI MUHAMMAD FIKRI MAHREZA SITI AMAROH	State Islamic Institute Kudus	DETERMINANTS OF MACROECONOMIC FACTORS ON THE PERFORMANCE OF MONEY MARKET SHARIA MUTUAL FUNDS IN 2018-2022
AMELIASYA NATALIA CASHA SITI FATIMAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	THE PRACTICE OF BUYING AND SELLING CREDIT IN THE PERSPECTIVE OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY
A'ININ NI'MAH DINA IRFINA APRILITA WIJASRI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	Increase in Prices of Staples in the Month of Ramadan in the Perspective of Islamic Economic Philosophy
MIFTAKHUL AYU KHOIRANI AMIROTUL MAHFUDHOH PUTRI HANDAYANI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	DECONSTRUCTION OF MEASURABLE ISLAMIC ECONOMIC MODEL (Case Study of Increase in World CPO Prices Triggers Increase in Cooking Oil Prices in West Sumatra)
ZOHAIB HASSAN SAIN	Superior University	BLENDED LEARNING: A NEW CHALLENGE FOR PAKISTANI UNIVERSITY STUDENTS
ZOHAIB HASSAN SAIN	Superior University	AN EXAMINATION OF COMMON CHALLENGES ENCOUNTERED IN INSTITUTES OF HIGHER LEARNING
TAMIMATUL ISNAINI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK SYAMSUDDIN	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ANALYSIS OF FEASIBILITY STUDY OF MSME BUSINESS SHOP JUMAROH SEMBAKO SHOP (Case Study in Kalibeluk Village , Warungasem District , Batang Regency)

ASES VI. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
June 16-18, 2023, Van, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

16.06.2023
FRIDAY / 13:00-15:30
SESSION: 2 HALL: 5/ MODERATOR
Dr. NASEER AHMAD

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
ISNA ARIFATUL FATWA M. AZIMUL WAFI SILKA FAROIDA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGIES FROM AN ISLAMIC PERSPECTIVE
VINA RIZQOENI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF SHIRT CONVECTION BUSINESS IN BOTEKAN VILLAGE
KURMANISAH RIZKI NURFITAJAYA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ZAKAT FROM THE POINT OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY
ABDILLAH FAWAZ MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS JEROEK PURUT STEAK N FOODS OUTLET KAJEN
MENIK WIDHI ARTIKA EEF SAIFULLAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	THE ACTUALITY OF THE PHILOSOPHY OF SCIENCE AS THE BASIS AND DIRECTION FOR THE DEVELOPMENT OF ACCOUNTING SCIENCE
WARDAH MAHIRDINI M. TAUFIQ ABADI MM	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS MINGGON TOURISM MARKET, JATINAN, BATANG DISTRICT
WARDAH MAHIRDINI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS BATIK DILIZA IN DENASRI WETAN BATANG VILLAGE
M. IKSAN MAULANA NADIA FITRIATUL KHASANAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ISLAMIC PHILOSOPHY AND SCIENCE
ZULFA AZNI FALAH AISYAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	PHILOSOPHICAL FOCUS: ISLAMIC ECONOMICS TRILOGY
ROKHMATUS SOLEKHA FARA LUSTIANI WINATA PRASETYO MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	CONSUMPTION ETHICS IN THE PERSPECTIVE OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY

CONTENTS

AUTHOR(s)	TITLE	PAGE NO
Fulya SAVAŞ	REFLECTION OF EMBROIDERY ON CONTEMPORARY CERAMIC ART	1
HAYRUNNİSA OKUR	WOMEN FROM THE PERSPECTIVE OF INANNA AND SUKALETUDA MYTHOLOGY	9
Hasan GÖKÇE Seyide EROĞLU Melek KARACA Oktay BEKTAŞ	TEACHER'S VIEWS ON STEM-BASED ROBOTIC CODING TRAININGS	17
Hasan GÖKÇE Seyide EROĞLU Melek KARACA Oktay BEKTAŞ	TEACHER'S VIEWS ON STEM-BASED ROBOTIC CODING APPLICATIONS	30
Tahsin BOZDAĞ Ayşe Ashhan EROĞLU	MALATYA KULUNCAK YÖRESİ DARILI KÖYÜ DOKUMLARI VE YANIŞLAR	40
Tahsin BOZDAĞ Ayşe Ashhan EROĞLU	MALATYA DOĞANŞEHİR POLAT İLÇESİ DOKUMALARI	48
Birsen ÇEKEN Oğuzhan ARAS	ANALYSIS OF GLOBAL BRANDS AS POSTER DESIGNS AND SEMIOTICS; İKEA EXAMPLE	60
Birsen ÇEKEN Duygu ALTIN	“A ANDALUSIAN DOG” IN THE LIGHT OF SURREALISM AND SEMIOTICS ANALYSIS	70
Merve ERSAN Neslihan DEĞİRMENCİ	THE USE OF ANIMAL METAPHORS IN ADVERTISEMENTS: SEMIOTIC ANALYSIS OF THE VOLKSWAGEN CASE	93
Serap ÖZGÜL ERDEM Nazan YELKİKALAN	ÇANAKKALE İLİNDE YAŞAYAN SİĞİNMACILARIN İŞGÜCÜ PİYASASINDAKİ PROFİLLERİ	102
Merve ERSAN Banu ÖNDER	SEMIOTIC ANALYSIS OF LIFEPROOF IPHONE 6 COVER ADVERTISEMENTS	103
Vildan ÜSTÜN ŞAHİNER Hacer TOR	SOSYAL MODEL BAKIŞ AÇISIYLA “BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ENGELLİ HİZMET BİRİMLERİ YÖNETMELİĞİ’NİN” DEĞERLENDİRİLMESİ	111
Emre AKUSTA	CALCULATION OF TURKEY'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDEX: 2000-2019 PERIOD	123
Emre AKUSTA	DETERMINATION OF OPTIMAL RENEWABLE ENERGY SOURCE: THE	125

	CASE OF TURKEY	
Zeliha SÜNBÜL KOÇAK	THE EFFECT OF COGNITIVE RELATIVITY ON DECISION QUALITY IN ACCOUNTING	127
TAYİBE ASLIM UFUK AY	EXAMINING THE MODERATOR ROLE OF MATERIALISMS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN CONSUMER ETHNOCENTRISM AND BRAND LOYALTY	143
Ramazan NAZLIGÜL	SABAHATTİN ALİ'NİN DEĞİRMEN, KAĞNI VE SES KİTAPLARINDA TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK	145
Bengül BİROĞLU ŞAHBAZ Ela CENGİZ Elif Yağmur KOÇ	DIJİTAL BRİGES ON THE CULTURAL TRANSFER	146
Burçin COŞKUN	EVALUATION OF PIRLS 2021 TURKIYE RESULTS	156
Burçin COŞKUN	THE EFFECT OF HOME EDUCATIONAL RESOURCES ON THE MATHEMATICS ACHIEVEMENT OF EIGHTH GRADE STUDENTS: TIMSS 2015-2019 EXAMPLE	158
Songül KARABATAK Müslim ALANOĞLU	OKUL MÜDÜRLERİNİN DÖNÜŞÜMCÜ LİDERLİK ÖZELLİKLERİ İLE OKUL ETKİLİLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	160
Songül KARABATAK Müslim ALANOĞLU	ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN ÖZ- YÖNELİMLİ ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME DÜZEYLERİ İLE İLİŞKİSİ	167
Fatmanur EKİNCİ Oktay BEKTAŞ	OPINIONS OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS ON MULTIPLE INTELLIGENCE THEORY	174
Çağla KAPAR KARABACAK Betül DEMİRDÖĞEN	ÖĞRETMENLERİN İYONİK ÇÖZÜNME KONUSUNDAKİ ANLAYIŞLARININ KİMYASAL GÖSTERİMLER YOLU İLE BELİRLENMESİ	191
Emir OKER Mustafa METİN	2009-2023 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE E TWINNING PROJELERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ: BİR META-SENTEZ ÇALIŞMASI	192
SEVDA MƏMMƏDOVA	MODERN KOŞULLARDA BAKÜ DEVLET ÜNİVERSİTESİ ELMİ KÜTÜPHANESİNDE ELEKTRONİK BİLGİ ARAÇLARI İLE KULLANICILARA HİZMET	194
MUJIP BIN MUNIB VIENNY BALAKRISHNAN ERMA GAGAH ANITA MD. YASIN	CULTIVATING INTERNATIONALIZATION THROUGH ONLINE EXCHANGE CLASSES	197

<p>ALIFIYA SUHAILA ANNISA PUTRI AULIA NAZILA PUTRI INDAH B. MUHAMMAD SULTAN MUBAROK</p>	<p>PHILOSOPHY AS THE ESSENCE OF HUMAN WISDOM</p>	<p>198</p>
<p>Nur Shihatus SAKINAH Hendri Hermawan ADINUGRAHA</p>	<p>INVESTIGATIVE AUDIT TECHNIQUES IN DISCLOSING FRAUD IN INDONESIA</p>	<p>199</p>
<p>RISKI FEBRIANA Hendri Hermawan ADINUGRAHA</p>	<p>THE DEVELOPMENT OF KPOP FANS IN INDONESIA</p>	<p>200</p>
<p>AMALIA AMIZA MUHAMAD NANDA SETIAWAN MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI</p>	<p>PRODUKSI DAN KONSUMSI DALAM ISLAM</p>	<p>201</p>
<p>UMMU NAJWA INTAN AYU ANGGRAINI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK</p>	<p>THE PHENOMENON OF CORRUPTION IN INDONESIA FROM THE PERSPECTIVE OF THE PHILOSOPY OF SCIENCE</p>	<p>203</p>
<p>MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA</p>	<p>FORGING IDENTITIES NOT SIMPLY THROUGH THE ADULT – CHILD RELATIONSHIP BUT ALSO THROUGH CHILD – TO – CHILD TRANSMISSION: THE CASE OF BAPEDI CHILDREN’S MUSICAL ARTS</p>	<p>204</p>
<p>MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA</p>	<p>DO BAPEDI PEOPLE FEEL MUSIC WITH THE BODY AND SOUL AND THEN TRANSFORM SUCH FEELINGS INTO ACTION? YES, DEFINITELY</p>	<p>205</p>
<p>NAILA TAMAMIL ASNA DIAH AYU SETYOWATI ZASKIA FANI MUSZAKI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI</p>	<p>FOKUS FILSAFAT EKONOMI ISLAM: TRILOGI EKONOMI ISLAM</p>	<p>206</p>
<p>RIZKI AMIN FAUZI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK</p>	<p>FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF WOOD SHOP BUSINESS ANIS JAYA BANDAR BATANG</p>	<p>208</p>
<p>Ülker BAHSIYEVA</p>	<p>THE ROLE OF ZIYA GOYALP'S CREATIVITY IN THE PROPAGATION OF TURKISH IDEAS</p>	<p>209</p>

<p>DITA NOVITA SARI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA</p>	<p>FEASIBILITY STUDY FOR GENDHIS KIDS PEKAJANGAN STORE BUSINESS</p>	<p>215</p>
<p>Muhammad KURNIAWAN Hendri Hermawan ADINUGRAHA SUSMININGSIH Ali MUHTAROM</p>	<p>ONLINE PILGRIMAGE RITUALS IN INDONESIA</p>	<p>221</p>
<p>KHAYALA HAMIDOVA</p>	<p>SEMANTIC STRUCTURE OF ONE-MEMBER SENTENCES IN AZERBAIJANI AND ENGLISH FOLKLORE</p>	<p>222</p>
<p>CRISTINA A. HUERTAS-ABRIL FRANCISCO J. PALACIOS-HIDALGO</p>	<p>LEARNING MATHEMATICS THROUGH PLURILITERACIES: THE PMATHS PROJECT</p>	<p>223</p>
<p>ELMAN GULIYEV</p>	<p>THE POETIC STYLE OF YUNUS IMRA</p>	<p>224</p>
<p>DHINA SAFRINA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA</p>	<p>FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS “ERNA GROCERY SHOP”</p>	<p>233</p>
<p>Sayara YERGESHOVA</p>	<p>AİLE FOTOĞRAFLARINDA GELİNLİKLERİN İNCELENMESİ VE ÜZERİNE MODERN GELİNLİK TASARIMLARININ GELİŞTİRİLMESİ</p>	<p>239</p>
<p>SUCI RAHMAWATI EMY NAILIS SAILA ARZAQINA MUHAMMAD ARIS SYAFII HAPPY SISTA DEVY</p>	<p>CHARACTERISTICS AND DESIGN ISLAMIC ECONOMIC SYSTEM</p>	<p>252</p>
<p>AQDI ROFIQ ASNAWI</p>	<p>ASSESSING QURANIC VARIANT READINGS IN SURAH AL-FATIHAH: A CRITICAL ANALYSIS OF THE CORPUS CORANICUM PROJECT</p>	<p>253</p>
<p>Hana Dwi HANDAYANI Wahid Wachyu ADI WINARTO Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN</p>	<p>LEMBAGA WAKAF DI INDONESIA</p>	<p>254</p>
<p>AQDI ROFIQ ASNAWI</p>	<p>BETWEEN LATE ANTIQUITY AND</p>	<p>255</p>

SITI US BANDIYAH	JAHILIYYAH: CRITIQUE ON SOME OF ANGELIKA NEUWIRTH'S VIEWS OF THE QUR'AN	
SULISTIANI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	BUSINESS FEASIBILITY ANALYSIS IN TERMS OF ASPECTS MARKETING AND FINANCE AT THE TEGAL NJAJAN.CO TAVERN	256
SALMA NABILA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK SYAMSUDDIN VERSIANDIKA YUDHA PRATAMA	ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN INCOME OF FOOD SMEs AND CONVECTION SMEs MEDIUM TO LOW IN THE REGION OF PEMALANG (Case Study: Angkringan boys dream)	266
NASEEM AKHTER	THE IMPORTANCE OF HONESTY IN THE FORMATION OF A PEACEFUL SOCIETY: A REVIEW OF ISLAMIC CONTEXT-BASED RESEARCH	268
NASEEM AKHTER	A RESEARCH REVIEW OF ISLAMIC TEACHINGS REGARDING THE DIGNITY AND RESPECT OF HUMANITY	269
ADINDA RISQIANA DEWI MAULANA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK SYAMSUDDIN	BUYING AND SELLING BATIK NEGLIGEE AT PASAR JOHAR SEMARANG	270
Abdulkadir SAĞLAM	HOW MUCH SPACE DO WE GIVE TO VISUAL READING AND VISUAL PRESENTATION IN PRIMARY SCHOOL? AN EVALUATION ON LIFE SCIENCE AND SOCIAL STUDIES LESSONS	275
Serkan ÇİFTÇİ	EVALUATION OF SUPPORT EDUCATION ROOM PRIMARY SCHOOL SOCIAL SCIENCES ACTIVITY BOOK PREPARED FOR GIFTED STUDENTS IN THE CONTEXT OF REVISED BLOOM TAXONOMY	277
Seyide EROĞLU Melek KARACA Oktay BEKTAŞ	USE OF DIGITAL STORIES IN SCIENCE EDUCATION: THE EXAMPLE OF THE ARCTIC REGION	279
Güllü ULUTAŞ Hatice TOZAK Yasin TEMEL	EXAMINING OF TUBITAK 4008 INCLUSIVE EDUCATION PROJECT WITH EVIDENCE-BASED PRACTICES THROUGH REFLECTIVE JOURNALS	293

Hatice TOZAK Zühal TİĞRE AKÇAY Yasemin ÖZBEK Çağlar AKÇAY Yasin TEMEL	PLANNING OF TUBITAK 4004-PRODUCT ORIENTED DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL TEACHER COMPETENCIES ON MATHEMATICS EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD PROJECT	312
Sümeyye DEMİR Hikmet Zeki KAPCI	CERİDE-İ MEHAKİM GAZETESİNDE OSMANLI HAPİSHANE SİSTEMİ VE GARDİYANLAR NİZAMNAMESİ	324
Elif ERTEM AKBAŞ Soner KARABACAK	EVALUATION OF SECONDARY SCHOOL MATHEMATICS TEACHERS' USE OF MATHEMATICAL MODELING IN THE CLASSROOM IN THE CONTEXT OF STUDENT VIEWS	325
Mortaza OJAGHLOU	DYNAMIC RELATIONSHIP BETWEEN UNCERTAINTY, PRODUCTION AND INFLATION: THE CASE OF TURKEY	327
Funda ÇOBAN	A COMPARATIVE READING: OTTOMAN-RUSSIAN MODERNIZATION	336
Alperen APAYDIN	THE FOUNDATION OF THE CONSTITUTIONAL COURT IN TURKEY: ITS RESPONSIBILITIES AND FUNCTIONS IN TAX PROCEDURES	346
İrem MİZAN Cengiz KESİK	OPINIONS OF CLASS TEACHERS ON MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION COURSE and SUPPLEMENTARY BOOKS	348
Daimi KOÇAK Gülhan DOĞANAY	MÜTEVAZİ LİDERLİK VE ÖRGÜT YARARINA ETİK DIŞI DAVRANIŞ ARASINDAKİ İLİŞKİDE KİŞİ ÖRGÜT UYUMUNUN ARACI RÖLÜ	350
Mikail İPEK	IBN AL-RAVANDI IN TERMS OF HIS ATTITUDE TOWARDS PROPHETHOOD	359
Orhan AY	PRINCIPLES OF FAITH OF BEKTASHI POETRY	363
Orhan AY	THE EFFECT OF SUFI ORDERS ON TURKISH LITERATURE	379
Züleyha YILDIRIM YAKAR	THE EFFECT OF MATHEMATICAL MODELING COURSE ON MATHEMATICAL MODELING SELF-EFFICACY OF ELEMENTARY MATHEMATICS TEACHER CANDIDATES	388
Mustafa KORKUSUZ Temel ÇALIK	MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSELERİNİN FİZİKİ ÖZELLİKLERİNİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ	395
Şeyma DOĞRUSÖYLER KULU Hasan GEDİK	DÜNYA ALUMİNYUM PROFİL TİCARETİNDE TÜRKİYE'NİN KONUMU	396
FIFIANI DWI KURNIA	FEASIBILITY STUDY OF BUSINESS DEVELOPMENT BAROKAH	397

MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	COLLECTION SHOP KARANGDADAP PEKALONGAN	
KHOIRUM RODHIATU IFA Hendri Hermawan ADINUGRAHA SUSMININGSIH Ali MUHTAROM	THE ROLE OF COMMUNITY WAKAF TOWARDS THE DEVELOPMENT OF THE SOVEREIGN ECONOMY OF INDONESIA	404
DINDA HASANATUL JAMILA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK HAPPY SISTA DEVY	FEASIBILITY STUDY OF ANAK HEBAT (AHE) TUTORING BUSINESS TEGALSURUH BRANCH, PEKALONGAN REGENCY	405
Ayten ABBASOVA	THE IMAGE OF HOMELAND IN THE WORK OF "KRIMNAME" BY SHAKIR SELIM	406
TƏRANƏ ƏZIMOVA	BƏXTIYAR VAHABZADƏ POEZIYASININ SIRRI	411
BARATADEWA SAKTI PERDANA Hendri Hermawan ADINUGRAHA SUSMININGSIH Ali MUHTAROM	REVIEW OF ISLAMIC ECONOMIC PERSPECTIVES ON CASH ON DELIVERY PRACTICES IN ONLINE SHOPPING PLATFORM IN INDONESIA	417
NUR ASIAH NINGSIH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	INDIVIDUAL OWNERSHIP, PUBLIC OWNERSHIP, AND STATE OWNERSHIP IN ISLAMIC ECONOMICS	418
AYNUR CEFEROVA	ADVERBS AND THEIR PROCESSING IN TURKIYE TURKISH AND AZERI TURKISH	419
NAELUSYIFA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK HAPPY SISTA DEVY	ANALYSIS OF THE FEASIBILITY STUDY THE DAMMAS JEANS CONVECTION BUSINNES IN PEGADEN TENGAH	424
Valida SHIKHALIYEVA	ANALYSIS OF ENIS BEHIÇ KORYUREY'S NATIONAL THOUGHT	425
AISYAH AMINI ZAKIYAH MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	EXPORATION OF THE VALUES OF MONOTHEISM IN THE FINANCIAL STATEMENTS OF ISLAMIC BANKING INSTITUTIONS	430

NADA ALYA SEPTIANA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	ANALYSIS OF BUSINESS FEASIBILITY STUDY OF KOREAN STREET FOOD NJAJANKUY_MEOGJA	431
PUTRI TSANI SALSABILA NABILATUL 'ATHIFAH FITRIYANI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	ANALYSIS OF THE VALUE OF TAUHID IN FINANCIAL REPORTS AT BANK MUAMALAT	432
ONIEK RAGIL PUSPITASARI MUHAMMAD FIKRI MAHREZA SITI AMAROH	DETERMINANTS OF MACROECONOMIC FACTORS ON THE PERFORMANCE OF MONEY MARKET SHARIA MUTUAL FUNDS IN 2018-2022	433
AMELIASYA NATALIA CASHA SITI FATIMAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	THE PRACTICE OF BUYING AND SELLING CREDIT IN THE PERSPECTIVE OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY	435
A'ININ NI'MAH DINA IRFINA APRILITA WIJASRI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	INCREASE IN PRICES OF STAPLES IN THE MONTH OF RAMADAN IN THE PERSPECTIVE OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY	437
MIFTAKHUL AYU KHOIRANI AMIROTUL MAHFUDHOH PUTRI HANDAYANI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	DECONSTRUCTION OF MEASURABLE ISLAMIC ECONOMIC MODEL (Case Study of Increase in World CPO Prices Triggers Increase in Cooking Oil Prices in West Sumatra)	438
ZOHAIB HASSAN SAIN	AN EXAMINATION OF COMMON CHALLENGES ENCOUNTERED IN INSTITUTES OF HIGHER LEARNING	440
ZOHAIB HASSAN SAIN	BLENDED LEARNING: A NEW CHALLENGE FOR PAKISTANI UNIVERSITY STUDENTS	441
TAMIMATUL ISNAINI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK SYAMSUDDIN	ANALYSIS OF FEASIBILITY STUDY OF MSME BUSINESS SHOP JUMAROH SEMBAKO SHOP (Case Study in Kalibeluk Village, Warungasem District , Batang Regency)	442
ISNA ARIFATUL FATWA M. AZIMUL WAFI SILKA FAROIDA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGIES FROM AN ISLAMIC PERSPECTIVE	447
VINA RIZQOENI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF SHIRT CONVECTION BUSINESS IN BOTEKAN VILLAGE	449
KURMANISAH RIZKI NURFITAJAYA	ZAKAT FROM THE POINT OF ISLAMIC	453

MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	ECONOMIC PHILOSOPHY	
ABDILLAH FAWAZ MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS JEROEK PURUT STEAK N FOODS OUTLET KAJEN	454
MENIK WIDHI ARTIKA EEF SAIFULLAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	THE ACTUALITY OF THE PHILOSOPHY OF SCIENCE AS THE BASIS AND DIRECTION FOR THE DEVELOPMENT OF AACOUNTING SCIENCE	458
WARDAH MAHIRDINI	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS MINGGON TOURISM MARKET, JATINAN, BATANG DISTRICT	459
M. IKSAN MAULANA NADIA FITRIATUL KHASANAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	ISLAMIC PHILOSOPHY AND SCIENCE	466
ZULFA AZNI FALAH AISYAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	PHILOSOPHICAL FOCUS: ISLAMIC ECONOMICS TRILOGY	468
ROKHMATUS SOLEKHA FARA LUSTIANI WINATA PRASETYO MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	CONSUMPTION ETHICS IN THE PERSPECTIVE OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY	470
AYNUR BADALOVA	SPEAKING AS THE MAIN FACTOR OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS	471
İsmet NACAROĞLU	TERÖRLE MÜCADELEDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ	472
Serap YÖRÜBULUT	PREMIUM ESTIMATION USING THE BUHLMANN-STRAUB CREDIBILITY ESTIMATION METHOD	473

REFLECTION OF EMBROIDERY ON CONTEMPORARY CERAMIC ART
İŞLEMELERİN ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINA YANSIMASI

Fulya SAVAŞ¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu,
Geleneksel El Sanatları, 0000-0001-8222-0709

Özet

Tarihi süreç içerisinde iplik, İnsanoğlunun doğayla mücadelesinden başlayarak; kullanıldığı her alanda birleştirici bir eleman olmuştur. İplikler, zaman içerisinde teknolojik gelişmelerle birlikte çeşitlilik kazanarak, giyim ve kullanım eşyalarını süsleyen önemli bir malzemeye dönüşmüştür. Yün, pamuk, ipek gibi ipliklerin birbirinden farklı iğneler aracılığıyla deri, keçe, kumaş vb. yüzeyler üzerine yapılan bezemeler, işleme sanatını oluşturmaktadır. İşlemler, toplumların kendine özgü karakterini, dokusunu, motifini, işlendiği yüzeye aktaran önemli bir kimlik oluşturmaktadır. Toplumlar arasında ekonomik, sosyal, coğrafi konum, iğne yapılarındaki farklılık gibi etkenler, işleme sanatının çeşitlenmesinde önemli rol oynamıştır. Bugün işleme; üzerine uygulandığı metal, ahşap ve seramik gibi farklı malzemelerle çeşitlenmiş, çağdaş sanatçıların eserlerinde kullandığı bir unsura dönüşmüştür. Geleneksel el sanatlarının önemli bir parçası olan el yapımı işlemler, Endüstri Devrimini ile birlikte geleneksellikten uzaklaşarak yerini makine işlemlerine bırakmıştır. Endüstri Devrimi sonrası, Arts and Crafts Hareketi, Bauhaus Okulu ve Feminist Sanat gibi etkenler, işlemlerin çağdaş sanat içerisinde yer bulmasında önemli bir rol oynamıştır. 21. yüzyıla gelindiğinde ise, el sanatları ve sanat kavramları yaratıcılık ile iç içe geçmiştir. Küreselleşme kavramının hayatımızın her alanda hissedildiği bu dönemde yaratıcılık, teknik ve malzeme bakımından sınır tanımamaktadır. Bu bağlamda, yenilikleri keşfetme sürecinde işleme sanatı, çağdaş seramik sanatında sanatçıların eserlerinde kullanılan önemli bir malzemeye dönüşmüştür. Bu araştırmada, tüm dünyada kadınlara özgü bir teknik olarak kabul edilen işleme sanatının gelişim süreci irdelenerek, işleme tekniklerinin seramik malzeme ile kullanımını incelenmiştir. Bu bağlamda yün, ipek, keten, pamuk gibi iplikler kullanarak, seramik yüzeyleri işlemeli seramiğe dönüştüren seramik sanatçılarının eserleri, düşünsel ve teknik boyutlarıyla aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: İşleme, işleme sanatı, seramik, çağdaş seramik

Abstract

In the historical process, the thread is about the struggle of Mankind with nature; It has been a unifying element in every field used. Threads have become an important material that adorns clothing and usage items by gaining diversity with technological developments over time. Yarns such as wool, cotton, silk can be made from leather, felt, fabric, etc. through different needles. The decorations made on the surfaces constitute the art of embroidery. Processes create an important identity that transfers the unique character, texture, motif of societies to the surface on which they are processed. Factors such as economic, social, geographical location, differences in needlework among societies played an important role in the diversification of embroidery art. Processing today; It has diversified with different materials such as metal, wood and ceramics on which it has been applied, and has become an element used by contemporary

artists in their works. Handmade embroidery, which is an important part of traditional handicrafts, moved away from tradition with the Industrial Revolution and left its place to machine embroidery. After the Industrial Revolution, factors such as the Arts and Crafts Movement, Bauhaus School and Feminist Art played an important role in embroidering in contemporary art. In the 21st century, the concepts of handicrafts and art are intertwined with creativity. In this period when the concept of globalization is felt in every area of our lives, creativity knows no bounds in terms of technique and materials. In this context, in the process of discovering innovations, the art of embroidery has become an important material used in the works of artists in contemporary ceramic art. In this research, the development process of the art of embroidery, which is accepted as a technique specific to women all over the world, is examined, and the use of embroidery techniques with ceramic materials is examined. In this context, the works of ceramic artists who transform ceramic surfaces into embroidered ceramics by using yarns such as wool, silk, linen and cotton are tried to be conveyed with their intellectual and technical dimensions.

Keywords: Embroidery, art of embroidery, ceramics, contemporary ceramics

1. GİRİŞ

İplik; yün, keten gibi dokuma malzemelerinin ince uzun liflerinin her birine verilen isimdir. (http-1). İplikler, İnsanoğlunun doğayla mücadelesinden başlayarak, günümüze gelinceye kadar kullanıldığı her alanda birleştirici bir özelliğe sahip olarak, teknolojik imkânlar doğrultusunda çeşitlilik göstermişlerdir. Tarihsel süreç içerisinde her dönemde giyim ve kullanım eşyalarını süslemede kullanılan iplikler, özellikle kadınlar tarafından kullanılan önemli bir tekstil malzemesi olmuştur. Tarih boyunca kadınlar duygu ve düşüncelerini aktarmak için pamuk, ipek gibi iplikleri birbirinden farklı iğneler kullanarak, deri, keçe, kumaş vb. yüzeyler üzerine çeşitli renk ve motiflerde işlemişlerdir. Toplumlar arasında ekonomik, sosyal, coğrafi konum, iğne yapılarındaki farklılık gibi etkenler, işleme sanatının çeşitlenmesinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca genç kızların çeyizlerini işlemek için iplikleri, hikâye anlatır anlatır gibi ilmek ilmek işleyen kadınlar, nakışların giderek gelişip, toplumlar tarafından benimsenmesinde önemli bir rol oynamışlardır (http-2). İşleme sanatında ana ilmekler her toplumda aynı görülse de yerel motifler, işleme teknikleri, toplumdaki topluma değişim göstermektedir (Ganderton, 2010: 6). Her toplumda kadınlar, farklı iplik ve iğnelerle işledikleri işlemlerle geleceğe kültürel bir miras bırakmışlardır (Kırnaç. 2001: 1).

El sanatlarının önemli bir parçasını oluşturan işleme sanatının ilk örneklerine, Orta Asya Türklerinde rastlanılmaktadır. Türkler işlemeciliği bir ata sanatı olarak Anadolu'dan getirmişlerdir. Kadınların yaratıcılığını ve gücünü gösteren işleme sanatının en güzel örnekleri 16. ve 18. yüzyılda görülmüştür (http-3). İşleme sanatının özellikle Türk toplumunda gelişim göstermesinin önemli nedenlerinden birisi üzerinde işlemeye sahip olunan eşyaların kıymetli görülmesindedir. Diğer nedeni ise, el işleme nakışlarının genç kızların çeyizlerinin önemli bir bölümünü oluşturmasıdır (Arseven, 1973: 268).

Başlangıçta elle işlenen işlemler, Endüstri devrimini sonrası makineleşme ile geleneksellikten uzaklaşmıştır. Başta elle yapılan işlemler yerini makine teknolojisine bırakarak, eskiye oranla kadınların işlediği uğraş olmaktan çıkmıştır (Ağatekin, 2016: 949). Endüstri devrimi sonrası, Arts and Crafts Hareketi, Bauhaus Okulu ve Feminist Sanat gibi etkenler, işleme sanatının çağdaş sanat içerisine yer bulmasında önemli bir rol oynamıştır (Tan, 2019: 1).

21. yüzyıla gelindiğinde el sanatları ve sanat kavramları, yaratıcılık ile iç içe geçmiştir. Küreselleşme kavramının hayatımızın her alanında hissedildiği bu dönemde sanatçılar için yaratıcılık, teknik ve malzeme bakımından sınır tanımayan duruma gelmiştir. Günümüzde

işleme sanatı, seramik sanatçılarının eserlerinde yaratıcılıklarının ön plana çıkmasını sağlayan bir unsura dönüşmüştür. İşlemeler, her toplumun kültürel değerlin yansıtan bir miras niteliği taşıdığından dolayı önem teşkil etmektedir. Seramik sanatçıları, bu önemli kültürel mirasın devamını eserlerinde ele alarak yaşatmaktadırlar. Bu bağlamda araştırmada, işleme sanatına seramik sanatında yer veren sanatçıların eserleri teknik, malzeme yönünden incelenerek, değerlendirilmiştir. Seramik malzemenin kullanım çeşitliliğini sorgulayan araştırma, seramik malzeme ile alternatif ifade arayışı içerisinde bulunan sanatçılarına çalışmalarına ilham kaynağı sağlaması bakımından önem teşkil etmektedir. Toplumların kültürel belleğini disiplinler arası deneyimlerle seramik sanatında devamlılığını sorgulanmasına yardımcı olan araştırmanın literatüre katkı sağlaması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

“İşlemelerin Çağdaş Seramik Sanatına Yansıması” başlıklı bildiriye, her toplumda geleneksel el sanatlarının önemli bir parçası olan işleme sanatının, seramik sanatına katkıları araştırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup, çalışmanın ileride yapılacak çalışmalara örnek teşkil etmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda konu ile ilgili yazılı ve görsel kaynaklara elektronik ortamda ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında seramik sanatçılarının eserleri ile ilgili görselelr incelenmiştir.

3. BULGULAR

3.1. İşlemelerin Seramik Sanatında Kullanımı

Seramik sanatlılarının eserlerinde işleme sanatınının kullanmaları değerlendirildiğinde ipliklerden oluşturulan dekorların, sanatçıların eserlerine modern bir ifade biçimi kattığı gözlenmektedir. Seramik sanatçıları işleme tekniğini üç çeşit yöntemle ele almaktadırlar. Bunlardan birincisi; Seramik formların yüzeyine işlemelerin uygulanabileceği delikler açmaktır. İkinci yöntem, işlemelerini seramiklerin yüzeylerine applike etmektedir. Son yöntem ise kırık seramik parçalarını kumaş, tül gibi malzemelerle kapladıktan ip ile birleştirmektedir (Ağatekin, 2016: 949-950).

Birinci yöntemde, seramik formların yüzeyine şekillendirme sırasında ya da fırın pişiriminin ardından delikler açılmaktadır. Bu yöntemde örnek olarak, Hella Jongerius, Burcu Öztürk Karabey, Cath Ball, Camilla Marinoni, Magdalena Chojnacka, Coralie Bonnet, Anna Westerlund, Emily Barletta, Bianca Bardas ve Alexandra Baciu ‘un çalışmaları gösterilebilir. Bu sanatçılar içerisinde Caroline Harrius, işlemelere eserlerinde en çok yer veren sanatçılardan birisidir. Stockholm’lu sanatçı, eserlerinde seramik çömlek ve nakışları geleneksel özelliklerinden çıkararak, çağdaş yorum katmaktadır. El işi nakış tekniklerini seramik objeler üzerine küçük delikler açarak uygulamaktadır. Sanatçı genellikle seramik formların üzerine çiçek motiflerini geleneksel kanaviçe tekniğini kullanarak işlemektedir. Sanatçı, zannat ve cinsiyet, dekorasyon ve amaç ilişkilerini çiçek desenlerine ağırlık vererek aktarmaya çalışmaktadır (http-4). Nakış ve seramikleri birleştirerek yeniden değerlendiren sanatçı, izleyicilerin iğne ve ipliğin seramik çamurunun delinmesi için yeterince sağlam olup olmadığını hissetmelerini amaçlamanın yanında izleyicinin algılarını sorgulamaktadır (Şekil 1). Sanatçı, geleneksel kadın el işlerinin günümüz ileri teknoloji toplumunda nasıl değer gördüğüyle ilgilenmektedir. Geleneğin, kadınların tarihi, evi ve dekorasyonu ne kadar bağlantılı olduğunu keşfeden sanatçı, çiçekli dekoratif porselen ve işlemeleri birleştirerek, bu kültürel mirası ön plana çıkarmayı amaçlamıştır (http-5).

Şekil 1. Caroline Harrius İşlemeli Seramikleri, (http-6)

Kanaviçe nakış tekniğini işleyen diğer bir sanatçı, Norveçli grafiker Beate Ingebretsen'dir. Sanatçı, görsel iletişimle bağlantılı projesinde ulusal Norveç giysisi olan bunadların el yapımı işlemelerinden ilham almamıştır (http-7). Sanatçı, geleneksel seramik tabakların kenar bordür kısımlarına delikler açarak, elle kanaviçe desenlerini işlemiştir (Şekil 2).

Şekil 2. Beate Ingebretsen, İşlemeli Tabak, 2013. (Ağatekin, 2016: 951)

New York'lu sanatçı Emily Barletta, 2003 yılında The Maryland Institute College of Art'ta tekstil sanatları bölümünden mezun olmuştur (http-7). Sanatçı, çalışmalarında hafif çukur seramik formları delerek, delikleri yün iplikle birleştirmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Emily Barletta İşlemeli Seramikleri (<http-8>)

İşlemeli seramik uygulamalarının ikinci yöntemi, işlemlerin seramik form yüzeyleri üzerine applike edilmesidir. Bu yöntemi eserlerinde uygulayan sanatçılara; Diem Chau, Beccy Ridsdel, Christian Voltz, Michelle Taylor, Maru Corranza, Özge Tan'ı örnek gösterilebilirsiniz.

Michelle Taylor, eserlerinde parçalanmış seramik parçalarını onarmak için baskı ve işleme teknikleri kullanmaktadır. Bu yönüyle hafıza, hasar, kayıp, onarım temalarını araştıran karma medya sanatçısı olma özelliği taşımaktadır (<http-9>). Seramiklerin üzerine birçok teknik uygulayan sanatçı, parçaları dikişli kumaşlarla birleştirmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Michelle Taylor İşlemeli Seramikleri (<http-10>).

Diğer bir akademikten sanatçı Özge Tan, 'İlkyaz Bugün Gözü Yaşlı Bir Tanrıçadır' isimli serbest seramik heykel çalışmasında ipleri, tül benzeri kumaş üzerine aynı gökkuşağı gibi rengârenk işlemiştir (Şekil 5). Kurdele gibi işlenen kumaş parça, daha sonra seramik çalışması üzerine applike edilmiştir (Tan,2019: 110).

Şekil 5. Özge Tan, İlkyaz Bugün Gözü Yaşlı Bir Tanrıçadır, 40x45x32 cm, Serbest Şekillendirme (Tan, 2019: 111)

Üçüncü yöntem, kırık parçaların kumaş ile kaplandıktan sonra, parçaların birbirine eklenerek, dikiş aracılığıyla birleştirilendir. Bu yöntem 'patchwork (kırkyama) adı verilen iğne işi tekniğine benzemektedir. Charlotte Bailey, Zoe Hillyard, Harriet Lawton çalışmalarında bu yöntemi tercih etmektedir.

Nakış sanatçısı Charlotte Bailey, seramik eserlerinde Japon geleneği olan kintsugi sanatından etkilenecek, çalışmalarına göz kamaştırıcı yeni bir yorum getirmektedir. Geleneksel kintsugi tekniğinde, kırık çanak çömlek parçaları altın tozlu yapıştırıcı ile birleştirilerek onarılmaktadır. Bu teknikten etkilenen sanatçı, kumaşla kapladığı vazo parçalarını altın yaldızlı ip ve boncuk kullanarak birleştirmektedir. Bu şekilde ortaya pürüzsüz orijinal şeklini koruyan ve ışığı uyandıran benzersiz bir görünüm ortaya çıkmaktadır (<http-11>). Sanatçının ipliklerle birleştirdiği pathword çalışmaları yaraların değerli olduğuna dair anlam taşır niteliktedir (Şekil 6).

Şekil 6. Charletto Bailey, Kintsugi Vazo (<http-12>)

Kırık parçaları tamirde tekstil malzemesi olan ipi kullanan diğer bir sanatçı, uluslararası bir üne sahip olan Zoe Hillyard'dır. Sanatçı kırılmış seramik parçalarını geleneksel el dikişi ve kırkyama tekniğini kullanarak, eserlerine alışık olmadığımız dokunsal bir estetik kazandırmaktadır. Seramik çalışmalarında geleneksel kırkyama tekniğini kullanmaktadır. Özünde kumaşa uygulanan kırkyama sanatını bozmadan, seramik parçaları bir araya getirerek eserlerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Sanatçı eserleri oluştururken üç yöntem kullanmaktadır. Birincisi, tekstil malzemesi olan kumaşı birebir seramik ile kullanarak, kırık seramik parçalarını kumaşla kaplamıştır. İkincisi, kumaş desenlerini dijital baskı yöntemini kullanarak seramik yüzeye aktarmıştır. Üçüncüsü ise Japon 'yobitsugi' tekniğinden faydalanarak yaptığı seramik uygulamalarıdır. Bu işlemleri uygularken kırık seramik parçalarından yararlanmaktadır (Şekil 7). Kırık seramik parçalarının üzerini dikiş yolu ile çeşitli renk ve desenlerdeki kumaşlarla kaplayan sanatçı, parçaları kırkyama tekniğindeki gibi bir araya getirerek oluşturduğu seramik formlarının yüzeylerini kumaş desencileriyle dekordanmış hissi oluşturmaktadır (Sevim & Yeşilmen, 2016: 186).

Şekil 7. Zoe Hilyard, Patcwork Seramik Vazoları (<http-13>).

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Geleneksel el sanatlarının önemli bir bölümünü oluşturan işleme sanatı, tarih boyunca dünyanın hemen hemen her yerinde farklı motif ve teknik özelliklerde görülmüştür. İlk örnekleri, Orta Asya'da görülen işlemler, Endüstri Devrimi sonrası makineleşmenin başlamasıyla geleneksellikten çıkmıştır. Sonraki dönemlerde Arts and Crafts Hareketi, Bauhaus Okulu ve Feminist kadın sanatçılar tarafından çağdaş sanattın hemen hemen her alanda kullanılan bir teknik haline dönüşmüştür. Tarih boyunca bir geleneğin devamı olan kadınlarımızın ürettiği işlemler, 21. yüzyılda çağdaş seramik sanatçıların eserlerinde kullanılan bir teknik olarak karşımıza çıkmaktadır. Disiplinler arası uygulamalarında sanatçılar, bu tekniği üç farklı yöntemle ele almışlardır. Birinci yöntemde seramik malzemenin üzerine delikler açılarak işlemler uygulanmaktadır. İkinci yöntem, işlemlerin seramik yüzeyine aplike edilmesidir. Üçüncü yöntem ise, kırık seramik parçalarının kumaş ile kaplanıp, ip ile birleştirilmesidir. Bu yöntem tamir etme özelliğinden dolayı kintsugi tekniğine benzemektedir. Sanatçıların disiplinler arası örnek çalışmalarında sanat ve el sanatları iç içe geçmiştir. İşleme sanatı seramik sanatçılarına yeni bir ifade dili oluşturmasını sağlamıştır. Sanatçılar alışılmışın dışında sanata farklı bir boyut kazanarak, kendilerini yenilemenin yanında kültürel değerlerimizi yaşatmada bir aracı olmaktadır.

5. KAYNAKLAR

- Arseven, C. E. (1973). *Türk Sanatı*. İstanbul.
- Ağatekin, E. (2016). İşlemeli Seramikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (3): 947-959
- Ganderton L. (2010). *Tüm Dünyadan Seçkin Örneklerle El Nakışı Rehberi*, Çeviren: Gökben Önel, Tuva Tekstil Yayınları, İstanbul.
- Tan, Ö. (2019). *İşleme sanatının çağdaş bir malzemesi olarak seramik*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Kırtunç, L. A.(2000). *İğnem İpliğim Diktiğim Kimliğim*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, ISBN 975-483-405-9, İzmir.
- Sevim S. & Yeşilmen N. (2016). Kırkyamanın Seramik Sanatına Yansıması Zoe Hilyard Örneği, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6 (1).180-190.
- http-1: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2023
- http-2: <https://tekstilbilgi.net/turk-isleme-sanatinin-tarihsel-gelisimi.html>, Erişim Tarihi: 21.05.2023
- http-3: <https://tekstilbilgi.net/islemenin-tanimi-tarihcesi.html>, Erişim Tarihi: 21.05.2023
- http-4: www.bigumigu.com, Erişim Tarihi: 21.05.2023
- http-5: <https://www.brwnpaperbag.com/2022/05/03/caroline-harius-embroidered-porcelain/>, Erişim Tarihi: 21.05.2023
- http-6: <https://www.brwnpaperbag.com/2022/05/03/caroline-harius-embroidered-porcelain/>, Erişim Tarihi: 21.05.2023
- http-7: <https://www.behance.net/gallery/13057785/Embroidery-Pattern>, Erişim Tarihi: 10.05.2021
- http-8: www.artisaway.com/blog/ceramic-and-yarn-sculptures-by-emily-barletta/, Erişim Tarihi: 10.05.2023
- http-9: <https://www.selvedge.org/blogs/selvedge/stitching-ceramics>, Erişim Tarihi: 18.05.2023
- http-10: <https://www.quietlunch.com/fragilely-woven-michelle-taylor/>, Erişim Tarihi: 15.05.2023
- http-11: <https://mymodernmet.com/charlotte-bailey-kintsugi-patchwork-porcelain/>, Erişim Tarihi: 10.05.2023
- http-12: <https://mymodernmet.com/charlotte-bailey-kintsugi-patchwork-porcelain/>, Erişim Tarihi: 13.05.2023
- http-13: <https://www.veniceclayartists.com/three-contemporary-ceramicists/>, Erişim Tarihi: 13.05.2023

WOMAN FROM THE PERSPECTIVE OF THE MYTH OF INANNA AND
ŠUKALETUDA

İNANNA VE ŠUKALETUDA MİTİ PERSPEKTİFİNDEN KADIN

Hayrunnisa OKUR¹

¹Doktorant, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7233-2803>

Özet

Arkeolojik ve yazılı kaynaklar, tarihi doğru okumak, anlamak ve iyi bir değerlendirme yapabilmek için oldukça önemlidir. Bu yazılı kaynaklar içerisinde mitolojik metinler, önemli bir yere sahiptir. Bir toplumun mitolojik metinleri o toplumun kültürünü yansıtan temel edebî öğelerden biridir. Mitlerle ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Mitlerin doğaüstü konuları tartıştığı, gerçekten mucize olmayan ama yine de açıklanamaz olan konuları anlatı biçiminde sundukları ve düşündükleri görülmektedir. Mit kelimesi, Yunan mitosundan türemiştir. Mitin tek bir tanımının yapılamadığı görülmektedir. Çünkü işlenen olgu veya olaylar, doğası gereği öznel olarak değerlendirilir. Yine de bir tanım yapmak gerekirse mit, belirli bir durumdan doğan ve bir şeyler yapmayı amaçlayan insan hayal gücünün bir ürünüdür.

Pek çok medeniyette mitolojik efsane ve hikayeler mevcuttur. Eski Mezopotamya bölgesi de, mitolojik öykülerin ve efsanelerin doğuşuna tanıklık eden önemli coğrafyalardan birisi olmuştur. Bu mitolojik öykülerden birisi de, İnanna ve Šukaletuda hikayesidir. Bu mitolojik hikayede kadının yaşadığı ve günümüzde de devam eden en önemli sorunlardan birisi ele alınmıştır. Taciz ve tecavüz gibi eylemlerle kadının kişilik hakları ve vücut dokunulmazlığının ihlal edildiği görülmektedir. İnanna ve Šukaletuda mitolojik öyküsü, kadının, tarihin en erken dönemlerinden günümüze kadar yaşadığı problemlerin neredeyse hiç değişmediğini göstermesi açısından son derece önemlidir.

Anahtar kelimeler: İnanna, Kadın, Mezopotamya, Mitoloji, Sumer, Šukaletuda

Abstract

Archaeological and written sources are very important for reading and understanding history correctly and making a good evaluation. Among these written sources, mythological texts have an important place. The mythological texts of a society are one of the basic literary elements reflecting the culture of that society. Many definitions have been made about myths. It is seen that myths discuss supernatural issues, present and think about issues that are not really miraculous but still inexplicable in narrative form. The word myth derives from the Greek mythos. It is seen that a single definition of myth cannot be made. This is because the phenomena or events processed are considered subjective in nature. Nevertheless, to make a definition, myth is a product of human imagination that arises from a certain situation and aims to do something.

There are mythological legends and stories in many civilisations. The ancient Mesopotamia region has also been one of the important geographies that witnessed the birth of mythological stories and legends. One of these mythological stories is the story of Inanna and Šukaletuda. In this mythological story, one of the most important problems experienced by women, which continues today, is addressed. It is seen that women's personal rights and body inviolability are

violated by acts such as harassment and rape. The mythological story of Inanna and Šukaletuda is extremely important in terms of showing that the problems experienced by women from the earliest periods of history to the present day have almost never changed.

Keywords: Inanna, Mythology, Women, Mesopotamia, Sumer, Šukaletuda

1. GİRİŞ

Tarih boyunca kadınların yaşamları hem mağdur hem de suçlu olarak suçla kesişmiştir. Erkekler kadar kadınlar da işledikleri suçlar nedeniyle cezalandırılmış ve cezalandırma biçimleri, uygulandıkları medeniyetin pratik sınırlamalarından, inançlarından ve değerlerinden kaynaklanmıştır.

Suç, bir toplumun bir ya da daha fazla kişisine zarar veren ve suçu işleyen kişinin, o toplumun geleneklerini ya da yasalarını ihlal etmesi olarak tanımlanır (Tetlow, 2004, s. xii).

Inanna ve Šukaletuda mitolojik öyküsünde kadının vücut dokunulmazlığına karşı işlenen bir suçtan bahsedilmektedir. Bu suç bir tecavüz suçu olup, kadının mahremiyetine kast edilmektedir. Tabii ki bu sebepten kadının beden ve ruh sağlığı olumsuz yönde etkilenmektedir (Kramer, 1979, s. 77).

Cinsiyet, suçların ve cezaların tanımlanmasında, yasaların uygulanmasında ve adaletin yerine getirilmesinde genellikle bir faktör olmuştur (Tetlow, 2004, s. xiii). Bu suçlar günlük toplumsal olayların konusunu oluşturduğu gibi mitolojik metinlerde de bu tür suçlarla karşılaşmaktadır.

Söylenceler bir toplumun manevi değerlerini yansıtan ciddi öykülerdir. Bu öyküler bir toplumun dünya görüşünü ve önemli inançlarını temsil ettikleri için o toplumun kültürü tarafından değer verilen ve korunan insani deneyimlerin birer simgesidir. Söylenceler kökenleri doğal olaylarını, ve ölümü konu edinebilir. İlahların özellikleri ve işlevlerini betimleyebilir ya da kahramanlık öykülerini anlatarak, kahramanca ve erdemli davranışlara birer model oluşturabilir (Rosenberg, 2017, s. 17). Birçok söylencenin ayrılmaz parçası da hayatı yaratan ve evrenin yönelimine egemen olan bir veya birden çok ilahi güce olan inançtır. Bu ilahlar tüm dünyada ister insan ister hayvan şeklinde olsun, insan gibi düşünür, davranır ve konuşur. Ölümlülere karşı olan tavırları farklılıklar gösterir (Rosenberg, 2017, s. 18).

Inanna ve Šukaletuda mitinde Karga veya Kuzgun olarak geçen karakterin de insan davranışları sergilediği ifadelerle rastlanmaktadır.

Bu Karga (?) gibi bir Kuş

İnsan gibi iş yapan

Yığmak için toprağı

Havaya kürek kürek toprak attı

Aşağı kürek kürek toprak attı

Tepe tepe olsun diye,

Kimse görmemişti daha önce!

Böylece(?) bu kuş, bu Karga(?)

Efendisinin emirlerine uyarak

Üretti [Hurma'yı (?)] (Bottéro & Kramer, 2017, s. 293).

Burada tümüyle insan gibi davranan Karga (Kuzgun) örneği görülmektedir. Hatta bu kişi daha sonra Enki tarafından, bir ilk örnek konumundaki bu meyve bahçesinin bahçıvanı haline

dönüştürülecek ve Sümercede ne anlama geldiğini bilmediğimiz Şukaletuda adını alacaktır (Bottéro & Kramer, 2017, s. 301).

İnsanoğlu her zaman mit yaratıcısı olmuştur (Armstrong, 2005, s. 7). Hayal gücü dinleri ve mitolojiyi üreten bir yetenektir. Mitoloji dinsel geleneklerden ayrı utulamaz. En güçlü mitler aşırılıkları konu edenlerdir ve bizi yaşadığımız deneylerin ötesine geçmeye zorlarlar. Mit de bilinmeyenle ilgilidir ve dile getirmek için uygun sözcükleri bulamadıklarımızla ilgilenir (Armstrong, 2005, s. 8).

Mit herhangi bir şeyin veya varlığın sebep ve sonuç açısından varoluşunu anlatmakla birlikte işlevini de önemser. Bu açıdan baktığımızda mitler bir mantık sistemidir, çünkü olayları her ne kadar doğaüstü ve kutsal olarak değerlendirmiş olsa da gerçekçi bir mantığa bağlamaya çalışır. Mitoloji kozmosun ortaya çıkışını, düzenin sebebini, varoluş ideolojisini, insanı çevreleyen canlı ve cansız, görülen ve görülmeyen, olağanüstü ve sıradan, maddî ve manevî her şeyin kavranabilmesi veya bunun bir çabasıdır (Bayat, 2021, s. 13). Armstrong'a göre ise mitler gerçeklere dayalı bilgiler verdiği için değil etkili oldukları için gerçeklerdir (Armstrong, 2005, s. 12). Mit, psikolojinin ilk biçimiydi. Yeraltı dünyasına inen, labirentlerde yollarını bulan ve canavarlarla çarpışan tanrıların ya da kahramanların başlarından geçenlerin öyküleri ruhun gizemli işleyişine ışık tutmuş, insanlara içlerinde kopan fırtınalarla nasıl baş edeceklerini göstermişti (Armstrong, 2005, s. 13).

Mit laf olsun diye anlatılan bir öykü değildir. Nasıl davranmamız gerektiğini öğretir bize. Doğru anlaşılırsa, mitoloji bizi ister bu dünyada olsun ister öbür dünyada uygun adım atmak için doğru ruhsal ya da psikolojik duruşa getirir. Mitoloji tümüyle kendi dünyamızla birlikte varolan ve bir şekilde onu destekleyen başka bir düzlemde söz eder. Tanrılar dünyası adı da verilen, gözle görünmez ama daha güçlü bu gerçekliğe inanış, mitolojinin temelidir. Ayrıca töre ve toplumsal düzenlemeler hakkında bilgi verir. Mitler, erkeklerle kadınlar bu güçlü varlıkları taklit etsinler, kendileri de tanrısallığı yaşasınlar diye insanlara tanrıların nasıl davrandıklarını gösterirlerdi. Antik dünyada "tanrılar" soyut kişilikleri olan, tümüyle metafizik bir yaşam süren doğaüstü varlıklar olarak görülmezlerdi. Mitoloji, günümüzdeki anlamıyla teolojiyle değil insan yaşamıyla ilgiliydi (Armstrong, 2005, s. 9).

Büyük kültürlerin çoğu başlangıçta bir veya bir çift tanrının ayırdığı, karmaşa içinde ve şekilsiz bir yığından ibaret olan bir evreni görür. Tanrılar, evrensel düzen içerisinde özel yerlerini alacak şekilde çoğalır ve yaratıcı tanrı bitkiler, hayvanlar ve insanlar biçiminde olmak üzere yeryüzüne hayat verir (Rosenberg, 2017, s. 19).

Tanrıların, insanoğlunun, hayvanların ve doğanın ayrılamayacak şekilde birbirlerine bağımlı ve aynı yasalara bağlı oldukları, aynı ilahi tözden yapıldıkları düşünülürdü. Başlangıçta tanrılar dünyasıyla erkekler ve kadınlar dünyası arasında varlıkbilimsel açıdan bir uçurum yoktu. Göksel varlıklardan söz edilmesi, yeryüzündeki yaşamın dünyevi yönünden konuşulmasıyla eş anlamlıydı. Tanrıların varlığı bir fırtınadan, denizden, akarsudan ya da sevgi, öfke, cinsel istek gibi, kadın ve erkekleri, dünyayı farklı gözlerle görmek üzere başka boyutlara taşıyan güçlü duygulardan ayrı tutulmazdı. Dolayısıyla mitoloji insanın içinde yaşadığı sorunlu durumla baş edebilmesine yardım etmek üzere kurgulanmıştı. İnsanlara dünyadaki yerlerini ve doğru yönü bulmaları için yardım ederdi. Günümüzde "mit" sözcüğü genellikle gerçek olmayan bir şeyi tanımlamak üzere kullanılır (Armstrong, 2005, s. 10).

Eskiçağ doğu mitolojilerinde kadın aşkla özdeş görülmüştür. Aşkın tanrısı yoktur, ancak tanrıçası vardır. Mezopotamya'da olduğu gibi, Mısır, Anadolu, Hellas ve Roma'da da aşk, kadınla özdeşleştirilmiştir. Sümer ve Akkad'larda İnanna bir yandan verimlilik ve güzellikleri ile dillere destan olurken, diğer yandan da savaş ve aşk tanrıçasıdır (Palazdemir, 2018, s. 22).

Mezopotamya tanrıçaları, kadının doğuran, doyuran, sosyal düzeni sağlayan, derleyip toplayan, hisleriyle geleceğe dair kehanette bulunan, aşkı, evi, evliliği sembolize eden unsurlarla tanımlanmışlardır (Palazdemir, 2018, s. 23).

Olağanüstü yeteneklerine rağmen hiçbir kahraman kusursuz değildir. Onların kahramanlık nitelikleri kadar insanî zayıflıkları da aynı derecede öğretici özellikler taşır. Onların kusurları, herkesin benzer psikolojik ihtiyaç ve çelişkileri olduğundan, sıradan insanların kendilerini onlarla özdeşleştirmelerini sağlar (Rosenberg, 2017, s. 20).

İnanna ve Şukaletuda miti 1949 yılında Samuel Noah Kramer tarafından “*A Blood-Plague Motif in Sumerian*” adlı bir yazıda ortaya konulmuştur. Günümüzdeyse ikinci bin yılın ilk üçte birine ait, her biri on sütunluk birbirinden bağımsız iki tablet ve dağınık birkaç parça aracılığıyla tanınmaktadır (Bottéro & Kramer, 2017, s. 290). Bu şiirden, İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi'nde bulunan ve yıllar önce kopyalanan bir tablette bahsedilmektedir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki Sümer Edebi Tabletleri ve Fragmanları serisinin 2. cildinde yayınlanmıştır (Kramer, 1979, s. 77).

İnanna ve Şukaletuda'da anlatılan olaylar MÖ. 2350 civarındaki Sargon dönemine tarihlenmektedir (Veldhuis, 2004, s. 40). Bu efsanevi hikaye, büyük tanrıça İnanna ile adı Şukaletuda olan mütevazı bir bahçıvan çocuk arasındaki karşılaşmayı anlatır. Hikaye, bir taraftan Mezopotamya'nın doğusunda uzanan dağlık bölgelerin Agade hanedanının kralları tarafından fethedilmesini hatırlatmaktadır. Diğer taraftan aslında Sümer'deki kırsal bir tarımsal manzarayı, bir sebze bahçesini betimlemektedir (Black, Cunningham, Robson, & Zólyomi, 2004, s. 197).

Bahçeler, diğer medeniyetlerde olduğu gibi aşıklar tarafından tercih edilir ve aşkın dilinin meyveli metaforlar ve bitkisel imgelerle dolu olduğu iyi bilinir. Bir bahçeye girme arzusu, cinsel haz arzusunu ifade etmenin bir yoludur. Dahası, kadının cinsel organları bazen bir bahçeye benzetilir (Besnier, 2002, s. 59). Erkek sevgiliye genellikle bahçıvan denirdi. Bu, sadece bahçenin güçlü bir cinsel çağrışıma sahip olduğuna değil, aynı zamanda bahçıvanın belirgin bir cinsel çekiciliğe sahip bir kişi olduğuna da işaret eder. Bu nedenle tanrıça İnanna'nın sevgililerinden birkaçının bahçıvan olması şaşırtıcı değildir (Novak, 2002, s. 444). Bu tür ilişkiler "aşık-bahçıvanın" yer aldığı anlatılarda bulunabilir. Sümer edebiyatında İnanna ve Şukaletuda öyküsü bu anlamda oldukça ünlüdür (Besnier, 2002, s. 59). Ne var ki, bu aşk sahnesi rızaya dayalı değil, şiddete ve zora dayalı bir sahne olacaktır. Toplum açısından tehlikeli ve kınanması gereken bir olaydır ve dolayısıyla kurbanı tarafından, özellikle de kurban bu dünyaya belirli bir düzeni (5-8) egemen kılmak için geldiği varsayılan hükümdar tanrıça olduğundan, cezalandırılmalıydı da. (Bottéro & Kramer, 2017, s. 305).

İnanna, Ön Ortadoğu'nun güçlü Aşk Tanrıçası'dır ve diğer tanrılar gibi Sümer mitosunun sadece sıradan bir ögesi değildir. Birçok Sümer tapınağının ve dinsel kültürün merkezinde yer alır. İnanna'nın çok yönlü tanrısal fonksiyonları arasında – gök, bereketlilik, aşk, savaş ve ölüm tanrıçası – bir bağlantı kurmak bizim için zor olsa da, Sümerler için kolaydır. Gök ve yer, şehvet ve annelik, gebelik ve doğum, savaş ve ölüm onun kutuplarıdır (Uhlir, 2018, s. 100).

Bir mitin kalıplaşmış tek bir uyarlaması bulunmaz. Koşullar değiştikçe, sonsuz gerçeği ortaya çıkarmak adına öykülerimizi başka türlü dile getirmemiz gerekir. Mitolojinin tarihçesinde erkeklerle kadınların ileri doğru attıkları her adımda, mitolojilerini gözden geçirdiklerini ve onu yeni koşullara uydurduklarını görülmektedir. Bundan başka insan doğasının pek fazla değişmediğini ve toplumların içinde kurgulanan bu mitlerden çoğunun bizlerindeki pek farklı olmadığını, hala en temel korkularımızı ve isteklerimizi yansıttıklarını anlayacağız (Armstrong, 2005, s. 13).

İnanna ve Šukaletuda'nın Sümer öyküsü, tüm büyük ilahi güçlerin hanımı İnanna'nın bir zamanlar göğü ve yeri nasıl terk ettiğini ve "yalanı ve adaleti tespit etmek, ülkeyi yakından incelemek, adil olana karşı suçluyu tespit etmek" için dağa (KUR) "çıktığını" veya "indiğini" anlatarak başlar. Dağda, yani Šukaletuda'nın bahçesinde kutsal bir ağaç, bir kavak yetişirdi. Bu ağacın olağanüstü bir özelliği vardı. Sabah, öğle ya da akşam azalmayan geniş bir gölgesi vardı. Bu nedenle ağaç sürekli barınak sağlıyordu. Bu tek ağaç dışında bahçede yetişen başka bir şey yoktu. Çünkü bu bahçeyle ilgilenmek bahçıvanın görevi olmasına rağmen bahçıvan Šukaletuda her şeyi kökünden söküp yok etmişti (Lapinkiyi, 2004, s. 220). Hikâyeye göre, İnanna'nın yeryüzüne inişini anlatan bir önsözden sonra tanrı Enki tanıtılır. İlk palmiye ağacının dikilmesi için emir verir ve Karga'ya tavsiyelerde bulunur. Ardından bir bahçıvan olarak Enki ve Karga tarafından yaratılan bahçeyle ilgilenen Šukale-tuda ortaya çıkar. Sonraki satırlar onu bahçesinde çalışırken gösterir ve arsasını güzelleştirmek için gösterdiği çabayı vurgular (Besnier, 2002, s. 60).

Mit, farklı kahramanları olan iki bölümden oluşur. İnanna'nın cennetten ayrılışının ve çeşitli boşlukların tasvirinden sonra metin (l. 49) Karga (uga^{muşen}) ve hurma ağacının yaratılış hikâyesiyle devam eder. İkinci bölüm, bahçesinde dinlenen tanrıça İnanna'ya cinsel tacizde bulunan bahçıvan Šukaletuda'nın hikâyesini içerir (Verderame, 2021, s. 18). Hikâyenin başında başkahraman Karga'dır, daha sonra Šukaletuda'ya dönüşür. İki öyküyü birleştiren, kahramanın Karga'dan Šukaletuda'ya dönüştüğü kritik nokta 91-2. satırlardır. Genellikle Šukaletuda'nın bu satırlarda tanıtılan yeni bir karakter olduğu varsayılır (Verderame, 2021, s. 18).

İnanna ve Šukaletuda mitolojisinin 42.-90. satırlarında bilge tanrı Enki'nin bir kargaya, ilk palmiye ağacına dönüşen pırasa gibi bir sebzeyi dikmek de dahil olmak üzere bazı bahçe işlerini nasıl öğrettiğini anlatmaktadır. Šukaletuda, bahçede çalışmaktadır, ancak çok verimli bir bahçıvan çocuğu gibi görünmemektedir. Çünkü sebze tarlalarının hiçbiri gelişmez ve daha önce ektiği bitkileri sökme alışkanlığı vardır. Ani bir toz fırtınası patlar ve bu sırada tanrıça İnanna'yı görür. Kızgın güneşin altında, yorgun tanrıça dinlenecek bir yer arar ve Šukaletuda'nın sebze bahçesinin bir köşesini aydınlatır. Gölgesi koyu bir kavak ağacının altında uyur (Black, Cunningham, Robson, & Zólyomi, 2004, s. 197). Tanrıça İnanna Šukaletuda'nın bahçesinde, "sarbattu" ağacının hoş gölgesi altında dinlenirken şehvet düşkününü bahçıvan, bahçesinde gizlenmiş, güzel tanrıçayı seyretmektedir (Besnier, 2002, s. 60). Güzelliği karşısında büyülenen Šukaletuda, kendine hakim olamayıp İnanna'nın uyuduğu bir sırada ona tecavüz eder (Uhlig, 2018, s. 100). Bahçıvan tecavüz olayından sonra işine geri dönmüştür. Ancak bir sonraki gün doğumunda tanrıça tam olarak ne olduğunun farkındadır ve içinde bulunduğu durumun aşağılayıcılığına öfkelenmiştir (Black, Cunningham, Robson, & Zólyomi, 2004, s. 198).

Güneş uyandı, şafak söktü.

Kadın dikkatle inceledi kendini

Tecavüze uğradığını anladı!

Hakarete uğrayan cinsel organı için

Nasıl da felaketler yarattı!

Elinden geleni ardına koymadı (Bottéro & Kramer, 2017, s. 301).

Kendisine dokunmaya cüret eden adamı cezalandırmak ister. Arayışı başlangıçta başarısız olur (Besnier, 2002, s. 60). Çünkü Šukaletuda tüm hikâyeyi, yaşadığı her şeyi babasına anlatmıştır. Babası ona taşrada kolayca takip edilip teşhis edilebileceğini söylemiştir. Bu yüzden yakındaki kasabaya gidip kalabalıklar arasında görünmez olmasını tavsiye etmiştir (Black, Cunningham, Robson, & Zólyomi, 2004, s. 198). Šukaletuda kendi türünün arasında saklanmaktadır. İnanna

insanların bahçıvanı teslim etmesini sağlamak için, kurak bir ülke haline gelen Sümer'e veba gönderir. Ancak Şukaletuda'nın nerede olduğu bilinmemektedir (Besnier, 2002, s. 60). Çünkü Şukaletuda her defasında soluğu babasının, *Enki*'nin yanında, Eridu'da alır. Enki de ona kentteki uğuldaşan kalabalığın arasına girip izini kaybettirmesini tavsiye eder (Bottéro & Kramer, 2017, s. 302). Bu duruma öfkelenen tanrıça İnanna tüm Sümer'den intikam almaya karar verir (Uhlig, 2018, s. 100). Bunun üzerine peş peşe üç felakete yol açar. İlk başta tüm tatlı suyun yerini kan alır (130-135) (Bottéro & Kramer, 2017, s. 302).

Hakarete uğrayan cinsel organı için!

(Ülkenin bütün kuyularını kanla doldurdu

Bahçelerdeki bütün su depolarını kanla doldurdu!

Bir erkek hizmetçi odun toplamaya gittiğinde

Kan doluyordu içtiği!

Bir kadın hizmetçi su doldurmaya gittiğinde

Kan doluyordu getirdiği! (Bottéro & Kramer, 2017, s. 301).

Bunu ikinci bir veba salgını izlemiş, fırtınalar çıkmıştır. Üçüncüsünde ise ülkenin anayolları kapanmıştır (Black, Cunningham, Robson, & Zólyomi, 2004, s. 198).

Barındıkları çölden kalkan kötü rüzgarlar ve şeytani güçlerden oluşan korkunç bir fırtına kopar (185-191) (Bottéro & Kramer, 2017, s. 302).

Ve [Kadın] onu h[iç] bulamadı

[Kadın] [ikinci kez] felakete yol açtı,

.....

[...] bulutlara binerek

Kötü rüzgarlar koparttı

Hortumlar yarattı:

Kasırgalar (?) oluştu ardında

Ve toz burgaçları (Bottéro & Kramer, 2017, s. 297).

Üçüncü felaket ise elimizdeki tablet zarar gördüğü için tam açık değil (220vd.): Sadece, yolların (?) ülke sakinlerine müthiş zarar verecek biçimde kapandığı anlaşılmaktadır (Bottéro & Kramer, 2017, s. 302).

Biricik [...] aldı

Ve (ülkenin) yollarını (?) kapattı (Bottéro & Kramer, 2017, s. 298).

Kibir, gurur ve doyumsuzluk tipik özellikleri olan İnanna tüm bunları Enlil'in yardımıyla gerçekleştirmiştir (Uhlig, 2018, s. 100). Tüm bunlara rağmen tecavüz edeni bulamayan İnanna aradığı kişinin Tanrı'nın yanında olduğunu anlar. Bunun üzerine gidip Enki'den saldırganı kendisine teslim etmesini ister, o da onu, öldürmeyeceği ve kendisiyle birlikte sağ salim götüreceği sözünü verince teslim eder (Bottéro & Kramer, 2017, s. 302). Böylece İnanna, bahçıvanın izini bulmuş ve onu acımasızca ölümle tehdit etmiştir (Black, Cunningham, Robson, & Zólyomi, 2004, s. 198).

İnanna Şukaletuda'yı sorgular gibi, kendisine nasıl hakarete bulunabildiğini anlamaya çalışır. Genç adam buna cevap olarak ve daha önce de yaptığı gibi olayların nasıl geliştiğini aktarmakla yetinir, ancak en ufak bir pişmanlık belirtisi bile göstermez. Bu da Tanrıça'yı o kadar sınırlendirir ki, ne olduğu tam anlaşılmasa da suçluya bir ceza verir. Daha sonra cezasını hafifletir ve genç adama adının şarkılarda hep anılacağını vaat eder.

Ve [Kutsal] İnanna Şukale[tuda] 'ya şöyle dedi:

"Evet! Seni [...] ettiğimde dahi

Adın unutulmayacak:

Şarkılarda yaşayacak ve hu şarkılar pek tatlı olacak:

Genç [ozanlar (?)] söyleyecek onları,

Sığırt[maçlar] mırıldanacak

Sütü yayıkta çalkalarken (Bottéro & Kramer, 2017, s. 300).

İnanna'nın mütecaviz bahçivana ne yaptığı ne yazık ki 245-287 arasındaki kayıp parçada olduğu için hikayenin sonunu tam olarak bilemiyoruz. Yine de geriye kalanlardan anlaşıldığı kadarıyla, aldığı ceza boyunun küçülmesi olabilir. "Şukaletuda gittikçe küçüldü"(247) Şukaletuda'nın görünüşü değişmiştir, suçlu pekâlâ küçük bir hayvana dönüştürülmüş olabilir, böylece ilk baştaki hayvanlık haline geri dönmüş olabilir. Ama yine de zavallıyı teselli etmek için İnanna, adının sık sık şarkılarda geçeceğini, böylece bir bakıma ölümsüzleşip sonsuza dek adını anılacağını vaat eder. (289-292) (Bottéro & Kramer, 2017, s. 302-303).

İnanna ve Şukaletuda mitinin üslubuna bakıldığında tekrarlanan nakarat kısmında da görüleceği üzere; "Şimdi, biri diğerine ne söyledi? Biri diğerine ayrıntılı olarak daha ne ekledi?" gibi sorular sözlü olarak aktarılan bir hikâyeyi çağrıştıran gayri resmi bir üslup yaratır (Black, Cunningham, Robson, & Zólyomi, 2004, s. 197). Kelimesi kelimesine tekrar, Mezopotamya edebiyatının ayırt edici bir özelliğidir. (Kovacs, 1989, s. xiv)

İnanna ve Şukaletuda miti ile ilgili başka açılardan yorumlar da vardır. Her şeyden önce, Şukalletuda görevi bahçeye bakmak olan bahçivandır. Bu, elbette, *Cennet Bahçesi*'nin bekçisi olarak Adem'le paralellik göstermektedir. Adem, cennet'teki eylemleri ile tüm insanlığı etkileyen ilk insandı. Burada Şukalletuda'nın bahçedeki eylemleri tüm Toprak'a intikam getirmiştir.

Bahçivan, İnanna'ya cinsel saldırıda bulunarak İnanna ve ağaç tarafından sembolize edilen ilahi alemleri ihlal etmiştir. Başka bir deyişle bu cinsel birleşme, İnanna'nın rızası dışında gerçekleşmiş ve onun ilahi güçler kemerinin çıkarılması, kozmik düzenin dengesini bozmuştur (Lapinkiyi, 2004, s. 221).

Adem, kendi eylemleri nedeniyle bahçe'den kovulmuş ve sonuç olarak Havva ile birlikte ölümlü olmuştur. Benzer şekilde, Şukaletuda da tanrı(lar)ı (=İnanna) ihlal ettikten sonra bahçeden sürgün edilir. Âdem gibi Şukaletuda da kendi eylemleri nedeniyle İnanna tarafından ölüme mahkûm edildiğinde ölümlülüğüyle yüzleşir. (Lapinkiyi, 2004, s. 222).

2. SONUÇ

Sonuç olarak, İnanna ve Şukaletuda mitolojisinde de görüldüğü üzere, erkek egemenliğinin hakim olduğu yani ataerkil toplumlarda kadınlara karşı ağır suçlar her zaman işlenmiştir. Eski Yakın Doğu toplumlarında kadınların çoğu erkeklerin otoritesi altında yaşıyorlardı. Bu otorite altında adınlar, eğitimden, zenginlikten, toplumda ya da dinde önemli konumlara gelmekten mahrum bırakılmışlardır. Kadınlar kabile toplumlarının hemen hemen hepsinde oldukça az

yasal hakka sahip oldukları görülmektedir. Kendilerine karşı işlenen suçlarda da mağdur olmalarına rağmen suçu işleyenler gerektiği gibi cezalandırılmamıştır. Bu durum mitolojik metinlerde bahsi geçen tanrıçalar söz konusu olduğunda bile değişiklik göstermiyordu.

Kaynakça

- Armstrong, K. (2005). *A Short History of Myth*. Edinburgh - New York - Melbourne: Canongate.
- Bayat, F. (2021). *Mitolojiye Giriş*. İstanbul: Ötüken.
- Besnier, M.-F. (2002). Temptation's Garden: The Gardener, a Mediator Who Plays an Ambiguous Part. S. Parpola, & R. M. Whiting içinde, *Sex and Gender In The Ancient Near East* (Cilt Part I). Helsinki: Proceeding of the 47th Recontre Assyriologique Internationale.
- Black, J., Cunningham, G., Robson, E., & Zólyomi, G. (2004). *The Literature of Ancient Sumer*. New York: Oxford University Press.
- Bottéro, J., & Kramer, S. N. (2017). *Mezopotamya Mitolojisi*. (A. Tümertekin, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kovacs, M. G. (1989). *The Epic of Gilgamesh*. California: Stanford University Press.
- Kramer, S. N. (1979). *From The Poetry of Sumer Creation, Glorification, Adoration*. London: University of California Press.
- Lapinkiyi, P. (2004). The Sumerian Sacred Marriage In The Light of Comparative Evidence. *State Archives of Assyria Studies*(Vol. XV).
- Novak, M. (2002). The Artificial Paradise: Programme and Ideology of Royal Gardens. S. Parpola, & R. M. Whiting içinde, *Sex and Gender In The Ancient Near East* (Cilt Part I). Helsinki: Proceedings of the 47th Recontre Assyriologique Internationale.
- Palazdemir, H. (2018). *Eskiçağ'da Cinsiyet ve Kadın*. Ankara: Serencam Akademi Yayınevi.
- Rosenberg, D. (2017). *Dünya Mitolojisi: Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi*. (K. Akten, E. Cengiz, A. U. Cüce, K. Emiroğlu, T. Kenanoğlu, T. Kocayığit, . . . B. Odabaşı, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Tetlow, E. M. (2004). Women, Crime and Punishment in Ancient Law and Society. *Vol 1: The Ancient Near East*.
- Uhlig, H. (2018). *Sümerler: MEzopotamya'nın Sıradışı Topluluğu*. (N. Ersoy, Çev.) İstanbul: Totem Yayınları.
- Veldhuis, N. (2004). *Religion, Literature and Scholarship: The Sumerian Composition "Nanše and The Birds"*. Leiden-Boston: Brill.
- Verderame, L. (2021). Animal Agents in Sumerian Literature. L. Recht, & C. Tsouparopoulou içinde, *Fierce Lions, Angry Mice and Fat-Tailed Sheep: Animal Encounters In The Ancient Near East* (s. 15-19). Cambridge: McDonald Institute for Archeological Research.

TEACHER'S VIEWS ON STEM-BASED ROBOTIC CODING TRAININGS
STEM TEMELLİ ROBOTİK KODLAMA EĞİTİMLERİNE YÖNELİK
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Hasan GÖKÇE¹, Seyide EROĞLU², Melek KARACA³, Oktay BEKTAŞ⁴

¹Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Fen Eğitimi, 0000-0002-1518-2295

²Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Fen Eğitimi, 0000-0002-7363-6638

³Dr., Bağımsız Araştırmacı, Fen Eğitimi, 0000-0002-6957-5932

⁴Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen Eğitimi, 0000-0002-2562-2864

Özet

Robotik kodlamanın eğitim ve öğretimdeki yeri yadsınamayacak derecede önemli bir hal almıştır. Robotik kodlama uygulamalarının etkisini öğrencilerde görebilmek elbette uygulayıcı öğretmenlerin alandaki yetkinlik ve becerileriyle ilişkilidir. Yapılan çalışmalar, verilen hizmet içi öğretmen eğitimlerinin bir standardının olmadığını göstermektedir. Hizmet içi eğitimler için belirlenecek standartlarda elbette öğretmenlerin görüşleri odak noktası olmalıdır. Öğretmenlerden elde edilen geri bildirimler doğrultusunda eğitimlerin geliştirilmeli, varsa eksikliklerinin giderilmesi veya öğretmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda farklı eğitimler eklenmelidir. Bu çalışmanın amacı, robotik kodlama eğitimleri hakkında öğretmenlerin görüşlerini belirlemektir. Çalışmada, nitel araştırma yönteminin fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu STEM temelli robotik kodlama eğitimine katılan yedi öğretmen oluşturmuştur. Çalışmanın verileri çevrim içi gerçekleştirilen odak grup görüşmesi ile toplanmış, içerik analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda belirlenen kod ve kategoriler gruplandırılarak “eğitimler”, “yeterli eğitimin özellikleri” ve “eğitimin genel özellikleri” temaları oluşturulmuştur. Çalışmanın sonuçlarını şu şekilde özetleyebiliriz: araştırma sonucunda katılımcıların hizmet içi eğitimlerden ziyade online ortamlardaki bireysel deneyimlerinin daha kalıcı iz bıraktığı görüşüne sahip oldukları belirlenmiştir. STEM temelli robotik kodlama eğitiminin yeterli olabilmesi için branş temelli, kazanımlarla uyumlu içeriğe sahip, online ve yüz yüze eğitimlerin bir arada yapılması önerilmektedir. Eğitimlerin yeterli düzeyde olabilmesi açısından eğitim veren uzmanların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerileri ve alan bilgilerinin yeterli düzeyde olması beklenmektedir. Uzmanların bu yetkinliklerini katılımcılara uygulamalı olarak aktarması ve öğretebilmesi de önemlidir. Eğitimlerin daha etkili olabilmesi için katılımcıların temel becerilere sahip olma durumları ön bir eleme ile belirlenmeli ve gönüllülük esas alınmalıdır. STEM temelli robotik kodlama eğitimleri öğretmenlere yeni yöntem ve teknikleri kullanabilme becerisi kazandırarak farklı etkinlikler hazırlayabilme farkındalığı oluşturmalıdır. STEM temelli robotik kodlama eğitimleri günlük hayat problemlerine dayalı belirli bir problem durumu temel alınarak alana özgü eğitimlerle katılımcıların mesleki ve günlük hayatını kolaylaştırmalıdır. Elde edilen ürünler eğitimin diğer paydaşlarıyla paylaşılmalı, ileride yapılacak eğitimler öğrenme ihtiyacına ve kazanım eksikliğine göre planlanmalıdır. Planlama yapılırken disiplinler arası bakış açısı oluşturmaya özen gösterilmelidir. Doğru yöntemlerle eğitim sistemine dâhil edilen STEM eğitimi yaklaşımının ülke olarak kodlama, siber güvenlik gibi alanlarda da etkili adımlar

atmamıza önemli katkıları olacaktır. Araştırma sonuçlarımızın STEM temelli robotik kodlama eğitimi örneğinde diğer STEM öğretmen/öğretmen aday/uzman eğitimlerine de genişletilebileceğinin göz önünde bulundurulmasını isteriz.

Anahtar kelimeler: STEM, robotik kodlama, hizmet içi eğitim, öğretmen görüşü

Abstract

The place of robotic coding in education and training has become undeniably important. Being able to see the effect of robotic coding applications on students is, of course, related to the competency and skills of practitioner teachers in the field. Studies show that there is no standard for in-service teacher training. Of course, the opinions of teachers should be the focus of the standards to be determined for in-service training. Trainings should be developed in line with the feedback obtained from the teachers, and different trainings should be added in line with the needs of the teachers. The aim of this study is to determine the opinions of teachers about robotic coding training. In the study, the phenomenology design of the qualitative research method was used. The study group consisted of seven teachers who participated in STEM-based robotic coding training. The data of the study were collected through an online focus group interview and analyzed with content analysis. The codes and categories determined as a result of the analysis were grouped and the themes of "trainings", "features of adequate education" and "general characteristics of education" were formed. We can summarize the results of the study as follows: As a result of the research, it has been determined that the participants have the opinion that their individual experiences in online environments leave more permanent traces than in-service trainings. In order for STEM-based robotic coding training to be sufficient, it is recommended that branch-based, online and face-to-face trainings with content compatible with the achievements be made together. In order for the trainings to be at a sufficient level, it is expected that the cognitive, affective and psychomotor skills and field knowledge of the training specialists are at a sufficient level. It is also important that experts can transfer and teach these competencies to the participants practically. In order for the trainings to be more effective, the basic skills of the participants should be determined by a pre-selection and volunteerism should be taken as a basis. STEM-based robotic coding training should create awareness of preparing different activities by giving teachers the ability to use new methods and techniques. STEM robotics coding trainings should facilitate the professional and daily life of the participants with field-specific trainings based on a specific problem situation based on daily life problems. The products obtained should be shared with the other stakeholders of the education, and future education should be planned according to the learning needs and the lack of acquisition. While planning, care should be taken to create an interdisciplinary perspective. The STEM education approach, which is included in the education system with the right methods, will make significant contributions to our country taking effective steps in areas such as coding and cyber security. We would like to consider that our research results can be extended to other STEM teacher/pre-service teachers/expert trainings in the example of STEM-based robotic coding education.

Keywords: STEM, robotic coding, in-service training, teacher perspective

1. GİRİŞ

Teknoloji alanındaki gelişmeler her alanda etkisini gösterdiği gibi eğitim alanında da hissedilebilir değişimlere sebep olmaktadır (Aksoy, 2017). Bu durumda eğitimde teknoloji kullanımı neyi değiştirir/sağlar? sorusu akıllara gelebilir. Alanyazında derslerde teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ile öğrencilerin dijital okuryazarlık, yaratıcılık, problem çözme, iletişim gibi çeşitli beceri ve yetkinlikleri kazanabilecekleri vurgulanmaktadır. Ayrıca, eğitimin

niteliğinin artırılması ve öğrencilere zengin bir öğrenme ortamı sunularak anlamlı öğrenmelerinin destekleneceği ifade edilmektedir (Güven & Kozcu Cakir, 2020).

Okullarda, birçok farklı teknolojik araç kullanılarak derslerde teknoloji entegrasyonu gerçekleştirilebilmektedir. Web araçları, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik uygulamaları üç boyutlu baskı teknolojisi, robotik kodlama uygulamaları eğitim ortamlarında kullanılan farklı teknolojik araçlarından birkaçıdır (Adams Becker vd., 2016). Bu araçların derslerde kullanımı ile teknolojinin derslere entegrasyonu sağlanmaktadır. Bu yolla hem ders içeriklerin zenginleştirilmesi sağlanırken hem de öğrencilerin dijital okuryazarlık, yaratıcılık gibi becerilerinin de gelişmesine destek olunmaktadır (Davies, 2011).

Günümüzde derslerde, en yaygın kullanıma sahip teknolojik araçlardan biri "Robotik Kodlama" araçlarıdır (Akkaş Baysal vd., 2020). Robotik teknolojisi, son yıllarda özellikle eğitim alanında önemi vurgulanan teknolojik gelişmelerden biri olup, okullarda temelleri atılan robotik kodlama uygulamalarının, bilim ve teknolojideki ilerlemeleri takip edebilmek ve çağı yakalayabilmek için önemli olduğu ifade edilmektedir (Eguchi, 2016; Zengin, 2016).

Robotik bilimi ya da yaygın kullanımıyla robotik kodlama, bilgisayar sistemlerinin kontrol, duyuşsal geri bildirim ve bilgi işleme ile robot tasarımı yapımı ve çalıştırılması ile ilgilenen bir bilim dalıdır (Siper Kabadayı, 2019). Eğitim alanında robotik kullanılması ile öğrencilere matematiksel kavramlar öğretilir erken okuma-yazma becerileri kazandırılabilir. Yani eğitim alanında robotikler yeni bir eğitsel araç olarak kullanılabilir (Kazakoff vd., 2013). Ayrıca, robotik kodlama uygulamalarının öğrencilerin yaratıcılıklarını artırdığı, farklı öğrenme fırsatları sunarak öğrencilerin sosyal ve bilişsel gelişimine katkı sağladığı, kompleks problemlere yaratıcı çözümler ürettikleri, takımlar ile işbirlikçi çalışmalar yürüterek, analitik düşünme, yaratıcılık, problem çözme gibi 21. yüzyıl becerilerini geliştirdiği ve anlamlı öğrenmeyi desteklediği ifade edilmektedir (Çömek, & Avcı, 2016; Kazakoff vd., 2013; Sullivan, 2017; Zengin, 2016). Aynı zamanda öğrencilerin süreçte bir mühendis gibi gerçek yaşam problemlerine çözüm aradıkları ve bu sayede mühendislik tasarım sürecini işlettiklerinin vurgulanmaktadır (Koç & Böyük, 2013). Bunlara ek olarak, robotik kodlama uygulamalarının öğrencilere bilişsel ve duyuşsal farklı bağımlı değişkenler açısından da katkılar sunduğu alan yazında belirtilmektedir (Baysal, Ocak & Ocak, 2020; Chambers, Carbonaro & Murray, 2008; Çömek & Avcı, 2016; Khanlari, 2015; Yıldız, 2020). Sullivan (2017) robotik kodlama uygulamalarının yaratıcı doğasını ortaya koymayı amaçladığı çalışmasında, aktivitelerinin öğrencilerin yaratıcılığını geliştirdiğini tespit etmiştir. Robotik kodlama uygulamaları ile zenginleştirilen öğrenme ortamlarında uygulamaları gerçekleştiren öğrencilerin, problem çözme, çok sayıda fikir ortaya koyma ve icat tasarlama gibi becerilerinin geliştiği ifade edilmiştir. Özetle, robotik kodlama uygulamaları öğrencileri farklı açılardan geliştirdiğinden, sınıflarda öğrenme ortamlarının zenginleştirilmesinde ve teknolojinin derslere entegrasyonunu sağlamak amacıyla kullanılmasının gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Robotik kodlama uygulamalarının etkisini öğrencilerde görebilmek elbette uygulayıcı öğretmenlerin alandaki yetkinlik ve becerileriyle ilişkilidir (Güleryüz vd., 2020). Ülkemizde öğretmenlerin konu ile ilgili yetkinliklerini arttırmak ve derslerinde robotik kodlama uygulamalarını yürütebilmeleri amacıyla MEB veya farklı kurumlar/kuruluşlar bünyesinde online/yüz yüze çok sayıda eğitim verilmektedir (Gökbulut, 2019; MEB Yeğitek, 2016). Bu eğitimler, 2012 yılından itibaren öğretim programlarına bilgi teknolojileri ve yazılım derslerinde robotik kodlama uygulamalarının kullanılmasıyla birlikte hız kazanmış ve bilişim dersleri dışındaki derslere de entegrasyonunu sağlamak için öğretmenler için birçok hizmet içi eğitim düzenlenmiştir (MEB, 2017). Bu eğitimlerde, öğretmenlere kodlamanın temel

algoritması anlatılmakta ve robotik kodlama uygulama örnekleri verilmektedir (Akdoğan, 2020).

Diğer taraftan öğretmenlere sunulan eğitimler ile ilgili standart bir çerçevenin olmadığı dikkati çekmektedir. Oysaki robotik kodlama öğretmen eğitimlerinin hangi kurum veya kuruluş tarafından gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin belli bir standart çerçeve üzerinden yürütülmesi eğitimleri uygulayıcıların keyfiyetinden çıkararak eğitimin kalitesini artırır. Hizmet içi eğitimler için belirlenecek standartlarda elbette öğretmenlerin görüşleri odak noktası olmalıdır (Khanlari, 2015). Öğretmenlerden elde edilen geri bildirimler doğrultusunda eğitimlerin geliştirilmeli, varsa eksikliklerinin giderilmesi veya öğretmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda farklı eğitimler eklenmelidir. Unutulmamalıdır ki, robotik kodlama uygulamalarının farklı derslere entegrasyonunda öğretmenler kilit öneme sahiptir. Sürecin doğru işletilebilmesi için süreç içinde, öğretmenlere her türlü desteğin verilmesi gerekmektedir. Bu yüzden bu çalışmanın amacı, robotik kodlama eğitimleri hakkında öğretmenlerin görüşlerini belirlemektir.

Robotik kodlama uygulamalarının etkin olarak derslerde kullanımı öğrencilerin çağın gerekliliklerine uygun olarak yetiştirilmesi açısından anahtar bir öneme sahip olması nedeniyle öğretmenlerin robotik kodlama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin düşüncelerinin ortaya çıkarılması ve karşılaştıkları zorlukların belirlenmesi gerekmektedir. Bu araştırmadan elde edilecek verilerin öğretmenlerin derslerinde robotik kodlama uygulamalarını gerçekleştirebilmeleri, varsa eksikliklerinin giderilmesi ve süreçte öğretmenlere gerekli desteğin sağlanması amacıyla hazırlanacak hizmet içi eğitimlerin niteliğinin artırılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Çalışmada “STEM temelli robotik kodlama eğitimlerine yönelik öğretmen düşünceleri nedir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

STEM temelli robotik kodlama eğitimlerinin değerlendirilmesine yönelik öğretmen görüşlerinin alınmasında nitel araştırma yönteminin fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Bireylerin tecrübe ve deneyimlerini ortaya çıkaran ve olgulara ilişkin algılarını ortaya çıkararak bu algıları yorumlamaya imkan veren desen fenomenoloji deseni olarak tanımlanmaktadır (Merriam, 2013). Dolayısıyla bu çalışmada STEM temelli robotik kodlama eğitimlerine yönelik öğretmen algılarını ortaya çıkarmak ve bu algılarını yorumlamak için fenomenoloji deseni tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada ölçüt örnekleme kullanılarak katılımcılar seçilmiştir. Ölçüt örnekleme, katılımcıların belirlenmesinde belirli ölçütleri karşılayan bireylerle çalışılması esasına dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu bağlamda katılımcı öğretmenlerin belirlenmesindeki ölçüt ise STEM temelli robotik kodlama eğitimlerine katılan öğretmenler olmasıdır. Bu ölçütlere uygun gönüllü yedi öğretmen ile yürütülmüştür.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmanın verileri odak grup görüşmesi ile elde edilmiştir. Odak grup görüşme soruları hazırlanırken konuyla ilgili alanyazın taranması (Yıldız, 2020) yapılmış ve araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Görüşme sorularına alan uzmanlarından alınan geri dönütler sonucunda düzeltmeler yapılarak son şekli verilmiştir. Odak grup görüşmeleri çevrimiçi platform kullanılarak yaklaşık 71 dakika sürmüştür.

2.4. Veri Analizi

Bu çalışmadaki veriler içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. İçerik analizi, bir çalışmada kodlardan kategorilere ve temalara ulaşarak verilerin incelenmesine dayanmaktadır (Merriam, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2018).

3. BULGULAR

Araştırma verilerinden elde edilen kodlar, belirli kategoriler altında toplanmıştır. Bu kategoriler ise belirli tema altına yerleştirilmiştir. Bu temalar ise “eğitimler”, “yeterli eğitimin özellikleri” ve “eğitimin genel özellikleri” olarak belirlenmiştir. Bu bölümde bulgular temalar altındaki kategorilere göre verilmiştir. Belirlenene kategoriler şu şekildedir;

- Kalıcı iz bırakan eğitim
- Eğitim içerikleri
- Eğitim süresi
- Eğitim uygulayıcıları
- Eğitim etkinlikleri
- Eğitim planlanması
- Katılımcıları belirleme
- Günlük hayatı kolaylaştırma
- Mesleki deneyim kazandırma
- Yeni yöntem-teknik kullanabilme
- İyi örnek ve uygulamalara ulaşma
- Disiplinlerarası bakış açısı oluşturma

Yukarıda sıralanan kategorilere ilişkin kodlar ve temalar Tablo 1’de verilmiştir. Ardından her bir tema ve kategori altında sıralanan kodlara ilişkin katılımcının doğrudan görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 1

Robotik kodlama eğitimlerinin değerlendirilmesine ilişkin tema, kategori ve kodlar

Tema	Kategori	Kodlar
Eğitimler	Kalıcı iz bırakan eğitim	<ul style="list-style-type: none"> • Milli Eğitim Bakanlığı • İl Milli Eğitim Müdürlüğü • Online ortamlarda bireysel deneyimler
Yeterli Eğitimin Özellikleri	Eğitim içerikleri	<ul style="list-style-type: none"> • Branş bazlı eğitimler • Okul temelli eğitimler • Kazanımlara yönelik etkinlikler • Teorik ve uygulamalı modüller • Uzun zamanlı sürece yayılan etkinlikler • Proje tabanlı eğitimler • Senkron-asenkron online-yüz yüze eğitimler • Derinlemesine eğitimler • Örnek etkinlikleri oluşturulmalı • Planlar hazırlanması • Güncel uygulamalar takip edilmeli • Mobil uygulamalar • Branşlar arası iş birliği • Okul altyapısı güçlendirilmeli • Seviye grupları olmalı • Alana özgü etkinlik içerikleri olmalı
	Eğitim süresi	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitimin yapıldığı zaman sıkıntısı • Süre sıkıntısı

Eğitim uygulayıcıları	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcı isteği • Katılımcı temel bilişim yetkinliği • Derste kullanılacak etkinlikler gösterebilmesi • Psikomotor yetkinliği • Katılımcı hazırbuluşluk düzeyinin belirleyebilmesi • Eğiticinin uzmanlık bilgisi • İyi rehber olması • Eğitici alan bilgisi olması	<ul style="list-style-type: none"> • Proje ekiplerince yürütülen etkinlikler • Eğitici hazırlıklı gelmeli • Uzun süreli hizmet içi yaz kursları • Planlı zamanlama yapılması • Basit düzeye indirgeyen eğitimi • Uygulamayı yaptırabilen eğitimi • Bireysel hıza özen gösterilmeli • Yardımcı ve hoşgörülü olmalı • Aktif katılım
Eğitim planlanması	<ul style="list-style-type: none"> • Okul temelli eğitimler • Branş bazlı eğitimler • Flipped learning • Değerlendirme • İyi örneklerle ulaşma imkanı sunulmalı	<ul style="list-style-type: none"> • Deneme-yanılma • Sürece yayılmış eğitimler • Materyal anlamında destekleme • Online eğitimler artırılmalı • Yaz ayları eğitimleri
Katılımcıları belirleme	<ul style="list-style-type: none"> • Ön test ile seviye belirleme • Seviye grupları • Branşa yönelik eğitimler	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcı temel bir bilgisi • Katılımcı istekliliği
Günlük hayatı kolaylaştırma	<ul style="list-style-type: none"> • Belirli bir tema veya problem durumu	<ul style="list-style-type: none"> • Günlük hayat problem durumu verilmeli
Mesleki deneyim kazandırma	<ul style="list-style-type: none"> • Bireyselleştirilmiş eğitim • Farklı bir etkinlik tasarlama yetkinliği • Farkındalık oluşturma	<ul style="list-style-type: none"> • Ufku açma • Bireysel değerlendirme yapmalı
Eğitimin Genel Özellikleri	<ul style="list-style-type: none"> • Flipped learning	<ul style="list-style-type: none"> • Yapay zeka
İyi örnek ve uygulamalara ulaşma	<ul style="list-style-type: none"> • Paylaşımçı olma • Günlük yaşamla ilişkilendirme • Branş bazlı eğitim	<ul style="list-style-type: none"> • Kazanım eksikliğine göre eğitim • Basit örneklerle disiplinlere entegrasyon
Disiplinlerarası bakış açısı oluşturma	<ul style="list-style-type: none"> • Branşlar arası iş birliği • Lider bir koordinatör	<ul style="list-style-type: none"> • Takım çalışması • Okul temelli eğitimler

3.1. Kalıcı iz bırakan eğitim

Öğretmenler, aldıkları robotik kodlama eğitimlerinde Milli Eğitim Bakanlığı ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafında verilen eğitimlerin kalıcı olarak iz bıraktıklarını ayrıca online ortamlarda bireysel çabaları ile deneyimler sonucunda bu eğitimlerin kalıcı olduklarını ifade etmişlerdir.

K3: “Farklı kanallarla eğitimler aldık. Bakanlık, İl milli eğitim aracılığıyla mahalli eğitimler aldım. Bunlardan özellikle Milli Eğitim Bakanlığının düzenlediği merkeze bağlı bir eğitim vardı özellikle Arduino setlerinin kullanımı ile ilgili. Orası gerçekten benim için kalıcı izli bir çalışma oldu. Orda farklı şeyleri deneme imkanımız oldu. Bu sebeple onun diğerlerine göre daha ön plana çıktığını düşünüyorum.”

K4: “Genel olarak İl Milli Eğitim mahalli eğitimlerinden.”

K6: “Bir sürü eğitim aldım ama en çok iz bırakan hangisi oldu dersiniz, online ortamlarda kendi araştırmalarımla hani bu nasıl yapılır? Acaba şunu da yapabilir miyim? veya şu işlemi yapacak bir sensör var mıdır? diyerek kendi merakımla edindiğim bilgiler daha kalıcı oldu.”

3.2. Eğitim içerikleri

Öğretmenler robotik kodlama eğitimlerinde içeriğe yönelik şu şekilde olması gerektiğini ifade etmişlerdir; Branş bazlı eğitimler, okul temelli eğitimler, kazanımlara yönelik etkinlikler, teorik ve uygulamalı modüller, uzun zamanlı sürece yayılan etkinlikler, proje tabanlı eğitimler, senkron-asenkron online-yüz yüze eğitimler, derinlemesine eğitimler , örnek etkinlikleri oluşturulmalı, planlar hazırlanması, güncel uygulamalar takip edilmeli, mobil uygulamalar, branşlar arası işbirliği, okul altyapısı güçlendirilmeli, seviye grupları olmalı, alana özgü etkinlik içerikleri olmalı. Aşağıda bazı öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir.

K1: *“Verdiğim eğitimlere bütün branşlar katıldığı zaman benim anlattıklarımı öğretmenler direkt dersinde kullanamıyor. Ancak verilen bu eğitimlerin okul temelli ve branş bazlı olmasından yanayım...Okullardaki matematik, fen bilimleri, teknoloji tasarım, bilişim öğretmenlerine ders tasarım eğitimleri vermeyi düşünüyoruz.”*

K2: *“Bir modül şeklinde teorik çerçeveden başlanarak okuldaki uygulamaya uzanan uzun süreli bir eğitim verilebilir.”*

K3: *“Eğitim içerikleri tek bir alan genellikle tek bir alan özellikle bilişim teknoloji üzerine kuruluyor. Böyle spesifik alanlar içinde robotik kodlama eğitimlerinin olması gerektiğini düşünüyorum. Fen bilimleri bile bence yeterli değil. Fen bilimleri dersini bile ayırıp fizik, kimya ve biyoloji projeleri üretmeye yönelik daha alana özgü spesifik eğitim içeriklerinin yapılması gerektiğini düşünüyorum....Bu eğitimlerin aslında senkron-asenkron ve yüz yüze olmak üzere farklı bölümleri olmalı.”*

K7: *“Örnek ders planlarının, örnek etkinliklerin bolca oluşturulması lazım.”*

3.3. Eğitim süresi

Bütün katılımcılar robotik kodlama eğitimlerindeki sürenin kısıtlı olduğunu bu sürenin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Eğitimlerin uzun bir sürece yayılması gerektiğini K2 *“Robotik kodlama eğitimleri uzun sürece yayılmalı ve bu sayede daha fazla sensör daha fazla örnek etkinlikler görülebilir.”* şeklinde ifade etmiştir. K5 ise eğitimlerin daha uzun sürece yayılmasını *“Yazın hizmet içi eğitimlerin daha uzun süreli olarak verildiği eğitim merkezi bulunmakta. Belki o eğitimler oralarda biraz daha süreleri uzatılarak yoğun bir şekilde verilebilir.”* şeklinde ifade etmiştir.

3.4. Eğitim uygulayıcıları

Katılımcılar, STEM temelli robotik kodlama eğitim uygulamalarında uygulayıcı özellikleri sıralamışlardır. Bunlar şu şekildedir; katılımcı isteği, katılımcı temel bilişim yetkinliği, derste kullanılabilecek etkinlikler gösterebilmesi, psikomotor yatkınlığı, katılımcı hazırbulunuşluk düzeyinin belirleyebilmesi, eğiticinin uzmanlık bilgisi, iyi rehber olması, eğitici alan bilgisi olması, proje ekiplerince yürütülen etkinlikler, eğitici hazırlıklı gelmeli, uzun süreli hizmet içi yaz kursları, planlı zamanlama yapılması, basit düzeye indirgeyen eğitimi, uygulamayı yaptırabilen eğitimi, bireysel hıza özen gösterilmeli, yardımcı ve hoşgörülü olmalı, aktif katılım. Bu görüşleri bazı katılımcılar şu şekilde ifade etmiştir:

K6: *“Eğiticinin alandaki uzmanlık bilgisinin olması ve yardımcı olması önemli. Çünkü maalesef eğitimlere gelen arkadaşların birçoğu ilk kez görüyor bu malzemeleri ve ne, nedir, nasıldır çok hakim değiller.”*

K7: *“Örneklendirmeler yaparak anlatmalı. Uygulamaların basit olduğunu gösterebilen eğitimi olmalı. Robotik kodlamanın sahada uygulanış şeklini öğretmenlere verebilmelidir.”*

K5: “Eğitici hazırlıklı gelmeli. Katılımcıların bireysel hızlarına özen göstermeli. Karşılıklı anlayış içerisinde geride kalan katılımcılara yardımcı olmalı, hoşgörülü olmalıdır.”

3.5. Eğitim planlanması

Öğretmenler robotik kodlama eğitimleri planlanırken okul temelli eğitimler, branş bazlı eğitimler, flipped learning, değerlendirme, iyi örneklerle ulaşma imkanı sunulmalı, deneme-yanılma, sürece yayılmış eğitimler, materyal anlamında destekleme, online eğitimler artırılmalı, yaz ayları eğitimleri verilmeli şeklinde görüşlerini belirtmişleridir. Bu doğrultuda katılımcılara ilişkin görüşler şu şekildedir:

K1: “Okul temelli, branş bazı eğitimler. ...Flipped learning uygulamalarını öğretmenlere anlatıyoruz. Sonrasında öğretmenler uygulama fırsatı sunuyoruz. Bir kazanıma ilişkin içerik hazırlayarak sunmalarını istiyoruz. Ayrıca verilen eğitimler yüz yüzedeki ziyada online olmalıdır. Çünkü öğretmenleri bazı sıkıntıları olabiliyor. Bu durumlarda öğretmenin eden içerikler online olarak takip etmesi daha iyi oluyor... Bu eğitimlerde örneği göstereceksiniz, örneğin aşamalarını anlatacaksınız ve sonuçta da öğretmene uygulama yaptırcaksınız.”

K8: “Daha güncel konular ile öğretmenlerin farkındalıklarının artırılması gerekir. Örneğin mobil uygulama kursu açılabilir. Çevrim içi yapılan eğitimler pek verimli olmuyor. Bu eğitimlerin yüz yüze, daha uzun zamana yayılmış, proje tabanlı yapılması, öğretmenlerin kendisi geliştirmesi açısından hem de öğrencilere bunları aktarabilmemiz açısından daha faydalı olacaktır.”

3.6. Katılımcıları belirleme

Eğitilere katılımcılara belirlenirken öğretmenler bazı kriterler dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmişleridir. Ön test ile seviye belirlemesi, seviye gruplarının oluşturulması, branşa yönelik eğitimler verilmesi, katılımcıların temel bilgisinin olması, katılımcıların istekliliği bu kriterler olarak ifade edilmiştir. Katılımcılardan K1 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Eğer ön test yaparsak öğretmenlere, o test üzerinden öğretmenin ilgi seviyesi belirlenebilir ve Seviye 1, Seviye 2’den başlasın şeklinde olabilir.”

3.7. Günlük hayatı kolaylaştırma

Katılımcılar, STEM temelli robotik kodlama eğitimlerinin Günlük hayatı kolaylaştırması açısından eğitimler günlük hayattan belirli bir tema veya problem durumu verilmesi gerektiğini ifade etmişleridir. Bu durumu K3 “Robotik kodlamaya dair bütün etkinlikleri veya çerçeveyi bir proje temelinde kullanma imkânı verilirse bu eğitimlerde. Günlük hayattan bir problemi çekip eğitim sırasında çözmek için bir çalışma yürütülürse günlük hayat ve robotik kodlama ilişkisi kurulabilir.” şeklinde ifade etmiştir.

3.8. Mesleki deneyim kazandırma

Katılımcılar, STEM temelli robotik kodlama eğitimlerinin öğretmenlik mesleğine katkıları şu şekilde sıralamışlardır: Farklı bir etkinlik tasarlama yetkinliği, bireyselleştirilmiş eğitime katkı, farkındalık oluşturma, bireysel değerlendirme, ufku açma. Bu doğrultuda bazı katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

K2: “Farklı etkinlikleri tasarlama noktasında öğretmenlere bir yetkinlik kazandırmaktadır.”

K4: “Öğretmenlere farkındalık oluşturur; kullandığı araçlar-gereçleri, kullandığı programları nasıl entegrasyon yapması gerektiğini konusunda faydalı olacağını düşünüyorum. Ayrıca bu eğitimleri öğretmenlerin ufku açıyor ve öğretmenler edindikleri çeşitli bilgi ve beceriyi öğrencilerine vermeye çalışıyor.”

3.9. Yeni yöntem-teknik kullanabilme

Katılımcılar, STEM temelli robotik kodlama eğitimlerinde yapay zeka ve terz yüz öğrenme (flipped learning) yeni yöntem ve tekniklerden ve araçlardan yararlanılabileceği ifade etmişlerdir. Bu durumla ilgili K1: *“Yeni yöntem ve teknikleri robotik kodlamaya uygulayabilirsiniz. Flipped learning yola çıkarsak öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerini ve derse ilgilerini artırmak için bu tür ön çalışmalar yapmanız gerekiyor.”* Şeklinde görüşünü belirtmiştir.

3.10. İyi örnek ve uygulamalara ulaşma

Katılımcılar, STEM temelli robotik kodlama eğitimlerinde iyi örnek ve uygulamalara ulaşma açısından paylaşımlı olunması, Branş bazlı eğitimler verilmesi, Günlük yaşamla ilişkilendirilmesi, basit örnekler verilerek disiplinlere entegre edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

K7: *“Derse girerken düğmeyi koparıp giriyorum. Öğrencilerim tinkercad programında çizimleri yapıp 3D yazıcıdan baskı alarak günlük hayattaki bir probleme çözüm arıyorlar. Bu şekilde öğrenci fen-matematik-teknoloji-mühendislik kullanarak bütün disiplinleri birleştirdi ve problemi de çözdü. ...kolay olduğunu, basit olduğunu verilen eğitimlerdeki teknolojilerin nerelerde nasıl kullanacaklarını bilmeleri çok büyük fayda sağlar.”*

K2: *“Paylaşımçı olmak gerekiyor. Yeni bir program öğrendik, yeni bir etkinlik geliştirdik, bunu ekiple paylaşmak gerekiyor. Güzel örneklerin ilerlemesi adına paylaşımçı bir ruha sahip olmak gerekir.”*

3.11. Disiplinler arası bakış açısı oluşturma

Katılımcılar, STEM temelli robotik kodlama eğitimlerinin disiplinler arası bakış açısı oluşturmak için Branşlar arası iş birliği yapılması gerektiği, takım çalışması ile yürütülmesi, lider bir koordinatörün rol alması ve okul temelli eğitimler gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcı görüşleri şu şekildedir:

K8: *“Sadece bilişim öğretmenlerinin bu eğitimleri vermesinden ziyade diğer branşlarla ile birlikte bu eğitimlerin ilerlemesi lazım, ortak projeler yapmak lazım.”*

K3: *“Ekipte farklı branşların da yer alması gerekli.”*

K1: *“Fen bilimleri, matematik, teknoloji tasarım ve bilişim öğretmenlerini bir araya getirerek onlara ders tasarım eğitimi verip proje ürettirebilirsek bu da çok sağlıklı olacaktır.”*

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

STEM robotik kodlama eğitimlerine yönelik öğretmen görüşlerini konu alan bu araştırmada, katılımcıların hizmet içi eğitimlerden ziyade online ortamlardaki bireysel deneyimlerinin daha kalıcı iz bıraktığı görüşüne sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kubat (2017) çalışmasında eğitimlerin süre doldurmak amacı güttüğü, verimsizliği ve bu yüzden öğretmenlerin isteksiz oldukları, eğitimleri için köklü değişim gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla, araştırma sonuçlarımız hizmet içi eğitimlerin yeterli olabilmesi için hangi özelliklere sahip olması gerektiğine dair program hazırlayıcılara yol göstermesi açısından kıymetlidir.

Araştırma sonuçlarına göre STEM robotik kodlama eğitiminin yeterli olabilmesi için branş temelli, kazanımlarla uyumlu içeriğe sahip, online ve yüz yüze eğitimlerin bir arada yapılması önerilmektedir. Böylece eğitimlere ilişkin yetersiz süre sorunu da giderilmiş olacaktır. Acar ve Korkmaz (2022) araştırmalarının nitel boyutunda öğretmenlerin, eğitsel robotlarla blok tabanlı kodlama eğitiminin içerik ve ürünler bakımından yeterli, fakat zaman bakımından yetersiz bulduklarını raporlamışlardır. Margot ve Kettler (2019) da STEM eğitim uygulamalarının

niteliğinin geliştirilmesi için içerik kalitesinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Arslan ve Üstün'ün (2022) çalışmasına göre eğitimlerin beklenen amaçlara ulaşamadığı, uzmanlar tarafından verilmesi, içeriğin iyileştirilmesi ve disiplin temelli organize edilmesi, sosyal faaliyetlerin artırılması, süreç odaklı değerlendirme yapılması, zümreler arası etkileşimin artırılması ve planlamaların yerel yapılması önerilmektedir.

Eğitimlerin yeterli düzeyde olabilmesi açısından eğitim veren uzmanların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerileri ve alan bilgilerinin yeterli düzeyde olması beklenmektedir. Uzmanların bu yetkinliklerini katılımcılara uygulamalı olarak aktarması ve öğretebilmesi de önemlidir. Cemaloğlu ve arkadaşları (2018) da öğretmenlerin, eğitimi verecek eğitmenin alanında uzman ve iletişim becerileri gelişmiş ve kendilerine gerçekten faydalı olabilecek ve eğitim-öğretim sürecinde kullanabilecekleri bilgileri sıkıcı olmayan bir şekilde verebilecek eğitimcilerle çalışmak istediklerini belirtmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına göre, eğitimlerin daha etkili olabilmesi için katılımcıların temel becerilere sahip olma durumları ön bir eleme ile belirlenmeli ve gönüllülük esas alınmalıdır. Karaduman ve Eti (2023) mevcut STEM uygulamalarına ilişkin görüşlerini belirten STEM eğitim merkezi öğretmenlerinin, STEM eğitim uygulamalarının önündeki en büyük engelin öğretmenlerin bilgi eksiklikleri ve mevcut kavram yanılgıları olduğunu belirlemişlerdir. Şahin (2021) çalışmasında kaliteli bir STEM eğitimi için destek alabilecek alanında uzman kişi ve kurumlar olması gerektiğinin, öğretmenler arası iletişim ve iş birliğinin ve öğrenme isteğine vurgu yapmıştır. Cemaloğlu ve arkadaşları da (2018) çalışmaları sonucunda öğretmenlerin eğitimlerin gönüllülük temelli olması, seminer dönemi gibi yoğun ve yorgun olmadıkları dönemlere gelmesi önerilerinde bulduklarını rapor etmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına göre STEM robotik kodlama eğitimleri öğretmenlere yeni yöntem ve teknikleri kullanabilme becerisi kazandırarak farklı etkinlikler hazırlayabilme farkındalığı oluşturmaktadır. STEM robotik kodlama eğitimleri günlük hayat problemlerine dayalı belirli bir problem durumu temel alınarak alana özgü eğitimlerle katılımcıların mesleki ve günlük hayatını kolaylaştırmalıdır. Öğretmenlerin STEM eğitimini uygulayabilmeleri için bu alanda mesleki gelişimleri kritik öneme sahiptir (Nadelson et al., 2013). Okulu ve arkadaşları (2021) STEM eğitimi sonrası öğretmenlerin edindikleri deneyimler ile disiplinler üstü bir yaklaşıma ve etkinlik tasarımlarına yöneldikleri sonucuna ulaşmışlardır. Aynı çalışmada eğitim alan öğretmenlerin etkinlik tasarımlarına rehberlik temelli özellikteki STEM uygulamalarını dâhil ettikleri, öğretime rehberlik etme ve veri toplama süreçlerini içeren bir anlayış geliştirdikleri gözlenmiştir.

Yapılan STEM robotik kodlama eğitimleri sonucu elde edilen ürünler eğitimin diğer paydaşlarıyla paylaşılmalı, ileride yapılacak eğitimler öğrenme ihtiyacına ve kazanım eksikliğine göre planlanmalıdır. Planlama yapılırken disiplinler arası bakış açısı oluşturmaya özen gösterilmelidir. Yıldırım (2020) çalışmasında, farklı branş öğretmenlerinin STEM eğitimi için iş birliği ve iletişim içerisinde olarak STEM'in doğasına ve mesleki gelişimlerine uygun davranacaklarını ifade etmiştir.

STEM Türkiye raporu dikkate alındığında (MEB, 2016) öğretmen eğitimlerinin doğru bir şekilde verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Nitelikli öğretmen eğitimleri için STEM'in içi boşaltılmamalı ve mevcut öğretim programı ile nasıl entegre edileceği öğretmenlere öğretilmelidir. STEM eğitimi konu alan projelerde alanında gerçekten uzman yetkin kişilere görev verilmelidir. Bu raporda STEM eğitiminin nitelikli uygulanması durumunda eğitimin kalitesinin artacağı, böylece sektörde yaşanan kaliteli eleman ihtiyacının ortadan kalkacağı ifade edilmektedir. Mühendislik ve kodlama eğitimlerinin önemi ve bunun için hizmet içi eğitimlere duyulan ihtiyaç ile üniversitelerdeki farklı bölümlerin müfredatlarında STEM'e yer

verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Doğru yöntemlerle eğitim sistemine dâhil edilen STEM eğitimi yaklaşımının ülke olarak kodlama, siber güvenlik gibi alanlarda da etkili adımlar atmamıza önemli katkıları olacaktır. Araştırma sonuçlarımızın STEM temelli robotik kodlama eğitimi örneğinde diğer STEM öğretmen/öğretmen adayları/uzman eğitimlerine de genişletilebileceğinin göz önünde bulundurulmasını isteriz.

5. KAYNAKLAR

- Acar, B. ve Korkmaz, Ö. (2022). Eğitsel robot eğitiminin öğretmenlerin kabul, hizmet içi eğitime dönük tutum ve BT öz-yeterliliklerine etkisi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 12(1), 82-112.
- Adams Becker, S., Freeman, A., Giesinger Hall, C., Cummins, M., & Yuhnke, B. (2016). *NMC/CoSN horizon report: 2016 K-12 edition*. Austin, Texas: The New Media Consortium.
- Akdoğan, E. A. (2020). *Eğitsel robotik kodlama dersi veren öğretmenlerin öğretim programlarındaki kazanımlara yönelik görüşleri* (Doctoral dissertation, Bursa Uludağ University, Turkey).
- Akkaş Baysal, E., Ocak, G., & Ocak, İ. (2020). Kodlama ve arduino eğitimleri ile ilgili lise öğrencilerinin görüşleri. *Electronic Journal of Social Sciences*, 19(74), 777-796. <https://doi.org/10.17755/esosder.625496>
- Aksoy, S. (2017). Değişen teknolojiler ve endüstri 4.0: endüstri 4.0'ı anlamaya dair bir giriş. *Katkı Teknoloji*, 4, 34-44.
- Arslan, B. ve Üstün, A. (2022). İlkokullarda uygulanan mesleki çalışma (seminer) programlarının öğretmenler tarafından değerlendirilmesi. *International Academic Social Resources Journal*, 7(34), 203-216. <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.57733>
- Cemaloğlu, N., Kukul, V., Üstündağ, M. T., Güneş, E. ve Arslangilay, A. S. (2018). Eğiticilerin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi: Bilecik ili örneği. *Electronic Turkish Studies*, 13(11), 399-420. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies>.
- Çömek, A. ve Avcı, B. (2016). Fen eğitiminde robotik uygulamaları hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Yükseköğretimde Yeni Eğilimler Kongresi*.
- Davies, R. S. (2011). Understanding technology literacy: A framework for evaluating educational technology integration. *TechTrends*, 55(5), 45-52. <https://doi.org/10.1007/s11528-011-0527-3>
- Eguchi, A. (2016). RoboCupJunior, robot yarışması yoluyla STEM eğitimi, 21. yüzyıl becerilerini ve teknolojik ilerlemeyi teşvik ettiği için. *Robotics and Autonomous Systems*, 75, 692-699. <https://doi.org/10.1016/j.robot.2015.05.013>
- Gökbulut, B. (2019). *Robotik kodlama hizmetiçi eğitimleri*. 3. Uluslararası Eğitim ve Değerler Sempozyumu Bildiri Tam Metinleri Sempozyum E-Kitabı içinde (ss.103-110).
- Güven, G., & Kozcu Cakir, N. (2020). Investigation of the Opinions of Teachers Who Received In-Service Training for Arduino-Assisted Robotic Coding Applications. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 15(1), 253-274.
- Karaduman, B., ve Eti, İ. (2023). Herkes için STEM: Bir STEM eğitim merkezinde görev yapan eğitim personelinin STEM eğitimine ilişkin görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 209-225. <https://doi.org/10.24315/tred.1022582>

- Kazakoff, E. R., Sullivan, A., & Bers, M. U. (2013). The effect of a classroom-based intensive robotics and programming workshop on sequencing ability in early childhood. *Early Childhood Education Journal*, 41(4), 245-255. <https://doi.org/10.1007/s10643-012-0554-5>
- Khanlari, A. (2015). Teachers' perceptions of the benefits and the challenges of integrating educational robots into primary/elementary curricula. *European Journal of Engineering Education*, 41(3), 320-330. <https://doi.org/10.1080/03043797.2015.1056106>
- Kubat, U. (2018). Fen bilimleri öğretim programına yönelik öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 1-8. <https://doi.org/10.21666/muefd.331479>
- Margot, K. C. ve Kettler, T. (2019). Teachers' perception of STEM integration and education: a systematic literaturere view. *IJ STEM Ed.*, 6, 2(2019). <https://doi.org/10.1186/s40594-018-0151-2>
- MEB (2016). *STEM Eğitimi Raporu*. http://yegitek.meb.gov.tr/STEM_Egitimi_Raporu.pdf
- MEB (2017). 2017 yılı öğretmenlerin hizmet içi eğitim planı. http://oygm.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=28 adresinden 11 Mayıs 2023 tarihinde indirilmiştir.
- Merriam, B. S. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (MEB YEĞİTEK GM) (2016). *STEM Eğitimi Raporu*. 20 Temmuz 2017 tarihinde <http://yegitek.meb.gov.tr/www/meb-yegitek-genel-mudurlugu-stem-fen-teknolojimuhendislik-matematik-egitim-raporu-hazirladi/icerik/719> adresinden erişilmiştir.
- Nadelson, L. S., Callahan, J., Pyke, P., Hay, A., Dance, M., & Pfiester, J. (2013). Teacher STEM perception and preparation: Inquiry-based STEM professional development for elementary teachers. *The Journal of Educational Research*, 106(2), 157-168. <https://doi.org/10.1080/00220671.2012.667014>
- Okulu, H. Z., Arabacıoğlu, S. ve Ünver, A. O. (2021). Hizmet içi öğretmen eğitiminde tasarlanan STEM etkinliklerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(47), 117-746.
- Siper Karadayı, G. (2019). *Robotik uygulamalarının okul öncesi çocukların yaratıcı düşünme becerileri üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sullivan, F. R. (2017). The creative nature of robotics activity: Design and problem solving. *Robotics in STEM Education*, 213-230. https://doi.org/10.1007/978-3-319-57786-9_9
- Şahin, E. (2019). Bilim ve sanat merkezi öğretmenlerinin STEM eğitim yaklaşımı hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 8(2), 129-160.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (11. baskı). Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yıldırım, B. (2020). Öğretmen yetiştirme üzerine bir model önerisi: STEM öğretmen enstitüleri eğitim modeli. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (50), 70-98. <https://doi.org/10.9779/pauefd.586603>

- Yıldız, B. (2020). Developing the attitude scale for Arduino use in courses. *İlköğretim Online*, 19(2), 982-990. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2020.695841>
- Zengin, M. (2016). İlkokul, ortaokul ve lise öğrencilerin disiplinlerarası eğitim ve öğretiminde robotik sistemlerinin kullanımına yönelik görüşleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi (UYAD)*, 4(2), 48-70.

TEACHER'S VIEWS ON STEM-BASED ROBOTIC CODING APPLICATIONS
STEM TEMELLİ ROBOTİK KODLAMA UYGULAMALARINA YÖNELİK
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Hasan GÖKÇE¹, Seyide EROĞLU², Melek KARACA³, Oktay BEKTAŞ⁴

¹Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Fen Eğitimi, 0000-0002-1518-2295

²Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Fen Eğitimi, 0000-0002-7363-6638

³Dr., Bağımsız Araştırmacı, Fen Eğitimi, 0000-0002-6957-5932

⁴Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen Eğitimi, 0000-0002-2562-2864

Özet

Bu araştırmada STEM temelli robotik kodlama uygulamalarını derslerinde kullanan öğretmenlerin uygulamalara yönelik düşüncelerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma amaca uygun olması sebebiyle nitel araştırma yöntemine ait fenomenoloji (olgubilim) deseni tercih edilmiştir. Araştırmada öğretmenler için derslerinde STEM temelli robotik kodlama uygulamaları kullanma kriter olarak belirlenmiştir. Kriter doğrultusunda gönüllü olarak görüşmeyi kabul eden üç öğretmenden elde edilen verilerle kullanılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak odak grup görüşmesi tercih edilmiştir. Görüşme soruları oluşturulurken alanyazından destekle görüşme formu oluşturulmuştur. Bu doğrultuda araştırmacılar tarafından altı açık uçlu soru ve bazı sorulara ait sondalardan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme soruları için uzman görüşleri alındıktan sonra uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Odak grup görüşmesi belirlenen tarih/saatte online olarak gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmesi kaydedilmiş ve görüşme transkript edildikten sonra kod ve kategoriler/temalar oluşturulmuştur. Analiz sonucunda “kullanma sıklığını etkileyen faktörler”, “daha avantajlı hale getirme”, “sınıf düzeyine uygunluk”, “yöntem-teknik belirlemeyi etkileyen faktörler”, “uygulamayı olumsuz etkileyen faktörler” ve “uygulamanın uygun olduğu ders aşaması ve amacı” şeklinde temalar oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin dersin hemen her aşamasında özellikle dikkat çekme amacıyla bu etkinliklere yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak, STEM temelli robotik kodlama uygulamalarının konuyu pekiştirme ve öğrenmeleri değerlendirme amacıyla da kullanıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin STEM temelli robotik kodlama uygulamalarını kullanma sıklıklarının eğitim sisteminde var olan sınav gerçeği, müfredat yetiştirme kaygısı, öğretim programının STEM ile yeterince uyumlu olmaması, okulun imkanları ve vizyonu, öğretmenin örnek alacağı bir desteğin olmaması, öğretmenin yeterli donanıma sahip olmaması gibi faktörlere bağlı olarak değişebileceğini göstermiştir. Ayrıca STEM temelli robotik kodlama uygulamalarının daha avantajlı hale getirilebilmesi için günlük hayatla ilişki kurularak, bilim şenliği/sergisi yapılarak, bilim merkezine gezi düzenlenerek ve rol modeller sunularak öğrencilerin motive edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, katılımcılar iyi örneklerin farklı platformlarda tanıtılması ve öğrenci gelişiminin öğretmenlerin özellikle içsel motivasyonlarını artıracığı görüşündedirler. STEM temelli robotik kodlama uygulamalarının sınıf düzeyine uygun olarak, öğrencinin ilgi, hazırbulunuşluk, kabiliyet, sosyoekonomik durum gibi özellikleri dikkate alınarak, güncel problemler çerçevesinde kendini yenileyen bir yapıda olmasını önermektedir. Ayrıca önyargıların ve okulun alt yapısının STEM temelli robotik kodlama uygulamalarını

olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir. Yaşanan zorlukları aşmak için öğretmenin iyi bir fizibilite çalışması yapması, eğitimin paydaşlarına kendini açık ve net ifade etmesi, gerekli eğitimleri alması, bilgisayarsız da etkinlik yapabileceğinin farkında olması ve bu uygulamaların getirilerine inanması gerektiği önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: STEM, robotik kodlama, uygulamalar, öğretmen görüşü

Abstract

In this research, it is aimed to reveal the thoughts of teachers who use STEM-based robotic coding applications in their classes. The phenomenology (phenomenology) design of the qualitative research method was preferred because it was suitable for the purpose of the research. In the research, it was determined as a criterion for teachers to use STEM-based robotic coding applications in their lessons. It was used with the data obtained from three teachers who voluntarily agreed to be interviewed in line with the criterion. Focus group interview was preferred as data collection tool in the study. While creating the interview questions, an interview form was created with the support of the literature. In this direction, an interview form consisting of six open-ended questions and probes of some questions was prepared by the researchers. After receiving expert opinions for the interview questions, it was made ready for implementation. The focus group meeting was held online at the specified date/time. The focus group interview was recorded and codes and categories/themes were created after the interview was transcribed. As a result of the analysis, themes such as "factors affecting frequency of use", "making it more advantageous", "suitability for class level", "factors affecting method-technical determination", "factors negatively affecting the application" and "course stage and purpose for which the application is appropriate" were formed. . As a result of the research, it was concluded that the teachers included these activities in almost every stage of the lesson, especially in order to attract attention. In addition, it has been determined that STEM robotic coding applications are also used to reinforce the subject and evaluate learning. It has been shown that the frequency of teachers' use of STEM-based robotic coding applications may vary depending on factors such as the reality of the exam in the education system, the anxiety of raising the curriculum, the curriculum not being compatible with STEM enough, the opportunities and vision of the school, the lack of support from the teacher, the teacher not having sufficient equipment. . In addition, it has been revealed that in order to make STEM-based robotic coding applications more advantageous, students should be motivated by establishing relationships with daily life, making science fairs/exhibitions, organizing trips to the science center and presenting role models. Similarly, the participants are of the opinion that the promotion of good examples on different platforms and student development will increase the intrinsic motivation of teachers. It recommends that STEM-based robotic coding applications should be in a structure that renews itself within the framework of current problems, in accordance with the grade level, taking into account the characteristics of the student such as interest, readiness, ability, socioeconomic status. In addition, it has been shown that prejudices and the infrastructure of the school negatively affect STEM-based robotic coding practices. In order to overcome the difficulties experienced, it has been suggested that the teacher should conduct a good feasibility study, express himself clearly and clearly to the stakeholders of the education, receive the necessary training, be aware that he can do activities without a computer, and believe in the benefits of these practices.

Keywords: STEM, robotic coding, applications, teacher perspective

1. GİRİŞ

Günümüz bilgi ve teknoloji çağının gereksinimlerinin karşılanması ve öğrenen nesiller yetiştirilmesi için 21. yüzyıl becerilerine sahip bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu becerilerin kazanılması hayatta yaşam becerisi, ülkenin eğitim politikaları açısından önem arz etmektedir (Karataş, 2021).

21. yüzyıl öğrenci merkezli eğitim sisteminde, teknoloji bulunan her şey öğrencilerin ilgisini çekmektedir. İşte öğrencilerin ilgilisi çeken kavramlar arasında sayılabilecek olan STEM, kodlama ve Arduino gibi etkinlikler ile üreten nesillerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Akbaba, 2017). STEM, Arduino, kodlama, robotik vb. kavramlar öğrencilerin yakın zamanda tanıştığı teknolojiye dayalı kavramlardır. Bu kavramlara aşina öğrenciler sadece eleştirel, yansıtıcı ve algoritmik düşünme ile kalmayıp hemen hemen tüm alanlardaki gelişimlerine fark edeceklerdir (Akkaş Baysal vd., 2020).

STEM eğitimi endüstriyel faaliyetler sonucunda ortaya çıkan fen-matematik-teknoloji-mühendislik alanlarının bütünleşik olarak öğretilmesini hedefleyen entegre bir eğitim yaklaşımıdır (Sanders, 2009). STEM eğitim ile çocukların analitik düşünme becerileri gelişmekte ve STEM alanlara daha çok ilgi duymaktadır (Sümbül ve Çolak, 2020).

Güven vd. (2021), STEM temelli robotik etkinliklerin ortaokul öğrencilerin problem çözme ve üstbilgi becerilerine etkisi araştırmışlar ve bu etkinliklerle birlikte öğrencilerin problem çözmeye ilişkin ön yargılarını yıktığı, farklı bakış açısı kazandırdığı, özgüven kazandırdığı, ders başarısını artırdığı ve üstbilgi becerilerine katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Tekin (2020), mühendislik temelli robotik uygulamalar içeren STEM eğitimi gerçekleştirmiş ve bu eğitimlerin öğrencilerin eleştirel düşünme ve meslek tercihine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda verilen eğitimlerin öğrencilerin eleştirel beceri düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu, STEM mesleklerin yönelimlerine olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Ertuğrul Akyol (2020), hem basit malzemeler hem de robotik ve kodlama temel alınarak yapılan STEM etkinliklerinin öğretmen adaylarının eleştirel düşünme, bilgi işlemsel düşünme, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerine olumlu yönde katkı sağladığını belirtmiştir. Fakat robotik ve kodlama ile yürütülen STEM etkinliklerinin basit malzemelerle yapılan etkinliklere göre daha fazla olumlu katkı sağladığı belirtmiştir.

STEM temelli Robotik kodlama uygulamalarının etkin olarak derslerde kullanımı öğrencilerin çağın gerekliliklerine uygun olarak yetiştirilmesi açısından anahtar bir öneme sahip olması nedeniyle bu işin tam merkezinde olan öğretmenlerin robotik kodlama uygulamalarına ilişkin düşüncelerinin ortaya çıkarılması ve karşılaştıkları zorlukların belirlenmesi gerekmektedir. Öğretmenlerden elde edilen geri bildirimler doğrultusunda STEM temelli robotik kodlamanın derslere entegrasyonu noktasında eksikliklerinin giderilmesi ile STEM temelli robotik kodlama uygulamalarının niteliğinin artırılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmada “STEM Temelli Robotik Kodlama Uygulamalarına yönelik öğretmen düşünceleri nedir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Hakkında ayrıntılı ve derin bilgiye sahip olmadığımız konulara odaklanarak, bu konuda bireylerin yönelim, algı ve deneyimlerinin araştırıldığı çalışmalarda fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). STEM temelli robotik kodlama uygulamalarını derslerinde kullanan öğretmenlerin uygulamalara yönelik düşüncelerini ortaya çıkarmak amacıyla yürütülen bu çalışmada amaca uygun olması sebebiyle nitel araştırma yöntemine ait fenomenoloji (olgubilim) deseni tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Ölçüt örneklemede araştırmacıların önceden belirlediği ölçütler doğrultusunda katılımcılar belirlenir (Merriam, 2013). Çalışmada öğretmenler için derslerinde STEM temelli robotik kodlama uygulamaları kullanma kriter olarak belirlenmiştir. Kriter doğrultusunda 2022- 2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Kayseri ilinde bulunan ortaokullarda/liselerde görev yapmakta olan öğretmenlere ulaşılmış ve bu öğretmenlerden gönüllü olarak görüşmeyi kabul eden dört öğretmen ile çalışmanın yürütülmesine karar verilmiştir. Fakat görüşme için planlanan gün ve saatte öğretmenlerden biri özel nedenlerle katılım gerçekleştiremediğinden çalışmaya üç öğretmenden elde edilen verilerle devam edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Odak grup görüşmeleri, daha zengin veri setlerinin elde edilmesine olanak sağlayan ve daha fazla bireye ulaşılmak istenen durumlarda tercih edilen bir yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Çalışmada daha zengin veri elde etmek amacıyla veri toplama aracı olarak odak grup görüşmesi tercih edilmiştir. Görüşme soruları oluşturulurken alanyazındaki uygulamalar ile ilgili öğretmen görüşlerinin alındığı ilgili çalışmalar incelenmiş (Çömek & Avcı, 2016; Sönmez & Şahinkaya, 2021) alanyazından destekle görüşme formu oluşturulmuştur. Bu doğrultuda araştırmacılar tarafından altı açık uçlu soru ve bazı sorulara ait sondalardan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme soruları için uzman görüşleri alındıktan sonra uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Odak grup görüşmesi için öğretmenlerle önceden görüşülerek ortak bir zaman dilimi belirlenmiş ve belirlenen tarih/saatte online olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 65 dakika sürmüştür.

2.4. Veri Analizi

Verilerin önce sistematik olarak betimlenmesi sonrasında ise düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak okuyuculara sunulmasını amaçlayan analiz yöntemi betimsel analiz olarak ifade edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada önce tema, kategori ve kodlar oluşturulup daha sonrasında ise doğrudan alıntılar ile bulgular yorumlandığından betimsel analiz tercih edilmiştir. Odak grup görüşmesi kaydedilmiş ve daha sonra görüşme transkrip edildikten sonra kod ve kategoriler oluşturulmuştur.

3. BULGULAR

Bu bölümde öğretmen görüşlerinden elde edilen veriler ile ilgili belirlenen temalar altında kod ve kategoriler oluşturularak incelenmiştir. Her bir tema/kategori başlığı ayrı ayrı açıklanmış ve katılımcılara ait ifade örnekleri ile desteklenmiştir. Katılımcıların esasen geniş ifadeleri bulunmakla birlikte katılımcı görüşlerinden bir kısmına ait alıntılara yer verilmiştir. Soruların neredeyse tamamında öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar birden fazla kod altında toplanmıştır. Oluşturulan tema, kategori ve kodlar soru sırasına göre Tablo 1`de ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 1.

Robotik Kodlama Uygulamalarını Hakındaki Görüşlere İlişkin Tema, Kategori ve Kodlar

Tema	Kategori	Kod
------	----------	-----

Kullanma sıklığını etkileyen faktörler		Süre	Doğru rol model
		Okul ekibi	Okulun imkanları
		Gönüllülük	Okulun vizyonu
		Robotik kodlama kazanımları	Okul idaresi ve veli desteği
		Branşa özgü örnek etkinlikler	Kulüp çalışması
		Mentör desteği	Sınıf düzeyleri
		Öğretmen yeterliği/donanımı	Öğrenci ve ailede ön yargı
Daha avantajlı hale getirme	Öğrenci motivasyonu	Günlük hayat ile ilişkilendirme	Bilim sergileri/yarışmaları
		Doğru rol model	Okul dışı çalışmalar (Bilim merkezi)
	Öğretmen motivasyonu	Dışsal motivasyonu (takdir edilme) İçsel motivasyon (öğrencinin gelişimi ve başarısı, iyi örneklerin farklı platformda tanıtımı)	
Sınıf düzeyine uygunluk		Öğrenci ilgi alanı	Psikomotor beceriler
		Öğrenci hazırbulunuşluğu	Teknolojik alt yapı
		Güncel trendler	Modüler
		Güncel problemler	Bireysel özellikler
		Basitten karmaşığa	Çevresel özellikleri
Yöntem-teknik belirlemeyi etkileyen faktörler		Öğretme özellikleri	Öğrencilerin özellikleri (yaş, seviye, ilgi alanları, yetkinlik, yeterlikleri)
		Öğretmenin branşına uygunluk	Okulun vizyonu
		Konu içerikleri strateji uyumu MEB vizyonu	
Uygulamayı olumsuz etkileyen faktörler	Olumsuzluklar	Önyargılar Okulun alt yapısı	
	Olumsuzlukları Aşmak için Öneriler	Fizibilite çalışması	Kaynak materyal
		Veli iletişimi	Bilgisayarsız etkinlikler
		Öğrencilerin aktif katılımı Öğretmen eğitimi	Öğretmen özellikleri
Uygulamanın uygun olduğu ders aşaması ve amacı	Aşama	Her aşamada Değerlendirme aşaması hariç her aşama	
	Amaç	Ürün oluşturma Konuyu pekiştirme	Dikkat çekme Konunun öğretimi

3.1. Kullanma sıklığını etkileyen faktörler

Katılımcılara derslerinde robotik kodlama uygulamaları yapma sıklıklarının nelerin etkilediği sorulmuştur. Katılımcılar bu konuda sürenin yetmediği ve müfredat yetiştirme kaygısı olduğu, okulda bir ekip ile bu çalışmaların yürütülmesi gerektiği, öğrenci ve öğretmenlerin ilgi ve isteklerinin önemli olduğu, ders kazanımları arasında robotik kodlamaya yönelik kazanımların bulunmadığı gibi çok sayıda engelden bahsetmişlerdir. Katılımcılardan K1 *"...Okul hedeflerinde robotik kodlama olmalı, bir okul ekibi olmalı mesela farklı branşlardan oluşan ve öğretmenler bu konuda teşvik edilmeli..."* ifadeleri ile düşüncelerini açıklarken, K2 *"...Öğretmenlerin kullanabileceği branşa özgü örnek etkinlikler/müfredat olmalı 2019 yılında LGS'de matematikte bir tane kodlama sorusu sordular, eğer kodlama biliyorsa 10-15 saniyede çözülecek bir soruydu..."* ve K3 *"...Öğrenci ve ailelerde ön yargı var. İyi bir uygulamayla öğrenci konuyu daha iyi özümser aslında. Bu kadar zamanı harcayacağıma test çözerim diyorlar ama onu da yapmıyorlar..."* şeklinde düşüncelerini açıklamıştır.

3.2. Daha avantajlı hale getirme

3.2.1. Öğrenci motivasyonu

Öğretmenler robotik kodlama etkinliklerinin daha avantajlı hale gelmesi için öğrenci motivasyonunun önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler öğrenci motivasyonunu arttırmak için, günlük hayattan örneklerle uygulamaların desteklenmesi, bilim şenliği/sergisi gibi etkinliklerin yapılması, bilim merkezi gibi alanlara gezi düzenlenmesi ve doğru rol modellerle öğrencilerin bir araya getirilmesi gibi öneriler sunmuşlardır. Aşağıda katılımcılara ait ifade örnekleri verilmiştir.

K1: *"...Bu hayatın içinde var olan bir şey bu sebeple günlük hayat ile desteklemeli bence. Ayrıca, doğru rol modellerle öğrencinin bir araya getirilmesi önemli..."*

K2: *"...Bilim sergisinde kendi ürünlerini başkalarına gösterince çok motive oluyorlar..."*

K3: *"...Sene sonunda şenlik yapılacağı söylenebilir. Küçük sınıflar bu tür etkinlikleri daha çok seviyor. Bu tür proje yapan öğrencilere ekstra not verileceği söylenebilir. Bilim merkezi gibi okul dışı etkinlikler düzenlenebilir..."*

3.2.2. Öğretmen motivasyonu

Katılımcılar robotik kodlama etkinliklerinin daha avantajlı hale getirebilmek için öğretmen motivasyonunun önemli olduğunu altını çizmişler, öğretmen motivasyonunu da içsel ve dışsal motivasyon olarak iki başlık altında irdelemişlerdir. Katılımcılardan K1 *"Dışsal motivasyon yani öğretmenlerin idareciler veya veliler tarafından takdir edilmesi önemlidir. Fakat bizler bu konuda dışsal motivasyonu arttıracak pek örnek veremiyoruz."* düşüncelerini açıklamıştır. İçsel motivasyon ile ilgili olarak da K2 *"Öğretmenin içinden gelecek, öğrenci gelişimi ve onların ürün ortaya koyması en büyük motivasyon benim için"* şeklinde açıklamıştır.

3.3. Sınıf düzeyine uygunluk

Katılımcılara *"Sınıf düzeyine uygunluğu belirleyen faktörler neler ya da siz etkinliğin sınıf düzeyine uygunluğunu belirleyen nelere dikkat ediyorsunuz?"* sorusu yöneltildiğinde katılımcıların çok sayıda faktör sıraladıkları görülmüştür. Bu konuda görüş bildiren katılımcılara ait ifadelerden bir kısmı aşağıda sıralanmıştır.

K1: *"Güncel trendler mesela yapay zeka, etkinlikler buna göre planlanabilir..."*

K2: *"Halı tasarlama gibi kağıt üzerinde etkinlikler var. Bu etkinlikler öğrencilerin psikomotor becerilerini geliştirmek açısından önemlidir. Ayrıca, teknolojik alt yapıda önemlidir. Mesela bu konuda setimiz var..."*

K3: *"Merak küçük yaşlarda daha fazla. Kazanımlarla uyum, öğrencinin kabiliyeti, sınıfın genel durumu, kültürel çevre, ekonomik duruma göre düzenleniyor. Bu yüzden bireysel özellikler ve çevresel özellikleri önemlidir."*

3.4. Yöntem-teknik belirlemeyi etkileyen faktörler

Öğretmenlere derslerinde robotik kodlama uygulamalarında tercih ettikleri yöntem/yöntemler sorulmuştur. Bunun üzerine katılımcılar *STEM, proje temelli öğrenme ve probleme dayalı öğrenme* stratejileri sıraladıkları görülmüştür. Sonrasında ise, katılımcılardan tercih sebeplerini açıklamaları istenmiştir. Bunun üzerine katılımcılar, öğretmen özellikleri, öğrenci özellikleri, branş özellikleri, konu içerikleri ve okulun yapısı gibi tercih nedenleri sıralamışlardır. K1, öğretmen özelliğine *"Öğretmenin özellikleri örneğin stratejiye yatkınlığı veya aşinalığı tercihini belirler"* cümleleri ile dikkat çekerken, K3 ise *"Öğretmenin yatkınlığı, donanımı, alışkanlıkları tercihlerini belirlemede önemlidir..."* ifadesi ile aynı başlığa vurgu yapmaktadır.

3.5. Uygulamayı olumsuz etkileyen faktörler

3.5.1. Olumsuzluklar-Olumsuzlukları Aşmak için Öneriler

Katılımcılara uygulamalarda karşılaştıkları zorluklar sorulduğunda önyargılar ve okulun alt yapısının en önemli zorluk olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. daha sonra bu zorlukları aşmak için neler yapılabileceği sorulduğunda ise, öğretmenlerin uzun süreli eğitimden geçirilmesi gerektiği, veli-öğretmen iletişimin önemli olduğu, kaynak materyal eksiklerinin giderilmesi gerektiği gibi başlıklar karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılara ait örnek ifadeler aşağıda yer almaktadır.

K1: *"Öğretmen fizibilite çalışmasını iyi yapmalı, nereden nasıl yararlanacağını bilirse altyapı sorunlarını aşabilir. Veliye kendini doğru anlatabilmeli. Öğrencileri etkinliklerle sürece dahil etmelidir..."*

K2: *"Öğretmenin uzun süreli eğitim alması gerekiyor. Kitapçık tarzında elinin altında bir kaynak materyal olmalıdır..."*

K3: *"...Çevrede şartlar neyse zorlayıp öğretmen kendini geliştirmeli. Öğrencileri en azından bir adım ileriye götürebilir."*

3.6. Uygulamanın uygun olduğu ders aşaması ve amacı

3.6.1. Aşama

Katılımcılara derslerinde robotik kodlama uygulamalarını dersin hangi aşamasında kullandıkları sorulduğunda bir katılımcı hariç (K3) dersin her aşamasında kullandıklarını ifade etmişlerdir. K2 bu düşüncesini *"Başlangıçta biraz zor ama diğer aşamalarda çok rahat kullanabiliyorum."* cümlesiyle açıklamıştır.

3.6.2. Amaç

Katılımcılara kullanım amaçları sorulduğunda ise, farklı kodlar altına giren birden fazla ifade dile getirdikleri dikkati çekmektedir. K1 düşüncesini *"Değerlendirme aşamasında mevcut bilgilerini farklı bir alanda ürün ortaya koymasını sağlamak için ve ayrıca konuyu pekiştirme amaçlı kullanıyoruz."* ifadeleri ile K2 *"Dikkat çekme amacıyla."* ve K3 ise *"Dikkat çekme, merak uyandırma, konuyu özümsetme yani anlaması için."* ifadeleri ile düşüncelerini dile getirmişlerdir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

STEM temelli robotik kodlama uygulamalarına yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, öğretmenlerin dersin hemen her aşamasında özellikle dikkat

çekme amacıyla bu etkinliklere yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak, STEM temelli robotik kodlama uygulamalarının konuyu pekiştirme ve öğrenmeleri değerlendirme amacıyla da kullanıldığı belirlenmiştir.

Araştırma sonuçları, öğretmenlerin STEM temelli robotik kodlama uygulamalarını kullanma sıklıklarının eğitim sisteminde var olan sınav gerçeği, müfredat yetiştirme kaygısı, öğretim programının STEM ile yeterince uyumlu olmaması, okulun imkanları ve vizyonu, öğretmenin örnek alacağı bir desteğin olmaması (kişi, kitap vb.), öğretmenin yeterli donanıma sahip olmaması gibi faktörlere bağlı olarak değişebileceğini göstermiştir. Şahin (2021) bilim ve sanat merkezi öğretmenleri ile yaptığı çalışmada, öğrenme ortamı, teknik alt yapı, kurum yönetiminin vizyonu, velilerin tutumu, destek alabilecek alan uzman kişi ve kurumların olması gibi durumların STEM etkinliklerinin uygulanmasını etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Benzer biçimde, Margot ve Kettler (2019) de STEM eğitim uygulamalarının niteliğinin geliştirilmesi için paydaşlarla iş birliğine, kaliteli öğretim programına, yönetsel desteğe ve mesleki gelişime vurgu yapmışlardır. Çiftçi ve Çınar (2017) sınav sisteminin ve yetiştirilmesi gereken yoğun müfredatın olması nedeniyle öğretmenlerin STEM uygulamalarına derslerinde yer vermekte zorlandıklarını ve öğretmenin kullanabileceği genel bir kılavuzun bu zorlukları bir nebze azaltacağını belirtmişlerdir. Çorlu (2014) öğretmenlerin ders içi uygulamalarının merkezi sınavlar yoluyla kontrol edilmesinin esnek bir öğrenme ortamının oluşmasını engellediğini belirtmiştir. Akça ve Beşoluk (2023) da çalışmalarında öğretmenlerin sınav bakışı hissettiklerini ve bunun disiplinlerarası yaklaşımları kullanması konusunda sınırlayıcı bir etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin meslektaşlarıyla iş birliği yaparak çok yönlü bir bakış açısıyla ve uzman bir kadroyla ancak nitelikli STEM uygulamaları yapabileceği sıklıkla vurgulanmaktadır (Edeer, 2005).

Araştırma sonuçları STEM temelli robotik kodlama uygulamalarının daha avantajlı hale getirilebilmesi için günlük hayatla ilişki kurularak, bilim şenliği/sergisi yapılarak, bilim merkezine gezi düzenlenerek ve rol modeller sunularak öğrencilerin motive edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, katılımcılar iyi örneklerin farklı platformlarda tanıtılması ve öğrenci gelişiminin öğretmenlerin özellikle içsel motivasyonlarını artıracak görüşündedirler. Nitekim, Karaduman ve Eti (2023) STEM eğitim merkezinde görev yapan eğitim personelinin başarısının anahtarını “fedakâr öğretmenler”, “öğrencileri sevmek” ve “öğrenci başarısı için çaba” olarak belirtmişlerdir. Filene, (2005) de coşku olma, açıklık, planlılık, motive edicilik ve öğrencileri sevmenin iyi öğretmen olmanın beş temel özelliği olduğundan söz etmektedir. Aydın Günbatar ve Tabar (2019) STEM’i konu alan inceledikleri 67 makalenin %50’sinde günlük hayat problemlerine yer verilmediğini belirlemişlerdir. Bu durum, STEM’in sadece dört disiplinin birleştirilmesi olmadığı aksine günlük hayat problemlerini içerecek şekilde problem-temelli öğretimi kapsayan bir yaklaşım olduğu gerçeği ile çelişmektedir.

Araştırma sonuçları, STEM temelli robotik kodlama uygulamalarının sınıf düzeyine uygun olarak, öğrencinin ilgi, hazırbulunuşluk, kabiliyet, sosyoekonomik durum gibi özellikleri dikkate alınarak, güncel problemler çerçevesinde kendini yenileyen bir yapıda olmasını önermektedir.

STEM eğitiminin en önemli modern eğitim anlayışı, entegrasyon kavramıdır. STEM, gerçek dünya problemlerinin çözümünde kullanılan çeşitli disiplinlerin amaçlı entegrasyonudur (Sanders, 2009). Karaduman ve Eti’nin (2023) çalışmalarındaki katılımcı görüşlerine göre, STEM eğitiminde karşılaşılan zorluklardan biri de öğrenci özellikleri olarak belirlenmiştir. STEM uygulamaları derse entegre edilirken öğrenci özellikleri mutlaka merkeze alınmalıdır.

Katılımcılar, STEM temelli robotik kodlama uygulamalarında çoğunlukla proje tabanlı ve probleme dayalı öğrenme stratejilerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, kullanacakları stratejiyi belirlemede öğretmenin stratejiye aşinalığı ve yetkinliği, konu ile uyumu, öğrencilerin yatkınlığı, okulun ve milli eğitim sisteminin vizyonunun etkili olduğu görüşündedirler. Çiftçi ve Çınar (2017) da STEM etkinliklerin derslerinde kullanan öğretmenlerin öğretim sürecinde; disiplinler arası öğrenmeye, probleme dayalı öğrenmeye ve yaparak yaşayarak öğrenmeye yer verdiklerini rapor etmişlerdir.

Araştırma sonuçları, önyargıların ve okulun alt yapısının STEM temelli robotik kodlama uygulamalarını olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir. Yaşanan zorlukları aşmak için öğretmenin iyi bir fizibilite çalışması yapması, eğitimin paydaşlarına kendini açık ve net ifade etmesi, gerekli eğitimleri alması, bilgisayarsız da etkinlik yapabileceğinin farkında olması ve bu uygulamaların getirilerine inanması gerektiği önerilmiştir. Chevalier ve arkadaşları (2016), eğitsel robot uygulamalarının başarılı olması için öğretmenlerin bu teknolojileri kabul etmiş ve getirilerine inanmış olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bir diğer çalışmada da öğretmenlerin teknolojiyi kabul etmelerinin sınıf içi uygulamalarını etkilediği belirtilmektedir (Nikolopoulou vd., 2021).

5. KAYNAKLAR

- Akbaba, C. (2017). *Okullarda maker ve steam eğitim hareketlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Projesi. Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Akça, Z. ve Beşoluk, Ş. (2023). Fen bilimleri öğretmenlerinin disiplinler arası yaklaşımlara ve STEM'e yönelik algıları. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 141-159. <https://doi.org/10.24315/tred.1015343>
- Akkaş Baysal, E., Ocak, G., & Ocak, İ. (2020). Kodlama ve arduino eğitimleri ile ilgili lise öğrencilerinin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(74), 777-796.
- Aydın Günbatar, S. ve Tabar, V. (2019). Türkiye'de gerçekleştirilen STEM araştırmalarının içerik analizi. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1054-1083. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/yyuefd/issue/50700/660164>
- Chevalier, M., Riedo, F. ve Mondada, F. (2016). Pedagogical uses of thymio II: How do teachers perceive educational robots in formal education?. *IEEE Robotics & Automation Magazine*, 23(2), 16-23.
- Çiftçi, M. ve Çınar, S. (2017). *Fen bilgisi öğretmenlerinin STEM eğitiminin fen bilimleri dersine entegrasyonu hakkındaki görüşleri*. ULEAD 2017 Annual Congress: ICRE, ss. 296-300.
- Çorlu, S. (2014). FeTeMM eğitimi makale çağrı mektubu. *Turkish Journal of Education*, 3(1), 4-10.
- Çömek, A., & Avcı, B. (2016). Fen eğitiminde robotik uygulamaları hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Yükseköğretimde Yeni Eğilimler Kongresi*.
- Edeer, Ş. (2005). Sanat eğitiminde disiplinlerarası yaklaşım. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 78-84.
- Ertuğrul Akyol, B. (2020). *STEM etkinliklerinin fen bilgisi öğretmen adaylarının bilgi işlemsel, eleştirel, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerine etkisi*. Doktora tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

- Güven, H., Altun Yalçın, S., & Yalçın, P. (2021). *STEM ve STEM temelli robotik etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin problem çözme ve üst biliş becerilerine etkisinin incelenmesi*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Uluslararası Profesyonel Eğitim Konferansı (IPEC). 23-29 Ağustos 2021.
- Karaduman, B., ve Eti, İ. (2023). Herkes için STEM: Bir STEM eğitim merkezinde görev yapan eğitim personelinin STEM eğitimine ilişkin görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 209-225. <https://doi.org/10.24315/tred.1022582>
- Karataş, H. (2021). 21. Yy. Becerilerinden Robotik Ve Kodlama Eğitiminin Türkiye ve Dünyadaki Yeri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(30), 693-729.
- Margot, K. C. ve Kettler, T. (2019). Teachers' perception of STEM integration and education: a systematic literaturere view. *IJ STEM Ed.*, 6, 2(2019). <https://doi.org/10.1186/s40594-018-0151-2>
- Merriam, SB (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Selahattin Turan (Çev. Eds.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nikolopoulou, K., Gialamas, V., Lavidas, K. ve Komis, V. (2021). Teachers' readiness to adopt mobile learning in classrooms: A study in Greece. *Technology, Knowledge and Learning*, 26, 53-77. <https://doi.org/10.1007/s10758-020-09453-7>
- Sanders, M. (2009). Integrative STEM education: primer. *The Technology Teacher*, 68(4), 20-26.
- Sönmez, S., & Şahinkayası, Y. (2021). Maker öğretmenlerin Maker hareketi ve robotik kodlama faaliyetlerine ilişkin görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 277-296.
- Sümbül, H., & Çolak, H. (2020). Robotik Kodlama Eğitim Setinin Tasarlanması ve Oluşturulması. *Bilge International Journal of Science and Technology Research*, 4(2), 103-109. <https://doi.org/10.30516/bilgesci.672296>
- Şahin, E. (2021). Bilim ve sanat merkezi öğretmenlerinin STEM eğitim yaklaşımı hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 8(2), 129-160.
- Tekin, S. (2020). *Mühendislik temelli robotik uygulamalarını içeren STEM eğitiminin eleştirel düşünme ve mesleki tercihlerine etkisi*. Yüksek lisans tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (11. baskı). Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yıldız, B. (2020). Developing the attitude scale for Arduino use in courses. *İlköğretim Online*, 19(2), 982-990.

MALATYA KULUNCAK YÖRESİ DARILI KÖYÜ DOKUMLARI VE YANIŞLAR

Tahsin BOZDAĞ¹, Ayşe Aslıhan EROĞLU²

¹Sanatta Yeterlilik Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Malatya-Türkiye

ORCID:0000-0001-7412-9323

²Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, , Erzurum-Türkiye ORCID:0000-0002-0320-3300

ÖZET

El sanatları oluşup geliştiği toplumun aynası niteliğindedir. Bu sanat eserlerini ortaya çıkaran insanlar yaşantılarıyla belli değerler edinirler ve edindikleri değerleri sanatlarına yansıtırlar. Bu yansımayı doğru okumak o sanatın ortaya çıktığı kültürel ve doğal ortam konusunda çeşitli bilgilere ulaşmamızı sağlar. El sanatları arasında yer alan ve bir halk sanatı ürünü olma özelliği taşıyan halı ve düzdokumalar da bu açıdan yorumlanması gereken maddi kültür öğelerindedir. Bu nedenle bu çalışmada Darılı köyü halıları ve düz dokumaları insan-çevre-kültür-mekan ve yanışlar bağlamında kültürel bakış açısıyla incelenmiştir. Mevcut literatürde yöreye özgü bir çalışmanın olmadığı ve dokumalara bu açıdan yaklaşılmadığı fark edilerek araştırmada bu konu üzerine yoğunlaşmıştır. Kültürel coğrafya Malatya dokumalarına geniş ve bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşma imkânı sağlamıştır. Kültürel coğrafya bakış açısı ülkemizde hızla gelişen ve güncel literatürü takip eden bir yapıya kavuşmaya başlamıştır. Bu bakış açısı çeşitli kültürel öğelere uygulanmış ve birçok eser ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar ülkemizdeki kültürel değerlerimize daha korumacı ve sürdürülebilir bir gözle bakmamıza yardımcı olacak, insan-çevre ilişkilerini daha doğru yorumlamamızı sağlayacaktır.

1.GİRİŞ

Dokuma, toplumların oluşumlarının, gelişimlerinin, moral ve estetik normlarının, dini ve kültürel inançlarının değerlendirilebildiği, teknolojik ve arkeolojik bir araçtır. İnsanlığın her döneminde yaşamla iç içe gelişen dokuma eylemi, tarihsel sürecini aşarak günümüze gelmiştir. Estetik bir bütün olan dokuma, form, renk ve malzemelerin birleştiği bir kompozisyondur. En önemli malzeme ise dokumayı oluşturan liflerdir. Bitkisel ve hayvansal liflerin birbirine bükülerek iplik yapılması, istenilen uzunlukta dokumalar yapma imkânı vermesi bakımından çok önemli bir buluş olmuştur. Yapılan arkeolojik kazılarda, çözümlenmiş iplerini germekte kullanılan, ortası delik taşlar bulunmuştur. Bu sistem, günümüzde bile ilkel yaşayan bazı kabilelerde uygulanmaktadır (Aytaç, 1982, s.5).

İnsanların, evlerinin döşenmesinde, örtü ve yaygı amacıyla yün iplikleri birbiri arasından geçirerek önce kilimi yaptıkları, sonraları bu ipliklerin arasına düğüm yapmak suretiyle halıyı buldukları tahmin edilmektedir. Dokumalar rutubetin etkisiyle çabuk çürüdüklerinden terk edilmiş bir barınakta veya toprak altında uzun zaman kalamamaktadır. Özellikle de düz dokuma yaygılar halı kadar dayanıklı olmadığı ve çabuk yıprandığı için eski örnekler günümüze kadar ulaşamamaktadır. Bu nedenle, bu sanatın tarihini aydınlayabilecek ele geçen parçalar çok azdır (Ergüder, 2009, s.15).

2.DOKUMALARIN TARİHÇESİ

Düz dokumaların tarihçesi, dokumacılığın başlamasıyla ilişkilidir. Dokumacılıkta yün, hayvanın ehlileştirilmesine bağlıdır. Dokumacılığın dolayısıyla kilimin menşei ve tarihçesini,

koyunun yetiştirildiği ve yünün imal edildiği Orta Asya'da aramak gerekir. Son buzul döneminden sonra yeniden hayatın başladığı Orta Asya'da, insanların hayvanları ehlileştirmesiyle birlikte dokumacılık da gelişmiştir. Daha sonra çeşitli tabiat olayları (tufanlar, kuraklık v.s.) neticesinde meydana gelen göçlerle beraber diğer dönemlere yayılmıştır (Parlak, 2002, s.11). Kaynaklara göre düz dokuma yaygılar, Türkler Anadolu'ya gelmeden önce de yapılmaktaydı. Kazılarda ele geçen ağırşak ve tezgâh ağırlıkları kanıtlamaktadır. Anadolu'da bulunan en erken tarihli düz dokuma yaygı örneği, M.Ö. 2300 yıllarına tarihlenen; "kraliçenin örtüsü" adıyla tanınan ancak, bugün nerede olduğu bilinmeyen kilimdir (Acar, 1982, s.11).

Antik çağ dokuma örneklerinin, malzeme ve dokuma yapısı yönünden zamanımıza kadar gelmesi çok zordur. Fakat kazılarda bulunan iğ, ağırşak ve kirmanlar, dokuma tezgâhlarında kullanılan taş ağırlıklar ile kabartma ve heykellerdeki ayrıntılar, M.Ö. 6000 yılından beri dokuma sanatının Anadolu insanınca bilindiğini kanıtlamaktadır. Pek çok açık ve kapalı bölgelerin, zengin doğal kaynakların, verimli toprakların Anadolu'da bulunması, kültürlerin canlı kalmasına, gelişmesine ve birbirlerini aşılıyarak renkli gelenekler oluşturmalarına neden olmaktadır. Geleneksel devamlılığı çeşitli kültürel etkileşimlerle bütünleştirip, evrensel düzeyde yaşatabilmeyi uygarlık ölçüsü olarak alırsak; Coğrafi konumu gereği, doğu-batı, kuzey-güney kültürlerindeki insanlara en uygun bağlantıyı, ılımlı bir yaşantıyı sağlayan, Anadolu gibi belirli yerler, tarih öncesi ve tarih çağları boyunca farklı kültür kökenli insan topluluklarını üzerine çekmiş, bunların verileri ile kendine özgü bir uygarlık oluşturarak çevrelerine devamlı kaynak olmuşlardır (Yetkin, 1974, s.11).

3.MALATYA TARİHİ

Günümüze kadar gelen tarihi kent dokusu binlerce yıl süren süreç içerisinde gelişmiştir. Belli dönemlerde, farklı toplumların yaşamış olduğu kentte, birçok değişik üslupta yapılar meydana gelmiştir. Bu yapılardan bir bölümü korunup günümüze kadar uzanmış, ancak bir bölümü yok olmuştur.

İnsanların yaşaması için elverişli şartlara sahip olan iskân yerleri, zaman içinde farklı toplumların eline geçerek adlarında az çok meydana gelen değişikliklerle varlıklarını uzun yıllar sürdürebilmişlerdir. Bu iskân yerlerinden olan ve ilkçağdan itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapan Malatya şehri, köklü bir değişikliğe uğramadan son şekline yakın olarak adını günümüze kadar muhafaza etmiştir (Kınal, 1962, s.13).

Çok eski vesikalarda rastlanılan Malatya adının telaffuz farklılığından dolayı birbirine benzer kelimelerle çeşitli şekillerde okunduğu görülür. İlk defa, Kültepe'de ortaya çıkarılan çivi yazılı vesikalarda Asurlu tüccarlar ile Hitit tüccarları arasındaki yazışmalarda rastlanılan Malatya adı, burada "Melit", "Melid" "Melita" veya "Melidda" şeklinde geçer (Baykara, 1988, s.7).

3.1.Malatya Kuluncak Tarihi

Kuluncak'ın tarihi eskilere dayanmaktadır. İlçeye 5 km uzaklıktaki Tersihan ve Başören belli başlı tarihi kalıntıların bulunduğu yerlerdir. Kuluncak ilçesi daha önce Sivas iline bağlıydı. 1934 tarihinde, Darende ilçesine bağlı olarak Malatya iline verilen ilçe, en son olarak 9 Mayıs 1990 tarih ve 3644 sayılı kanunla da ilçe haline getirilmiştir (Gögebakan, 2004, s.116). Kuluncak ilçesi gelişmeye müsait ilçelerimizden birisidir. İlçenin yerleşim tarihi 100 veya 120 yıl öncesine dayanmaktadır. Yıllar önce yayla hayatı sürdüren Başören, Konaktepe ve Karıncalık köyü sakinleri, kışın sığınak olarak kullanılan Kuluncak'ta sürüleriyle birlikte barınmak amacıyla ilçeye kışı geçirmek üzere yerleşmişlerdir. Özellikle Konaktepe ve Başören mahallerinde oturanlar zamanla su kıyısı olan kuytu yerde yerleşik düzene geçerek Kuluncak'ın oluşmasına zemin hazırlamışlardır. İlçenin adı, kuytu bir alanda olduğu için kuytucak kelimesinden geldiği sanılmaktadır. Daha sonra Kuluncak olarak değişmiştir. Önceleri Darende

ilçesine bağlı bir kasaba olan Kuluncak, 20 Mayıs 1990 tarihinde İlçe statüsünü almıştır. İlçenin yüzölçümü 681 km²'dir (Eravşar, 2002, s.61).

3.2.Kuluncak Darılı Köyü

Darılı mahallesi, Sivas-Malatya il sınırındadır. Kuzeyinde Kuzyaka (Sivas iline bağlı), batısında Sofular, güneybatısında Bicir, güneyinde Alvar, kuzeydoğusunda Başören köyleri ile komşudur.

Fotoğraf. 1. Darılı Köyü

4.YANIŞLAR

4.1.Bitkisel Yanışlar

Dokumalarda en çok kullanılan bitkisel bezemeler, hatai ya da gerçekçi üslupta çiçekler, yapraklar ve ağaçlardır. Türk süsleme sanatında kullanılan yaprak, tabiattaki görünüşünün üsluplaşmış şeklidir. Bitkisel süslemeler üsluplaştırılmış çiçek ya da ağaç motiflerinden oluşuyordu. Palmeli, lotuslu, rumili ve geometrik motifli süslemelerinin yaygın olduğu, Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminde stilize çiçek motiflerine de rastlanır. Özellikle hayat aşacı motifi, kimi yapı cephelerinde ya da çinilerde kullanılıyordu. Seccadelerin de vazgeçilmez süslemeleriydi. Osmanlılarda kırık dallar arasında çeşitli stilize çiçeklerden oluşan süsleme üslubu yaygındı. İlk örneklerde aşırı stilize üslupta, Uzakdoğu'nun ve Orta Asya sanatının etkisi dikkati çeker. Genel olarak hatai üslupta, çiçeklerin ayırt edilmesi güçse de, şakayık, nar çiçeği gibi örneklere rastlanır. Kullanıldıkları yüzeyi kaplayacak biçimde uygulanan bu süslemede belirli şemalara bağlı kalınmakla birlikte, özgün bir tasarım gözlenir. Özellikle çini sanatında, XVI. yy. ortalarına değin, hatai üslubunda bitkisel süsleme yaygındır. Tezhip ve cilt sanatlarında hatanın yanı sıra küçük yapraklar, beş yaprak, üç yaprak motifleri kullanılmıştır. XVI. yy. ortalarından bağlayarak daha doğacı üslupta bitkisel motifler yaygınlaşmıştır (Öney, 1968, s.120).

4.2.Hayvan Yanışları

Hunların atalarının, tabiatüstü kuvvetlere karşı, tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar, çok yaygın şekilde, birçok inanca sahip oldukları bilinmektedir. Hunlar günlük maddi hayatları dışında, manevi değerlere de büyük ölçüde bağlıdırlar. Bağlandıkları bu değerlere ancak sihir ve tılsımla ulaşabileceklerini düşünmektedirler. İlkel büyücüler, kamlar (oyun, baksı, Şaman)

henüz bu inançların yaygın olduğunun farkında değildir. Bazı primitif topluluklar, geyiklerin ve yabani domuzların kemiklerini evlerin içine asarak, kemiklerin içlerindeki ruhların içindeki yaşayışları kendine çekeceğini düşünmekteydiler. Eski Türkler en iyi atlarını kurban ediyor, kafatası ve tırnaklarını saklıyorlardı. Savaşta, yolculukta atın tırnağını kemerlerine bağlıyorlardı, atın tırnakları onları kötülüklerden, ölümden koruyup mutluluk getireceğine inanıyorlardı. Bu olaylar ve uygulamalar İç Asya'nın hayvan üslubu sanatının başlangıcı bakımından önemlidir (Parlak, 2002, s.8).

4.3.Geometrik Yanışlar

Türk sanatında geometrik motiflere; kitap sanatlarından, mimarlığa, halı, kilim v.b. dokumalardan, taş, çini, ahşap, maden işçiliğine dek çok çeşitli alanlarda rastlanır. Özellikle Anadolu Selçukluları geometrik düzenlemelerle çok çeşitli desenler elde etmişlerdir (madalyonla geometrik geçmeler, dörtlü düğüm ve yıldızlar, beşli ve altılı geçmeler, v.b.). Geometrik motiflerin en yalın biçimi, iki kırık çizginin birbirini kesmesinden oluşan zikzak bordürlerdir. Kimi örneklerde ise, ikiden fazla kırık çizgilerle daha girift geçmeler elde edilir. Anadolu Selçuklu mimarlığında çokça kullanılan bu tür geçmelere, Osmanlı mimarlığında rastlanmaz. Antik Yunan sanatındaki "meandır motifi"yle, aşık yolu, aşık yolunu şaşırmış v.b. adlarla Türk sanatında da karşılaşılır (Ergüder, 2009, s.256).

Fotoğraf. 2. Dokuma Örneği

4.4.Bereket Yanışı

Genellikle kadın-erkek ilişkisini ve üremeyi simgelemektedir. Bereket motifi olarak buğday, arpa, başak, nar, haşhaş, karpuz, kavun, incir vb. çok taneli, çok çekirdekli meyve ve tahıllarda karşımıza çıkar (Erberk, 2000, s.56). Ana ve babayı simgeleyen motiflere de dokumalarda bolca rastlamaktayız. Bereket motifinin Anadolu kökenli değişik örneklerini dokumalarda görmemiz mümkündür. Buna örnek olarak Hatay, Kars, Kayseri, Konya, Kütahya, Malatya, Sivas, Tekirdağ, Adıyaman, Afyon, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Çankırı, Erzurum, Eskişehir, Yozgat, vs. kilimleri verilebilir (Ergüder, 2009, s.256).

Fotoğraf. 3. Dokuma Örneği

4.5.Kurt Ağzı, Kurt İzi, Canavar Ayağı Yanışı

Anadolu kirkitli dokumalarda bolca kullanılmaktadır. Hayvancılıkla geçinen insanların sorunlarından biri de kurtlardır. Kurt ağzı ve kurt izi motiflerini dokumaya aktarmalarının sebebi de budur. Eski Türk dillerinde ve Anadolu’da güç, kuvvet, bereket ve iyiliği temsil eden kurt motifleri Türk topluluklarında, erkek ve dişi kurttan çoğalma efsaneleri, yaygın bir inançtır (Erberk, 2000, s.56).

Bu motife, Kars yöresi ile, Adıyaman, Afyon, Antalya, Aydın, İçel, Çorum, Erzurum, Eskişehir, Gümüşhane, Hatay, Kayseri, Konya, Kütahya (Ergüder, 2009, s.256).

Fotoğraf. 4. Dokuma Örneği

4.6.Akrep Yanışı

Kahramanlık, yiğitlik sembolü olarak dokumalarda görülür. İnsanlar akrebin zehirinden korktukları için değişik maddelerden yapılmış, akrep şeklinde takıları veya akrep kuyruğunu üzerlerinde taşırlar. Dokuma üzerinde işlenen bu motif koruma amacına yöneliktir (Erberk, 2000, s.56).

Akrep, Orta Asya ve Anadolu Türk kültüründe yer ve toprak ile ele alınarak kötülüğün sembolü, koruma, acı ve kederi temsil etmektedir. El dokumalar üzerinde yürüyemediğinden ev ve çadır zemini dokumalarla örtülmektedir (Ergüder, 2009, s.256).

Fotoğraf. 5. Dokuma Örneği

4.7.Pıtrak Yanışı

Tarlalarda bulunan, dikenleri ile insanlara ve hayvanlara yapışan bir bitkidir. Üzerindeki dikenlerin kötü gözü uzaklaştırdığına inanan Anadolu insanı, onu nazarlık motifi olarak tasvir etmiştir. Pıtrak gibi deyimi, ağaçlardaki bolluğu anlatır. Bu motif bereket simgesi olarak genellikle un çuvallarında da kullanılır (Erberk, 2000, s.56).

Bu motifin örneklerine; Kars, Yozgat, Afyon, Aydın, Balıkesir, Erzurum, Bayburt, Kayseri, Konya, Malatya, vs., kilimlerinde rastlanılmaktadır (Ergüder, 2009, s.265).

5.SONUÇ

Malatya da dokuma çok eski bir geleneğe bağlıdır. Soğuk kuşakların toplumlarının ısınmak amacı ile ayak bastıkları yerleri, iletkenlikten soyutlamak için oluşturdukları dokuma kültürünün birinci etkisi sağlık güvenliğidir.

İnsanlık tarihi boyunca, zeminde korunma amacıyla, hasır işleyip, ip eğirip, yünü taraklardan geçirip dokuma sanatının temel malzemeleri olarak kullanmıştır ve bir. Dokuma geleneğini yaratmıştır. Halı ise bu geleneğin son aşamasıdır. Halıyı oluşturan atkı ve çözgüler içindeki düğüm yani ilme sayısı ile değerlendirilir. İlk örnekler Sibirya'da Altay Bölgesindeki yörede kurgan araştırmalarında ortaya çıkmıştır. Bugün üzerindeki tartışmalar devam etse de bu ilk örneklerden olan Pazırık halısı birçok temel özelliği ile gelişmiş bir halı teknolojisi ve zevkini göstermektedir. Ayrıca üzerindeki desenlerin, özelliklede orta zeminde yer alan yanışların bugün Malatya bölgesinde dokunan birçok halıda benzerleri ilçelerinde devam ettiğini, rahatlıkla kanıtlayabiliriz. Malatya yöresinde Türk kültürünün yanışlardaki işlenişi gibi desenlerin göçer kültürden yerleşik kültüre geçiş dönemini yansıması desen sürekliliğinin ve Türk kültürünün ispatıdır.

Kaynakça

Aslanapa O. (1972). *Türk halı sanatı*. Yapı Kredi Yayınları.

Aslanapa, O. (1987). *Türk halı sanatının bin yılı*. Eren Yayıncılık.

- Aslanapa, O. (2005). *Türk halı sanatının bin yılı*. İnkılap Yayınları.
- Aytaç, A. (2006). *Geleneksel Türk el dokumacılığı sanatı*, (3.baskı). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Baykara, T. (1988) “*Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I*”, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Deniz, B. (2000). *Türk dünyasında halı ve düz dokuma yaygıları*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Diyarbakirli, N. (1972). *Hun sanatı*. MEB Yayınevi.
- Durul, Y. (1982). Kilim motifleri üzerine bir araştırma, *Sanat Dünyamız*, 9(24), 26-30.
- Durul, Y., & Aslanapa, O. (1973). *Selçuklu halıları: başlangıcından onaltıncı yüzyıl ortalarına kadar Türk halı sanatı*. Ak.
- Edgar, H. *Eti Dili Sözlüğü*, Çev. Münire B. Çelebi, İstanbul, 1946, s. 114-15.
- Erbek, G. (1986), *Anadolu Motifleri Sergisi*, İzmir Alman Kültür Merkezi.
- Erberk, M. (2002), *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Ankara.
- Ergüder, A.A. (2009). *Kars yöresi düz dokumaları* (Tez No. 253934) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Karadağ, R. (2007). *Doğal Boyamacılık*. Dösım
- Kınal, F. *Eski Anadolu Tarihi*, TTK, Ankara, 1962, s. 240.
- Parlak, T. (2007). *Çoruh vadisinde bitkisel boya potansiyeli*. Kariyer Matbaası.
- Tekçe, F. (1993). *Pazırık-Altaylar'dan Bir Halının Öyküsü*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yetkin, Ş. (1977). *Sanat Tarihi Yıllığı VII*, Sanat Tarihi Enstitüsü.

MALATYA DOĞANŞEHİR POLAT İLÇESİ DOKUMALARI

Tahsin BOZDAĞ¹, Ayşe Aslıhan EROĞLU²

¹Sanatta Yeterlilik Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Malatya-Türkiye

ORCID:0000-0001-7412-9323

²Prof.Dr., Atatürk Üniversitesi, Erzurum-Türkiye ORCID:0000-0002-0320-3300

ÖZET

Yaygın kullanım alanı olarak yere ya da sedir üstlerine yayılan, duvarlara dekoratif amaçla asılan, halı düz dokuma, namazlık, yastık, minder ve heybe olarak kullanılan dokumaların tarihi binlerce yıl öncesine kadar gitmektedir. Halı ve düz dokuma yaygılar milletimizin geçmiş çağlardaki inançlarını ve yaşam kültürünü yansıtan çok önemli miraslarımızdır. Her biri ayrı bir sanat eseri olup, yüzeylerinde yer alan motifler içerdikleri anlam bakımından geçmişten günümüze ışık tutmaktadırlar. Orta Asya'da göçebe kavimler arasında doğup gelişen halı sanatı daha sonra yerleşik medeniyetlere de yayılmış ve zamanla büyük bir gelişme göstererek günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Malatya Türk el sanatları içerisinde ayrı bir yere sahip olan halı sanatının etkin dokuma merkezlerine yakınlığı ve kendi bünyesinde de Doğanşehir'i Halıları ve Kilimleri olarak bilinen ürünleri ile önemli bir ildir. Doğanşehir'de dokuma kültürünün etkisiyle hayvancılık oldukça gelişmiştir. Halıcılığın esas malzemesi olan yün açısından zengin olan yörede halıcılık faaliyetleri geçmişten günümüze devam etmektedir.

1.GİRİŞ

Düğümlü halı kullanışlı bir ihtiyaç maddesi olmakla birlikte, desenleri ile dokunduğu devrin sanat özelliklerini de yansıttığından milattan önceki devirlerden bugüne kadar, çok popüler bir sanat eseri olmaya hak kazanmıştır (Acar, 1972, s.14). İlk zamanlar insanların yaygı ve örtü ihtiyaçlarını karşılamak için meydana getirilen halı zaman içinde kültürel, endüstriyel ve ticari kimlikler kazanmış ve tarih içinde gelişerek mekânlarda değerlendirilmek üzere ya da sanat eseri olarak, mabetleri, sarayları ve şatoları süslemiştir. Zaman içerisinde uluslararası boyutta tanınmış ve belirli dönemlerde ünlü ressamların tablolarında resmedilerek, konuyu bütünleyen ana tema olarak yer almıştır (Deniz, 2000s .51). Halılarda kullanılan desen ve motifler ise insanların yaşadıkları iklim ve coğrafi koşullardan etkilenecek, kendi duygularını, düşüncelerini, özlemlerini, yaşamlarını yansıtan bir iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Böylelikle Türklerin Orta Asya'dan Batı'ya doğru yapmış oldukları göçlerle birlikte halı dokumacılığını da beraberinde getirmiştir (Yetkin, 1977, s. 22). Kaynaklara göre düğümlü halıların Orta Asya'da ortaya çıktığı bilinmektedir. Rus arkeolog C.İ.Rudenko tarafından 1947-1949 yılları arasında yapılan araştırmalarda Orta Asya'da Altay Dağları eteklerindeki mezar odalarında bulunan ve Hunlar'a ait olduğu düşünülen, bu güne kadar ve dünyanın en eski halısı olarak bilinen Pazırık Halısı bulunmuştur. Altay Dağları eteklerinde Pazırık bölgesinde buzul haline gelmiş bir kurgan (mezar) odasında suyun donması ile sağlam kalabilen halı, 1953'te yayınlanarak çok geniş bir ilgi uyandırmıştır. 5. Pazırık Kurgandan çıkarılan dünyanın en eski halısı, çok ince yün ipinden Gördes düğümü ile dokunmuş olup, 10 cm²'de 3600 düğümlüdür. Halının Türk düğümü ile yapılması, halı sanatı tarihi bakımından büyük önem taşımaktadır (Güngör, 1984, s.14).

2.HALI SANATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Pazırık halısından sonra bilinen en eski halılar Doğu Türkistan'da bulunmuştur. Loulan-da Leopar'da Morc Aurel Stein, tarafından 1906-1908 'de yapılan kazılardaki halılar, küçük parçalar halinde ve M.S 6.yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir. Ardından, Eski Kahire'de (Fustat) C. Laam tarafından bulunan, Abbasi dönemine 8. ve 15. yüzyılı ile tarihlenen halılar gelmektedir. 14. yüzyıl itibariyle halılarda hayvan figürlerinin bulunduğu bezemeler yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Durul, 1973, s. 138). Anadolu Türk halı sanatı, temelini Orta Asya'dan alarak, 11. yy'dan sonra Selçuklular yoluyla Anadolu'ya yeniden gelmiş ve gelişimini burada sürdürerek, halı sanatının öncülerinden olmuştur. Selçuklu İmparatorluğu'nun 1308'de siyasi olarak tarih sahnesinden çekilmesinden sonra ortaya çıkan Beylikler döneminde halı ve düz yaygılar dokunmaya devam etmiştir. Bu dönemin halıları genellikle hayvan figürleriyle süslenmiştir. Bu nedenle, döneme ait halılar, Hayvan Figürlü Anadolu Halıları diye de bilinmektedir. Osmanlı Beyliği, diğer kültür alanlarındaki gibi, halıcılıkta Selçuklu ve Beylikler Dönemi geleneğini devam ettirmiştir. Bu grup halıların zeminlerinde genellikle küçük ve büyük karelere ayrılan içerisinde hayvan figürleri bulunan sekizlere rastlanmıştır. Ülkemizde bazı örneklerine rastlanan halı, horuzlu halı, Ming halısı veya İsveç'in Marby Köyündeki kilisede bulunduğu Marby halısı olarak da tanındığı ile ilgili çeşitli kaynaklar bulunmaktadır (Aslanapa, 1984, s.85).

2.1.15. ve 16. yüzyıl Erken Osmanlı Devir Halıları ve Gelişim Evreleri

Hans Holbein'in tablolarında görülen bu halılar ressamın kendi adıyla 'Holbein halıları' olarak da anılmıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerine ait olan bu halı grubuna Erken Devir Osmanlı Halıları denilmekte olup, dört tipte değerlendirilmektedir. Her grupta ele alınan halılar, kendi grubu içinde özellikler göstermektedir (Aslanapa, 2005, s.45).

Birinci tip halı grubunun zemininde bulunan küçük karelerde, eşkenar dörtgen ve sekizgen kompozisyonları içermektedir. İkinci tipte ise zeminde rumi, palmet, yaprak gibi bitkisel bezemeler hakim olarak kullanılmıştır. Holbein'in tablolarında resmettiği bu halılar, Lorenzo Lotto'nun tablolarından rastlanmasıyla Lotto halısı olarak da isimlendirilmiştir. Üçüncü tip olarak adlandırılan Erken Devir Osmanlı Halıları, zeminin tüm genişliğine sekizgen ve büyük kareler yerleştirilmiştir. Kökenlerini Anadolu'da 14. yüzyıl tablolarında bulunan geometrik bezemeli halılardan ve hayvanlı halılardan almıştır. Dördüncü tip halı grubu ise, üçüncü tip halı grubu ile benzerlik göstermektedir. Halı zeminin ortasında büyük bir kare bulunarak, karenin altında ve üstünde ikişer küçük kareli geometrik bezemeler bulunmaktadır (Deniz, 2000, s. 112).

5. ve 16. yüzyılda, Erken Osmanlı Devri'nde karşımıza çıkan bir başka halı grubu da kaynaklarda Geometrik Desenli Halılar veya Çengelli Halılar diye adlandırılan örneklerdir. Özellikle Jan Van Eyck, Petrus Chistus ve Hans Memling'in tablolarında bu tip halıların görülmesiyle 'Flaman ressamların tablolarında görülen halılar' olarak da bilinmektedir. Jan Van Eyck ve öğrencisi, Petrus Chistus tablolarındaki halılarda eşkenar dörtgenler ve sekiz köşeli yıldızlar kullanırken; Hans Memling'in tablolarındaki halılar, Erken devir Osmanlı halılarının bir ve ikinci grubu ile benzerlik içerisindedir. Türk halı sanatında çengelli halı olarak tanımlanan bu halılar 16. yüzyıl şematik olarak Ejderli Kafkas halılarının öncüsü olarak, Malatya, Elazığ gibi yörelerde de rastlanmıştır (Deniz, 2000, s.116).

2.2.Osmanlı Devri Anadolu-Türk halıları 16. Yy

Osmanlı Devri Anadolu-Türk halıları 16. yy. 'da altın çağına erişmesiyle, bu çağdaki halılar Klasik Osmanlı Devri Halıları adıyla bilinmektedir. Saray Halıları ve Uşak Halıları olarak iki grubun çıktığı bu dönemde Uşak halıları iki tipte incelenmektedir. Birinci tip Uşak halılarında halının zemininde bulunan madalyon içerisi bitkisel bezemelerle işlenmiş ve çevresindeki sivri

madalyonların bulunmasıyla Madalyonlu Uşak Halısı olarak da adlandırılmıştır (Durul, 1973, s. 138). Bir diğer grup olan ikinci tip uşak halılarında sekiz kollu yıldızlarla, eşkenar dörtgen biçimindeki madalyonların kaydırılmış eksenlerde yer almasıyla, Yıldızlı Uşak Halısı olarak adlandırılmıştır (Yazıcıoğlu, 1992, s.65). 1514'de Tebriz 1517'de Kahire'nin fethiyle Osmanlı halı sanatında yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde yer alan halılara Osmanlı Saray Halıları adı verilerek, sivri hançer yaprakları, lale, sümbül ve karanfil gibi motifler yer almıştır.16. ve 17. yüzyıllarda Bergama, Kula, Gördes, Milas, Kırşehir, Mucur ve Ladik halı merkezleri haline gelmiştir (Aslanapa, 2007, s.48)

3.DOKUMA

Çözgü iplikleri üstüne ayrı bir desen ipliği ile değişik şekillerde düğüm atılarak, aralarından birkaç sıra atkı ipliği geçirilip sıkıştırılarak aynı yükseklikte veya yer yer farklı yüksekliklerde, kabartmalı olarak kesilmiş, havlı yüzü olan dokumalara halı denir (Aytaç ,1989, s.85).

3.1.Dokuma Tanımı

Türkler Anadolu'ya gelinceye kadar ve Anadolu'ya geldikten sonra XIX. yüzyıla kadar, halı ve düz dokuma yaygılarda, genellikle, yün kullanmışlardır.⁸¹ Ticari halıcılık döneminde sürekli artarak devam eden talep, yünün fiyatının artmasına sebep olmuş, bu nedenle de özellikle çözgü ve atkılarda pamuk malzemeli ipler kullanılmaya başlanmış, ayrıca yurt dışından getirilen pamuk halı ipi, yüne göre daha ucuza mal edilmiştir (Parlak, 2007, s. 11). Ayrıca, güvelenmemesi ve halının sert ve düzgün olmasını sağlaması, halılarda pamuk ipin kullanılmasını yaygınlaştırmıştır.⁸² Başlangıçta, genellikle, çözgü ipinde kullanılan pamuk, XX. Yüzyıl ortalarına kadar hem çözgü, hem de atkı ipliğinde kullanılmıştır (Deniz ,2000, s. 46).

3.2.Dokumalarda Renk ve Boyama

Anadolu halılarında bölgelerin özelliği renklerde kendini gösterir. İlmelerin boya ile boyanmış olması eski halıların en belirli özelliğidir (Karadağ, 2007, s. 38). Kök boya denilen bu renkler, çeşitli bitkilerin yapraklarından, meyvalarından veya köklerinden çıkarılmaktadır. Eskiden halılarda kullanılan iplikler, yalnız kendileri tarafından bilinen ve bir aile sırrı olarak saklanan nebati boya ile boyanır, boyanmış iplikler haftalarca açıkta güneşe, yağmura, rüzgâra maruz bırakılır ve boya çıkmaz bir hal alırdı (Ergüder, 2009, s. 56). Halı kilim dokuyan birçok köy, kasaba ve şehirlerin boyalık adı verilen otlakları vardır. Bu otlaklarda boya elde edilecek çeşitli bitkiler özel olarak yetiştirilmiş, bu formüller yüzyıllar boyunca gelenek halinde yaşamış, Anadolu halıcılığının renk karakterini muhafaza etmiştir. Bu suretle elde edilen renkler yumuşak ve parlak olmuştur (Aslanapa, 1973, s. 89).

4.MALATYA TARİHİ

Günümüze kadar gelen tarihi kent dokusu binlerce yıl süren süreç içerisinde gelişmiştir. Belli dönemlerde, farklı toplumların yaşamış olduğu kentte, birçok değişik üslupta yapılar meydana gelmiştir. Bu yapılardan bir bölümü korunup günümüze kadar uzanmış, ancak bir bölümü yok olmuştur.

İnsanların yaşaması için elverişli şartlara sahip olan iskân yerleri, zaman içinde farklı toplumların eline geçerek adlarında az çok meydana gelen değişikliklerle varlıklarını uzun yıllar sürdürebilmişlerdir. Bu iskân yerlerinden olan ve ilkçağdan itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapan Malatya şehri, köklü bir değişikliğe uğramadan son şekline yakın olarak adını günümüze kadar muhafaza etmiştir (Kınal, 1962, s.13).

Çok eski vesikalarda rastlanılan Malatya adının telaffuz farklılığından dolayı birbirine benzer kelimelerle çeşitli şekillerde okunduğu görülür. İlk defa, Kültepe'de ortaya çıkarılan çivi yazılı

vesikalarda Asurlu tüccarlar ile Hitit tüccarları arasındaki yazışmalarda rastlanılan Malatya adı, burada “Melit”, “Melid” “Melita” veya “Melidda” şeklinde geçer (Baykara, 1988, s.7).

4.1.Doğanşehir Tarihi

Doğanşehir ilçesi, Doğu Anadolu'nun Yukarı Fırat bölümünde ve Malatya ilinin güneybatı bölümünde yer almaktadır. Doğanşehir ilçesi il merkezine 58 km uzaklıktadır. İlçenin güneyinde Besni ve Gölbaşı ilçeleri, doğusunda Çelikhan, batısında Elbistan, kuzey ve kuzeydoğuda Akçadağ ve Yeşilyurt ilçeleri bulunmaktadır. Yüzölçümü 1290 km² olan ilçenin deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 1252 metredir. İlçeyi çevreleyen dağlar dik ve yamaçlı dağlardır (Birzali, 2005, s.693). Doğusunda Kazıyan ve Kurudağ bulunur. 2100 metre yükseklikteki bu dağlar Çelikhan ile olan ilçe sınırlarını çizer. Batısında Elbistan sınırlarını belirleyen Nurhak ve Kuduran dağları, güneyinde ise Atoluğu dağları yer almaktadır. İlçenin kuzeydoğu yönünde Akçadağ istikametine açılan ve ilçeyi Suçatı üzerinden Malatya'ya bağlayan Çığlık boğazı bulunmaktadır. Bu boğazda da Malatya-Adana devlet karayolu geçmektedir (Kaygusuz, 1986, s.15). Kurudağ, Kazıyan ve Nurhak dağlarıyla çevrili alüvyonlardan meydana gelmiş sulanabilir bir ova olan Doğanşehir ovası, batıdan doğuya doğru meyillidir. Alüvyon yapılı bir zemine sahip olan diğer ova ise çanak şeklindeki Polat ovasıdır (Birzali, 2005, s.694). İlçe merkezinin güneydoğu kısmında Sürgü ovası yer almaktadır. Önceleri bataklık olan saha daha sonra bataklığın kurutulmasıyla verimli bir hale gelmiştir. Doğanşehir ve Sürgü ovasından daha yüksekte kalan yine alüvyonlu bir yapıya sahip olan Erkenek ovasında Akdağ, Yurtyeri ve Bentağzı dereleri ova içinde yer yer vadiler açmıştır. Yeraltı suyu bol olan Erkenek ovasından sulama işlerinde yararlanılmaktadır (Kaygusuz ve Günaydın, 1986, s.16). İlçe, 1960'lardan itibaren bir gelişme sürecine girmiştir. Bu gelişme sürecinde kamunun olduğu kadar, yerel halkın girişimlerinin ve günlük yaşam koşullarının da etkisi olduğu söylenebilir. Özellikle demiryolu ve karayolunun ilçeden geçmesi gerek yakın çevre ile gerekse yurdun diğer bölgeleriyle bağlantı kurmasına olanak vermiştir. İlçenin bu konumu da ekonomik ve toplumsal yaşamını önemli derecede etkilemiştir (Boz, 2014, s.93). İlçe sosyo-ekonomik açıdan bir devingenlik başlatmış olmakla birlikte, DPT'nin yapmış olduğu araştırmadan da görülmektedir ki beklenen ivme ve gelişmişlik düzeyini yakalayamamıştır (Doğan, 2010, s. 38).

4.2.Doğanşehir Polat Köyü

Adatepe isimli dağın eteklerine kurulan Polat'ın tarihi hakkında fazla bilgi bulamamaktayız. Bunun bir nedeni de Adatepe'de hatırı sayılır bir araştırmanın yapılmamasıdır. Köy halkı bölgede tarihi kalıntılar görebilmektedir. Köyün tarihini bağlı bulunduğu Doğanşehir ilçesinin tarihiyle bir bütün olarak düşünmek gerekmektedir. Polat uzun bir süre Karye-i Arga sınırlarında kalmış ve Akçadağ tarihiyle de iç içe olmuştur. Eski çağlarda (antik dönemlerde) Doğanşehir ilçesinin ismi Zepetra, Zipetra, Subadra, Züpetra olarak geçmektedir. Polat Köyü'nün adı ise Sozozepetra olarak geçiyor. Buradan da Doğanşehir ve Polat'ın yakın ilişkiler içerisinde olduğunu görmekteyiz. Bölgenin yerleşimine baktığımızda Doğanşehir'de bulunan surlar Doğanşehir ilçesinin iç kale olarak Polat ve civardaki bazı köylerin de diğer yerleşim yeri olarak kullanıldığını gösteriyor. Polat'ta bulunan kilise kalıntıları, Hıristiyan mezarlıkları Polat Köyü'nün tarihinin çok eskilere dayandığını göstermektedir. Yurdumuzun Doğu Anadolu bölgesinde kurulmuş büyük büyük medeniyetlerden biri olan Urartuların Polat'ta da yerleşime sahip olduğunu anlamaktayız. Polat Köyündeki Kral Tepesinde bulunan büyük eşya saklama küplerinden, ufak tefek heykelciklerden bunu anlayabilmekteyiz (Doğan, 2010, s. 38).

4.3.Doğanşehir Polat Köyü Dokuma Örnekleri

ÖRNEK NO:1

Ait olduğu Bölge: Doğanşehir

Dokuma Türü: Düz Dokuma

Bulunduğu Yer: Polat Köyü

Dokunduğu Tarih: 50/60

Dokumanın Yöresel Adı: Kilim

Üretim Tipi (Cinsi): Yer Yaygısı

Dokuma Tekniği: İlikli Kilim

Kullanılan Malzeme: Yün

Çözü: Yün

Atkı Çeşit/Motif İpi: Yün

Kullanılan Renkler: Turuncu, Kırmızı, Siyah

Dokumanın Ebat (En/Boy): 110x130 cm.

ÖRNEK NO:2

Ait olduğu Bölge: Doğanşehir

Dokuma Türü: Düz Dokuma

Bulunduğu Yer: Polat Köyü

Dokunduğu Tarih: Bilinmiyor

Dokumanın Yöresel Adı: Kilim

Üretim Tipi (Cinsi): Yer Yaygısı

Dokuma Tekniği: Kilim

Kullanılan Malzeme: Yün

Çözü: Yün

Atkı Çeşit/Motif İpi: Yün

Kullanılan Renkler: Turuncu, Kırmızı, Siyah, Mavi Yeşil

Dokumanın Ebat (En/Boy): 110x130 cm.

ÖRNEK NO:3

Ait olduğu Bölge: Doğanşehir

Dokuma Türü: Düz Dokuma

Bulunduğu Yer: Polat Köyü

Dokunduğu Tarih: 50/60

Dokumanın Yöresel Adı: Kilim

Üretim Tipi (Cinsi): Yer Yaygısı

Dokuma Tekniği: Kilim

Kullanılan Malzeme: Yün

Çözüğü: Yün

Atkı Çeşit/Motif İpi: Yün

Kullanılan Renkler: Turuncu, Siyah

Dokumanın Ebat (En/Boy): 180x130 cm.

ÖRNEK NO:4

Ait olduğu Bölge: Doğanşehir

Dokuma Türü: Düz Dokuma

Bulunduğu Yer: Polat Köyü

Dokunduğu Tarih: Bilinmiyor

Dokumanın Yöresel Adı: Kilim

Üretim Tipi (Cinsi): Yer Yaygısı

Dokuma Tekniği: Kilim

Kullanılan Malzeme: Yün

Çözgü: Yün

Atkı Çeşit/Motif İpi: Yün

Kullanılan Renkler: Turuncu, Kırmızı, Siyah, Kahverengi

Dokumanın Ebat (En/Boy): 110x80 cm.

ÖRNEK NO:5

Ait olduğu Bölge: Doğanşehir

Dokuma Türü: Düz Dokuma

Bulunduğu Yer: Polat Köyü

Dokunduğu Tarih: Bilinmiyor

Dokumanın Yöresel Adı: Kilim

Üretim Tipi (Cinsi): Yer Yaygısı

Dokuma Tekniği: Kilim

Kullanılan Malzeme: Yün

Çözü: Yün

Atkı Çeşit/Motif İpi: Yün

Kullanılan Renkler: Turuncu, Kırmızı, Siyah, Mavi, Yeşil, Sarı

Dokumanın Ebat (En/Boy): 230x130 cm.

ÖRNEK NO:6

Ait olduğu Bölge: Doğanşehir
Dokuma Türü: Halı Dokuma
Bulunduğu Yer: Polat Köyü
Dokunduğu Tarih: Bilinmiyor
Dokumanın Yöresel Adı: Halı Namazlık
Üretim Tipi (Cinsi): Gördes Düğümü
Dokuma Tekniği: Halı
Kullanılan Malzeme: Yün
Çözgü: Yün
Atkı Çeşit/Motif İpi: Yün
Kullanılan Renkler: Turuncu, Kırmızı, Siyah, Yeşil
Dokumanın Ebat (En/Boy): 110x80 cm.

ÖRNEK NO:7

Ait olduğu Bölge: Doğanşehir
Dokuma Türü: Halı Dokuma
Bulunduğu Yer: Polat Köyü
Dokunduğu Tarih: 1950
Dokumanın Yöresel Adı: Halı Yastık
Üretim Tipi (Cinsi): Gördes Düğümü
Dokuma Tekniği: Halı
Kullanılan Malzeme: Yün
Çözgü: Yün
Atkı Çeşit/Motif İpi: Yün
Kullanılan Renkler: Turuncu, Kırmızı, Siyah, Mavi Yeşil
Dokumanın Ebat (En/Boy): 95x60 cm.

5.SONUÇ

Kültürel kimliğimizin oluşmasını sağlayan maddi kültür varlıklarının korunması, tüm insanlığın ortak sorunu olarak kabul görmüş ve tüm dünyada bu sorun üzerine çalışmalar yapılması ve çözümler üretilmesi amaç edinilmektedir. Günümüzde maddi kültür varlıklarının korunması kavramının, bilimsel anlamda 20. yüzyıl sonlarında gelişme göstermektedir. Ülkemizde kültürel mirasın korunması amacıyla yürütülen ulusal ve uluslararası düzeydeki tüm çalışmaların amacı, korumanın başarıya ulaştırılabilmesi için kültürel varlıkların doğru tanımlanması ve belgelenmesi ile mümkün olduğunu göstermektedir. Bir milletin kimliği kültürü olup yok edilen bir kültür geri getirmek mümkün değildir. Bu anlamda kültür varlıklarının araştırılması, tanımlanması, belgelenmesi, koruma altına alınması ve tanıtılması günümüzde insanlığın ortak amacı olmalıdır. Bir ulusun kendini tanıma, tanımlama ve tanıtmasında önemli işlevleri olan kültürün somut ürünlerinin, bilimsel esaslara uygun olarak araştırılması, araştırma sonunda ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesi ve değerlendirilen sonuçlara göre korumanın yönlendirilmesi gerekmektedir. Kültür varlıklarının korunması ve belgelenmesi anlamında yürütülen bilimsel çalışmaların ve bu çalışmalar ile kültür varlığındaki mevcut hasarın belgelenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak bu kültür varlıklarımızdan en önemlilerinden biri olan dokumaların dokunan yörede dokuma kültürüne özgü biçimde kayıt altına alınması ve dokuma kültürü teşkil eden yöreye özgü kültür varlıklarımızın saklanmasında büyük yararların olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aslanapa O. (1972). *Türk halı sanatı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Aslanapa, O. (1987). *Türk halı sanatının bin yılı*. Eren Yayıncılık.
- Aslanapa, O. (2005). *Türk halı sanatının bin yılı*. İnkılap Yayınları.
- Aytaç, A. (2006). *Geleneksel Türk el dokumacılığı sanatı*, (3.baskı). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Baykara, T. (1988) “*Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş I*”, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Deniz, B. (2000). *Türk dünyasında halı ve düz dokuma yaygıları*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

- Diyarbakirli, N. (1972). *Hun sanatı*. MEB Yayınevi.
- Durul, Y. (1982). Kilim motifleri üzerine bir araştırma, *Sanat Dünyamız*, 9(24), 26-30.
- Durul, Y., & Aslanapa, O. (1973). *Selçuklu halıları: başlangıcından onaltıncı yüzyıl ortalarına kadar Türk halı sanatı*. Ak.
- Edgar, H. *Eti Dili Sözlüğü*, Çev. Münire B. Çelebi, İstanbul, 1946, s. 114-15.
- Ergüder, A.A. (2009). *Kars yöresi düz dokumaları* (Tez No. 253934) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Karadağ, R. (2007). *Doğal Boyamacılık*. Dösim
- Kınal, F. *Eski Anadolu Tarihi*, TTK, Ankara, 1962, s. 240.
- Parlak, T. (2007). *Çoruh vadisinde bitkisel boya potasyeli*. Kariyer Matbaası.
- Tekçe, F. (1993). *Pazırık-Altaylar'dan Bir Halının Öyküsü*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yetkin, Ş. (1977). *Sanat Tarihi Yıllığı VII*, Sanat Tarihi Enstitüsü.

Kaynak Kişiler

- Alişan Hayırlı, Gazeteci, Yazar, Seyyah /2022
- B. Bayram Güngör, Uzman Tarihçi, Malatya-Yeşilyurt/2022
- Hatice Sökmen, Ev Hanımı, Malatya-Doğanşehir, Polat Köyü/2022
- Döne Sökmen, Ev Hanımı, Malatya- Doğanşehir, Polat Köyü/2022
- Emine Sökmen Ev Hanımı, Malatya- Doğanşehir, Polat Köyü/2022
- Fatoş Yılmaz, Ev Hanımı, Malatya- Doğanşehir, Polat Köyü/2022
- Hüseyin Yılmaz, Çiftçi, Doğanşehir, Polat Köyü/2022
- Murat Canpolat, Öğretmen, Klimatoloji Uzmanı, Yeşilyurt/2022
- Yusuf Söylemez, Malatya Kültür Uzmanı, Malatya/2022

ANALYSIS OF GLOBAL BRANDS AS POSTER DESIGNS AND SEMIOTICS; İKEA
EXAMPLE

KÜRESEL MARKALARIN AFİŞ TASARIMLARI VE GÖSTERGEBİLİM OLARAK
İNCELENMESİ; İKEA ÖRNEĞİ

Birsen ÇEKEN¹, Oğuzhan ARAS²

¹Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Grafik Tasarım,

ORCID: 0000-0001-8112-992X

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Grafik Tasarım, ORCID: 0000-0001-5112-3877

Özet

Gelişen dünyada, sosyal ve ekonomik değerler toplumların birbiri ile olan ilişkilerini etkilemektedir. Bu etkileşim sürecinde dünya ülkelerinden bazıları etkin ve yönlendirici rol oynamaktadırlar. Siyasal güç, ekonomik imkanlar ve kitle iletişiminde ki gücü gibi unsurlar etken olması olarak sağlamaktadır. Bu süreçte küreselleşme kavramı ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin yarattığı ortamda çok uluslu şirketler kendilerine yer edinmek adına önemli stratejik adımlar atmışlardır. Markalar sahip oldukları özellikleri değeriyle birlikte kullanarak sektörde etkin bir güce sahip olma amacı taşımaktadırlar. Bu yarış içinde ve dünya ticaretinde etkin rol oynayabilmek adına çok uluslu şirketler reklam iletişiminden yararlanmak için kitle iletişim araçlarından faydalanmaktadırlar. Radyo, televizyon, gazete, dergi gibi elektronik veya yazılı basın organları kitle iletişim araçları olarak ifade edilmektedir. Şirketler kampanya stratejilerini belirlerken etki alanları, süresi, maliyeti gibi önemli kriterleri göz önünde bulundurmaya durumdadırlar. Bu gibi kriterler değerlendirildiğine en aktif ve faydalı iletişim araçlarından afiş, etkili grafik tasarım ürünlerinden biri olarak görülmektedir. Global pazarlardaki hedef kitle gözetildiğinde tasarımda yer alan öğelere fazlasıyla görev düşmektedir. Bu durumda görünenin ardında yer alan anlamlar değer kazanmaktadır. Bu anlamlar sergilendiği toplumun sosyal, ahlaksal ve kültürel gibi değerlerin altında yatan duygulardan oluşmaktadır. Toplumların sahip olduğu kültür özellikleri, yaşamların oluşturduğu anlamlar sonucu kimliğe bürünmektedir. Yerel üretimden yola çıkarak çok uluslu bir şirket haline dönüşen İkea markasının, ülkelerin kendi kültürlerine ait değer yargıları üzerinden ortaya çıkarttığı afişler analiz edilmiştir. Ortaya çıkan anlamsal bütünlük göstergebilimsel açıdan incelenerek, afişlerde görünen ve görünenin ardında yer alan anlamlar yorumlanmıştır. Araştırmada yapılan analizlerde göstergebilimin temellerini atan Charles Sanders Peirce ve dilbilimci Ferdinand de Saussure'nin ardında bu alana katkı sağlayan Roland Barthes'in ilkeleri ve göstergebilimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır.

Anahtar kelimeler: göstergebilim, afiş, çok uluslu şirket, küreselleşme, globalleşme

Abstract

In a developing world, social and economic values affect the relationships between societies. In this process of interaction, some of the countries of the world play an active and guiding role. Political power, economic possibilities and mass communication enable elements such as power to act. In this process, the concept of globalization emerges. In the environment created by globalization, multinational companies have taken important strategic steps to take their

place. Brands aim to have effective power in the industry by using the value of the characteristics they have. In order to play an effective role in this competition and in world trade, multinational companies use mass communication tools to take advantage of advertising communication. Electronic or written press agencies such as radio, television, newspapers, magazines are expressed as means of mass communication. When determining campaign strategies, companies must consider important criteria such as domain, duration, and cost. Plakat is considered one of the most active and useful means of communication when such criteria are assessed, as one of effective graphic design products. When the target mass in the global markets is monitored, the elements in the design fall into the task too much. In this case, the meaning behind the place of appearance gains value. These meanings consist of feelings underlying social, moral and cultural values of the society in which they are expressed. The cultural characteristics of societies are identified as the result of the meanings of lives. The Ikea brand, which has grown from local production to a multinational company, has analyzed the posters that countries reveal through value judgments belonging to their own cultures. The meaningful integrity that emerges is studied from an indicative point of view, interpreting the meanings that appear in the posters and behind the appearance. In the analyzes made in the research, the principles of Roland Barthes, who contributed to this field after Charles Sanders Peirce, who laid the foundations of semiotics, and the linguist Ferdinand de Saussure, and the semiotic analysis method were used.

Keywords: semiotics, poster, multinational Corporation, globalization

1. GİRİŞ

İnsanlık var olduğundan itibaren yaşaması için birçok eşyaya ihtiyaç duymuştur. Yaşamı boyunca oluşan sorunlar ya da durumlar için yeni gereksinimler ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaçları zaman artmış ve farklılaşmıştır. Oluşan bu duruma karşın sahip olduğu imkanları ve yetenekleri doğrultusunda üretim yapmaya başlamıştır. Üretimler zamanla el işçiliği kavramını ortaya çıkarmış yeni bir olgu ortaya koymuştur. Yaşam boyunca dünyada nüfus sürekli artan olarak ilerleme kaydetmiştir. Nüfus artışı daha fazla sorun ve daha fazla ihtiyacı beraberinde getirmiştir. El işçiliği, birey üretim yetersiz kalmış ihtiyaçlar ve sorunlar devam etmiştir. Oluşan sıkıntılar karşısında insanlık buharın ve kömürün enerji gücünü kullanarak yeni icatlar geliştirmiştir. Bu hızlı gelişim süreci sanayi devrimini, endüstri devrimini başlatmıştır. Sanayileşme ve sonrasında birçok yeni ortam ve sınıf oluşmuştur. Sanayi devrimi ile birlikte makine gücünün etkin kullanılmasıyla seri üretim ürünler ve işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler beraberinde birçok durumda doğurmuştur. Seri üretimin getirdiği kolay erişilebilirliğinin yanı sıra niteliksiz ürünler artması sonuçlardan sadece birkaçı. Oluşan bu durumlarla beraber el işçiliği önemini yitirmesine rağmen halen değerli ve pahalı bir alan olarak kalmıştır. Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan burjuva sınıfı seri üretimden ve makinelerden elde ettiği gelire yaşam kaliteleri yüksek bir topluluk oluşturmuştur. Bu sınıf devrimden elde ettikleri imkanlarla; geçmişin değerli sanat ürünlerini, el işçiliği eşyaları, mobilyaları ve ürünleri satın alarak geçmiş ve gelecek arasında kültürel bir sınıfın oluşması ve aktarılmasına neden olmuştur. Uzun süren tüm bu gelişmeler sonucunda yaşamın her noktasında sanattan zanaata, üretimden tüketime, eğitimden eğlenceye birçok alanda köklü değişimler ve yenilikler ortaya çıkmıştır.

Devrim sonrası oluşan yeni çağ ortamı insanlara farklı olanaklar, zevkler, hobiler, yaşam alanları tanıtmıştır. İnsanın en temel ihtiyaçlarından biri olan barınmada bu gelişmelerden fazlasıyla etkilenmiştir. Barınmanın yaşam alanların önemi artmış değeri farklılaşmıştır. Sanayi devriminin ilk çağı olarak da söyleyebileceğimiz dokuma tezgâhları ve dokuma ipliklerinin makinelerle sentezi çeşitlilik katmıştır. Bu durumu takip eden yaşam alanlarımız da eşyaların

mobilyaların çeşitlenmesi ve farklılık kazanmasıdır. Firma ve markalar bu değişim ve gelişim sürecinde kendilerine yeni ürünler, yeni tasarımlar ve gelişen iletişim ortamında yeni kullanıcılar aramaya devam etmiştir.

Tüm dünyayı etkileyen bu gelişim, büyümü, daha fazlası kavramları ulaşılabilirliği arttırmasıyla birlikte yeni bir kavram daha oluşmasına zemin hazırlamış ve “globalization, globalize, globalizing” Türkçe karşılığı “global” olan olgusu ortaya çıkmıştır. Bu kavram globalleşme, küreselleşme gibi ifadelerle 1900lü yıllarda ticaretin, eğitimin, yaşamın olduğu her alanda kullanılmaya başlanmıştır.

Küreselleşme; Birbirinden uzak noktaların aynı örgüyle ilişkilendirilebildiği, mikro ölçekli yapıların, olayların kendinden kilometrelerce mesafedeki olaylara etkileşimi, dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan toplulukların, insanların ortak iletişimi ve bağlılığı (Güzelcik, 1999:17). Tanımdan da anlaşılacağı gibi her geçen gün dünya bu etkileşimlerle etki altına alınıyor, değişiyor ve uyarılıyor.

Fikirlerin, toplumların, kültürlerin, ürünlerin küreselleşme olgusundan doğan bütünleşmesiyle büyük dünyayı etkileri altına aldığı görülmektedir. Bu kavram varsayımlar, metaforlar, öğretiler, yönlendirici ifadelerle çok yönlü ve doğurgan bir etkisi vardır.

Küreselleşmenin etkisiyle markalar, firmalar, örgütler, topluluklar etki alanını devamlı genişletmeyi hedeflemiştir. Her toplumun, kültürün, fenomenin sahip olduğu özellikleri saptayarak, bu farklı özelliklerden yararlanarak iletişim yollarıyla, farklılıkları tekilliklere yönlendirmeye, bu yönelimi daima içe kendilerine yapmayı hedeflemişlerdir. Tüm dünya insanların baktığı çevre küreselliğin pazar alanı ve mağaza vitrinidir

2. MEKÂN VE YAŞAM ALANI

Türk Dil Kurumu mekân kelimesinin anlamını “ev, yurt”, “yer, bulunan yer” olarak ifade etmektedir. Bu tanım genel bir anlam olmakla birlikte geniş bir açı ile bakıldığında içinde bulunan herhangi bir konum olarak ifade edilebilir. Konumu genel geçer tabir olarak görürsek mekân kelimesini evren kelimesi ile eşleştirmek yanlış bir yaklaşım olmaz. Var olunan zaman içinde hissedilen gerçeklik algısının zihnimizdeki yansımalarının üç boyutlu hali olarak felsefi bir yaklaşım ile de tanımlanabilir.

Yaşamsal boyutta gerçekçi bir yaklaşım sergileyecek olursak mekân en temel barınma ihtiyacından doğan bir kavram olduğunu ifade edebiliriz. Başlangıçta soyut olarak bilişsel ve düşünsel bir kavram yaklaşımı sergilenmiş olsa da tarihsel süreç içerisinde daha somut bir anlam kazanmıştır.

Sonsuzluk içerisinde sınırlandırılmış alan sonucunda ortaya çıkan boşluğu mimari mekân olarak tanımlamak mümkündür. Bu sınırlama ya da ayırım her zaman somut nesnenler ile oluşmayabilir. İnsanın sahip olduğu yetilerini kullanarak algılayabildiği, beş histen birinin karşılığı olan herhangi bir özellik ile de bu sınırlılık belirlenebilir. Yapılan tüm tanım ve yorumlar incelendiği zaman mimari mekân kavramının oluşabilmesi insan faktörüne bağlıdır. İnsan ve insan algısının olmadığı şartlarda mekân algısının varlığından söz etmek mümkün olmayabilir (Kahvecioğlu, 1998, s.39). İnsanın etrafında şekillenen ve kimlik sahibi olan mekân kavramı varoluşsal bir durum içerir. İnsan yaşamının değerlerini kültürlerini sahiplenir, kendisine sinen edinimleri kuşaklar arası aktarımlar yoluyla değerler bütünü oluşturabilir. Mekânların barındırdığı üç farklı kavramsal boyut bilinmektedir. Algısal boyutu İnsanın sahip olduğu algı yetileri oluşturmaktadır. İnsani özellikler ise mekânlarda yaşam boyutunu gösterir. İnsanlığın faaliyetleri neticesinde şekillenen sosyolojik hayatın aktardığına kültür boyutu olarak söz edebiliriz (Ekim, 2012).

Mimari mekânın, işlevsel ve fiziksel boyutlarından öte; insan duyular tarafından algılanan algısal boyutu, insan yaşamının özellikleri ile var olmasından kaynaklanan yaşamsal boyutu ve bu yaşamsal boyutun sürekliliğine bağlı olarak oluşan kültürel boyutundan söz eder.

3. KÜRESEL BİR MARKA OLARAK IKEA

Ingvar Kamrad, kurucusu olduğu IKEA'nın 1943'te 17 yaşında İsveç'te temelini atmıştır. Kalemden cüzdana, saatten çoraba, resim çerçevelerinden masa örtülerine bir bireyin ihtiyacı olabilecek birçok şeyi satmaktaydı. Mobilya ürün grubu IKEA'nın kataloğunda yerini aldığı yıl 1947'diydi. 1955 tarihine gelindiğinde kendi mobilya ürünlerini tasarlamaya başladı (Ekici, 2015: 113-114). Mobilya üretimine odaklanmasının ardında Almhult'da ürünlerin sergilendiği bir teşhir mekânı yaratmış ve böylelikle hedef kitlesini oluşturmuştur. Bu teşhircilik IKEA'yı farklı bir noktaya taşımıştır. Kullanıcılar ilk defa bu sergileme sayesinde ürünleri satın almadan önce görme, dokunma hatta tecrübe etme fırsatına sahip olmuşlardır. Bu gelişim sonucunda rakiplerle oluşan pazarda; mobilyaların fonksiyonel özelliği, ergonomik kalitesi ve fiyat değerlendirmesi alanlarında öncü olmuştur (Demir, 2014, s.1). IKEA ilk mağazasını 1958 yılında İsveç'te bulunan Almhult şehrinde, 100 iş ortağın katılımlarıyla açmıştır. “*yassı paket = daha az nakliye maliyeti = düşük fiyatlar*” mottosu ile IKEA mobilyalarında demonte kurulum şekli uygulamasını kullanarak faaliyetine devam etmiştir. 1961 yılında Polonyalı bir kişi ile ilk iş ortaklığı sözleşmesine imza atılmıştır. IKEA İsveç dışında ilk mağazasını Norveç'in başkenti Oslo'da 1963 yılında açmıştır (Berkaş, 2019).

“Küreselleşme, ülkeler arasındaki ekonomik, siyasî, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması gibi farklı görünen ancak birbirleriyle bağlantılı olguları içerdiği belirtilmektedir” (Güzelcik, 1999, s. 17). Teknolojinin geldiği son nokta sayesinde büyük dünya etkileşimi hızlı ve yaygın bir konuma gelmiştir. Sosyal, ekonomik ve siyasal olayların yaşandığı ülkelerin birbiri ile devam bir etkileşim içinde olması ve kültürlerin yaygınlaşabilmesi küreselleşmenin bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bu etki sonucu ülkelerin sahip olduğu bütün kültürler etkileşim içine girmektedir. Böylelikle sahip olunan ayrıcalıklı değerler tüm dünyaya mâl olur ve ortak kültür unsurları oluşur. Bu ortak oluşumun neticesi olarak kültürel ayırım yapabilmek olanaksız bir durum oluşturur (Akengin ve diğerleri, 2018).

Küreselleşme üretim ağındaki etkiyi işaret etse de tüketim toplumları bu etkiyi ileriye taşıyan sosyal gruplardır. Her ne kadar olumlu bir sonuç gibi görünse de olumsuz durumları da beraberinde oluşturduğu gerçeği yadsınamaz. Tüketimin olması için sağlanan şartlar oluşması durumunda üretim ortaya çıkmaktadır. Üretim ve tüketim kültürü küreselleşmenin etkisi ile ortaya genele örnek bir durum oluşturmuştur. Ulusların sahip olduğu değerlerin ayrımı yapılmaksızın bireyler aynı marka kıyafetleri giymeye, aynı marka ürünleri kullanmaya, aynı marka içecekleri içmeye şartlandırılmıştır. Bu şartların sağlanabilmesi için küresel sermayenin yetkisi ve teknoloji çağının getirdiği tüm kitle iletişim araçları kullanılmaya etkin kılınmıştır (İçli, 2001: 166)

Tüm dünyayı etkileyen küreselleşmenin Türkiye üzerinde elbette etkisi büyüktür. Bu etkinin büyük olmasında birçok sebep vardır. Sahip olduğu jeo-stratejik değer ve jeo-politik konumun yanında dünya coğrafyasında doğu ile batının, Avrupa ile Asya'nın ortasında bir köprü durumunda olması sebepler içerisinde yer almaktadır. Küreselleşme sürecinde Türkiye'yi etkileyen faktörlerden biri de yaşayan toplumların ve bireylerin çok çeşitli kültürlere sahip olmasıdır. Konumu gereği üzerinde yaşayan medeniyetlerinin farklı insan birlikteliklerinin ortaya çıkarmış olduğu değerler küreselleşmede etkin rol oynamıştır. Tüm bu etkileri göz önüne

getirildiğinde küreselleşen dünyada Türkiye hem etkileyen hem etkilenen bir ülke konumundadır (Bayar F. 2008: 32).

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı genel tüketim topluluklarına etki etmek üzere şirketler, çok uluslu şirketler olmak için sektörlerinde satış stratejileri geliştirmişlerdir. Çok uluslu şirketler küreselleşmenin kendilerine olan yatırımlarından faydalanarak bu döngüde küresel dünya için geri dönüşler ile globalleşmeye katkı sağlamaktadırlar. Küreselleşme uluslu şirketleri, uluslu şirketler küreselleşmeye etki ederek birbirlerine karşı sürekli etkileşim halindedirler.

Üretim faaliyetleri belli bir konumda yönetim ve idarenin bir merkezden olduğu, satış ağının ise birden fazla ülkede etkin olduğu şirketlere çok uluslu şirketler olarak adlandırılmaktadır. Farklı bir tanıma göre; genel merkezi bir yönetime sahip, faaliyet alanları birçok ülkede şubeler veya alt şirketler olarak işleyen yönetim politikasına sahip büyük şirketlerdir. Bazı görüşler; ürünlerin üretiminin ve pazarlama bölümü yönetimine ait faaliyetlerin yabancı ülkelerde gerçekleşmesi gerektiğinin ve farklı ülkelerde sermaye yatırımlarının olmasını gerekliliğini savunmaktadır (Ulaş, 2004: 153). Tanımlardan ve görüşlerden yola çıkarak çok uluslu şirketler ile ilgili bazı söylemlerde bulunulabilir. Temelde merkezi ve yerel olarak üretim ve yönetim sağlayan şirketler yapısı gereği çok yönlü bir iletişime sahip olması gerekmektedir. Satılan her ürün ya da hizmet dünyada ki her ülkede aynı görüşle kabul görmeyebilir. Kültürel değerler, sosyolojik yaşamlar ve toplumların sahip olduğu gelenekler her zaman aynı olmayabilir. Bu sebeple çok uluslu şirketler faaliyet gösterdikleri her ülkede o toplumların değer yargılarından ve yaşam şekillerinden faydalanarak pazarlama stratejisi geliştirmektedir. Az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin genelinde aynı iletişim dilini kullanmak olanaksızdır. Buna bağlı olarak çok uluslu şirketler sunulan ürün ve hizmetler aynı olsa dahi her pazar için farklı reklam dili kullanması gerektiğini ifade edebiliriz.

4. IKEA REKLAMLARININ GÖSTERGEBİLİMSEL YÖNTEMLE ÇÖZÜMLENMESİ

Geçmişten günümüze iletişim ve sanat konuları büyük gelişimler göstermiştir. İlk bilginin duyurulmasından, ilk sanatsal görselin gösteriminden günümüze aktarım aracı olarak birçok alanda afiş tercih edilmiştir. 18. ve 19. yüzyılda geleneksel baskının kullanılmasıyla başlayıp günümüze kadar güncelliğini korumuş olup her alanda aktif olarak kullanılmaya devam edilmektedir. En temel reklam aracı olmasına karşın etkinliği sayesinde günümüz teknoloji çağında dahi kullanılmaya devam etmesi, etkili bir güce sahip olduğunun göstergesidir.

Toplumlara duyuru yapmak amacı ile farklı özellikteki yüzeylere belirli boyutlarda sanatsal, sosyal, siyasal ve kültürel gibi içeriklere sahip düz yüzeylere asılan duyuru görsellerdir (Bektaş, 1992). Lomlu ise afişin tanımını şu şekilde yapmıştır; “Afiş temelde fikir ve mesajları iletmek için kullandığımız (çoğunlukla kâğıt ve ilan panosu çeşitlendirmelerinden oluşan) statik, görsel bir ortamdır. Afişle sözel sunumlar arasındaki temel fark, afişte 'söz'ü büyük oranda bizzat afişin kendisine bırakma gerekliliğidir; yani mesajınızın özü, ortaya konan malzeme tarafından iletilmelidir.” (Lomlu, 2019). Afiş Fransızca kökeni “affiche” kelimesinin Türkçeye çevrilip türetilmesiyle çıkmıştır. “Poster” İngilizce karşılığını ifade ederken, “plaket” Almancada ki çevrilmiş halidir. Toplumlarda ortaya çıkan fikir, ürün ya da olaylardan halkı haberdar etmek bilgilendirmek için düz yüzeylerde sergilenen içeriğinde görsel ve yazı barındıran ilanlar afiş olarak isimlendirilebilir. Alıcıya bir mesaj ileten, harekete geçirme dürtüsüne sahip, aktarımı sırasında dahi sanatsal ifade kullanan afiş, grafik tasarıma ait bir ögedir (Çeken, 2020).

Bireylerin iletişim halinde oldukları ve buna aracı olan tüm işaretlerin sistematik olarak incelenmesine göstergebilim denmektedir. Yazınsal veya görsel olarak bir durumu, bir olayı, bir kavramı tanımlayan, anlatan anlamlı mesajlar göstergedir (Çeken ve Arslan, 2016 s.509).

Kendilerinden başka anlatıları işaret eden yapılar veya eylemler göstergedir. Ferdinand de Saussure bireylerin arasında oluşan farklı anlam boyutlarını bir sistematik üzerine inşa ederek göstergebilimi oluşturan isim olmuştur. Saussure hayatını kaybetmesinin ardından, öğrencilerinin konferansları sonucun şekillenen “Genel Dilbilim Dersleri” isimli eser ile göstergebilimin temellerini oluşturmuştur. Charles Sanders Peirce, Saussure ile aynı zaman dilimlerinde “Semiotics” adını verdiği bir eser ile göstergebilimin ne olduğu hakkında kuramları yazıya dökmüştür. Göstergebilimin toplumsal bağlamını Saussure incelerken, Mantıksal yaklaşımını inceleyen isim Peirce olmuştur (Özgür, 2006). Göstergeler düzenlam ve yananlam olmak üzere iki farklı işlev boyutlarına sahiptir. Görünenin nesnel bir şekilde olduğu gibi görülmesi ve kabul edilmesi düzenlam boyutunu ifade etmektedir. Yananlam ise görünenin ima etmeye çalıştığı, özel anlamları niteleyen kavram boyutunu temsil etmektedir. Yan anlam nesnel olmayan, ifadeyi farklılaştıran işleve sahiptir. Peirce, bu iki kavrama ek olarak üçüncü bir işlevden söz etmektedir. Düzenlam ve yananlam boyutlarını irdeleme sürecinde olanın, iki işlevi derinleştirerek üçüncü bir anlam olarak ifadeyi yorumlama boyutudur. Üçüncü boyut yorumlayıcıya bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Parsa, 2014, s.3).

A

B

C

Şekil 1. IKEA – IKEA Reklam Afışı (<https://www.adsoftheworld.com/campaigns/kitchen-shit>)

'Kitchen Shit, Livingroom Oops, Bedroom Help' başlıkları olan bu profesyonel kampanya, Kasım 2010'da Almanya'da yayınlanmıştır. Reklam ajansı Grabarz & Partner tarafından IKEA markası için oluşturulmuştur. Bu basılı medya kampanyası Ev, Bahçe sektörüyle ilgilidir ve 3 farklı tasarım ögesi içermektedir.

Tablo 1: IKEA reklam afişinin kimlik bölümü

Hedef Kitle	Yetişkin Mobilya Kullanıcıları
Hedeflenen Amaç	Demonte ürünlerin kurulumu için İKEA servisin kullanılması
Reklam Veren	İKEA
Alan	Mobilya Endüstrisi
Reklam Ajansı	Grabarz & Partner
Sanat Yönetmeni	Oliver Brkitsch
Ürün	Teknik Destek Servisi
Yayınlandığı Yer	Almanya / Avrupa
Yayınlandığı Tarih	2010

IKEA - A Reklam afişinde toplam 7 adet gösterge kullanılmıştır.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
İKEA REKLAM AFİŞİ	Tahta	Düz Anlam: Rastgele birbirine dayanmış ahşap parçalar Yan Anlam: Ahşapları "HELP" yazısı oluşacak şekilde konuşlandırılması afiş için genel bir mesaj niteliği
	Nesne	Düz Anlam: Oda zemininde dağınık eşyalar Yan Anlam: Dolap yapımı için gereken parça ve aletler doğru bir şekilde kullanılmadığı için ortada bırakılması
	Kapı	Düz Anlam: Beyaz renkli oda kapısı Yan Anlam: Birinin odayı terk ettiğinin göstergesi
	Duvar	Düz Anlam: Desenli duvar kağıdı kaplı oda duvarı Yan Anlam: Deseni ve renkleri ile yatak odası duvarı özelliği yansıtması
	Perde	Düz Anlam: Pencere örtüsü, kahverengi perde Yan Anlam: Kapalı şekilde ki perde yatak odası olduğunu, mahrem ve gizlilik olduğunu anlatıyor
	Lamba	Düz Anlam: Komodin üzerinde abajür Yan Anlam: Şekli ve görüntüsü yatak odası ortamını temsil etmekte
	Yatak	Düz Anlam: Yatak odasında kullanılan büyük beden yatak Yan Anlam: Üzerine oturulmuş yatak ve örtüsünün görüntüsü ile bulunulan düşünce halini göstermekte

IKEA - B Reklam afişinde toplam 7 adet gösterge kullanılmıştır.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
İKEA REKLAM AFİŞİ	Tahta	Düz Anlam: Rastgele birbirine dayanmış ahşap parçalar. Yan Anlam: Ahşapları "OOPS" yazısı oluşacak şekilde konuşlandırılması afiş için genel bir mesaj niteliği.
	Nesne	Düz Anlam: Oda zemininde dağınık eşyalar. Yan Anlam: Dolap yapımı için gereken parça ve aletler doğru bir şekilde kullanılmadığı için ortada bırakılması.
	Pencere	Düz Anlam: Geniş açıklıklı cam . Yan Anlam: Odanın sık kullanılan salon veya oturma odası olduğunu ifade eden algı.

Duvar	Düz Anlam: Düz duvar kağıdı kaplı oda duvarı. Yan Anlam: Koyu tonlarda renge sahip marka kültürünün ülkesini temsil etmekte.
Koltuk	Düz Anlam: Oturulmak için kullanılan eşya Yan Anlam: Salon veya oturma odalarında kullanılan oturma grubu.
Sürahi	Düz Anlam: Su konulan araç. Yan Anlam: Uzun uğraşlar insan su ihtiyacı oluşturur. Burada bireyin yoğun bir çapa gösterdiğini ifade etmektedir.
Saksı	Düz Anlam: İçinde bitki büyütülen eşya Yan Anlam: Görüntü şekli itibariyle ortak alanlarda kullanılan bir eşyayı simgelemektedir.

IKEA - C Reklam afişinde toplam 6 adet gösterge kullanılmıştır.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
İKEA REKLAM AFİŞİ	Tahta	Düz Anlam: Rastgele birbirine dayanmış ahşap parçalar. Yan Anlam: Ahşapları “SHIT” yazısı oluşacak şekilde konuşlandırılması afiş için genel bir mesaj niteliği.
	Nesne	Düz Anlam: Oda zemininde dağınık eşyalar. Yan Anlam: Dolap yapımı için gereken parça ve aletler doğru bir şekilde kullanılmadığı için ortada bırakılması.
	Eşya	Düz Anlam: Mutfak eşyaları. Yan Anlam: Dolaplara yerleştirilmek için bekleyen eşyalar, dolaplar yapılamadığı için açıldı.
	Duvar	Düz Anlam: Düz duvar kağıdı ve ahşap kaplı mutfak duvarı. Yan Anlam: Açık gökyüzü tonlarında marka kültürünün ülkesinde hava durumunun temsili.
	Gereçler	Düz Anlam: Mutfakta kullanılan gereç ve eşyalar. Yan Anlam: Mutfakta temel kullanım gereçleri dolaplar kurulamadığı için kutularında veya kurulmayı bekliyor.
	Zemin	Düz Anlam: Kalebodur zemin. Yan Anlam: Mutfaklar algısını yaratmak için mutfak zeminlerinde kullanılan fayanslar.

Resim 1: İKEA Reklam Afişleri (A, B, C) genel olarak incelendiğinde temelde hizmet satmaya yönelik bir algı oluşturma çabası içerisindedir. Üç afişin de ortak sloganı “Next time: Assembly service.” Türkçe karşılığı ise “Bir dahaki sefere: Montaj servisi.” İfade edilen metin alıcıyı bir yönlendirme içine itmektedir. Afişlerin genelinde kullanılan mekân ve eşyalar markanın

kültürünü göstermektedir. İkea markası İskandinav yarımadasında kurulmuştur. Bu nedenle afişlerin genel renk ve imgeleri kendi kültüründen parçalar sunmaktadır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

18. yüzyılın başlarında gerçekleşen sanayi devrimi ile dünya üretim alanında yeniden şekillenmeye başlamıştır. İhtiyaçlar ve taleplerin doğrultusunda üretim sektörü hızlı bir şekilde şekillenmiştir. Kimi zaman bireysel gereksinimler kimi zaman toplumların gelişmesinde yardımcı olacak hizmetler gelişmekte olan dünyayı ileriye taşımak adına ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Markalar yerel olarak üretimlerine başlamış olsa da küreselleşen dünya piyasasında yer alabilmek adına devamlı stratejik yöntemler bulma ve geliştirme süreci içerisinde oldukları. Çokuluslu şirketler kuruluşlarında kendilerine bir vizyon görüşü edinmektedirler. Sektörde aktif oldukları ülkeler kapsamında misyonlarının şekil aldığı ifade edebiliriz. Çokuluslu şirketler ürün pazarladıkları veya hizmet verdikleri ülkelerin kültürel, siyasal, sanatsal, teknolojik ve dini inançlar gibi kavramların oluşturduğu unsurlarını kendileri için bir pazarlama stratejisi olarak görmektedirler. Aynı ürün veya hizmetlerin farklı ülkelere satılmasında şirketlerin küresel olmak için gösterdikleri etkileşim sürekli değişim içinde olduğu görülmektedir. Çokuluslu şirketler satış politikalarında heterojen bir görünümde olmalarına karşın amaçları tüm dünyada etkin ve homojen bir yapıda olma çabası içerisinde oldukları. Küresel pazar piyasasında, toplumların sahip oldukları dini inançlar ve bağlılıkları, kültür kimlikleri ve eğitim düzeyleri markaların yol haritası belirlemede önemli etkenler içerisinde yer almaktadır.

Birey toplum içinde kimlik sahibi olmadan var olamaz. Birey aileyi, aile toplumları, toplumlar halkları, haklar ülkeleri, ülkeler dünyayı oluşturmaktadır. Her birey doğduğu günden itibaren yaşadığı çevrenin etkisi altındadır. Çevresel faktörler daima bir yönlendirme içerisinde sınıfsal bir yapı oluşumundadır. Kültürler ve yaşam değerleri çevresel etmenlerin çevresinde şekil almaktadır.

Çokuluslu şirketler ürün satacağı veya hizmet vereceği toplumların sahip olduğu değerleri benimsemeden o toplumların içerisinde kendine yer edinmesinin zor olduğu ifade edilmektedir. Çokuluslu şirketler her toplumda farklı bir marka imajı ve değeri oluştursa da bütüne bakıldığında sadece satış dekoru farklı şekillenmektedir. Dekorun arka planında yer alan marka her zaman aynı yapıya sahiptir. Amaçları daha iyi bir kâr marjına sahip olmak ve dünya piyasasında kendi sektörünün öncüsü ve lokomotif olma çabası içerisinde oldukları. Batı ülkesinde kurulmuş bir marka doğu toplumlarında faaliyet gösterirken dini değerlerine inanmasa dahi kabul görmek için bu etkeni yok saymaktadır. Aksine daha iyi bir marka imajı oluşturmak için o toplumların dini inançlarını benimser ve kendini onların sahip olduğu değerler etrafında şekillendirerek onların kimliklerine bürünerek taraf olduğunu göstermektedir. Bu durumun bütün toplumların sahip olduğu farklı değerler içinde geçerli olduğu söylenebilmektedir. Milli günler, dini bayramlar, kültürel unsurlar, sosyal yaşantılar her ne olursa olsun çokuluslu şirketler satış stratejilerinde bu değerleri hiçbir zaman görmezden gelmemektedirler. Bu değer yargıları toplumların zaman içerisinde bilinçaltına işleyerek davranışlarına içgüdüsel bir hareket olarak yansımaktadır. Bireyin farkında olmadan etkilendiği durumlar yaşadığı toplumların zaman içerisinde farklı gösterimler ile aktarılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum dünya genelinde bütün toplumların kendilerine ait davranışsal bir yapı olarak şekillenmesini sağlamıştır. Bu etki tepki durumu 20. yüzyılın başlarında bir sistematik kazanmış ve göstergebilim adını almıştır. Çokuluslu şirketler satış stratejilerinde bu yapıyı pazarlama unsurlarında görsel olarak kullanmaktadırlar. Reklamlarında, afişlerinde, billboardlarında kısaca sergilediği tüm öğelerde bulunduğu toplumun değerlerini görsel bağlamda içgüdüsel bir etki yaratmak adına her zaman kullanmaktadırlar. Sonuç olarak

çokuluslu şirketler temel sahip oldukları yapı ne olursa olsun ürün satışında veya hizmet alanında etkin olabilmek adına her zaman farklı bir kimliğe bürünebilmektedirler. Faaliyet gösterdikleri toplumların değerlerini sahiplenir ve bu değerleri satış unsuru olarak kullanmaktadırlar. Bu davranışı iyi bir yöntem ve teknik ile kullanan marka dünya genelinde, başarılı çokuluslu bir şirket olmak yolunda daima ilerlemektedir.

KAYNAKLAR

- Akengin G. Ersan M. Mazlum H. Gürsu İ. (2018). Reklam İletişiminde Küresel Markaların Yerele Uyumu. *Sosyal, Beşeri Ve İdari Bilimler’de Akademik Araştırmalar – II*, 297-309
- Bayar F (2008) Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 25-34
- Bektaş, D. (1992). *Çağdaş Grafik Tasarımının Gelişimi*, Yapı Kredi Yayınları.
- Berktaş S. (2019) Yeni Nesil Zanaat: IKEA-Hack ve Sınıflandırılması [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi] Bahçeşehir Üniversitesi.
- Çeken B (2020) İllüstrasyonun Afiş Tasarımında Kullanımı ve İllüstrasyon İçeren Afiş Tasarımlarının Çözümlemesi, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 66 (2) 258-295.
- Çeken, B., & Arslan, A. A. (2016). İmgelerin göstergebilimsel çözümlenmesi “film afişi örneği”. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2) 508-517.
- Demir F. (2014) Tarzı ve Hedef Kitleleriyle İkea Baskılı Tekstiller [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi] Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ekici T. (2015). Endüstriyel Mobilya Üretiminde Tasarım Faktörü Ve Türkiye’de Pazarlama Kriterlerine Etkisi: İkea Örneği Üzerinden Bir Analiz [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi] Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi .
- Ekim E. (2012) Türk Evinde Yaşam Alanı: Avlu [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Güzelcik E. (1999). Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen Kurum İmajı [Yayınlanmış Doktora Tezi] Marmara Üniversitesi.
- İçli G. (2001) Küreselleşme ve Kültür C.Ü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2) 163-172.
- Kahvecioğlu H. (1998) Mimarlıkta İmaj: Mekânsal İmajın Oluşumu ve Yapısı Üzerine Bir Model [Yayınlanmış Doktora Tezi] İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Lomlu U. (2019) İdeal Vatandaş Yaratma Sürecinde Resmi İdeoloji ve Afiş (Nazi Almanyası, Sovyetler Birliği Ve Türkiye Örneği) [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi] Yeditepe Üniversitesi.
- Özgür, A. (2006). Göstergebilim. *Erişim adresi: http://www.ahmetozgur.com/akademik/gostergebilim_2006.pdf. Erişim tarihi, 12, 2017.*
- Parsa, A. F., & Olgundeniz, S. S. (2014). İletişimde Göstergebilim ve Anlamlandırma Sürecini Örneklerle Değerlendirme. *İletişim A. İstanbul: Literatürk yayınları*.
- Ulaş D. (2004) Çok Uluslu Şirketlerin Ortak Girişim Stratejisini Kullanma ve Sonlandırma Nedenleri *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59 (2) 152-178.

“A ANDALUSIAN DOG” IN THE LIGHT OF SURREALISM
AND SEMIOTICS ANALYSIS
SÜRREALİZM İŞİĞINDA “BİR ENDÜLÜS KÖPEĞİ”
VE GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ

Birsen ÇEKEN¹, Duygu ALTIN²

¹Prof., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 0000-0001-8112- 992X

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 0009-0001-2572-4844

Özet

İnsanlığın var oluşundan bu yana, her medeniyet ve toplum kendini ifade etmenin bir yolunu bulmuştur. Bu ifade biçimlerinden birisi de sanattır. Sanat yoluyla birey duygu, düşünce ve fikirlerini asırlar geçse dahi kitlelere ulaştırabilmektedir. Bunu yaparken de kullanılan teknikler o günkü teknoloji ve şartlara göre kişiden kişiye değişmektedir. Teknikten çok nitelik önem arz ederek kitlelere ulaşabilmek, sanatçıların asıl amacı olmakla birlikte kimi sanatçı yalnızca kendi duygularını ifade etmek isteyerek, kitlelere ulaşmayı ikincil hedef olmak görmektedirler. Bu sebeplerle ki günümüze kadar birçok sanat akımı ortaya çıkmıştır. Bu akımlardan biri de Sürrealizm yani Gerçeküstüculük sanat akımıdır. Bilinçdışı kayıtlar ve rüyalarla beslenen bu sanat akımında en önemli unsur, sanatçının başkalarının ne düşündüğüne aldırmaz etmeden içgüdüleriyle hareket ederek haz odaklı çalışmalarıdır. Materyalist düşünceden uzak olarak insanın mutluluğunun benlikte olduğunu savunan Sürrealizm, benliği bulabilmek için önce kaybolmak gerektiğini iddia eder. Akıldışı teorilerle pek çok yapıt ortaya koyan Salvador Dali, Bir Endülüs Köpeği filmi ile adından çok bahsettirmiştir. Luis Bunuel ve Salvador Dali ortak yapımlı filmde, çarpıcı pek çok sahne mevcuttur. Aklın sınırlarını zorlayan bu sahneleri değerlendirmek ve anlamlandırmak her ne kadar zor görünse de, Saussure’ın Göstergebilimsel Analizi ile bu mümkün görünmektedir. Soyut kavramlarla maddeyi anlamlandırmak ve bu anlamlardan farklı boyutlara geçiş yapmak Sürrealizmin insana bahsettiği en heyecan verici unsurlarındandır. Zaman, mekan ve boyut algısının yok sayıldığı; kişilik, algı ve benliğin rüyalara yenik düştüğü Sürrealist filmler, insanı kendi hayal gücüyle baş başa bırakarak düşsel zekasını geliştirmektedir. Öte yandan toplumu toplum yapan; ahlak, kültür, din, örf ve mitleri alaya alarak pek çok tepkiye göğüs germek durumunda kalan Gerçeküstüculük, hayatın pek çok alanında karşımıza çıkarak kendisine geniş bir pazar alanı oluşturmuştur. Görsel sanatlar, edebiyat, film, müzik, siyaset ve felsefe gibi alanlarda karşımıza çıkan Sürrealizm günümüzde hala büyük ilgi görmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilimsel Analiz, Sürrealizm, Gerçeküstüculük, Bir Endülüs Köpeği, Luis Bunuel, Salvador Dali, Saussure

Abstract

Since the existence of humanity, every civilization and society has found a way to express itself. One of these forms of expression is art. Through art, the individual can convey her feelings, thoughts and ideas to the masses, even after centuries. While doing this, the techniques used vary from person to person according to the technology and conditions of that day. While reaching the masses by giving importance to quality rather than technique is the main goal of

the artists, some artists only want to express their own feelings and see reaching the masses as a secondary goal. It is for these reasons that many art movements have emerged until today. One of these movements is Surrealism. The most important element in this art movement, which is fed with unconscious recordings and dreams, is the pleasure-oriented works of the artist by acting with his instincts, regardless of what others think. Surrealism, which argues that human happiness is in the self, away from materialist thought, claims that in order to find the self, it is necessary to get lost first. Salvador Dali, who has produced many works with irrational theories, has made a name for himself with the movie *An Andalusian Dog*. There are many striking scenes in the Luis Buñuel and Salvador Dali co-production film. Although it seems difficult to evaluate and make sense of these scenes that push the limits of the mind, this seems possible with Saussure's Semiotic Analysis. Making sense of matter with abstract concepts and transitioning from these meanings to different dimensions is one of the most exciting elements of Surrealism. The perception of time, space and dimension is ignored; Surrealist films, in which personality, perception and self succumb to dreams, develop imaginary intelligence by leaving people alone with their own imagination. On the other hand, what makes society a society; Surrealism, which had to face many reactions by ridiculing morality, culture, religion, customs and myths, has created a wide market area for itself by appearing in many areas of life. Surrealism, which appears in fields such as visual arts, literature, film, music, politics and philosophy, still attracts great attention today.

Keywords: Semiotics Analysis, Surrealism, an Andalusian Dog, Un Chien Andalou, Luis Bunuel, Salvador Dali, Saussure

1.GİRİŞ

Sürrealizm yani Gerçeküstücülük; rüya, ilham ve çağrışımları gerçeklerin üstünde tutan, toplumun tüm değer yargılarına karşı sanatsal tutum sergileyip adeta toplumu yok sayarak sanat toplum içindir söylemini boşa çıkartarak sanat sanat içindir ideolojisini destekler nitelikte düşselliğin gerçekliğe galip geldiği bir sanat akımıdır.

Sürrealizmin sinemaya yansımaları I. Ve II. Dünya Savaşları arasında gerçekleşmiştir, fakat okuması çok zor olan bu filmler toplum tarafından algılanamadığı için pek tutulamamıştır. İlhamını ve önderliğini Dadaizm'den alan Sürrealizm akımı, 1924 de Breton'un Gerçeküstücülük Bildirisi (Manifeste du Surréalisme)'ni yayınlamasıyla resmi bir nitelik kazanmıştır.

Sürrealistlerin büyük bir çoğunluğu Freud'un yazılarından etkilenmişlerdir. Sürrealist sanatçılar, akılcılıktan uzaklaşıp hayal güçlerini serbest bırakmak için haşhaş vb. uyuşturucu maddeleri kullanmayı denemişlerdir. Bilinçaltı derinliklerindeki her şeyin gün yüzüne çıkmasını sağlayacak bir zihinsel yapıya ulaşmanın özlemini çekmişlerdir. Sürrealistler bir yapıtın önceden planlanamayacağını, onun kendi başına büyümesine izin verilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir (Gombrich, H.,E., 2009).

Sürrealizm akımı öncelikli olarak yazınsal alanda başlayarak daha sonra kapsam genişliğiyle resim, sinema, fotoğraf ve hatta endüstriyel ürünlere bile yansımıştır. Gerçeküstücülüğün ilk deneysel filmi olan "Bir Endülüs Köpeği" Sürrealist sinemada önemli bir yere sahiptir. Luis Bunuel ve Salvador Dali'nin ortak yapımı olan bu film tamamıyla rüyalardan esinlenerek senaryolaştırılmıştır. Sinema alanında toplum tarafından pek kabullenilmeyen Sürrealist Sinemalar günümüzde de tercih edilmemekle birlikte bilim kurgu filmlerinin temel yapı taşlarını oluşturduğu iddia edilebilir.

2. SÜRREALİZM AKIMI

Sürrealizm, kimi çağrışım biçimlerinin bugüne değin göz ardı edilmiş olan üst gerçekliğine, düşün mutlak gücüne ve düşüncenin önyargısız ifadesine duyulan inancı temel alır (Leroy, Taschen;6). Bir başka deyişle Sürrealizm, varlık gösteren gerçeklerin çarpıtılarak bilinci devredışı bırakıp hayal gücünün dizginlerini serbest bırakılması gerektiğini savunmaktadır (Dönmez, I.,N., 2014). Luis Bunuel hayal gücü hakkında; “ *neyse ki talih ile gizem arasında bir yerlerde hayal gücü var; kimilerinin onu gitgide önemsizleştirme, ve sonuçta tümüyle yok etme çabalarına karşın özgürlüğümüzü koruyan tek şeydir o.*” söyleminde bulunarak hayal gücünün önemine vurgu yapmıştır.

Sürrealizm akımı odaya çıkmadan önce Dadaizm sanat akımı etkin faaliyet göstermekteydi. Her ne kadar Sürrealizm’in temelinde Dadaizm olduğu savunulsada her iki akımında çıktığı koşullar ve zamanlar farklıdır. Dada I. Dünya savaşına tepki olarak sanatsal bir tavırla ortaya çıkmış bir sanat akımıyken; Sürrealizm II. Dünya savaşından hemen önce yaşanan barış döneminde hayatla barışık bir tavır sergileyerek Dadaizm’den ayrılmaktadır (Aktan, G.,2018). İki Dünya Savaşı arasında Andre Breton Sürrealizm Manifestosu (Manifeste du Surrealisme)’nu yayınlarak Sürrealizm’e resmîyet kazandırmıştır. Bu manifestoyu hazırlarken Breton, Sigmund Freud’un teorilerinden etkilenecek iki aşamada hazırlamıştır. Bu manifestoya göre Sürrealizm;

SÜRREALİZM, isim. Kişinin, sözlü, yazılı veya başka bir yolla, düşüncenin gerçek işleyişini ifade etmeyi denediği, en saf halindeki ruhsal otomatizm. Aklın her türlü denetiminden uzak, ahlakî ya da estetik her türlü kaygıdan muaf olarak, sadece düşüncenin dikte ettiği.

ANSİKLOPEDİ, Fels. Sürrealizm, daha önceleri göz ardı edilmiş olan bazı çağrışım biçimlerinin üst gerçekliğini, rüyanın kadiri mutlaklığını, çıkarısız düşünce oyununa duyulan inancı esas alır. Diğer bütün ruhsal mekanizmaları kesin olarak yıkmaya ve hayatın belli başlı sorunlarının çözümünde bu mekanizmaların yerine geçme eğilimindedir.

Andre Breton - Manifeste du Surrealisme

Andre Breton’a göre; “ *en yakın biçimiyle gerçeküstücü eylem, elde silah sokağa çıkarak gözlerini yumup kalabalığın üzerine, sıkabildiği kadar kurşun sıkmaktır. Günümüzün aşağılayıcı ve ahmaklaştırıcı düzeniyle bu şekilde baş etmeyi hiç istememiş olanların yeri, göbeği namlunun ağzındaki kalabalığın içindedir.*” Breton kaleme aldığı sürrealist manifestolarda, özgürlükçü ruhunun yansımalarıyla toplumsal ahlak yapısı ve estetik anlayışına karşı yıkıma yönelik tavırlar sergilemektedir. Bu net tavırlar Sürrealist grubun idealist çizgilerini belirlemiştir (Güngör, A., 2011). Bu çizgilerin belirlenmesinde, Dali’nin Freud’dan etkilenecek oluşturduğu ‘eleştirel paranoya yöntemi’ özellikle gerçeküstücü nesnelere alanında şaşırtıcı sonuçlar veren yeni açılımlara öncülük etmiştir. Bunun yanı sıra Salvador Dali Hitler’e karşı duyduğu sempati yüzünden gruptan dışlanmıştır.

3. BİR ENDÜLÜS KÖPEĞİ VE SÜRREALİST SİNEMANIN DOĞUŞU

“Bana günde iki saat devinme yeter,

kalan yirmi ikisini ben düşlerde geçiririm.”

Luis Bunuel

Senaryosunu Antonin Artaud’n yazdığı ve yönetmenliğini Germaine Dulac’ın yaptığı 1928 yapımı “La Coquille et le Clergyman” ilk Sürrealist film olarak bilinmektedir (Çanğa,E. ve Uğur, U., 2015). Bu film her ne kadar Sürrealist Sinemanın ilk filmi sayılsada ‘Bir Endülüs Köpeği’ bu akımın en önemli temsilcisi olarak ilk Sürrealist Deneysel Film olarak anılmaktadır. Bir Endülüs Köpeği (Un Chien Andalou), Sürrealizmin öncüsü Luis Bunuel’in gördüğü bir rüyayı Salvador Dali’ye anlatmasıyla doğmuştur. Filmin başında görülen dolunayı kesen bulut

ve jilet ile kesilen göz sahnesi Bunuel'in rüyasında gördüğü sahneler olmakla birlikte Salvador Dali tarafından senaryolaştırılmıştır. Ardından Breton ve Dali, Altın Çağ (L' Age D'or, 1930) filmi için birleşmişlerdir fakat anlaşılamamışlardır ve Breton senaryoya kendisi devam etmiştir. Fakat filmde Dali'ye ait bir sahne kullandığı için ortak yapımlar olarak adlandırılmıştır (Yeşilyurt, G. 1999). Daha sonra 1932 yılında Jean Cocteau'nun senaryosunu yazıp yönettiği The Blood of Poet (Bir Şairin Kanı) filmi Orpheus Üçlemesinin ilki olarak tarihi bir öneme sahiptir. Serinin devamı olarak, 1950 yılında "Orphée" (Orfe) ve 1960 yılında "Le Testament d'Orphée"(Orfe'nin Vasiyetnamesi) filmlerini çekerek seriyi tamamlamıştır. Günümüze kadar birçok örnekleri olan sürrealist filmler, olabildiğince ham, çekincesiz ve tamamıyla özgün eserlerdir.

4. GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZ NEDİR

Göstergebilim, görsel ve dilsel araçların işaret sistemi olarak incelenmesini sağlayan işaret bilimidir. İletişim olarak kullanılan herşey gösterge bilimsel olarak incelenebilir. İngiliz filozof John Locke "semeiotike" terimini; göstergeler öğretisi anlamında kullanarak, bu bilime adını veren ilk kişidir. Göstergelerin incelenmesinde bir çok düşünür Locke'yi takip etmiştir (Çeken, Arslan,2016). Saussure ise göstergebilimi, toplumbilim içerisinde yer alan göstergelerin varlığını inceleyen bilim dalı olarak tanımlamaktadır. Göstergeler, gösteren ve gösterilenden oluşarak sessel ve kavramsal dizgeleri kapsamı altına almaktadır. Peirce'e göre ise, göstergelerin var olabimesi için, düşüncelerin işaretler aracılığı ile belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla idrak edilemeyen düşüncenin varlığından bahsetmek mümkün değildir (Ünal, 2016).

Saussure'ın ikili zemine oturduğu, gösteren ve gösterenin oluşturduğu göstergelerin toplumsal işlevine dikkat çekerek, ruhbilimi ve toplumbilimini birleştirmeye çalışmıştır (Ersan, Avşar, 2020). Dolayısıyla göstergeler, kitle iletişiminde bireyleri temel almaktadır. Algılama ve ileti aktarım evrelerinde bireyler etkin faaliyet göstermektedirler. Bu sebepten dolayı iletişim sürecine bireylerin katkısı bir hayli fazladır (Küçükdoğan, 2013).

5. BİR ENDÜLÜS KÖPEĞİ'NİN ÖZETİ VE GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ

Bir Endülüs Köpeği Film Afişi sıcak renklerin hakim olduğu bir çift göz ve gözü iki parmağıyla açan ve bir elinde ustura tutan iki çift elden oluşmaktadır. Afişin alt kısmında belli belirsiz filmin en çarpıcı sahnelerinden biri olan ustura ile göz kesme sahnesinden hemen öne gösterilen ay ve bulut görseli yer almaktadır. Afişin kırmızı ve sarı tonlarda olması kırmızının kanı çağrışım yapmasıyla vahşet, öfkeyi ve şehveti; sarının ise kaygı, merak ve duygusuzluğu sembolize etmektedir. Afişin insan üzerinde kaygı uyandırıcı, huzursuz edici ve birazdan kötü şeyler olacakmış etkisi bulunmaktadır. Zorbalık mitinin bolca bulunduğu bu film afişinde ellerinden erkek olduğu anlaşılan figürün kadın figüre birazdan şiddet uygulayacak olması kadına şiddet mitini destekler niteliktedir. Hayali uğruna acımadan bir kadına şiddet uyguluyor olması erkek figürün sadistlik mitine bağlılığını kanıtlamaktadır. İşkenceye uğrayacak kadın figürüne bakıldığında ise soğuk kanlılığı, günlük rutiniymiş gibi tepkisiz kalması, kadına şiddet mitinin toplum tarafından normalleştiği anlamını taşımaktadır.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Kadın Figürü	Gözleri başkası tarafından açılmış kadın Düz Anlam: Siyah saçlı, gözleri rimelli, kareli gömlek giymiş ve gözleri yüzü görünmeyen bir erkek eli tarafından müdahale edilmek üzere açılmış bir kadın.

		Yan Anlam: Gözü az sonra bir adam tarafından kesilecek kadının soğukkanlılığı, duyarsızlığı ve boş vermişliği temsil etmektedir.
Ustura Tutan El	Bir kadının Gözünü kesmek üzere olan erkek eli	Düz Anlam: Başparmağı ve işaret parmağı ile bir kadının sol gözünü açmak suretiyle ustura yardımıyla kesmek üzere olan çizgili kravat takmış bir erkek eli. Yan Anlam: Erkeğin zorbalığı altında tepkisiz ve çaresiz kalan bir kadın.

Görsel 1: Bir Endülüs Köpeği Film Afışı

5.1 Filmin Künyesi

Yönetmen: Luis Buñuel

Senaryo: Luis Buñuel, Salvador Dalí

Yer: Fransa

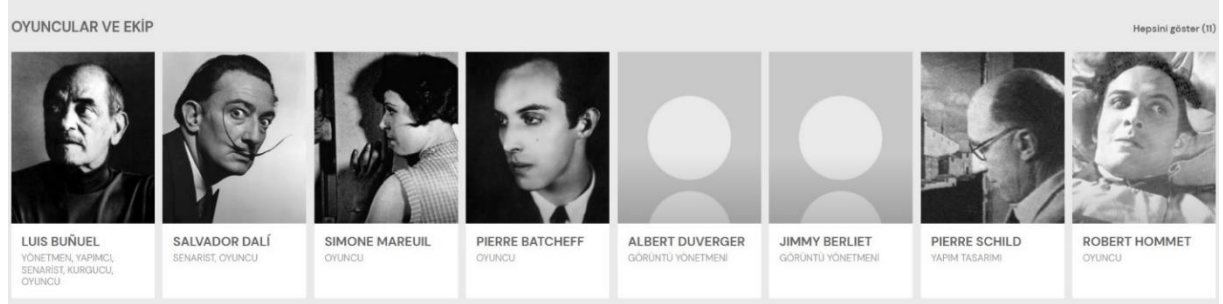
Yıl: 1929

Gösterim: Siyah-Beyaz

Dil: Sessiz

Süre: 16 dk.

Oyuncular: Luis Buñuel, Salvador Dalí, Pierre Batcheff, Simone Mareuil, Robert Hommet, Albert Duverger, Jimmy Berliet, Pierre Schild

Görsel 2: Bir Endülüs Köpeği Film Oyuncuları

5.2. 1. Sahne

Luis Buñuel ve Salvador Dalí ortak yapımı Siyah beyaz, sessiz bir deneme filmi olan Un Chien Andalou (Endülüs Köpeği) filmi tanıtım yazısı ile başlamaktadır. Devamında Luis Bunuel'in hayat verdiği karakter *Görsel 3* de görüldüğü üzere usturasını kapının koluna koymak suretiyle bileyleme işlemi yaparak sigara içmektedir.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Ustura	Bunuel tarafından bileylenen bir ustura Düz Anlam: Açık renk bir balkon kapısının koluna yaslanmış bileyi ve bileylenen bir ustura Yan Anlam: Tıraş olmanın simgesi olan ustura farklı fantezilerin imgesi haline gelmektedir

Sigara içen erkek	Ustura bileylerken sigara içen erkek figürü	Düz Anlam: Balkon penceresinin önünde ustura bileylerken sigara içen orta yaşlarda v yakalı açık renk gömlek giymekte olan erkek figürü Yan Anlam: Sigara içen üzüntülü ve düşüncelere dalmış, planlar kuran erkek figürü
-------------------	---	--

Görsel 3: Sahne 1 den Kareler

5.3. 2. Sahne

Bileme işleminden sonra çiçeklerle dolu balkona çıkan karakter *Görsel 4* de görüldüğü gibi, gökyüzüne bakar ve o esnada dolunayı velev kesen bir bulut huzmesiyle eş zamanlı olarak kadın karakterin gözünü ustura ile kesmektedir. Ardından zaman ve olayla bağdaşmayacak şekilde 8 yıl sonra görüntüsü gelmektedir.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Usturalı adam	Ağzında sigara, elinde ustura balkonda duran erkek karakter. (Bunuel) Düz Anlam: Üzerinde v yakalı açık renk gömlek, elinde ustura, ağzında sigara, çiçeklerle dolu balkonda gökyüzüne bakan erkek figürü Yan Anlam: Akşamın karanlığında ayın aydınlattığı balkonda gökyüzüne bakarken bir kadına işkence etmeyi hayal eden zorba sadist bir erkek figürü
Göz	Bir erkek tarafından kesilen kadın gözü Düz Anlam: Elinde ustura tutan bir erkeğin işaret parmağı ve baş parmağıyla açılmış ve sonrasında o ustura ile kesilecek bir kadın gözü Yan Anlam: Nesnel rastlantılar sonucu sadist bir adamın hayal gücüyle kadına yönelik şiddeti fantezi imgesi
Ay	Karanlık bir gökyüzünde ay ve bulut Düz Anlam: Karanlık bir gökyüzünde aydınlık bir dolunay ve etrafında üç adet yıldızla birlikte onları velev kesen bulut huzmesi Yan Anlam: Karanlık içinde kalmış bir düşün aydınlanma yaşayarak yeni çağrışımlarla sadist bir fantezi

Görsel 4: Sahne 2 den kareler

5.4. 3. Sahne

Birinci erkek karakterin başında yarı çember şekilde beyaz önlük benzeri bir aksesuar bulunmaktadır ve bununla uyumlu yaka ve beline etek benzeri beyaz bir giysi giymektedir ve boynuna radyo benzeri tahtadan bir kutu asılmaktadır. Görsel 5 de gösterilen bu objeler filmin başından sonuna kadar çeşitli semboller ifade etmektedir.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Bisiklet Süren Erkek Karakter	<p>Düz Anlam: Koyu renk takım elbise giymiş başında, omzunda ve belinde beyaz pelerin benzeri aksesuar takan yol boyu bisiklet kullanan siyah saçlı genç sayılabilecek erkek figür</p> <p>Yan Anlam: Giydiği takım elbise ve taktığı aksesuarlardan kamu çalışanı olduğu anlaşılmalı olan figürün yol boyu bisiklete binmesi, dayatmacı sistemin insanları köleleştirdiği ve tekdüze bir yaşam sunduğu vurgulanmaktadır</p>
Kutu	<p>Düz Anlam: Bisiklet süren karakterin boynunda asılı olan ve açık renk bir kuşak ile boyna takılan ön tarafı açılır çizgili tahta kutu.</p> <p>Yan Anlam: Filmin başından sonuna kadar filmin belirli noktaların farklı amaçlarla kullanılan bu kutu gizemi temsil etmektedir</p>

Görsel 5: Sahne 3 den kareler

5.5. 4.Sahne

Birinci erkek karakter bisiklet sürerken kadın karakter yatak, abajur masa ve sandalyelerin bulunduğu tek pencereyi büyükçe bir odada kitap okurken kadraja girmektedir. Yaklaşan bisikletli karakteri sezen kadın karakter panikler gibi olumsuz tavırlar sergileyerek elindeki kitabı kuş kafesinin olduğu bir masaya fırlatıyor ve *Görsel 6* da görüldüğü üzere kitapta ünlü ressam Johannes Vermeer'in dantelci kız resminin olduğu bir sayfa açılmaktadır. Pencereden endişeli tavırlarla bakarken bisikletle gelen erkek karakter düşmektedir ve kadın karakter omuz silkiyerek serzenişte bulunur gibi söylenerek düşen karakterin yanına hızla inmektedir.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Sandalyede oturan kadın	<p>Odanın içerisinde sandalyede oturup kitap okuyan kadın</p> <p>Düz Anlam: İçinde abajur, abajurun üstünde olduğu dolap, bir yatak, bir pencere, pencerenin önünde asılı olan bir tül ve iki fon perde, bir masa ve onun etrafında iki sandalye, kapının arkasında diğer sandalyelerin eşi olan bir sandalye, yerde iki halı, duvara asılı iki çerçeve ve raket bulunan büyük bir odada sandalyede oturup kitap okuyan siyah saçlı, açık renk etek ve bluz giymiş kadın bir figür</p> <p>Yan Anlam: Odanın tüm ruhsuzluğuna karşın kitap okuyarak kendine farklı pencere açan ruhu dingin bir kadın figür</p>
Kitap	<p>Sandalyede oturan kadının okuduğu kitap</p> <p>Düz Anlam: Sandalyede oturan kadının dizine koymak suretiyle okuduğu siyah kaplı büyükçe bir kitap. Rast gele bir sayfası açıldığında sağ tarafta ünlü ressam Johannes Vermeer'in dantelci kız resmi sol tarafta ise yazılar mevcuttur</p> <p>Yan Anlam: İnsanı farklı dünyalara götüren kitaplar insanlara farklı bakış açıları sunmaktadırlar. Ünlü ressam Johannes Vermeer'in dantelci kız resminin olması, kadın karakterin sanata ilgisi olduğu ve belli bir tarzı olduğu aynı zamanda resimde dantel işliyor olması ananevi kültüre de saygısı olduğu anlamını taşımaktadır.</p>
Bisikletten düşen adam	<p>Yol boyu bisiklet süren adamın varmak istediği yere gelince yere düşmesi</p> <p>Düz Anlam: Yol boyu bisiklet süren adam varış noktasında yarısı kaldırımın kenarında olacak şekilde sol tarafına doğru düşmektedir.</p> <p>Yan Anlam: Hayatta vermiş olduğumuz mücadeleler karşısında her zaman istediğimiz sonucu elde edemeye bilir tam tersi kötü sonuçlarla da karşılaşabiliriz.</p>

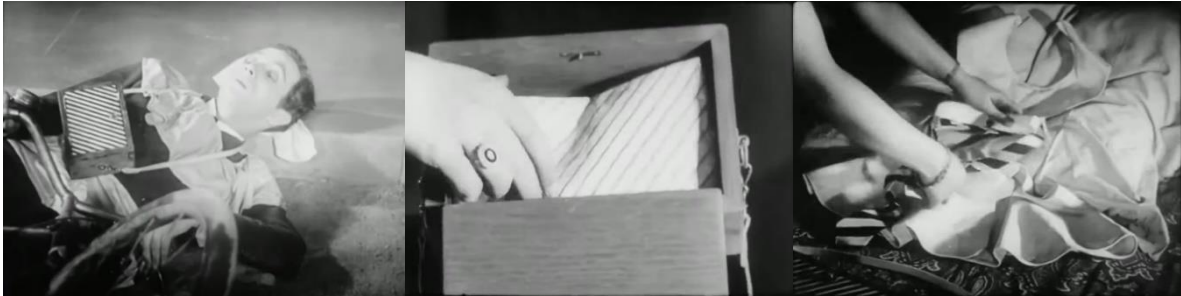

Görsel 6: Sahne 4 den kareler

5.6. 5. Sahne

Kadın figür az önceki endişeli tavırların tersine üzülmüş ve sevgi dolu tavırlarla düşen erkek figüre sarılarak öpmeye başlamaktadır. Ardından karakterin boynunda asılı olan kutuyu açarak içinden kravat ve kravatı dik tutacak bir yaka çıkmaktadır. Kadın karakter kravatla birlikte erkek karakterin başına, omzuna ve beline taktığı beyaz aksesuarları *Görsel 7* de görüldüğü gibi yatağın üzerine yerleştirerek sandalyeye oturup dizmiş olduğu aksesuarları seyretmeye başlamaktadır.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Kutunun içinden çıkan kravat	<p>Düz Anlam: Kamu görevlisi gibi görünen erkek figürün bisiklet sürerken yere düşmesiyle sonuçlanan ve kutunun içinden çıkan açık renk üstü koyu çizgileri olan kravat.</p> <p>Yan Anlam: Kamuyu temsil eden kravatın ahşap bir kutuda saklanması, gizli içeriklerin varlığını temsil etmektedir. Kutunun açılıp kravatın açığa çıkması gizli içeriklerin açığa çıkması anlamını taşımaktadır.</p>
Beyaz aksesuarlar yaka	<p>Düz Anlam: Filmin başından bu zamana kadar erkek figürün başında, omzunda ve belinde takılı olan beyaz önlük benzeri aksesuarlar, koyu renk örtüyle örtülmüş yatağın üstüne düzenli bir şekilde koyulmaktadır</p> <p>Yan Anlam: Yatak rahatlığı ve konforu temsil etmektedir. Kamuyu temsil eden aksesuarların yatağın üzerine serilmesi; memur şahsiyetin değil üzerinde bulunan unvanın saygıyı ve konforu hak ettiğine vurgu yapılmaktadır.</p>

Görsel 7: Sahne 5 den kareler

5.7. 6. Sahne

Takım elbisesiyle erkek karakter eline bakarken tuhaf bir şeyler olduğunu fark eden kadın figür erkek figürün yanına gelerek ve avcunun içinin kırılmış olduğunu ve içinden karıncalar çıktığını görerek erkek figürle bakışmaktadırlar. *Görsel 8* de de görmüş olduğumuz kırılıp içinden karıncalar çıkan el, az önce bisikletten düştüğünde yaralanmış olduğunu göstermekle birlikte Salvador Dali'nin rüyasında gördüğü sahnelerdendir.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Eline bakan karakter	<p>Düz Anlam: Kapının ve duvarın önünde eline şaşkınlıkla bakakalmış koyu renk takım elbise giyinen siyah saçlı erkek figürü</p>

		Yan Anlam: Eller insanın aynasıdır. Birçok eylemi eller yardımıyla yapmaktayız. Figürün ellerine hayretle bakılması, kendi içinin eline yansımaları gördüğünü temsil etmektedir.
Eldeki karıncalar	Adamın elinin kırılıp içinden karıncalar çıkması	Düz Anlam: Koyu renk takım elbiseli erkek karakter sol eli belinde sağ eline hayretle bakarken, elinin kırılmış olduğunu ve içinden karıncalar çıktığını görmektedir. Yan Anlam: Karakterin sağ elinin kırılmış olup içinden karıncalar çıkıyor olması adamın içinin çürümüş ve böceklenmiş olduğunu simgelemektedir.

Görsel 8: Sahne 6 dan kareler

5.8. 7. Sahne

Olaydan bağımsız şekilde şapkasını yüzünün yarısına kadar kapatmış, kolunu başının altına almış sanki güneşlenir vaziyetteymiş gibi görünen kadının koltuk altındaki kıllar *Görsel 9* da görüldüğü üzere denizyıldızına çağrışım yaptırılmaktadır. Ardından yolun ortasında beliren kopmuş bir el ve bu ele bakıp derin üzüntü yaşadığı varsayılan ikinci kadın karakter belirlemektedir.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Kadın figürün koltuk altı kılları	Düz Anlam: Sağ kolunu başının altına almış yüzünün yarısını şapka ile kapatmış koltukaltı kılları uzamış mayo giyinmiş kadın figürü. Yan Anlam: Deniz kenarında güneşlendiği varsayılan koltukaltı kılları uzamış kadın figürü ve kadının bunu umursamadan sergiliyor olması boş vermişliği ve vurdumduymazlığı temsil etmektedir.
Denizkestanesi	Düz Anlam: Önünde çukur bulunan kumun üstünde duran siyah renge sahip denizkestanesi. Yan Anlam: Nesnel çağrışım sonucu kadın figürün koltukaltını andıran denizkestanesi yapı itibarıyla dokunulmaktan korkulan ve görmekten hoşlanılmayan nesneyi temsil etmektedir.

Görsel 9: Sahne 7'den kareler

5.9. 8.Sahne

Birinci erkek figür, birinci kadın figür ile birlikte, *Görsel 10* da yer alan kopmuş eli bir çubuk yardımı ile sağa sola iterek inceleyen kadını pencereden izlerken bir şey için panik yaşayarak her an harekete geçecekmiş izlenimi oluşturmaktadırlar. Bu esnada kopmuş elin bulunduğu yolda bulunan kalabalık içinden bir adam, kopmuş eli filmin başında birinci erkek karakterin boynunda asılı olan kutuya koyarak el ile bağlantısı olduğu düşünülen ikinci kadın karaktere verdiği görülmektedir.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Kopmuş el	<p>Düz Anlam: İnsan kalabalığı olan bir yolda yalnızca bir kişinin ilgilendiği kopmuş bir el</p> <p>Yan Anlam: Ellerimiz birçok ihtiyacımızı karşılamamıza yarayan en aktif ve en çok mikroorganizma taşıyan organımızdır. Elin kopmuş vaziyette olması ifade ve hareket yeteneğimizin kısıtlanması anlamını taşımaktadır.</p>
Pencereden izleyenler	<p>Düz Anlam: Açık renk bir pencere arkasında perde aralanmak suretiyle olayı seyreden bir kadın ve bir erkek figürü</p> <p>Yan Anlam: Yapılan eylemin perde arkasından gizli saklı yapılıyor olması kötü niyet ve ayıplanmaktan çekinmeyi ve gizliliği temsil etmektedir.</p>

Görsel 10: Sahne 8'den kareler

5.10. 9.Sahne

İçinde Kopmuş el bulunan kutuyu alan ikinci kadın karakter kutuyu iki eliyle göğsüne basarak yolun ortasında dikilerek etrafından geçip giden arabalara aldırış etmemektedir. Bir süre yolun

ortasında bekleyen kadın figüre, hızla gelen araç kadın figürü görmesine rağmen hiç duraksamadan doğrudan çarparak elindeki kutuyla birlikte yere düşürür.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Kutu tutan kadın	<p>Düz Anlam: Etrafından geçen arabalara aldırış etmeden üzüntü duyarak yolun ortasında duran açık renk paltolu kısa saçlı kadın</p> <p>Yan Anlam: Canının tehlikede olmasını önemsemeyen değer verdiği şeyi göğsünde tutan kadın sevdiği şey uğruna ölümün bile göze alınabileceğini gözlerin ve kulakların etrafa kapatılabileceğini kanıtlamaktadır.</p>
Araba	<p>Düz Anlam: Yolda tepkisizce duran kadının üstüne giderek çarpıp kaçan araba</p> <p>Yan Anlam: Araba kullanan kişi kadını figürü gördüğü halde hiç manevra veya fren yapmadan doğrudan kadının üstüne gitmek suretiyle kadını ezmesi; sevgiye karşı duyulan öfkeyi, caniliği ve öldürülmüş duyguları temsil etmektedir.</p>

Görsel 11: Sahne 9' dan kareler

5.11. 10.Sahne

Olayı pencereden izleyen birinci kadın ve erkek karakterden erkek karakter kadına bakarak kadına karşı şehvet duygularıyla yaklaşarak sıkıştırmaya başlamaktadır. Kadın karşı koysa da erkek karakter kadını dokunmaya başlamaktadır. Ardından *Görsel 12* de görüldüğü gibi farklı fanteziler kuran erkek karakterin gözleri dönerek ağzından salya gibi kan akmaktadır. Bu esnada kadın karakter erkek karakteri iterek, eline oradan bulduğu bir objeyi alarak sandalyenin arkasına geçer ve objeyi kaldırarak her an vuracaktı gibi kendini koruma altına almaktadır.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Şehvet duyan erkek	<p>Düz Anlam: Kadın figür ile beraber camdan dışarıya bakarken birden şehvet duygusu duyan erkek karakterin kadın karakterden karşılık bulamaması.</p> <p>Yan Anlam: Karakterler dışarıda olan ciddi bir durumu izlerken hiçbir şey olmamış gibi erkek karakterin kadın karaktere karşı ilgi duyup onun rızası olmadan kendi duygularını tatmin etmek için kadın karakteri zorlaması; erkek karakterin Freud'un Psikanalitik Terorisi'ne göre karakterinin tüm psişenin kaynağı İd aşamasında olduğu, etrafında olan biteni umursamadan haz ilkesine göre</p>

	hareket etmesi erkek karakterin henüz olgunlaşmadığını ve bencil bir karaktere sahip olduğunu göstermektedir.
Erkek figüre karşı koyan kadın figürü	<p>Erkeğin zorbalığına karşın kendini koruyan muhafaza eden kadın</p> <p>Düz Anlam: Erkek figürle beraber camdan dışarıdaki olaylara bakarken, karşısındaki erkek figürün aniden kendisine şehevi şekilde yaklaşmasıyla buna karşılık kadın figürün kendini korumak için adamı iterek eline bir obje alıp vuracak gibi elini kaldırıp erkek figürü bertaraf etmektedir.</p> <p>Yan Anlam: Kadın Figürün kendisine şehevi duygularla yaklaşan erkek figüre karşı takındığı tavır ve karşı koyma eylemi, başkaldırı niteliği taşımakla beraber kadınlara karşı yapılan saldırılara karşı tepki niteliğindedir.</p>

Görsel 12: Sahne 10'dan kareler

5.12. 11. Sahne

Filmin en çarpıcı sahnelerinden biri olan 11. Sahne de bir önceki sahneden kadın figürün kendisine karşı çıkmasına sinirlenen erkek figür, birşeyler arar gibi sağ sola bakmaya başlamaktadır ve yerde bulduğu iki tane halatı çekmeye başlamaktadır. Bu halatla birlikte Görsel 13 de yer alan iki piyano, piyanonun üstünde ölmüş ve çürümüş iki adet eşek ve tüm bunlara halatla bağlı iki din adamını çekmektedir. Din mitinin konu alındığı bu sahnede din adamları ve toplumsal tabular eleştirilmektedir.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
----------	------------------------------------

Piyano üzerindeki ölmüş eşekler	<p>Şehvetle yaklaştığın kadından karşılık bulamayan erkek karakter</p> <p>Düz Anlam: Kadın figür ile beraber camdan dışarıya bakarken birden şehvet duygusu duyan erkek karakterin kadın karakterden karşılık bulamaması.</p> <p>Yan Anlam: Karakterler dışarıda olan ciddi bir durumu izlerken hiçbir şey olmamış gibi erkek karakterin kadın karaktere karşı ilgi duyup onun rızası olmadan kendi duygularını tatmin etmek için kadın karakteri zorlaması; erkek karakterin Freud'un Psikanalitik Terorisi'ne göre karakterinin tüm psişenin kaynağı İd aşamasında olduğu, etrafında olan biteni umursamadan haz ilkesine göre hareket etmesi erkek karakterin henüz olgunlaşmadığını ve bencil bir karaktere sahip olduğunu göstermektedir.</p>
Erkek figüre karşı koyan kadın figürü	<p>Erkeğin zorbalığına karşın kendini koruyan muhafaza eden kadın</p> <p>Düz Anlam: Erkek figürle beraber camdan dışarıdaki olaylara bakarken, karşısındaki erkek figürün aniden kendisine shevi şekilde yaklaşmasıyla buna karşılık kadın figürün kendini korumak için adamı iterek eline bir obje alıp vuracak gibi elini kaldırıp erkek figürü bertaraf etmektedir.</p> <p>Yan Anlam: Kadın Figürün kendisine shevi duygularla yaklaşan erkek figüre karşı takındığı tavır ve karşı koyma eylemi, başkaldırı niteliği taşımakla beraber kadınlara karşı yapılan saldırılara karşı tepki niteliğindedir.</p>

Görsel 13: Sahne 11'den kareler

5.13. 12. Sahne

Yaşanan olaylardan korkan kadın figür kaçarak kapıdan dışarıya kaçmaktadır ve ilk olarak sahne 6 da gördüğümüz erkek figüreün karıncalı elini kapıya sıkışmaktadır. Bu elden kurtulmaya çalışan kadın figür bir süre kapıyı iterek sağa sola bakındığı esnada erkek figürü ilk vaziyetiyle yatakta yatar şekilde görmektedir. Yaşanan olayların bitmesiyle birlikte kadın figür, erkek figürün yanına gider ve yaşanan olaylar sanki bir rüyaymış izlenimi oluşturulmaktadır. Tüm bunların ardından *Görsel 14* de gördüğümüz sabaha doğru üç civarı yazısı belirerek rahat bir nefes alma olanağı sağlanmaktadır.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Kapıya sıkışan el	<p>Kadın figürün kapıya sıkıştırdığı karıncalı el</p> <p>Düz Anlam: Kadın figür kendisini yakalamaya çalışan kişinin erkek figürün karıncalı elini itmek suretiyle kapıya sıkıştırmaktadır.</p>

	<p>Yan Anlam: Kadın figürün başka bir odaya geçerken peşinden kapının arasından karıncalı elin uzanması ve kadının bu eli kapıya sıkıştırması; kapıyı açarak yeni geçtiği dünya da çürümüş, eskimiş zihniyeti geride bıraktığının ve bu dünyada bunlara veremediğini simgelemektedir.</p>
Yatakta yatan erkek figür	<p>Düz Anlam: Solunda pencere, solunda komodin üzerinde yanan bir abajur bulunan, demir başlıklı yatakta yatan, filmin başından buyana birçok sahnede kullanılan kıyafet ve boynunda kutuyla birlikte yatakta tepkisizce yatan takım elbiseli erkek figür</p> <p>Yan Anlam: Erkek figür filmin başlarında kadın figürün yatağın üzerine koyduğu aksesuarlar ve tahta kutuyla birlikte sanki oradan hiç ayrılmamış gibi bir pozisyon sergilemektedir. Kadın figürün aynı adamın elini kapıya sıkıştırıyor olması arkasına döndüğünde ise erkek figürü görmesiyle, olayların bir anda yok olması ve kadın figürün erkek figüre karşı merhamet hissiyle yaklaşması; kadınların yaşadıkları acıyı ve olayları erkeklerin düşkün durumda olduğunda unutup yine aynı merhamet ve sevgi hissiyle tekrardan aynı olaylara kucak açtığı vurgulanmaktadır.</p>

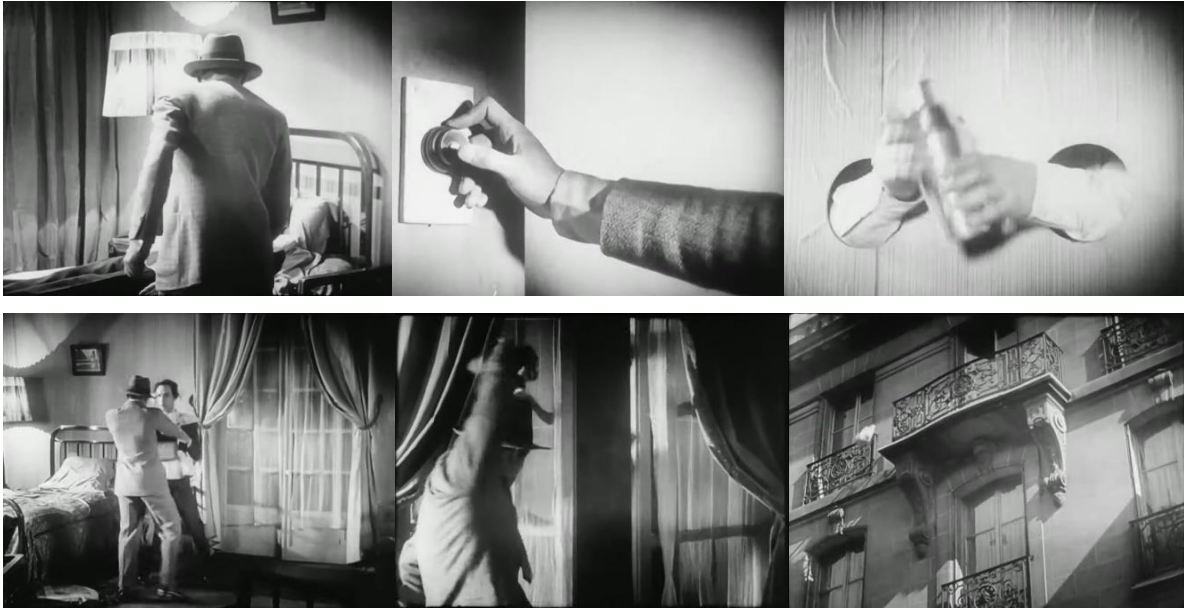
Görsel 14: Sahne 12'den kareler

5.14. 13. Sahne

Apartmanın önünde patron görünümde başında fötr şapka, açık renk takım elbisesiyle ikinci erkek figür belirmektedir. İkinci erkek karakter çiftin evinin zilini çalmaktadır bu esnada *Görsel 15'de* görüldüğü gibi, sanki zili elinde marakas benzeri bir objeyle çalıyormuş gibi gösterilmektedir. Patron görünümündeki karakter hesap sorar gibi birinci erkek karakteri yakasından tutup sarsmaya başlıyor. Filmin başından beri var olan birinci karakterin başında omzunda ve belinde olan beyaz kumaşla birlikte boynundaki kutuyu da alıp pencereden aşağıya atmaktadır. Bu esnada birinci erkek karakter boynunda kuşağı unuttuğunu fark ediyor ve tam saklayacakken patron görünümündeki ikinci erkek karakter bunu fark edip onu da alıp camdan aşağıya atıyor.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Açık renk takım elbiseli erkek figür	<p>Birinci erkek karakteri sarsan patron görünümü fötr şapkalı ikinci erkek figür</p> <p>Düz Anlam: Ekranda beliren "Sabaha karşı saat üç civarı..." yazısıyla birlikte merdivenlerden çıkıp zili çalarak filmin geçtiği eve girip birinci erkek figürü yakasından tutmak suretiyle yataktan kaldırıp sarsan ikinci erkek figür.</p>

	<p>Yan Anlam: “Sabaha karşı saat üç...” yazısının gerçek anlamını taşımadığı temsili bir zamanı göstermekle birlikte geçen zamanın uzun olduğu ve aydınlanmanın az kaldığını temsil etmektedir. Açık renk takım elbiseli patron görünümlü erkek figürün zile basması yaşanan olayların uyarıcısı olarak temsili bir karakteri oluşturmaktadır.</p>
<p>İkinci erkek figürün camdan sembolleri atması</p>	<p>Düz Anlam: Solunda pencere, solunda komodinin üzerinde yanan bir abajur bulunan, demir başlıklı yataкта yatan, filmin başından buyana birçok sahnede kullanılan kıyafet ve boynunda kutuyla birlikte yataқта tepkisizce yatan takım elbiseli erkek figür</p> <p>Yan Anlam: Erkek figür filmin başlarında kadın figürün yatağın üzerine koyduğu aksesuarlar ve tahta kutuyla birlikte sanki oradan hiç ayrılmamış gibi bir pozisyon sergilemektedir. Kadın figürün aynı adamın elini kapıya sıkıştırıyor olması arkasına döndüğünde ise erkek figürü görmesiyle, olayların bir anda yok olması ve kadın figürün erkek figüre karşı merhamet hissiyle yaklaşması; kadınların yaşadıkları acıyı ve olayları erkeklerin düşünür durumda olduğunda unutup yine aynı merhamet ve sevgi hissiyle tekrardan aynı olaylara kucak açtığı vurgulanmaktadır.</p>

Görsel 15: Sahne 13den kareler

5.15. 14. Sahne

Açık renk takım elbiseli karakter birinci erkek karakteri çeşitli objelerin asılı olduğu duvara başını yaslayarak ellerini havaya kaldırmasını sağlıyor. Ardından on altı yıl sonra yazısı beliriyor ve açık renk elbiseli karakter masumlaşıyor ve tavırları değişmeye başlıyor. Açık renk takım elbiseli figür, *Görsel 16'da görünen* üzerinde çeşitli kağıt ve kalemin olduğu masaya doğru yöneliyor. Ardından masanın üstündekileri toplayıp şefkatle birinci erkek karakterin eline veriyor ve arkasını dönüp giderken birinci erkek karakterin elindeki kağıtlar birden silaha

dönüşüyor ve açık renk takım elbiseli adamı vuruyor. Açık renk takım elbiseli karakter ormanlık alanda kütüğün üzerinde çıplak oturan bir kadına tutunup yere düşmektedir. Ormanda bulunan takım elbiseli adamlar onu fark edip başına toplanmaktadırlar. O esnada oradan geçen iki takım elbiseli adam açık renk takım elbiseli karakteri kaldırıp taşımalarını sağlamaktadır.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Kağıt kalem / Silah	<p>Düz Anlam: Açık renk takım elbiseli karakterin birinci erkek karakterin başını duvara yaslayarak ellerini havaya kaldırmasını sağlar. Ardından on altı yıl önce yazısı gelir ve masanın üzerinde defter, çeşitli kağıtlar ve dik duran bir kalem belirir. Açık renk takım elbiseli figür masanın üzerinde duran objeleri alır ve birinci erkek karakterin eline verir. Ardından birinci erkek karakterin elinde olan kağıt ve kalem silaha dönüşerek açık renk takım elbiseli karakteri vurur.</p> <p>Yan Anlam: Sahnede açık renk takım elbiseli karakter birinci erkek karakterin başını duvara yaslamak suretiyle ellerini havaya kaldırmasını sağlaması birinci erkek karakterin baskıya ve zulme uğradığını ve açık renk takım elbiseli karakterin zalim olduğu anlamını taşımaktadır. On altı yıl önce yazısıyla birlikte açık renk takım elbiseli karakterin, kişiliğine ters olarak merhamet ve sevgi dolu tavırlarla masanın üstünde duran çeşitli defter ve kağıtlarla birlikte kalemi birinci erkek karaktere vermesi ve bunların silaha dönüşüp kendisinin ölümüne sebep olması: kalem karşısında zalimin çaresiz kalması ve kalemin en güçlü silah olarak temsil ediliyor olması ayrıyeten on altı yıl önce birinci erkek karakterin açık renk takım elbiseli karaktere kalemi ile zarar vermiş olması açık renk takım elbiseli karakterin öfkesini açıklamaktadır.</p>
Açık renk takım elbiseli karakterin ölmesi	<p>Düz Anlam: Birinci erkek karakterin açık renk takım elbiseli karakteri vurması suretiyle ölmesi ve ölümüyle birlikte ormanlık alana düşerek çıplak bir kadın vücuduna tutunmaya çalışır. Yere düşen açık renk takım elbiseli karakteri gören kalabalık, karakteri kaldırmak için iki kişiyi beklemektedir. Beklenen kişilerin gelmesiyle açık renk takım elbiseli kalabalık tarafından kaldırılarak bilinmeze doğru götürülür.</p> <p>Yan Anlam: Ölen karakterin düşerken ormanlık alana düşmesi ve çıplak kadın vücuduna tutunmaya çalışması; artık ruhunun öldüğü ortamda olmadığı, zaman-mekan ilişkisinin son bulduğu ve ruhi muhtevasıyla bütünleştiği o ana kadar peşinde koştuğu hayallerin kendisine fayda etmediği anlamını taşımakla beraber kendi eşrafından olduğu anlaşılan kişiler tarafından bir süre bekletilip daha sonra gelen iki kişinin komutuyla kucaklanarak taşınıp götürülmesi her ne kadar din mitine karşı durulsa da cenazenin kaldırılmasında yetkili kişilerin beklenmesi anlamı taşımakta.</p>

Görsel 16: Sahne 14'den kareler

5.16. 15. Sahne

Sahne değişir ve birinci kadın duvarda büyük bir güve keleşği görür ve dikkatli baktığında gözünde birinci erkek karakter belirlemektedir. Birinci erkek karakter birden ağzını kapatır ve çektiğinde ağzı kaybolmaktadır. Bu duruma canı sıkılan kadın karakter çantasından ruj çıkartıp dudaklarına sürmeye başlamaktadır. Birinci kadın figürün ruj sürmesiyle eş zamanlı olarak birinci erkek figürün ağzında kadının koltuk altı kılları belirlemektedir. Bunu gören kadın karakter şaşırarak koltuk altına bakar ve kıllarının yok olduğunu görüp sinirlenerek dil çıkartıp kapıdan çıkmaktadır. Tüm bu aşamalar *Görsel 17'de* yer almaktadır.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Kelebek	<p>Keleşğin üzerinde erkek karaktere benzer motif bulunması</p> <p>Düz Anlam: Odaya giren kadın figür duvarda hayli büyük bir keleşğ görür ve keleşğin üzerindeki motif ona birinci erkek karakteri hatırlatır.</p> <p>Yan Anlam: Keleşğ, ruhu ve ruhun beden üzerindeki etkisini sembolize eder aynı zamanda ruhun zarafetini, özgürlüğünü ve değişimini de simgeler. Keleşğin üzerinde görülen erkek figürün çağrışım yoluyla bedensel ruhsal kimliğinin yansıması, figürün değişime uğradığı anlamını taşımakta.</p>

Birinci erkek figür	<p>Düz Anlam: Kelebeğe bakan kadın figür hayali olarak erkek figürü görür ardından erkek figür şaşırması gibi ağzını kapatır ve açtığı anda ağzı yok olur. Bu duruma bozulan kadın çantasından rujunu çıkarıp sürer ve erkek karakterin kaybolan ağız kısmında kadının koltukaltı kılları belirir.</p> <p>Yan Anlam: Hayali erkek figürün kadına bakıp birden şaşırması ağzını kapatması ve açtığı anda ağzının yok olması; kadın figürün davranışsal açıdan erkek figürü şaşırttığı ve bu durum karşısında erkek figürün söyleyecek bir söz bulamadığı ve erkek figürünün uğradığı zulme kadının sessiz kaldığı anlamı çıkarılabilir. Kadının bu durum karşısında sinirlenip çantasından hızlıca rujunu çıkartıp sinirle dudaklarına sürmesi ve bununla eş zamanlı olarak erkek figürün ağzında kadının koltukaltı kıllarının belirmesi; materyalist dünyada dış görünüşe önem verildiği fakat dışı güzel içi çürük insanların varlığına dikkat çekilmekte.</p>
---------------------	--

Görsel 17: Sahne 15'den kareler

5.17. 16. Sahne

Kapıdan çıkan kadını rüzgar karşılamakta. Kadın figür Salvador Dali'nin canlandırdığı üçüncü erkek karakteri görür ve yanına gider. Üçüncü erkek figür kadına tavırlar sergileyerek kolunu uzatmak suretiyle nerde kaldın imasında bulunarak saatini gösterir. Kadın karakter üçüncü karakterin saatinin takılı olduğu kolunu indirerek onu öper ve erkek karakterle sarılıp deniz kenarında uzunca yürürler.

Tamamı taşlık sahilin kenarında açık renk takım elbiseli adamın camdan aşağı attığı, filmin başından bu yana birinci erkek karakterin başına boynuna ve beline taktığı aksesuar ve boynuna taktığı tahta kutuyu bulurlar. Hepsini ellerine alıp tek tek yere tekrardan atıp yollarına devam ederler. Filmin bittiği sanıldığı esnada baharda yazısı beliriyor ve *Görsel 18'de* görmüş olduğumuz şekilde, birinci kadın karakter ve üçüncü erkek karakter yarısı kuma gömülü şekilde

ölmüş ve çürümüş vaziyette gösterilmektedir. Bu hadise bizlere Türk toplumunda var olmuş recm olayına çağrışım yaparak, bölgesel olarak da olsa duygularına ket vurmayıp zina yapanların kaçınılmaz sonlarının ölüm olduğu algısı oluşturulmaktadır.

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam / Yan Anlam)
Saat	<p>Kadın figürün geç kalması</p> <p>Düz Anlam: Kapıyı açıp başka bir mekana geçen kadın figür, üçüncü erkek figürün yanına gider ve erkek figür ona saatini gösterir.</p> <p>Yan Anlam: Sahil kenarında düşünceli şekilde yürüyen erkek figür yanına gelen kadına saatini göstererek, geç kaldığını ve bu duruma üzüntü duyduğunu ima etmekte. Bu durum karşısında kadın figür rahatlatıcı tavırlarıyla saatin uzatıldığı kolu aşağı indirmesi ve figürü öpmesi, artık yaşanan acıların geride kaldığı ve tamamıyla döndüğünü anlamını taşımaktadır.</p>
Sahil kenarında bulunan eşyalar	<p>Filmin simgesel anlam taşıyan unsurlarının atıl hale gelmesi</p> <p>Düz Anlam: Kadın figürü affeden erkek figür kadın figürü de alarak sahil kenarında uzun bir yürüyüş yaparlar. Bu yürüyüş neticesinde deniz kıyısında filmin başından bu yana çeşitli sahnelerde farklı anlamlar içeren birinci erkek karakterin aksesuarlarını bulurlar ve ellerine alıp inceledikten sonra yere atarlar.</p> <p>Yan Anlam: Filmin son sahnelerinden biri olan bu sahnede artık yaşanan her şeyin geride bırakıldığı, geçmişle bir bağlarının kalmadığı ve yeni bir gelecek için geçmişe bir sünger çektikleri anlaşılakta.</p>
Kadın figür ve üçüncü erkek figürün ölümü	<p>Yaşamın bir sonu olduğu</p> <p>Düz anlam: Baharda yazısının ardından kadın ve erkek figürün ellerini kapsayacak şekilde dirseklerinden itibaren yarı bedenleri toprağa gömülü şekilde ölü olarak bir film karesi sergilenmekte.</p> <p>Yan anlam:</p>

Görse 18: Sahne 16'dan kareler

5.18. İçerdiği Kavramlar ve Mitler

Güçlü	Zayıf
Asi	İtaatkar
Sıra dışı	Sıradan
Dikkat çeken	Olağan
Kışkırtıcı	Yatıştırıcı
Gizemli	Aleni
Aktif	Pasif
Hareketli	Durağan
Girift	Basit
Zor	Kolay
Vahşi	Uysal
Sert	Yumuşak
Keskin	Kör
Korku	Cesur
Cani	Merhametli
Sevgi	Nefret
Karanlık	Aydınlık

Bir Endülüs Köpeği diğer Sürrealist filmlerde de olduğu gibi yoğun bir şekilde ahlak, din ve toplum Mitinin sınırlarını aşmış bu mitleri eleştirmektedir. Breton'a göre “ *Bir mite sahip olmayan toplum yoktur. Arzu edilir olduğuna kanaat getirdiğimiz, bir toplumu besleyecek bir miti ne ölçüde seçebiliriz ya da benimser ve dayatabiliriz?* ”. Bu filmde özümşenen en belirgin mitler rüya ve düş mitleridir. Öyle ki sanatçılar bilinçlerini devre dışı bırakmak adına çeşitli uyuşturucu maddeler kullanmışlardır. Breton ve Dali'nin birbirlerine anlattıkları rüyalar doğrultusunda ortaya çıkan Bir Endülüs Köpeği sahneleri itibariyle mantıksal bir iletişim içinde bağdaşmayıp sanki rüyadaymış algısı oluşturmaktadır. Erkek figürün kadın figüre istemeği şekilde yaklaşmış onun duygularını hiçe sayması ataerkil toplum mitine hizmet etmektedir. Filmin ismi ve yayınlandığı tarihler içerisinde yaşanan olaylardan etkilenerek ele alınan film siyasi miti de bünyesinde barındırarak atıf yapmaktadır. Filmin bazı noktalarında toplumsal sınıf farklılıklarının göze çarpmasıyla toplumsal sınıf mitine de hizmet etmektedir. Ayrıca 14. Sahnede yer alan, kalem en büyük silahtır mitinin doğruluğuna vurgu yaparak alt sınıftan olan karakterin üst sınıftan olduğu anlaşılan karakteri kalemin silaha dönüşmesi suretiyle öldürmesi, ilim mitine ve dolaylı yoldan da olsa toplumsal sınıf mitine hizmet etmektedir.

Sonuç

Günümüz standartları doğrultusunda normal bir hayat süren her insan, yaptığı her hareket ve oluşumu, söz ve söylemi, iş ve oluşu kısacası yaptığı her hareket ve eylemi mantık çerçevesinden süzerek ahlaksal düzeyde standartlara uygunluğunu ölçer, tartar ve ona göre davranışlar sergilemektedir. Ancak Gerçeküstücülük sanat akımında mantığın tamamıyla yok sayılarak öncelikli hareket mekanizması olarak rüya ve ilhamlar kabul edilmektedir. Fakat yapılan sanatı sergilemek adına sunulan pazar, gördüklerini, duyduklarını ve hissettiklerini mantığın dışında tutup hiçlik olarak kabul edemez ve kendince bir mantık çerçevesine sığdırmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda Sürrealizm yeniden yorumlanacak olursa yok saymak değil karşı çıkmak olarak tanımlanabilir. Kalın bacaklı bir fil, zürafa gibi ince bir bacağa sahip olarak veya fili fil yapan büyük kulaklarını fare kulağı kadar küçük hatta uzun burnunu domuz burnu gibi ufak olarak betimlenebilmektedir. Ancak o hala bir fil olmanın dışına çıkmamaktadır ve işte bu bir fil denildiğinde evet ince bacaklı, küçük kulaklı hatta küçük burunlu bir fil denilebilir ve bunu nitelerken kimse sakınca görmeyebilir. Salvador Dali'nin Belleğin Azmi tablosunda saatlerin eriyor olması onların saat olmadığı anlamına gelmez biçim olarak sert bir yapıya sahip olan saat; esnek, kolay şekil alabilen ve akışkan bir kıvamda çiziliyor olması onun saat olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Böylelikle biçim ve anatomi olarak değişse de öz itibariyle yine o betimlenen şey yine aynı isimle anılarak belleğe imgelenir.

2-4 yaş karalama evresinde olan bir çocuk sadece bir yuvarlak çizerek bu bir fil derken onun mantığında evet o bir fil fakat herkes tarafından bilinen fil kavram ve imgesi bu durumu reddederek hayır o aslında bir çember diyerek imgelerin herkesçe aynı olduğunu savunmaktadır. Bu yaş çocukların çizdiği resim ve imgeler Gerçeküstücülük akımının gerçek savunucusu niteliğinde olduğu kabul edilebilir. Başka bir deyişle bir sekizgen ağacı, biz çizgi kuşu, bir nokta koca dağı betimleyebilir. Dolayısıyla bir kavramı, nesneyi veya canlıyı çizerken onun yapısı dışında veya zıt anlamıyla çizilmiş olması mantığı devre dışı bırakmak değil kendi hayal gücüyle yine o kavramın niteliğine uygun zıt anlam veya çağrışım yoluyla kendince yordama ve yeniden betimleme olarak tanımlanabilir.

Bir Endülüs Köpeği filminde zaman kavramının kullanılıyor olması ve kapılardan geçilerek farklı mekanlara geçiliyor olması zaman ve mekan algısının yitirilmediği anlamını taşımaktadır. Filmin en akılda kalan sahnesi olan gözün ustura aracılığıyla kesilmiş olduğu sahneye geçmeden önce bu sahneye çağrışım yapan dolunay sahnesi ve dolunayı ortadan yatay şekilde kesen bir bulut sahnesi gösterilmektedir. Bu aşama değerlendirilecek olursa; dolunay

yuvarlaklığı ve beyazlığı itibarıyla gözü, bulut inceliği ve seriliği itibarıyla usturayı çağrıştırmaktadır. Eğer mantığı tamamıyla ortadan kaldırmış olsaydı göze çağrışım oluşturması için yuvarlak veya beyaz bir nesne veya objeye gerek duymadan bir banka bakıldığında da gözü veya bir yastığa baktığımızda usturayı çağrıştırdığıdır. Bu açıdan bakıldığında çağrışım yapmak için tamamıyla olmasa da büyük bir bölümünün o nesneye benzemesi ve belleğimizde çağrışım yapması gerekmektedir.

Tüm insanların imgesel olarak hafızasına kazınmış obje ve kavramları başka bir bakış ve anatomiyle görüp bunu betimleyerek birbirine yordama yoluyla kavramsal bir ideoloji oluşturan Sürrealizm akımı, sanatın her alanında farkını ortaya koyarak kendini kanıtlamış fakat toplumsal mitler sebebi ile toplum tarafından pek takdir görüp benimsenememiştir.

Kaynakça

- Çeken, B. ve Arslan, A., A., (2016) *İngelerin Göstergibilimsel Çözümlemesi "Film Afışı Örneği"*, Ankara.
- Ersan, M., ve Avşar, Z., (2020) *Sağlık Bakanlığının Covid-19 Salgınına İlişkin Hazırladığı Kamu Spotları Üzerine Göstergibilimsel Bir Analiz*, Ulak Bilge Sosyal Bilimler Dergisi
- Leroy, Klingsöhr, C., (2004) *Gerçeküstücülük*, Taschen / Remzi Kitapevi
- Ünal, F., M., (2016), *Gösterge Bilimin Serüveni*, Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, Mütefekkir
- Köktürk, Ş. ve Eyri, S. (2013) *Dilbilim ve Gösterge Bilim: Ferdinand de Saussure ve Gösterge Bilimi Anlamak*, SAÜ Fen Edebiyat Dergisi
- Güngör, A., (2011) *Andre Breton ve Sürrealist Resim İlişkisi*, Yüksek Lisans, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Gombrich, H., E., (2009) *Sanatın Öyküsü*, Remzi Kitapevi, İstanbul
- Yeşilyurt, G., (1999) *Gerçeküstücülük'ün Sinemadaki Yansıması: Dali-Bunuel Ortaklığı*, Yüksek Lisans, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- Küçükdoğan, R.,(2013) *Anlatısal Yapı Çözümlemesi ve Reklam İletişiminde "Anlatı Yerlemleri"*, İstanbul Kültür Üniversitesi, Dilbilim Dergisi
- Çanğa,E. ve Uğur, U., (2015) *Sinema Resim İlişkisi Bağlamında Bunuel'in Sürreal Sineması ve 'Bir Endülüs Köpeği Filmi'*, SOBİAD
- Dönmez, I., N., (2014) *Freud'un Düş Kuramları ve Sürrealistler*, Yüksek Lisans, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Aktan, G., (2018) *Dada, Sürrealizm ve Bilinçaltı*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi

THE USE OF ANIMAL METAPHORS IN ADVERTISEMENTS: SEMIOTIC
ANALYSIS OF THE VOLKSWAGEN CASE
REKLAMLARDA HAYVAN METAFORLARININ KULLANIMI; VOLKSWAGEN
ÖRNEĞİNİN GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Merve ERSAN¹, Neslihan DEĞİRMENÇİ²

¹Doç., Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Sanat ve Tasarım Fakültesi, Grafik Tasarım,
ORCID 0000-0003-0587-7875

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Sanat ve Tasarım Fakültesi,
Grafik Tasarım, ORCID 0009-0004-0461-4875

Özet

İçinde bulunduğumuz bilgi ve iletişim çağında, reklamlar tüketicilere basılı veya dijital ortamlarda çeşitli biçimlerde sunulmaktadır. Reklamlar, sözlü ve görsel iletişim araçlarını kullanarak tüketiciyle ürün arasında bir bağlantı kurmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, reklamlar tüketicileri etkilemek ve ikna etmek için çeşitli tekniklerden yararlanmaktadır. Bu tekniklerden biri, görsel metaforların kullanımudur. Bu çalışmada, hayvan imgelerinin görsel metaforlar olarak kullanıldığı bir otomobil reklamını göstergebilimsel açıdan analiz etmek ve reklamın örtülü anlamlarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. İncelenen reklam, bir otomobil markasının araçlarına eklediği yeni bir özellik olan hassas park asistanını tüketiciye duyurmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, göstergebilimsel analiz yöntemini kullanarak reklamların daha derin anlamlarını ve toplumsal etkilerini anlama çabasını yansıtmaktadır. Reklamların sadece yüzeysel bir iletişim aracı olmadığı, aynı zamanda toplumsal yapıları, inançları ve değerleri şekillendiren bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Analiz için Roland Barthes'in göstergebilimsel yaklaşımı benimsenmiştir. Reklam tasarımındaki imgeler ve dilsel iletiler, düz anlam, yan anlam ve mit düzeylerindeki anlamları açısından incelenmiştir. Sonuç bölümünde, reklamın yeniden ürettiği mitler eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, reklamın toplumsal inançları ve değerleri nasıl etkilediğini, hangi anlamları yansıttığını ve hangi mitleri yeniden ürettiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Reklamın mit düzeyindeki anlamları, toplumun genel kabul gören inanç ve ideolojileriyle bağlantılı olarak ele alınmıştır. Bu analiz, reklamın sadece ürünü tanıtmaya amacının ötesine geçerek toplumsal anlamlar ürettiğini ve tüketiciler üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Reklam, metafor, göstergebilimsel analiz, mit

Abstract

"In the current era of information and communication, advertisements are presented to consumers in various forms, both in print and digital media. Advertisements aim to establish a connection between the consumer and the product, utilizing both verbal and visual communication tools. In this context, advertisements employ various techniques to influence and persuade consumers, and one such technique is the use of visual metaphors. This study aims to analyze an automobile advertisement where animal imagery is used as visual metaphors, uncovering the underlying meanings of the advertisement. The examined advertisement intends to introduce a new feature, the "precision parking assistant," added to the vehicles of an automobile brand. This study reflects the effort to understand the deeper meanings and societal impacts of advertisements by employing the semiotic analysis method. It emphasizes that

advertisements are not merely superficial communication tools but also influential agents shaping social structures, beliefs, and values. Roland Barthes' semiotic approach is adopted for the analysis, examining the visual images and linguistic messages of the advertisement in terms of their literal meaning, connotations, and mythical levels of signification. In the conclusion section, the myths reproduced by the advertisement are critically evaluated. This evaluation aims to reveal how the advertisement influences societal beliefs and values, which meanings it conveys, and which myths it reproduces. The mythical meanings of the advertisement are examined in connection with the widely accepted beliefs and ideologies of society. This analysis demonstrates that advertisements go beyond the purpose of product promotion, generating social meanings and exerting an influence on consumers.

Keywords: Advertising, metaphor, semiotic analysis, myth

1. GİRİŞ

Her geçen gün gelişen teknoloji karşısında günümüz insanı büyük bir iletişim ağı ile iç içe bir yaşam sürdürmektedir. Reklam, bu iletişim ağının en eski ve aynı zamanda en etkili iletişim unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda reklamı bir enformasyon aracı olarak görmek mümkündür. Reklam, en geniş bağlamda bir ürün ya da hizmetin, kitle iletişim araçlarından yer ve zaman satın alınarak geniş kitlelere tanıtılma çabalarının tamamını olarak tanımlanabilir (Elden vd., 2005, s. 62). Reklam iletisi, tüketicinin dikkatini çekmek için görsel veya işitsel öğeler kullanır. Bu öğeler, tüketicinin ilgisini çekmeyi amaçlar ve tüketicuyu reklam iletisinin devamını izlemeye sevk eder. İkna etme amacı ise, tüketicide ürün hakkında olumlu bir görüş oluşturulması hedefidir. Bu amaçla, reklam iletisi genellikle ürünün özelliklerini, faydalarını veya avantajlarını vurgular. Reklam iletişiminde tüketicinin ikna edilmesi ve satın almaya yönlendirilmesi, reklam iletisinin amaçları arasında yer alır.

Reklam tasarımlarında kullanılan görsel, tipografi, renk gibi imgeler birçok farklı anlamı içinde barındırır. Göstergebilim, reklamları anlamlandırmak ve çözümlmek için etkili bir araç olarak kullanılabilir. Reklamlar, sembollerin yoğun olarak kullanıldığı iletişim araçlarıdır. Bu noktada göstergebilimsel analiz, reklamların semboller, işaretler ve dil aracılığıyla nasıl anlamlar inşa ettiğini ve izleyiciler üzerinde nasıl etkiler yarattığını anlamak için kullanılan bir yöntemdir. Reklamlar, ürünleri veya hizmetleri pazarlamak ve tüketici davranışlarını yönlendirmek için birçok strateji kullanır. Göstergebilimsel analiz, reklamların izleyicilere ne tür mesajlar aktardığını, hangi kültürel, sosyal veya ideolojik değerleri yansıttığını ve tüketici davranışlarını nasıl etkilediğini anlamak için bir araç sağlar. Ayrıca, reklamların çeşitli mitler veya ideolojiler aracılığıyla belirli düşünceleri normalleştirmeye veya yeniden üretmeye nasıl çalıştığını da incelemeyi içerir.

Göstergebilimsel analizde, reklamlardaki görsel ve sözel unsurların yanı sıra renkler, kompozisyon, vurgulama teknikleri, semboller, metaforlar, görsel çağrışımlar ve diğer semiyotik öğeler de incelenir. Reklamın metni, görseli ve genel yapılanması, izleyicilerde belirli düşünceleri, hisleri ve davranışları tetiklemek için bilinçli olarak tasarlanmıştır. Göstergebilimsel analiz, tüketicilerin reklamları daha eleştirel bir gözle incelemelerine ve reklamların altında yatan örtülü anlamları ve amaçları daha iyi anlamalarına yardımcı olur. Aynı zamanda, reklamların tüketiciler üzerindeki etkisini anlamak ve reklam mesajlarına daha bilinçli bir şekilde tepki vermek için önemli bir araç olarak kullanılabilir.

2. GÖSTERGEBİLİMSSEL ANALİZ

Göstergebilimsel analiz yöntemi, metinleri, görselleri, reklamları, filmleri, sanat eserlerini ve diğer iletişim öğelerini anlamak ve çözümlmek için kullanılır. Göstergebilim esasen Ferdinand de Saussure'un yapısalcı dilbilim çalışmaları ile dilbilimin bir dalı olarak doğmuş olsa da, daha

sonra geniş bir iletişim alanını kapsayacak şekilde genişlemiştir. Göstergebilimsel analiz, sembollerin ve işaretlerin toplumda nasıl kullanıldığını, kültürel ve sosyal anlamlarının nasıl oluştuğunu ve nasıl değişebildiğini inceler.

Modern dilbilimin kurucularından olan Ferdinand de Saussure yapısalci dilbilim çalışmalarını temellendirdiği “Genel Dilbilim Dersleri”nde göstergebilim alanında temel kabul edilen kavramlar ve teorik çerçeveler sunmuştur. Saussure'a göre, dildeki semboller ve anlamları arasındaki ilişki, işaretlerin (sembollerin) ve işaretlenenlerin (anlamların) ilişkisine dayanır. Dilde anlam, sembolik işaretlerin toplum tarafından verilen anlamıdır ve bu anlamlar sosyal bir sözleşmeye dayanır (de Saussure, 1998).

Saussure'un çalışmaları, dilin sembolik ve yapısal özelliklerini inceleyerek dilin işleyişini anlamaya yönelik önemli bir çerçeve sunmaktadır. Ancak, Saussure dilbilimde “sembol” kavramını kullanmış olsa da çalışmalarında göstergebilim konusuna doğrudan değinmemiştir (de Saussure, 1998). Göstergebilim, sembollerin kullanımını, anlam üretimini ve sembolik ilişkileri analiz etmeyi hedefleyen ayrı bir disiplindir. Fransız göstergebilimci Roland Barthes, Saussure'un dilin sembolik işaretler ve anlamlar arasındaki ilişkisini vurgulayan temel fikirlerinden etkilenmiş, ancak Barthes, Saussure'un dilbilimsel odaklanışından daha geniş bir perspektife yönelmiştir. “Göstergebilim İlkeleri” adlı eserinde, göstergebilim alanındaki temel kavramlar, prensipler ve yöntemler üzerinde derinlemesine bir analiz yapmıştır. Sembolik yapıların analizi ve anlamın üretimi sürecinde dilin, imgelerin ve sembollerin rolünü anlamak için kullanılan göstergebilimsel yaklaşımları incelemiştir (Barthes, 1986). Barthes, göstergelerin yapısı ve işleyişi üzerine odaklanarak; göstergelerin çift anlamlılığını vurgulamış ve metinlerin arka planındaki kültürel, toplumsal ve ideolojik unsurların incelenmesi gerektiğini savunmuştur (Barthes, 2014).

Barthes, anlamlandırmanın; düz anlam, yan anlam ve üst dil ya da mit olarak adlandırdığı üç düzeyini tanımlamıştır. Barthes'ın bu üç düzeyi kullanarak anlamlandırma yaklaşımı, sembollerin ve nesnelere yalnızca yüzey düzeyindeki anlamlarını değil, onların toplumsal, kültürel ve ideolojik bağlamlarını da anlamamızı sağlar. Bu sayede, sembollerin taşıdığı derin anlamları keşfederek, popüler kültürün nasıl anlamlandırıldığını ve toplumda nasıl etkiler yarattığını anlama imkanı bulunur.

Düz anlam, bir sembolün ya da kelimenin açık ve nesnel anlamını ifade eder. Bir sembolün ya da kelimenin yüzey düzeyindeki tanımını veya gerçekliğini temsil eder. Düz anlam, sembolün veya kelimenin genel kabul gören anlamıdır. Örneğin, “masa” göstergesi düz anlam boyutunda, bir yüzey üzerinde eşya koymak için kullanılan mobilyayı ifade eder. Yan anlam ise, sembolün veya kelimenin ötesindeki ikincil anlamlarını ifade eder. Bu anlamlar, sembolün toplumsal, kültürel veya kişisel çağrışımlarıyla ilişkilendirilir. Yan anlam, sembolün çağrıştırdığı duygusal, sembolik veya ideolojik anlamları ifade eder. Örneğin, kelime “masa” göstergesi yan anlam düzeyinde, aile birliğini, yemek paylaşımını veya çalışma ortamını çağrıştıracaktır.

Mit, sembolün toplumun belirli inançları, değerleri ve ideolojileri ile ilişkili derin anlamlarını ifade eder. Mitoloji, sembolün yüklendiği toplumsal ve kültürel anlamları analiz etmek ve açıklamak için kullanılır. Örneğin, kelime “masa” göstergesi mit düzleminde, sosyal birliği, toplumun düzenini veya güç ilişkilerini temsil edebilir. Anlamlandırmanın bu üç düzeyi, sembollerin ve kelimelerin çok katmanlı ve derin anlamlarını ortaya çıkarmaya olanak verir. “Çağdaş Söylenler” isimli eserinde Barthes, popüler kültürdeki nesnelere ve olayların basit birer gerçeklikten ziyade sembolik bir anlama sahip olduğunu vurgulamış, bu sembolik anlamların mitolojik bir niteliği olduğunu ifade etmiştir. Barthes, mitin toplumsal yaşamdaki rolünü ve sembollerin nasıl ideolojik mesajlar taşıdığını açıklamak için çeşitli konuları ele alır (Barthes, 2003).

Barthes, dilin yanı sıra göstergebilimi kültürel, sosyal ve ideolojik anlamların çözümlenmesinde bir araç olarak kullanmıştır. Onun en önemli katkılarından biri, sembollerin ve sembolik yapıların kültürel ve toplumsal bağlamlarda nasıl işlev gördüğünü ve nasıl anlamlandırıldığını araştırmasıdır. Barthes, sembollerin çeşitli anlamlarla yüklenebileceğini ve bu anlamların zaman, kültür ve ideoloji tarafından belirlendiğini savunmuştur. Ayrıca, Barthes semiotik anlayışıyla dilin yanı sıra görsel imgelerin ve reklamların analizine de odaklanmıştır. Reklamların ve görsel imgelerin sembolik yapılarını çözümlyerek, bunların kültürel, ideolojik ve sosyal mesajları nasıl ilettiğini açıklamıştır. Barthes, göstergebilimsel analizin kullanılmasıyla, sembollerin ve sembolik yapıların altında yatan anlamları ortaya çıkarmış ve anlam üretimi sürecinde dilin ve sembollerin gücünü vurgulamıştır.

Roland Barthes'a göre gösterge, kendisinden başka bir şeyi çağrıştırarak iletişim kuran bir araçtır. Gösteren ve gösterilen, göstergeyi oluşturmaktadır. "Tüm görüntü, gösterilen objeler bir anlam ifade etmektedir." (Karaman, 2017: 34). Reklam ve göstergebilim arasındaki ilişkide göstergebilim, dil ve imgeler arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin nasıl yapılandırıldığını incelemektedir. Bu nedenle, reklam metinleri göstergebilimin inceleme alanına girmektedir, çünkü reklamlar dil ve görsel imgeler kullanarak insanların düşüncelerini ve davranışlarını etkilemeyi amaçlamaktadır. Reklamlar, ister durağan ister hareketli olsun, içerdiği görsellerle, özellikle belli bir amaca uygun seçilmiş renklerle, kullanılan simgelerle, seslerle, kurgulanmış dilsel ya da görsel iletilerle duygu ve bilgi aktarımında bulunurlar (Küçükdoğan, 2013, s. 6).

Bu amaç doğrultusunda, reklamlar çeşitli yöntemlerle insanların dikkatini çekmeye çalışır. Bu nedenle, reklamlar sıklıkla anlambilim ve göstergebilim gibi 0 ve tercihlerini etkileyebilmekte ve değiştirebilmektedir. Bu çalışmanın amacı reklamda kullanılan hayvan görselleri üzerinden görsel metaforlara başvurularak yapılan reklam tasarımında yer alan göstergeleri incelemek ve bu görseller üzerinden reklamda üretilen anlamları mit düzeyine inerek açıklamaktır. Bu analiz Roland Barthes'ın göstergebilimsel yaklaşımına dayanmaktadır.

3. VOLKSWAGEN "HASSAS PARK" REKLAMININ GÖSTERGEBİLİMSSEL ÇÖZÜMLEMESİ

İncelenen reklam (Resim 1), Volkswagen'in araçlarına eklediği, yeni bir özellik olan hassas park asistanını tüketiciye duyurmayı amaçlamaktadır. Bir otomobil reklamı olmasına rağmen reklam görselinde otomobil ya da sürüş deneyimine dair hiçbir görsel bulunmaması dikkat çekmektedir. İlk bakışta reklamın arkasındaki amaç biraz belirsiz gibi görünmesine karşın tasarımda hayvanlar üzerinden kullanılan metaforlar ve tasarımın sağ alt köşesinde yer alan slogan, göstergeleri ve reklamda anlatılmak istenilen özelliği açıklamaktadır. Volkswagen bu reklamda, günümüzde acemi veya deneyimli fark etmeksizin sürücülerin problemi olan park etmenin, üretmiş oldukları otomobillerinin hassas park etme özelliğinin ne kadar kolay ve güvenilir olduğunu ve sürücülerin hayatını nasıl kolaylaştıracağını anlatmayı amaçlamaktadır.

Şekil 1. Volkswagen (precision parking) hassas park etme reklam afişi

3.1. Düz Anlam ve Dilsel İletiler

Reklam görselinde yan yana diyagonal bir düzende hızlanmış kapalı poşetler içinde suda yüzen Japon balıkları, bunların ortasında ise bir kirpi yer almaktadır. Japon balıkları, Asya kökenli, genellikle küçük ve canlı renklere sahip olan tatlı su balıklarıdır. Kirpinin uzun ve sivri dikenleri balıkların içinde olduğu poşetlerden birini her an delebilecek gibi durmaktadır. Tasarımda vurgu yapmak ve izleyicinin dikkatini çekmek için önemli bir etmen olan renk, burada etkin bir şekilde kullanılmıştır. Kahverengi kirpi ve turuncu Japon balıkları arasında oluşan renk kontrastı, izleyicinin tasarımın odak noktası haline gelen kirpiye dikkatini çekilmesini sağlamaktadır. Arka plan gri ve beyaz tonlarındadır. Reklamda canlı ve yoğun renklerin kullanılmamasının bir diğer sebebi, yeterli miktarda renk dengesi yakalayan temel imgeler üzerinde kurulan dikkatin başka bir alana dağıtılmak istenmemesindedir. Reklamda görülen beş temel göstergenin düz ve yan anlamları Tablo 1’de özet olarak verilmiştir.

Tablo 1

Volkswagen hassas park etme reklam çalışmasının gösterge analizi

Gösteren	Gösterilen	Düz Anlam ve Yan Anlam
Kirpi	Dikenli bir hayvan	Düz Anlam: Beyaz bir zemin üzerine paralel olarak yerleştirilmiş kirpi Yan Anlam: Sevimli ve küçük olmasına rağmen, dikenli ve tehlikeli, diğerlerinden farklı
Japon Balıkları	Suda yaşayan canlılar olarak bilinen turuncu renkli, küçük bir balık türü	Düz Anlam: Bir balık türü. Yan Anlam: Hassas, hemen zarar görebilen, kısıtlanmış farklılaştırılmış bir yaşam alanı
Şeffaf Poşetler	Plastikten yapılmış, içine bir şey koyulan torba	Düz Anlam: Şeffaf ve ince bir saklama materyali Yan Anlam: Balıkların anlık yaşam

---

Firma Logosu	Markanın görsel sembolü	alanı, ufak bir sarsılmada ya da darbeye zarar görebilecek malzeme. Düz Anlam: Otomobil firmasının kimliğini yansıtan görsel imge; mavi bir dış daire ve içinde üst üste konumlanmış gümüş renkte V ve W harfleri Yan Anlam: Güven, kalite, dayanıklılık ve yenilik Düz Anlam: Düz Anlam: Karışıklıktan uzak ferah bir alan Yan Anlam: Durgunluk, dinginlik, güven, sadelik, saf ve temizlik hissi
Beyaz Arka Plan	Temiz bir alan	

Volkswagen için tasarlanan bu reklamın içerdiği dilsel mesajın yanı sıra, marka kendi kimliğini halkın otomobili olarak tanımlayarak tüketiciye bir yakınlık gösterme eğilimindedir. Reklamda yer verilen dilsel mesajlara bakıldığında reklamı iki kelime ile özetleyen sağ alt köşede yer verilen “(Precision Parking) Hassas Park Etme” sloganı yer almaktadır. Volkswagen, sloganı ile hem görseli özetlemektedir hem de sloganı oluştururken kullandığı tırnaksız yazı karakteri tercihi ile sloganda bahsi geçen “hassas” sözcüğünü bir bakıma izleyiciye hissettirmektedir. Park yaparken bu kelime ile o anın sürücü tarafından özdeşleşmesi, park eyleminin kolaylığını hissedebilmesi amaçlanmıştır. Fazla metin içermeyen bu reklamda amaç, sadeliğin ön planda tutulması bakımından görsel ile metin arasında hiyerarşik bir anlam bütünlüğü sağlanarak kısa ve net bir slogan ile görselin içerdiği anlamın özetlenmesidir. Görsel hiyerarşi açısından bakıldığında izleyicinin dikkati görselden sonra slogan üzerine çekilerek reklam sloganının okunması amaçlanmıştır. En son dikkat çekilen metin üst kısımda yer alan oldukça küçük puntolarla yazılmış Volkswagen’in internet sayfasının adresidir. Tasarım dilsel iletiler ile bütün olarak anlamlı bir hale getirilmiştir.

3.2. İkili Karşıtlıklar ve Yan Anlamlar

Reklama bakıldığında görsel olarak dikkati ilk çeken kirpi figürüdür. Kirpi, kendi dış yapısı bakımından dokunulması pek mümkün olmayan dikenli bir yapıya sahiptir. Dışarıdan bakıldığında oldukça sevimli bir görünümü olsa da sahip olduğu dikenleri ona tehlikeli bir özellik katmakta, etraftan gelecek olası bir tehlikeye karşı bir kalkan görevi sağlamaktadır. Üç farklı poşette yer alan turuncu renkteki Japon balıkları ise kısa ömürleri ve hassaslıkları ile bilinmektedir. Aynı zamanda, Japon balıkları sessizlik, huzur ve meditasyonla ilişkilendirilen sakin ve yavaş hareketleri nedeniyle içsel dinginliği temsil etmektedir. Kirpi, genellikle dikenleri sayesinde kendini koruyabilme, savunma ve sınırlarını belirleme ile ilişkilendirilir. Bu nedenle, kirpi yan anlam düzeyinde özgüven, kendini koruma, özsaygı ve sınırlarını koruma gibi anlamları ifade edebilir.

Balık hassas, kirpi ise dayanıklıdır. Balıkların su dolu şeffaf poşet içinde olmaları onları bu alana hapsedmekte ve durumlarını daha korunmaya muhtaç hale getirmektedir. Bu poşetlerin kirpi ile olan yakınlıkları tehlike arz etmektedir. Bu noktada reklam görselinde bulunan ikili karşıtlıkların anlam oluşturmadaki önemi dikkat çekmektedir. Temel ikili karşıtlıklardan biri hareketli ve hareketsizdir. Su dolu poşetler hareketsiz, kirpi ise hareketlidir. Kirpinin olası bir hareketinde şeffaf poşetlere değmesi ile içerisinde yer alan suyun dışarı akması ve balıkların

ölmesi ihtimali söz konusudur. Balıkların poşetten kaçışları yoktur. Bu durum reklamda bulunan diğer bir zıtlık olan yaşam ve ölüm kavramlarını güçlendirmektedir.

Tablo 2

Reklam görselinde bulunan temel ikili karşıtlıklar

Tehlike	Güven
Sakinlik	Karmaşa
Durağan	Hareketli
Yaşam	Ölüm
Hassas	Dayanıklı

Kirpi reklam görselinde esasen Volkswagen'in bir temsili olarak yer almaktadır. Kirpinin dikenleri, park etme asistanının "engellerden koruma" işlevini sembolize etmektedir. Tekrarlanmış ve birbirinin benzeri olan Japon balıkları ise diğer otomobilleri temsil etmektedir. Ayrıca, poşet içindeki balık görselleri hassas park etme asistanının duyarlı sensörleri sayesinde aracın etrafını hassas bir şekilde taradığını ve çarpışmaları engellediğini vurgulamaktadır. Görseldeki sembolik öğeler, izleyiciye hassas park etme asistanının araç koruması ve güvenlik konularındaki etkinliğini anlatmayı amaçlamaktadır. Bu sembolik anlamlar, izleyicilerin reklama duygusal bir tepki vermesini sağlamakta ve reklam görselinin izleyicide daha kalıcı olmasını sağlamaktadır.

Kirpinin hepsinden farklı olması Volkswagen'in kendini reklamda diğer üç öğeden ayırt etmesi için tercih edilmiştir. Ayrıca diğer otomobilleri hassas japon balıklarının temsil etmesi küçümseyici bir tavır içermektedir. Park etmede sürücülerin en büyük korkularından biri yanlarında bulunun diğer araçlara zarar verme düşüncesidir. Şeffaf poşetler içinde yer alan balıkların kirpi ile olan yakınlıkları ve paralel bir şekilde olan yerleşimleri kirpinin olası bir hareketinde delinebilecek poşetlerin balıkların susuz kalıp ölümüne neden olması anlamını taşımaktadır. Kirpi ve poşette yer alan Japon balıkları arasında kurulan ilişki; günlük hayatta sürücülerin araçlarını toplu alanlarda otomobillerin arasına park etmek istediklerinde Volkswagen'in yeni özelliği sayesinde etrafta hiçbir şeye zarar vermeden sorunsuz bir park deneyimi yaşayabilecekleri metaforunu temsil etmektedir. Reklamda kullanılan renklerin olabildiğince sade ve dingin seçilmiş olması, bu yeni özelliğin sürücülere sağladığı kolaylığı ve sakinliği anlatmak için tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra, park etmenin önemine ve sürücülerin park yapacakları zamanlarda oluşan tedirginliğine zıt bir şekilde, park asistanı sayesinde olayın sakin, sorunsuz ve karmaşıklığa mahal vermeden gerçekleşeceğine gönderme yapılmıştır.

Volkswagen hassas park yardımı özelliğini tanıtırken tüketiciye kendini güvende hissetme ihtiyacını reklam görselinde kullandığı imgeleri ile anlatmaktadır. Reklamda kullanılan bir diğer strateji ise tasarımda iyi bir konumlandırma. Volkswagen reklamda kullanılan hayvan figürlerini kendi içinde konumlandırmıştır. Kirpi paralel park etmeye çalışan bir otomobil, Japon balıkları ise park halinde otomobilleri temsil etmektedir. Kirpi, dikenleri olan bir hayvandır ve poşet içerisinde konumlandırılmış balıklara olan yakınlığı onlara değmesi durumunda bir tehlike açığa çıkarmaktadır. Burada "hassas park" özelliğinin park edilecek yerin zorluk derecesi ne olursa olsun sorunsuz bir şekilde güvenle tamamlanacağı mesajı verilmektedir.

4. SONUÇ

İncelenen reklamda olumlu bir deneyim yaratmak için izleyicilerin tepkilerini etkileyecek mizah, yaratıcılık ve metafor gibi birden fazla reklam tekniğinden yararlanılmıştır. Bu durum Volkswagen'in tasarımlarında direkt olarak araçlarını kullanmak yerine ters köşe bir yaklaşımla izleyiciyi şaşırtarak dikkat çekmeyi hedeflediğini göstermektedir. Marka, park yardımı özelliği ile sürücülerini güvende hissettirmek istemektedir. Aynı zamanda yanlış parklarda gerçekleşebilecek olası durumları tüketiciye doğrudan aktarmak yerine kullanmış olduğu mizahi mesaj ile olumlular üzerinden hayvanları kullanarak izleyiciyi gülmüştür. Marka bu reklamda, metaforlardan yararlanarak minimalist bir anlatım yaklaşımını benimsemiştir. Bunun yanı sıra başka bir araçla kendini kıyaslamak yerine izleyiciye mizahi bir görselle tanıtımını ve farkını anlatmayı amaçlamış, insanların günlük yaşam tarzlarıyla ilişki kurarak tüketicinin dikkatini çekmeye ve bağlantı kurmaya çalışmıştır. "Hassas Park Etme" adlı yeni özelliğini tanıtırken, sürücülerin park etme sırasındaki olası şüphelerini ortadan kaldıracığını ve park etme eylemini daha kolay gerçekleştirebileceğini vurgulamıştır. Özellikle deneyimi az olan sürücüler için bu özellik, kolay bir park deneyimi sağlamanın yanı sıra, park esnasında açığa çıkabilecek olası tehlikelerin ortadan kaldırılmış olduğunu anlatmaktadır. Burada dikkati çeken durum; günlük yaşamda park esnasında yapılan hatalarda sonuç çoğunlukla maddi hasar olarak sürücüye yansımakta iken, reklamda kirpinin ufak bir hareketinde oluşacak kaza bir can kaybına neden olacaktır.

Reklamda birçok mitin yeniden üretildiği görülmektedir. Kullanılan sembollerin daha derin ve kültürel olarak yerleşik anlamları bulunmaktadır. Mit, sembollerin toplumsal ve ideolojik düzeyde yaygın olarak kabul gören ve paylaşılan anlamlarını ifade etmektedir. Kirpi göstergesinin mit düzeyindeki anlamı, korunma, savunma ve kendini koruma dürtüsüyle ilişkilendirilebilir. Reklamda hassas park etme asistanının, aracın korunmasına yardımcı olduğu vurgulanırken, izleyicilerin de kendilerini ve araçlarını güvende hissetme isteğiyle bağlantı kurulabilir. Reklamın mit düzeyindeki anlamlandırması, izleyicilerin araçlarını ve günlük yaşamlarını koruma, güvenlik ve bolluk gibi değerlere ilişkilendirilmiştir. Bu şekilde, hassas park etme asistanının sadece bir işlevden ibaret olmadığı, daha derin anlamlara ve toplumsal arzulara hitap ettiği görülmektedir. Çevreyi algılayabilme ve kazaları önleme özelliği üzerinde durulması, modern toplumdaki güvenlik mitini yeniden üretmektedir. Güvenlik mitinin toplum üzerindeki etkileri önemlidir. Modern hayatta birçok güvensiz koşul içinde kişi kendini, sevdiklerini ve sahip olduklarının güvenliğini bilme ihtiyacı hissetmektedir. Bu mit, insanların güvenlik arayışına ve güvenle ilişkilendirilen ürün ve hizmetlere yönelmelerine neden olmaktadır. Reklamda ayrıca park asistanının kullanımının kolay ve kullanıcı dostu olduğu, park etme sürecini daha hızlı, zahmetsiz ve konforlu hale getiren bir teknoloji sunularak konfor miti yeniden üretilmektedir.

Park asistanının kullanımıyla ilgili teknolojik özellikler ve gelişmiş sensör sistemlerinin vurgulanmasıyla öne çıkan önemli mitlerden biri de teknoloji mitidir. Bu mit, park asistanının son teknoloji bir özellik olduğuna ve aracın teknolojik gelişmelerle donatıldığına vurgu yapmaktadır. Bununla bağlantılı olarak ortaya çıkan prestij miti ise park asistanının kullanımının prestijli bir özellik olduğunu ve sahibine üst düzey bir yaşam tarzı sunacağını ima etmektedir. Son olarak, park asistanının kullanımı sayesinde sürücünün park etme becerisine ihtiyaç duymadan güvenle manevra yapabildiği vurgulanarak bağımsızlık miti yeniden üretilmiştir. Sonuç olarak, toplumun değerlerini ve inançlarını sorgulamadan kabul etme eğiliminde olan insanların düşünce ve davranışlarını şekillendiren mitlerin göstergebilimsel analiz yöntemi ile çözümlenmesi; eleştirel düşünceyi teşvik etmekte ve kişinin tüketim kültürünü eleştirel bir bakış açısıyla sorgulamasına yardımcı olmaktadır.

5. KAYNAKLAR

- Barthes, R. (1986). *Göstergebilim İlkeleri* (1. Baskı). (M. Rifat ve S. Rifat, Çev.), Sözcce Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1986).
- Barthes, R. (2003). *Çağdaş söylenler* (2.Baskı). (T. Yücel, Çev.), Metis Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1990).
- Barthes, R. (2014). *Görüntünün Retoriği, Sanat ve Müzik* (3. Baskı). (A. Koç, ve Ö. Albayrak, Çev.), Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 2014).
- Elden, M., Ulukök, Ö., ve Yeygel, S. (2005). *Şimdi reklamlar*. İletişim Yayıncılık.
- Karaman, E. (2017). Roland Barthes ve Charles Sanders Peirce'in göstergebilimsel yaklaşımlarının karşılaştırılması. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 25-36. doi.org/10.17932/IAU.IAUD.13091352.2017.9/34
- Küçükerdoğan, R. (2013). Anlatısal Yapı Çözümlemesi Ve Reklam İletişiminde "Anlatı Yerlemleri". *Dilbilim*, 2(30), 5-8.

ŞEKİL KAYNAKÇA

- Kamu, N. (2019, 22 Haziran). *Zekice hazırlanmış 15 kaliteli reklam afişi*. Log. <https://www.log.com.tr/zekice-hazirlanmis-15-kaliteli-reklam-afisi-galeri/>

ÇANAKKALE İLİNDE YAŞAYAN SİĞINMACILARIN İŞGÜCÜ PİYASASINDAKİ PROFİLLERİ

Serap ÖZGÜL ERDEM¹, Prof. Dr. Nazan YELKİKALAN²

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
İşletme Anabilim Dalı

Özet

Göç, insanlığın varoluşu ile başlayan, günümüz modern dünya düzeninde gündemdeki ağırlığını daha da arttıran ve 21. yüzyıla damgasını vuran bir olgudur. Bununla birlikte göç, çeşitli sebep ve sonuçlara sahip olarak farklı bakış açıları nedeniyle neredeyse tüm bilim dallarının araştırma konusu haline gelmiştir. Bu konuda yapılan araştırmaların akabinde çıkan sonuçların yaşadığımız topluma olan etkileri fark edildikçe önemini daha da arttırmaktadır.

Farklı kültür ve coğrafyalardan gelen, çeşitli etnik kökenlere, inançlara ve hukuki statülere sahip olan göçmenler, göç ettikleri ülkenin iktisadi, siyasi, sosyal ve demografik yapılarına etki etmektedirler.

Dünya genelinde son yüzyılda yaşanan göç hareketlilikleri ile Türkiye coğrafi konumu ve kültürel yakınlığı nedeniyle en fazla göç alan ülkelerden biridir. Bu sebeple, dünyadaki göç hareketliliğinde pozisyonu gereği en önemli stratejik aktörlerden biri olarak Uluslararası arenada daha etkin bir rol almaya ve Göç Yönetimine ilişkin politikalar üretmeye başlamıştır.

Disiplinler arası alanda birçok çalışma ve araştırmalara konu olan Göç konusunda, bu çalışma ile Çanakkale ilinde ikamet eden sığınmacıların işgücü piyasasındaki profilleri araştırılmaktadır. Ayrıca araştırmada çalışma hayatında yer alan sığınmacıların profillerini farklı boyutlarda inceleyerek mevcut durum analizi yapılmıştır. 18-65 yaş arası iş hayatının içindeki sığınmacıları kapsamakta olan araştırma ile çalışma hayatındaki sığınmacıların, işgücü piyasasındaki profilleri ile çalışma hayatlarına giriş süreçleri, bu süreçte karşılaştıkları sorunlar ve uyum süreçleri üzerine görüşmeler yapılmıştır. Veriler mülakat yöntemi ile toplanarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda Türkiye’de göç yönetimine ilişkin geliştirilen politikalara ve yapılan araştırmalara katkı sağlaması beklenilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Uluslararası Koruma, Sığınmacı, Yabancıların Çalışma Hayatı, Uyum Sorunları

SEMIOTIC ANALYSIS OF LIFEPROOF IPHONE 6 COVER ADVERTISEMENTS
LİFEPROOF İPHONE 6 KILIF REKLAMININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ

Merve ERSAN¹, Banu ÖNDER¹

¹Doç., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Grafik Tasarımı, 0000-0003-0587-7875

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Grafik Tasarımı,
0009-0001-0902-9542

Özet

Reklamlar, ürün veya hizmetleri hedef kitlelere tanıtmak, satışlarını artırmak, marka bilinirliği oluşturmak ve tüketici tercihini etkilemek amacıyla çeşitli mecralarda kullanılan iletişim araçlarıdır. Göstergebilimsel analiz, reklamların izleyicilere ilettikleri mesajları anlamak, hangi kültürel, sosyal veya ideolojik değerleri yansıttıklarını ve tüketici davranışlarını nasıl etkilediklerini anlamak için önemli bir araç sağlar. Ayrıca, reklamların çeşitli mitler veya ideolojiler aracılığıyla belirli düşünceleri nasıl normalleştirdiğini veya yeniden ürettiğini eleştirel bir yaklaşımla inceler. Bu çalışmada LifeProof'un yeni ürettiği bir telefon kılıfı reklamını oluşturan görsel ve dilsel iletiler, bu iletiler arasındaki ilişkiler göstergebilimsel analiz yöntemi ile incelenerek, anlamlandırmanın mit düzeyine ulaşmak amaçlanmıştır. Bu analiz Roland Barthes'ın göstergebilimsel analiz yaklaşımı kullanılarak yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda reklamda ataerkil toplum miti, prestij miti ve teknoloji mitlerinin yeniden üretildiği görülmüştür. Ataerkil toplum miti, reklamda sunulan telefon kılıfının güç ve güvenlikle ilişkilendirilerek erkeklik normlarına uygunluğunu vurgulamaktadır. Prestij miti, telefon kılıfının sahiplerine bir statü sembolü olarak sunulmasıyla ortaya çıkmaktadır. Teknoloji miti ise, reklamın telefon kılıfının teknolojik özelliklerini vurgulamasıyla, sürekli yenilenen ve ileri teknolojiye olan bağımlılığı yansıtmaktadır. Bu mitlerin incelenmesi, reklamların dayattığı ideolojileri sorgulamayı ve reklamlar ile şekillendirilmeye çalışılan düşünce ve davranış biçimlerini anlamayı sağlamaktadır. Böylelikle bireyler, tüketim kültürü, reklamlar ve mitlerin etkisini daha bilinçli bir şekilde değerlendirebilir ve kendi tüketim kararlarını daha sağlıklı bir temelde şekillendirebilir.

Anahtar kelimeler: Göstergebilim, mit, reklam, Roland Barthes

Abstract

Advertisements are communication tools used in various channels to introduce products or services to target audiences, increase sales, establish brand awareness, and influence consumer preferences. Semiotic analysis provides a valuable tool to understand the messages conveyed by advertisements, the cultural, social, or ideological values they reflect, and how they influence consumer behavior. Furthermore, it critically examines how advertisements normalize or reproduce specific ideas through various myths or ideologies. This study focuses on a new advertisement for LifeProof's phone case, analyzing the visual and linguistic messages that constitute the advertisement and examining the relationships between these messages through semiotic analysis to reach a level of interpretation at the mythic level. This analysis employs Roland Barthes' semiotic analysis approach. The analysis reveals the reproduction of patriarchal society myth, prestige myth, and technology myths in the advertisement. The patriarchal society myth emphasizes the conformity of the showcased phone case with masculinity norms by

associating it with power and security. The prestige myth emerges by presenting the phone case as a status symbol for its owners. The technology myth is portrayed through the emphasis on the phone case's technological features, reflecting a constant need for renewal and a dependency on advanced technology. Studying these myths enables us to question the ideologies imposed by advertisements and understand the thought and behavior patterns shaped by advertisements. As a result, individuals can evaluate the impact of consumer culture, advertisements, and myths more consciously and make more informed consumption decisions.

Keywords: Semiotics, myth, advertising, Roland Barthes

1. GİRİŞ

Birçok ürünün hayatımızda yer alması, reklamın değerinin artmasıyla doğru orantılıdır. Ürünün alıcısına tanıtılması ve hali hazırda olan satışların artırılması için reklamlar günümüzün olmazsa olmazları arasındadır. İşletmeler reklamlarıyla, isterse olumlu imaj ve marka bağlılığı oluşturmak, isterse saygınlık kazanıp ve istikrarlı hale gelmek, isterse de ürünlerin tanıtım ve satışını yapmak mümkündür. Bu nedenle birçok işletme reklama ihtiyaç duyar.

Reklam, bir hizmeti veya ürünü satmak niyetiyle ikna edici görüntü gösterge vasıflı iletiler bütünüdür (Sarı, 1999). Reklam iletişimi bağlamında bir ürünün satın alınmasını sağlamak hedef kitlenin yaşamı, cinsiyeti, eğilimleri, duyu ve düşünceleri hakkında bilgi sahibi olmakla başlar. Hedef kitlenin ve özelliklerinin belirlenmesinin yanı sıra satın alma koşulları ve satın alma nedenleri de önemlidir. Reklamı yapılan ürünün alıcısının istek, beklenti ve zevklerinin, cinsiyet ve yaşa bağlı olarak değişmesi bu özelliklerin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Reklam, bilgi verici nitelikte olmakla birlikte akılda kalıcı ve ikna etmeye yönelik de olmalıdır. Bunlar reklamın temel özelliğini ve işlevini oluşturmaktadır. Tanıtımın bilgi verici olması, ürünün diğer benzer reklamlardan ayıran bilgi, fiyat ve nitelik açısından bilgileri barındırması açısından önemlidir. Akılda kalıcı olması, ürün veya hizmetin marka oluşturması, kişide anımsama duygusunu oluşturmasıdır. İkna edici olması ise hedeflenen kitlenin ürün ya da hizmete yönelmesini, ürün özelliklerine göre teknikler ve yöntemler kullanarak sunum yapılarak algının değiştirilmesini ve bağımlı olmasını üstlenir (Küçükdoğan, 1999).

Reklam mesajlar bağlamında, ikna edici, biliçaltına işleyen ve yönlendiren gibi özelliklere sahip görsel ve dilsel yöntemler kullanılarak, küreselleşmeyle birlikte her yerde ve her zaman karşımıza çıkmaktadır. Kendi söylemi olan reklamlar, davranışları, tüketim şekillerini ve yaşam tarzlarını etkileyip, dönüştürüp aynı zamanda değiştirmektedir (Küçükdoğan, 2011).

Becer afişleri, "tasarım ve sanat kaygısının eşit ağırlıkta olduğu grafik ürünleri" olarak tanımlarken reklam afişlerini ise, "bir ürün ya da hizmeti tanıtan afişler" olarak tanımlamaktadır (Becer, 2019, s. 201).

2. LİFEPROOF İPHONE 6 KILIF REKLAM SERİSİNİN GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

İnsanların yaşam tarzları birbirinden oldukça farklıdır. Özellikle adrenalin tutkunu olanlar ve bunu spor olarak yapanlar yaşadıkları farklı duygularını, başarabildiklerini ya da başaramadıklarını başkaları ile paylaşma keyfini yaşamak istemektedirler. Bunun için bu şartlara uyum sağlayabilecek uygun bir telefonun yanı sıra her türlü kir, su, kar ve darbe gibi etmenlere karşı dayanıklı bir telefon kılıfına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kılıf ile spor tutkunları, telefonlarının zarar görme ihtimalini düşünmelerine gerek kalmadan, yaptıkları spora odaklanabilecektir.

Bu araştırmada LifeProof'un yeni "iPhone 6" telefon kılıfı reklamını oluşturan gorsel ve dilsel iletiler, bu iletiler arasındaki ilişkiler gostergebilimsel analiz yontemi ile incelenerek, anlamlandırmanın mit düzeyine ulaşmak amaçlanmıştır. Bu analiz Ferdinand de Saussure'un yapısalcı dilbilim çalışmalarından şekillenen Roland Barthes'ın gostergebilimsel analiz yaklaşımı kullanılarak yapılmıştır (Çeken ve Arslan, 2016, s. 508). Gostergebilimsel analiz, reklamların izleyicilere ilettikleri mesajları anlamak, hangi kültürel, sosyal veya ideolojik değerleri yansıttıklarını ve tüketici davranışlarını nasıl etkilediklerini anlamak için önemli bir araç sağlar. Ayrıca, reklamların çeşitli mitler veya ideolojiler aracılığıyla belirli düşünceleri nasıl normalleştirdiğini veya yeniden ürettiğini eleştirel bir yaklaşımla inceler.

Barthes bir gosteren ve bir gosterilenden gosterenin meydana geldiğini, anlatım düzlemini gosteren düzlemi, içerik düzlemini ise gosterilen düzleminin oluşturduğunu açıklamaktadır. Cemiyetin var olduğu her yerde bütün kullanımların kendi gostergelerine dönüştüğünü ifade etmektedir. Toplumlar üretilen nesnelere belirli ölçü ve kurallara bağlanarak standartlaştırıldığını söyler.

Gosteren bir düşünceyi, objeyi ya da öğeyi gorsel olarak temsil eden görüntü ya da tasarımıdır. Gosterilen ise bir görüntü ya da resimle temsil edilen bir düşünce, obje ya da öğedir (Ambrose ve Harris, 2010).

Barthes (1979)'a göre gostergebilimde anlamlandırma, gosteren ve gosterilen arasındaki ilişkiden oluşmaktadır. Barthes anlamlandırmanın düz anlam ve yan anlam olmak üzere iki boyutundan bahseder.

Bir düşünce yaklaşımı olarak gostergebilim, nesnelere dilbilimsel yöntem uygulayan, her şeyi dil ile betimleyeme ve kendi dil eğretilemesine dönüştürerek dil dışı olguları açıklamaya çalışmasıdır (Bircan, 2015).

LifeProof, sınırları olmayan bir yaşamı teşvik eden etkileyici ürünler sunmaktadır. Kelimenin Türkçe karşılığına bakıldığında "hayata dayanıklı" anlamına geldiği görölmektedir. Hayata dayanıklı markanın sunduğu ürünlerin uzun ömürlü ve dayanıklı olduğunu temsil etmektedir. Reklam çalışmasının gostergebilimsel çözümlenmesinden önce bu kampanyayı incelemek faydalı olacaktır. LifeProof kılıf kampanyası ile iPhone 6 telefon kılıfları piyasaya yeni bir ürün konsepti ve iletişim stratejisi ile girmiştir. Reklam serisi, güçlü görseller ve tüketicinin ilişkilendirilebileceği bir dil kullanarak, reklam mesajında da belirtildiği gibi "geride hiçbir şey bırakmamayı öğütleyerek aktif bireylere hitap etmektedir. Marka bu kılıfının tanıtımıyla, kişilerin hareketli hayatlarının bir uzantısı olarak iPhone 6 kullanma sorununa dikkat çekmeyi ve bu sorunu çözmeyi hedeflemektedir. Artık kullanıcı telefonunu her yere götürebilecek ve asla geride bırakmayacaktır. Marka, sporculara ve aksiyon severlere yönelik olarak atletik, spor tutkunu, bağımsız, özgür ve kendine güvenen tüm bireylere hitap etmektedir.

LifeProof iPhone 6 kılıf reklamlarına bakıldığında, aktif doğa sporları ile uğraşan kişilerin bu kılıfı kullanarak telefonlarını her zaman yanlarında taşıyabilecekleri konusunda güven verildiği görölmektedir. Bu sözde güven, iPhone kullanıcılarının her nerede olurlarsa olsunlar telefonlarını yanlarından ayırmayacaklarını ifade etmektedir. Doğa ve spor severler için, yaşadıkları anı tekrar hatırlatabileceği düşünceyle LifeProof iPhone 6 kılıfı, hayatın her anında yanlarında bulunan ve bu özel anları koruyan bir kılıf olarak sunulmaktadır. Seride kişilerin tüm hikayelerini, maceralarını, seyahatlerini ve daha fazlasını yakalama, kaydetme ve paylaşma özgürlüğüne karşılık gelen akıllı telefonun iPhone 6 olduğu ve bunu mümkün kılan telefon kılıfının ise LifeProof olduğu mesajı iletilmektedir. Bu noktada, tüm sporculara ve benzer şekilde aksiyon tutkunlarına yaptıkları aktiviteye "her şeyi dahil etme" ve "hiçbir şeyi geride bırakmama" mesajı verilerek telefon kılıfı özgürlük ve güç ile ilişkilendirilmiştir.

Reklam serisi, basın ve açık hava gibi çeşitli mecralarda yer alan 4 farklı reklam tasarımından oluşmaktadır. Mesaj, aktif bireye hitap eden güçlü görseller ve ilişkilendirilebilir bir dil kullanılmaktadır. 4 farklı reklam tasarımında yer alan 4 farklı bağlamda “Hiçbir Şeyi Geride Bırakma” iletisi tüm sporcular ve aksiyon severlerin ilişkilendirebileceği bir iletidir. Bu noktada dört sayısı LifeProof ürününün, cihazı su, kar, kir ve düşmeler olmak üzere dört farklı tehlikeye karşı koruduğunu temsil etmektedir. Bu mesaj, dört farklı spor dalının yapıldığı patika, yol, göl ve pistte geçen aksiyonlu anlar fotoğraflanarak görselleştirilmiştir (Resim 1).

Resim 1. LifeProof iPhone 6 kılıf seri reklam kampanyası ilanı (Behance, 2015).

Reklam çalışmalarında, aynı amaca yönelik, dört farklı spor kategorisi ele alınmıştır (Resim 1). Bunlardan ilki arazi (trail) koşusu, ikincisi sörf sporu, üçüncüsü bisiklet yarışı, dördüncüsü ise snowboard sporudur. Reklam serisinde yer alan sporculardan üçünün erkek birinin ise kadın olduğu görülmektedir. Serinin tamamında doğanın farklı koşullarında spor ile uğraşan, kaslı ve formda vücutlara sahip, sağlıklı ve cesur görünen bireyler gösterilmektedir. Bu araştırmada reklam serisinde yer alan snowboard konseptini içeren reklam tasarımı çözümlenmiştir (Resim 2). Bu çözümlemede Roland Barthes'ın düz anlam, yan anlam ve mit düzeyinde anlamlandırmadan oluşan göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

2.1. Reklamın Düz Anlam Boyutu ve Dilsel Mesajlar

Barthes'in teorisiyle göstergebilimde anlamlandırmada; düz anlam bireylerin belleğinde canlanan ilk manayı, yan anlam ise bireyin kültürel bilgisi içinde değerlendirilerek ortaya çıkan çağrışım ve anlamlardır (Çakı, 2018).

LifeProof iPhone 6 kılıf basın ilanında 10 temel gösterge kullanılmıştır. Tablo 1'de, gösteren ve gösterilenler, düz anlam ve yan anlam boyutunda özet olarak verilmiştir.

Resim 2. LifeProof iPhone 6 kılıf “Snowproof” reklam kampanyası ilanı (Behance, 2015).

Tablo 1

LifeProof iPhone 6 kılıf reklam çalışmasının gösterge analizi

Gösteren	Gösterilen (Düz Anlam ve Yan Anlam)
Erkek figürü	<p>Snowboard sporcusu görünümündeki erkek</p> <p>Düz Anlam: Tam donanımlı bir şekilde kayak kıyafeti giyinmiş bir erkek</p> <p>Yan Anlam: Profesyonellik, koruma, sağlamlık, esneklik, özgürlük, cesaret, mutluluk, başarı.</p>
Dağ	<p>Üzerine kar yağmış yüksek bir dağ</p> <p>Düz Anlam: Yüksekliği olan doğal, coğrafi bir formasyon</p> <p>Yan Anlam: Güç, engel, keşif, zorluk</p>
Ürün görseli ve Firma logosu	<p>Ön plana çıkartılan firma logosu</p> <p>Düz Anlam: Hayata dayanıklı</p> <p>Yan Anlam: Dayanıklılık</p>
Telefon kılıfı	<p>iPhone 6 kılıfı</p> <p>Düz Anlam: Telefon etrafını saran koruma</p> <p>Yan Anlam: Sağlamlık, dayanıklılık.</p>
Ekranın arkasında erkek figürü	<p>Dört farklı açıdan çekilmiş erkek figürü</p> <p>Düz Anlam: Zirvede hazırlık yaparken, kayarken, düştüğü zaman ve rampadan atlarken çekilmiş fotoğraflar</p> <p>Yan Anlam: Yükseklik, hız, denge ve güç</p>
Ekrandan önünde erkek figürü	<p>Snowboardu ile atlama yapan erkek figürü</p> <p>Düz Anlam: Ekranın dışına çıkmış snowboardu ile atlama yapan erkek</p> <p>Yan Anlam: Gerçeklik, canlılık, denge, heyecan, kendine güven</p>
Kar	<p>Beyaz ortam</p> <p>Düz Anlam: Dağın üzerine yağmış kar</p> <p>Yan Anlam: Soğuk, aydınlık, temizlik, zorluk.</p>
Helikopter	<p>Araç</p> <p>Düz Anlam: Hava ulaşım aracı</p> <p>Yan Anlam: Hız, hareketlilik, teknoloji, yükseklik</p>
Zirve	<p>En üstteki yer</p> <p>Düz Anlam: Dağın uç noktası</p>

		Yan Anlam: Yükseklik, yalnızlık, her yeri görebilme, başlangıç noktası
Gündüz	Aydınlık ortam	Düz Anlam: Güneşin doğduğu ve doğal ışığın belirgin olduğu zaman dilimi Yan Anlam: Canlılık, faaliyet, uyanıklık ve pozitif atmosfer

---

Reklama bakıldığında ilk göze çarpan telefon kılıfı içinde bulunan telefon ve önünde snowboard yapan erkek figürüdür. Snowboard, kar üzerinde kaymak için kullanılan bir spor aracı olan “kayak tahtası” anlamına gelir. Bu tahta, üzerine monte edilen bağlar, kayak botlarıyla kullanılır. Snowboard, tek bir tahta üzerinde durulup, bir bacağın öne doğru çıkmasıyla denge sağlanarak kayılır. Sporcu, ayaklarıyla tahtayı yönlendirerek hızlanır, döner, zıplar ve akrobatik hareketler yapar. Bu nedenle, snowboard hem hızlı ve serbest bir şekilde kaymanın hem de çeşitli stil ve tekniklerin uygulandığı bir spor olarak tanımlanır.

Yaptığı sporun etkisiyle telefonun ekranından hızla fırlamış görüntüsü veren erkek figür, snowboard için tasarlanmış profesyonel kalın kışlık kıyafetler içinde ve hareket halindedir. Telefon bu görüntüyü kaydetmekte, kılıf ise bu esnada telefonu hareket ve kardan korumaktadır. Telefona temas eden kar, kılıfın koruması sayesinde etkilenmeyerek çekime devam etmektedir. Ekranın arkasında figürün dağın zirvesine helikopter ile gelerek kaymaya başlaması ve bu süreçte geçtiği aşamalara yer verilmiştir. Figür, net hareketler sergilemekte, telefon da kılıfı sayesinde kardan ve soğuktan etkilenmeden kayıt almaya devam etmektedir. Burada izleyiciye, doğal bir ortamda hava şartlarına aldırılmadan çekim yapabileceği mesajı verilmektedir.

Arka plan incelendiğinde, günün aydınlık saatleri olduğu ve dağda karın hakim olduğu görülmektedir. Dağın engebeli yolları olan bir zirvesi yer almaktadır. Temiz, aydınlık, ağaçlık ve ıssız bir görünüm vardır. Durağan haldeki sahne erkek figürün snowboard yapması ile hareket kazandırmış görünmektedir.

Lifeproof” isimli marka “yaşamı koruyan” ve “hayata dayanıklı” anlamlarına gelmektedir. Marka isminin bu anlamı, doğa olaylarından etkilenmeyen bir ürünü çağrıştırmaktadır. Bu hem düz anlam hem de yan anlam seviyesinde gösterilenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Marka logosu tırnaksız harfleri, yumuşak ve düzgün kenarları ve beyaz renk kullanılarak tasarlanmıştır. Sayfanın sağ alt köşesinde bu logo ürünlerin üzerinde kolay okunabilir bir şekilde görülmektedir.

İlk görülen dilsel ileti sağda, sayfanın üst kısmında diğerlerinden daha büyük ve büyük harflerle yazılan “leave nothing behind!” – “hiçbir şeyi geride bırakma!” mesajıdır. Bu mesaj ile kılıfının dayanıklılığı sayesinde farklı şartlarda telefonun bozulmayacağını açıklanmaktadır. İkinci dilsel ileti, sayfanın sol orta kısmında yer alan– “hayatını nasıl koruduğunu bize göster” yazısı kampanyanın ana fikrini verdiği için önemlidir. Son olarak, sayfanın en altında yer alan büyük harflerle yazılmış olan metin yukarıda yer alan mesajları açıklamaktadır; “İphone 6 için su geçirmez, düşmeye dayanıklı kılıflar için hemen lifeproof.com’dan alın”. Sonuç olarak izleyiciye bu şekilde resimde gösterilen gibi hava şartları ne olursa olsun sağlam bir kılıf vaat edilmektedir; çünkü LifeProof, kir tutmaz, su geçirmez, darbeye dayanıklı bir üründür.

2.2. Yan Anlamlar

Reklamda gösterilen spor olan snowboard yan anlamı düzeyinde incelendiğinde, sadece bir spor değildir. Kayak tahtasının temsil ettiği fiziksel objenin ötesinde, gençlik, özgürlük, macera, hız ve eğlence gibi sembolik anlamlara da işaret etmektedir. Reklam görselinde snowboard yapan figür; enerji, coşku ve genç bir ruh hali ile ilişkilendirilmektedir.

Reklam görselinde telefonun üzerine karlar düşmüş olmasına rağmen aynı şekilde çalışmaya devam etmesi telefona zarar gelmediğini belli etmektedir. Sağlam, herhangi bir dış etkenden etkilenmeyen, önemli ve dayanıklı bir ürün görseli oluşturulmuştur. Telefonun arkasında yer alan erkeğin snowboard yaptığı süreci ve aşamaları vurgulamaktadır. Dağın büyük ve zirvesi olan bir yerde başlaması, figürün bu sporu ilk defa değil profesyonel olarak yaptığını göstermektedir. Figür gururla esneklik gerektiren hareketlerini göstermektedir. Bu hareketlerini soğuk ve kar yağışlı olan bir dağ zirvesinde yapılması dinamik, sağlıklı ve zorluklara karşı gelebilen bir kişi olduğu imajını oluşturmaktadır. Kısacası ürünün, spor yapan ve sporcu olan aktif kişilerin kullanacağı bir özelliklerde olduğu tasvir edilmektedir. Ürün; sağlıklı, başarılı, kendinden emin olan bireyler ile özdeşleştirilmiştir. Reklamın amacı da hedef kitleye, iPhone 6 telefonunuzu ancak “LifeProof kılıf” ile, her yere götürüp koruyabilirsiniz, mesajını vermektir. Doğa şartları altında sağlam şekilde telefonun çalışmaya devam etmesini, yaşam anılarını kesintisiz kaydetmesini sağlayan ürün, sporcu açısından oldukça cezbedici olmaktadır. Reklamda başka bir gösteren, figürün arkasında bulunan dağ ve zirvesidir. Dağ; yan anlam düzeyinde gücü, başlangıç noktasını ve büyüklüğü temsil etmektedir. Ayrıca, aşılması zor, büyük bir engel veya zorluk anlamlarını içermektedir. Reklam görselinde de dağ, zorlukları ifade etmek için kullanılmıştır. Dağın zirvesi ise, başarı, üstünlük veya en üst düzeydeki bir performansı ifade etmektedir. Görüntünün gün ışığında düzenlenmiş olması figürü ve telefon kılıfını daha belirgin göstermektedir. Benzer şekilde, reklam sayfasına hakim olan petrol mavisi ve beyaz renkler yan anlam bağlamında sağlığın, dayanıklılığın ve temizliğin göstergesidir. Sayfadaki tüm görseller hareket, güç, özgürlük, dayanıklılık ve kendinden eminlik kavramlarına işaret etmektedir. Sporcu, reklamda hareket halindeki tek görsel değildir; reklamın tüm atmosferi, etrafa saçılan karlar, figürün ekrandan dışarı fırlama pozunu, renkler ve aydınlık ortam reklam görselinde belirgin şekilde canlılık ve aktiflik katmaktadır. Görüntü tüm unsurları ile ele alındığında, “Bu hareketli ortama tek uyum sağlayacak ürün LifeProof kılıfidır” mesajının verildiği görülmektedir. LifeProof iPhone 6 kılıf reklamı, açıkça spor ile özdeşleştirilmektedir; “Harika zamanlar ve harika anlar için, telefon kılıfının dayanıklı olması gerekir”. Burada ima edilen ise; birçok telefon kılıfının doğa şartlarına dayanıksız olduğu, buna karşın reklamın yapılan ürünün her doğa ortamında telefonu koruduğudur.

3. SONUÇ

LifeProof’un iPhone 6 kılıf reklamında kayak sporu yapan bir sporcunun helikopter ile dağın zirvesine bırakıldığı andan itibaren soğuk ve karlı hava şartlarında çekilen fotoğraflar dizisi yer almaktadır. Reklamda, telefonun dayanıklı kılıfından dolayı hava şartlarından etkilenmeyerek çekimleri olabildiğince canlı ve gerçekçi çekmesini sağlaması anlatılmaktadır. Yapılan göstergebilimsel analizde LifeProof’un yeni iPhone 6 kılıf reklamındaki gösterge ve dilsel iletiler düz anlam, yan anlam ve mit boyutlarında incelenmiştir. Tüm reklamlarda olduğu gibi, LifeProof kılıf reklamı serisi de çeşitli mitleri yeniden üretmektedir. LifeProof iPhone 6 Kılıf reklamı serisine bakıldığında dört farklı tasarımdan oluşan serinin üç görselinde erkek ve bir görselinde kadın figürün yer aldığı görülmektedir. Seride, erkek figürlerinin sayıca çoğunluğunun reklam içeriklerine henüz bakılmadan dahi, ataerkil toplum mitini yeniden ürettiği söylenebilir. Hızlı, aktif, görece tehlikeli doğa sporları erkek bireylerle ilişkilendirilmiştir. Reklamdaki erkek sporcu, ataerkil toplumun yapısında bulunan erkeğin rolünü güçlendirmektedir. Erkek egemen kültür, erkeklere bazı roller oluşturmaktadır. Reklamlarda gösterilen erkek sporcu “denge, güç, sağlık, esneklik, dayanıklılık” gibi belirli idealler içinde sunulmaktadır. LifeProof’un yeni iPhone 6 kılıf reklamında sağlıklı, dinamik, giydiği kıyafetler ve helikopter ile zirveye gelmesinden dolayı ekonomik durumu iyi olan, çağdaş, sporu yaşam biçimi olarak gören bir erkek figür yer almaktadır. Figür, yaptığı etkinlikten zevk alan ve bu işi ciddiye alarak yapan biri olarak gösterilmektedir. Bu figür ile

izleyicilerin ürünü talep etmesine neden olan diğer bir mit ise “yetersizlik mitidir. Modern hayatta reklamlar aracılığıyla kişilere yetersizlik hissi verilerek ürünlerin tüketiminin devamlılığı amaçlanmaktadır. Reklam iletisi kişilere spor yapmalarını, kaslı, aktif, fit olmalarını öğütleyerek bireylerde yetersizlik hissi uyandırmaktadır. LifeProof kılıfı, kullanıcılara telefonlarını koruyarak cesur ve heyecan dolu maceralara atılmalarını sağlayabileceği mesajını iletmektedir. Kılıfın dayanıklılığı ve güvenliği, kullanıcıyı yeni keşifler yapmaya ve risk alarak maceralara atılmaya teşvik eden bir özellik olarak sunulmaktadır. Tüm bu göstergeler teknoloji ve prestij mitlerine işaret etmektedir. Bu mit, kılıfın ileri teknolojiye dayalı özellikleri, minimalist tasarımı ve trendlere uygunluğu ile geleceğe dönük bir vizyonu yansıtmaktadır. Kılıf, kullanıcının tarzını yansıtan lüks bir aksesuar olarak sunulurken, kaliteli malzemelerin kullanımı, şık tasarım, marka değeri gibi unsurlarla desteklenerek, kullanıcılara üst düzey bir statü ve prestijli bir kullanım deneyimi sunulduğunu vurgular. Bu mitler kişide son teknoloji ürüne ve onun sağlayacağı prestije sahip olma isteği uyandırarak kişiyi tüketime teşvik etmektedir.

Sonuç olarak, göstergebilimsel analiz yöntemiyle reklamda bulunan mitlerin incelenmesi, reklamların dayattığı ideolojileri sorgulamayı ve reklamlar ile şekillendirilmeye çalışılan düşünce ve davranış biçimlerini anlamayı sağlamaktadır. Bu yöntem, eleştirel düşünceyi teşvik ederek ve kişinin tüketim kültürünü eleştirel bir bakış açısıyla sorgulama yeteneğini geliştirir. Bu sayede bireyler, reklamların ve mitlerin etkisini daha bilinçli bir şekilde değerlendirebilir ve kendi tüketim kararlarını daha sağlıklı bir temelde şekillendirebilir.

5. KAYNAKLAR

- Ambrose, G., Harris, P. (2010). *Görsel grafik tasarım sözlüğü*. Çev. Bilge. Barhana. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim ilkeleri* (çev. Berke Vardar ve Mehmet Rıfat). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Barthes, R. (2016). *Göstergebilimsel serüven* (çev: Mehmet-Sema Rıfat). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Becer, E. (2019). *İletişim ve grafik tasarım* (12. Baskı). Ankara: Dost Kitabevi.
- Behance. (2015). LifeProof — Leave Nothing Behind, Web: <https://www.behance.net/gallery/23739223/LifeProof-Leave-Nothing-Behind>, Erişim Tarihi: 09.11.2022.
- Bircan, U. (2015). Roland Barthes ve göstergebilim. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13(26), 17-41.
- Çakı, C. (2018). Birinci Dünya Savaşı'ndaki alman propaganda kartpostallarında kullanılan karikatürlerde türklerin sunumunun göstergebilimsel açıdan incelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29), 73-94.
- Çeken, B. ve Arslan, A. A. (2016). İmgelerin göstergebilimsel çözümlenmesi “Film Afışı Örneği”. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 507-517.
- Küçükdoğan, R. (1999). Reklam iletişimi açısından hedef kitle çözümlemesi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (9), 319-345.
- Küçükdoğan, R. (2011), *Reklam nasıl çözümlenir? Reklam iletişiminde göstergeler ve stratejiler*. İstanbul: Beta.
- Sarı, N. (1999). *Devingen reklam görüntülerinde gösterge çözümlemesi: Üç reklam örneği*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

SOSYAL MODEL BAKIŞ AÇISIYLA “BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ENGELLİ HİZMET BİRİMLERİ YÖNETMELİĞİ’NİN” DEĞERLENDİRİLMESİ

Vildan ÜSTÜN ŞAHİNER¹, Hacer TOR

¹Doktora Öğrencisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyoloji,

Orcid:0000-000-8505-4400

²Prof.Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyoloji, Orcid: 0000-0001-7187-5814

Özet

Engelliliğe ilişkin tanımlamalar modern öncesi dönemde yaşanan toplumun kültürel bakış açısına göre farklılık gösterirken modern dönemin getirdiği rasyonel, pozitivist ve evrensel bakış açısı ise; Batı merkezli olarak modern toplumların engelliliğe ilişkin tanımlama ve bu alana ilişkin düzenlemelerde belirleyici olmuştur. Bu doğrultuda bir toplumun engelliliğin tanımlanma biçimi ile engelli bireylerin o toplumda tıbbi, sosyal, hukuki alanlarda birtakım hakları elde etmesi arasında koşullu bir bağ söz konusudur. Yeni dünya düzeninde engelliliğe ilişkin tanımlamalar ve gelişmeler ise; tıbbi modelden sosyal modele doğru gelişen paradigma değişikliğinden etkilenmiş ve etkilenmeye devam etmektedir. Geleneksel bireyci tıbbi model engelliliği, engelli bireyin problemi olarak görüp engelli bireyi ‘hasta, normal olmayan, eksiklik’ olarak tanımlamıştır. Sosyal model ise; tıbbi modelin eleştirisi olarak ortaya çıkıp, engele ilişkin sorumluluğun sadece bireyde değil topluma ait olduğunu belirterek, engelli bireylerin toplumsal bütünleşmeyi gerçekleştirmesinin önündeki engellerin bir takım toplumsal düzenlemelerle çözülebileceğine vurgu yapmaktadır. Engelli bireylerin sadece tıbbi yöntemler ile tedavisi değil bunun yanı sıra toplumsal hayata katılımlarının önündeki eğitsel, sosyal, istihdama yönelik fiziki ve hak temelli birtakım engellerin ortadan kaldırılması ise; sosyal model açısından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda demokratik katılımın ilk basamaklarından olan yerel yönetimlerin engelliliğe ilişkin mevzuat ve uygulamalarının engelli bireylerin toplumsal bütünleşmeyi sağlaması önündeki engellerin kaldırılması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma da ise 16.08.2006 tarihli “Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği”nde yer alan maddeler sosyal model açısından incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Engellilik, Sosyal model, Engelli Hakları, Belediye

1. GİRİŞ

Engellilik kavramı; sosyal, hukuksal ve sağlık olarak birçok şekilde ifade edilmektedir. Bu kavramsallaştırmalar farklı bakış açıları içerdiğinden tanımlarda da farklılık göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’nün tanımına göre engellilik, “Kişiden ya da bir bütün olarak vücuttan beklenen davranışlar, yetenekler ve görevler olarak ifade edilen ‘normal’ aktivitelerin yerine getirilmesindeki eksiklik ya da sınırlılıktır (WHO 1980: 28’ den akt., Burcu, 2002: 85). Birleşmiş Milletler (BM)’e göre engellilik, “Normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki kalıtsal ya da sonradan olan herhangi bir eksikliğe bağlı yapamayanlar” şeklinde tanımlanmaktadır (Demirarslan, 2004). Cavkaytar ve Diken (2005), ise engellilik kavramını

“Bireyin yetersizlik yüzünden cinsiyet, yaş, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak gerçekleştirilmesi gereken rolleri gereği gibi oynayamama durumunda kalması” olarak tanımlanmıştır.

Sosyolojik bakış açısıyla engellilik, engel durumundan ziyade engelli olanlar ve engelli olmayanlar arasındaki sosyal mesafe ya da sosyal ilişkilerden kaynaklı olarak düşünülmesi gereken bir sosyal olgudur. Sosyolojik bakış açısıyla engellilik, fizyolojik durumun farklılığından hareketle, sosyal çevreye, sosyal tutumlara, sosyal rollere, sosyalizasyon sürecine ve sosyal bütünleşmeye ağırlık veren bir anlam içermektedir (Burcu, 2002: 84). Böylelikle sosyolojik bakış açısında engellilik de sorunun kaynağı engel durumu değil, engellenmişlik durumu ve bunu inşa eden sosyal ve kültürel faktörlerdir (Burcu, 2015: 12). Bu bakış açısından hareketle İngiltere’deki Engelli İnsanlar Konseyi (The British Council of Disabled People) engelliliği, “Sakatlıkları olan insanları çok az dikkate alan veya hiç dikkate almayan ve bunun için de onları bütün toplumun dışına iten bir toplumun neden olduğu, eylemin dezavantaj veya sınırlandırılması” olarak tanımlamıştır (Morris, 2001’den akt.: Burcu, 2015: 141). Bu bağlamda engellilik, engelli insanların günlük yaşamını engelleyen sosyal, çevresel ve tutumsal bariyerler aracılığıyla açıklanmıştır (Burcu, 2015: 142).

DSÖ 2011 yılında açıkladığı Dünya Engellilik Raporu’na göre dünya nüfusunun %15’i engelli bireylerden oluşmaktadır, rapora göre 15 yaş ve üstünde 785 milyon engelli birey olduğunu, 0-14 yaş arasında ise 95 milyon çocuk engelli yaşadığı bildirilmiştir (World Report on Disability’den akt., Aktürk, 2012: 6). TÜİK’in 2011 yılındaki “Nüfus ve Konut Araştırması” adlı çalışma verilerine göre, Türkiye’de 4 milyon 882 bin 841 engelli birey bulunmaktadır. Bu verilere göre Türkiye nüfusunun % 6,6’sını engelli bireylerden oluşturuyor. Bunların % 42,8’i erkek, % 57,2’si kadın engelli bireyden oluşmaktadır (<http://www.tuik.gov.tr> Erişim Tarihi: 12.06.2023). 2012 yılı itibarıyla nüfusu 74 milyon olan Türkiye’de tahminen 9 milyon engelli birey bulunmaktadır (Genç ve Çat, 2013).

Engellilik sayısal verilerden de görüldüğü üzere toplumsal bir gerçekliktir, bu gerçekliğe ilişkin yaklaşımlar tarihsel süreçte farklılaşmıştır. Klasik tıbbi model bakış açısıyla engellilik ‘hastalık’ olarak ele alınıp bütünsel bir şekilde değerlendirilmezken; bu modelin eleştirisi olarak ortaya çıkan sosyal model engelliliği insanın bireysel farklılığı olarak görüp, engelli bireylerinde sosyal, kültürel, psikolojik alana ilişkin ihtiyaçlarının giderilmesi ve eşitlik ilkesi çerçevesinde sosyal devlet anlayışının bu hizmetleri ve imkanları engelli bireye farklılığı engel oluşturmayacak biçimde hizmet sunması ilkelerine dayanmıştır. Bu çalışmada ise 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun ek 1. maddesine dayanan “Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği’nin” sosyal model bakış açısıyla ele alınıp, değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1.1. Engellilik Modelleri: Tıbbi model ve Sosyal Model

Engellilik modelleri geleneksel bireyci tıbbi model ve sosyal model olarak ayrımlaştırılmıştır. Geleneksel bireyci tıbbi model daha klasik ve rasyonel tıbbin etkisinde gelişmiş bireyi temel alan bir modeldir. Sosyal model ise daha bütüncül yaklaşımın sergilendiği sorunlara geniş bir yelpaze ile çözümler üretebilen disiplinlerarası çalışmayı ve anlam inşa sürecini dikkate alan bir modeldir.

Geleneksel bireyci tıbbi model, engelliliği bireyi hedefleyerek ve bu durumu tıbbi yöntemlerle açıklayan geleneksel bir yaklaşımdır. Bu model 1800’lü yılların ortalarında tıp ve rehabilitasyon alanlarındaki gelişmelerle birlikte ortaya çıkmıştır (Sachs, 2003; akt., Arıkan, 2002). Tıbbi modelde engellilik, hem zihinsel hem fiziksel işlev bozuklukları ile ortaya çıkan hareket kabiliyetlerinde tutumlarında ve davranışlarında görülen eksiklik veya güçlükler olarak

tanımlanmaktadır (Akçalı, 2015; akt., Taşçı, 2018). Bu bakış açısıyla tıbbi model engelliliği bireysel tıbbi yetersizliğe indirgeyerek, engelliliği ‘sağlıklı olmak-engelli olmak’, ‘normal olmak-anormal olmak’ ikilemi üzerine kurgulayarak, engel durumunu bir ‘sapma’ olarak ele almaktadır.

Sosyal model ise geleneksel bireyci tıbbi modelin bakış açısına tepki olarak geliştirilmiştir ve tıbbi modelden farklı olarak engelliliği onun sosyal içeriğine yerleştirmektedir. Sosyal model’e göre engellilik, engelsizlik yönelimli bakış açısının ve engelsizliğin hükmettiği çevreler tarafından yaratılan sosyal bir inşa olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, engellilik işlevsel olarak yeterli olamayan bireyin çevre ortamının olumsuz şartlarıyla karşı karşıya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır ve bireyin bireysel farklılığına uygun koşulların sağlanamamasından dolayı engelli hale getirilmektedir (Şemsit ve v.d., 2016). Bu model engellilikte bedene ve zihne ilişkin engel durumunun varlığını kabul etmiş olsa da asıl engel durumunun toplumun engelli kişilerin ihtiyaçlarını karşılamadaki başarısızlığıyla açıklamaktadır (Burcu, 2015: 26).

Sosyal model engelliliği yeniden tanımlayarak engelleyici çevre kavramını geliştirmiştir ve bu bakış açısına göre engelli bireyleri durduran şeylerin engel durumundan çok etraflarındaki dünyanın düzenleme ve organize olma biçiminden kaynaklandığını öne sürmektedir. Toplum içinde oluşturulan sosyal ve fiziki engeller, engelli bireyin sağlık hizmetlerinden yararlanmasını, eğitime ulaşmasını, bir iş edinmesini, her türlü sosyal hizmete erişmesini ve bu hizmetleri kullanarak faydalanmasını kısıtlayarak; engelli bireyin yoksullaşmasına, güçsüzleşmesine ve toplumdaki uzaklaşmasına neden olmaktadır (Çağlayan, 2006; Özgökçeler ve Alper, 2010). Kısaca, tıbbi modelin aksine sosyal model de engellilik bireysel bir durum değildir ve engelli bireylerin asıl engellerinin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamlarını yerine getirememelerine neden olan toplumsal bariyerler olduğu kabul edilmektedir ve bu bariyerlerle engelli bireyler toplumun dışına itilmektedir.

Sosyal model engelli bireylerin önündeki bu bariyerleri ortadan kaldırmak amaçlı hem engelli bireylerin hareketlerinin hem de ‘engelli insanlar’ için sosyal politikaların etkili olacağını belirtmektedir (Burcu, 2015: 33). Böylelikle engelli hakları hareketi ile tek boyutlu bir tedavi sürecinin aksine bütüncül bir sosyal hizmetler ve düzenlemeler yelpazesine erişmek; hasta olarak tanımlayıp işlevsizleştirip, damgalayıp dışlanmanın yerine uygun toplumsal hayata dahil olarak toplumsal bütünleşmenin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir (Özgökçeler ve Alper, 2010).

2. TÜRKİYE’DE BELEDİYE MEVZUATLARINDA ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK DÜZENLEMELER

Yerel yönetimler demokratik katılımın ilk basamakları olarak kabul edilmektedir. Bu düşünceden hareketle sosyal devlet anlayışı gereğince; Türkiye’de geçmişten günümüze engelli bireylere ilişkin destek mekanizmaları yerel idarelere devredilmiştir (Başaran, 2014). Yukarıdaki “Türkiye’deki Engelliliğe İlişkin Gelişmeler” adlı başlık altında da belirtildiği gibi Türkiye’deki engelliliğe ilişkin yerel yönetimlerle ilgili yasalar özellikle AB uyum süreci ile birlikte yeniden düzenlenip geliştirilmiştir ve özellikle Büyükşehir belediyelerine engellilerin sosyal yaşama dahil edilmesi ile ilgili birçok görev verilmiştir (Şemsit v.d., 2016).

2004 yılında 5216 sayılı *Büyükşehir Belediye Kanunu*’nun 7. 18. ve 24. maddelerinde engelli bireylere ve diğer dezavantajlı gruplara yönelik olarak, belediyelere sosyal ve kültürel hizmetler sunma görevleri verilmiş ve bu hizmetlerle özellikle engellilik kaynaklı uygulanan ayrımcılık ve dışlanmayı ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. 5216 sayılı kanunun 7. maddesinin (v) bendi de “Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler,

kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapması gerekmektedir” ifade edildiği üzere dezavantajlı grupların toplumla bütünleşmesini sağlayan hizmetlerin kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapılarak gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Kanunun 18 maddesi(m) bendi ise Büyükşehir Belediye başkanına bizzat engellilerle ilgili birtakım sosyal politikalar üretmesi, yoksul ve engelliler için ayrılan ödeneği kullanarak, engelli merkezleri kurarak daha somut hizmetler sunması başkanın görevleri arasında sayılmıştır. (Şemşit v.d., 2016). Kanunun 24. maddesinde ise engellilere yönelik sosyal hizmet ve yardımlar yer almıştır (İnce Onur, v.d., 2016).

2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. 38. 60. ve 77. maddelerinde ise engelli politikalarını dikkate alan yerel düzenlemeler görülmektedir. Kanunun 14. maddesinde engelli bireyin durumuna uygun ve ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetleri yerel yönetimlerin karşılayacağı belirtilmiştir. Kanunun 38. maddesinde ise 5216 sayılı kanunun 18. maddesine benzer şekilde, belediye başkanın görevleri arasında engellilere yönelik hizmet yürütmek ve engelli merkezleri kurmak da sıralanmıştır. Kanunun 60. maddesinde ise engellilere yönelik sosyal hizmetler ve yardımlar belediyenin giderleri olarak tanımlanmıştır (İnce Onur v.d., 2016). Ayrıca 5393 sayılı Belediye Kanununun 77. maddesine göre engellilere ve diğer dezavantajlı bireylere (yaşlılara, yoksullara ve düşkünlere) yönelik hizmetlerin yapılmasında bölgede dayanışma ve katılımı sağlamak amaçlı ve bu hizmetlerde tasarruf ve verimliliği arttırmak için gönüllü kişilerin, sivil halkın desteğini almakla yükümlendirilmiştir (Doğanyigit, 2005).

2005 yılında 5302 İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6. ve 43. maddelerinde sosyal hizmet görevlilerinin engelli bireylere ilişkin görevlerine yer vermiştir. Kanunu'nun 6. maddesinde engellilere ve yaşlılara hizmet sunumunda durumuna uygun en iyi yöntemin seçilerek uygulanacağı vurgulanmıştır. Kanunu'nun 43. maddesinde ise yoksul, muhtaç, kimsesizler ve engellilere yönelik yapılması gereken yardımlardan bahsedilmiştir (Şemşit v.d., 2016).

2006 yılında 26261 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan *Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği*, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun Ek 1. maddesine dayanarak hazırlanmıştır. Büyükşehir belediyelerinin engellilere yönelik hizmetleri Ek 1. madde de “*Büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere engelli hizmet birimleri oluşturulur. Bu birimler, faaliyetlerini engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde sürdürürler. Engelli hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usûl ve esaslar Özürlüler İdaresi Başkanlığının görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.*” şeklinde belirtilmiştir. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040723.htm> Erişim tarihi: 13.06.2023). Bu maddeye istinaden “Engelli Hizmet Merkezleri” kurulması ile ilgili bir yönetmelik, 16.08.2006 tarih ve 26261 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik yalnızca büyükşehirler için hazırlanmış olmasına rağmen, Devlet Denetleme Kurulu'nun 2009 yılındaki raporunda yönetmeliğin diğer belediyeler ve il özel idareleri için de yönlendirici bir rehber olduğu belirtilmiştir (DDK, 2009: 36; akt., İnce Onur v.d., 2016). Bu çalışmada, bir sonraki başlıkta Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Yönetmeliği maddeleri detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

2006 yılında 26313 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan *Kent Konseyi Yönetmeliği*, 5393 sayılı Belediye Kanununun 76. maddesine dayanmaktadır. Yönetmelik Kent Konseylerinin çalışma

ilkelerini belirlemektedir. Bu yönetmeliğin 1. 6. ve 7. maddeleri engellilere ilişkin hizmetleri içermektedir. Yönetmeliğin amacını belirleyen 1. maddesinde Konsey “sosyal yardımlaşma ve dayanışma” ilkelerini hayata geçirmekle görevlendirilmektedir. Yönetmeliğin 6. maddesinin(ğ) bendinde çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkiliklerini arttırmak yerel kararlar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak konseyin temel görevlerinden biri olarak belirlenmiştir. Yönetmeliğin 7. maddesinin(c) bendinde ise sosyal yardımlaşma ve dayanışma konseyin temel çalışma ilkelerinden biri olarak belirlenmiştir (Fırat, 2003).

Sonuç olarak, yukarıdaki belediyelerin engellilere ilişkin mevzuatını incelediğinde, belediyelerin kendi sınırları içerisindeki engelli bireylerin hak temelli taleplerini yerine getirme konusunda sorumlulukları olduğu görülmektedir.

3. SOSYAL MODEL ÇERÇEVESİNDE “BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ENGELLİ HİZMET BİRİMLERİ YÖNETMELİĞİ’NİN” DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’de engelliliğe ilişkin yıllara göre gelişmeler ve mevzuatlar incelendiğinde, sosyal devlet anlayışına uygun olarak anlamlı ve kapsamlı yenilikler ve değişiklikler yapıldığını görülmektedir. Belediye mevzuatları incelendiğinde ise, sosyal model bakış açısını yansıtır düzeyde ‘sosyal toplum’ kavramı çerçevesinde engelli bireylere yönelik düzenlemeler yapıldığını bir önceki başlıkta kanun maddeleri ile alınmıştır. Bu doğrultuda engellilerin sosyal hayata uyumunu sağlayacak olan, engelli dostu sosyal politikaları temel alan (Şemsit v.d., 2016), 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun ek 1. maddesine dayanan “Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği” sosyal model bakış açısıyla ele alınıp, değerlendirilecektir.

Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği biçimsel olarak değerlendirildiğinde; yönetmelik üç bölüm olmak üzere toplam (16) maddeden oluşmaktadır. Yönetmeliğin ilk bölümü “Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlamalar” başlıklarıyla ele alınarak, yönetmeliğin ilk dört maddesini içermektedir. Yönetmeliğin ikinci bölümü ise “Engelli Hizmet Birimi” başlığıyla, “Birim kurulması, Birimin temel çalışma ilkeleri, Birimin işleyişi, Birimin görevleri, Birim personeli, Birim personelinin nitelik, görev, yetki ve sorumlulukları” alt başlıklarından oluşarak yönetmeliğin altı maddesini içermektedir. Yönetmeliğin üçüncü bölümü ise “Çeşitli ve Son Hükümler” başlığıyla, “Hizmetten yararlanmak için istenen belgeler, Yardım esasları, Engellilere yönelik gönüllü hizmetler, Düzenleme yapma yetkisi, Yürürlük” alt başlıklarıyla yönetmeliğin son altı maddesini oluşturmaktadır.

Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği içerik olarak incelendiğinde ise; sosyal modelin engelliliğe ilişkin temel kavramları ve varsayımı temel alınarak incelenecektir. Sosyal modelin engelliliğe ilişkin temel varsayımı, engellilik bireysel bir durum değildir ve engelli bireylerin asıl engellerinin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamlarını yerine getirememelerine neden olan toplumsal bariyerler olduğu kabul edilmektedir ve bu bariyerlerle engelli bireyler toplumun dışına itilmektedir. Sosyal model engelli bireylerin önündeki bu bariyerleri ortadan kaldırmak amaçlı hem engelli bireylerin hareketlerinin hem de engelli insanlar için sosyal politikaların etkili olacağını belirtmektedir (Burcu, 2015: 33). Böylelikle engelli hakları hareketi ile tek boyutlu bir tedavi sürecinin aksine bütüncül bir sosyal hizmetler ve düzenlemeler yelpazesine erişmek; hasta olarak tanımlayıp işlevsizleştirip, damgalayıp dışlamanın yerine uygun toplumsal hayata dahil olarak toplumsal bütünleşmenin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Yönetmeliğin birinci bölümünde yer alan 1. madde yönetmeliğin amacını belirtmektedir. 1. maddede, “*Bu Yönetmeliğin amacı; büyükşehir belediyesi ve mücavir alanları içerisinde yaşayan özürliülerin, toplum hayatına katılımını kolaylaştıracak ve toplumsal fırsatlardan özürliü olmayan diğer bireyler gibi eşit faydalanmalarını sağlamak üzere; büyükşehir belediyelerinde özürliülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, bakım, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri verecek olan özürliü hizmet birimlerinin kuruluş, işleyiş ve görevleri ile bu birimde çalışan personelin, yetki, sorumluluk ve görevlerine ilişkin usul ve esaslarını düzenlemektir.*” Bu maddede sosyal haklar bağlamında, özel ve kamusal hakların bütün vatandaşlara eşitlik ilkesi doğrultusunda verilmesi gerektiği tezinden hareketle engelli bireylerinde bu haklardan fırsat eşitliği prensibine dayanarak yararlanması gerektiğini belirtiyor (Özgökçeler ve Alper, 2010). Bu yönetmelikte de engelli bireylerin engeline bağlı olarak bu haklara ulaşmasını engelleyen bariyerleri kaldırmak amaçlı pozitif ayrımcılığın uygulandığı görülmektedir. Yönetmeliğin bu maddesinin sosyal model bakış açısıyla uyumlu olduğu görülmektedir.

Yönetmeliğin tanımlarının yer aldığı 4. madde ele alınacak olursa; (a) bendinde “*Bakım: Durumları gereği toplum içerisinde bağımsız yaşama becerilerini kazanamayan veya kaybeden, rehabilitasyondan yararlandığı halde özel ilgi destek ve korunmaya gereksinim duyan bireylere verilen hizmetleri*” olarak tanımlanmıştır. Bakım hizmeti, evde bakım ve tedavi hizmetini yansıttığı durumda tıbbi modeli yansıtırken; engelli bireyin ev içi işlerine destek olup, işlevselliğini artırıp bağımsızlığını sağlamaya yönelik katkı sağladığında ise sosyal modeli yansıtmaktadır. 4. maddenin (ç) bendinde, “*Bilinçlendirme: Özürliülerin diğer insanlarla aynı haklara ve yükümlülüklerle sahip olduklarını, toplumsal hayata tam katılımlarına yönelik engelleri ortadan kaldırmak amacıyla yapılan çalışmaları*” olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal hayata katılmaya yönelik engelleri kaldırmaya ilişkin tanımlama, sosyal modelin engelli bireyleri engelleştiren toplumsal bariyerlerin ortadan kaldırılması gerektiğine ilişkin görüşü yansıtmaktadır. 4. maddenin (d) bendinde, “*Danışmanlık: Birimden yararlanan özürliü bireylerin ve ailelerin özürliülükten kaynaklanan bireysel, ailevi, sosyal, hukuksal sorunları ve hakları konusundaki hizmetleri ile özürliülerin ve ailelerinin problemlerine gerçekçi çözümler üretilmesi için yapılan çalışmaları*” olarak tanımlanmaktadır. Bu madde sosyal model bakış açısıyla değerlendirildiğinde engel kaynaklı sorunları çözümlenmek ifadesi, toplumun engelliliğe yönelik bakış açısından kaynaklanan sosyal ve psikolojik sorunları çözümlenmek için alınan hizmet olarak tanımlanırken; engellileri hakları konusunda bilgilendirmek ifadesi, sosyal modelin ‘engelliler temel haklarını bilerek, engelli hareketlerinin sosyal aktörü olmalıdır’ (Burcu, 2015) görüşünü yansıtmaktadır. 4. maddenin (e) bendi, “*Mesleki rehabilitasyon: Fiziksel, zihinsel ve duygusal yetersizlik sonucu emniyetli ve uygun bir işe ihtiyacı olan özürliü bireylerin yaşanılan bölgenin işgücü talebi dikkate alınarak iş ve meslek sahibi olmasını, uygun çalışma becerileri kazanmasını, yerleştirildiği iş yerinde izlenmesi ve uyumu çalışmalarını*” olarak tanımlamaktadır. Sosyal model bakış açısıyla bu madde, iş hayatının engelli bireylerinde kullanımına uygun hale getirilmesi hem engelli bireylerin üretken ve işlevsel olma özelliğini açığa çıkarmaktadır hem de ulaşılabilir dünyada engelli bireylerle toplumun diğer bireylerinin entegre olmasını sağlamaktadır (Kurt, 2015). 4. maddenin (e) bendinde, “*Özürliü: Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişiyi*” olarak tanımlanmaktadır. Engelli bireyin yetersizliklerine odaklanan bir tanımlama olduğu için tıbbi model bakış açısını yansıtmakta iken; tanımlamanın devamında sosyal destek hizmetlerine yer verilmiş olması sosyal model bakış açısını da yansıtmaktadır. 4. maddenin (g) bendinde, “*Sosyal rehabilitasyon: Özürliü*

bireyin ve ailesinin sosyal hayatta karşılaştığı her türlü sorunlarının tanımlanmasına ve çözümlenmesine yönelik çalışmalarla, özürlü ve ailesinin sosyal hayata katılımlarını amaçlayan çalışmalar” olarak tanımlanmaktadır. Engelli bireylerin sosyal hayata katılımını sağlayan çalışmalar sosyal model bakış açısını desteklemektedir. Engelli bireyin sosyal hayata katılımı onun ve ailesinin toplumla bütünleşmesi sağlanacaktır. 4. maddenin (ğ) bendinde, “*Sosyal yardım: Yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken özürlülere ve ailelerine yapılan aynı ve nakdi yardımlar*” olarak tanımlanmaktadır. Engelli bireylere ve ailelerine yapılan sosyal yardımlar engelli bireyin pozitif ayrımcılığı ölçünde değerlendirilmez. Engelli birey ve ailesi engele bağlı olarak çalışma hayatına katılamamaktadır ve bu yönüyle dezavantajlı duruma gelmektedir sosyal model bakış açısıyla sosyal devlet, engelli bireyin yaşadığı bu eşit olmayan koşulların dengesini maddi yardımlara sağlamalıdır ve bu madde sosyal model bakış açısıyla uyumlu görünmektedir. 4. maddenin (h) bendinde, “*Toplum temelli rehabilitasyon: Özürülerin rehabilitasyonunda halkın sorumluluk alması, hizmet dağılımının geliştirilmesi, eşit fırsatlar sağlanması ve özürlü haklarının iyileştirilmesi ve korunmasını hedefleyen çalışmalar*” olarak tanımlanmaktadır. Bu madde de sosyal modelin engelliliğe ilişkin, toplum içerisinde yaşayan her bireyin engelli bireye ilişkin sorumlulukları olabileceğini (Burcu, 2015) ifade etmektedir ve bu madde engelli bireye eşit haklar sağlanması, halkın engelliliğe ilişkin sorumluluk alması ve özürlü haklarının iyileştirilmesine ilişkin kavramları ile sosyal model ile uyumluluk göstermektedir. 4. maddenin son bendi olan (ı) bendinde ise, “*Yönlendirme: Özürlü bireylerin toplum içinde rehabilitasyonu, sosyal uyumu ve fırsatların eşitlenmesini sağlamaya yönelik, özürlü ailelerin kendi kendilerine yardım grupları geliştirmelerine ve özürlü olmayan bireylerin özürüler hakkındaki olumsuz tutumlarının değiştirilmesine yönelik yapılan çalışmaları ifade eder*”. Bu madde ise tıbbi modelin eleştirisi olarak değerlendirilebilir yani engelli bireyi toplumdan ayırıcı, dışlayıcı tutumları engelleyici çalışmaların yapılması bu maddenin sosyal modelle uyumlu göstermektedir. Genel olarak yönetmeliğin birinci bölümündeki amaç ve tanımları içeren maddelerin geneli sosyal modelle uyumluluk göstermektedir.

Yönetmeliğin ikinci bölümünde yer alan 6. madde engelli hizmet biriminin temel çalışma ilkelerini belirtmektedir. Yönetmeliğin 6. maddesi “*Özürülerin çağdaş hizmet anlayışı ile kentsel imkanlardan yararlanarak, yaşamlarını güven, sağlık ve mutluluk içinde sürdürmelerini gerçekleştirmede; a) Temel insan haklarına saygılı ve insan onuruna yakışır olmasını, b) Toplumsal bütünleşmeyi sağlayıcı olmasını, c) Katılımcı ve paylaşımcılığın esas alınmasını, ç) Fırsat eşitliğine dayalı olmasını, d) Hizmetlerin etkin, verimli, kaliteli, sürdürülebilir, ulaşılabilir, erişilebilir, ücretsiz veya indirimli olmasını sağlamak birimin temel çalışma ilkeleridir*”. Bu maddenin içerisindeki tüm bentler sosyal model bakış açısıyla uyumlu görünmektedir. Genel olarak maddeler, engelli bireylerin fırsat eşitliğine dayalı olarak hizmetlere ulaşımını öncelendiği ve ona yönelik olarak verilecek hizmetlerin etkinliğinden bahsederek, bu hizmetler ile engelli bireylerin toplumla bütünleşmesini ilke edindiği belirtmektedir.

Yönetmeliğin ikinci bölümünde yer alan 8. maddesi engelli birimlerinin görevlerini belirtmektedir. 8. maddenin (a) bendinde “*Özürü bireylerle ilgili veri tabanı oluşturmak*” görevi ile engellileri bireyleri tanımak ve her bireye yönelik uygun hizmetler sunmayı hedeflemek sosyal model ile uyumludur. 8. maddenin (b) bendindeki “*Özürülerin toplum hayatı ile bütünleşmelerini sağlayıcı ve kolaylaştırıcı çalışmaları yürütmek, sportif, sosyal ve kültürel aktiviteler yapmak, teşvik etmek ve yaygınlaştırmak*” görev tanımı ile sosyal model yaklaşımı ile toplumda engelli bireyleri sınırlayıcı toplum temelli bariyerleri kaldırmak amaçlı, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesini sağlayacak aktivitelerin oluşturulmasının

hedeflendiği görünmektedir. 8. maddenin (c) bendinde ise, “*Üniversiteler, özel kuruluşlar, özürllülere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yaparak özürllülere yönelik toplum temelli rehabilitasyon programlarını uygulamak*” görev tanımı ile toplum temelli rehabilitasyon bakış açısı ile tıbbi modelin eleştirisi olarak rehabilitenin toplum temelli olması engellilere yönelik rehabilitenin uzmanla sınırlı kalmaması gerektiğini ve toplumdaki her kurumun hatta her bireyin bu farklılıkla bütünleşmeyi sağlayıcı sorumluluğu olduğuna ilişkin sosyal model bakış açısını yansıtmaktadır. 8. maddenin (ç) ve (e) bentleri ise “*ç) Birime başvuran özürllü ve ailelerine psiko-sosyal danışmanlık ve rehberlik hizmetleri vermek, özürllülükle ilgili konularda eğitilmelerini, bilgilendirilmelerini ve bilinçlenmelerini sağlayıcı, konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler düzenlemek, e) Özürllü ve aileleri için bilgilendirme, bilinçlendirme hizmetleri vermek, bu hizmetleri verecek personelin teknik bilgi ve beceriye sahip olması için gerekli eğitimi almasını sağlamak*” görevleri ile engelli birey ve ailesine yönelik danışmanlık hizmetleri, bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar ve eğitimler sosyal modelle uyumlu olduğu görünmektedir. Sosyal model bakış açısıyla, bu maddelerin engellilik konusuna bütüncül bir şekilde yaklaşarak, hak, eğitim ve bilinç temelli engelli bireyleri ve ailesini hakları konusunda güçlendirici ve hareketlendirici çalışmalar olduğu görünmektedir. 8 maddenin (d) bendinde ise “*Özürllülüğü önlemeye yönelik kitap, dergi, broşür gibi basılı, sesli ve görsel yayınları hazırlamak, yayımlamak ve dağıtmak*” görev tanımı ile sosyal model bakış açısı dışında tıbbi modelle uyumlu olduğu görülmektedir. Sosyal model bakış açısında engellilik bir farklılık olarak görülmekte ve gerekli tıbbi bakımlar yapıldıktan sonra olduğu gibi kabul edilmekte iken, bu tanımlamada engelliliğin önlemesine yönelik bakış açısı engelli bireyleri tıbbi model bakış açısıyla hasta olarak tanımlamasına neden olabilmektedir. 8. maddenin (f) bendindeki, “*Özürllüleri nitelikli işgücü haline getirerek, çalışma yaşamına katılmalarını sağlamak üzere mesleki rehabilitasyon ve eğitim programları için başvuran özürllüleri değerlendirerek uygun mesleki rehabilitasyon ve mesleki eğitimleri vermek*” görev tanımında ise sosyal model bakış açısıyla istihdam penceresinden incelendiğinde, engellileri üretken ve iş sahibi kılmak hem onların bireysel ve toplumsal alandan işlevselliğini arttırarak kendi kendine maddi anlamda yetebilmeyi sağlamakta hem de toplumla bütünleşmesine katkı sağlamaktır. Bu yönüyle de yönetmeliğin bu maddesi sosyal modelle uyumlu görünmektedir. 8. maddenin (g) bendinde ise “*Ekonomik durumu yetersiz özürllülere ayni ve nakdi yardım yapmak*” görev tanımının sosyal modele bakan yönü ise, engelli birey farklılıkları nedeniyle kendi maddi gücünü sağlayamayacağı durumlarda ödenen maddi destekler toplum içinde ihtiyaçlarını karşılayıp, insanca bir yaşam sürmesi hakkıdır, bakış açısıyla uyumlu görünmektedir (Özgökçeler ve Alper, 2010). 8. maddenin (ğ) bendi ise, “*İhtiyaç halinde özürllülerin durumlarına uygun araçlarla buldukları mekanlardan hastane, okul ve rehabilitasyon merkezi gibi yerlere ulaşmalarını sağlamak*” görevi ise sosyal model bakış açısıyla değerlendirildiğinde, engelli birey temelde farklılıkları nedeniyle bazı bakım ve eğitim gibi temel hizmetlere ulaşmakta güçlük çektiği için sosyal devlet anlayışla kurumların bu hizmetlere ulaşmasında destek olmalıdır görüşüyle uyumlu olduğu görünmektedir. Yönetmeliğin 8 maddesinin tüm bentleri incelendiğinde; genel olarak belirtilen hükümlerin engelli dostu sosyal politikalar içerdiği ve bu yönüyle sosyal modelle uyumlu olduğu görünmektedir.

Yönetmeliğin 9. ve 10. maddeleri birimde çalışacak personelin nitelik, yetki ve sorumlulukları ile ilgili olduğu için çalışmada değerlendirmeye alınmamıştır. Ayrıca yönetmeliğin üçüncü bölümü de esaslar ve yürürlük hakkında bilgi verdiği için çalışma kapsamında değerlendirilmemiştir.

Sonuç olarak, “Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği” sosyal model çerçevesinde değerlendirildiğinde, özellikle engellilik hizmetlerinin amacı, tanımı, temel nitelikleri ve görevleri ile ilgili hükümler ele alındığında sosyal model ile uyumlu olduğunu görmüştür.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Engellik kavramı birçok boyutuyla ele alınması gereken bir gerçekliktir. Dünya nüfusunun % 15’ ini oluşturan engelli bireyler tarihsel süreçte engeli üzerinden birçok tanımlamaya, yaptırıma ve ayrımcılığa maruz kalmıştır. Engelliğe ilişkin gelişmeler ise engelliğin tanımından hareketle ele alınmaktadır. Engellilik tanımlamaları tıbbi modelden sosyal model bakış açısına doğru geliştikçe, engellilik hakları ve engellilik hizmetlerinde gelişmeler görülmektedir.

Klasik model olan tıbbi model engelliliği ‘hastalık’ olarak ele almıştır. Tıbbi modele göre engellilik engelli bireyin problemi ve çözüm bu hastalığın tedavisini sağlayan kişilerin yöntemleriyle ele alınmaktadır. Oysaki bu bakış açısı engelliği tek bir boyutuyla ele almış ve engelli bireyin ihtiyaçlarına bütüncül bir şekilde karşılık vermemiştir. Sosyal bir varlık olan insanın fiziksel, psikolojik, sosyal ve kültürel birçok ihtiyacı bulunmaktadır. Temelde bu ihtiyaçlarından kaynaklı birçok imkan oluşturmakta ya da bu ihtiyaçlarını giderebileceği hizmetlere ulaşmaya çalışmaktadır. Engelli birey bireysel farklılığından/yetersizliğinden dolayı birçok imkanı oluşturmak ve ulaşmakta güçlük çekmektedir. Tıbbi model engelliği tek boyutlu olarak ele alıp fiziksel yetersizliğini tedavi etmeye yönelik hizmetler sunmaktadır ve engelli bireyin sosyal alanına ilişkin ihtiyaçları ele almamaktadır. Ayrıca tıbbi model engelliliğe ilişkin ‘hasta, anormal, sapma’ tanımlamaları ile engelliliği patolojik olarak tanımlamaları, engelliliğin toplumsal tanımlamalarına da yansiyarak engelli bireyler toplum tarafından ilgisiz olma, acıma, uzaklaşma vb. tutumlara maruz kalmıştır. Engelli bireyler gerek bu tutumlara maruz kalmamak için gerekse toplumla sosyalleşebilecek imkanlara ve hizmetlere sahip olamadıkları için toplumdan dışlanıp, uzaklaşıp ve yalnızlaşmışlardır. Bu anlamda sosyal model tıbbi modeli engelliliği tek boyutlu olarak ele alma biçimini eleştirerek, engelliliği bütüncül bir biçimde ele almıştır. Sosyal model engelliliği sadece tıbbi yöntemlerle giderilecek bir hastalık değil bir farklılık olduğunu belirtmiştir.

Sosyal modele göre yaratılışla ya da yaşantısal süreçte meydana gelen engel durumları bir boyutuyla fiziksel olarak tedavi hizmetlerinden faydalanmalı ancak bunun yanı sıra bu tıbbi yöntemlerle sınırlı kalmayıp farklı bir birey olduğu gerçeğinden hareketle sosyal, psikolojik, kültürel ihtiyaçlarını da gidermek amaçlı bazı hizmetlerden yararlanması için imkan oluşturulmalı, sosyal devlet anlayışı eşitlik ilkesinden hareketle aynı gelişimsel sürece sahip olmayan bireylere eşit imkanları sağlaması gerekmektedir.

Engelliliğe ilişkin tıbbi modelden sosyal modele doğru gelişen paradigma dönüşümünden Türkiye’de yasal boyutta etkilenmiş zamanla hizmet boyutunda da gelişmeler göstermiştir. Engelliliğe ilişkin dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de son yıllarda sadece tedavi değil aynı zamanda engelli bireyin toplumsal hayata katılımını sağlayan fiziksel çevre düzenlemeleri, eğitim, istihdam ve yardımlarla sosyal, kültürel ve psikolojik ihtiyaçlarına da karşılık vermeye başlamaktadır. Bu çalışmada ise yerel yönetimler demokratik katılımın ilk basamakları olarak kabul edilerek uygulamaya yönelik hizmetlerin belediyelerden sağlanacağı düşüncesiyle; Türkiye’de belediye mevzuatlarında engelli bireylere yönelik düzenlemeler kapsamında Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Belediye Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu ele alınarak engelliğe ilişkin düzenlemeleri ele alınmıştır. Bu inceleme sonucunda yerel yönetimlerde engellilere yönelik en kapsamlı düzenlemenin, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun ek 1. maddesine dayanan “Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri

Yönetmeliği” olduğu sonucuna varılarak bu yönetmelik sosyal model bakış açısıyla ele alınıp, değerlendirilmiştir.

Yönetmelik biçimsel olarak tanıtılıp, içerik olarak incelenmiştir. Yönetmeliğin ilgili maddeleri ve maddelere ilişkin bentleri incelendiğinde sosyal model bakış açısıyla uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Genel olarak, engelli bireylere ilişkin bilgilendirme, bilinçlendirme, danışmanlık yapma, sosyal rehabilitasyon ile toplumsal hayata katılımına yönelik engelleri kaldırma, toplum temelli rehabilitasyonla toplumda engelli bireylere yönelik önyargısını ortadan kaldırma, mesleki rehabilitasyon ile engelli bireyi nitelikli iş gücü haline getirme, engelli bireye toplumla bütünleşmeyi sağlayacak sosyal ve kültürel faaliyetler sağlama, engelli bireylerin hizmetlere ulaşımını sağlama ve ayni ve nakdi yardım ile fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik yönetmelik maddeleri bulunmaktadır. Bu yönetmeliğin temelde sosyal model bakış açısıyla engelli bireyi sosyal, psikolojik ve kültürel ihtiyaçlarıyla bir bütün olarak görüp ihtiyaçlarına yönelik hizmetleri sunmayı amaçladığı görülmektedir. Böylelikle yönetmeliğin engelli bireye yönelik tek boyutlu bir tedavi sürecinin aksine bütüncül bir sosyal hizmetler ve düzenlemeler yelpazesine erişmek; engelli bireyi hasta olarak tanımlayıp işlevsizleştirip, damgalayıp dışlamanın yerine uygun toplumsal hayata dahil olarak toplumsal bütünleşmenin gerçekleştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir.

Yönetmeliğin büyükşehir belediyeleri kapsamında olması bu imkanlara tüm engelli bireylere ulaşmasını sınırlandırmaktadır. Her ne kadar yönetmeliğin diğer belediyelere de rehber olması belirtilmiş olsa da uygulama büyükşehir belediyelerinde etkin olmakta (Ankara, Adana, Antalya, Diyarbakır, İzmir, İstanbul ve Kayseri) hatta bazı büyükşehir belediyelerinde uygulanmadığı belirtilmektedir. Ayrıca yönetmeliğin başlığında ve tanımların yer alan ‘özürlü’ kavramı, yönetmeliğin tanımlar kısmında içerik olarak sosyal modelle uyumlu olsa da, kavramsal olarak ‘özürlü’ kavramı engelli bireyin engeli üzerinden bir tanımlamaya neden olmakta ve bütünleştirmenin aksine ayrıştırıcı tutumlara neden olabilmektedir. Bunun yerine kullanılabilir olan ‘engelli’ kavramı bireyin engeli üzerine odaklanmak yerine, engelli bireylerin eşit şartlarda sosyal hayata tam anlamıyla katılmalarının önündeki toplumsal bariyerleri ifade ederek, toplumsal hayattaki şartların bireysel farklılığı olan bireylere ‘engel’ oluşturduğunu belirtmektedir. Yönetmelikte ‘özürlü’ kavramı yerine ‘engelli’ kavramının kullanılması sosyal model bakış açısıyla daha uyumlu olmasını sağlayacaktır.

5. KAYNAKLAR

- Aktürk, Ü. (2012). *Engelli Çocuğu olan Anne-Babaların Kaygı Düzeyi ve Başa Çıkma Stratejilerinin Değerlendirilmesi*, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- Albaş, B. (1999). *Öğretilebilir- Eğitilebilir Düzeyde Zihinsel Özürlü Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Psikolojik Durumlarının Değerlendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Aral, N., Gürsoy, F. (2007). *Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Ankara: Morpa Yayınları.
- Arıkan, Ç., (2002). Sosyal model çerçevesinde özürlülüğe yaklaşım. *Ufuk Ötesi Bilim*, 2(1), 11-25.
- Baran, G., İçöz, A. (2001). Zihinsel engelli çocuğa sahip aile bireylerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1 (6-7), 80-90.
- Başaran, S. (2014). Yerel Yönetimler ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Arasındaki Hizmet İlişkileri, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt:23, Sayı:1, s:1-13.

- Beşer, N., İnci, F. (2014). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelere Verilen Grup Danışmanlığının Etkililiğinin Değerlendirilmesi, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi* 5(2), 84-91.
- Burcu, E. (2002). Üniversitede Okuyan Özürlü Öğrencilerin Sorunları: Hacettepe Beytepe Kampüsü Öğrencileri Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 83-103.
- Burcu, E. (2005). *Görme Özürlü Çocukların Geleceğe İlişkin Düşüncelerinde Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerinin Önemi: Ankara Örneği*, *Sosyoloji Konferansları*, (Otuzbirinci Kitap), Prof. Dr. Orhan Türkdoğan'a Armağan, Yayın No: 4600, 37-54.
- Burcu, E. (2007). *Türkiye'de Özürlü birey olma, Temel Sosyolojik Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Burcu, E. (2015). *Engellilik Sosyolojisi*, (1. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Burcu, E. (2015). Türkiye'de Yeni Bir Alan: 'Engellilik Sosyolojisi' ve Gelişimi, *Sosyoloji Konferansları*, 52 (2), 319-341.
- Cavkaytar, A., Diken, İ. (2005). *Özel Eğitime Giriş*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Cavkaytar, A. (2012). Özel eğitime Gerek sinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim, (Ed. İbrahim H. Diken), *Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, (6.Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Coşkun, H.,Y. (2010). *Özürlü Birey ve Ailesinin Sosyal İletişim Sürecinde Karşılaştığı ve Yaşadığı Durumlar Hakkında Teorik ve Ampirik Bir Çalışma*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çayır, K., Soran, M., Ergün, M. (2015). *Engellilik ve Ayrımcılık Eğitimciler İçin Temel Metinler ve Örnek Dersler*, (1. Baskı), İstanbul: Keramat Matbaası,
- Çopuroğlu, C., Mengi, A. (2014). Toplumsal Dışlama ve Otizm, *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/5 Spring*, p.607-626, Ankara.
- Fırat, A.S., (2003). Kent Belediyeleri Sokak Çocukları Sorunları, *Belediye Dünyası*, C.4, s.3.
- DİE (Devlet İstatistikler Enstitüsü) (2004). Türkiye Özürlüler Araştırması 2002, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- Doğanyigit, S. (2005). *Belediye Kanunu*, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Duyan. V. (2014). *Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*, Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları,
- Genç, Y., Çat, G. (2013). Engellilerin istihdam ve sosyal içirme ilişkisi, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:8, Sayı:1, s:363-393.
- Goffman, E. (2014). *Damga, Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*, (Çev.Ş. Geniş, L. Ünsaldı, S.N. Ağırnaslı), Heretik Yayınları, Ankara, (Eserin Orjinali 19632 de Yaymlandı).
- İnce Onur, H., Babaoğlu, C., Yaralı Akkaya, A. (2016). Belediye Hizmetleri ve engelli vatandaşların beklentileri üzerine ampirik bir araştırma, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,6(2), s.86-109.

- İnci, F., Beşer Gökdeleş, N. (2014). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelere Verilen Grup Danışmanlığının Etkinliğinin Değerlendirilmesi, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2014; 5 (2): 84-91.
- İnternet: Resmi Gazete, Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Erişim tarihi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040723.htm> (Erişim tarihi: 13.06.2023).
- İnternet: Resmi Gazete, Belediye Kanunu. Erişim tarihi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713.htm> (Erişim tarihi: 13.06.2023).
- İnternet: Resmi Gazete, İl Özel İdare Kanunu, Erişim tarihi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/03/20050304-1.htm> (Erişim tarihi: 13.06.2023).
- İnternet: Resmi Gazete, Kent Konseyi Yönetmeliği, Erişim tarihi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061008-5.htm> (Erişim tarihi: 13.06.2023).
- İnternet: Resmi Gazete, Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği. Erişim tarihi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060816-9.htm> (Erişim tarihi: 15.06.2023).
- İnternet: Burcu, E. (2017). *Türkiye’de engelli bireylerin sosyolojik profili*. URL: <http://slideplayer.biz.tr/slide/2449525/> (Erişim Tarihi: 01.06.2023) adresinden alınmıştır.
- Kara, B. (2016). Türkiye’de Engelli Bireylerin Yasal Hakları ve Uygulamadaki Yeri, *International Journal of Social Science*, 2016; 48: 249-260.
- Özgökçeler, S., Alper, Y. (2010). Özürlüler Kanunu’nun Sosyal Model Açısından Değerlendirilmesi, *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, s:33-54.
- Şemsit, S., Uçar, A., Yüksel, M.A., (2016). Avrupa Birliği Politikaları Perspektifinden Türkiye’de Belediyelerin Sunduğu Engelli Hizmetleri, *Sosyal Bilimler Dergisi, ICEBSS Özel Sayısı*, Kasım.
- Türk Dil Kurumu. (1996). *Türkçe Sözlük (geliştirilmiş baskı)*. Ankara: TDK. URL: <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/>. (Erişim Tarihi: 12.04.2019) adresinden alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2010). *Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması*, Haber Bülteni, Sayı: 71. URL: <http://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.06.2023) adresinden alınmıştır.

CALCULATION OF TURKEY'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDEX:

2000-2019 PERIOD

**TÜRKİYE'NİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ENDEKSİNİN HESAPLANMASI:
2000-2019 DÖNEMİ**

Emre AKUSTA¹

¹Arş. Gör, Kırklareli Üniversitesi, İktisat, ORCID: 0000-0002-6147-5443

Özet

Günümüzde ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin bütünsel olarak ele alındığı sürdürülebilir kalkınma, uluslararası alanda önem kazanmış bir kavram haline gelmiştir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması konusunda önemli adımlar atmaktadır. Bu adımların takibi ve değerlendirilmesi ise ülke için önemli bir sorumluluğu ifade etmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma endeksinin hesaplanması, ülkenin kalkınma yolculuğuna ışık tutacak önemli bir araçtır. Bu nedenle, bu çalışmada Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma skorunu ölçmek için Sürdürülebilir Kalkınma Endeksi geliştirilmiştir. 2000-2019 dönemini kapsayan bu çalışmada yöntem olarak Temel Bileşenler Analizi kullanılmış ve ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlar altında 17 göstergeye yer verilmiştir.

Çalışmanın sonuçları Türkiye'nin 2000-2009 yılları arasında ekonomik sürdürülebilirlik açısından zayıf bir performans sergilediğini göstermektedir. Ancak, 2010 yılından sonra Türkiye'nin ekonomik sürdürülebilirlik performansında önemli bir iyileşme kaydedilmiştir. 2018 ve 2019 yıllarında Türkiye, ekonomik sürdürülebilirlik endeksi açısından en yüksek seviyelere ulaşmıştır. Türkiye'nin sosyal sürdürülebilirlik endeksi, 2000-2019 yılları arasında genellikle düşüş göstermiş ve negatif seviyelerde kalmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik endeksindeki sürekli düşüş, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için önemli bir engel teşkil etmektedir. Bu düşüşün nedeni, özellikle son yıllarda işsizlik oranlarında yaşanan artış ve gelir eşitsizliğinin artmasıdır. Sosyal sürdürülebilirlik, ekonomik büyümenin sürdürülebilir olması için gerekli olan toplumsal refahın, eşitlik ve adalete dayalı bir şekilde dağıtılmasıdır. Bu nedenle, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşması için sosyal sürdürülebilirlik konusunda daha fazla çaba harcaması gerekmektedir. Türkiye'nin çevresel sürdürülebilirlik endeksi, 2000-2019 yılları arasında çoğunlukla negatif seviyelerde kalmıştır. Bu durum, Türkiye'nin, çevre kirliliği, iklim değişikliği ve doğal kaynakların tükenmesi gibi çevresel sorunlarla mücadelede başarısız olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma performansının genel olarak olumlu bir trend izlediği görülmektedir. Ancak, sosyal sürdürülebilirlik endeksindeki düşüş, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için daha fazla çaba gerektirdiğini göstermektedir. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin birlikte ele alınması ve uyumlu politikaların uygulanması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma Endeksi, Endeks Geliştirme, Temel Bileşenler Analizi, PCA.

Abstract

Sustainable development, which encompasses economic, social, and environmental factors as a whole, has become an important concept in the international arena. Developing countries like Turkey are taking significant steps towards achieving sustainable development. The monitoring and evaluation of these steps represent a crucial responsibility for the country. In this context, calculating Turkey's sustainable development index is an important tool that sheds light on the country's development journey. Therefore, in this study, the Sustainable Development Index was developed to measure Turkey's sustainable development score. The study, which covers the period of 2000-2019, used Principal Component Analysis as a method and included 17 indicators under the economic, social, and environmental dimensions.

The results of the study indicate that Turkey exhibited weak performance in terms of economic sustainability between 2000-2009. However, significant improvement in Turkey's economic sustainability performance has been recorded since 2010. In 2018 and 2019, Turkey reached the highest levels in terms of the economic sustainability index. Turkey's social sustainability index generally decreased and remained at negative levels between 2000-2019. The continuous decline in the social sustainability index poses a significant obstacle for Turkey to achieve its sustainable development goals. The reason for this decline is mainly due to the recent increase in unemployment rates and income inequality. Social sustainability is the fair distribution of societal welfare, equality, and justice that are necessary for sustainable economic growth. Therefore, more effort is required in the area of social sustainability for Turkey to achieve its sustainable development goals. Turkey's environmental sustainability index remained mostly at negative levels between 2000-2019. This situation indicates that Turkey has been unsuccessful in combating environmental problems such as pollution, climate change, and depletion of natural resources.

In conclusion, it is seen that Turkey's sustainable development performance generally follows a positive trend. However, the decline in the social sustainability index indicates that more effort is required to achieve sustainable development goals. Achieving sustainable development goals requires addressing economic, social, and environmental factors together and implementing compatible policies.

Keywords: Sustainable Development in Turkey, Sustainable Development Index, Index Development, Principal Component Analysis, PCA.

**DETERMINATION OF OPTIMAL RENEWABLE ENERGY SOURCE: THE CASE
OF TURKEY**
OPTİMAL YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAĞININ TESPİTİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Emre AKUSTA¹

¹Arş. Gör, Kırklareli Üniversitesi, İktisat, ORCID: 0000-0002-6147-5443

Özet

Günümüz dünyasında enerji talebi sürekli artmakta ve bu artış beraberinde enerji kaynaklarına olan talebi de artırmaktadır. Fosil yakıtların sınırlı olması ve çevresel etkileri nedeniyle, yenilenebilir enerji kaynaklarına olan ilgi de son yıllarda artmıştır. Bu kapsamda, Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülke, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yaparak sürdürülebilir bir enerji politikası oluşturma amacı taşımaktadır. Bunun için hangi yenilenebilir enerji kaynağına yatırım yapılması gerektiği tespit edilmelidir. Bu amaç için, bu çalışmada, Türkiye için en optimal yenilenebilir enerji kaynağı tespit edilmiştir. Bunun için ekonomik, siyasi, teknik, çevresel ve sosyal boyutlardaki kriterler AHP yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Ekonomik boyutlar açısından incelendiğinde, Türkiye'de en avantajlı yenilenebilir enerji kaynaklarının güneş ve biyokütle olduğu görülmektedir. Güneş enerjisi, Türkiye'nin sahip olduğu geniş coğrafi konumu nedeniyle önemli bir potansiyele sahiptir. Biyokütle ise, özellikle tarım ve orman ürünleri atıklarının kullanımıyla Türkiye için önemli bir yenilenebilir enerji kaynağıdır.

Siyasi boyutlar açısından incelendiğinde, rüzgâr ve güneş enerjisinin öne çıktığı görülmektedir. Türkiye'de rüzgâr enerjisi potansiyeli oldukça yüksektir ve bu potansiyelin değerlendirilmesi için önemli yatırımlar yapılmaktadır. Güneş enerjisi de özellikle son yıllarda hızla gelişmektedir.

Teknik boyutlar açısından değerlendirildiğinde güneş ve hidroelektrik çevresel boyutlar açısından incelendiğinde güneş; sosyal boyutlar açısından incelendiğinde ise güneş ve jeotermal enerji kaynakları öne çıkmaktadır. Güneş enerjisi, çevre dostu bir enerji kaynağıdır ve Türkiye'nin sahip olduğu güneşlenme süresi bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Jeotermal enerji kaynakları ise, özellikle Türkiye'nin batı ve güneybatı bölgelerinde yaygın olarak bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'de sürdürülebilir bir enerji politikası oluşturmak için, ekonomik, siyasi, teknik, çevresel ve sosyal boyutların dikkate alınması gerekmektedir. Bu boyutlar birlikte düşünüldüğünde, Türkiye için en optimal yenilenebilir enerji kaynaklarının güneş ve rüzgâr olduğu tespit edilmiştir. Ancak, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı sırasında çevresel ve sosyal etkilerin de dikkate alınması önemlidir. Bu nedenle, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı sırasında, doğru planlama ve yönetim stratejileri geliştirilmeli ve yerel halkın bilgilendirilmesi ve katılımı sağlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Türkiye, Yenilenebilir Enerji, Optimal Enerji Kaynağı, AHP Yöntemi, Sürdürülebilir Kalkınma.

Abstract

In today's world, energy demand is constantly increasing, which in turn increases the demand for energy sources. Due to the limited availability and environmental impact of fossil fuels, interest in renewable energy sources has also increased in recent years, including in many countries, including Turkey, with the aim of creating a sustainable energy policy by investing in renewable energy sources. To determine which renewable energy source should be invested in, this study identifies the most optimal renewable energy source for Turkey by analyzing criteria in economic, political, technical, environmental, and social dimensions using the AHP method.

From an economic perspective, it is observed that the most advantageous renewable energy sources in Turkey are solar and biomass. Solar energy has significant potential due to Turkey's wide geographical location. Biomass is also an important renewable energy source for Turkey, especially through the use of agricultural and forest product waste.

From a political perspective, wind and solar energy stand out. Wind energy potential is quite high in Turkey and significant investments are being made to evaluate this potential. Solar energy has also been rapidly developing in recent years.

From a technical perspective, solar and hydroelectric power stand out. From an environmental perspective, solar power is the most suitable. From a social perspective, solar and geothermal energy sources stand out. Solar energy is an environmentally friendly energy source and has significant potential for Turkey due to its sun exposure time. Geothermal energy sources are widely available, especially in western and southwestern regions of Turkey.

In conclusion, to create a sustainable energy policy in Turkey, economic, political, technical, environmental, and social dimensions must be taken into account. When considering all dimensions together, it has been determined that the most optimal renewable energy sources for Turkey are solar and wind. However, it is important to consider environmental and social impacts during the use of renewable energy sources. Therefore, appropriate planning and management strategies should be developed during the use of renewable energy sources, and local communities should be informed and involved.

Keywords: Turkey, Renewable Energy, Optimal Energy Source, AHP Method, Sustainable Development.

THE EFFECT OF COGNITIVE RELATIVITY ON DECISION QUALITY IN
ACCOUNTING

MUHASEBEDE BİLİŞSEL GÖRECELİĞİN KARAR KALİTESİNE ETKİSİ
THE EFFECT OF COGNITIVE RELATIVITY ON DECISION QUALITY IN
ACCOUNTING

Zeliha SÜN BÜL KOÇAK¹

¹ Öğretim Görevlisi, Balıkesir Üniversitesi, Savaştepe MYO, Emlak ve Emlak Yönetimi
Programı, Orcid: 0000-0002-6801-982X

Özet

Muhasebede karar kalitesi, muhasebe kararlarının ne ölçüde doğru, güvenilir, ilgili ve muhasebe standartları ve ilkeleriyle tutarlı olduğunu ifade eder. Yüksek kaliteli muhasebe kararları, güvenilir finansal bilgi üretmek, düzenlemelere uygunluğu sağlamak ve bir kuruluş içinde etkili karar almayı kolaylaştırmak için gereklidir. Muhasebe bağlamında, bilişsel görecelik, muhasebedeki bilgi, yorum ve yargıların öznel olduğu ve bireysel veya kültürel bakış açılarına bağlı olduğu fikrini ifade eder. Muhasebede mutlak bir gerçek veya nesnel gerçeklik olmadığını ve muhasebe ilke ve uygulamalarının farklı bilişsel çerçevelere, kültürel değerlere veya kişisel önyargılara göre değişebileceğini öne sürer. Bilişsel göreceliğin muhasebede karar kalitesi üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerini azaltmak için, nesnel standartlar ve ilkelerden oluşan güçlü bir temel oluşturmak önemlidir. Bu, karar verme için ortak bir çerçeve sağlamak üzere genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine veya uluslararası finansal raporlama standartlarına bağlı kalmayı içerir. Ek olarak, mesleki şüphecilik, eleştirel düşünme ve etik yönergelerle bağlılık kültürünün teşvik edilmesi, muhasebecilerin tarafsızlığı korumalarına ve karar kalitesini artırmalarına yardımcı olabilir. Muhasebeciler, denetçiler ve düzenleyiciler arasındaki işbirliği ve açık tartışmalar, farklı yorumların ele alınmasına ve muhasebe uygulamaları konusunda fikir birliğine varılmasına yardımcı olabilir. Literatürde bilişsel göreceliğin muhasebede karar kalitesi üzerindeki spesifik etkisine ilişkin sınırlı araştırma vardır. Derleme niteliğindeki bu çalışmada muhasebe kararlarını etkileyen bilişsel faktörlerin neler olduğu ve bu faktörlerin karar kalitesine etkisini ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: Davranışsal Muhasebe, Bilişsel Görecelik, Bilişsel Önyargılar, Muhasebe Kararları, Karar Kalitesi

Abstract

Decision quality in accounting refers to the extent to which accounting decisions are accurate, reliable, relevant, and consistent with accounting standards and principles. High-quality accounting decisions are essential to produce reliable financial information, ensure compliance with regulations, and facilitate effective decision-making within an organization. In the context of accounting, cognitive relativism expresses the idea that information, interpretations, and judgments in accounting are subjective and dependent on individual or cultural perspectives. It suggests that there is no absolute truth or objective reality in accounting and that accounting

principles and practices can vary based on different cognitive frameworks, cultural values, or personal biases. To mitigate the potential negative effects of cognitive relativism on the quality of accounting decisions, it is important to establish a strong foundation consisting of objective standards and principles. This includes adhering to generally accepted accounting principles or international financial reporting standards to provide a common framework for decision-making. Additionally, promoting a culture of professional skepticism, critical thinking, and adherence to ethical guidelines can help accountants maintain impartiality and enhance decision quality. Collaboration and open discussions among accountants, auditors, and regulators can facilitate addressing different interpretations and achieving consensus on accounting practices. There is limited research in the literature specifically addressing the specific impact of cognitive relativism on decision quality in accounting. This review aims to provide a detailed examination of the cognitive factors that influence accounting decisions and the impact of these factors on decision quality.

Keywords: Behavioral Accounting, Cognitive Relativism, Cognitive Biases, Accounting Decisions, Decision Quality

1.GİRİŞ

Kahneman ve Tversky'nin 1979 yılında yaptıkları "Beklenti Teorisi" isimli çalışmalarından büyük ölçüde etkilenen araştırmacılar, davranışsal konuları aktif olarak takip etmeye başladılar (Kahneman and Tversky 1979). Deneysel ekonominin ana akım haline gelmesi (McCaffery ve Slemrod, 2006) ve güçlü bir davranış ekolünün finans içinde gelişmesi (Thaler 1993; Barberis ve Thaler. 2003) davranışsal muhasebe araştırmalarının ortaya çıkmasında etkili oldu ve şu ya da bu şekilde alt disiplinlerinden birine "davranışsal" ekleyen bilim dallarının genişlemesi, davranışsal muhasebenin yararlanabileceği mevcut araştırmaları zenginleştirdi (Birnberg. 2011).

Davranışsal muhasebe, insan davranışı ile muhasebe uygulamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma alanıdır. Bireylerin ve kuruluşların muhasebe ve finansal raporlama bağlamında nasıl karar verdiklerini ve davrandıklarını anlamaya odaklanır (Kutluk, 2017). Davranışsal muhasebe, davranışsal ekonomi, sosyoloji, psikoloji, biyoloji ve nörobilimden gelen içgörülerini muhasebe uygulamaları, karar verme ve finansal raporlama çalışmalarına dahil eden disiplinlerarası bir muhasebe dalıdır. Bireylerin finansal kararlarında ve davranışlarında her zaman tamamen rasyonel veya tarafsız olmadıklarını kabul eder (Usul, 2007).

Davranışsal muhasebe araştırması, bilişsel ve duygusal faktörlerin, önyargıların ve sezgisel yöntemlerin; muhasebecilerin, finansal yöneticilerin, yatırımcıların ve diğer paydaşların davranışlarını nasıl etkilediğini anlamaya odaklanır. Bilişsel göreceliğin finansal raporlamayı, yatırım kararlarını, yönetimsel karar verme sürecini ve denetim süreçlerini nasıl etkileyebileceğini araştırır. Davranışsal karar verme ve bilişsel psikoloji literatürleri, diğer sosyal bilim disiplinlerinde olduğu gibi muhasebe biliminin bir alt dalı olan davranışsal muhasebe üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. (Birnberg. 2011).

Bilişsel görecelik, mutlak veya nesnel gerçeklerin olmadığını ve bilginin kültürel, tarihsel ve bireysel faktörler tarafından şekillendirildiğini öne süren felsefi bir bakış açıdır. Bilişsel görecelik, muhasebe araştırmaları bağlamında dikkatle ele alınması gereken karmaşık ve tartışmalı bir kavramdır (Peters. 1993). Farklı bireylerin veya grupların kendi benzersiz bakış açılarına, değerlerine ve kültürel geçmişlerine göre bilgileri yorumlayabileceklerini ve kararlar verebileceklerini vurgular (Raven, 2020).

Muhasebede karar verme bağlamında, bilişsel görecelik potansiyel olarak karar kalitesini çeşitli şekillerde etkileyebilir. Özellikle finansal bilgilerin değerlendirilmesi söz konusu olduğunda,

karar vermede zorluklara yol açabilir Ayrıca, muhasebede etik karar vermeyi de etkileyebilir. Farklı kültürler veya etik çerçeveler, neyin ahlaki açıdan kabul edilebilir veya kabul edilemez olduğu konusunda farklı bakış açılarına sahip olabilir (Yang ve Wu, 2009). Muhasebede tutarlılık ve standardizasyon, finansal bilgilerin karar kalitesi ve karşılaştırılabilirliği için çok önemlidir. Bilişsel göreceliğin muhasebede karar kalitesi üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerini azaltmak için, farklı bakış açılarını tanımak ile nesnel muhasebe ilkelerinin temelini sürdürmek arasında bir denge kurmak önemlidir. Objektif standartlara bağlı kalırken farklı bakış açılarını bir araya getiren multidisipliner bir yaklaşım, muhasebede karar kalitesini artırmaya yardımcı olabilir.

Bu bağlamda; bu çalışmada davranışsal muhasebe disiplini bilişsel görecelik ve karar kalitesi açısından ele alınmıştır. Giriş bölümünün ardından ikinci ve üçüncü bölümde muhasebe perspektifinden bilişsel görecelik ve muhasebe ile en çok ilgisi olduğu düşünülen duygusal ve bilişsel önyargılar kavramsal olarak açıklanmıştır. Daha sonraki bölümlerde çalışmanın konusunu oluşturan muhasebe kararları ve muhasebede karar kalitesi detaylı olarak incelenmiş ve konu ile ilgili yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur. Son olarak, sonuç ve değerlendirme yer almaktadır.

Bu çalışma bir literatür incelemesi ve derleme çalışması mahiyetindedir. Çalışmanın amacı literatürde davranışsal muhasebe disiplini ile ilgili kaynak niteliğinde bir çalışmanın yer almasını sağlamak ve konuyla ilgili boşluğun doldurulmasına yardımcı olmaktır.

2. MUHASEBE PERSPEKTİFİNDEN BİLİŞSEL GÖRECELİK

Muhasebe bağlamında bilişsel görecelik, muhasebedeki bilgi, yorum ve yargılar ile ilgili algı, muhakeme ve karar verme dahil olmak üzere bilişsel süreçlerimizin öznel olduğu ve bireysel deneyimler, sosyal koşullanma, dil ve kültürel değerler gibi çeşitli faktörlerden etkilendiğini kabul eder. Muhasebede mutlak bir gerçek olmadığını ve muhasebe ilke ve uygulamalarının farklı bilişsel çerçevelere, kültürel değerlere veya kişisel önyargılara göre değişebileceğini öne sürer. Ancak nesnel gerçeklerin veya ilkelerin varlığını reddetmez, bu nesnel gerçekleri veya ilkeleri anlamamıza öznel bakış açılarımızın aracılık ettiğini öne sürer (Nuijten vd., 2020). Muhasebede bilişsel göreceliğin muhasebe standartlarının yorumlanması, finansal raporlama uygulamaları, uluslararası muhasebe çeşitliliği ve etik açıdan çeşitli sonuçları olabilir. Bunlara aşağıda kısaca değinilmiştir.

Muhasebe Standartlarının Yorumlanması: Farklı muhasebeciler veya finans uzmanları, muhasebe standartlarını ve ilkelerini kendi bilişsel çerçevelerine ve bakış açılarına göre farklı yorumlayabilirler. Bu, muhasebe kurallarının uygulanmasında ve anlaşılmasında farklılıklara yol açarak finansal bilgilerin tutarlılığını ve karşılaştırılabilirliğini potansiyel olarak etkileyebilir. (De Souza vd., 2020).

Finansal Raporlama Uygulamaları: Bilişsel görecelik, finansal işlemlerin nasıl kaydedildiğini, sınıflandırıldığını ve raporlandığını etkileyebilir. Muhasebeciler, muhasebe ilkelerini uygularken muhakeme ve takdir yetkisi kullanabilir, bu da kuruluşlar veya bölgeler arasında finansal raporlama uygulamalarında farklılıklara yol açar. Bu, mali tabloların güvenilirliğini ve karşılaştırılabilirliğini etkileyerek paydaşların farklı kuruluşların mali performanslarını değerlendirmesini ve karşılaştırmasını zorlaştırabilir (Tsakumis, 2007).

Etik Hususlar: Bilişsel görecelik, muhasebede etik karar vermeyi de etkileyebilir. Bireyler, etik standartların öznel olduğuna ve kişisel yorumlara bağlı olduğuna inanırlarsa, etik olmayan davranışları rasyonalize edebilir veya agresif muhasebe uygulamalarına girişebilirler. Bu, finansal raporlamanın doğruluğundan ve bütünlüğünden ödün vererek finansal yanlışlıklara,

finansal bilgilerin manipüle edilmesine veya hileli faaliyetlere yol açabilir (Yang ve Wu, 2009; David ve Wirtz, 2010).

Uluslararası Muhasebe Çeşitliliği: Bilişsel görecelik, küresel olarak çeşitli muhasebe sistemlerinin ve uygulamalarının varlığına katkıda bulunabilir. Farklı ülkeler veya bölgeler, muhasebe standartlarını ve uygulamalarını etkileyen benzersiz kültürel, yasal ve ekonomik bağlamlara sahip olabilir. Bu, finansal tabloların sınırlar ötesinde karşılaştırılmasında zorluklar yaratabilir ve tutarlılığı ve karşılaştırılabilirliği geliştirmek için uluslararası muhasebe standartlarının kullanılmasını gerektirebilir (Martinez ve Ortiz, 2004).

Bilişsel görecelik hatalara, çarpıklıklara ve yetersiz karar verme sonuçlarına yol açabilir. Bilişsel göreceliğin muhasebedeki potansiyel olumsuz etkilerini azaltmak için, standart koyucu kuruluşlar, ortak bir çerçeve sağlayan ve dünya çapında tanınan muhasebe standartları oluşturmayı amaçlar. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (GAAP) veya Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) gibi muhasebe standartları ve çerçeveleri, finansal bilgilerin nasıl kaydedilmesi, ölçülmesi ve sunulması gerektiği konusunda rehberlik sağlar. Bu standartlar, finansal raporlamada tutarlılığı, karşılaştırılabilirliği ve güvenilirliği teşvik etmeyi amaçlar. Ek olarak, profesyonel etik kuralları ve yönergeleri, muhasebecilere etik kararlar vermede ve finansal raporlamanın bütünlüğünü korumada rehberlik eder. Eğitim ve öğretim programları, aynı zamanda, muhasebe ilkeleri ve uygulamalarına ilişkin ortak bir anlayışın teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamakta ve bilişsel göreceliğin karar verme üzerindeki etkisini azaltmaktadır (Durocher ve Gendron, 2011). Ayrıca; bu önyargıları tanımak ve azaltmak, karar kalitesini iyileştirmek ve doğru finansal raporlamayı sağlamak için çok önemlidir.

3. MUHASEBE KARARLARINI ETKİLEYEN BELLİ BAŞLI BİLİŞSEL ÖNYARGILAR VE HEVRİSTİKLER

Bilişsel önyargıları ve hevristikleri detaylandırmadan önce bu iki kavramı tanımlamakta fayda görülmektedir. Önyargı, insanların eylemleri seçtiklerinde ve olasılıkları tahmin ettiklerinde rasyonel seçim teorisinden sistematik olarak sapmayı ifade eder (Tversky ve Kahneman, 1974). Hevristikler, insanların problem çözme ve bilgi işleme için kullandıkları basitleştirilmiş kısayolları veya ilkeleri ifade eder (Baron, 2014). Hevristikler bilgi işlemeyi basitleştirdiği için önyargılarla ilişkilendirilirler. Hem önyargılar hem de hevristikler deneyimsel ve sezgisel karar verme süreçlerinin parçası olarak tanımlanmaktadır (Stanovich ve West, 2000).

Literatürde 100'den fazla bilişsel önyargı ve hevristik belgelenmiştir ve bilişsel ve sosyal psikoloji araştırmaları sıklıkla yeni önyargıları tanımlamaya devam etmektedir (Ehrlinger vd., 2016; Acciarini vd., 2021). Aşağıda muhasebe kararlarında en sık karşılaşılan ve/veya en alakalı olan önyargıların ve hevristiklerin kısa bir örneğini sunulmuştur (Nuijten vd., 2020).

Doğrulama Önyargısı: Bu önyargı, bireylerin kendi görüş veya kararlarını destekleyen bilgileri aramasına ve çelişen bilgileri göz ardı etmesine neden olur (Baron, 2004). Karar vericilerin, özellikle daha önce başarısızlık yaşamadıklarında, doğrulama yanlılığına eğilimli oldukları görülmüştür. Bu karar vericiler, olumlu bilgilere odaklanarak ve doğrulanmayan kanıtları reddederek kendi önceki başarılarını abartma eğilimindedirler (Carr ve Blettner, 2010).

Muhasebede doğrulama yanlılığı, muhasebecilerin ilk varsayımlarını destekleyen verileri seçerek toplamasına veya yorumlamasına, potansiyel olarak çelişkili bilgileri veya alternatif açıklamaları gözden kaçırmaya yol açabilir. Bu önyargı, verilerin seçimini ve yorumlanmasını etkileyerek finansal raporlamayı etkileyebilir ve taraflı veya hatalı finansal tablolara yol açabilir.

Çıpa Önyargısı: Çıpa ön yargısı, bireyler yargıda bulunurken veya tahminlerde bulunurken büyük ölçüde karşılaştıkları ilk bilgi parçasına güvendiklerinde ortaya çıkar. Bu sezgisel yöntem ilk olarak Tversky ve Kahneman (1974) tarafından tanımlanmıştır ve insanların birçok günlük yargı için makul tahminler yapmasına izin verir. Çıpalama, kişinin sezgisel yargısını etkileyen bir hervistiktir. Bireyler bilinçaltında kararlarını çıpa adı verilen bir referans noktasına dayandırır ve daha sonra tahminlerine veya yargılarına varmak için bu ilk çıpada ayarlamalar yaparlar. Bununla birlikte, bu ayarlamalar genellikle yetersizdir ve nihai sonucun ilk çıpaya doğru yanlı olmasına neden olarak rasyonel karar vermeyi sınırlar (Tversky ve Kahneman 1974).

Muhasebede, bireyler bilinçsizce değerlendirmelerini nesnel olarak gerekçelendirilmemiş olsa bile belirli bir değere bağlayabildikleri için, çıpalama önyargısı varlıkların veya yükümlülüklerin değerlemesini etkileyebilir.

Aşırı Güven Önyargısı: Aşırı güven önyargısı, bireyler kendi yargılarının veya yeteneklerinin doğruluğuna veya güvenilirliğine aşırı güven duyduklarında ortaya çıkar (Dunning, 2005). Tabii ki, herkes kendine aşırı güvenen algılara sahip değildir. Gerçekten de, insanların oldukça özgüvensiz olma eğiliminde oldukları belirli alanlar vardır. Özellikle zor görevler için özgüven eksikliği oldukça yaygındır (Kruger ve Dunning, 1999).

Muhasebede aşırı güven, finansal tahminlerde veya değerlendirmelerde yersiz kesinliğe yol açarak potansiyel olarak hatalara veya yanlış muhakemelere yol açabilir.

Çerçeveleme Önyargısı: Çerçeveleme önyargısı, bireylerin bilginin gerçek içeriğinden ziyade bilginin nasıl sunulduğuna veya çerçevelendiğine dayalı olarak kararlar verdiğinde ortaya çıkar. Tversky ve Kahneman'ın Beklenti Teorisine göre, "kazanç" (pozitif) çerçevesindeki insanlar, kumarları kayıp riski içeren, kaçınılması gereken bir şey olarak görürler. Öte yandan, "kayıp" (negatif) çerçevesindeki insanlar, güvenli bir sonucu bir kayıp olarak görürler ve kayıptan kaçınmak için adımlar atmaya motive olurlar. Beklenti Teorisi, 100 \$ kazanmanın ve kaybetmenin mutlak değerinin olduğunu öngörür. 100 \$ kaybetmek psikolojik olarak eşdeğer olmayacaktır. Kazançlara kıyasla kayıplar daha büyük görünür. Bu nedenle, kaybın neden olduğu acı zihinsel olarak aynı büyüklükteki kazançla ilişkili zevkten daha ağır bastığı için, bireyler zamanla kayıptan kaçınmak için motive olurlar (Tversky ve Kahneman, 1981).

Muhasebede çerçeveleme yanlılığı, muhasebe politikalarının seçimi, kalemlerin sınıflandırılması veya açıklama uygulamaları gibi finansal bilgilerin sunumunu etkileyebilir.

Batık Maliyet Yanılgısı: Batık maliyet yanılgısı, artık rasyonel veya faydalı olmasa bile halihazırda katlanılan kümülatif maliyetlere dayalı olarak bir karar veya projeye kaynak yatırmaya devam etme eğilimini ifade eder.

Muhasebede, batık maliyet yanılgısı, projelerin sürdürülmesi veya durdurulması ile ilgili kararları etkileyerek yetersiz kaynak tahsisine yol açabilir.

Geri Görüş Önyargısı: Geri görüş önyargısı, bireyler geçmiş olayların gerçekte olduğundan daha öngörülebilir olduğuna inandıklarında ortaya çıkar. Artık rasyonel olmasa bile, kendiniz veya başkası tarafından verilmiş geçmiş kararlara bağlı kalma ve onlardan sapmaya isteksiz olma eğilimidir (Burmeister ve Schade, 2007).

Muhasebede, geriye dönük önyargı, geçmiş muhasebe tahminlerinin veya yargılarının doğruluğuna aşırı güvene yol açarak, potansiyel olarak finansal tabloların nesnellliğini ve güvenilirliğini baltalayabilir.

Kullanılabilirlik: Bu hevristik, bellekte hazır bulunan bilgilere güvenme eğilimini ifade eder. Muhasebeciler, mevcut tüm verileri etrafıca göz önünde bulundurmaya yerine en son veya kolay erişilebilir bilgilere dayalı olarak karar verme olasılıkları daha yüksek olabilir.

Temsil Sezgisi: Bu hevristik, bir olay veya durumun belirli bir prototip veya klişe ile ne kadar iyi eşleştiğine dayalı olarak yargılarda bulunmayı içerir. Muhasebede bu, bir olayın meydana gelme olasılığını değerlendirirken veya önyargılı kavramlara dayalı mali tablolar hakkında varsayımlar yaparken önyargılara yol açabilir.

Grup düşüncesi: Grup düşüncesi, bir grup içindeki bireylerin çoğunluğun görüşüne uyma veya uyum veya fikir birliğini sürdürmek için muhalif bakış açılarından kaçınma eğilimini ifade eder. Önceki önyargıların tümü, bireyin karar vermesine odaklanırken, grup düşüncesi, insanlar bir grup içinde karar verdiğinde ortaya çıkabilen bir önyargıdır. Grup düşüncesi, insanın gruba karşı çıkmak istememe eğiliminden kaynaklanır. Grup düşüncesi, " üyelerin oybirliği için çabaları, alternatif eylem biçimlerini gerçekçi bir şekilde değerlendirme motivasyonlarına üstün geldiğinde " ortaya çıkar (Janis, 1972).

Muhasebede, grup düşüncesi eleştirel düşünmeyi engelleyebilir ve uygun değerlendirme yapılmadan muhasebe işlemlerinin veya uygulamalarının eleştirel olmayan kabulüne yol açabilir.

Muhasebeciler genellikle finansal verileri analiz etmeleri, muhasebe standartlarını yorumlamaları ve yasal ve etik yönergelere uygun kararlar almaları gereken karmaşık senaryolarla karşı karşıya kalır. Bu gibi durumlarda hevristikler, karar verme sürecini basitleştirmede rol oynayabilir. Hevristikler birçok durumda yardımcı olabilirken, aynı zamanda önyargılara ve hatalara da yol açabilir.

Bu bilişsel önyargıların ve hevristiklerin farkında olmak, muhasebede karar alma ve finansal raporlama üzerindeki etkilerini en aza indirmek için çok önemlidir. Muhasebeciler, farklı bakış açıları arayarak, varsayımlara meydan okuyarak, kapsamlı analizler yaparak ve finansal bilgilerin doğruluğunu ve nesnellliğini tehlikeye atabilecek potansiyel önyargılara karşı tetikte kalarak önyargıları hafifletmeye çalışmalıdır.

4. MUHASEBE KARARLARI

Karar verme, bilişsel bilim ve muhasebe biliminin kesişimi, önemli miktarda literatür oluşturan zengin bir araştırma alanıdır. Karar verme, zaman kısıtlamaları, önyargılar ve bilişsel süreçler gibi çeşitli faktörlerden etkilenen karmaşık bir süreçtir (Dror ve Langenburg, 2019). Beklenti teorisi, zihinsel muhasebe ve hevristikler gibi bilişsel psikoloji araçları, karar vermede bilgi edinme ve kodlamayı anlamada çok önemli rol oynar (Yang vd., 2022). Ek olarak, hafıza ve zeka gibi bilişsel yeteneklerdeki bireysel farklılıklar karar verme sonuçlarını etkileyebilir (McFall, 2015). Karar araştırması alanı, normatif idealleri, bilişin tanımlayıcı açıklamalarını ve hevristikler ve önyargı çalışmalarını kapsar (McAndrew, 2013). Ayrıca, yapay zekanın (AI) karar verme sürecine entegrasyonu, bilişsel önyargıların ve bunların hafifletilmesinin anlaşılmasına yardımcı olabilir (Rastogi vd., 2022; Lehner vd., 2022). Genel olarak, karar verme, bilişsel bilim ve muhasebenin kesişimi, insan karar verme süreçlerinin mekanizmaları ve doğası hakkında değerli bilgiler sağlar (Dehdashti vd., 2020).

Bruns (1968), "bilginin karar vermede nasıl kullanıldığı hakkında nispeten az şey bilindiğini ve bu bilgi olmadan, farklı muhasebe veya bilgi sistemlerinin kararlar üzerinde sahip olacağı farklı etkileri tahmin etmenin zor olduğunu" belirtmektedir. Karar verme, zor ve riskli işleri içerir çünkü kötü kararlar bir işletmeye zarar verebilir ve bazen onarılamaz zararlara neden olabilir (Hammond, Keeney & Raiffa, 1998). Feldman, Kutscher ve Yay (2020) asimetriklerin, algıların,

duyguların, tercihlerin ve kişinin kendi davranışlarının yargı ve kararları etkilediğini ve dolayısıyla aynı olaya ilişkin farklı değerlendirmelere yol açtığını belirtmektedir.

Sınırlı rasyonalite teorisi (Simon, 1947; 1955), bu tür karar ortamlarında, rasyonel karar verme süreçlerinin (sistem 2) genellikle yeteneklerinin ötesine geçtiğini öne sürer (Stanovich ve West, 2000). Sistem 2 bunaldığında, kararlara deneysel ve sezgisel karar verme süreçleri hakim olur (sistem 1). Ne yazık ki, bu 1. sistem kararları, irrasyonel karar vermeye neden olabilecek bilişsel önyargılara eğilimlidir (Nuijten, 2020). Caplan (1966), rasyonel davranışı "eylemin sonuçlarının belirsiz olduğu koşullar altında makul bir çözüm için sınırlı alternatifler aramaktan ibaret olarak" yorumlar ve bunu rasyonel irrasyonel olarak isimlendirir.

Karar verme, Fama ve Jensen (1983) tarafından başlatma, onaylama, uygulama ve izleme olarak tanımlanan belirli süreçleri içerir. Schwenk (1984) hedef tanımlama ve problem belirleme, alternatiflerin üretilmesi ve değerlendirme ve seçimden oluşan bir süreç olarak tanımlamıştır. Simon (1993) karar verme sürecinin olası eylemleri şekillendiren karar vesilesinin belirlenmesi, alternatiflerin değerlendirilmesi ve bu alternatifler arasından seçim yapılmasından oluştuğunu belirtmiştir. Özetlemek gerekirse, karar verme süreci tipik olarak (1) başarılabacak girişimlerin tanımlanmasına; (2) ilgili bilgilerin toplanması; (3) birkaç alternatif arasından strateji seçimi; (3) belirli eylemlerin uygulanması ve (5) son olarak sonuçların kontrolü olarak sıralanabilir (Acciarini vd., 2021).

Muhasebe kararları, muhasebe alanında bireyler veya kuruluşlar tarafından yapılan seçimleri ifade eder. Bu kararlar, mali tabloların hazırlanmasını ve sunumunu etkileyen mali raporlama, kayıt tutma ve analizin çeşitli yönlerini içerir. Bazı muhasebe kararları örnekleri aşağıdaki gibidir:

Muhasebe Yöntemi Seçimi: Muhasebecilerin genellikle finansal işlemleri kaydetmek ve raporlamak için farklı muhasebe yöntemleri veya ilkeleri arasında seçim yapması gerekir. Örneğin, muhasebenin nakit esasını mı yoksa tahakkuk esasını mı kullanacağına karar verebilirler; bu, hasılatın muhasebeleştirilmesi, gider eşleştirmesi ve mali tablolarda sunulan genel mali tablo üzerinde önemli etkileri olabilir (Neill vd., 1995).

Varlık Değerlemesi: Bilançodaki varlıkların değerinin belirlenmesi, muhasebe kararlarını gerektirir. Örneğin, muhasebecilerin envanter, maddi duran varlık, fabrika ve ekipman veya yatırımlar gibi belirli varlıkları değerlemek için tarihi maliyet veya gerçeğe uygun değer arasında karar vermesi gerekebilir. Bu değerlendirme seçenekleri, varlıkların raporlanan değerini etkileyebilir ve ardından karlılığı ve finansal oranları etkileyebilir (Brown ve Cliff, 2005).

Finansal Tablo Sunumu: Muhasebeciler, finansal bilgilerin finansal tablolarda nasıl sunulacağına ilişkin kararlar alırlar. Bilanço, gelir tablosu ve nakit akış tablosu gibi mali tabloların biçimini, yapısını ve ayrıntı düzeyini seçerler. Bu kararlar, mali tablo kullanıcılarının bilgileri nasıl yorumladıklarını ve analiz ettiklerini etkiler (Maines ve McDaniel, 2000).

Tahmin ve Provizyon: Muhasebecilerin genellikle şüpheli alacak ödenekleri, amortisman veya stok değer düşüklüğü gibi gelecekteki olaylar için tahminler ve karşılıklar yapması gerekir. Bu kararlar muhakeme içerir ve raporlanan kârı, varlık değerlerini ve genel mali performansı etkileyerek mali tablolar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir (Bushman ve Williams, 2012).

Muhasebe Standartlarına ve Mevzuata Uyum: Muhasebeciler, muhasebe standartlarına, yönetmeliklere ve yasal gerekliliklere uyumu sağlamak için kararlar almalıdır. Bu, hasılatın tanınması, kira muhasebesi veya hisse senedi opsiyon harcaması gibi belirli işlemlere muhasebe kurallarının yorumlanmasını ve uygulanmasını içerir (Brown vd., 2014).

Yatırım ve Finansman Kararları: Muhasebe bilgileri, yatırım ve finansman kararlarında çok önemli bir rol oynar. Muhasebeciler, yatırım fırsatlarının değerlendirilmesine, potansiyel iş ortaklarının mali sağlığının değerlendirilmesine veya bir şirket için en uygun finansman yapısının belirlenmesine dahil olabilir (Viviani vd., 2018).

Risk Değerlendirmesi ve Yönetimi: Muhasebeciler, bir kuruluş içindeki finansal risklerin değerlendirilmesinden ve yönetilmesinden sorumludur. Bu, iç kontrollerin ve risk azaltma stratejilerinin kullanımı da dahil olmak üzere risk tanımlama, ölçüm ve raporlama ile ilgili kararları içerir (Collier, 2009).

Bunlar, profesyonellerin düzenli olarak aldığı çok sayıda muhasebe kararından sadece birkaç örnektir. Bu kararların kalitesi, doğru finansal raporlama, şeffaflık ve paydaşların bilgiye dayalı karar vermesi için çok önemlidir.

5. MUHASEBEDE KARAR KALİTESİ

Muhasebede karar kalitesi, muhasebe kararlarının ne ölçüde doğru, güvenilir, ilgili ve muhasebe standartları ve ilkeleriyle tutarlı olduğunu ifade eder. Yüksek kaliteli muhasebe kararları, güvenilir finansal bilgi üretmek, düzenlemelere uygunluğu sağlamak ve bir kuruluş içinde etkili karar almayı kolaylaştırmak için gereklidir (Socea, 2012). Muhasebede karar kalitesine çeşitli faktörler katkıda bulunur:

Doğruluk ve Güvenilirlik: Muhasebe kararları doğru ve güvenilir bilgilere dayanmalıdır. Bu, finansal verilerin doğru bir şekilde kaydedilmesini, hesaplamaların doğru olmasını ve bilgilerin güvenilir ve doğrulanabilir kaynaklardan alınmasını gerektirir. Karar vericiler, doğruluğu ve güvenilirliği koruyarak, karar verme süreçlerinde kullanılan bilgilere güvenebilirler.

İlgililik ve Önemlilik: Muhasebe kararları, bilgilerin ilgililiğini ve önemliliğini dikkate almalıdır. İlgililik, bilginin karar verme sürecini etkileme kabiliyetini ifade ederken, önemlilik, finansal tabloları ve paydaşların kararlarını etkilemede bilginin önemine odaklanır. Muhasebeciler, ilgili bilgilerin ilgililiğini ve önemliliğini belirlemek için hem nitel hem de nicel faktörleri dikkate almalıdır.

Muhasebe Standartlarına Uyum: Muhasebe kararlarının ilgili muhasebe standartlarına ve düzenlemelerine uygun olması gerekir. Uyumluluk, finansal raporlamada tutarlılık, karşılaştırılabilirlik ve şeffaflık sağlar. Muhasebeciler, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) veya Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (GAAP) gibi en son muhasebe standartlarıyla güncel kalmalı ve bunları karar verme süreçlerinde uygun şekilde uygulamalıdır.

Mesleki Yargı: Muhasebe kararları, muhasebe standartlarının veya yönergelerinin net yanıtlar sağlayamadığı durumlarda genellikle profesyonel yargı gerektirir. Muhasebecilerin, muhasebe ilkeleri ve kuruluşun ve paydaşlarının çıkarlarına uygun doğru kararlar almak için uzmanlıklarını, deneyimlerini ve etik muhakemelerini kullanmaları gerekir.

Dokümantasyon ve Denetim İzi: Yüksek kaliteli muhasebe kararları, uygun belgeler ve bir denetim izi ile desteklenir. Bu, şeffaflığın, hesap verebilirliğin ve karar verme sürecini gözden geçirme ve doğrulama yeteneğinin korunmasına yardımcı olur. Belgeleme, karar alma sürecinde yapılan gerekçelerin, varsayımların ve değerlendirmelerin kaydedilmesini içerir.

Etik Hususlar: Muhasebede karar kalitesi aynı zamanda etik hususları da kapsar. Muhasebeciler mesleki etiğe ve davranış kurallarına bağlı kalarak kararların dürüstlük, tarafsızlık ve kuruluşun ve paydaşlarının çıkarlarına en uygun şekilde alınmasını sağlamalıdır.

Sürekli Öğrenme ve İyileştirme: Muhasebede karar kalitesi, sürekli öğrenme ve iyileştirme yoluyla geliştirilir. Muhasebeciler, muhasebe standartlarındaki, endüstri uygulamalarındaki ve yasal zorunluluklardaki değişiklikleri takip edip hızla uyu sağlamalıdır. Muhasebeciler, güncel bilgiler ışığında sürekli mesleki gelişim ile daha bilinçli kararlar alabilir ve karar kalitesini zaman içinde geliştirebilir.

Genel olarak, muhasebede karar kalitesi, güvenilir finansal bilgi üretmek, muhasebe standartlarına uyumu sürdürmek ve etkili karar vermeyi kolaylaştırmak için çok önemlidir. Bilişsel göreceliğin karar kalitesi üzerinde hem faydalı hem de zararlı etkileri bulunmaktadır.

Muhasebede bilişsel faydaların karar kalitesi üzerindeki etkisi, muhasebe araştırmaları alanında önemli bir konudur. Bilişsel faydalar, bireylerin sahip olduğu ve karar verme yeteneklerini etkileyebilen zihinsel süreçleri ve yetenekleri ifade eder. Karar kalitesi ise, bireyler veya kuruluşlar tarafından alınan kararların doğruluğunu ve etkililiğini ifade eder. Birçok çalışma, muhasebedeki bilişsel faydalar ile karar kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Jin ve Peng (2019), tarafından yapılan bir araştırma, problem çözme becerileri ve analitik düşünme gibi daha yüksek bilişsel yeteneklere sahip bireylerin daha iyi kararlar verme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bireyler bilgiyi daha etkin bir şekilde işleyebilir, ilgili faktörleri belirleyebilir ve bir karar vermeden önce birden çok bakış açısını göz önünde bulundurabilirler. Bu sonuçta muhasebe görevleri açısından daha yüksek karar kalitesine yol açar. (Jin ve Peng, 2019; Skagerlund vd., 2022).

Ehrlinger vd. (2016) tarafından yapılan bir başka çalışma, muhasebe karar vermede bilişsel önyargıların rolüne odaklanmıştır. Çalışma, daha yüksek bilişsel yeteneklere sahip bireylerin bu önyargıları daha iyi tanıyabildiğini ve azaltabildiğini ve bunun da karar kalitesinin artmasına yol açtığı sonucuna ulaşmıştır. Örneğin, daha yüksek bilişsel yeteneklere sahip bireylerin, kişinin önceden var olan inançlarını doğrulayan bilgileri arama ve bunun yerine bir karar vermeden önce daha geniş bir bilgi yelpazesini dikkate alma eğilimi olan doğrulama yanlılığını tanıma olasılığı daha yüksektir.

Bilişsel yeteneklere ek olarak, muhasebede karar yardımcıları ve teknolojinin kullanılması da karar kalitesi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.

Beaman ve Richardson (2007) tarafından yapılan bir araştırma, muhasebe görevlerinde karar destek sistemlerinin kullanılmasının, bireylere ilgili bilgileri sağlayarak, veri analizini kolaylaştırarak ve bilişsel yükü azaltarak karar kalitesini artırabileceği sonucuna ulaşmıştır. Karar destek sistemleri, verileri açık ve düzenli bir şekilde sunarak, daha iyi analiz ve yorumlamaya izin vererek bireylerin daha bilinçli kararlar almasına yardımcı olabilmektedir.

Genel olarak, problem çözme becerileri, analitik düşünme ve karar yardımcılarının kullanımı gibi muhasebedeki bilişsel faydalar, karar kalitesini önemli ölçüde etkileyebilir. yüksek bilişsel yeteneklere sahip bireylerin, bilgiyi etkili bir şekilde işleyerek, bilişsel önyargıları hafifleterek ve karar destek sistemlerini kullanarak daha iyi kararlar alma olasılıkları Daha daha yüksektir. Bilişsel gelişime yatırım yapmanın ve karar kalitesini artırmak için karar destek araçlarını kullanmanın önemini vurgulayan bu bulguların, muhasebe alanındaki kuruluşlar ve bireyler için önemli çıkarımları vardır.

Muhasebe ve ilgili alanlarda bilişsel önyargılar ile karar verme süreçleri arasındaki olumsuz ilişkiyi inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır.

Lerner ve Tetlock (1999) hesap verebilirliğin bilişsel önyargılar üzerindeki etkisini tartışmışlardır. Hesap verebilirliğin muhakeme üzerindeki etkisinin kararın zorluğuna bağlı

olduğunu öne sürmektedirler. Bu, muhasebecilerin kararlarından sorumlu tutulduklarında, karar kalitesini etkileyebilecek bilişsel önyargılara daha yatkın olabileceklerini göstermektedir.

Ratcliff vd. (2006) , bilişsel süreçlerin yaşla birlikte yavaşladığını öne süren genelleştirilmiş yavaşlama hipotezini tartışmaktadır. Bu çalışma doğrudan muhasebe karar kalitesine odaklanmamakla birlikte, bilişsel gerilemeyi anlamada karar bileşenlerini bilgi kalitesinden ayırmanın önemini vurgulamaktadır.

Mikels vd. (2010)genç ve yaşlı yetişkinlerde duyguların ve bilgilerin karar verme üzerindeki etkisini incelemiştir. Duygulara veya ayrıntılara odaklanmayı vurgulayan öğretim manipülasyonlarının karar kalitesi üzerinde farklı etkileri olabileceğini bulmuşlardır. Bu çalışma, karar vermede duygusal süreçlerin rolünü vurgulamakta ve yaşın karar kalitesini etkileyebileceğini öne sürmektedir.

Stamarski ve Hing (2015) örgütsel yapıların, süreçlerin, uygulamaların ve karar vericilerin önyargılarının işyerindeki cinsiyet eşitsizlikleri üzerindeki etkilerini ele almışlardır. Doğrudan muhasebeye odaklanmamakla birlikte, bu çalışma karar vericilerin önyargıları azaltmada ve karar kalitesini artırmada zaman mevcudiyeti, bilişsel yük ve bilgi kalitesi gibi bilişsel faktörlerinin önemini vurgulamaktadır.

Gluth vd. (2020), karar verme süreçlerinde dikkat dağılımını tartışmışlardır. Doğrudan muhasebeye odaklanmamakla birlikte, bu çalışma dikkatin önemini ve karar doğruluğu üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Dikkat süreçleri, muhasebede karar kalitesinde rol oynayabilmektedir.

Kumar (2020), anlamsal belleği ve onun bilişsel görevlerdeki rolünü incelemiştir. Muhasebe karar kalitesiyle doğrudan ilgili olmasa da, bu çalışma karar verme süreçlerinde bilişsel mekanizmaları anlamının önemini vurgulamaktadır.

Kinatta vd. (2021), ticari gayrimenkulde bilişsel önyargılar ve yatırım kararı kalitesi arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Çerçeveleme varyasyonunun, zihinsel muhasebenin ve bilişsel sezgisel yöntemlerin karar kalitesini önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Bu, bilişsel önyargıların muhasebede karar verme süreçlerinde çok önemli bir rol oynadığı fikrini desteklemektedir.

Santos ve Lemes (2022) dindarlığın muhasebe kalitesini ve yolsuzluğu etkileyebilecek yöneticilerin kararları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Doğrudan bilişsel önyargılara odaklanmamakla birlikte, bu çalışma muhasebede karar kalitesini etkileyebilecek mekanizmaların anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Hasibuan ve Sadalia (2022) bilişsel önyargıların yatırım kararı kalitesi üzerindeki etkisini ele almışlardır. Çerçeve değişiminin ve bilişsel sezgisel yöntemlerin karar kalitesi üzerinde olumlu ve önemli bir etkiye sahip olduğunu, zihinsel muhasebenin ise olumsuz bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu, bilişsel önyargıların, belirli önyargıya bağlı olarak muhasebede karar kalitesini artırabileceğini veya engelleyebileceğini göstermektedir.

Erol (2023), bilişsel önyargıların yargılama ve karar verme süreçleri üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulamaktadır. Bilişsel önyargılar karar vermede kolaylık sağlayabileceği gibi yanıltıcı kararlara ve olumsuz deneyimlere de yol açabilmektedir. Bu, muhasebede karar kalitesini artırmak için bilişsel önyargıları azaltmanın önemini vurgulamaktadır.

Bu önyargıları anlamak, etkili stratejiler geliştirmek ve muhasebede karar verme süreçlerini iyileştirmek için çok önemlidir. Oyun kuramı, muhasebe konularında değerlendirilebilecek kâr yönetimi, maliyet dağıtımını, bağımsız denetim ve vekalet kuramı gibi konularda karar verme süreçlerinde kullanılabilecek bir yöntemdir (Gacar, 2021).

Nörobilim alanındaki gelişmeler, muhasebe bilimcilere, muhasebedeki karar alma davranışlarında beyin faaliyetlerini daha doğrudan gözlemleme fırsatı sağlamıştır (Demircioğlu ve Ever, 2021). Bu doğrultuda, "Nöromuhasebe" kavramı ortaya çıkmıştır ve insan davranışının beyinde gerçekleşen nörofizyolojik süreçlerin incelenmesini ifade etmektedir (Usul ve Çağlan, 2018).

Ayrıca, yönetim muhasebesi alanı, yönetim kontrollerini tasarlarken bilişsel önyargıları ve önyargıyı azaltma mekanizmalarını dikkate almalıdır (Kreilkamp vd., 2020). Yönetim muhasebesi, bilişsel önyargılardan elde edilen içgörülerini birleştirerek ve önyargıyı ortadan kaldırarak, bilişsel önyargıları en aza indiren ve genel karar kalitesini artıran bir karar alma ortamı yaratabilir. Genel olarak, muhasebedeki bilişsel görecelik, bilişsel süreçlerin, yeteneklerin ve önyargıların alandaki karar verme ve performans üzerindeki etkisini kabul etmektedir (Pilipczuk, 2020; Usul, 2021). Araştırmacılar ve uygulayıcılar, bu faktörleri anlayarak ve göz önünde bulundurarak muhasebe uygulamalarını geliştirebilir ve karar verme süreçlerini iyileştirebilir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bilişsel görecelik, nesnel bir gerçeğin olmadığını ve bilgi ve gerçeğin bireylere veya kültürel bağlamlara göre olduğunu öne süren felsefi bir kavramdır. Muhasebede karar verme bağlamında, bilişsel göreceliğin karar kalitesi üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabilmektedir.

Bir yandan, bilişsel görecelik, muhasebe sorunları hakkında farklı bakış açıları ve alternatif düşünme yollarını teşvik edebilmektedir. Bireylerin benzersiz bilişsel çerçevelerine, kültürel geçmişlerine veya kişisel önyargılarına dayalı olarak farklı finansal bilgi ve muhasebe standartları yorumlarına sahip olabileceğini kabul eder. Bu bakış açısı çeşitliliği, muhasebe karar vermede yaratıcı ve yenilikçi çözümlere yol açabilmektedir. Karar vericiler, farklı bakış açıları göz önünde bulundurarak, aksi takdirde gözden kaçırmış olabilecekleri potansiyel riskleri, fırsatları ve alternatif eylem biçimlerini belirleyebilirler. Bu, hata yapma veya önemli faktörleri gözden kaçırma şansını azaltarak karar kalitesini artırabilir.

Öte yandan, bilişsel görecelik, muhasebede karar kalitesine de meydan okuyabilir. Bireyler aşırı göreceli görüşlere sahipse ve muhasebede herhangi bir nesnel standart veya ilkenin varlığını reddederse, bu tutarsız veya keyfi karar vermeye yol açabilir. Temel muhasebe ilkeleri konusunda ortak bir anlayış olmadan, finansal raporlamada tutarlılık, karşılaştırılabilirlik ve şeffaflık oluşturmak zorlaşır. Bu, muhasebe mesleğinin güvenilirliğini baltalayabilecek ve etkili karar almayı engelleyebilecek güvenilir olmayan mali tablolarla sonuçlanabilir.

Ayrıca bilişsel görecelik, muhasebe kararlarında etik ikilemler de yaratabilir. Bireyler, etik standartların göreceli olduğuna ve kişisel yorumlara tabi olduğuna inanırlarsa, etik olmayan davranışları kendi öznel dünya görüşleri içinde çerçevelendirerek rasyonelleştirebilirler. Bu, hileli mali raporlamaya, muhasebe bilgilerinin manipüle edilmesine veya muhasebe mesleğinde karar kalitesini ve güveni tehlikeye atan diğer etik olmayan uygulamalara yol açabilir.

Bilişsel göreliliğin muhasebede karar kalitesi üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerini azaltmak için, farklı bakış açıları tanımak ile nesnel muhasebe ilkelerinin temelini sürdürmek arasında bir denge kurmak önemlidir. Bu dengeyi kurmak ve korumak için çeşitli stratejiler kullanılabilir. Bunlar arasında muhasebeciler ve karar vericiler arasında bilişsel önyargılara ilişkin farkındalığın artırılması, eleştirel düşünme ve açık fikirlilik kültürünün teşvik edilmesi, karar verme çerçevelerinin ve kontrol listelerinin kullanımının teşvik edilmesi ve önyargılı karar vermeyi belirlemek ve düzeltmek için sağlam iç kontroller ve inceleme süreçleri uygulanması sayılabilir. Ek olarak, etik yönergeler ve davranış kuralları, muhasebecilere etik

kararlar vermede rehberlik ederek finansal bilgilerin bütünlüğünü sağlayabilir. Objektif standartlara bağlı kalırken farklı bakış açılarını bir araya getiren multidisipliner bir yaklaşım, muhasebede karar kalitesini artırmaya yardımcı olabilecektir.

Muhasebe karar verme sürecinin etik ilkeler, profesyonel standartlar ve düzenleyici gereklilikler tarafından yönlendirilmesi gerektiğine dikkat etmek önemlidir. Muhasebeciler, finansal bilgilerin doğruluğunu, şeffaflığını ve güvenilirliğini sağlamak için karar verme süreci boyunca tarafsızlık, dürüstlük ve mesleki şüphecilik kullanmalıdır. Denetçiler, mali yöneticiler ve hukuk danışmanları gibi diğer profesyonellerle işbirliği de muhasebede kaliteli karar vermeye katkıda bulunabilir.

Sonuç olarak, bilişsel önyargılar muhasebede karar kalitesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Doğrulama, çıpalama ve kullanılabilirlik yanlılığı, karar verme süreçlerini etkileyebilen ve potansiyel olarak yanlış finansal raporlamaya yol açabilen bilişsel önyargılara yalnızca birkaç örnektir. Bu önyargıları tanımak ve ele almak, karar kalitesini iyileştirmek ve finansal bilgilerin bütünlüğünü sağlamak için çok önemlidir.

7. KAYNAKÇA

- Acciarini, C., Brunetta, F., & Boccardelli, P. (2021). Cognitive biases and decision-making strategies in times of change: a systematic literature review. *Management Decision*, 59(3), 638-652.
- Barberis, N., & R. Thaler. (2003). A survey of behavioral finance. In *Handbook of Economics of Finance*, edited by Constantinides, G., M. Harris, and R. M. Stultz, 1053–1123. Amsterdam, The Netherlands: Elsevier.
- Baron, J. (2014). Heuristics and biases. *The Oxford handbook of behavioral economics and the law*, 3-27.
- Baron, R. A. (2004). The cognitive perspective: a valuable tool for answering entrepreneurship's basic “why” questions. *Journal of business venturing*, 19(2), 221-239.
- Beaman, I., & Richardson, B. (2007). Information technology, decision support and management accounting roles. *Journal of Applied Management Accounting Research*, 5(1), 59.
- Birnberg, J. G. (2011). A proposed framework for behavioral accounting research. *Behavioral Research in Accounting*, 23(1), 1-43.
- Brown, G. W., & Cliff, M. T. (2005). Investor sentiment and asset valuation. *The Journal of Business*, 78(2), 405-440.
- Brown, P., Preiato, J., & Tarca, A. (2014). Measuring country differences in enforcement of accounting standards: An audit and enforcement proxy. *Journal of Business Finance & Accounting*, 41(1-2), 1-52.
- Bruns, W. J. (1968). Accounting information and decision-making: some behavioral hypotheses. *The Accounting Review*, 43(3), 469-480.
- Burmeister, K., & Schade, C. (2007). Are entrepreneurs' decisions more biased? An experimental investigation of the susceptibility to status quo bias. *Journal of business Venturing*, 22(3), 340-362.
- Bushman, R. M., & Williams, C. D. (2012). Accounting discretion, loan loss provisioning, and discipline of banks' risk-taking. *Journal of accounting and economics*, 54(1), 1-18.

- Caplan, E. H. (1966). Behavioral assumptions of management accounting. *The Accounting Review*, 41(3), 496-509.
- Carr, J. C., & Blettner, D. P. (2010). Cognitive control bias and decision-making in context: Implications for entrepreneurial founders of small firms. *Frontiers of Entrepreneurship Research*, 30(6), 2.
- Collier, P. M. (2009). *Fundamentals of risk management for accountants and managers*. Routledge.
- David, J. M., & Wirtz, P. T. (2010). A Framework For Discussing Ethics In Principles Of Accounting. *Journal of Business Case Studies (JBCS)*, 6(1).
- De Souza, P. V. S., Niyama, J. K., & Silva, C. A. T. (2020). Theoretical Essay On The Cognitive Biases In Judgments Of Financial Statement Preparers. *Revista Catarinense da Ciência Contábil*, 19, 1-17.
- Dehdashti, S., Fell, L., & Bruza, P. (2020). On the irrationality of being in two minds. *Entropy*, 22(2), 174.
- Demircioğlu, E., Ever, D. (2021). Nörobilimin Muhasebeye Etkisi: Nöromuhasebe. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(14), 612-623. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.756086>
- Dror, I. E., & Langenburg, G. (2019). “Cannot decide”: the fine line between appropriate inconclusive determinations versus unjustifiably deciding not to decide. *Journal of forensic sciences*, 64(1), 10-15.
- Dunning, D. (2005). *Self-insight: Roadblocks and detours on the path to knowing thyself*. Psychology Press. The Value Of Self-Knowledge. New York, NY.
- Durocher, S., & Gendron, Y. (2011). IFRS: On the docility of sophisticated users in preserving the ideal of comparability. *European Accounting Review*, 20(2), 233-262.
- Ehrlinger, J., Readinger, W. O., & Kim, B. (2016). Decision-making and cognitive biases. *Encyclopedia of mental health*, 12(3), 83-7.
- Erol, K. (2023). Cognitive Biases In Finance and Marketing Literature: A Meta-analysis Approach. *Asrjournal*, 46 (8), 2215-2224.
- Fama, E., & Jensen, M. C. (1983). Separation of ownership and control, *Journal of Law and Economics*, 26 (2), 301-325.
- Feldman, G., Kutscher, L., & Yay, T. (2020). Omission and commission in judgment and decision making: Understanding and linking action-inaction effects using the concept of normality. *Social and Personality Psychology Compass*, 14(8), e12557.
- Gacar, A. (2021). Oyun Kuramı Muhasebe Denetiminde Kullanılabilir Mi?. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(04), 52-62.
- Gluth, S., Kern, N., Kortmann, M., & Vitali, C. L. (2020). Value-based attention but not divisive normalization influences decisions with multiple alternatives. *Nature Human Behaviour*, 4(6), 634-645.
- Hammond, J. S., Keeney, R. L., & Raiffa, H. (1998). The hidden traps in decision making. *Harvard business review*, 76(5), 47-58.

- Hasibuan, B. K., & Sadalia, I. (2022, December). Review of Behavioral Finance from an Inventor's Perspective. In 19th International Symposium on Management (INSYMA 2022) (pp. 213-218). Atlantis Press.
- Janis, I. L. (1972). *Victims of Groupthink: A Psychological Study of Foreign-Policy Decisions and Fiascoes*. Boston: Houghton Mifflin, ISBN 0-395-14002-1.
- Jin, M., Ji, L., & Peng, H. (2019). The relationship between cognitive abilities and the decision-making process: The moderating role of self-relevance. *Frontiers in Psychology*, 10, 1892.
- Kahneman, D., & A. Tversky. (1979). Prospect theory: An analysis of decision making under risk. *Econometrica* 47 (2): 263–291.
- Kinatta, M. M., Kaawaase, T. K., Munene, J. C., Nkote, I., & Nkundabanyanga, S. K. (2021). Cognitive bias, intuitive attributes and investment decision quality in commercial real estate in Uganda. *Journal of Property Investment & Finance*, 40(2), 197-219.
- Kreilkamp, N., Schmidt, M., & Wöhrmann, A. (2021). Debiasing as a powerful management accounting tool? Evidence from German firms. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 17(4), 555-582.
- Kruger, J., & Dunning, D. (1999). Unskilled and unaware of it: how difficulties in recognizing one's own incompetence lead to inflated self-assessments. *Journal of personality and social psychology*, 77(6), 1121.
- Kumar, A. A. (2021). Semantic memory: A review of methods, models, and current challenges. *Psychonomic Bulletin & Review*, 28, 40-80.
- Kutluk, F. A. (2017). Behavioral accounting and its interactions. *Accounting and Corporate Reporting-Today and Tomorrow*, 191-207. <https://doi.org/10.5772/intechopen.68972>
- Lehner, O. M., Ittonen, K., Silvola, H., Ström, E., & Wührleitner, A. (2022). Artificial intelligence based decision-making in accounting and auditing: ethical challenges and normative thinking. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 35(9), 109-135.
- Lerner, J. S., & Tetlock, P. E. (1999). Accounting for the effects of accountability. *Psychological bulletin*, 125(2), 255-275.
- Maines, L. A., & McDaniel, L. S. (2000). Effects of comprehensive-income characteristics on nonprofessional investors' judgments: The role of financial-statement presentation format. *The accounting review*, 75(2), 179-207.
- Martínez Conesa, I., & Ortiz Martínez, E. (2004). International financial analysis and the handicap of accounting diversity. *European Business Review*, 16(3), 272-291.
- McAndrew, C., & Gore, J. (2013). Understanding preferences in experience-based choice: A study of cognition in the “wild”. *Journal of Cognitive Engineering and Decision Making*, 7(2), 179-197.
- McCaffery, E., & J. Slemrod. (2006). *Behavioral Public Finance*. New York, NY: Russell Sage Press.
- McFall, J. P. (2015). Directions toward a meta-process model of decision making: Cognitive and behavioral models of change. *Behavioral Development Bulletin*, 20(1), 32.
- Mikels, J. A., Löckenhoff, C. E., Maglio, S. J., Carstensen, L. L., Goldstein, M. K., & Garber, A. (2010). Following your heart or your head: focusing on emotions versus information

- differentially influences the decisions of younger and older adults. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 16(1), 87 – 95.
- Neill, J. D., Pourciau, S. G., & Schaefer, T. F. (1995). Accounting method choice and IPO valuation. *Accounting horizons*, 9(3), 68.
- Nuijten, A., Benschop, N., Rijsenbilt, A., & Wilmink, K. (2020). Cognitive Biases in Critical Decisions Facing SME Entrepreneurs: An External Accountants' Perspective. *Administrative sciences*, 10(4), 89.
- Peters, J. M. (1993). Decision making, cognitive science and accounting: An overview of the intersection. *Accounting, Organizations and Society*, 18(5), 383-405.
- Pilipczuk, O. (2020). Toward cognitive management accounting. *Sustainability*, 12(12), 5108.
- Rastogi, C., Zhang, Y., Wei, D., Varshney, K. R., Dhurandhar, A., & Tomsett, R. (2022). Deciding fast and slow: The role of cognitive biases in ai-assisted decision-making. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 6(CSCW1), 1-22.
- Ratcliff, R., Thapar, A., & McKoon, G. (2006). Aging and individual differences in rapid two-choice decisions. *Psychonomic bulletin & review*, 13(4), 626-635.
- Raven, D. (2020). *Cognitive relativism and social science*. Routledge.
- Santos, S. M. D., & Lemes, S. (2022). Corruption and religiosity: a cross-country analysis mediated by accounting quality. *Revista Contabilidade & Finanças*, 90(33).
- Schwenk, C. R. (1984). Cognitive simplification processes in strategic decision-making. *Strategic management journal*, 5(2), 111-128.
- Simon, H. A. (1955). A behavioral model of rational choice. *The quarterly journal of economics*, 99-118.
- Simon, H. A. (1993). Strategy and organizational evolution. *Strategic management journal*, 14(S2), 131-142.
- Simon, H. A., (1947), *Administrative Behavior, a Study of Decision-Making Processes in Administrative Organization*. New York: The Macmillan Co.
- Skagerlund, K., Forsblad, M., Tinghög, G., & Västfjäll, D. (2022). Decision-making competence and cognitive abilities: Which abilities matter?. *Journal of Behavioral Decision Making*, 35(1), e2242.
- Socea, A. D. (2012). Managerial decision-making and financial accounting information. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 58, 47-55.
- Stamarski, C. S., & Son Hing, L. S. (2015). Gender inequalities in the workplace: the effects of organizational structures, processes, practices, and decision makers' sexism. *Frontiers in psychology*, 6, 1400.
- Stanovich, K. E., & West, R. F. (2000). 24. Individual Differences in Reasoning: Implications for the Rationality Debate?. *Behavioural and Brain Science*, 23(5), 665-726.
- Thaler, R. (1993). *Advances in Behavioral Finance*. New York, NY: Russell Sage.
- Tsakumis, G. T. (2007). The influence of culture on accountants' application of financial reporting rules. *Abacus*, 43(1), 27-48.

- Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases: Biases in judgments reveal some heuristics of thinking under uncertainty. *science*, 185(4157), 1124-1131.
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1981). The framing of decisions and the psychology of choice. *science*, 211(4481), 453-458.
- Usul, H. (2007). Davranışsal muhasebe. Asil Yayın Dağıtım. Ankara.
- Usul, H. (2021). Davranışsal Yönetim Muhasebesi. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Usul, H., & Çağlan, E. (2018). Nöromuhasebe. *World of Accounting Science*, 20(2). 450-465.
- Viviani, J. L., Lai, A. N., & Louhichi, W. (2018). The impact of asymmetric ambiguity on investment and financing decisions. *Economic Modelling*, 69, 169-180.
- Yang, H. L., & Wu, W. P. (2009). The effect of moral intensity on ethical decision making in accounting. *Journal of Moral Education*, 38(3), 335-351.
- Yang, X., Yang, S., Wang, Y., Zhang, S., & Luo, S. (2022). Understanding the paradox between tragedies of the commons and the anticommens: From a cognitive psychology perspective. *Frontiers in Psychology*, 13, 998642.

EXAMINING THE MODERATOR ROLE OF MATERIALISMS IN THE
RELATIONSHIP BETWEEN CONSUMER ETHNOCENTRISM AND BRAND
LOYALTY

TÜKETİCİ ETNOSENTRİZMİ VE MARKA BAĞILILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİDE
MATERYALİZMİN DÜZENLEYİCİLİK ROLÜNÜN İNCELENMESİ

TAYİBE ASLIM¹, UFUK AY²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, KTO Karatay Üniversitesi, Uluslararası Ticaret,
0009-0008-9563-9777

²Dr. Öğr. Üyesi, KTO Karatay Üniversitesi, Pazarlama, 0000-0003-2542-7214

Özet

Küreselleşmenin tüketimi tek tipleştirmeye yönelik doğal eğilimi farklı pazarları etkisi altına alan sosyal ve kültürel değerler sebebiyle frenlenir. İşte bu sosyo kültürel etkilerin en önemlilerinden biri milliyetçiliğin tüketim alanındaki yansıması olarak kabul edilmesi mümkün olan tüketici Etnosentrizmidir. Etnosentrik bir tüketici ülke ekonomisine zararı olduğunu düşündüğünden, işsizliğe sebep olabileceğinden ötürü ya da basitçe yurtseverlik kavramı ile örtüşmediğini düşündüğü için ithal (yabancı) ürünlerin satın alınmasına karşı çıkabilir, bununla beraber etnosentrik olmayan bir tüketici yabancı ürünleri tüketirken söz konusu ürünü sadece kendi özellikleri bakımından irdeleyip bu tip değerlendirmelerden uzak durabilir (Shimp ve Sharma, 1987:280). Kahve dükkanları (coffehouse) tüketici etnosentrizminin etkilerinin iyi gözlenebileceği bir sektör olarak düşünülebilir. Çünkü bu alanda hem çok iyi bilinen küresel markalar hem de yerel ölçekte tanınırlıkları olan ulusal markalar rekabet halindedir. Bu sektördeki markalar bir kahve satmanın ötesine geçerek bir tüketici deneyimi oluşturma peşinde oldukları için bir kısım müşterilerde yüksek bir marka bağlılığı oluşturmayı başarabilirler. Fakat sözünü ettiğimiz etnosentrik eğilimler, ulusal olmayan bu tip markalara yönelik geliştirilen marka bağlılığını azaltabilir. Fakat bu ilişki, tüketicinin genel olarak tüketme eylemini nasıl değerlendirdiğinin bir ölçüsü olan materyalizm seviyesine göre farklılaşabilir. Materyalizm tüketicinin maddi ve dünyevi değerlere verdiği önem ve mutluluğu maddi değerlerle ne kadar ilişkilendirdiğinin bir ölçüsü olarak tanımlanabilir (Belk, 1985)

Bu araştırmanın amacı etnosentrizm ve küresel ölçekte en iyi bilinen kahve dükkanı markalarından birine karşı geliştirilen marka bağlılığı arasındaki ilişkinin materyalizm seviyesine göre nasıl farklılaştığını incelemektir. 129 kişinin katıldığı ve verilerin online anket yöntemi ile toplandığı bu araştırmanın sonuçlarına göre etnosentrik eğilimler ve marka bağlılığı arasındaki ilişki düşük ve yüksek materyalizm seviyelerinde farklılaşmaktadır. Düşük materyalizm seviyesinde iki değişken arasındaki ilişki pozitif yönde ve anlamsızken ($\beta = .11$, $p = .35$) yüksek materyalizm seviyesinde negatif yönde ve anlamlı hale gelmektedir ($\beta = -.28$, $p = .03$). Beta katsayıları arasındaki bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır ($t(127) = -2.24$, $p = .01$). Bu sonuç paraya ve maddi değerlere önem veren tüketicilerin, yabancı ürünlere harcanan paranın ülke ekonomisine zarar verme potansiyelini yüksek görme eğiliminde oldukları için, etnosentrik eğilimleri arttıkça söz konusu markaya yönelik bağlılıklarında da bir azalma

meydana geldiği şeklinde yorumlanabilir. Fakat düşük materyalist değerlere sahip tüketiciler, paraya merkezi bir önem atfetmedikleri için etnosentrik eğilimleri ile söz konusu markaya yönelik sadakatleri arasında anlamlı bir ilişki kurmuyor olabilirler.

Anahtar Kelimeler: Tüketici Etnosentrizmi, materyalizm, marka bağlılığı.

Abstract

The influence of social and cultural values on different markets curbs the natural tendency of globalization to standardize consumption. Consumer ethnocentrism is a significant socio-cultural influence that reflects nationalism in the field of consumption. Ethnocentric consumers may refuse to buy imported products because they believe they harm the country's economy, cause unemployment, or do not align with patriotism. On the other hand, non-ethnocentric consumers evaluate the product based on its own merits and do not make any such evaluations while consuming foreign products. Coffeehouses are a sector where the effects of consumer ethnocentrism can be observed well, as both global and locally recognized brands compete in this sector. Brands in this sector go beyond selling coffee and strive to create a consumer experience, which can lead to high brand loyalty among some customers. However, ethnocentric tendencies may reduce brand loyalty towards non-national brands, but this relationship may depend on the level of materialism, which measures how consumers evaluate the act of consuming in general. The purpose of this study is to examine how the relationship between ethnocentrism and brand loyalty towards a well-known global coffee shop brand differs according to the level of materialism

The purpose of this study is to examine how the relationship between ethnocentrism and brand loyalty towards one of the best-known global coffee shop brands differs according to the level of materialism. One hundred twenty-nine respondents participated in this study, and the data were collected through an online survey method. According to the results of this study, the relationship between ethnocentric tendencies and brand loyalty differs at low and high materialism levels. While the relationship between the two variables is positive and insignificant at low materialism level ($\beta = .11$, $p = .35$), it becomes negative and significant at high materialism level ($\beta = -.28$, $p = .03$). This difference between the beta coefficients is statistically significant ($t(127) = -2.24$, $p = .01$). This result can be interpreted as a decrease in the loyalty towards the brand in question as their ethnocentric tendencies increase, since consumers who attach importance to money and material values tend to see the potential of the money spent on foreign products to harm the country's economy as high. However, consumers with low materialistic values may not establish a significant relationship between their ethnocentric tendencies and their loyalty towards the brand in question, since they do not attribute a central importance to money.

Keywords: Consumer Ethnocentrism, Materialism, Brand loyalty.

SABAHATTİN ALİ’NİN *DEĞİRMEN, KAĞNI VE SES* KİTAPLARINDA
TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK

Ramazan NAZLIGÜL¹

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili ve
Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, 0000-0002-1866-6666

Özet

Toplumcu gerçekçilik, 19 ve 20. yüzyılda fikir ve eserlerle ortaya konan bir anlayışın adıdır. Hareket noktası toplumdur. Toplumun sosyal ve ekonomik özelliklerini ele alır, onları zaman zaman siyasetle de harmanlayarak ifade eder. Topluma realist bir bakış açısıyla yönelen bu anlayış, sanatçıyı, gördüklerine karşı duyarsız kalmak yerine en azından sözle ve yazıyla müdahalede bulunmaya teşvik eder. Cumhuriyetin ilk yıllarıyla beraber Türk edebiyatında da görülmeye başlanan toplumcu gerçekçilik anlayışı Sabahattin Ali’yi de etkiler.

Sabahattin Ali (1907 – 1948), gerek yaşarken gerekse ölümünden sonra fikirleri ve eserleri ile tanınan; sosyal, siyasî ve edebî etkisini hâlâ sürdüren, eserlerinin okunurluğu hâlâ üst düzeyde olan Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı’nın önemli yazarlarından biridir. Bu bildiride edebiyatımızın önemli kalemlerinden Sabahattin Ali’nin toplumcu gerçekçi bir yazar olduğu fikri öne sürülmektedir. Bildiride, bu fikri destekleyecek bulgular tespit edilerek Sabahattin Ali’nin edebî anlayışı ve kişiliği ile toplumcu gerçekçi öykü yazarları arasındaki konumunun ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu amaçla yazarın çalışma hayatını geçirdiği Orta Anadolu coğrafyasındaki gözlemlerinden hareketle kaleme aldığı *Değirmen*, *Kağni* ve *Ses* kitaplarındaki öyküler incelendi ve öykülerdeki toplumcu gerçekçilikle alakalı unsurlar tespit edildi. Elde edilen bulgular sentezlenerek yazarın toplumcu gerçekçi anlayışı ortaya kondu. Çalışmada öykü analizleri yapılırken ‘Anlatım Bilimi’ yöntemleri kullanıldı. Öykülerde bu yöntemin alt başlıklarından olan olay, mekân, kişi ve zamanın incelemesi yapılarak her bir unsurun, üç kitabı meydana getiren öykülerdeki ortak kullanımlarının tespiti yapıldı. Ayrıca yazarın dili kullanım şekli de üslup özellikleri çerçevesinde değerlendirildi. Sonuç olarak Sabahattin Ali’nin gözlemlerini aktardığı Anadolu öykülerinde, toplumcu gerçekçiliği başarılı bir şekilde kullandığı ortaya kondu.

Anahtar kelimeler: Sabahattin Ali, toplumcu gerçekçilik, *Değirmen*, *Kağni*, *Ses*.

¹ Uzman Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Konya Selçuklu Atatürk Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi

DIJITAL BRİGES ON THE CULTURAL TRANSFER
KÜLTÜR AKTARIMINDA DİJİTAL KÖPRÜLER

Bengül BİROĞLU ŞAHBAZ, Ela CENGİZ, Elif Yağmur KOÇ

¹Öğretmen, Mezitli İmam Hatip Ortaokulu, Türkçe Öğretmeni, 0009-0008-1684-9670

²Öğrenci, Mezitli İmam Hatip Ortaokulu

³Öğrenci, Mezitli İmam Hatip Ortaokulu

Özet

Bu çalışmada yabancı uyruklu 6. sınıf öğrencilerine Türk kültür tarihindeki önemli isimlerin dijital etkinlikler yoluyla tanıtılması ve kültür aktarımı vasıtasıyla yabancı uyruklu öğrencilerin uyum sürecinin kolaylaşması hedeflenmiştir. Çalışmada dil- kültür ilişkisinden yola çıkılarak "kültür aktarımı" ve 21. yüzyıl becerileri bağlamında "dijital yetkinlik" kavramları irdelenmiştir. Yarı deneysel desenin kullanıldığı bu çalışmada rastgele belirlenmiş öğrencilerden oluşan deney ve kontrol grubuna ön anket ve son anket olarak "Kültür Aktarımında Dijital Köprüler Projesi Öğrenci Anketi" uygulanmış ve sonuçları analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında üç haftalık atölye çalışmalarını kapsayan etkinlik planı oluşturulmuş ve her bir haftada sırayla Dede Korkut, Nasrettin Hoca ve Yunus Emre'yle ilgili dijital etkinlikler hazırlanmıştır. Elde edilen ürünler e-kitap aracılığıyla bir araya getirilmiş ve proje ürünü olarak sunulmuştur. Ayrıca çalışmanın sonunda diğer branşlara ait öğretmenlerden de projeye dair görüşleri "Kültür Aktarımında Dijital Köprüler Projesi Uzman Görüşmesi Formu" ile derlenmiş ve sonuçları analiz edilmiştir. Çalışmanın sonunda yabancı uyruklu öğrencilerin Türk kültür tarihinde önemli yer tutan yukarıdaki isimler hakkında bilgi edindiği, dijital yeterliliklerini geliştirdikleri ve kültür aktarımı yoluyla Türkçemizin söyleyiş özelliklerinin kavradıkları tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda cinsiyet, sınıf seviyesi, anne-baba eğitim düzeyi gibi farklı değişkenlerin de araştırmaya dâhil edilebileceği önerilmiştir. Bu çalışma, TÜBİTAK 2204B 17. Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması'nda Adana Bölge Finalleri'nde sergilenmeye değer görülen projeler arasındadır.

Anahtar kelimeler: kültür aktarımı, dijital yetkinlik, dil ve edebiyat

Abstract

In this study, it is aimed to introduce important names in Turkish cultural history to 6th grade foreign students through digital activities and to facilitate the adaptation process of foreign students through cultural transmission. In the study, the concepts of "cultural transmission" based on the language-culture relationship and "digital competence" in the context of 21st century skills were examined based on the language-culture relationship. In this study, in which the quasi-experimental design was used, the "Digital Bridges in Cultural Transmission Project Student Questionnaire" was applied as a pre and post questionnaire to the experimental and control group consisting of randomly selected students, and the results were analyzed. Within the scope of the study, an activity plan covering three-week workshops was created and digital activities related to Dede Korkut, Nasrettin Hoca and Yunus Emre were prepared in order each week. The outcomes of the activities brought together as an e-book and presented as project product. In addition, at the end of the study, the opinions of the teachers belonging to other

branches about the project were compiled with the "Digital Bridges in Cultural transmission Project Expert Interview Form" and the results were analyzed. At the end of the study, it was determined that foreign students learned about the names above, which have an important place in the history of Turkish culture, developed their digital competencies and comprehended the pronunciation features of Turkish language through cultural transmission. At the end of the study, it was suggested that different variables such as gender, class level, and parental education level could be included in the study. This work is among the projects deemed worthy of being exhibited at the Adana Regional Finals of the TÜBİTAK 2204B 17th Secondary School Students Research Projects Competition.

Keywords: cultural transmission, digital competence, language and literature

1. GİRİŞ

Bu çalışma kapsamında yabancı uyruklu 6. sınıf öğrencilerine Türk kültür tarihinde önemli yer tutan Dede Korkut, Yunus Emre ve Nasrettin Hoca'nın tanıtılması ve kültür aktarımı yoluyla yabancı uyruklu öğrencilerin uyum sürecinin kolaylaştırılması hedeflenmiştir. Ayrıca farklı kültürleri tanıma ve farklı kültürlere saygı duyma, iş birliği içinde çalışma becerisinin geliştirilmesi de hedeflenmiştir. Öğrencilerin dijital yeterliliklerinin geliştirilmesi amacıyla da proje ürünleri dijital etkinlikler olarak tercih edilmiştir. Öğrencilerin çalışma kapsamında bilimsel araştırma sürecini de kavramaları önemsenmiştir. Yukarıda sözü edilen amaçlara ek olarak yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencilerinin bu çalışmayla Türkçenin zenginliğini, dil özelliklerini, köklü geçmişini de tanımaları beklenen hedefler arasındadır.

Bu çalışma kapsamında aşağıdaki hipotezler test edilmiş ve sonuçları tartışılmıştır.

1. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Dede Korkut'un adını duymuştur.
2. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Dede Korkut'un hikâyelerini okumuştur.
3. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Nasrettin Hoca'nın adını duymuştur.
4. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Nasrettin Hoca'nın fıkralarını okumuştur.
5. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Yunus Emre'nin adını duymuştur.
6. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Yunus Emre'nin şiirlerini okumuştur.
7. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri dijital etkinliklerden hoşlanırlar.
8. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce dijital oyun hazırlamıştır.

Bu çalışmada yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencilerine kültür aktarımını sağlamak amacıyla Türk kültür tarihinden üç önemli isim belirlenmiştir. Bunlar sırasıyla Dede Korkut, Nasrettin Hoca ve Yunus Emre'dir. Bu isimlerin Türk edebiyatının mihenk taşları olmasının yanı sıra her birinin farklı bir edebi türü de temsil ediyor olması seçim için tercih edilen kriterler arasındadır. Dede Korkut hikâyeleriyle, Nasrettin Hoca fıkralarıyla, Yunus Emre ise şiirleri ile tanınmaktadır.

Bu bölümde öncelikle çalışmaya konu olan bu kişiler hakkında kısa bilgiler verilmiş, ardından dil- kültür ilişkisi, kültür aktarımı ve dijital yetkinlik kavramları irdelenmiştir.

Dede Korkut kimdir? Dede Korkut; Hz Muhammed zamanına yakın bir dönemde yaşamış Oğuz Türklerinden önde gelen bir kişiydi. Allah'a ve peygambere yakınlığı sebebiyle din

işlerindeki bilgeliği onu kutsal kişi haline getirmiştir. Hatip ve şairdir, alp-erendir. Devlet işlerini, Oğuz törelerini, savaş ve barış nizamını bilen, beylerin ne müşkülü varsa çözen güngörmüş bir aksakaldır. Dede Korkut hikâyeleri dilden dile aktarılarak günümüze kadar ulaşmış ve 19. yüzyılda Dresden ve Vatikan nüshası olarak yazıya geçirilmiş 12 hikâyeden oluşan Dede Korkut Öyküleri; Oğuzların yaşamı, inanışları hakkında bizlere bilgi vermektedir (Kabaklı, 1994).

Türk kültürü ve yaşayışı hakkında önemli ipuçları sunan Dede Korkut hikâyelerinin yabancı uyruklu öğrenciler için kültür aktarımı bağlamında uygun materyaller olduğu ifade edilebilir. Hikâyelerde yer alan kahramanların, mekânların ve olayların olağanüstü unsurlarla bezenmiş olması da projenin hedef kitlesini oluşturan yaş grubundaki öğrencilerin dikkatini çektiği düşünülmektedir.

Nasreddin Hoca Kimdir? 13. yüzyılda Selçuklular döneminde yaşadığı rivayet edilen Nasreddin Hoca; edebiyat tarihimizde bugün bile insanları tebessüm ettiren fıkraları ile yer bulmuştur (Kabaklı, 1994, s.181). Güldüren, kısa öyküler olarak tanımlanan fıkralar içinde Nasreddin Hoca'nın fıkraları toplumcu ve beşeri mizah olarak öne çıkar. Güldürürken düşündürmeyi amaçlayan Hoca'nın fıkralarında ahlaka aykırı öğeler bulunmaz, daima sağduyu ön planda olur (Kabaklı, 1994, s. 185).

Nasreddin Hoca fıkraları insanlığın pek çok değerine hitap etmektedir. Ayrıca fıkralarda verilmek istenen mesajlar, düşündürücü, güldürücü ve ders verici niteliktedir. Fıkraların bu özellikleri Nasreddin Hoca'nın sadece Anadolu'da değil bütün dünya insanları arasında tanınmasını, anlaşılmasını ve sevilmesini sağlamıştır (Arıcı, 2018). Bu yönüyle yabancı uyruklu öğrenciler için önemli bir kültür aktarımı malzemesidir.

Öğrencilerin Türkçe derslerinde bu fıkralarla karşılaşmalarının sağlanması hem eğlenme ve gülmeyi hem de yaratıcı düşünmenin özelliklerinin tanınmasını ve günlük hayata uygulanmasını sağlayacaktır. Başta kültür ve değer aktarımı olmak üzere konuşma ve yazma becerisinin geliştirilmesi, kelime hazinesinin zenginleştirilmesi, diyalog oluşturma, örnekleme ve kıyaslama gibi anlatımın temeli olan unsurların kazandırılmasında bu ürünleri ders kitaplarında ve dolayısıyla sınıf içinde kullanmak mümkündür (Temizkan, 2011).

Güldürürken düşündüren Nasreddin Hoca fıkraları kısa ve akılda kalıcı oldukları için yabancı uyruklu öğrencilerin dikkatini çekmektedir. Nasreddin Hoca fıkralarının hem ele aldığı evrensel değerler, işlediği konular itibarıyla hem de çarpıcı ve akıcı üslubu ile bu çalışmanın hedef kitlesi için uygun olduğu söylenebilir.

Yunus Emre Kimdir? Yunus Emre'nin yaşadığı XIII. yüzyıl ve XIV. yüzyıl, Anadolu'da savaşların, toplumsal buhranların, karışıklıkların zirvede olduğu döneme rastlar. Büyük Selçuklu Devleti'nin devamı olan Anadolu Selçuklu Devleti'nin ilk dönemi, Haçlı Seferleri ile uğraşarak geçer. Cengiz Han'ın Orta Asya'yı istilası Türkmenlerin akın akın Anadolu'ya gelmesine sebep olur. Yunus Emre'nin şiirlerindeki kullandığı dil ve kelimeler kuşkusuz herkesi etkilemektedir. Yunus Emre, direk kalbe inen ve etkileyen bu sözleri nasıl elde etmiştir? Bu şiirleri söylemek, üstün bir yeteneğin ürünü müdür? Yoksa iyi bir eğitimin sonucu mudur? Ya da her ikisi birden mi gerçekleşmiştir? (Yıldırım, 2012).

Yunus Emre'nin Türkçeye ve Türk kültürüne verdiği önem eserlerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca Yunus Emre'nin eserlerinde göze çarpan evrensel insan sevgisi ve şiirlerindeki duru anlatım da söz konusu eserlerin proje kapsamındaki çalışmalar için uygun metinler olduğunu düşündürmektedir.

Dil -Kültür İlişkisi ve Kültür Aktarımı

Kültür (TDK Güncel Sözlük) tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin olarak tanımlanmaktadır.

Kültür, bir milletin tarihide oluşturduğu maddi ve manevi bütün değerlerdir. Bu durumu ifade etmek söz konusu olduğunda da ilk akla gelen şey dildir. Dil; insanla insan, insanla diğer var olan şeyler arasında birleştirici bir ilişki kurar. İnsan, ancak dili sayesinde insandır (Yazoğlu, 2005).

Dil öğretiminin temel amacı; bireylerin yetenekleri doğrultusunda kendilerini geliştirme, iletişim kurma ve kültürünü kuşaktan kuşağa aktarma yetisini kazanmalarınıdır. Dil vasıtasıyla gelecek kuşaklarla irtibatın sağlanması, kültürün aktarılması ve varlığını sürdürmesi aynı zamanda devletin ve milletin devamlılığını da sağlar. Ana dil insanları bir yığın olmaktan kurtaran, millet yapan ve onlara kimlik kazandıran yegâne unsurların başında gelir. Bu itibarla ana dil öğretimi yadsınamayacak derecede hayati öneme sahiptir. Türkçe bir kültür ve bilim dilidir (Bulut, 2013).

Kültür öğretimi, öğrencilerin Türk halkının yaşam tarzları, değerleri, tutumları ve inançlarıyla ilgili olarak Türk kültürü hakkındaki bilgilerini artırmaya olanak sağlamak için, Türk dili öğretiminin tamamlayıcı bir parçası olmalıdır (Ökten ve Kavanoz, 2014).

Dil, kültürü hem kurar hem de geliştirir. Dil genellikle hem toplumsallaşmayı hem de toplumsallaşmayla birlikte tarihsel sürekliliği sağlamakla, insan varlığını eksiksiz bir şekilde olanaklı kılar (Uygur'dan aktaran Yazoğlu, 2005).

Dil ve kültür birbirinden bağımsız düşünülmemeyecek iki önemli kavramdır. Dil olmadan kültürün var olması beklenemezken; kültür olmadan da dilin varlığını sürdürmesi mümkün olmaz. Eğitim, bir kültür aktarım süreci olarak düşünüldüğünde ise kullanılacak en etkili malzemeler dili ustalıkla işleyen kadim metinlerdir. Bu çalışmada yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri Türk kültüründeki önemli metinleri okurken hem Türk kültürünü tanıması hem de Türkçenin söyleyiş özellikleri ile tanışması amaçlanmıştır.

Dijital yeterlilik nedir? Bilimsel yeterlik, soruların belirlenmesi ve kanıta dayalı sonuç çıkarma amacıyla, doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığı ve metodolojisinden yararlanma yeteneği ve arzusuna atıfta bulunur. Teknolojik yeterlik, algılanan insan istek ve gereksinimlerine yanıt olarak bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülür. Her iki yeterlik alanı da, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimler ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarının farkında olmayı kapsar. Dijital yeterlik, Bilgi Toplumu Teknolojisinin iş, eğlence ve iletişim için güvenli ve erişilebilir kullanımını içerir. Bu yeterlik, bilgi iletişim teknolojilerindeki temel becerilerle desteklenir: bilgisayarların bilgiyi edinmek, değerlendirmek, saklamak, üretmek, sunmak ve değiş-tokuş etmekte kullanımı ve internet yoluyla işbirlikçi ağlarda iletişim kurmak ve katılımda bulunmak.(Bilasa ve Taşpınar; 2017)

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi 2006 yılında, **Hayat Boyu Öğrenme için Anahtar Yetkinlikler Hakkında Tavsiye Kararı'nı** kabul etmiştir. 2018'de güncellenen Tavsiye Kararı'nda ise istihdam oranlarını yüksek ve sürekli kılmak, yarının toplumu ve iş dünyası ışığında sosyal dayanışmayı teşvik etmek için doğru beceri ve yetkinliklere olan ihtiyaçlara vurgu yapılmış, 8 anahtar yetkinlik güncel gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda şu şekilde güncellenmiştir: Okuma yazma yetkinliği, Çoklu dil yetkinliği, Matematiksel yetkinlik ve bilim, teknoloji ve mühendislikte yetkinlik, Dijital yetkinlik, Kişisel, sosyal ve öğrenmeyi öğrenme yetkinliği, Vatandaşlık yetkinliği, Girişimcilik yetkinliği, Kültürel farkındalık ve ifade yetkinliği.(Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi erişim tarihi 05.04.2023)

Hayat Boyu Öğrenme için sekiz anahtar yetkinlikten biri olan “dijital yetkinlik” kısaca bilgi teknolojisini etkili ve verimli olarak kullanmak şeklinde tanımlanabilir. Günümüzde eğitim-öğretim süreçlerini de teknolojidenden bağımsız düşünmek neredeyse mümkün değildir. Teknoloji eşliğinde planlanan öğretim süreçleri öğrencinin derse olan motivasyonunu artırırken, dijital yeterliliği de desteklemektedir. Bu çalışma neticesinde sunulan ürünün de pek çok farklı uygulamanın derlendiği bir e-kitap olması fikri yukarıdaki açıklamalardan doğmaktadır.

2. YÖNTEM

Yarı deneysel desenin kullanıldığı bu çalışma nicel bir araştırmadır. Deneysel model, araştırmacının kontrolü altında, değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini keşfetmek için gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma alanıdır (Büyüköztürk, 2007; Karasar, 2005). Yarı deneysel desen, bütün değişkenlerin kontrol altına alınmasının mümkün olmadığı durumlarda özellikle eğitim alanındaki araştırmalarda en çok kullanılan deneysel desendir. Bu modelde gruplar yansız atama yoluyla deney ve kontrol grubu olarak oluşturulur (Balcı, 2001; Büyüköztürk, 2007). Araştırmada yarı deneysel desen kullanıldığından evren ve örneklem seçilmemiş, bunun yerine çalışma grupları alınıp grupların eşitliği üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın çalışma grubunda altıncı sınıfın A ve B şubelerinde öğrenim gören 30 yabancı uyruklu öğrenci yer almaktadır. Öncelikle her iki şubede yer alan 30 yabancı uyruklu öğrenciye “Kültür Aktarımında Dijital Köprüler Projesi Öğrenci Anketi” uygulanmış ve sonuçları analiz edilmiştir. Ardından A şubesindeki 15 yabancı uyruklu öğrenci kontrol grubu olarak öğrenimlerine programa uygun şekilde devam etmişler, B şubesindeki 15 yabancı uyruklu öğrenci ise deney grubu olarak belirlenmiş ve proje etkinlikleri 3 hafta süre ile B şubesinde uygulanmıştır. Üç haftalık atölye çalışmasının sonunda deney ve kontrol grubuna “Kültür Aktarımında Dijital Köprüler Projesi Öğrenci Anketi” yeniden uygulanmış, sonuçları analiz edilip karşılaştırılmıştır.

Deney grubuyla yapılan atölye çalışmalarının ilki Mart ayının ikinci haftasında “Dede Korkut’u Tanıyalım” adıyla gerçekleştirilmiştir. Atölyede Dede Korkut’un kim olduğu hakkında öğrencilere bilgi verilmiş, hikâyeleri okunmuş ve değerlendirilmiştir. Ayrıca dijital etkinlik olarak “wordwall” aracı ile Dede Korkut ve eserleri hakkında oyunlar tasarlanmıştır.

Mart ayının üçüncü haftasında “Nasrettin Hoca’yı Tanıyalım” atölyesi yapılmıştır. Çalışmada Nasrettin Hoca tanıtılmış ve fıkraları okunarak tartışılmıştır. Etkinlik sonunda “menti” aracı ile Nasrettin Hoca hakkında beyin fırtınası yapılmıştır.

Mart ayının dördüncü haftasında ise “Yunus Emre’yi Tanıyalım” atölyesi gerçekleştirilmiş. Yunus Emre’nin kişiliği ve eserleri tanıtılmıştır. Etkinlik sonunda “canva” aracı ile Yunus Emre hakkında afiş çalışmaları yapılmıştır.

Deney grubu tarafından hazırlanan tüm ürünler “bookcreator” aracı ile e-kitap olarak tek bir eserde toplanmış ve sunulmuştur.

3. BULGULAR

Bu bölümde deney ve kontrol grubu öğrencilerine ön anket ve son anket olarak uygulanan “Kültür Aktarımında Dijital Köprüler Projesi Öğrenci Anketi” sonuçları analiz edilmiştir.

Tablo 1 Kültür Aktarımında Dijital Köprüler Projesi Öğrenci Anketi Sonuçları

Kontrol Grubu	Deney Grubu	Kontrol Grubu	Deney Grubu
Ön Anket	Ön Anket	Ön Anket	

						Son Anket
1	<i>Daha önce Dede Korkut'un adını hiç duymadım.</i>	Evet Hayır	%93,3	%93,3	%93,3	%0
2	<i>Daha önce Dede Korkut'un hikâyelerini okudum.</i>	Evet Hayır	%13,3	%6,7	%13,3	%100
3	<i>Daha önce Nasrettin Hoca'nın adını hiç duymadım.</i>	Evet Hayır	%93,3	%86,7	%93,3	%0
4	<i>Daha önce Nasrettin Hoca'nın fıkralarını okudum.</i>	Evet Hayır	%6,7	%6,7	%6,7	%100
5	<i>Daha önce Yunus Emre'nin adını hiç duymadım.</i>	Evet Hayır	%100	%86,7	%100	%0
6	<i>Daha önce Yunus Emre'nin şiirlerini okudum.</i>	Evet Hayır	%0	%6,7	%0	%100
7	<i>Dijital etkinlikler yapmaktan hoşlanırım.</i>	Evet Hayır	%6,7	%20	%6,7	%93,3
8	<i>Daha önce hiç dijital oyun hazırladım.</i>	Evet Hayır	%6,7	%13,3	%6,7	%100

1. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Dede Korkut'un adını duymuştur.

Tablo 1'de (birinci madde) gösterildiği üzere ön anket sonuçlarında hem deney hem de kontrol grubundaki yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencilerinden %93,3'ünün daha önce Dede Korkut'un adını hiç duymadığı anlaşılmaktadır. Aynı madde için son anket sonuçları karşılaştırıldığında ise kontrol grubu öğrencilerinin %93,3'ü daha önce Dede Korkut'un adını hiç duymadığını ifade ederken deney grubu öğrencilerinde bu oran %0'dır. Söz konusu madde için deney grubunun ön anket sonucu %93,3 iken, son anket sonucu %0'dır.

2. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Dede Korkut'un hikâyelerini okumuştur.

Tablo 1'de (ikinci madde) gösterildiği üzere ön anket sonuçlarında kontrol grubu öğrencilerinin %13,3'ü; deney grubu öğrencilerinin ise %6,7'si daha önce Dede Korkut'un hikâyelerini okuduklarını belirtmişlerdir. Aynı madde için son anket sonuçları karşılaştırıldığında ise kontrol grubu öğrencilerinin %13,3'ü; deney grubu öğrencilerinin ise %100'ü Dede Korkut'un

hikâyelerini okuduklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu madde için deney grubunun ön anket sonuçlarında %6,7 olan oranı, son ankette %100'e yükselmiştir.

3. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Nasrettin Hoca'nın adını duymuştur.

Tablo 1'de (üçüncü madde) gösterildiği üzere ön anket sonuçlarında kontrol grubu öğrencilerinin %93,3'ü; deney grubu öğrencilerinin ise %86,7'si daha önce Nasrettin Hoca'nın adını duymadıklarını belirtmişlerdir. Aynı madde için son anket sonuçları karşılaştırıldığında ise kontrol grubu öğrencilerinin %93,3'ü; deney grubu öğrencilerinin ise %0'ı daha önce Nasrettin Hoca'nın adını duymadıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu madde için deney grubunun ön anket sonuçlarında %86,7 olan oran, son anket sonucunda %0 olarak gözlemlenmiştir.

4. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Nasrettin Hoca'nın fıkralarını okumuştur.

Tablo 1'de (dördüncü madde) gösterildiği üzere ön anket sonuçlarında kontrol grubu ve deney grubu öğrencilerinin ise %6,7'si Nasrettin Hoca'nın fıkralarını okuduklarını belirtmişlerdir. Aynı madde için son anket sonuçları karşılaştırıldığında ise kontrol grubu öğrencilerinin %6,7'si; deney grubu öğrencilerinin ise %100'ü Nasrettin Hoca'nın fıkralarını okuduklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu madde için deney grubunun ön anket sonuçlarında %6,7 olan oran; son anket sonucunda %100 olarak gözlemlenmiştir.

5. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Yunus Emre'nin adını duymuştur.

Tablo 1'de (beşinci madde) gösterildiği üzere ön anket sonuçlarında kontrol grubu öğrencilerinin %100'ü; deney grubu öğrencilerinin ise %86,7'si daha önce Yunus Emre'nin adını hiç duymadıklarını belirtmişlerdir. Aynı madde için son anket sonuçları karşılaştırıldığında ise kontrol grubu öğrencilerinin %100'ü; deney grubu öğrencilerinin ise %0'ı daha önce Yunus Emre'nin adını hiç duymadıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu madde için deney grubunun ön anket sonuçlarında %86,7 olan oran, son anket sonucunda %0 olarak gözlemlenmiştir.

6. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce Yunus Emre'nin şiirlerini okumuştur.

Tablo 1'de (altıncı madde) gösterildiği üzere ön anket sonuçlarında kontrol grubu öğrencilerinin %0'ı; deney grubu öğrencilerinin ise %6,7'si daha önce Yunus Emre'nin şiirlerini okumadıklarını belirtmişlerdir. Aynı madde için son anket sonuçları karşılaştırıldığında ise kontrol grubu öğrencilerinin %0'ı; deney grubu öğrencilerinin ise %100'ü daha önce Yunus Emre'nin şiirlerini okuduklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu madde için deney grubunun ön anket sonuçlarında %6,7 olan oran, son anket sonucunda %100 olarak gözlemlenmiştir.

7. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri dijital etkinliklerden hoşlanırlar.

Tablo 1'de (yedinci madde) gösterildiği üzere ön anket sonuçlarında kontrol grubu öğrencilerinin %6,7'si; deney grubu öğrencilerinin ise %20'si dijital etkinlikler yapmaktan hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Aynı madde için son anket sonuçları karşılaştırıldığında ise kontrol grubu öğrencilerinin %6,7'si; deney grubu öğrencilerinin ise %93,3'ü dijital etkinlikler yapmaktan hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu madde için deney grubunun ön anket sonuçlarında %20 olan oran, son anket sonucunda %93,3 olarak gözlemlenmiştir.

8. Yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencileri daha önce dijital oyun hazırlamıştır.

Tablo 1’de (sekizinci madde) gösterildiği üzere ön anket sonuçlarında kontrol grubu öğrencilerinin %6,7’si; deney grubu öğrencilerinin ise %13,3’ü daha önce dijital oyun hazırladıklarını belirtmişlerdir. Aynı madde için son anket sonuçları karşılaştırıldığında ise kontrol grubu öğrencilerinin %6,7’si; deney grubu öğrencilerinin ise %100’ü daha önce dijital oyun hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu madde için deney grubunun ön anket sonuçlarında %13,3 olan oran, son anket sonucunda %100 olarak gözlemlenmiştir.

Bu çalışma sonunda aynı okulda görev yapan farklı branşlara ait öğretmenlerden “Kültür Aktarımında Dijital Köprüler Projesi Uzman Görüşmesi Formu” ile projeye ait görüşleri derlenmiş ve sonuçları analiz edilmiştir.

Türkçe öğretmeni Ö.Ç. *“Projeyi oldukça ilgi çekici buldum. Konusu çok hoşuma gitti. Projenin kültür aktarımını sağlamada oldukça etkili olduğunu düşünüyorum. Yabancı uyruklu öğrencilerin Dede Korkut, Nasrettin Hoca ya da Yunus Emre gibi edebiyatımızdaki önemli isimleri tanımadıklarını daha önce de gözlemlemiştik. Bu proje vasıtasıyla bu kişiler hakkında bilgi sahibi olup eserlerini okuduklarını düşünüyorum. Ayrıca teknolojinin de proje çalışmalarına dâhil edilmesini çok yerinde buldum. Çünkü günümüzdeki öğrenciler böyle etkinliklere çok yatkın. Proje çalışmalarına teknoloji de girince hem kalıcı öğrenme sağlanmış hem de çalışmalar eğlenceli bir hal almış. Emek veren herkesi kutluyorum.”*

Sosyal Bilgiler öğretmeni F. K. *“Proje çalışmalarına konu olan tarihi isimler bizim için çok önemli kişilerdir. Çünkü bu kişilerin eserleri ana dilimizin en seçkin öğeleridir. Doyasıyla yabancı uyruklu öğrencilere dil öğretim sürecine Dede Korkut, Nasrettin Hoca ve Yunus Emre gibi şahsiyetlerin dâhil edilmesini çok olumlu buluyorum. Kültür aktarımını da böylelikle daha etkili şekilde gerçekleştirdiğimize inanıyorum. Proje çalışmalarını yakından inceleme fırsatım oldu. Çocukların dijital etkinlikler yoluyla atölye çalışmalarına daha çok ilgi duyduğunu gözlemledim. Başarılı ve etkili bir çalışma olduğunu düşünüyorum.”*

Bilişim teknolojileri öğretmeni M.E.B. *“Projeyi özellikle dijital etkinlikler bağlamında değerlendirdim. Seçilen uygulamaların altıncı sınıf öğrencilerinin seviyesine oldukça uygun olduğu kanaatindeyim. Daha önce bu tip etkinlikler yapmamış öğrencilerin bile atölye çalışmalarında kolaylıkla uygulamaları kullanabildiğini söyleyebilirim. Öğrencilerimiz için eğlenceli ve verimli bir proje süreci oldu.”*

4.SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmaya ait bulgular incelendiğinde atölye çalışmaları sonrasında deney grubu öğrencilerinin cevaplarında olumlu yönde belirgin bir değişim göze çarpmaktadır. Deney grubu öğrencilerinin son anket sonuçları incelendiğinde öğrencilerin tamamının Dede Korkut, Nasrettin Hoca ve Yunus Emre’nin adını duydukları ve eserlerini okudukları tespit edilmiştir. Ayrıca deney grubu öğrencilerinin son test sonuçlarında öğrencilerin tamamına yakınının dijital oyun hazırlamaktan hoşlandığı ve deney grubu öğrencilerinin tamamının da dijital oyun hazırladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Projenin sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde ise araştırmaya katılan yabancı uyruklu altıncı sınıf öğrencilerinin proje kapsamında ele alınan tarihi kişiler hakkında bilgi sahibi olduğu, söz konusu öğrencilere Türk kültürünün tanıdığı ve aktarıldığı, dolayısıyla Türkçenin söyleyiş özelliklerinin hissettirildiği ifade edilebilir.

Ayrıca araştırma kapsamında öğrencilerin dijital yetkinliklerinin de geliştirildiği saptanmıştır.

Proje ürünü olarak hazırlanan dijital etkinlikler bir e-kitapta toplanmış ve sunulmuştur. Aşağıda eserlerin bağlantı adresleri sıralanmıştır.

E-kitap bağlantısı: [Kültür Aktarımında Dijital Köprüler e-kitabı](#)

Dede Korkut, Nasrettin Hoca ve Yunus Emre ile ilgili jigsawplanet uygulaması ile hazırlanan yapboz oyunu bağlantıları:

[Dede Korkut yapboz oyunu](#)

[Yunus Emre yapboz oyunu](#)

[Nasrettin Hoca yapboz oyunu](#)

Dede Korkut'u Tanıyalım atölyesinde wordwall uygulaması ile hazırlanan eğitici oyunların bağlantıları

<https://wordwall.net/resource/54714343>

<https://wordwall.net/resource/54742038>

<https://wordwall.net/resource/54742157>

Nasrettin Hoca'yı Tanıyalım atölyesinde menti uygulaması ile hazırlanan beyin fırtınası etkinliği bağlantısı

<https://www.menti.com/al925vkn1ymz>

Bu çalışmanın sonunda aşağıda maddeler halinde sıralanmış bazı öneriler sunulabilir.

- Çalışma ortaokulun diğer sınıfları veya lise seviyesinde de uygulanabilir.
- Çalışmaya kültür tarihimizdeki başka isimler ve eserleri de dâhil edilebilir.
- Dijital etkinlikler farklı uygulamalarla çeşitlendirilebilir.
- Çalışmaya katılan öğrenci ve danışman sayısı artırılıp ulusal düzeyde bir araştırma yapılabilir.
- Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşayan yabancı uyruklu öğrencilerin bölgesel düzeydeki farkları incelenebilir.
- Çalışmaya cinsiyet değişkeni, anne- baba eğitim düzeyi, Türkiye'de geçirdiği zaman vb. değişkenler de dâhil edilip sonuçları test edilebilir

5.KAYNAKÇA

Arıcı, A. F. (2018). Eğitsel Yönleriyle Nasreddin Hoca Fıkraları: Bir İçerik Analizi . Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

BALCI, A. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

BİLASA, P., & TAŞPINAR, M. (2017). HAYAT BOYU ÖĞRENME KAPSAMINDA ANAHTAR YETERLİLİKLERİN BELİRLENMESİ: TÜRKİYE İÇİN DURUM ANALİZİ. Milli Eğitim Dergisi, 46(215), 129-144.

Bulut, M. (2013). TÜRKÇE EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNDE DİL VE KÜLTÜR AKTARIMI ARACI OLARAK ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİN ÖNEMİ. Electronic Turkish Studies, 8(13).

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2007). Deneysel Desenler Öntest-Sontest Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kabaklı, A. (1994) Türk Edebiyatı

- KARASAR, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (15. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, D. (2009). Yunus Emre ve seçme beyitler. Vilayet Kitabevi, Sivas.
- Ökten, C. E., & Kavanoz, S. (2014). YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİ HEDEFLEYEN DERS KİTAPLARINDA KÜLTÜR AKTARIMI. *Electronic Turkish Studies*, 9(3).
- Sakaoğlu, S. ve Alptekin, A. B. (2009). Nasreddin Hoca. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Temizkan, M. (2013). TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE YARATICI DÜŞÜNMEYİ GELİŞTİRME BAKIMINDAN NASREDDİN HOCA FIKRALARI . *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 8 (16) , 195-223
- TDK Güncel Sözlük, (2023) <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi 04.04.2023)
- Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (2023) <https://tyc.gov.tr> (Erişim Tarihi 05.04.2023)
- Yazoğlu, R. (2005). Dil-kültür ilişkisi. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 2(5), 123-143.
- Yıldırım, Y. (2012) Yunus Emre Belgeler, Bilgiler, Karaman Valiliği ve Karaman Belediyesi.

EVALUATION OF PIRLS 2021 TURKIYE RESULTS
PIRLS 2021 TÜRKİYE SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Burçin COŞKUN

Dr., Trakya Üniversitesi, Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, 0000-0002-6974-4353

Özet

Bu çalışmada Türkiye'nin Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Araştırması (PIRLS-Progress in International Reading Literacy Study) 2021 yılı verileri kullanılarak ev, öğrenci ve okul anketlerinden elde edilen bazı değişkenlerin düzeylerine ilişkin okuma puanları ve öğrenci yüzdeleri, PIRLS 2021 uluslararası ortalama okuma puanları ve öğrenci yüzdeleri ile karşılaştırılmıştır. PIRLS, dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma başarısındaki eğilimlerini belirleme amacı taşıyan uluslararası bir değerlendirmedir. PIRLS, 2001 yılından bu yana beş yılda bir gerçekleştirilmektedir. PIRLS 2021 değerlendirmesine 57 ülke katılmıştır. PIRLS 2021 verileri COVID-19 salgınının öğrenci öğrenimi üzerindeki olası etkilerini değerlendirmek için değerli bir kaynaktır. Türkiye PIRLS'ye 2001 ve 2021 yıllarında katılmıştır. PIRLS 2021 değerlendirmesi Türkiye'nin okuma başarısında 20 yıldaki gelişimini değerlendirmeye olanak sağlaması bakımından da önemlidir. PIRLS 2021 Türkiye örneklemini 192 okuldaki 6032 dördüncü sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmada mevcut durum ortaya konulmaya çalışıldığı için araştırma modeli betimsel tarama modelidir. PIRLS 2021 sonuçlarına göre Türkiye PIRLS 2021'de 496 puan ile 57 ülke arasında 39. sırada yer almıştır. Türkiye 2001 yılı ile karşılaştırıldığında okuma puanında 47 puanlık bir artış göstermiş ancak 2001'de olduğu gibi 2021 değerlendirmesinde de uluslararası ortalamasının altında başarı göstermiştir. 2021 yeterli düzeylerdeki öğrenci yüzdesi 2001 yeterli düzeyleri ile karşılaştırıldığında Türkiye, ileri, üst ve orta yeterli düzeylerdeki öğrenci oranını artırmıştır. Türk öğrencilerin PIRLS 2021 yeterli düzeyleri uluslararası yeterli düzeyleri ile karşılaştırıldığında ise öğrenci yüzdelerinin tüm yeterli düzeylerinde ortalamasının altında olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ev geçmişi ile ilgili veriler değerlendirildiğinde, ailenin sosyoekonomik statüsü değişkenine ilişkin bulgulara göre düşük ve yüksek sosyoekonomik statülü öğrenciler arasındaki okuma başarısı farkı oldukça yüksektir. Evde sık sık ilkökul öncesi okuma faaliyetleri gerçekleştirmek öğrencilerin okuma başarısında büyük bir artış sağlamaktadır. Yine ailesi okumayı seven öğrenciler ailesi okumayı sevmeyen öğrencilere göre daha yüksek okuma başarısı göstermiştir. İlkokula başlarken erken okuryazarlık görevlerini gerçekleştirmede çok iyi olan öğrenciler, bu konuda iyi olmayan öğrencilere göre okumada daha yüksek puan almıştır. Ancak Türkiye'de öğrencilerin %50'sinden daha fazlası bu becerileri gerçekleştirmede iyi değildir. Hem uluslararası ortalamaya, hem de Türkiye verilerine göre varlıklı öğrenci oranı yüksek olan okullarda öğrenim gören öğrencilerin okuma puanı daha dezavantajlı okulların öğrencilerine göre daha yüksektir. Bununla birlikte Türkiye'de öğrencilerin %50'sinden fazlası daha dezavantajlı okulların öğrencileridir.

Anahtar kelimeler: Okuma başarısı, PIRLS 2021, dördüncü sınıf

Abstract

In this study, using PIRLS 2021 data, reading scores and student percentages related to the levels of some variables obtained from home, student, and school surveys were compared with

PIRLS 2021 international average reading scores and student percentages. PIRLS is an international assessment aimed at determining the trends in reading achievement of fourth-year students. PIRLS has been held every five years since 2001. 57 countries participated in the PIRLS 2021 assessment. PIRLS 2021 data is a valuable resource for assessing the potential impact of the COVID-19 pandemic on student learning. Turkiye joined PIRLS in 2001 and 2021. The PIRLS 2021 assessment is crucial because it will enable us to analyze Turkiye's progress in terms of reading achievement over the past twenty years. The PIRLS 2021 Turkiye sample consists of 6032 fourth grade students in 192 schools. The research model is the descriptive survey model since the study seeks to reveal the current situation. According to PIRLS 2021 results, Turkiye ranked 39th among 57 countries with 496 points. Turkiye's reading score increased by 47 points from 2001 to 2021, although, like in 2001, it was still below the international average. Turkiye has seen an increase in the proportion of students with advanced, high, and intermediate proficiency levels as compared to the proficiency levels of the students in 2001. The student percentages are below the average at all proficiency levels when the PIRLS 2021 proficiency levels of Turkiye are compared to the international proficiency levels. When the data about the home background of the students is evaluated, the difference in reading achievement between the students with low and high socioeconomic status is quite high, according to the findings related to the socioeconomic status of the family. Students' reading success increases significantly, when they engage in frequent pre-primary reading activities at home. Again, students whose families enjoy reading perform better in reading than students whose families do not. At the beginning of primary school, students who performed early literacy activities well outperformed students who did not. However, more than 50% of students in Turkiye are not good at performing these skills. The reading scores of students attending schools with a high percentage of affluent students are higher than those from disadvantaged schools, according to both the international average and Turkiye's data. However, more than 50% of students in Turkiye are from more disadvantaged schools.

Keywords: Reading achievement, PIRLS 2021, fourth grade

**THE EFFECT OF HOME EDUCATIONAL RESOURCES ON THE MATHEMATICS
ACHIEVEMENT OF EIGHTH GRADE STUDENTS: TIMSS 2015-2019 EXAMPLE**

**EVDEKİ EĞİTSEL KAYNAKLARIN SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
MATEMATİK BAŞARISINA ETKİSİ: TIMSS 2015-2019 ÖRNEĞİ**

Burçin COŞKUN

Dr., Trakya Üniversitesi, Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, 0000-0002-6974-4353

Özet

Çalışmada Türkiye'deki sekizinci sınıf öğrencilerin TIMSS 2015 ve 2019 matematik başarısında evdeki eğitsel kaynakların (kendine ait oda, kitap sayısı vb. gibi) etkisi araştırılmıştır. TIMSS öğrencilerin başarı eğilimleri hakkında bilgi vermenin yanında, öğrenci, ev, öğretmen ve okul anketleri ile de bilgi toplayan kapsamlı, uluslararası bir değerlendirmedir. Türkiye'nin TIMSS sekizinci sınıf matematik başarı puanı yıllara göre artış göstermiştir. Ancak Türkiye tüm değerlendirmelerde uluslararası ortalamasının altında kalmıştır. İlişkisel araştırma modeli ile tasarlanan bu çalışmada TIMSS 2015 ve 2019 verileri çok düzeyli modelleme yöntemi kullanılarak HLM8 programı ile analiz edilmiştir. Bağımlı değişkenler öğrencilerin TIMSS başarı puanlarını temsil eden, beş olası değerdir. İki düzeyli modellemenin öğrenci düzeyinde öğrencinin evindeki kitap sayısı, kendine ait bir oda, çalışma masası, bilgisayar ve internetin olup olmadığı, ebeveynlerinin en yüksek eğitim düzeyi gibi eğitimi destekleyici ev kaynaklarını ifade eden değişkenler ile birlikte cinsiyet ve testin dili bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Okul düzeyinde, okulun sosyoekonomik statüsü bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Koşulsuz model bulgularına göre, TIMSS 2015 için öğrenci başarısındaki varyansın %34'ü, TIMSS 2019 için %35'i okullar arasındaki farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Tüm değişkenlerin birlikte incelendiği model bulgularına göre, model ile TIMSS 2015 için okul düzeyindeki varyansın %69'u, TIMSS 2019 için %70'i açıklanmaktadır. Okulun sosyoekonomik statüsü öğrencilerin TIMSS 2015 ve TIMSS 2019 matematik başarısına etkisi en yüksek değişkendir. TIMSS 2015 için öğrenci başarısına etkisi en yüksek öğrenci düzeyi değişkenleri, evde paylaşılan bir bilgisayarın varlığı ve kitap sayısıdır. TIMSS 2019 için öğrenci başarısına etkisi en yüksek öğrenci düzeyi değişkenleri ise çalışma masası ve kitap sayısıdır. Cinsiyet her iki değerlendirmede de öğrencilerin matematik başarısında anlamlı bir fark yaratmamıştır. Testin dilini evde konuşma sıklığındaki artış hem TIMSS 2015 hem de TIMSS 2019 için öğrencilerin matematik başarısını artırmaktadır. Yine, öğrencinin evindeki kitap sayısı arttıkça matematik başarısı da artmaktadır. Kendine ait bir çalışma masasına sahip olan öğrenciler matematikte daha başarılıdır. TIMSS 2019 için kendine ait bir odası olan öğrencilerin matematik başarısının daha düşük olduğu söylenebilir. TIMSS 2015 için değişkenin başarıya etkisi negatif yönde olmakla birlikte anlamlı bulunmamıştır. Öğrencinin evinde internet olup olmaması matematik başarısında her iki değerlendirme için de anlamlı bir fark yaratmamaktadır. Bununla birlikte, eğitim düzeyi yüksek anne babaların çocukları matematikte daha başarılıdır.

Anahtar kelimeler: Matematik başarısı, TIMSS 2015, TIMSS 2019, sekizinci sınıf

Abstract

In the study, the effect of educational resources at home (such as their own room, number of books, etc.) on the TIMSS 2015 and 2019 mathematics achievement of eighth grade students in Türkiye was investigated. TIMSS is a comprehensive, international assessment that not only provides information on student achievement trends but also collects information through student, home, teacher, and school surveys. Türkiye's TIMSS eighth grade mathematics achievement score has increased over the years. However, Türkiye showed success below the international average in all assessments. In this study, which was designed with a correlational research model, TIMSS 2015 and 2019 data were analyzed with the HLM8 program using the multilevel modeling method. The dependent variables are five plausible values that represent students' TIMSS achievement scores. In the two-level modeling at the student level, the variables expressing the home resources supporting education, such as the number of books in the student's home, the availability of a room, desk, computer, and internet, and the highest education level of the parents, as well as the gender and the language of the test, were used as independent variables. At the school level, the socioeconomic status of the school variable was used. The results of the unconditional model showed that school-level variations account for 34% of the variance in student achievement for TIMSS 2015 and 35% for TIMSS 2019. According to the model results with all variables examined simultaneously for TIMSS 2015 and TIMSS 2019, the model explained 69% and 70%, respectively, of the variance at the school level. The socioeconomic status of the school is the variable that has the highest effect on the mathematics achievement of students in TIMSS 2015 and TIMSS 2019. In both assessments, students' mathematics achievement was unaffected by their gender. For both the TIMSS 2015 and 2019, students' mathematics achievement rises when they speak the test language at home more frequently. Once more, a student's success in mathematics increases as their home library grows. For both assessments, students who have their own desk perform better in mathematics. For TIMSS 2019, it can be argued that children who have their own room perform less well in mathematics. The variable's effect on achievement was determined to be negative but not statistically significant for TIMSS 2015. The student's mathematics score on the two assessments is not significantly affected by whether or not they have access to the internet at home. However, children of parents with higher levels of education are more successful in mathematics.

Keywords: Mathematics achievement, TIMSS 2015, TIMSS 2019, eight grade

OKUL MÜDÜRLERİNİN DÖNÜŞÜMCÜ LİDERLİK ÖZELLİKLERİ İLE OKUL ETKİLİLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Müslim ALANOĞLU¹, Songül KARABATAK²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri,

<https://orcid.org/0000-0003-1828-4593>

²Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, <https://orcid.org/0000-0002-1303-2429>

Özet

Bu araştırmanın amacı okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özellikleri ile okul etkililiği arasındaki ilişkiyi öğretmen görüşlerine göre incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek için uygun örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılan 174 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ile birlikte dönüşümcü liderlik ölçeği ve okul etkililiği ölçeği kullanılmıştır. Verilerin betimsel analiz sonuçları okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özellikleri, alt boyutları ve okul etkililiği ortalama puanlarının öğretmenlerin algılarına göre katılıyorum düzeyinde olduğu görülmüştür. Korelasyon analizi sonuçları ise okul etkililiği ile okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik, vizyon geliştirme, bireysel düşünce ve entellektüel teşvik boyutları arasında yüksek düzeyde pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucu doğrultusunda okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik becerilerinin geliştirilmesi ve okul etkililiğinin artırılması konusunda bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dönüşümcü liderlik, okul etkililiği, öğretmen

Giriş

Toplumun temel taşlarından birisi olan okullar bireylerin yetiştiği ve geleceğe hazırlandığı kurumlar olarak işlevlerini eğitim aracılığıyla yürütürler. Bu nedenle, okulların etkili bir şekilde işleyebilmesi ve başarı sağlayabilmesi önemlidir ve bu başarı eğitim kalitesiyle yakından ilişkilidir. Eğitimin etkililiği, bir eğitim sisteminin bileşenlerinin ve paydaşlarının arzulanan hedeflere ve etkilere ulaşma derecesi olarak tanımlanabilir (Burušić vd., 2016). Eğitim sistemleri bağlamında hedefler ve etkiler değerlendirildiğinde, öğrenci başarısına daha fazla katkıda bulunan eğitim sisteminin ve eğitim kurumlarının diğerlerinden daha etkili olduğunu söylemek mümkündür (Sammons, 2007; Scheerens vd., 2007). Bu bağlamda, okul etkililiği kavramı okullar arasındaki farklılıkları tanımlamak için kullanılır (Goldstein, 1997) ve öğrenci başarısına daha fazla katkıda bulunan okulların daha etkili okullar oldukları kabul edilir (Bezirtzoglou, 2004). Ancak okulun amaçlarına ulaşma ve çevreye uyum sağlama düzeyi (Hoy ve Miskel, 2011) veya örgütün ve üyelerinin ihtiyaçlarını karşılama düzeyi (Balcı, 2013) bağlamında ele alan okul etkililiği tanımlarına rastlamak mümkündür. Tüm yapılan tanımlar göz önüne alındığında okul etkililiği öğrenci başarısı, öğrenci katılımı, öğretim kalitesi ve okul iklimi gibi çeşitli faktörlerle ölçülen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak genel programları, fiziksel yapıları ve bağlı oldukları merkezi yapı benzer olmasına rağmen bazı okulların diğerlerinden farklılaştığını, hatta bazı durumlarda aynı okulun farklı dönemlerde farklı başarı düzeyinde olduğunu gözlemlemek mümkündür.

Sistemsel ve fiziksel pek çok özelliğinin değişmemesine rağmen okul çıktılarının farklı okul ve zamanlarda farklılık göstermesi okullarda insan unsurunun etkisini ima etmekte olup okul lideri olarak müdürün söz konusu değişimde etkili bir unsur olduğunu söylemek mümkündür. Okul liderliğinin okulun çıktılarının kalitesi üzerinde dolaylı etkilerinin olduğunu gösteren amprik çalışmalar da (Chang, 2011; Özdemir, 2019; Sebastian et al., 2017) bu düşüncüyü desteklemektedir. Okul liderleri, okul süreçlerinin başarısı için kritik rol oynayabilirler ancak, her bir liderlik türünün bu süreçler üzerinde farklı etkilerinin olması muhtemeldir. Okullarda etkililik ile ilişkili olarak kabul edilen katılımcılığı, performansı ve verimliliği kolaylaştırıcı etkisi olan dönüşümcü liderlik (Okçu, 2011) okul müdürünün sergileyebileceği önemli bir liderlik türüdür. Okul liderlerinin temel görevlerinden biri, öğretmenlerin okulun misyon ve hedeflerine ulaşmak için ilham verici bir şekilde motive oldukları bir çalışma ortamı yaratmaya yardımcı olmaktır (Leithwood ve Jantzi, 2007). Dönüşümcü liderler değişimi vurgularlar, yenilikler ortaya koymaya ve yaptıklarıyla farklılık oluşturmaya çalışırlar (Ayık vd., 2016). Çalışanların bireysel ihtiyaçlarını dikkate alarak destekleyici bir iklim oluşturur (Northouse, 2016).

Bu bağlamda mevcut çalışmanın amacı okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özellikleri ile okul etkililiği arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma, okul liderliği ve okul etkililiği arasındaki ilişkiye dikkati çekerek eğitim sistemindeki değişim ve gelişim çabalarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca ulaştığı sonuçlar ile eğitim politikası yapımcılarına, okul liderliğini destekleyici politikalara odaklanmanın önemini vurgulayacak ve okul sistemlerinin etkililiğini artırma çabalarını destekleyecektir. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1) Okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özellikleri ile okul etkililiğine ilişkin öğretmen görüşleri ne düzeydedir?
- 2) Okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özellikleri ile okul etkililiği arasındaki ilişkinin düzeyi nedir?

Yöntem

Mevcut araştırma nicel araştırmalar kapsamında geliştirilmiş kesitsel bir çalışmadır. Araştırmada dönüşümcü liderlik ile okul etkililiği arasındaki ilişkinin yönünü ve derecesini gün yüzüne çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu anlamda söz konusu araştırmanın ilişkisel bir araştırma olduğunu söylemek mümkündür (Üztemur ve Gökçalp, 2023).

Örnekleme

Araştırmada en temel seçim ölçütü, kolay ulaşılabilirlik olan (Toraman ve Özdemir, 2023) uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesinde lisanüstü eğitim gören öğretmenlere gönderilmiş ve söz konusu formları görev yaptıkları okullardaki öğretmenlere ulaştırmaları istenilmiştir. Anket formlarını 174 öğretmenin eksiksiz doldurduğu görülmüştür. Bu öğretmenlerin %51.7'sinin (n = 90) kadın, %48.3'ünün (n = 84) erkek olduğu; %92.5'inin (n = 161) lisans, %7.5'inin (n = 13) lisansüstü mezunu olduğu; %35.6'sının (n = 62) ise lisansüstü eğitime devam ettiği görülmüştür.

Veri toplama araçları

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla hazırlanan anket formunda araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgilerinin yer aldığı Kişisel Bilgi Formunun yanı sıra Dönüşümcü Liderlik Ölçeği ve Okul Etkililiği Ölçeği yer almaktadır.

Dönüşümcü Liderlik Ölçeği; Geijsel ve diğerleri (2003) tarafından geliştirilen ölçek, üç boyut ve 18 maddeden oluşmakta olup Balyer ve Özcan (2012) tarafından Türk kültürüne ve diline uyarlanmıştır. Beşli Likert tipindeki ölçek, “1-kesinlikle katılmıyorum” ile “5-kesinlikle katılıyorum” arasında puanlanmakta, ölçekte ters kodlanmış madde bulunmamakta ve ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek dönüşümcü liderlik özelliklerini işaret etmektedir. Uyarlama çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .96; doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksi sonuçlarının ise kabul edilebilir düzeyde ($\chi^2/df = 2.30$, RMSEA = 0.06, SRMR = 0.04, CFI = .98, TLI = .97) olduğu görülmüştür. Mevcut araştırmada, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı; ölçeğin tamamı için .98, vizyon geliştirme boyutu için .96, bireysel düşünce boyutu için .95 ve entellektüel teşvik boyutu için .97 olarak bulunmuştur.

Okul Etkililiği Ölçeği; Hoy (2009) tarafından geliştirilen ve Alanoğlu (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan tek boyutlu ve sekiz maddelik ölçek ile bir okulda üretilen çıktılarının kalitesi, miktarı, verimliliği, uyumu ve esnekliğinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Beşli likert tipinde olup “1- kesinlikle katılmıyorum” ile “5- kesinlikle katılıyorum” arasında puanlanmaktadır. Ölçekte ters madde bulunmamakta ve ölçekten alınan yüksek puanlar okulun etkililik düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Uyarlama çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .90; doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ise kabul edilebilir düzeyde ($\chi^2 / df = 4.972$, GFI = .94, AGFI = .87, CFI = .97, NFI = .96, RMSEA = .126 ve SRMR = .043) bulunmuştur. Mevcut araştırmada, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin toplanması ve analizler

Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 18.05.2023 tarih ve 2023/10 sayılı kararı ile etik onay izni alınmıştır. Akabinde verilerin toplanması amacıyla Google Formlar üzerinden hazırlanmış olan anket formunun linki Fırat Üniversitesi Uzaktan Eğitim Portalı üzerinden lisansüstü eğitim almakta olan öğretmenlere gönderilmiş, araştırma kapsamında ilgili anket formunu doldurmaları ve bu anket formunu görev yaptıkları okullardaki öğretmenlere ulaştırmaları istenilmiştir. Anket formu öğretmenlere gönderildikten 15 gün sonra 181 öğretmenin anketi doldurduğu daha sonra üç gün boyunca anketi dolduran kimsenin olmadığı görülmüş ve verilerin toplanmasına son verilmiştir. Anket formlarını toplam 181 öğretmen doldurmuş, doldurulan anket formlar kontrol edildiğinde eksik ve özensiz doldurulan veya tüm ölçek sorularına aynı cevabın verildiği görülen yedi anket formu değerlendirmeye alınmamış ve 174 öğretmen tarafından doldurulan formlar analize dahil edilmiştir.

Analizlere geçilmeden önce verilerin tekli normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiş, basıklık değerlerinin 0.801 ile 0.268; çarpıklık değerlerinin -1.128 ile -0.690 arasında değiştiği görülmüştür (Tablo 1). Basıklık ve çarpıklık değerlerin ± 1.5 arasında değişmesi verilerin tekli normallik varsayımını sağladığı anlamına gelmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Akabinde öncelikle tanımlayıcı istatistikler yapılmış, ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları, ortalama ve standart sapma değerleri ile değişkenler arasındaki Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Değişkenlerin ortalama puanları $n-1/n$ ($5-1/5 = .80$) formülü ile $4.21-5.00 =$ Tamamen Katılıyorum, $3.41-4.20 =$ Katılıyorum, $2.61-3.40 =$ Orta Düzeyde Katılıyorum, $1.81-2.60 =$ Katılmıyorum ve $1.00-1.81 =$ Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde değerlendirilmiştir. Korelasyon değerleri ise korelasyon katsayısının mutlak değer olarak, .70-1.00 arasında olması yüksek; .70-.30 arasında olması orta; .30-.00 arasında olması ise, düşük düzeyde ilişki olarak (Büyüköztürk, 2012) yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında ulaşılan bulgular sırasıyla sunulmuştur Tablo 1’de değişkenlere ilişkin ortalama puanlar, standart sapma değerleri, basıklık ve çarpıklık değerleri sunulmaktadır.

Tablo 1. Ortalama puanlar, standart sapma değerleri, basıklık ve çarpıklık değerleri

Değişkenler	$\bar{x}$	ss	Basıklık	Çarpıklık
A. Dönüşümcü liderlik	3.99	1.007	0.613	-1.122
A1. Vizyon geliştirme	4.00	1.055	0.414	-1.079
A2. Bireysel düşünce	4.12	1.028	0.801	-1.228
A3. Entellektüel teşvik	3.90	1.038	0.628	-1.084
B. Okul etkililiği	3.84	0.850	0.268	-0.690

ss: Standart sapma

Tablo 1 incelendiğinde dönüşümcü liderlik ($\bar{x} = 3.99$; $ss = 1.007$) ve okul etkililiği ortalama puanlarının ($\bar{x} = 3.84$; $ss = 0.850$) “katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmüştür. Dönüşümcü liderlik boyutlarının puan ortalamaları da “katılıyorum” düzeyinde olup büyükten küçüğe doğru sırasıyla bireysel düşünce ($\bar{x} = 4.12$; $ss = 1.028$), vizyon geliştirme ($\bar{x} = 4.00$; $ss = 1.055$) ve entellektüel teşvik ($\bar{x} = 3.90$; $ss = 1.038$) şeklindedir. Standart sapma değerlerinin yüksek olması ise puanların dağılımının heterojen olduğunu göstermektedir. Son olarak basıklık ve çarpıklık değerlerinin tekli normallik varsayımını sağladığı görülmüştür. Tablo 2’de değişkenler arasındaki Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı değerleri görülmektedir.

Tablo 2. Değişkenler arasındaki Pearson Momentler Çarpım Korelasyon katsayısı değerleri

Değişkenler	n	A	A1	A2	A3	B
A. Dönüşümcü liderlik		-				
A1. Vizyon geliştirme	174	.96**	-			
A2. Bireysel düşünce		.96**	.88**	-		
A3. Entellektüel teşvik		.98**	.91**	.91**	-	
B. Okul etkililiği		.75**	.74**	.71**	.72**	-

** $p < .01$

Tablo 2 incelendiğinde dönüşümcü liderlik ile okul etkililiği arasında ($r = .75$; $p < .01$), vizyon geliştirme ile okul etkililiği arasında ($r = .74$; $p < .01$), bireysel düşünce ile okul etkililiği arasında ($r = .71$; $p < .01$) ve entellektüel teşvik ile okul etkililiği arasında ($r = .72$; $p < .01$) yüksek düzeyde ve pozitif ilişki olduğu görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın temel amacı okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özellikleri ile okul etkililiği arasındaki ilişkinin düzeyini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç kapsamında araştırmanın ulaşılan ilk sonucu öğretmenlerin okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özellikler sergilemesine ilişkin algılarının *katılıyorum* düzeyinde olduğudur. Okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özelliklerini yüksek düzeyde kullandığına ilişkin araştırma sonuçları (Burcu vd., 2022;

Ermeýdan ve Can, 2020; Kim ve Park, 2020; Sesli, 2023) mevcut çalışmanın sonuçları ile uyumludur. zkan (2014) tarafından yapılan çalışmada ise dönüşümcü liderliğin tüm alt boyutlarına ait ortalamanın orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Öđretmenlerin okul etkililiğine yönelik algı düzeyleri de *katılıyorum* düzeyinde bulunmuştur. Alanyazında yapılan alışmalar (Alanođlu, 2014; Ermeýdan ve Can, 2020; Sesli, 2023) benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Okul etkililiğine ilişkin sonuçlar öğretmenlerin görev yaptıkları okullardaki çıktıların kalitesinden, okullardaki işleyişten ve kendi performanslarından memnun olduklarını ima etmektedir.

Araştırmanın diğer bir sonucu okul müdürlerinin Dönüşümcü Liderlik Ölçeđi ve tüm alt boyutları ile okul etkililiği arasındaki ilişkinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dönüşümcü liderlik ile okul etkililiği arasında orta düzeyde ilişki olduğu (Ermeýdan ve Can, 2020; zkan, 2014), dönüşümcü liderliğin örgütsel iklim, bilgi paylaşımı ve örgütsel öğrenme gibi okul etkililiği ile ilişkili değişkenler üzerinde doğrudan etkileri olduğu (Kim ve Park, 2020), dönüşümcü liderliğin yaratıcılığı ve yenilikçiliği tetiklediğine (Shafi vd., 2020) ilişkin araştırma sonuçları mevcut çalışmanın sonuçlarının alanyazın ile desteklendiğini göstermektedir. Dönüşümcü liderlik ile okulların öğrenme kapasitesi arasında yüksek (Batır, 2022) ve orta düzey (Akan ve Sezer, 2014) ilişkiler olduğunu gösteren araştırma sonuçları da dönüşümcü liderliğin okul etkililiğini artırıcı etkisi olduğunu göstermektedir. Dönüşümcü liderler öğretmenlerin, dolayısıyla okulun performansını olumlu şekilde etkilerler (Boateng, 2012) ve öğretmenleri beklentilerin ötesinde performans göstermeye daha fazla motive ederler (Ingram, 1997). Dönüşümcü liderlerin en önemli liderlik özelliklerinden biri takipçilerine ilham vermesi onları etkilemesi ve değişime öncülük etmesidir. İlham verici motivasyon çalışan performansını etkileyen önemli bir faktördür ve dönüşümcü liderler çalışanların ilham verici motivasyonlarını önemli ölçüde etkileme potansiyeli barındırırlar (Top vd., 2020). Ancak dönüşümcü liderlik özellikleri ile okul etkililiği (Sesli, 2023) ve đretmen motivasyonu (Kahya, 2020) arasında düşük düzeyde ilişki olduğunu gösteren araştırmalar da bulunmaktadır. Dönüşümcü liderler olarak okul müdürlerinin okul etkililiği ile ilişkisinin yanı sıra đretmen motivasyonu ve performansını hangi liderlik davranışları ile olumlu yönde etkileyebileceğine ilişkin daha fazla ve ileri düzey çalışmaların yapılması dönüşümcü liderliğin okul etkililiğine faydalarının anlaşılması noktasında önemli öngörüler sunabilir.

Okul yöneticilerinin öğretmenlerle sağlıklı iletişim kurması, fikirlerine değer vermesi ve yapılan eleştirilere olumlu yaklaşması öğretmenlerin okulun gelişimi için daha fazla çaba göstermesini sağlayabilir. Öğretmenlerin bireysel farklılıkları dikkate alındığında, yetenekleri doğrultusunda gelişmeleri; ayrıca tecrübelerini paylaşmaları noktasında imkan sağlandığında okul süreçlerinin daha sağlıklı olması ve okul çıktılarının kalitesinin artması sağlanabilir. Okul ve öğretmenleri olumlu yönde etkileme potansiyeli okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik becerilerini geliştirmek için uygulanacak stratejilerin belirlenmesini ve bu stratejilerin okul etkililiği üzerindeki etkilerine ilişkin ileri düzey araştırmaların yapılmasını önemli hale getirmektedir. Okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik becerileri kapsamında iletişim becerilerinin artırılması ve öğretmenlerin karara katılmasının önemini kavramaları için hizmetiçi eğitimler ve çalıştaylar yapılması dönüşümcü liderlik becerilerinin geliştirilmesini olumlu etkileyebilir.

Kaynakça

Alanoğlu, M. (2014). *Ortaöğretim kurumlarının örgütsel öğrenme düzeylerinin okul etkililiği ve örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkisi* (Yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

- Ayık, A., Diş, O. ve Çelik, Z. (2016). Okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik rolleri ile okulların değişime açıklığı arasındaki ilişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2), 547-564.
- Balcı, A. (2013). *Etkili okul ve okul geliştirme: Kuram uygulama ve araştırma*. Pegem Akademi
- Balyer, A. ve Özcan, K. (2012). Cultural adaptation of headmasters' transformational leadership scale and a study on teachers' perceptions. *Eurasian Journal of Educational Research*, 49(1), 103-128.
- Batır, S. (2022). *Öğretmen algularına göre okul yöneticilerinin dönüşümcü liderlik davranışları ile öğrenen okul arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- Bezirtzoglou, M. (2004). Reconsidering school effectiveness research for the needs of the future school. Paper presented at the European Conference on Educational Research, University of Crete, 22-25.
- Boateng, C. (2012). Leadership styles and effectiveness of principals of vocational technical institutions in Ghana. *American International Journal of Contemporary Research*, 2(3), 128-134.
- Burušić, J., Babarović, T., & Velić, M. Š. (2016). School effectiveness: An overview of conceptual, methodological and empirical foundations. School effectiveness and educational management: Towards a South-Eastern Europe research and public policy agenda, 5-26. https://doi.org/10.1007/978-3-319-29880-1_2
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.
- Chang, I. H. (2011). A study of the relationships between distributed leadership, teacher academic optimism, and student achievement in Taiwanese elementary schools. *School Leadership & Management*, 31, 491-515. doi:10.1080/13632434.2011.614945
- Ermeýdan, M. ve Can, N. (2020). Okul yöneticilerin liderlik stilleriyle etkili okul arasındaki ilişki. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 94-121.
- Geijsel, F., Slegers, P., Leithwood, K., & Jantzi, D. (2003). Transformational leadership effects on teachers' commitment and effort toward school reform. *Journal of Educational Administration*, 41(3), 228-256. <https://doi.org/10.1108/09578230310474403>
- Goldstein, H. (1997). Methods in school effectiveness research. *School Effectiveness and School Improvement*, 8(4), 369-395.
- Hoy, W. K. (2009). School Effectiveness Index. Retrieved from http://www.waynehoy.com/school_effectiveness_index.html.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2011). Eğitim yönetimi: Teori, araştırma ve uygulama (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Ingram, P. D. (1997). Leadership behaviours of principals in inclusive educational settings. *Journal of Educational Administration*, 35(5), 411-427.
- Kahya, S. (2020). *Eğitim yöneticilerinin dönüşümcü liderlik davranışlarının öğretmen motivasyonuna etkisi* (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

- Kim, E. J. ve Park, S. (2020). Transformational leadership, knowledge sharing, organizational climate and learning: an empirical study. *Leadership & Organization Development Journal*, 41(6), 761-775. <https://doi.org/10.1108/LODJ-12-2018-0455>
- Leithwood, K. ve Jantzi, D. (1990). Transformational leadership: How principals can help reform school cultures. *School Effectiveness and School Improvement*, 1, 249-280.
- Northouse, P. G. (2016). *Leadership theory and practice*. Sage Publications.
- Okçu, V. (2011). *Okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları ve yıldırma yaşama düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, N. (2019). Principal leadership and students' achievement: Mediated pathways of professional community and teachers' instructional practices. *KEDI Journal of Educational Policy*, 16(1), 81-104.
- Özkan, Y. (2014). *Okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile okulların etkililik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Mevlana Üniversitesi, Konya.
- Sammons, P. (2007). *School effectiveness and equity: Making connections. A review of school effectiveness and improvement research*. Reading, England: CfBT Education Trust.
- Scheerens, J., Glas, C. ve Thomas, S. M. (2007). *Educational evaluation, assessment, and monitoring: A systemic approach*. Taylor & Francis.
- Sebastian, J., Huang, H. ve Allensworth, E. (2017). Examining integrated leadership systems in high schools: Connecting principal and teacher leadership to organizational processes and student outcomes. *School Effectiveness and School Improvement*, 28(3), 463-488.
- Sesli, E. (2023). *Dönüşümsel liderlik ile okul etkililiği arasındaki ilişkide öğretmen liderliği ve kolektif öğretmen yeterliğinin aracılık rolü* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Shafi, M., Lei, Z., Song, X., & Sarker, M. N. I. (2020). The effects of transformational leadership on employee creativity: Moderating role of intrinsic motivation. *Asia Pacific Management Review*, 25(3), 166-176.
- Toraman, Ç. ve Özdemir, H. F. (2023). Evren ve örneklem. A İlğan ve A. Ekinci (Editörler), *Eğitimde araştırma yöntemleri içinde* (ss. 137-169). Nobel.
- Top, C., Abdullah, B. M. S., & Faraj, A. H. M. (2020). Transformational leadership impact on employees performance. *Eurasian Journal of Management & Social Sciences*, 1(1), 49-59.
- Üztemur, S. ve Gökalp, A. (2023). Nicel araştırma ve tarama araştırması. A İlğan ve A. Ekinci (Editörler), *Eğitimde araştırma yöntemleri içinde* (ss. 213-244). Nobel.

ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN ÖZ-YÖNELİMLİ ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME DÜZEYLERİ İLE İLİŞKİSİ

Songül KARABATAK¹, Müslim ALANOĞLU²

¹Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, <https://orcid.org/0000-0002-1303-2429>

²Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri,
<https://orcid.org/0000-0003-1828-4593>

Özet

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın amacını gerçekleştirmek için ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılan ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 237 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ile birlikte dijital okuryazarlık ölçeği ve öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme ölçeği kullanılmıştır. Verilerin betimsel analiz sonuçları öğrencilerin dijital okuryazarlık ölçeği, öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme ölçeği ile özerk öğrenme ve asenkron öğrenme boyutlarına ait ortalama puanlarının katılıyorum düzeyinde olduğu görülmüştür. Korelasyon analizi sonuçları ise öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme ve özerk öğrenme düzeyleri arasında yüksek; dijital okuryazarlık düzeyleri ile asenkron öğrenme düzeyleri arasında orta düzeyde ve pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital okuryazarlık, çevrimiçi öğrenme, öz-yönelimli öğrenme

Giriş

Çevrimiçi öğrenme, öğrenciler için kolaylık (Poole, 2000), esneklik (Chizmar ve Walbert, 1999) ve dünya çapındaki farklı okullardan öğrenciler ve öğretmenlerle işbirliği yapabilme gibi birçok avantaj sunar. Bu faydaların altında öğrencinin çevrimiçi öğrenmeye hazır olması, bilgi ve iletişim teknolojisi araçlarına erişimi ve e-öğrenme yetenekleri gibi ön koşullar vardır. Çevrimiçi öğrenmenin birçok faydası bulunmakta olup çevrimiçi öğrenmeye yönelik öğrenci motivasyonu, ilgi, merak ve kendini geliştirme isteği bu faydaların elde edilmesinde kilit bir faktörlerdir. Öğrenme materyallerinin dijital sunumları, bireylere öğrenme ihtiyaçlarına, öğrenme hızlarına ve tarzlarına göre öğrenmelerini planlama fırsatı sunar (Bonk vd., 2015; Heo ve Han, 2018). Bu anlamda bireylerin sınırlı bir süre içinde öğretmenlerden öğrendikleri ve öğrendiklerini değerlendirdikleri kendi kendine çalışma düzeyinin öneminin uzaktan eğitimde arttığı söylenebilir. Bir görevi başarmak veya bir hedefe ulaşmak için eylemler geliştirmek ve düzenlemek üzere ilgi ve yeteneklerin kullanılması olarak tanımlanmanın öz-yönelim (Bandura, 2001), bireylerin öğrenme ihtiyaçlarını belirlemesi, bireylerin ihtiyaç duydukları bilgiyi edinmeleri ve edindikleri bilgiyi yapılandırılmalarından oluşur (Wingate, 2007). Bunun yanı sıra, öğrencilerin dijital araçlara ilişkin farkındalığı ve bu araçların kullanımı, çevrimiçi ortamlarda etkili öğrenme için kritik öneme sahiptir.

Öğrencinin kendi kendine öğrenme veya kendi kendine öğrenmeyi yönetme yeteneği, çevrimiçi öğrenmeye hazırbulunuşluk ve etkililik için önemlidir ve bu özellikler, başarılı bir çevrimiçi öğrenme ortamının temel özellikleri olarak kabul edilir (Hone ve Said, 2016; Prior vd., 2016).

Bağımsız çevrimiçi öğrenme, öğrencilerin genel öğrenme aktivitelerini yönetme, eleştirel düşünme ve giderek daha karmaşık hale gelen öğrenme süreçlerinde ilerlerken öğrenmeyi bilişsel olarak izleme becerilerini desteklemekle ilgilidir. Kendi hızında çevrimiçi öğrenme, öğrencileri geri bildirim ve destek arayan akranları ve öğretmenleri ile etkileşime girmeye ve işbirliği yapmaya teşvik eder (Beach, 2017; Kim vd., 2014). Son COVID-19 salgını ve sınıf teknolojisinin hızlı gelişimi nedeniyle dünya çapında giderek daha popüler hale gelen bir öğrenme yöntemi olan öz-yönelimli öğrenme üzerine yapılan araştırmalar, öğrencilerin kendi öğrenmelerini yönetmelerine odaklanmaktadır. Öğrencilerin öz-yönelimli öğrenme becerileri çevrimiçi hazır bulunuşlukları, eğilimleri, katılımları ve nihayetinde akademik başarılarıyla önemli ölçüde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kara, 2022; Karataş ve Arpacı, 2021). Günümüzde teknolojinin ve özellikle de dijital teknolojinin eğitimde önem kazanması ile birlikte dijital okuryazarlığın önemi de gün geçtikçe artmaktadır (Peled, 2021).

Eğitim hem yeniliklere ve değişimlere ayak uydurmayı gerektirmekte hem de bireylerin kendi kendine öğrenmelerini yönetmeleri açısından önemli görülmektedir. Bu doğrultuda, öğrencilerin dijital teknoloji okuryazarı olmaları büyük önem taşımaktadır. Dijital teknolojiler, bireylerin okullarda veya evlerinde eğitim, sosyal veya eğlence amaçlı kullandıkları donanım ve yazılımları içeren elektronik teknolojilerin bir alt kümesi olarak tanımlanır (Ng, 2012). Bu çalışmada dijital okuryazarlık, dijital teknolojilerin kullanımıyla ilgili çeşitli okuryazarlıklar olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda mevcut araştırmanın amacı, öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Bu araştırmanın sonuçları öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme alanyazınına yeni bir perspektif kazandırabilir. Eğitim politikalarının dijital beceri gelişimine ve öğrenme ortamlarının tasarımına nasıl etki edebileceğini ve öğrencilerin öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme deneyimlerinin dijital okuryazarlıkla nasıl desteklenebileceğini anlamamıza yardımcı olabilir. Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmanın soruları şu şekildedir:

- 1) Öğrencilerin dijital okuryazarlıkları ve öz-yönelimli çevrimiçi öğrenmeleri ne düzeydedir?
- 2) Öğrencilerin dijital okuryazarlıkları ve öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeyleri arasındaki ilişkinin düzeyi nedir?

Yöntem

Nicel araştırma deseninde tasarlanan mevcut çalışma, belirli bir zaman diliminde bir grup denekten toplanan verinin incelenmesine olanak sağlayan kesitsel bir araştırmadır. Bu çalışmada öğrencilerin dijital okuryazarlıkları ile öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeyleri arasındaki ilişki öğrencilerin görüşlerine göre belirlenmemiştir. Öğrencilerin dijital okuryazarlıkları ile öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme arasındaki ilişkinin yönünü ve derecesini incelediği için söz konusu araştırmanın ilişkisel bir araştırma olduğunu söylemek mümkündür (Karasar, 2009).

Örnekleme

Araştırmada çevrimiçi öğrenme ile eğitim yaşantısını sürdürmek durumunda kalan öğrencilerin örnekleme alınması düşünüldüğünden olasılıksız örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örneklemin nedeni, önceden belirlenmiş önemli kriterleri karşılayan tüm vakaları araştırmak ve gözden geçirmektir (Patton, 2014). Mevcut araştırmada Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitim görmek ve çevrimiçi eğitim ile derslere devam etmek ölçüt olarak alınmıştır. Bu bağlamda, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 237 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin %79.3'ü (n = 188) kadın, %20.7'si (n = 49) erkek olduğu; öğrencilerin yaş ortalamalarının ise 24.47 olduğu görülmüştür.

Veri toplama araçları

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla hazırlanan anket formunda araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgilerinin yer aldığı Kişisel Bilgi Formunun yanı sıra Dijital Okuryazarlık Ölçeği ve Öz-yönelimli Çevrimiçi Öğrenme Ölçeği yer almaktadır.

Dijital Okuryazarlık Ölçeği; Ng (2012) tarafından geliştirilmiş, Üstündağ ve diğerleri (2017) tarafından Türk Kültürüne uyarlanmıştır. Beşli likert tipinde olan ölçek tek boyutlu ve on maddeden oluşmaktadır (1=Kesinlikle Katılmıyorum; 5=Kesinlikle Katılıyorum). Uyarlama çalışmasında ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .86 olarak belirlenmiştir. Mevcut araştırmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .91 olarak bulunmuştur.

Öz-yönelimli Çevrimiçi Öğrenme Ölçeği; Yang ve diğerleri (2020) tarafından geliştirilen ölçek, özerk öğrenme (sekiz madde) ve asenkron çevrimiçi öğrenme (dokuz madde) olmak üzere iki boyuttan ve toplam 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışması Yang ve diğerleri (2023) tarafından yapılmıştır. Ölçek, beşli Likert tipinde (1=Kesinlikle Katılmıyorum; 5=Kesinlikle Katılıyorum) derecelendirilmektedir. Ölçekte ters kodlanmış madde bulunmamaktadır ve yüksek puan yüksek öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeyini göstermektedir. Mevcut araştırmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin geneli için .93, özerk öğrenme boyutu için .89 ve asenkron öğrenme boyutu için .89 olarak bulunmuştur.

Verilerin toplanması ve analizler

Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun 18.05.2023 tarih ve 2023/10 sayılı kararı ile etik onay izni alınmıştır. Akabinde verilerin toplanması amacıyla google formlar üzerinden hazırlanmış olan anket formu Fırat Üniversitesi Uzaktan Eğitim Portalı üzerinden öğrencilere gönderilmiş ve anketi doldurmaları istenilmiştir. Anket formu öğrencilere gönderildikten 15 gün sonra 255 öğrencinin anketi doldurduğu görülmüş ve verilerin toplanmasına son verilmiştir. Anket formları kontrol edildiğinde eksik ve özensiz doldurulan veya tüm ölçek sorularına aynı cevabın verildiği görülen 18 anket formu değerlendirmeye alınmamış ve 237 öğretmen tarafından doldurulan formlar analize dahil edilmiştir.

Analizlere geçilmeden önce verilerin tekli normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiş, basıklık değerlerinin 0.870 ile -0.197; çarpıklık değerlerinin -0.735 ile -0.263 arasında değiştiği görülmüştür (Tablo 1). Basıklık ve çarpıklık değerlerin ± 1.5 arasında değişmesi verilerin tekli normallik varsayımını sağladığını göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Ardından tanımlayıcı istatistikler yapılmış, ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları, ortalama ve standart sapma değerleri ile değişkenler arasındaki Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Değişkenlerin ortalama puanları $n-1/n$ ($5-1/5 = .80$) formülü ile $4.21-5.00 =$ Tamamen Katılıyorum, $.41-4.20 =$ Katılıyorum, $2.61-3.40 =$ Orta Düzeyde Katılıyorum, $1.81-2.60 =$ Katılmıyorum ve $1.00-1.81 =$ Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde değerlendirilmiştir. Korelasyon değerleri ise korelasyon katsayısının mutlak değer olarak, $.70-1.00$ arasında olması yüksek; $.70-.30$ arasında olması orta; $.30-.00$ arasında olması ise, düşük düzeyde ilişki olarak (Büyüköztürk, 2012) yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında ulaşılan bulgular sırasıyla sunulmuştur Tablo 1’de değişkenlere ilişkin ortalama puanlar, standart sapma değerleri, basıklık ve çarpıklık değerleri sunulmaktadır.

Tablo 1. Ortalama puanlar, standart sapma değerleri, basıklık ve çarpıklık değerleri

Değişkenler	$\bar{x}$	ss	Basıklık	Çarpıklık
A. Dijital okuryazarlık	3.56	0.814	-0.197	-0.270
B. Öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme	3.71	0.751	0.564	-0.545
B1. Özerk öğrenme	3.54	0.842	-0.153	-0.263
B2. Asenkron öğrenme	3.86	0.760	0.870	-0.735

ss: Standart sapma

Tablo 1 incelendiğinde dijital okuryazarlık ($\bar{x} = 3.56$; $ss = 0.814$), öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme ($\bar{x} = 3.71$; $ss = 0.751$), özerk öğrenme ($\bar{x} = 3.54$; $ss = 0.842$) ve asenkron öğrenme ($\bar{x} = 3.86$; $ss = 0.760$) puanlarının “katılıyorum” düzeyinde olduğu ve en yüksek puan ortalamasına sahip değişkenin asenkron öğrenme olduğu görülmüştür. Standart sapma değerleri kontrol edildiğinde de öğrenci görüşlerinin homojen olduğunu söylemek mümkündür. Son olarak basıklık ve çarpıklık değerlerinin tekli normallik varsayımını sağladığı görülmüştür. Tablo 2’de değişkenler arasındaki Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayı değerleri görülmektedir.

Tablo 2. Değişkenler arasındaki pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı değerleri

Değişkenler	n	A	B	B1	B2
A. Dijital okuryazarlık		1			
B. Öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme	237	.73**	1		
B1. Özerk öğrenme		.73**	.94**	1	
B2. Asenkron öğrenme		.65**	.94**	.77**	1

** $p < .01$.

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyi ile öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeyi ($r = .73$; $p < .01$) ve özerk öğrenme düzeyi ($r = .73$; $p < .01$) arasında yüksek düzeyde; öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyi ile asenkron öğrenme düzeyi arasında ($r = .65$; $p < .01$) orta düzeyde pozitif ilişki olduğu görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı eğitim-öğretime çevrimiçi devam etmek zorunda kalan üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu kapsamda ulaşılan ilk sonuç öğrencilerin dijital okuryazarlık, öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme, özerk öğrenme ve asenkron öğrenme ortalama puanlarının katılıyorum düzeyinde olduğudur. Üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin araştırıldığı çalışmaların bazılarında öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu (Göldağ, 2021; Sarıkaya, 2019); üniversite öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin yeterli düzeyde olmadığı (Onursoy, 2018) ve orta düzeyde olduğuna (Rizal vd., 2018) ilişkin sonuçlara rastlamak mümkündür. Yüksek düzeyde dijital okuryazarlığın, öğrenme çıktıları ile pozitif ilişkili olduğu; çevrimiçi öğrenenlerin, özellikle sınırlı bilgisayar becerilerine sahip olanların çevrimiçi sınıfları anlamadıkları ve alışkın olmadıkları için endişeli hissettikleri ifade edilir (Yustika ve Iswati, 2020). Bu nedenle, öğrencilerin çevrimiçi öğrenme becerilerini

ve güven düzeylerini artırmak için bilgisayar kullanımı konusunda temel eğitimler verilmesi önerilebilir.

Öğrencilerin öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeyleri ile ilgili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeylerinin yüksek olduğunu (Aşkın, 2015; Köse, 2023), üniversite öğrencilerinin öz yönetimli öğrenmelerinin iyi düzeyde olduğunu (Recepoğlu, 2019), öğretmenlerin kendi kendine öğrenme düzeylerinin yüksek olduğunu (Sarıcalar ve Özkan, 2021) ve üniversite öğrencilerinin öz yönetimli öğrenme becerilerinin ortalamasının altında olduğunu (Karagülle ve Berkant, 2022) gösteren araştırma sonuçlarına rastlamak mümkündür. Öğrencilerin öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeylerini genel olarak yüksek ve yeterli görmeleri kendi öğrenmelerini yönetme becerilerine ilişkin düşüncelerinin olumlu olduğunu göstermektedir. Öz yönetimli öğrenme konusunda doğuştan gelen kapasiteyi ortaya çıkaracak destekleyici bir topluluğa sahip olmanın önemli olduğu ifade edilmektedir (Tahran, 2019). Bireylerin kendi öğrenme sorumluluklarını üstlenme, ihtiyaç duydukları yeni öğrenmeleri oluşturma, eğitime katkı sağlama, bireysel ve mesleki olarak kendi geliştirmeyi kolaylaştırma gibi olumlu özelliklerini ortaya çıkarmaları öz-yönetimli öğrenme düzeyleri ile (Sarıcalar ve Özkan, 2021) ve yetişkin eğitimi ile ilişkili bir kavramdır (Aşkın, 2015). Yetişkin bireylerin kendi ihtiyaçlarını ve hedeflerini ortaya koymaları, öğrenmelerini bu doğrultuda şekillendirmeleri ve öğrenmelerinin sorumluluklarının almalarından dolayı öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme ve özerk öğrenme arasında yüksek düzeyde pozitif; dijital okuryazarlık düzeyleri ile asenkron öğrenme düzeyleri arasında orta düzeyde pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öz yönetimli öğrenme düzeyleri ile çevrim içi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşluk düzeyleri arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu (Köse, 2023), çevrimiçi öğrenmenin dezavantajlarını ortadan kaldırmak için dijital okuryazarlığın geliştirilmesi gerektiği ve dijital okuryazarlığın çevrimiçi öğrenmede öz kontrolü olumlu şekilde etkilediğine ilişkin araştırma sonuçlarına (Purnama vd., 2021) rastlamak mümkündür. Öz-yönetim düzeyleri yüksek ve teknoloji tabanlı ürünlere karşı aktif tutumları olan öğrencilerin çevrimiçi öğrenme stratejilerini benimsemeye ve öğrenme hedeflerine ulaşmada daha fazla motive oldukları söylenebilir (Geng vd., 2019). Dijital okuryazarlıklarının öz-yönelimli çevrimiçi öğrenme düzeyleri ile ilişkili olması, öğrencilerin öğrenmede kendilerini yönlendirme ve öğrenme teknolojilerini kullanma becerilerinin öğrenme etkinliklerini etkileyebileceğini göstermektedir. Son olarak Dijital okuryazarlık düzeyleri, çevrimiçi teknolojileri kullanma becerileri ve çevrimiçi hazırbulunuşluk düzeylerinin öğrencilerin öğrenme becerileri ve akademik başarıları ile ilişkisini inceleyen daha fazla araştırma yapılabilir.

Kaynakça

- Aşkın, İ. (2015). Üniversite öğrencilerinin öz-yönetimli öğrenme becerilerinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bandura, A. (2001). Guide for constructing self-efficacy scales (revised). <http://www.emory.edu/EDUCATION/mfp/self-efficacy.html>
- Beach, P. (2017). Self-directed online learning: A theoretical model for understanding elementary teachers' online learning experiences. *Teaching and Teacher Education*, 61, 60-72. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.10.007>
- Bonk, C. J., Lee, M. M., Kou, X., Xu, S., & Sheu, F. R. (2015). Understanding the self-directed online learning preferences, goals, achievements, and challenges of MIT

- OpenCourseWare subscribers. *Journal of Educational Technology & Society*, 18(2), 349-368.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.
- Chizmar, J. F., & Walbert, M. S. (1999). Web-based learning environments guided by principles of good teaching practice. *The Journal of Economic Education*, 30(3), 248-259.
- Geng, S., Law, K. M., & Niu, B. (2019). Investigating self-directed learning and technology readiness in blending learning environment. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 1-22.
- Göldağ, B. (2021). Investigation of the relationship between digital literacy levels and digital data security awareness levels of university students. *E-International Journal of Educational Research*, 12(3) 82-100. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.950635>
- Heo, J., & Han, S. (2018). Effects of motivation, academic stress and age in predicting self-directed learning readiness (SDLR): Focused on online college students. *Education and Information Technologies*, 23(1), 61–71. <https://doi.org/10.1007/s10639-017-9585-2>
- Hone, K. S., & El Said, G. R. (2016). Exploring the factors affecting MOOC retention: A survey study. *Computers & Education*, 98, 157-168.
- Kara, M. (2022) Revisiting online learner engagement: Exploring the role of learner characteristics in an emergency period. *Journal of Research on Technology in Education*, 54: sup1, S236-S252. <https://doi.org/10.1080/15391523.2021.1891997>
- Karagülle, S. & Berkant, H. G. (2022). Üniversite öğrencilerinin öz yönetimli öğrenme becerilerinin ve düşünme stillerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(1), 669-710.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar-ilkeler-teknikler*. Nobel.
- Karataş, K., & Arpacı, I. (2021). The role of self-directed learning, metacognition, and 21st century skills predicting the readiness for online learning. *Contemporary Educational Technology*, 13(3). <https://doi.org/10.30935/cedtech/10786>
- Kim, C. M., Kim, K. M., Lee, C., Spector, M., & DeMeester, K. (2013). Teacher beliefs and technology integration. *Teaching and Teacher Education*, 29, 76-85.
- Köse, Z. (2023). *Öğretmenlerin öz yönetimli öğrenme ve çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazır bulunuşluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi), Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy?. *Computers & Education*, 59(3), 1065–1078.
- Onursoy, S. (2018). Üniversite gençliğinin dijital okuryazarlık düzeyleri: Anadolu üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 989-1013. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.422671>
- Peled, Y. (2021). Pre-service teacher's self-perception of digital literacy: The case of Israel. *Education and Information Technologies*, 26(3), 2879-2896.
- Poole, D. M. (2000). Student participation in a discussion-oriented online course: A case study. *Journal of research on computing in education*, 33(2), 162-177.

- Prior, D. D., Mazanov, J., Meacheam, D., Heaslip, G., & Hanson, J. (2016). Attitude, digital literacy and self efficacy: Flow-on effects for online learning behavior. *The Internet and Higher Education*, 29, 91-97.
- Purnama, S., Ulfah, M., Machali, I., Wibowo, A., & Narmaditya, B. S. (2021). Does digital literacy influence students' online risk? Evidence from Covid-19. *Heliyon*, 7(6), e07406. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07406>
- Recepoğlu, S. (2019, 10-13, Ekim). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öz yönetimli öğrenme becerilerinin incelenmesi*. [Sözlü Sunum].3. Uluslararası Eğitim ve Değerler Sempozyumu-ISOEVA, İstanbul, Türkiye
- Rizal, R., Setiawan, W., & Rusdiana, D. (2019). *Digital literacy of preservice science teacher*. In *Journal of Physics: Conference Series*, 1157(2), 022058. IOP Publishing.
- Sarıcalar, F. & Özkan, H. H. (2021). Examining teachers' self-learning levels. *SDU International Journal of Educational Studies*, 8(2), 114-130. <https://doi.org/10.33710/sdujes.971614>
- Sarıkaya, B. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık durumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 1098-1107. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3122>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Pearson.
- Wingate, U. (2007). A framework for transition: Supporting 'learning to learn' in higher education. *Higher Education Quarterly*, 61(3), 391-405. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2273.2007.00361.x>
- Yang, H., Alanoglu, M., Karabatak, S., & Su, J. (2023). *Validating the Turkish version of self-directed online learning scale: a confirmatory factor analysis inquiry* (Poster 23). The American Educational Research Association (AERA) 2023. April 13-16, Chicago, IL, USA.
- Yang, H., Su, J., & Bradley, K. D. (2020). Applying the Rasch model to evaluate the self-directed online learning scale (SDOLS) for graduate students. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 21(3), 99-120.
- Yustika, G. P. & Iswati, S..(2020). Digital Literacy in formal online education: A short review. *Dinamika Pendidikan*, 15(1), 66-76. <http://dx.doi.org/10.15294/dp.v15i1.23779>

OPINIONS OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS ON MULTIPLE
INTELLIGENCE THEORY
ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN ÇOKLU ZEKÂ KURAMI HAKKINDAKİ
GÖRÜŞLERİ

Fatmanur EKİNCİ¹, Oktay BEKTAŞ²

¹Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
0000-0002-9251-5743

²Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi Ziya Eren Eğitim Fakültesi, Fen Eğitimi,
0000-0002-2562-2864

Özet

Bu çalışmanın amacı, özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden fenomenoloji tercih edilmiştir. Örnekleme olarak ölçüt örnekleme seçilmiştir. Çalışmanın çalışma grubunu İç Anadolu bölgesinde görev yapan beş (5) özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme kullanılarak üç kadın ve iki erkek öğretmen ile görüşme yapılmıştır. Altı sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler öğretmenlerin izniyle ses kaydına alınmıştır. Ses kayıtları yazıya geçirildikten sonra kodlar, kategoriler ve temalar oluşturularak içerik analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar alıntılanarak bulgular kısmında sunulmuştur. Özel eğitim öğretmenlerinin cevaplarına dayanarak oluşturulan çalışma verilerinden elde edilen en temel sonuç çoklu zekâ kuramının derslerde uygulanabilirliğine ilişkin özel eğitim öğretmenlerinin olumlu düşünceleri vardır. Bulgular ve sonuçlar ışığında önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çoklu zekâ kuramı, Özel eğitim, Nitel araştırma, Fenomenoloji

Abstract

This study aims to determine special education teachers' opinions about adapting multiple intelligences theory to education. In this study, phenomenology was preferred to qualitative research method designs. Criterion sampling was chosen as the sampling. The study group consists of five (5) special education teachers working in the Central Anatolia region. Three female and two male teachers were interviewed using the semi-structured interview. The study used a semi-structured interview form consisting of six questions. The interviews were audio recorded with the permission of the teachers. After the audio recordings were transcribed, codes, categories, and themes were created and content analysis was carried out. The answers given by the teachers were quoted and presented in the findings section. The most fundamental result obtained from the study data created based on the answers of the special education teachers is that the special education teachers have positive thoughts about the applicability of the theory of multiple intelligences in the lessons. Suggestions were completed in light of the findings and results.

Keywords: Multiple intelligence theory, Special education, Qualitative research, Phenomenology

1.GİRİŞ

Günümüzde bilimde ve teknolojiye çeşitli değişimler ve gelişmeler meydana gelmektedir (MEB, 2000, s. 1001). Bilgi teknolojileri, yaşamın birçok alanında değişimler meydana getirmektedir. Aynı zamanda eğitim sistemlerini de doğrudan etkilemektedir (Tuğrul ve Duman, 2003). Zaman geçtikçe eğitim sistemlerinde meydana gelen araştırmalar, incelemeler, kuramlar eğitim uygulamalarındaki gelişmeleri de beraberinde getirmiştir (An & Oliver, 2020; Li et al., 2014; Mattar, 2018; Yestrebsky, 2015) Bu gelişmelerden biri de 1980’li yıllarda Gardner tarafından geliştirilen Çoklu Zekâ Kuramıdır. Gardner zekâyı, öğrenme, öğrenilen bilgileri kullanabilme ve öğrenilen bilgilerden farklı çözüm yolları üretebilme kapasitesi olarak tanımlamıştır (Gardner, 2006, s.17). Çoklu Zekâ Kuramına göre zekâ sekiz alana ayrılmıştır. Bunlar: Müzikal-Ritmik Zekâ, Bedensel-Kinestetik Zekâ, Mantıksal-Matematiksel Zekâ, Sözel-Dilbilimsel Zekâ, Görsel- Uzamsal Zekâ, Sosyal-Bireylerarası Zekâ, Öze dönük-Bireysel Zekâ ve Doğacı-Doğa zekâsıdır (Gardner, 1993). Bütün zeka alanları beraber kullanıldığı zaman öğrencilerin daha kolay öğrendikleri ve öğrendiklerinin daha kalıcı olduğu söylenmektedir (Bayar, 2008; Kaptan ve Korkmaz, 2001). Bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında, Çoklu Zekâ Kuramının eğitim ve öğretime faydaları bilimsel olarak ortaya konulmaktadır (Kayıran ve İflazoğlu, 2007; Yıldırım ve Tarım, 2008). Çoklu Zekâ Kuramına göre hazırlanan eğitim uygulamaları ve öğretim etkinlikleri, öğrencilerin kendilerini geliştirmelerinde, öğrenilenlerin kalıcılığında, öğrendiklerini günlük hayatta kullanmalarında ve bulunduğu toplumla ilişkisi konusunda oldukça etkilidir (Korkmaz, 2001). Çoklu Zeka Kuramının en önemli özelliklerinden biride, bireysel farklılıklara göre eğitimin düzenlenebileceğidir (Kesici, 2019). Her öğrenci zihinsel güç ve zayıflıkları farklı bir şekilde sınıfa gelmektedir. Burada bir konunun farklı zeka türlerini içeren faaliyetlerle işlenmesi, farklı zeka türlerine ve seviyelerine, farklı öğrenme tarzlarına sahip öğrencilerin hemen hepsi tarafından anlaşılmasını sağlayacaktır (Demirel vd., 2006). Bu bağlamda öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenler faaliyetleri uygun olarak planlamak ve bunları uygulamaya geçirmek durumundadır. Bu açıdan özel eğitim okullarında her öğrenci için Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlanmaktadır. BEP, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere rehber rolünde olan, bireylerin gelişim alanlarındaki ihtiyaçlarının giderilmesine katkıda bulunarak pek çok düzenlemenin yapılmasını gerekli kılan yazılı bir dokümandır (Smith ve Brownell, 1995). BEP ile öğrencilere edindirilecek kazanımların, zamana, mekâna, şartlara ve bireysel farklılıklarına göre düzenlenmesi gerekmektedir (Kesici, 2019).

Özel eğitime gereksinim duyan zihinsel yetersizliğe sahip bireyler dikkatlerini toplamada zorlandıkları, anlama, cevap verme, düşündüğünü özetleme ve bunu ifade etme yeteneklerinde yaşlılarına nazaran sınırlı olduğundan öğrenmeleri zorlaşabilmektedir (Salend, 1998). Zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin daha fazla duyu organına hitap ederek uyaranları daha kolay anlamlandırması ve yorumlanması sağlanmalıdır (Dexter ve Hughes, 2011). Bu bağlamda çoklu zeka kuramının özel eğitim okullarında eğitime dahil edilmesi bir gereklilik olarak görülmüştür. Tüm bu sebeplerden özel eğitim okullarında çoklu zekâ kuramı uygulamalarının geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve öğrencilere katkı sağlaması için özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerini almak önemli görülmüştür. Yapılan alanyazın incelemesinde bir çok alanda çoklu zeka kuramı hakkında öğretmen görüşlerine başvurulmuştur (Canbay, 2006; Doğan ve Alkış, 2007; Kentab, 2016; Koşar, 2006; Makkonen vd., 2022; Yenilmez ve Bozkurt, 2006). Bunlar dışında çoklu zekâ kuramı birçok araştırmaya konu olmuştur. Örneğin çoklu zeka kuramının fen başarısına etkisi (Balım, 2006; Demirci ve Yağcı, 2008; Öngören ve Şahin, 2008) gibi bir çok alanda çoklu zeka kuramının başarıya etkisi araştırılmıştır (Bektaş, 2007; Özdener ve

Özçoban, 2004; Yenilmez ve Bozkurt, 2006; Yıldırım, 2006). Yapılan tüm bu alanyazın taraması sonucunda bir çok branş öğretmeninin çoklu zeka kuramı hakkında görüşlerinin belirlendiği (Çevik, 2006; Koşar, 2006; Yenilmez ve Bozkurt, 2006) ancak özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zeka kuramı hakkında ve çoklu zeka kuramının eğitime uyarlanması hakkında görüşlerinin alınmadığı görülmüştür. Tüm bu sebeplerden özel eğitim okullarında çoklu zeka kuramının tanınması, kullanımının artması, özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda özel eğitim öğretmenlerinin bu konudaki farkındalıklarının artırılabilmesi, özel eğitim okullarında çoklu zeka kuramı kapsamında geliştirmeler ve iyileştirmeler yapılabilmesi adına özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zeka kuramının uygulanabilirliğine ilişkin görüşlerinin alınması önemli görülmüştür. Bu kapsamda özel eğitim öğretmenlerine çoklu zeka kuramına yönelik hizmet içi eğitimler verilebilir ve özel eğitim öğretmenlerine yönelik hizmet öncesi öğretmen eğitimi programlarında gereken düzenlemeler yapılabilir.

Buradan hareketle özel eğitim okullarında çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması konusunda var olan bu eksikliği gidermek amacıyla özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zeka kuramının eğitime uyarlanmasına ilişkin görüşleri alınacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması hakkındaki görüşlerini almaktır.

1.2. Araştırma Sorusu

• Özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması hakkındaki görüşleri nasıldır?

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Örneklem açısından; İç Anadolu Bölgesi'nde görev yapan beş (5) özel eğitim öğretmeni ile
- Konu açısından; özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması hakkındaki görüşleri ile
- Veri toplama açısından; “*Özel Eğitim Öğretmenlerinin Çoklu Zekanın Eğitime Uyarlanması Görüşme Formu*” ile sınırlıdır.

2.YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması hakkındaki görüşlerinin alındığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomenoloji hayatımızda karşılaştığımız ancak detaylı olarak bilgi sahibi olmadığımız ya da üzerinde çok düşünmediğimiz olguları (örneğin; olay, deneyim ya da durum gibi) derinlemesine inceleyen nitel çalışma türüdür (Creswell, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması hakkındaki görüşleri derinlemesine inceleneceğinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Özel Eğitim Meslek Okulu'nda görev yapan beş (5) özel eğitim öğretmenidir. Örneklem olarak ölçüt örnekleme seçilmiştir. Ölçüt örnekleminin seçilmesinin sebebi önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşme sırasında sorulan demografik özellikler ile öğretmenlerin özellikleri belirlenmiştir. Bu özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Öğretmenlere ait özellikler

Öğretmenler	Cinsiyet	Meslekteki Kıdemi
1.Öğretmen	Erkek	20 yıl
2.Öğretmen	Kadın	12 yıl
3.Öğretmen	Erkek	11 yıl
4.Öğretmen	Kadın	6 yıl
5.Öğretmen	Kadın	18 yıl

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, sahip olduğu belli düzeydeki standartlığı, esnekliği ve belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması nedeniyle tercih edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2003). Yapılması planlanan araştırmanın verileri altı sorudan oluşan, “*Özel Eğitim Öğretmenlerinin Çoklu Zekâ Kuramının Eğitime Uyarlanması Görüşme Formu*” aracılığı ile toplanmıştır.

2.4. Güvenirlilik

2.4.1. İç Güvenirlilik

Araştırmanın iç güvenirliliğinin sağlanabilmesi için araştırmanın kod, kategori ve temaları ölçme değerlendirme uzmanının ve fen bilimleri öğretmeninin görüşlerine sunulmuş fikir birliğine varılmıştır. Aynı zamanda görüşme sorularından elde edilen bulgular yorum katılmaksızın bulgular kısmında sunulmuş ve görüşmeler ses kaydına alınarak veri kaybı önlenmiş ve veriler arasındaki uyum kontrol edilerek iç güvenirlilik sağlanmaya çalışılmıştır.

2.4.2. Dış Güvenirlilik

Araştırmanın dış güvenirliliğinin sağlanabilmesi için bulgular sonuç tartışma bölümünde araştırmacılar tarafından tartışılmıştır.

2.5. Geçerlik

2.5.1. İç Geçerlik

İç geçerlik, araştırmacı olarak gözlemlediklerimiz veya anladıklarımıza ilişkin düşüncelerimizin gerçek durumu yansıtmaya derecesi olarak tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda çalışmanın iç geçerliğini artırmak için görüşme soruları ölçme değerlendirme uzmanının, Türkçe öğretmeninin ve fen bilimleri öğretmeninin görüşlerine sunulmuştur. Uzmanları görüşleri doğrultusunda oluşturulan görüşme formu uygun bulunmuştur. Görüşmeden önce sohbet havası yaratılarak öğretmenlerin kendilerini rahat ifade edebilmesi sağlanmıştır. Görüşme sonucunda öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrudan alıntı yapılarak bulgular kısmında verilmiştir.

2.5.2. Dış Geçerlik

Dış geçerlik, araştırmadan elde edilen sonuçların benzer çevreler ve olaylara uyarlanabilirliği olarak açıklanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Dış geçerliliği artırmak için araştırma deseni,

çalışma grubu, veri toplama araçları, elde edilen verilerin analizi ve bulguların nasıl düzenlendiği ayrıntılı bir şekilde ilgili bölümlerde açıklanmıştır.

2.6. Veri Toplama Süreci

Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada katılımcıların gönüllülüğü esas alınmıştır. Beş özel eğitim öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Elde edilen verilerin aynen aktarılabilmesi için ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Verilerin toplanması yaklaşık iki gün sürmüştür.

2.7. Veri Analizi

Bu çalışmada içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, belirli kelimelerin ve/veya kavramların var olduğunu tanımlamaya dair yapılan çalışmalardır (Büyüköztürk vd., 2017). İçerik analizi, dört kısımdan oluşmaktadır. Bu kısımlar, verilerin kodlanması, temaların oluşturulması, tema ve kodların uygun olarak düzenlenerek kategorize edilmesi ve bulguların yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Görüşme sonunda ses kayıt cihazıyla alınan veriler bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan araştırmacı tarafından kodlar oluşturulmuştur. Elde edilen kodlardan temalar oluşturulmuştur. Daha sonra tema ve kodlar kategorize edilmiş ve yorumlanmıştır. Bulgular bölümünde soru başlıkları ‘Çoklu Zekâ Kuramı Uygulamaları’ temasını oluşturmaktadır. Bu tema kapsamında dokuz ayrı kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler, uygulanabilme nedenleri, konu işlenişi, ortamlar, materyaller, materyal durumu, materyale ulaşım, uygulamada zorluklar, sınıf yönetimi zorluğu ve iyileştirmelerdir.

3. BULGULAR

‘Çoklu Zekâ Kuramı Uygulamaları’ teması altında, özel eğitim öğretmenlerinin görüşme sorularına verdiği yanıtlara göre kodlar oluşturulmuş ve tablolarla gösterilmiştir. Bazı sorularda öğretmenlerin bir soru içerisinde belirtmiş oldukları düşünceler birden fazla kodun altına alınmıştır. Bulgular ayrıntılı bir şekilde ayrı ayrı incelenmiştir.

Tablo 2.

Çoklu zekâ kuramının özel eğitim okullarında uygulanabilme nedeni sorusuna dair bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Uygulanabilme Nedeni	Bütün derslerde kullanılma	Ö1-Ö2
	Sınıf seviyelerine göre ayrılma	Ö1-Ö2
	Hafif düzey zihinsel engelli olma	Ö2-Ö3-Ö4
	Somutlaştırma	Ö4
	Öğrencilerin algılamalarındaki farklılık	Ö5

Çoklu zekâ kuramının özel eğitim okullarında uygulanabilme nedenlerinde Tablo 2 incelendiğinde en çok yanıtın “*hafif düzey zihinsel engelli olmaları*” olduğu görülmektedir. Öğretmenler bu konuda düşüncelerini sırasıyla şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ya evet uygulanabilir ama öğrenci sayıları sınıfta çok fazla olduğu için ve özel eğitimde her öğrencinin seviyesi farklı olduğu için bu zor oluyor. Mesela şimdi yine burası hafif düzey bir lise. Böyle olduğu zaman daha kolay uygulanabiliyor”

“Bunun özel eğitime de uygulanacağını da düşünüyorum. Özellikle hafif düzey öğrencilerimize. Ağır düzeylere biraz zor uygulaması ama hafif düzey bizim okul bazında uygulanacağını düşünüyorum”

“Bizim çocuklarımız hafif düzey zihinsel olduğu için ona göre uygulama yapıyoruz.”

Tablo 3.

Çoklu zekâ kuramı uygulanan bir konu ve nasıl uygulandı sorusuna dair bulgular

Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar
Konu İşlenişi	Şarkı söyleyerek ritmik sayma	Ö1-Ö5
	Gerçek nesnelere toplama	Ö1-Ö4
	Nesnelerle sayı sayma	Ö1-Ö3
	Nesnelerle zıt anlam	Ö1
	Görsel eşleştirmeler	Ö2-Ö3-Ö5
	Sudoku	Ö2
	Çizgilerle toplama	Ö4
	Söyleyip tekrarlatma	Ö5

Çoklu zeka kuramı uygulanan bir konu ve nasıl uygulandığı ile ilgili Tablo 3 incelendiğinde en çok yanıtın “Görsel eşleştirmeler” olduğu görülmektedir. Bu konuda özel eğitim öğretmenlerinin verdiği cevaplar sırasıyla şu şekildedir:

“Her öğrenci için farklı yaptığımız zaman sınıfta bazen sıkılma durumları olabiliyor. Genelde yapılan bir etkinliği öğrenci yapamasa bile hepsine yaptırıyoruz ki hani şey olmasın sınıfın içinde adaletsizlik ya da o öğrenci mahrum kalmasın etkinlikten diye hepsine yaptırmaya çalışıyoruz. Görsel eşleştirmelerden faydalanıyoruz mesela.”

“1 rakamını öğreteceksin. 1 rakamını yazıyorsun görselle yanına herhangi bir 1 ile ilgili mesela örnek bir tane elma resmi gösterebiliyorsun. Onu boyattıryorsun tamam mı onun 1 olduğunu yine aynı 2 rakamı öğreteceksin 2 rakamını yazıyorsun yanına iki tane kalp çiziyorsun örnek tamam mı bunları renkli boyattıryorsun 2 olduğunu bunu hem görsel bir şekilde görmüş oluyorlar.”

“Ritmik sayma ile birisini kartlarla çalıştırıyorum görsel zekayı kullanıyorum. Mesela görsel olarak onu algılamasını sağlıyorum. 1 rakamını gösteriyorum, onu tanıtıyorum, kendisinin söylemesini istiyorum. İşte bu 1, bu kaç diye soruyorum onun bana 1 olduğunu söylemesini istiyorum. Yani kart kullanarak, görsel olarak gösteriyorum.”

Tablo 4.

Çoklu zekâ kuramı uygulamak için gerekli ortamlar sorusuna dair bulgular

Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar
-------------	--------	--------------

	Spor salonu	Ö1-Ö2
	Bahçe	Ö1-Ö5
	Sınıf içinde bireysel eğitim odası	Ö1-Ö4-Ö5
Ortamlar	Laboratuvar	Ö1
	Sınıf içinde lavabo	Ö1
	Tiyatro salonu	Ö2
	Müzik odası	Ö1

Çoklu zekâ kuramı uygulamak için gerekli ortamlar nelerdir sorusuna verilen yanıtlar Tablo 4’te gösterilmiştir. Bu soruya en çok verilen yanıtın “sınıf içinde bireysel eğitim odası” olduğu görülmektedir. Bu konuda özel eğitim öğretmenlerinin verdiği cevaplar sırasıyla şu şekildedir:

“Hani biraz en baştaki şeye cevaba dönmüş gibi oluyor da maalesef bizim için yapılandırılmış, daha yapılandırılmış bir ortam lazım. Mesela biz çok basit şeyler sınıfın içerisinde bir bireysel eğitim odası”

“Öncelikle birebir eğitim gerekmekte. Çünkü toplu içerisinde mesela ben şuanda sınıfım hani kalabalık olduğunu düşündüğünde genel derslerde herkese bireysel ders vermek zorundayım. Yani bireysel ödevlendirme yapmak zorundayım. Ama çocuk birebir ilgi istiyor. Birebir öğretim istiyor. Bunu yapmak istiyorsak eğer çoklu zeka kuramındaki şeyleri kullanmak istiyorsak her çocuğa özel eğitim vermemiz gerekiyor. Tek tek eğitim vermemiz gerekiyor.”

“Sınıf mevcudumuz çok fazla 13 tane öğrencim var. 13 tane öğrencimin farklı farklı nasıl deyim zeka seviyesi var okuma yazma bilende var, okuduğunu anlama çalışması yapanda var, hiç rakam tanımayanda var, birden ona kadar sayamayan çocuklarımda var. Hepsine farklı yöntemler kullanıyoruz biz.”

Tablo 5.

Derslerde çoklu zekâ kuramı uygulanırken ihtiyaç duyulan materyaller sorusuna dair bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
	Müzik aletleri	Ö1
	Resim araç gereçleri	Ö1
Materyaller	Kartondan materyaller	Ö1-Ö3-Ö4-Ö5
	Görsel eşleştirme kartları	Ö2-Ö3-Ö5
	Etkileşimli tahta	Ö4-Ö5
	Millieğitim kitapları	Ö5

Derslerde çoklu zekâ kuramı uygulanırken ihtiyaç duyulan materyaller nelerdir sorusuna Tablo 5 incelediğinde en çok yanıtın “kartondan materyaller olduğu” görülmektedir. Bu konuda öğretmenlerin verdiği cevaplar sırasıyla şu şekildedir:

“Atıyorum şu mukavvanın üzerine bardaklar yapıştırdık bir uygulama için yapmıştık onu. Burada bazen anlam veremediğimiz bizim sınıflarımızın hepsinde vardır. Beden eğitimi öğretmenimizin yapmaya çalıştığı şeyler var mesela atıyorum baktığınız zaman materyale ya bu ne dersiniz uydurma şeylerdir çünkü bizim için önemli olan şu amaca hizmet etsin.”

“Biz kendimiz bir şekilde işte mukavva, kartonla olsun bir şekilde materyal çalışmalarımıza materyal üretmeye çalışıyoruz elimizden geldiği kadar. Ya bunları uygulamaya çalışıyoruz. Zaten her kazanım için farklı farklı materyal gerekli olacağı için yani bir hafta önceden anlatacağınız konunun materyalinin zaten hazırlığını gerekirse önceden hazırlayıp materyal olmasa dahi bunun arkasına sığınmak yerine kendimiz materyal geliştirme dersi aldık o dersler eşliğinde zaten materyalimizi kendimiz yapmaya çalışıyoruz. Örnek bir küp öğreteceksin diyelim çok basit bir şey olacak örnek ama küpü öğreteceksin o küpü mukavvadan yaparsın, önceden hazırlığını yaparsın şekli gösterirsin ya da başka bir şekilde öğreteceğin şuanda kazanımlar aklıma gelmiyor ama bu şekilde önceden hazırlayıp geliyoruz.”

“Kendimiz genelde kâğıt üzerinde bir şeyler uyarlamaya çalışıyoruz. Yani çalışma kağıtlarını çocuğun seviyesine göre düzenlemeye çalışıyoruz.”

“Mesela elimizde bulunan, evimizde bulunan, önceden okulda kullandığımız materyallerden de yararlanıyoruz bunu yaparken.”

Tablo 6.

Derslerde çoklu zekâ kuramı uygulanırken ihtiyaç duyulan materyallerin sınıfta olma durumu sorusuna dair bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Materyal Durumu	Okulda yeteri kadar materyal yok	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4

Derslerde çoklu zekâ kuramı uygulanırken ihtiyaç duyulan materyallerin sınıfta olma durumu sorulduğunda özel eğitim öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun “okulda yeterli materyal yok” yanıtı verdiği görülmektedir. Bu konu özel eğitim öğretmenlerinin verdiği cevaplar sırasıyla şu şekildedir:

“Evet bunlara ihtiyacım var bu materyallere. Hepsi farklı alanlara benim için hizmet edecek şeyler. Bunlara ulaşmakta biraz sıkıntı çekiyoruz. O yüzden materyallerimiz çok çeşitli ama yok”

“Biz kendi hangi kendi şahsımıza ait olan materyallerde var. Zaten hani bu materyalleri bir kere aldıktan sonra ömür boyu neredeyse kullanılabilir durumda oluyor. Materyallerin şeyine göre o an geliyor ya hani doğaçlama oluyor aslında birazcık deyim. Ya da okuldaki arkadaşlardan yardımlaşarak bir şekilde iş birliği yaparak ortaya çıkartıyorsunuz hani.”

“Materyal eksikimiz zaten genelde var. Her kazanım için bizim özellikle özel eğitim okulunda olduğumuz için materyal eksiklerimiz var ister istemez. Ama biz kendimiz bir şekilde işte mukavva, kartonla olsun bir şekilde materyal çalışmalarımıza materyal üretmeye çalışıyoruz elimizden geldiği kadar. Ama materyal eksikimiz her zaman var.”

“Okulumuzda çok fazla bir materyalimiz yok”

Tablo 7.

Derslerde çoklu zekâ kuramı uygulanırken ihtiyaç duyulan materyallere ulaşma durumu sorusuna dair bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Materyale Ulaşım	Kendimiz oluşturuyoruz	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5

Milli eğitimden talep ediyoruz	Ö1
Okuldaki mobilya atölyesi	Ö2
Ulaşma imkânımız yok	Ö1-Ö4
Diğer öğretmenlerle yardımlaşma	Ö2

Derslerde çoklu zekâ kuramı uygulanırken ihtiyaç duyulan materyallere ulaşma durumu sorulduğunda tüm özel eğitim öğretmenlerinden en çok “kendimiz oluşturuyoruz” cevabının alındığı Tablo 7’de görülmektedir. Bu konuda öğretmenlerin verdiği cevaplar sırasıyla şu şekildedir:

“Yani hani nasıl ulaşıyoruz. Ulaşamıyoruz. Ulaştıklarımızda kendi yapmaya çalıştığımız şeyler.”

“Ya da okuldaki arkadaşlardan yardımlaşarak bir şekilde iş birliği yaparak ortaya çıkartıyorsunuz hani. Şu an aklıma gelen şey materyal olarak yok ama bizim en büyük avantajımızda meslek lisesi olmamız atölyelerimiz olduğu için, atölyelerden de destek alabiliyoruz. Atıyorum şey mobilya atölyesi var. Ahşap puzzle tarzı ya da ne bileyim bir hani akıl oyunlarında kullanılacak tarzda bir materyal istesek yapabiliyorlar.”

“...biz kendimiz bir şekilde işte mukavva, kartonla olsun bir şekilde materyal çalışmalarımıza materyal üretmeye çalışıyoruz elimizden geldiği kadar. Ya bunları uygulamaya çalışıyoruz. Zaten her kazanım için farklı farklı materyal gerekli olacağı için yani bir hafta önceden anlatacağınız konunun materyalinin zaten hazırlığını gerekirse önceden hazırlayıp materyal olmasa dahi bunun arkasına sığınmak yerine kendimiz materyal geliştirme dersi aldık o dersler eşliğinde zaten materyalimizi kendimiz yapmaya çalışıyoruz. Örnek bir küp öğreteceksin diyelim çok basit bir şey olacak örnek ama küpü öğreteceksin o küpü mukavvadadan yaparsın, önceden hazırlığını yaparsın şekli gösterirsin ya da başka bir şekilde öğreteceğin şuanda kazanımlar aklıma gelmiyor ama bu şekilde önceden hazırlayıp geliyoruz.”

“Kendimiz genelde kâğıt üzerinde bir şeyler uyarlamaya çalışıyoruz. Yani çalışma kâğıtlarını çocuğun seviyesine göre düzenlemeye çalışıyoruz. Materyallere ulaşmada çok fazla şeyimiz yok yani imkânımız yok.”

“İnternette kaynaklar çıkarıyoruz. Daha çok görsel zekâ tarzında çocuk görerek öğreniyorsa somut olarak bir şeyler gerekiyorsa ne yapıyoruz mesela elimizde bulunan, evimizde bulunan, önceden okulda kullandığımız materyallerden de yararlanıyoruz bunu yaparken.”

Tablo 8.

Okuldaki öğrencilerin özel eğitim gerektiriyor olması, çoklu zekâ kuramını uygulama sürecinde size ne gibi sıkıntılar yaratıyor sorusuna dair bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Uygulamada Zorluklar	Sıkıntı yaratmıyor	Ö1-Ö4-Ö5
	Her öğrenci farklı olduğu için etkinliğe katılmak istemiyor	Ö2
	Zaman açısından	Ö3

Okuldaki öğrencilerin özel eğitim gerektiriyor olması, çoklu zekâ kuramını uygulama sürecinde size ne gibi sıkıntılar yaratıyor sorusuna Tablo 8 incelendiğinde en çok “sıkıntı yaratmıyor” cevabının geldiği görülmektedir. Bu konuda özel eğitim öğretmenlerinin verdiği cevaplar sırasıyla şu şekildedir:

“Bana göre sıkıntı yaratmıyor. Bu bizim için bir engel değil.”

“Bizim için pek bir sıkıntı yaratmıyor. Hatta daha avantajlı bizim için. Çünkü çocukların hepsi farklı normal okulda en azından zekâ seviyesi birbirine yakın olduğu için çocuklarda aynı tarzda şeyi kullanarak çocuklara eğitim yapabilirsin ama özel eğitimde hepsi birbirinden farklı olduğu için hepsinin farklı ihtiyaçları olduğu için daha fazla kullanıyorsun. Onun için özel eğitimin aslında olmazsa olmazlarından bir tanesi bu kuram.”

“Şimdi şöyle bir şey var. Zaten bizim çocuklarımız farklı zeka seviyesine sahip oldukları için bize yarattığı bir sıkıntı yok bence. Çünkü hepsinin algılaması farklı, farklı materyallerle öğreniyorlar, farklı yöntemlerle öğreniyorlar, çoklu zekanın bizim çocuklarımızın bu tür olmasının bence bir sakıncası yok.”

Tablo 9.

Sınıf yönetimi açısından sıkıntı yaratıyor mu sorusuna dair bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Sınıf Yönetimi Zorluğu	Yaratıyor	Ö1-Ö2-Ö4-Ö5
	Yaratmıyor	Ö3

Sınıf yönetimi açısından sıkıntı yaratıyor mu sorusuna Tablo 9 incelendiğinde en çok “yaratıyor” cevabının geldiği görülmektedir. Bu soruya özel eğitim öğretmenlerinin verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Davranış problemi zaten her yerde var aslında işin özüne bakarsak. Hani burada ki okulla diğer okulu karşılaştırınca evet buradaki öğretmenin biraz daha donanımlı olmasını bekliyorum sınıf yönetimi konusunda. Davranış sağaltımı konusunda biraz daha donanımlı olmasını bekliyorum. Çünkü biraz önce şeyden bahsettim, çocuk gelir eğitime başlamadan önce davranış problemleri olan çocuğun öncelikler davranış problemlerini bizim ortadan kaldırmamız gerekiyor ki ben eğitim öğretime devam edebileyim. Özel eğitim öğrencisi biraz öncede bahsettim, önceliğimiz şu çocuk gelsin doğru amaç belirleyip, doğru araç gereç belirleyip, doğru öğretim yolu belirleyip evet yol kat edebiliriz. Ki burada yine diyorum çocuk öğrenemiyorsa bir bakmamız lazım. Hani ben yanlış mı amaç belirledim, değerlendirme noktasında mı bir hata var yoksa çocuk benim dayatmaya çalıştığım yoldan öğrenemiyor mu? Buna bir bakmak lazım. Hani diyorum ya siz doğru performans almışsanız, doğru değerlendirme yapmışsanız, doğru amaç belirlemişseniz bazen çok böyle afaki amaçlar görüyorum. Böyle sırf kopyala yapıştır amaçlar. Çocuk o amaçlara hiçbir zaman ulaşamayacak. Biraz gerçekçi olmayan, sırf işte evrak, kâğıt, kürek dolduralım şeyinden yola çıkınca ama doğru amaç belirlendiğinde kesinlikle hani öğrencinin, özel eğitim öğrencisi olması bizim için aslında özünde bir şey değiştirmiyor. İlk aşamada şey gibi geliyor, ya acaba. Yok, öyle bir şey yok. Hani diğer çocuktaki zorluklar neyse bizim öğrencimizde de o şekilde. Bir sınırlandırma yine yok. Yeter ki doğru amacı belirleyelim, doğru araç gereç, doğru materyal bizi her zaman sonuca götürüyor.”

“Sınıf yönetiminde de tabi ki tabi ki çok zorluyor. Çocukların alışma dönemi birazcık uzun sürüyor. Sizi baya bir deniyorlar. Neye ne tepki verirsiniz ne yaparsınız filan diye ama işte bu

bir iki ay içinde çok rahat oturuyor hani. Öğrenci öğretmenini tanıyor neye tepki vereceğini biliyor. O dengeyi kurduktan sonra daha kolay oluyor bazı şeyler.”

“Kesinlikle yaratıyor. Sınıf yönetimini zorlaştırıyor. Dediğim, biraz öncede anlatmıştım. Sınıf yönetimini kesinlikle zorlaştırıyor. Dediğim gibi bu birebir eğitimde daha fazla kullanabilirsin ya da aynı birbirine benzer tarzda, birbirine aynı benzer tarzda çocuklarla, zekâ kuramına uygunsu uygulamak kolay oluyor ama birbirinden farklı çocuklara farklı kuramları aynı anda uygulayamayacağın için daha da zorlaştırıyor yani sınıf içerisinde kullanmak çok zor oluyor.”

“Şimdi şöyle bir şey var bizim sınıf mevcudumuz çok fazla olduğu için belki sınıf yönetiminde biz bu problemlerle açıkçası karşı karşıya kalıyoruz. Yoksa çoklu zekânın çocukların farklı zekâ seviyesine sahip olmaktansa sınıf mevcudlarımızın çok fazla olmasından dolayı bir dezavantaj yaşıyoruz. Ha benim 13 öğrencim var. Hepsiyle farklı farklı çalışıyorum. Hepsinin farklı bir alım gücü var. Kiminin örnek veriyorum kinestetik zekâsı gelişmiş, kimi sözel olarak öğreniyor, kimi işte matematiksel zekâsı diyelim ki gelişmiş, kimisi görerek öğreniyor, kimi müzik yoluyla öğreniyor, tekerlemelerle mesela öğreniyor. Hepsinin farklı performansı var. Ben zorlanıyor muyum? Artık bu sürece alıştığımız için onlara bunu vermekte açıkçası çok zorlanmıyorum. Sadece sınıf mevcudundan dolayı zorlanıyorum. Yoksa çocukların farklı zekâ seviyesine sahip olmasından çok böyle zorlanmıyorum.”

Tablo 10.

Özel eğitim okullarında çoklu zeka kuramı uygulamalarının daha iyi olabilmesi için yapılması gerekenler sorusuna dair bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
	Fiziki şartlar düzenlenmeli	Ö1-Ö2-Ö4
	Sınıf mevcudu azaltılmalı	Ö1-Ö3-Ö4-Ö5
	Okullarda fizyoterapist olmalı	Ö1
	Okullarda dil ve konuşma terapisti olmalı	Ö1
İyileştirme	Materyal eksikleri giderilmeli	Ö1-Ö4-Ö5
	Eğitim programları yeniden düzenlenmeli	Ö1
	Özel eğitim öğretmenleri çoklu zeka kuramı hakkında bilgilendirilmeli	Ö3-Ö5
	Çocukların zeka türlerine göre sınıflar belirlenmeli	Ö4

Özel eğitim okullarında çoklu zekâ kuramı uygulamalarının daha iyi olabilmesi için yapılması gerekenler nedir sorusuna Tablo 10 incelendiğinde en çok verilen cevabın “sınıf mevcudu azaltılmalı” olduğu görülmektedir. Bu konuda özel eğitim öğretmenlerinin verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Çoklu zeka uygulamalarının daha iyi olabilmesi için bir kere hani biraz önceki saydığımız fiziki şartlar kesinlikle düzenlenmeli, öğrenci sayısı kesinlikle düzenlenmeli, personel ya biz özel eğitim okuluyuz yıllardır özel eğitim okullarında bir fizyoterapist olması gerekliliğini savunduk maalesef daha hala bunun için bir kadro ya da bir oluşum, bir hareket yok. Dil ve konuşma terapistleri tabi ki günümüzde sayıları çok az umarım ileride daha çok yayılır. Onlarında bizim okullarımızda birer kadrosu olur, onlarında eğitim öğretime dahil olması gerekiyor. Nasıl şuanda bizim okullarımızda önceden olmayan müzik öğretmenlerinin, beden eğitimi öğretmenlerinin, okul hemşirelerinin şu andaki eğitime katkıları, eğitimin öğrenme

düzeyini ne kadar artırdıysa eminim bu söylediğim branşlardaki, çünkü özel eğitim bunların bütünüyle ele alındı yani özel eğitimciyle olmuyor sadece bu iş. Bütünüyle ele alınması gereken bir alan. Hani bütünsel bir gelişim gerektiriyor. Evet hepsi farklı şekilde öğrenebilir hep diyorum bize özel eğitimde öğrettikleri hep şey şudur; özel eğitimde bireysellik esastır, bunu kafanıza kazıyın. Bireyselliğin esas olduğu bir yerde zaten hepsi farklı öğrenecek, hepsi farklı ilerleyecek. Zaten hani çoklu zeka kuramına benim bu kadar sıcak bakmamın ya da yakın görmemin şeyi bu. Ama dediğim gibi bu imkanlar personel , fiziki şartlar, fiziki ortamlar, materyal bunların hepsi bir arada olursa ve bizim okullarımızın, eğitim programlarının baştan tamamıyla yıkılıp, standart ders saatlerinin dışında çocuklar uygun olduğu saatte, uygun ders alanlarında ya da uygun eğitim ortamlarında hareket edebilmeli rahatça. Bir dolaşım olmalı. Biz ne yapıyoruz işte burası 10/A sınıfı, 10/A sınıfının dersi bu saatte Türkçe şu saatte matematik bu saatte işte atölyedeler. Çok standart diğer okullarda nasıl ilerliyorsa bu işi bu şekilde ilerletmeye çalışıyoruz. Böyle olmayacak. Bu kadar.”

“Çoklu zekâ kuramı daha iyi olabilmesi için birinci öncelik mevcutlarımızın daha az olması gerekir ve çocuklarımızın çoklu zekâ alanlarının iyi belirlenmesi gerekir. Artı özel eğitim öğretmenlerinin bende dahil çoklu zeka kuramı ile ilgili daha çok bilgiye sahip olması gerekir. Yani seminer, hizmet içi eğitim verilmesi gerekir. Şimdilik söyleyeceklerim bu kadar.”

“Okula ilk başladığında çocukların zekâ şeylerine göre türlerinin uyumluluğuna göre sınıfların belirlenmesi olabilir. O sınıfların uygunluğuna göre de o sınıfları o şekilde uyarlayıp, materyallerini o şekilde ayarlarsan bence daha kolay olabilir. Yani bizim sınıflarımız genelde karma olduğu için uygulamak zor. Sınıf sayısını zaten dediğim gibi bu kuramı kullanmak istiyorsak birebir hakkını vermek istiyorsak zaten bireysel eğitim ya da 2 kişilik 3 kişilik en fazla gruplar oluşması gerekiyor ki uygulayabilesiniz. Kesinlikle kalabalık grupta uygulanacak bir durum değil.”

“Materyaller belki farklılaşabilir. Farklı materyaller mesela getirilebilir. Çünkü bunların çoğu materyallerle de onları verilebilecek şeyler. Kaynaklar geliştirilebilir. Farklı kaynaklar oluşabilir. Ki bence çoklu zekâ çok fazla bilinen bir şey değil açıkçası özel eğitimde. Bununla ilgili çalışmalar yapılıp belki hangi materyal daha iyi olabilir, hangi materyalle çocuk hangi çalışmayı daha iyi kazanabilir fikriyle ilgili belki çalışmalar yapılabilir. Bizim işimiz materyale açıkçası bağlı. Materyaller fazlalaşabilir açıkçası. Çünkü bizim okulumuzdaki en büyük eksikliğimiz materyallerimizin mesela az olması. Materyaller eğer fazlalaşırsa bunun daha iyi olacağını düşünüyorum. Sınıf sayısı da azaltılabilir. Ben şimdi şey yapamıyorum da. Sınıf mevcudumuz çok fazla 13 tane öğrencim var. 13 tane öğrencimin farklı farklı nasıl deyim zeka seviyesi var okuma yazma bilende var, okuduğunu anlama çalışması yapanda var, hiç rakam tanımayanda var, birden ona kadar sayamayan çocuklarımda var. Hepsine farklı yöntemler kullanıyoruz biz.”

4.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Çalışmada “Özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması hakkındaki görüşleri nelerdir?” araştırma sorusuna cevap aranmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme sonucunda öğretmen görüşleri kategorize edilmiş ve hepsi ayrı ayrı incelenmiştir. Alanyazında bu konu ile ilgili başka çalışmalarla kıyaslanarak tartışılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin cevaplarına dayanarak oluşturulan çalışma verilerinden elde edilen en temel sonuç çoklu zekâ kuramının derslerde uygulanabilirliğine ilişkin özel eğitim öğretmenlerinin olumsuz düşüncelerinin bulunmadığıdır. Bu konuda alanyazında bulunan çoklu zekâ kuramının uygulanabilirliğine ilişkin sınıf öğretmenleri ile yapılan bir çalışmada da aynı sonucun

bulunduğu görülmüştür (Gökbulut ve Dirik, 2017). Öğrencilerde anlamlı öğrenmeyi sağlayacak etkinliklere karşı özel eğitim öğretmenlerinin olumlu tavır takınmaları kaliteli birey yetiştirme açısından da oldukça önem arz etmektedir. Yeniliklere açık olan özel eğitim öğretmenlerinin öğrencilerini de yeniliklere açık, bilimsel merakı olan, araştırabilen ve sorgulayabilen öğrenciler olarak yetiştirmesi beklenmektedir. Dolayısıyla, özel eğitim öğretmenlerinin hafif düzey zihinsel engelli öğrencilere öğretmenlik yapmasının, çoklu zekâ kuramını uygulanabilirliği hakkında olumlu düşüncelere sahip olmalarını sağlamış olabilir. Ayrıca, onların çoklu zekâ kuramı hakkında araştırma yapmalarına ve çoklu zekâ kuramını derslerinde uygulamalarına yönlerecek motivasyona sahip olmalarını sağlamış olabilir. Bu durum da zaten onların çoklu zekâ kuramının doğasına uygun düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir.

Çoklu zekâ kuramını özel eğitim öğretmenlerinin büyük çoğunluğu derslerinde bütün konuları işlerken genelde görsel eşleştirme kartlarını kullandıklarını söylemişlerdir. Okullarında materyal eksikliğinin olduğunu ve talep edilen materyallerin genelde karşılanmadığını, kendi imkanları ile materyal oluşturduklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda yapılan alanyazın taramasında birçok çalışmada aynı duruma rastlanmış, öğretmenlerin materyal eksikliğinden yakındıkları görülmüştür (Karamustafaoğlu ve Kandaz, 2006; Ulusoy ve Gülüm, 2009; Ültay vd., 2018).

Özel eğitim öğretmenleri, öğrencilerin hafif düzey zihinsel engelli olmalarından dolayı doğrudan anlatımla dersi anlayamayacakları için çoklu zekâ kuramının özel eğitim okullarında yaygınlaştırılması gerektiğini düşünmektedirler. Bu konuda alanyazında var olan çalışmalarda zihinsel yetersizliği olan bireylerin zekâ türlerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar mevcuttur (Koç, 2012; Pürsün, 2017). Buda bize zihinsel yetersizliği olan bireyler için çoklu zekâ kuramı ile derslerin işlenmesi gerekliliğini göstermektedir.

Mesleki kıdemi 15-20 yıl arası olan özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması hakkında kendilerini daha yeterli gördükleri tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin cinsiyet durumları ile çoklu zekâ kuramını eğitime uyarlama durumu karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Sonuçlar birbirine yakındır.

Öğrencilerin özel eğitim gerektiriyor olmasının çoklu zekâ kuramını uygulamada özel eğitim öğretmenlerinin çoğuna sıkıntı yaratmadığı görülmüştür. Ancak sınıf yönetimi konusunda öğrencilerin özel eğitim gerektiriyor olmasının ilk zamanlarda sıkıntı yarattığını ancak daha sonra alıştıklarını ifade etmişlerdir. Esmer vd., (2017), çalışmalarında kaynaştırma öğrencilerine uygulanan eğitime ilişkin deneyimlerinden bahsetmişlerdir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, bu çalışmanın bulguları ile benzeşmektedir.

Özel eğitim öğretmenlerinin çoğu özel eğitim okullarında çoklu zekâ kuramının uygulanması gerektiğini düşünürken çoklu zekâ kuramı hakkında az bilgiye sahip oldukları görülmüştür.

4.2. Öneriler

Bu çalışmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması hakkındaki görüşleri dikkate alındığında,

- Çoklu zekâ kuramının derslere uyarlanması ile ilgili verilen eğitimlerin sayısı artırılmalı ve bu konuda verilen eğitimlerin içeriği genişletilmelidir. Bundan sonraki süreçte eğitim bittiğinde de özel eğitim öğretmenleri ile iletişim kesilmemeli ve farklı konularda yaşayacakları sıkıntılar konusunda onlara destek olunmalıdır.
- Özellikle okullara materyal sağlama konusunda özel eğitim öğretmenlerine destek olunmalıdır.

- Özel eğitim öğretmenleri çoklu zekâ kuramını derslerinde uygulamaları için cesaretlendirilmelidir.
- Bu çalışma yalnızca beş özel eğitim öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda daha fazla özel eğitim öğretmenin görüşleri alınarak bunların farklı demografik özellikleri dikkate alınarak nicel bir çalışma ile verilerin farklılaşp farklılaşmadığına bakılabilir.
- Bundan sonra yapılabilecek farklı çalışmalar derslerinde çoklu zekâ kuramını kullanmayan öğretmenlerle de yürütülerek kuramın etkililiği deneysel bir çalışma ile daha belirgin olarak ortaya konulabilir.

5. KAYNAKLAR

- An, T., & Oliver, M. (2021) What in the world is educational technology? Rethinking the field from the perspective of the philosophy of technology. *Learning, Media and Technology*, 1(46), 6-19. <https://doi.org/10.1080/17439884.2020.1810066>
- Balım, A. G. (2006). Fen Konularının Çoklu Zeka Kuramına Dayalı Öğretiminin Öğrencilerin Başarılarına ve Kalıcılığa Etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (23), 10-19.
- Bayar, A. (2008). *Yeni bir öğretim ve değerlendirme tekniği olarak bireysel öğrenci panoları*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bektaş, M. (2007). Hayat bilgisi dersinde ailelerin çoklu zekâ kuramı hakkında bilgilendirilme biçimlerinin öğrencilerin proje başarıları ve tutumlarına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 9-28.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri içinde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. <https://doi.org/10.14527/9789944919289>
- Canbay, S. (2006). *İlköğretim birinci kademedeki çoklu zekâ kuramı uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yalova örneği) (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi).
- Creswell, J. W. (2009). *Research design, qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (Third Edition). California: SAGE Publications
- Çevik, K. (2006). *İlköğretim ikinci kademedeki çoklu zekâ kuramına dayalı yönlendirme etkinliklerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunlar* (Yükseklisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Demirci, N., & Yağci, Z. (2008). Fen bilgisi dersi “yaşamimizi yönlendiren elektrik” ünitesinin çoklu zeka kuramı etkinliklerine göre değerlendirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 79-97.
- Demirel, Ö.; Başbay, A. ve Erdem, E. (2006). *Eğitimde Çoklu Zeka: Kuram ve Uygulama*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dexter, D. D., & Hughes, C. A. (2011). Graphic organizers and students with learning disabilities: A meta-analysis. *Learning Disability Quarterly*, 34(1), 51-72. <https://doi.org/10.1177/073194871103400104>
- Doğan, Y. ve Alkış, S. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal bilgiler derslerinde çoklu zekâ alanlarını kullanabilmelerine yönelik görüşleri. *Eğitim Fakültesi Dergisi* (2), 327-339.

- Esmer, B., Yılmaz, E., Güneş, A. M., Tarım, K., & Delican, B. (2017). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin eğitimine ilişkin deneyimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1601-1618.
- Gardner, H. (1993). *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. New York: Basic Books.
- Gardner, H. (2006). *Multiple Intelligences: New Horizons in Theory and Practice*, New York: Basic Books.
- Gökbulut, Y., ve Dirik, E. (2017). Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin çoklu zekâ kuramının uygulanabilirliğine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 248-263.
- Kaptan, F., Korkmaz, H. (2001). Çoklu zeka kuramı tabanlı fen öğretiminin öğrenci başarısına ve tutumuna etkisi, *IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi 2000*, 169-174. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Karamustafaoğlu, S., & Kandaz, U. (2006). Okul öncesi eğitimde fen etkinliklerinde kullanılan öğretim yöntemleri ve karşılaşılan güçlükler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 65-81.
- Kayıran, B. K., & İflazoğlu, A. (2007). Çoklu Zekâ Kuramı Destekli Kubaşık Öğrenme Yönteminin Türkçe Dersine İlişkin Tutuma ve Okuduğunu Anlama Başarısına Etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (29), 129-141.
- Kentab, M. Y. (2016). Saudi intermediate school efl teachers' views in the kingdom of saudi arabia of the multiple intelligences theory as an inclusive pedagogy. *Journal of Education and Practice*, 7(17), 1735-2222.
- Kesici, A. G. (2019). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı çerçevesinde kaynaştırma eğitime devam eden zihinsel engelli öğrenciler ve tarih dersleri*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Koç, M. (2012). *İşitme engelli öğrencilerin spor değişkenine göre çoklu zekâ alanlarının araştırılması*. (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi)
- Korkmaz, H. (2001). Çoklu zekâ kuramı tabanlı etkin öğrenme yaklaşımının öğrenci başarısına ve tutumuna etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 26(119), 71-78.
- Koşar, E. (2006). Türkçe derslerinde çoklu zekâ kuramının uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 345-358.
- Li, N., Verma, H., Skevi, A., Zufferey, G., Blom, J., & Dillenbourg, P. (2014). Watching MOOCs together: Investigating co-located MOOC study groups. *Distance Education*, 35(2), 217- 233. <https://doi.org/10.1080/01587919.2014.917708>
- M.E.B. (2000). İlköğretim okulu fen bilgisi dersi (4,5,6,7,8. Sınıf) öğretim programı. *MEB Tebliğler Dergisi*, 63, 2518, Kasım 2000.
- Makkonen, T., Lavonen, J., & Tirri, K. (2022). Self-evaluated multiple intelligences of gifted upper-secondary-school physics students in Finland. *Roepers Review*, 44(1), 19-34.
- Mattar, J. (2018). Constructivism and connectivism in education technology: Active, situated, authentic, experiential, and anchored learning. *Revista Iberoamericana de Educación a Distancia*, 21(2), 201-217. <http://dx.doi.org/10.5944/ried.21.2.20055>
- Öngören, H., & Şahin, A. (2008). Çoklu zeka kuramı tabanlı öğretimin öğrencilerin fen bilgisi başarılarına etkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 24-35.

- Özdener, N. ve Özçoban, T. (2004). Proje Tabanlı Öğrenme Modelinin Bilgisayar Dersleri ve Çoklu Zekâ Kuramı Üzerindeki Etkinliği. *Eğitim Bilimleri: Teori ve Uygulama*, 4 (1), 176-180.
- Pürsün, T. (2017). *Hafif düzey zihin engelli öğrencilerin çoklu zeka alanlarının incelenmesi* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Salend, S. J. (1998). Using an activities-based approach to teach science to students with disabilities. *Intervention in school and clinic*, 34(2), 67-72. <https://doi.org/10.1177/105345129803400201>
- Smith, SW ve Brownell, MT (1995). Bireyselleştirilmiş eğitim programı: Reformun geniş bağlamı göz önünde bulundurularak. *Olağanüstü Çocuklara Odaklanma*, 28 (1), 1-12.
- Tuğrul, B. Ve Duran, E. (2003). Her çocuk başarılı olmak için bir şansa sahiptir: Zekanın çok boyutluluğu çoklu zeka kuramı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 24, 224-233.
- Ulusoy, K., & Gülüm, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.
- Ültay, N., Ültay, E., & Çilingir, S. K. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin fen konularındaki uygulamalarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 773-792.
- Yenilmez, K., & Bozkurt, E. (2006). Matematik eğitiminde çoklu zekâ kuramına yönelik öğretmen düşünceleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 90-103.
- Yestrebky, C. L. (2015). Flipping the classroom in a large chemistry class research university environment. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 191, 1113-1118. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.370>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2006). Çoklu zeka kuramı destekli kubaşık öğrenme yönteminin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin matematik dersindeki erişilerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 301-315.
- Yıldırım, K., & Tarım, K. (2008). Using multiple intelligence activities and cooperative groups to improve academic achievement and retention. *Elementary Education Online*, 7(1), 174-187.

EK.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Çoklu Zekâ Kuramının Eğitime Uyarlanması Görüşme Formu

Sayın Özel Eğitim Öğretmenleri,

Merhaba,

Ben Fatmanur Ekinci, Erciyes Üniversitesi'nde yüksek lisans öğrencisiyim.

Bu çalışmanın amacı, sizin çoklu zekâ kuramının eğitime uyarlanması hakkındaki görüşlerinizi almaktır. Bu çalışma sonucunda elde edilen veriler gizli tutulacak, yalnızca akademik çalışmalar için kullanılacaktır. Görüşme altı (6) sorudan oluşmaktadır ve yaklaşık 30 dakika sürecektir. Söylenilenleri aynen aktarabilmek için ses kaydı yapılacaktır. Görüşmeyi devam ettirmek istemediğiniz an görüşmeyi sonlandırmakta özgürsünüz. Sormak istediğiniz bir şey varsa sorabilirsiniz. Yoksa izninizle görüşmeye başlamak istiyorum.

Demografik Sorular

Meslekteki kıdeminiz nedir? Kaç yaşındasınız? Cinsiyet ( )

Görüşme Soruları

1) Çoklu zekâ kuramından hareketle ortaya atılan zeka türlerini öğrencilerinizin kullanabilmeleri amacıyla yapılan etkinlikleri özel eğitim okullarında uygulanabilir buluyor musunuz? Neden?

Sondaj Soruları

a) Uygulanabilir buluyorsanız hangi açılardan uygulanabilir buluyorsunuz açıklar mısınız?
b) Uygulanabilir bulmuyorsanız hangi sebeplerden uygulanabilir bulmuyorsunuz açıklar mısınız?

2) Çoklu zekâ kuramından hareketle ortaya atılan zekâ türlerini öğrencilerinizin kullanabilmeleri amacıyla yapılan etkinlikleri uygulamış olduğunuz bir konuyu ve nasıl uyguladığınızı açıklayabilir misiniz?

3) Çoklu zekâ kuramından hareketle ortaya atılan zekâ türlerini öğrencilerinizin kullanabilmeleri amacıyla yapılan etkinlikleri derslerde uygulamak için ne gibi ortamlar gerekmektedir? Açıklar mısınız?

4) Çoklu zekâ kuramından hareketle ortaya atılan zekâ türlerini öğrencilerinizin kullanabilmeleri amacıyla yapılan etkinlikleri derslerinizde uygularken ne gibi materyallere ihtiyaç duyuyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

Sondaj Soruları

a) Bu materyaller sınıfınızda var mı? Veya bu materyallere nasıl ulaşıyorsunuz?

5) Okuldaki öğrencilerin özel eğitim gerektiriyor olması, çoklu zekâ kuramını uygulama sürecinde size ne gibi sıkıntılar yaratıyor?

Sondaj Soruları

a) Sınıf yönetiminde zorluk yaratıyor mu?

b) Yaratıyorsa neden?

6) Özel eğitim okullarında çoklu zekâ kuramı uygulamalarının daha iyi olabilmesi için sizce neler yapılabilir?

ÖĞRETMENLERİN İYONİK ÇÖZÜNME KONUSUNDAKİ ANLAYIŞLARININ KİMYASAL GÖSTERİMLER YOLU İLE BELİRLENMESİ

Çağla KAPAR KARABACAK¹, Betül DEMİRDÖĞEN²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi,

² Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi,

Özet

Kimyasal gösterimler bir olguyu anlamak amacı ile kullanılan önemli araçlardır. Kimyasal gösterimlerin özelliklerini anlamak ve kimyasal gösterimin ilgili olduğu konu hakkındaki kavramsal anlayış düzeyi kimyasal gösterimleri kullanarak bir olgunun anlaşılmasında önemli bir role sahiptir. İyonik çözünme süreci makroskopik seviyede duyu organları yardımı ile gözlemlenebilir. Bununla birlikte, bu süreçte tanecik seviyesinde (ör. su molekülleri ve iyonlar) gerçekleşen olaylara duyu organları ile doğrudan erişilemediğinden iyonik çözünme konusu öğrenme açısından zorluk yaşanan konuların başında gelmektedir. İyonik bileşikler su içerisinde çözüldüğünde zamanla kaybolur ve erir yaygın olarak gözlemlenen kavram yanlışlarındandır. Bu nedenle çalışmanın amacı fen bilgisi öğretmenlerinin iyonik çözünme konusundaki anlayışlarını ve kimyasal gösterim yeterlik düzeylerini belirlemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada dokuz fen bilgisi öğretmeni ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Genel Kimya ders kitabından seçilen gösterimler, katılımcıların yaptıkları çizimler ve açık-uçlu sorular yardımı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin içerik analizinde alan yazında öğrencilerin çeşitli konulardaki anlayışlarını analiz etmek için kullanılan “doğru”, “kısmen doğru” ve “yanlış” kodlarından yararlanılmıştır. Öğretmenlerin açık-uçlu sorulara verdikleri cevaplar onların iyonik çözünme konusunda çoğunlukla kısmen doğru anlayışlara sahip olduğunu gösterirken bu anlayışlarını tanecik seviyesinde çizim yaparak aktarmada zorluk yaşamışlardır. Bununla birlikte iyonik çözünme sürecindeki enerji değişimi ile ilgili katılımcıların tümünün yanlış anlayışlara sahip olduğu gözlenmiştir. Öğretmenlerin büyük bir kısmının kimyasal gösterimlerde makroskopik, tanecik ve sembolik seviyeyi özellikleri ile tanımlamada ve açıklamada zorluk yaşadığı ve gösterimler hakkında kısmen doğru anlayışlara sahip olduğu belirlenmiştir. Genel kimya ders kitabında iyonik çözünme konusunun öğretimi sürecinde yer alan gösterimler hakkındaki açıklamalarına bakıldığında öğretmenlerin çözünen-çözücü etkileşimlerini, çözücünün yapısını ve iyonik bir bileşiğin çözünme sürecini anlamakta zorluk yaşadıkları belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak fen eğitimcileri ve araştırmacılarına önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: fen bilgisi öğretmenleri, iyonik çözünme, durum çalışması ve görüşme

**2009-2023 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE E TWINNING PROJELERİ İLE
İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ:
BİR META-SENTEZ ÇALIŞMASI**

Emir OKER¹, Prof. Dr. Mustafa METİN²

**¹Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Kayseri
Orcid: 0000-0002-7083-4874**

**²Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Kayseri
Orcid: 0000-0002-6936-510X**

ÖZET

Bilim ve teknolojiye hızlı gelişime çabuk uyum sağlayan, yaratıcı, bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, vb. niteliklerdeki bireyler yetiştirebilmek için eğitimde yeni yaklaşımlara ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bu yaklaşımlardan birisi de proje tabanlı öğrenme yaklaşımıdır. Proje tabanlı öğrenme yaklaşımında projeler eğitimin temel unsurudur. Ülkemizde 2018/2019 eğitim öğretim döneminden itibaren uygulanmaya başlanan yeni bir eğitim programına geçilmiştir. Yeni eğitim programında öğretmenden, öğrenciyi temel alan öğrenme yaklaşımları (problem, proje, argümantasyon, iş birliğine dayalı öğrenme vb.) tercih etmeleri, öğrenciden ise proje tasarlama, model ve ürün oluşturma, ürünü tanıtmaya vb. performansların gerçekleştirilmesi beklenmiştir (MEB, 2018). Milli Eğitim Bakanlığı yurt içi ve yurt dışında pek çok kurumla protokoller imzalamış, proje tabanlı öğrenmenin gerçekleşmesini kolaylaştıracak çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmalardan birisi de 2009 yılında dahil olduğu eTwinning projesi olmuştur.

eTwinning, Avrupa ülkelerindeki okullarda çalışan personellerin (öğretmenler, müdürler, kütüphaneciler v.b.) iletişim kurmak, iş birliği yapmak, projeler geliştirmek, paylaşım yapmasını destekleyen bir platformdur. eTwinning, Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) kullanımıyla okullar için destek, araç ve hizmetler sağlayarak Avrupa'daki okullar arası iş birliğini teşvik eder. Ayrıca; eTwinning, eğitimciler için sürekli çevrimiçi mesleki gelişim için ücretsiz fırsatlar da sunmaktadır. Türkiye, Ocak 2022 itibari ile 55237 okul, 315640 öğretmen, 57202 aktif proje ile 46 ülke içerisinde platformu en çok kullanan, en fazla proje üreten, en fazla öğretmenin aktif katılım sağladığı ülke durumundadır.

Bu çalışmada, 2009-2023 yılları arasında Türkiye de etwinning projeleri ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin ve makalelerin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel bir anlayışın benimsendiği bu çalışmada meta-sentez yöntemi tercih edilmiştir. Yapılan bu çalışmada verilerin toplanmasında “etwinning anahtar kelimesi kullanılarak Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi, TR dizini ve Google Akademi de bulunan nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı 47 çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmalar analizi edilirken çalışmanın yılı, türü, amacı, çalışma alanı, araştırma yaklaşımı/yöntemleri, veri toplama araçları, veri analiz yöntemi ve sonuçları gibi kategoriler altında kodlar oluşturulmuştur. Analiz sonucunda elde edilen veriler Excel programı yardımıyla tablo ve grafiklere dönüştürülmüştür. Grafikler haline getirilen veriler bulgular bölümünde yorumlanmıştır.

Yapılan meta-sentez çalışması ile etwinning üzerine yapılan çalışmaların sını yıllarda hız kazandığı en çok 2022 yılında çalışma yapıldığı, ayrıca incelenen çalışmamaların genelde öğretmen görüşü belirlemek amacıyla yapıldığına, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmalarının daha fazla tercih edildiği, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formunun daha çok kullanıldığı, veri analizi olarak içerik analizinin tercih edildiği belirlenmiştir. Sonraki araştırmalar için yurt dışındaki çalışmaları da (tez-makaleler) içerecek şekilde daha derinlemesine incelemeler yapılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: etwinning, proje, meta-sentez

**MODERN KOŞULLARDA BAKÜ DEVLET ÜNİVERSİTESİ ELMİ
KÜTÜPHANESİNDE ELEKTRONİK BİLGİ ARAÇLARI İLE KULLANICILARA
HİZMET**

SEVDA MƏMMƏDOVA

**Azerbaycan Cumhuriyeti, Bakü şehri, Bakü Devlet Üniversitesi, Bilgi belge yönetimi
fakültesi, öğretmen, Tarih, ORCID 0000-0001-9469-5744**

Özet

Universite kütüphanelerinin birçok özelliği vardır:

- İlk olarak, üniversite kütüphanelerinin görevlerinden biri, sadece eğitim sürecinin bilgisini sağlamak değil, aynı zamanda üniversielerin imajını ve eğitim sürecinin düzeyini belirleyen bilimsel araştırmaların bilgisini sağlamaktır;
- İkincisi, birçok yüksek okulda, özellikle üniversitelerde, koleksiyon bileşimini ve oldukça karmaşık yapısını belirleyen çok çeşitli uzmanlık alanlarında uzmanlar yetiştirilir;
- Üçüncüsü, devasa ve eski üniversite kütüphane koleksiyonlarında, ülkenin kültürel mirası ve malı olarak kabul edilen benzersiz yayınlar saklanır;
- Dördüncüsü, üniversite kütüphaneleri bilimin tarihini ve yakın zamandaki başarılarını izlemek için yeterli kaynağa sahiptir.

Aynı zamanda, yüksek okul kütüphanelerinin çalışanları sadece tanık değil, aynı zamanda yüksek öğretim sisteminin dinamik süreçleri ve modernizasyonunun doğrudan katılımcıdır. Böyle bir durumda yüksek okul kütüphanelerinin bilişimleştirilmesi, başta öğretim üyeleri ve öğretmenler olmak üzere okuyucuların bilgi ihtiyaçlarını tam olarak karşılamalı ve eğitim kurumunun imajını değiştirmede önemli bir rol oynamalıdır. Bugün, modern üniversite kütüphaneleri yalnızca bilgi ve insan entelektüel faaliyetinin ürünleri için depolama yerleri değildir. Kütüphanelerin gelişmişlik düzeyi, ülkenin ve bir bütün olarak toplumun gelişmişlik durumunun göstergelerinden biri haline gelmiştir. Devasa üniversite kütüphaneleri, bu eğitim kurumlarının bilgi merkezi, geleneksel taşıyıcılarda ve elektronik biçimde sunulan elektronik belge arşivleridir.

Ülkemizde yükseköğretimin gelişmesinde yükseköğretim kütüphaneleri önemli bir role sahiptir. Yüzbinlerce nüshaya sahip olan yüksek okul kütüphaneleri, öğrencilerin uzman olarak gelişmesinde belirleyici bir rol oynamakla kalmaz, aynı zamanda özellikle profesörlerin ve öğretim elemanlarının kütüphane-bilgi sağlayıcısıdır.

Dünyada sürekli eğitimin bu kadar ilgili ve önemli olduğu, eğitimin küreselleştiği ve bilgiye ve bilgiye zamandan bağımsız olarak erişimin sağlanmasının önemli olduğu günümüzde, yardımcı bir bilimsel-eğitim ortamı olarak Bakü Devlet Üniversitesi Elmi Kütüphanesi sağlar. hem profesörler hem de öğretmenler, öğrenciler ve küresel bilgi sistemi. Kesintisiz erişim sağlar, aynı zamanda daha yakın karşılıklı yaratıcı ilişkiler ve bilimsel iletişim için koşullar yaratır.

Bakü Devlet Üniversitesi Elmi Kütüphanesinde, profesörlerin ve öğretim elemanlarının hizmet sürecinin, kütüphane ve bilgi temininde geleneksel çalışma yöntemleri ile tarihsel geleneklere dayandığını belirtmek gerekir. Yükseköğretim kütüphaneleri arasında en geniş bilgi-kaynakça

aparatına ve mükemmel bir katalog sistemine sahip olan kütüphane, sadece üniversite personeline değil, cumhuriyetimizde bilimsel araştırma yapan araştırmacıların tamamına yakınına okuyucuya yönelik, okuyucuların ihtiyaçlarına uygun hizmet çalışmalarının düzenlenmesi ve toplumla buluşması konusunda hizmet vermektedir.. Elmi Kütüphane, öğretim üyeleri, personel, doktora öğrencileri, yüksek lisans öğrencileri, öğrenciler ve diğer okuyucu grupları arasında kitap ve okuma tanıtımını yaparak onları kütüphaneye çekmek için fakültelerle sürekli iletişim halindedir. Okurların isteklerini yerine getirmek için üniversitenin eğitim profiline göre kitap koleksiyonunu basılı ürünlerle tamamlar.

Ayrıca kütüphanede bir elektronik kütüphane oluşturulması, elektronik kaynaklarla hizmet çalışmalarının organizasyonu, bilgi toplumu oluşturma ve bilgi süreçlerini otomatikleştirme alanında önemli yer tutan karmaşık ve gelecek vaat eden konulardan biridir. Elektronik kütüphane, ulusal literatür örneklerini telif haklarını koruyarak bir bütün olarak elektronik taşıyıcılara aktarmakta ve elektronik kaynaklar oluşturmaktadır. Son yıllar kütüphanede yeni bir yapısal değişiklik yapılmış ve birçok önemli çalışma yürütülmektedir. Böylece Elmi Kütüphane 2020 yılına kadar 14 bölüm ve 13 bölüm ile faaliyet göstermiştir. Bakü Devlet Üniversitesi'nin 13.07.2020 tarihli R-84 sayılı yapısal reformların yürütülmesine ilişkin emrine göre, verimliliği artırmak ve yönetimi optimize etmek için Elmi Kütüphanenin mevcut yapısal birimleri iptal edilmiş ve 4 yeni bölüm ve 3 sektör oluşturulmuştur. Tüm bunların şüphesiz kütüphanenin genel etkinliği üzerinde olumlu bir etkisi olmuştur.

1. Kütüphane-bilgi kaynakları yönetimi ve hizmet organizasyonu departmanı:

- Bilgi kaynakları sektörü;
- Bilgi hizmetleri sektörü.

2. Bilgi işleme ve belge dolaşımının organizasyonu departmanı:

- Analitik bilgi sektörü.

3. Elektronik kütüphane bölümü;

4. Metodik çalışma ve işbirliği departmanı.

Şu anda Elmi Kütüphane'de 5 adet bilimsel, eğitimsel ve kurgu literatür aboneliği, 1085 kişilik 13 okuma odası bulunmaktadır. Elmi Kütüphane profesörü-öğretmeni personeline, öğrencilerine ve diğer okuyucularına hem geleneksel, hem de çevrimiçi kütüphane bilgi hizmetleri sunmaktadır. Bahsettiğimiz gibi tarihsel geleneklere dayalı geleneksel hizmet sürecine ek olarak son yıllarda Covid-19 pandemi nedeniyle uzaktan eğitim sürecine katılanların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Elmi Kütüphanenin elektronik kütüphane bölümü hizmet vermiştir. Okuyucular, elektronik kütüphane bölümüne girerek elektronik ders kitaplarını ve öğretim araçlarını, bilimsel alanlara göre gruplanmış tam metin veritabanlarını kullanabilirler.

Elektronik kütüphane 3.750'den fazla ders kitabı ve ders kitabının tam metnini, 1.300'den fazla kurgu eseri içerir: folklor, modern ve klasik Azerbaycan edebiyatı, dünya edebiyatı örneklerinin elektronik versiyonları ve çeşitli bilim dallarında tam metin veritabanları EBSCO elektronik yayınevinin açık erişimi ile okuyucularının kullanımına veritabanları sağlar.

2021 yılı boyunca metodik çalışma ve işbirliği bölümü, 38 yabancı ülkenin önde gelen 42 üniversitesi ve bilimsel-araştırma kurumu ve yaklaşık 2300 kütüphane ve 30'dan fazla yerli üniversite kütüphanesi ile işbirliği yapmaktadır. Bakü Devlet Üniversitesi Elmi Kütüphanesi, cumhuriyetin yüksek okul kütüphanelerinin metodik merkezi olduğundan, bu bölümün organizasyonu altında, AZ.KIK çerçevesinde, yüksek öğretim kurumlarında eğitim ve bilimsel-

araştırma çalışmalarının kalitesini yükseltmek, uluslararası yayıncılarla işbirliği yapmak ve bu yayıncıların Azerbaycan'daki temsilcileriyle ortak etkinlikler (evrimii ve canlı) yapmak, açık kaynakların (Açık Erişim) sağlanması yönünde 2020-2021 yıllarında işbirliği çerçevesinde faaliyetlerini sürdürdü.

Bakü Devlet Üniversitesi Elmi Kütüphanesi, internet aracılığıyla bilim ve eğitim alanlarıyla ilgili bilgilere ulaşmak için elektronik yayınevi EBSCOHost'a abone olmuştur. EBSCOHost ücretli bir yayınevidir ve Scientific Library aboneliğine dayanarak -[Http://search.epnet.com](http://search.epnet.com) bağlantısı üzerinden aşağıdaki veritabanlarına erişim sağlanmıştır: Aynı zamanda Bakü Devlet Üniversitesi Elmi Kütüphanesi, Polpred.com - kitle iletişim araçlarıyla elektronik kütüphane sistemini 2021 yılı için ücretsiz kullanma fırsatı elde etmiştir.. Genel olarak Bakü Devlet Üniversitesi Elmi Kütüphanesi bu yönde birçok önemli çalışmalara imza atmıştır.

Anahtar kelime: Üniversite kütüphaneleri, elektronik kütüphane hizmeti, Bakü Devlet Üniversitesi Elmi Kütüphanesi.

CULTIVATING INTERNATIONALIZATION THROUGH ONLINE EXCHANGE CLASSES

MUJIP BIN MUNIB¹, VIENNY BALAKRISHNAN²,
ERMA GAGAH³, ANITA MD. YASIN⁴

Keningau Vocational College, research and innovation unit, Keningau, Sabah, Malaysia

Abstract

It is a series of real time free-of-charge online classes on hospitality topics (bakery, culinary & cosmetology) conducted by four vocational subject teachers in East Malaysia for secondary school students in Malaysia, Cambodia, The Philippines and Indonesia. The teachers do live demonstration on how to prepare Southeast Asian traditional foods like steamed cakes, fritters and noodles from the most affordable and accessible ingredients. The goals of this project are to increase students' interest to master practical skills, boost their curiosity in learning cultural similarities and to enable students from different countries to interact and bond. English is the medium. We measure the success of each online class through several levels. The first one is done during the classes where we record the students' attendance which will provide us the turnout rate for each class and the frequency of each student attending the class (these classes are optional). We also measure the interactivity of the class through questions asked on Google Meet poll where students can click on their choice of answer for closed-ended questions. As for open-ended questions, we obtain their verbal responses either through the chat box or their oral responses that they convey by turning on their microphones. We then measure the success of the project by giving them homework that they must do in group where we can assign them to form groups involving students from different nationalities. These assignments can be content creation like infographics or videos, verbal or visual reports on findings and discussion and live delivery of collaborative mini projects. We can get also feedback from teachers supervising these students from each school that we are doing these classes for. Since these students speak different national languages, they will have the natural opportunity to learn English language and practice it throughout this project. The main topic that we teach in our cross-border online classes is food preparation specifically Southeast Asian foods and our lessons are not confined to theories only as we do live demonstration on the virtual platform that our students can observe in real time. Southeast Asian countries come from diverse cultures, customs and languages but one thing that we have things in common is our foods and their significant role in our society. Our project taps into our traditional and signature foods that can bring people together regardless the differences that they have. This can make everyone realize that we share more similarities than differences and if we can educate our students on that, it fosters peace and understanding and eliminates tension and conflict. This is one of our primary goals and it justifies the importance of this project. Other than traditional foods, we also teach health on the students by linking it to cosmetology and this subject matter is a universal concern that anyone can relate to.

Keywords: vocational, hospitality, virtual, cultural Exchange, scam, money-laundering, money mule

PHILOSOPHY AS THE ESSENCE OF HUMAN WISDOM

ALIFIYA SUHAILA¹, ANNISA PUTRI AULIA², NAZILA PUTRI INDAH B³,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴

^{1,2,3,4}Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID: 0009-0008-6154-7647

²ORCID: 0009-0007-3603-5423

³ORCID: 0009-0005-9626-4469

⁴ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

Purpose: This paper aims to explain philosophy as the essence of human wisdom by formulating the following questions: First, what is philosophy, the activity of thinking and the obligation to study? Second, Why is philosophy necessary? Third, What is philosophy and human problems? Fourth, What are the sources and methods of philosophizing?

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative approach, because data sources and research results in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of theory building based on data).

Findings: First, philosophy is a discipline that deals with the deepest nature of things by applying scientific thinking procedures, namely the logical-analytical method, while utilizing valid materials and results of thought. Because the aim is to understand the deepest nature of things or, things as they really are, it is sometimes said that philosophical activity is radical (derived from the word radix, a Latin word meaning "root"). Philosophy does not stop at surface phenomena. Instead, it digs deep into the roots that lie beneath those surface phenomena. That is why philosophy tends to include in its scope discussions of God, metaphysics, cosmogony and cosmology, psychology, and the deepest aspects of human life on earth.

Second, the argument for the importance of philosophy (1) philosophizing as a solution to life's problems (2) as an argumentative foundation (3) Philosophizing can provide an overview of the universe as a whole (4) Through philosophizing, we will be aware of life and get closer to God.

Third, Philosophy as a way of life (Weltsanschauung) is a view of life that is used as the basis for every action and behavior in everyday life, also used to solve the problems faced in his life. His view of life will be reflected in his attitude to life and way of life. This attitude and way of life will arise if humans are able to think about themselves in total.

Finally, Sources and ways of philosophizing (1) Based on common sense (2) Based on the thoughts of philosophers and put it as an analytical knife (3) Testing the truth of science / science (4) Philosophizing by having conversations (dialectics).

Originality/value: This paper comprehensively describes the relationship between philosophy as the essence of human wisdom.

Keywords: Philosophy, Nature of Wisdom, Philosophy of Man, Philosophy of Islamic Economics

INVESTIGATIVE AUDIT TECHNIQUES IN DISCLOSING FRAUD IN INDONESIA

Nur Shihatus SAKINAH¹, Hendri Hermawan ADINUGRAHA²

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-7600-2061>

²Faculty of Islamic economics and business, UIN K.H. Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

Abstract

The purpose of this research is to describe Investigative Audit Techniques in Disclosure of Fraud in Indonesia. This research method uses a literature study approach that originates from journals, books, online reading and other literary references related to Investigative Audit Techniques in Fraud Disclosures in Indonesia. The results of the literature study from this study concluded that Investigative Audit is a form of audit activity that aims to identify and uncover fraud or crime by using approaches, procedures, and techniques used in investigations and investigations of a crime. Investigative audits can be carried out on condition that there is a strong basis for conducting an investigation. In carrying out Investigative Audit activities, Forensic Accounting must set appropriate targets and targets for uncovering Fraud cases. Investigative Audit targets and objectives, namely: 1) Subjects, namely actors, sanctions, and experts; 2) Objects, namely those that are the target of an investigative audit are the results of fraud and the means used to commit acts of fraud; and 3) Modus operandi or ways of committing fraud that reveal the sequence or process of the fraud, elements of violations of laws or regulations, when and where it occurred. The purpose of an Investigative Audit is to identify and uncover fraud or crime, so the approaches, procedures and techniques used by Investigative Audits are relatively different from the approaches, procedures and techniques used in financial audits, performance audits or audits with other special purposes.

Keywords: Engineering, Investigative Audit, Disclosure, and Fraud

THE DEVELOPMENT OF KPOP FANS IN INDONESIA

RISKI FEBRIANA¹, Hendri Hermawan ADINUGRAHA²

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0002-3821-3805>

²Faculty of Islamic economics and business, UIN K.H. Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

Abstract

The purpose of this study was to determine the impact of consumptive behavior on the development of K-pop fans in Indonesia. This research method uses a literature review approach through journals, theses, and websites regarding the consumptive behavior of K-POP fans on business opportunities and customs taxes. The type used is using qualitative data, namely research used to examine the condition of natural objects. The culture that is currently being hotly discussed is the Korean wave culture. Hallyu or Korean Wave is a combination of cultures as a response to the globalization of Asian culture. The impact of the spread of South Korean culture in Indonesia did not have a bad domino effect. Respondents actually got many positive impacts from following the development of the Korean Wave, including helping them in the process of socializing and interacting with other fans of Korean culture, even those from abroad. K-Pop culture in Indonesia is growing over time. Some e-commerce such as Shopee, Tokopedia, Lazada, have started to use K-Pop groups as their ambassadors. It's not uncommon for K-Pop groups to be invited to Indonesia to take part in the e-commerce event. This marketing method actually worked, because when bringing up the name K-Pop, most Indonesian people were immediately interested. Several Indonesian products, which also feature K-Pop groups as their advertising stars, managed to get the attention of many people so that the products on the market sold out quickly.

Keywords: Korean Wave, Fans, Marketing

PRODUKSI DAN KONSUMSI DALAM ISLAM

AMALIA AMIZA¹, MUHAMAD NANDA SETIAWAN²,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁴

^{1,2,3,4}Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID: 0009-0001-4243-5841

³ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁴ORCID: 0000-0001-9705-7756

Abstract

Purpose: This paper aims to explain production and consumption in Islam by formulating the following questions: First, what is the definition of production in Islam? Second, what is the purpose of production in Islam? Third, what are the principles, factors, and ethics of production in Islam? Fourth, what is the definition of consumption in Islam? Fifth, what is the purpose of consumption in Islam? Sixth, what are the principles, factors, and ethics of consumption in Islam?

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative approach, because data sources and research results in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of theory building based on data).

Findings: First, production activities in the perspective of Islamic economics are related to humans and their existence in economic activity production production is an activity to create wealth by utilizing natural resources by humans. Producing commonly means creating the value of goods or adding value to a product. The goods and services produced must only be permissible and profitable, namely halal and good according to Islam.

Secondly, all production objectives in Islam are basically to create optimum *maslahah* for humans as a whole so that *falah* will be achieved which is the ultimate goal of economic activity as well as the purpose of human life.

Third, the principles of production in Islamic economics related to *maqashid al-syari'ah* include: (1) Production activities must be based on Islamic values and in accordance with *maqashid al-syari'ah*. (2) Production priorities must be in accordance with the priority of needs, namely *dharuriyyat*, *hajiyat* and *tahsiniyat*. (3) Production activities must pay attention to aspects of justice, social, *zakat*, *alms*, *infaq* and *waqf*. (4) Managing natural resources optimally, not wasteful, not excessive and not damaging the environment. (5) Fair distribution of profits between owners and managers, management and laborers. Factors of production (1) Land (2) Labor (3) Capital (4) Management skills. Ethics of production in Islam (1) Pay attention to halal and haram (2) Not concerned with profit alone (3) It is forbidden to produce everything that damages faith and morals and everything that eliminates the identity of the *ummah*, damages religious values, occupies in vain things and keeps away the truth, brings closer to falsehood, brings the world closer and keeps away the hereafter, damages individual welfare and general welfare.

Fourth, In the perspective of Islamic economics, consumption is not just about meeting individual needs, as consumers in order to fulfill God's commands, but further implies an awareness of the needs of others. Therefore, in the context of permission to consume sustenance given by Allah, at the same time the responsibility to pay attention to the needs of those who do not have, both those who do not ask (al-Qan'i) and those who ask (al-Mu'tar), even for people who are miserable (al-Ba's) and the poor.

Fifth, in Islam, the purpose of consumption is not the concept of utility but benefit (maslahah). The achievement of maslahah is the goal of al-maqasi dus-shari'ah. The concept of utility is very subjective because it is based on the fulfillment of satisfaction or wants, and the concept of maslahah is relatively more objective because it is based on the fulfillment of needs or needs. Maslahah is fulfilled based on normative and positive rational considerations, so there are objective criteria about an economic good that has maslahah or not.

Sixth, the principles of consumption in Islam (1) Justice (2) Cleanliness (3) Simplicity (4) Generosity (5) Morality. Factors of consumption (1) Cultural (2) Social (3) Personal (4) Psychological. Ethics of consumption in Islam (1) Simple but effective and efficient (2) Pay attention to halal and thayyib (3) Not miserly, not wasteful and wasteful (4) Be grateful to Allah and Pay attention to the rights of others.

Originality/value: This paper comprehensively describes production and consumption in Islam.

Keywords: Production, Consumption, Production in Islam, Consumption in Islam

**THE PHENOMENON OF CORRUPTION IN INDONESIA FROM THE
PERSPECTIVE OF THE PHILOSOPHY OF SCIENCE**

UMMU NAJWA¹, INTAN AYU ANGGRAIN²,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³

^{1,2,3}Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID: 0000-0003-2952-9752

²ORCID: 0000-0001-8868-415X

³ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

Purpose: This paper aims to explain the different views on corruption in Indonesia. This argument wants to highlight the differences of opinion between some people who think that corruption has become entrenched and pervades all aspects of national life, and others who think that corruption has not yet become entrenched, although they admit that corruption has become widespread. And in the context of philosophy, this argument encourages questioning aspects of ontology (the nature of corruption itself), epistemology (knowledge about corruption), and axiology (assessment of values related to corruption). This argument encourages us to rethink and deepen our understanding of corruption as a complex social phenomenon.

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative approach, because the data sources and research results are in library research, inductive data analysis, grounded theory (toward the direction of developing a theory based on data).

Findings: The ontological aspect, in the view of the philosophy of science, the ontology aspect of corruption is a series of elements written in a law that are matched to a person's actions in a concrete situation. These formulations and elements are still images or shadows that are still in the mind or idea that is written, positive and considered as the truth. The series of concrete actions from the image or image is a crime, because of that those who do it will be subject to punishment. From the epistemological aspect, according to the philosophy of science, there is a methodology that underlies the notion of corruption in corruption eradication laws that can affect the definition or formulation of corruption as a crime that must be punished. It is not clear whether the formulation of the law is based solely on the assumptions of the legislators or the results of research that summarize the public's views on corruption. The axiological aspect, according to the view of the philosophy of science, the axiological aspect of corruption concerns questions about the values or morality involved in corrupt practices. Corruption is considered wrong because it violates the moral values recognized by society. Corruption harms many people and takes advantage of others unfairly. Therefore, corruption not only damages the political and economic system of a country, but also threatens the moral integrity of society.

Originality/value: This paper comprehensively describes the introduction to the philosophy of science.

Keywords: Philosophy of Science, Ontology, Epistemology and Axiology.

**FORGING IDENTITIES NOT SIMPLY THROUGH THE ADULT – CHILD
RELATIONSHIP BUT ALSO THROUGH CHILD – TO – CHILD TRANSMISSION:
THE CASE OF BAPEDI CHILDREN’S MUSICAL ARTS**

Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA

**University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Humanities and Social
Sciences, Department of Creative Arts, South Africa**

ORCID NO: 0000-0002-4652-9490

Abstract

In the Bapedi culture, skills’ transference from child-to-child seems to be the most effective mode of learning as compared to adult to child relationship. Communal music - making unlocks creativity which is in the children, and hence promotes innovation and spontaneous learning. The purpose of this study was to investigate the transmission of Bapedi children’s musical arts from child-to-child as the most effective mode of learning as compared to adult-to-child relationship. The following primary research question therefore guided this study: during the transmission of Bapedi children’s musical arts, does play underly almost all informal learning? The primary sources for data collection include observations and oral interviews that were conducted through face-to-face interaction. The interviews were aimed at eliciting first-hand information on the knowledge of the subject matter. The secondary sources included among others, materials such as Journal articles, books and theses, and of course personal experience. It has emerged from this study that in the lives of children in the Bapedi culture, creative musical spontaneity in the form of play songs or musical play contributes to the cultural landscape of childhood. It was concluded that in situations of interactive music-making, children acquire performance competence through observation and musical involvement/participation.

Keywords: Bapedi culture, skills’ transference, communal music-making, innovation, children’s musical arts.

**DO BAPEDI PEOPLE FEEL MUSIC WITH THE BODY AND SOUL AND THEN
TRANSFORM SUCH FEELINGS INTO ACTION? YES, DEFINITELY**

Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA

**University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Humanities and Social
Sciences, Department of Creative Arts, South Africa**

ORCID NO: 0000-0002-4652-9490

Abstract

Bapedi people are creative, innovative, musical, and artistic. They like moving to music. They cannot sing without dancing. The purpose of this study was to investigate whether Bapedi people feel music with body and soul and then transform such feelings into action. To achieve the objectives of this study, the following primary research question was considered: Is dance in the Bapedi culture a discipline that involves a great physical phenomenon? The primary sources for data collection include observations and oral interviews that were conducted through face-to-face interaction. The interviews were aimed at eliciting first-hand information on the knowledge of the subject matter. The secondary sources included among others, materials such as Journal articles, books and theses, and of course personal experience. Closer investigation has revealed that Bapedi people like other Africans, feel music with body and soul and then transform such feelings into action, superb energy, and great emotion. During interviews, it was also established that this feeling results in movements, clapping and tapping of the feet. It was concluded that dance in the Bapedi society is a discipline that involves a great physical phenomenon and is culturally patterned.

Keywords: Bapedi people, creativity, innovation, physical phenomenon, emotions.

FOKUS FILSAFAT EKONOMI ISLAM: TRILOGI EKONOMI ISLAM

**NAILA TAMAMIL ASNA¹, DIAH AYU SETYOWATI², MUHAMMAD SULTAN
MUBAROK⁴, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁵**

^{1,2,3,4,5}**Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

¹**ORCID: 0009-0000-0311-8408**

²**ORCID: 0009-0001-5701-0993**

⁴**ORCID: 0000-0002-6168-0439**

⁵**ORCID: 0000-0001-9705-7756**

Abstract

Purpose: Makalah ini bertujuan untuk menjelaskan tentang fokus filsafat ekonomi islam:trilogi ekonomi islam dengan merumuskan pertanyaan sebagai berikut: pertama, Apa itu teologi ekonomi islam, Kedua, Apa itu kosmologi ekonomi islam , ketiga apa itu antropologi ekonomi islam?

Design/methodology/approach: Makalah ini menggunakan pendekatan kualitatif, sebab sumber data maupun hasil penelitian dalam penelitian kepustakaan (library research), analisa data secara induktif, teori dari dasar/grounded theory (menuju pada arah penyusunan teori berdasarkan data).

Findings: Pertama, teologi adalah bagaimana keyakinan agama (akidah Islam) bisa dijadikan kekuatan dan motivasi untuk membangun

ekonomi sebagai sebuah tawaran solusi agar ekonomi Indonesia lebih cerah dalam menyongsong masa depan yang lebih menjanjikan.

Dalam paradigma bahwa pembangunan ekonomi menggunakan paradigma sistem kapitalis yang pada hakikatnya merupakan segala aturan kehidupan masyarakat yang tidak di ambil dari agama, tetapi sepenuhnya diserahkan kepada manusia, serta apa yang dipandang memberi manfaat kepada dirinya sendiri.

Relasi teologi dengan ekonomi ini bisa dipahami dan ditarik dari esensi doktrin setiap ajaran agama yang mengharuskan pemeluknya untuk menjunjung tinggi nilai kebajikan dalam melakukan aktivitas bisnis. Karena, etika itu bisa dimaknai sebagai sumber nilai aksi dalam setiap aspek kehidupan manusia yang majemuk. Selain itu relasi itu dapat dirunut pula dari bagaimana sebuah ajaran agama dianggap memotivasi etos kerja para pelaku bisnis

Prinsip teologi ekonomi yaitu 1) Tauhid 2) Istikhlaf (Wakil Allah) 3) Ihsan 4) kesetaraan.

Kedua, kosmologi ekonomi adalah "ilmu yang memandang alam semesta sebagai suatu keseluruhan yang integral." Dapat dimaknai Arti kosmologi adalah serangkaian keyakinan dan pandangan universal yang tersistematis mengenai manusia dan alam semesta, atau secara umum mengenai 'ke an' -ada-(wujud).

Dalam Kosmologi Islam bermula dengan pengetahuan bahwa alam semesta memegang kunci menuju keabadian jiwa kita. Pandangan ini melihat kosmos sebagai sarat dengan makna dan

tujuan. yang diselubungi dan disingskapkan kosmos oleh hakikatnya sendiri. Tujuannya agar manusia memahami keesaan Ilahi

Ketiga, antropologi ekonomi islam adalah prinsip adanya monodualisme dan monopluralisme dalam kegiatan ekonomi karena ekonomi adalah bagian dari kegiatan manusia. Dalam tahap ini, ekonomi merupakan kegiatan monodualisme, artinya bukan hanya merupakan kebutuhan jasmani tetapi juga rohani. Jasmani bagian dari kosmos dan rohani bagian dari teos

Originality/value: Makalah ini mendeskripsikan secara komprehensif tentang fokus ekonomi islam: teologi ekonomi islam

Keywords: Fokus ekonomi islam: Teologi ekonomi islam, Kosmologi ekonomi islam, Antropologi ekonomi islam

FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF WOOD SHOP BUSINESS

ANIS JAYA BANDAR BATANG

**RIZKI AMIN FAUZI¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI²,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³, WILDA YULIA RUSYIDA⁴**

^{1,2,3,4}**Faculty of Islamic Business Economics, State Islamic University K.H.**

Abdurrahman Wahid Pekalongan

¹**ORCID: 0009-0007-1365-3376**

²**ORCID: 0000-0001-9705-7756**

³**ORCID : 0000-0002-6168-0439**

⁴**ORCID: 0000-0001-9756-2197**

Abstract

Wood is the main material used for supporting pillars, making roof beams, sills, doors, shutters and others. One type of trading business engaged in the sale of wood is Anis Jaya. Marketing carried out by Anis Jaya is still face-to-face or only carried out at a place of business with a scope of buyers covering the Bandar sub-district area, and has not used online promotions. So there is no widespread access to other customers outside the area. Seeing this, the author is interested in examining more deeply about how the feasibility study in Anis Jaya is seen from several aspects, namely market aspects, marketing aspects, management aspects. The method used in this study is using qualitative methods supported by data collection by interview and observation. After conducting interviews with the owner of the Anis Jaya Timber Shop business, whose address is in Tambahrejo Village, Kec. City, Kab. Batang, namely Mr. Bero, obtained the result that in terms of business feasibility it was feasible to develop. Even though it only relies on word of mouth promotions or what is often called word of mouth promotion by its consumers. In this promotion has the advantage that is quite effective where this promotion can attract consumers from the results of the honest assessment given. In addition to these promotional media, Toko Anis Jaya also installs very affordable wood prices, various types of wood and sizes starting from Rp. 3,000 – Rp. 130,000. And in the wood sales sector, to be precise, Anis Jaya's shop has quite high business opportunities. Due to the lack of business competitors in the Tambahrejo Village, Anis Jaya's shop is the only wood shop in existence. This allows the Anis Jaya shop to reach consumers more optimally.

Keywords: Wood, Sale

THE ROLE OF ZIYA GOYALP'S CREATIVITY IN THE PROPAGATION OF
TURKISH IDEAS
TÜRKCÜLÜK İDEYALARININ TƏBLİĞİNDƏ ZIYA GÖYALP YARADICILIĞININ
ROLU

Dr. Ülker BAHSIYEVA

Baş öğretim üyesi, Filoloji fakültesi Edebiyatın Tedrisi Teknolojisi bölümü, Azərbaycan

Devlet Pedagoji Üniversitesi, Bakü, Azərbaycan.

ORCID ID 0000-0002-5994-2356

Özet

Ziya Göyalp Türk ədəbiyyatında bütün mənəviyyatı, ruhu ilə Türk millətinə bağlı olan, türkcülük ideyalarını inkişaf etdirən simalardan biri olmuşdur. Ziya Göyalpın "Türk milletindenim! İslam ümmetindenim! Avrupa medeniyetindenim!" devizi, türk xalqlarının milli dəyərlərə əsaslanaraq müasirləşməsi, inkişaf etməsi ilə bağlı fikirləri onun bütün yaradıcılığının ruhuna hakim kəsilmişdir. Bildiyimiz kimi, Z. Göyalp yaradıcılığı yaşadığı dövrün ictimai-siyasi hadisələri ilə birbaşa əlaqəli şəkildə inkişaf etmişdir. Ziya Göyalp sənəti müxtəlif istiqamətli və zəngin bir yaradıcılıqdır. Belə ki, onun müxtəlif şeirlərinin toplandığı "Kızıl elma", "Yeni hayat", "Altun ışık" adlı şeirlər kitabları, "Türkçülüyn əsasları", "Türkləşmək, İslamlaşmaq, müasirləşmək", "Türk türəsi", "Malta məktubları" və s. əsərləri, müxtəlif mətbu orqanlarda dərc etdirdiyi elmi, ictimai, ədəbi məqalələri Z. Göyalpın böyük yaradıcılıq irsinə sahib olduğunu göstərir.

Ziya Göyalp yaradıcılığının ilk dönəmindən başlayaraq Turançılıq konsepsiyasını təbliğ etdiyini görürük. O, hər zaman türk dünyasının gələcəyinə böyük inam hissi ilə yanaşmışdır. Turan ellərinin bölünməzliyini hər zaman təbliğ etmişdir. Z. Göyalp təfəkküründə vətən məfhumuna başqa prizmadan yanaşılmışdır. Onun fikrincə Vətən bütün türk xalqlarının yaşadığı Turan elidir. Ziya Göyalp türklərin kültür baxımından birləşərək böyük Turan yaratması ümidi ilə hər zaman yazıb-yaratmışdır. Türk torpağı Atilla, Çingiz xan, Oğuz xan və s. kimi qüdrətli sərkərdələr yetişdirmiş torpaqdır. Ziya Göyalpın görə genində, qanında belə qəhrəmanlıq nümunələri olan bir xalq yenidən həmin zirvələrə qalxmağa qadir ola bilər. Z. Göyalpın türkcülüyn təbliği baxımından seçilən "Turan" şeiri 1910-cu ildə Selanikdə "Gənc qələmlər" məcmuəsində nəşr olunmuşdur. Ziya Göyalp hansı ictimai-siyasi şərait nəticəsində bu şeiri yazma səbəbini belə ifadə etmişdir: "Ben lisan meselesini kafi görmeyerek, Türkcülüğü bütün mefkureleri ile bütün programıyla ortaya atmak lazım geldiğini düşündüm." Z. Göyalp Türkiyə ədəbiyyatı tarixində, geniş mənada türk mədəniyyəti və mənəviyyatı tarixində elə bir iz qoymuşdur ki, özündən sonra da bu ideyalar böyük əhəmiyyət daşıyır.

Anahtar kelimələr: Ziya Göyalp, Türk, İslam, müasirlik, inkişaf

Abstract

Ziya Goyalp was one of the figures who developed the ideas of turkism in turkish literature, who was connected to the Turkish nation with all his spirituality and soul. Ziya Goyalp's motto as "I'm from Turkish nation!" I am from the Islamic community! I'm from European

civilization!" , his thoughts on the modernization and development of the Turkish people based on national values, dominated the spirit of his entire creativity. As we know, Z. Goyalp's creativity developed in direct connection with the social and political events of the time he lived. Ziya Goyalp's art is a diverse and rich creativity. Thus, the poetry books "Gold apple", "New life", "The bright light", "Fundamentals of Turkism", "Turkification, Islamization, modernization", "Turkish type", "Maltese letters" etc. his works, scientific, social and literary articles published in various press bodies show that Z. Goyalp has a great creative heritage.

Starting from the first period of Ziya Goyalp's creativity, we can see that he promoted the concept of Turanism. He always had great faith in the future of the Turkic world. Turan always preached the indivisibility of the lands. In Z. Goyalp's thinking, the concept of homeland was approached from a different perspective. According to him, the homeland is Turan, where all Turkic peoples live. Ziya Goyalp always wrote and created with the hope that the Turks would unite in terms of culture and create a great Turan. Turkish land is a land that has produced mighty commanders as Atilla, Cengiz Khan, Oguz Khan and etc. According to Ziya Goyalp, a nation with such examples of heroism in its genes and blood may be able to rise to those heights again. Z. Goyalp's poem "Turan", which is distinguished from the point of view of promoting Turkism, was published in 1910 in Thessaloniki in the collection "Young Pens". Ziya Goyalp expressed the reason for writing this poem as a result of which socio-political conditions: "I did not see the language issue as sufficient and I thought that it was necessary to introduce Turkism with all its ideals and its whole program. Z. Goyalp has left a trace in the history of Turkish literature, in a broad sense, in the history of Turkish culture and history, that these ideas carry great weight after its essence.

Keywords: Ziya Goyalp , Turkish, Islam , conservatism , development

1.GİRİŞ

Ziya Göyölpün zəngin yaradıcılığının ana xəttini turançılıq və türkçülük ideyaları təşkil edir. Onun "Kızıl elma" , " Yeni hayat" , "Altun işık" adlı şeirlər kitabları, "Türkçülüynəsasları" , "Türkləşmək ,İslamlaşmaq ,müasirləşmək" , "Türk türesi" , "Malta məktubları" və s. əsərləri, müxtəlif mətbu orqanlarda dərc etdirdiyi elmi,ictimai ,ədəbi məqalələri Z.Göyölpün böyük yaradıcılıq irsinə sahib olduğunu göstərir. Ziya Göyölpün "Türk millətindənim ! İslam ümmətindənim ! Avropa mədəniyyətindənim !" devizi, türk xalqlarının milli dəyərlərə əsaslanaraq müasirləşib və inkişaf etməsi məsələləri onun bütün yaradıcılığının ruhunda da hakim kəsilmişdir . Ziya Göyölp Türk ədəbiyyatında bütün mənəviyyatı , ruhu ilə Türk millətinə bağlı olan ,türkçülük ideyalarını inkişaf etdirən simalardan biri olmuşdur. Bildiyimiz kimi, Z.Göyölp yaradıcılığı yaşadığı dövrün ictimai-siyasi hadisələri ilə birbaşa əlaqəli şəkildə inkişaf etmişdir. Belə ki , XX əsrin əvvəllərində Türkiyədə ictimai-siyasi vəziyyət son dərəcə qarışıq idi. Bütün dünyanı öz gücü, qüdrəti ilə lərzəyə salan Osmanlı imperiyası XIX əsrdən etibarən zəifləməyə başlamışdır. Bu prosesin sürətlənməsində imperiya daxili siyasi çəkişmələrlə yanaşı , Avropa və Rusiya kimi böyük dövlətlərin təsirləri də mühüm rol oynamışdır. Osmanlı imperiyası dörd əsrdə qazandığı torpaqlarını son iki əsrdə itirməyə başlamışdı . XX əsrin əvvəllərində Balkan müharibəsi , qeyri-müsəlman xalqların öz azadlıqları uğrundakı mübarizələri , qiyamları , Birinci dünya müharibəsinin acınacaqlı təsirləri Osmanlı İmperatorluq rejiminin parçalanmasını daha da sürətləndirmişdir . Həmin dövrdə xalq arasında hakim olan Osmanlıçılıq ideologiyası artıq Türkçülük ideologiyası ilə əvəzlənməyə başlanmışdır. Osmanlı torpaqlarında yaşayan qeyri-müsəlmanların xəyanəti türk xalqına artıq anlatmışdı ki, dövlətin yeganə nicat yolu qanı bir,canı bir olan türk millətindədir. Bunun üçün də insanları bir-birinə bağlayan dil ,din , əxlaq, mədəniyyət kimi ortaq dəyərlərin vacibliyi əsas götürülürdü .

Ziya Gökalp türk ədəbiyyatı tarixində böyük şair, ictimai xadim, görkəmli filosof, pedaqoq, turançılıq konsepsiyasının əsasını qoymuş böyük türkçü alim kimi öz möhrünü vurmuşdur. Ziya Göyalp sənəti müxtəlif istiqamətli və zəngin bir yaradıcılıqdır. Belə ki, onun müxtəlif şeirlərinin toplandığı “Kızıl elma”, “Yeni hayat”, “Altun işık” adlı şeirlər kitabları, “Türkçülüğün əsasları”, “Türkləşmək, İslamlaşmaq, müasirləşmək”, “Türk türəsi”, “Malta məktubları” və s. əsərləri, müxtəlif mətbu orqanlarda dərc etdirdiyi elmi, ictimai, ədəbi məqalələri Z. Göyalpın böyük yaradıcılıq irsinə sahib olduğunu göstərir. Ziya Göyalpın “Türk millətindənəm! İslam ümmətindənəm! Avropa medeniyətindənəm!” məşhur devizi Türk ədəbiyyatşünaslığı tarixinə qızıl hərflərlə yazılmışdır. Ziya Göyalp müasirləşmək deyəndə görünüşcə avropalılara oxşamağın, yaşayış tərzindən bənzəməyin, Avropa milli-mənəvi dəyərlərini qəbul etməyin tərəfdarı olmamışdır. Avropa mədəniyyətinin müsbət keyfiyyətlərini qəbul etməyi nəzərdə tutmuşdur. Bunu daha çox Avropa elmini, tərəqqisini mənimsəməklə dəstəkləmişdir. Ziya Göyalpa görə, Türk xalqı öz milli-mənəvi dəyərlərini, milli mədəniyyətini qorumaq lazımdır, lakin Avropa elminin müsbət keyfiyyətlərini qəbul edərək müasirləşməyi də zəruri hesab etmişdir. Ziya Göyalpın atası Tofiq Əfəndinin bu fikirləri “gençlerimiz bir taraftan Fransızca’yı, bir taraftan da Arapça ve Farsça’yı iyi öğrenmeli, bu sayede hem Batı ilimlerine, hem de Doğu bilginlerine bütünüyle vakıf olmalı, sonra da bunları kıyaslama ve uzlaştırma yoluyla milletimizin muhtaç olduğu büyük hakikatleri meydana çıkarmalıdır.” (7,339) Ziya Göyalp düşüncəsinin mayasını, bünövrəsini təşkil etmişdir. Bu istiqamətdə püxtələşən Ziya Göyalp “Türk millətindənəm, İslam ümmətindənəm və Avropa mədəniyyətindənəm” fikrinə belə aydınlıq gətirmişdir: “Türkçülərin gəyəsi müasir (çağdaş Avropalı) bir İslam Türklüğüdür. Türkçülüğün millət mefkuresi Türkçülükse, ümmət mefkuresi de İslamçılıqdır. Türklerin hepsi İslam olduğu için Türkçüler hiçbir zaman İslam ümmətçiliğine aykırı bir his beslemeyeceklerdir. Türkləşmək, İslamlaşmaq mefkureləri arasında bir çatışma olmadığı gibi, bunlarla muasirləşmək ihtiyacı arasında da bir uyumsuzluq olamaz. Bugün, bizim için muasirləşmək demək, Avropalılar gibi zırhlar, otomobiller, teyyareler yapıp kullanabilmek demektir. Muasirləşmək, şəkilce və yaşayış tarzi ilə Avropalılara benzəmək demək değildir. Asrılıq ihtiyacı, bizə Avrupadan yalnız ilmi əməli fənlərin alınmasını emrediyor. Avropada dindən və milliyətdən doğan, binaenaleyh bizdə də bu kaynaklar da aranması lazım gələn birtakım mənəvi ihtiyaclarımız vardır ki, bunların Batıdan alınması gerekmez. Şu halde yeni mefkurenin üç amacı vardır: Türklük, İslamlıq, Muasirləşmək. Türkçülüğün gəyəsi bir Türk harsı yaratmaqdır. Bu mefkure, İslamlıq və Batı medeniyəti ilə tamamlanır. Şu halde hər Türkün inancları şu tarzda ifadə olunmalıdır: “Türk millətindənəm! İslam ümmətindənəm! Avropa medeniyətindənəm!” (7,344)

2. YÖNTEM

Ziya Göyalp yaradıcılığının ilk dönməndən başlayaraq Turançılıq konsepsiyasını təbliğ etdiyini görürük. O, hər zaman türk dünyasının gələcəyinə böyük inam hissi ilə yanaşmışdır. Turan ellərinin bölünməzliyini hər zaman təbliğ etmişdir. Z. Gökalp təfəkküründə vətən məfhumuna başqa prizmadan yanaşılmışdır. Onun fikrincə Vətən bütün türk xalqlarının yaşadığı Turan elidir. Ziya Göyalp türklərin kultür baxımından birləşərək böyük Turan yaratması ümidilə hər zaman yazıb- yaratmışdı. Türk torpağı Atilla, Çingiz xan, Oğuz xan və s. kimi qüdrətli sərkərdələr yetişdirmiş torpaqdır. Ziya Göyalpa görə genində, qanında belə qəhrəmanlıq nümunələri olan bir xalq yenidən həmin zirvələrə qalxmağa qadir ola bilər. Z. Gökalpın “Turan” şeiri 1910-cu ildə Selanikdə “Gənc qələmlər” məcmuəsində nəşr olunmuşdur. Ziya Göyalp hansı ictimai-siyasi şərait nəticəsində bu şeiri yazma səbəbini belə ifadə etmişdir: “Ben lisan meselesini kafi görmeyerek, Türkçülüğü bütün mefkureleri ile bütün programıyla ortaya atmak lazım geldiğini düşündüm.

Bu fikirləri ihtiva eden Turan manzumesini yazaraq neşrettim . Bu manzume tam zamanında intişar etmişdi .Çünkü Osmanlıcılıktan , İttihad-i İslamcılıktan memleket için tehlikələr doğacağını gören gənç ruhlər , kurtarıcı bir mefkure arıyorlardı . Turan manzumesi bu mefkurenin ilk kıvıncımı idi. Ondan sonra mutemadiyen bu manzumedeki fikirləri şerh ve tefsir etməkə uğraşım.” (7. 343) Z.Gökalp “Turan” şeirində avropalıların türklərə olan ögey münasibətində toxunmuşdur. Sezar , İsgəndər kimi xristian sərkərdələrini şərəflə nümayiş etdirən avropalılar Atilla , Oğuz xan ,Çingiz xan kimi türk sərkərdələrin adıni isə tarixdə heç yad etməmişlər . Bütün əqidəsi , ruhu türkçülük eşqi ilə alışıb yanan Z. Göyalp bu məsələdə susma mövqeyində dayana bilməzdi .Əlbəttə ki , bu haqsızlıq Ziya Göyalpın bir Türkçü alim olaraq etirazına səbəb olmuşdur . Avropalılar öz tarixlərində türkləri həmişə barbar kimi, sivilizasiyadan kənarda qalmış xalq kimi təqdim etmişlər. Halbuki Şərqlə, eləcə də,türk mədəniyyəti dünyada mədəniyyətin ilkin beşiyi olmuşdur. Qərbin özü Şərqlə mədəniyyətinin təsiri əsasında inkişaf etmişdir.”Turan” şeirində Z.Göyalp bu məsələlərə tarixi həqiqət və ən əsası turançılıq mövqeyindən yanaşır.

Sahifelerde degil , çünkü Atilla ,Cengiz
Zaferle irkımın tetviç eden bu nasiyeler
O tozlu çerçevelerde, o iftira amiz
Muhit içinde görünmekte kirlil ,şermende
Fakat şerefle numayan Sezar ve İskender!
Nabızlarımda evet ,çünkü ilm için mübhem
Kalan Oğuz Hanı kalbim tanır tamamıyla
Damarlarımda yaşar şan-ü ihtişamıyla
Oğuz Han ,işte budur gönlümü eden mülhem.
Vatan ne Türkiyedir Türklere , ne Türkistan ,
Vatan ,büyük ve müebbet bir ülkedir, Turan!

Dahi şəxsiyyətin turançılıq, türkçülükə bağlı fikirlərini təhlil etdikdə maraqlı bir nüansın şahidi olurıq. Belə ki 1910-cu ildə yazdığı Turan şeirində Z. Göyalp israrlı şəkildə qətiyyətlə “ Vətən nə Türkiyədir Türklere , ne Türkistan ,

Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir, Turan!” deyirdisə ,1918-ci ildə “Yeni həyat” kitabında nəşr etdirdiyi “Vatan” şeirində vətən anlayışına fərqli yanaşmanı müşahidə edirik . Ziya Göyalp əvvəllər idealistcəsinə düşünərək böyük Turan yaratmağa israrlı idi. Lakin 1912-1913-cü ildə Balkanlardakı məğlubiyətdən sonra Vətən deyəndə faktiki Türkiyə ərazisini , başqa sözlə dil,din , əxlaq ,məfkurə, adət-ənənə baxımdan eyni olan Türk millətini ,xalqını nəzərdə tuturdu. Z.Göyalpın Turançılıq görüşlərindəki bu məqamlar Türkiyə ədəbiyyatşünaslığında təhlillərdə də öz əksini tapmışdır. Görkəmli türk ədəbiyyatşünası N.S.Banarlı da bu məsələyə xüsusi diqqət ayırmış və fikirlərini belə ifadə etmişdir : “Bu yeni Vatan manzumesində Gökalp ,artık,Türkiye hudutları dışındaki eski ,yeni, kaybedilmiş ülkeleri ve bunların hepsinin ve hepsindeki Türklerin bir araya gelmesiyle gerçekleşecek Turan mefkuresini bir tarafa bırakır. Yeni Vatan manzumesinde , hudutları içinde dil , mefkure ve din birliğıyle birleşmiş , yekpare ve çalışkan bir millet düşünür. Yeni Vatan , bu milletin huzur içinde yaşadığı yerdir; milli ve medeni hedefli, büyük sanayi ile meşgul olduğu , orada tersaneler , fabrikalar kurduğu yerdir .” (1,1114)

3.BULGULAR

Osmanlı imperiyasının o zamanki çətin durumu Z.Göyalpı narahat etdiyi kimi fikirlərində də, müəyyən dəyişikliklərə səbəb olmuşdur .Belə ki , turançılığı mütləq mənada təbliğ edən şair türk sevgisini bəzi hallarda Türkiyə sevgisi ilə əvəz etməyə məcbur olmuşdur. Məsələn, o zaman Yahya Kamal “Vatan ne bir felyesofon fikridir, ne de bir şairin duyğusu... Vatan gerçek ve hakiki bir yerdir.Onun her maddesini her halini sevenler,vatanı seve bilir” deyirdi.Ziya Göyalp əvvəllər bu fikirlə razılaşırsa da, daha sonrakı illərdə Y.Kamalın bu fikirləri ilə barışmalı olmuşdur.

Lakin 1920-ci ildə Maltada sürgün həyatı yaşayan Z.Göyalp üçüncü dəfə “Vətən şeirini” yazmışdır. Bu şeirin məzmunu əvvəl yazdığı Vətən şeirinin məzmunundan tam fərqlənirdi. Həmin dövəndə ingilis, fransız, italyanların birləşmiş qoşunları Türkiyənin bir hissəsini işğal etmişdilər. Artıq Anadolu ərazisi itirilmə təhlükəsi altında idi. Osmanlının böyük ərazilər itirərək Anadoluya sığırdığı dövrdə Ziya Göyalpın millilik ideologiyasını təbliğ etməsinin millət üçün böyük önəmi var idi. Z.Göyalp Anadolunun avropalılar tərəfindən işğal olunmasına göz yuma bilməzdi. Turançılıq ideyasının təbliğatçısı olmuş, ifrat türkçü olmuş Z.Göyalp hər zaman əsərlərində türk torpaqlarının itirilməsinə kəskin etiraz etmişdir, bununla barışmamışdır.Bu ictimai-siyasi proseslər onun yaradıcılığına da təsir etmişdir.

Bir ülke ki toprağında başka ilin gözü yok ,
Her ferdinde mefkure bir ,lisan ,adet ,din birdir.
Mebusanı temiz ,orda Boşoların sözü yok,
Hüdudunda evlatları seve seve can verir,
Ey türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın!

Z.Göyalp Osmanlının belə bir ağır dönməndə başqa bir möhtəşəm şeiri olan “Çobanla bülbül” şeirini ərsəyə gətirmişdir. Şeirin məzmunu əvvəl Türklərin məğlub obrazının təsirini bağışlayırsa ,sonda nikbinlik ruhu hakim olur. Ziya Göyalp Türklərin düşmənlə ən çətin mübarizədə belə son ana qədər mübarizə əzmini itirməmə xarakterini genetik kod hesab etmişdir.Təbii ki , Əhməd bəy Ağaoğlu Z.Göyalpın həmin keyfiyyətlərini belə xarakterizə edirdi : “Ən çətin və qaranlıq zamanlarda o , daim ətrafına inam və ümid saçmışdır . Balkan müharibəsinin zillətləri , dünya müharibəsinin fəlakətləri əsnasında , mən onu gələcəyə dərin ümidlərlə bağlı gördüm .Türkün ölməyəcəyinə onun qədər inanmış adama hələ ki, təsadüf etmədim.”

4.SONUÇ , TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Ziya Göyalp türk millətinin gələcəyinin yaxşı olacağına həmişə ümidlə yanaşmış və türk millətinə hər zaman güvənmişdir .Özünün dediyi kimi ,” Ümit benim ruhumun zaruri ihtiyacıdır .Bir nebat nasıl gidasız , havasız ve ziyasız duramazsa , benim ruhum da ümitsiz yaşayamaz . Maddi kuvvetlerin yapamadığı işlərdə ruhi kuvvetlər muvaffak olur .Ruhi kuvvetlerin en tesirlisi ümittir .Ümit altın gibidir , hiç bir mühitte paslanmaz .Ümit elmas gibidir ,hiçbir kesici madde onu kesemez .Ümit ruhun gençliğidir . Bu memleket bilhassa ümitlə kurtulacaktır.” (7.341) Bu səbəbdən də, Z.Göyalpın iç dünyasındakı bu hisslər onun yaradıcılığına da hakim olmuşdur. Bir cəhəti də qeyd etmək lazımdır ki , Z.Göyalp dövlətinin , millətinin istənilən çətinliklərini qələmə alsada ,sonda nikbinlik nümayiş etdirir .Məsələn “Çobanla bülbül “ şeirində olduğu kimi , şeirin əvvəlində çobanla bülbülün dialoqundakı,məyusluq hissi sonda nikbin bir abi –hava ilə əvəzlənmişdir:

Çoban kaval çaldı, sordu bülbüle
Sürülerin hanı ,ovan nerede?

Bülbül sordu,boynu bükük bir güle:

“ Şarkılarım hanı ,yavrum nerede?”

Ağla çoban ağla .Ovan kalmadı.

Göz yaşsı dök bülbül ,yuvan kalmadı.

Ziya Göyalp fəlsəfi baxışlarında türkün qələbə əzmi həmişə özünə yer alır. O , göstərir ki, türk oğlu türk nəyin bahasına olursa olsun, son ana qədər mübarizə aparıb qələbə qazanmağa qadirdir.

Çoban dedi: Sürülerin hep kaçsa

Benim sürüm var, kaçmaz ,adı Türk ili.

Bülbül dedi: “Şarkı ölsün ,yok tasa

Türkülerim yaşar söyler halk dili.

Ziya Göyalpın yeni ideyaları milli ruhlu gənc nəslin yetişməsində böyük rol oynamışdır.O zaman Türkiyədə Ziya Göyalpın türkçülük ideyalogiyası ətrafında birləşərək, onu milli hərəkət səviyyəsinə yüksəldən bir neçə sağlam düşüncəli gənc nəsillər formalaşmışdır. Bu gənclərin istər Türkiyə ictimai- siyasi həyatında , istərsə də mədəni sahədə böyük xidmətləri olmuşdur. Z.Göyalp Türkiyə ədəbiyyatı tarixində , geniş mənada türk mədəniyyəti və mənəviyyatı tarixində elə bir iz qoymuşdur ki, özündən sonra da bu ideyalar böyük əhəmiyyət daşıyır .Z.Göyalpın türk xalqlarının milli dəyərlərə əsalanaraq müasirləşib və inkişaf etməsi devizinə hər zaman böyük ehtiyac vardır.

5. KAYNAKLAR

1.N.S.Banarlı . Resimli Türk edebiyatı tarixi 2cildə, (II cild). İstanbul.1998.

2. Z.Gökalp .Türkleşmək , islamlaşmək, müasirləşmək. Ankara. Emel matbaacilik sanayi.1976.

3. Z.Göyalp .Türkçülüyn əsasları . Bakı .1991.

4. Z.Gökalp.Türk töresi.Istanbul.2013.

5. Z.Gökalp.Altın işık.İstanbul.2005.

6.İ.H.Baltacıoğlu .Ziya Gökalp .İstanbul .1966.

7.A.Kabaklı .Türk edebiyatı .İstanbul.Acar matbaacılık A.Ş. 1997.

8.E.Quliyev . Türk xalqları ədəbiyyatı. Bakı , Elm və təhsil.2017.

9. Türkiyə ədəbiyyatı antologiyası (poeziya) .Bakı ,Azərbaycan tərcümə mərkəzi.2018.

FEASIBILITY STUDY FOR GENDHIS KIDS PEKAJANGAN STORE BUSINESS

Dita Novita Sari¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI²,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³, WILDA YULIA RUSYIDA⁴

^{1,2,3,4}Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University
K.H Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

1ORCID: 0009-0004-7050-7269

2ORCID: 0000-0001-9705-7756

3ORCID: 0000-0002-6168-0439

4ORCID: 0000-0001-9756-2197

Abstract

This study aims to determine the feasibility of developing The Gendhis Kids Store business in terms of market and marketing aspect, legal aspect, technical and technological aspect, management and human resource aspect, and financial aspect. In this study, the analytical method used is descriptive qualitative analysis method, namely the method used to measure business feasibility at Gendhis Kids Store. Data collection was carried out using interview techniques and direct observation at the research location. The result of this study indicates that The Gendhis Kids store is very good to continue.

Keywords: Market and Marketing Aspects, Legal Aspects, Technical and Technological Aspects, Management and Human Resources Aspects, Financial Aspects

1. INTRODUCTION

The clothing business is one type of business that never goes away at any time. Because, clothing products are always needed both from children to adults. The increase in human growth also influences the level of need for clothing which continues to increase from time to time.

Currently, many are starting or even developing businesses, especially in the field of clothing with internet technology media. There have been many clothing entrepreneurs who trade via online shops with attractive photos and models. On the other hand, the weakness of online buying and selling is that the goods being sold only have a similarity level below 100% and often disappoint buyers. Starting from clothing models that don't match the image to clothing materials that are far from consumer expectations. However, the advantage is that many online shop lovers like to shop online because the prices are much cheaper than offline store prices.

One of them is the Gendhis Kids Shop, where this business was started in 2018 until now even the Gendhis Kids Shop can develop its business. All because Gendhis Kids Store is well known for its good quality clothes.

Gendhis Kids Store is a company engaged in children's clothing. Seeing the considerable potential for online shopping, Gendhis Kids Store wants to reach a broad market by using buying and selling sites and other online media to market their products.

Research from Tarina Anggraeni (2018) entitled Feasibility Study for POSSO BELENZO BUSINESS DEVELOPMENT shows that the company meets the eligibility criteria and this business is feasible to run. While research from Auryn Eca Apricia, et al (2022) entitled "Triftology.blk" Business Feasibility Analysis shows a thrift business that is considered feasible based on market and marketing, technical and technological, management and human resources, legal, environmental and financial aspects .

A feasibility study is also called a feasibility study which is a consideration in making a decision, whether to accept or reject a business/project idea. A business feasibility study is an activity to assess the extent to which benefits can be obtained in carrying out a business activity/project. A feasibility study is needed to be used as a consideration in the feasibility of developing this business. The purpose of this research is to find out how feasible the Gendhis Kids Store business is in order to be sustainable and compete with its competitors in terms of market and marketing aspects, legal aspects, technical aspects, management and human resources aspects, and financial aspects.

2. Research Methods

The research method used is descriptive qualitative analysis. namely the method used to measure the feasibility of a business in the Gendhis Kids Store. The technique used is the interview method with the owner and employee of the Gendhis Kids Store.

3. RESULTS AND DISCUSSION

3.1. Research Result

the gendhis kids store prioritizes customer satisfaction both from the products offered to customer service. thus attracting consumers to return to the gendhis kids store

3.2. Discussion

The discussion section describes the results of data processing, interprets the findings logically, links them to relevant reference sources. Contains specific or unique findings from research results. Possible follow-up activities can also be presented in this section

A. MARKETING ASPECT ANALYSIS

1. ANALYSIS OF CONSUMER INTEREST

Consumer interest in Gendhis Kids Pekajangan shows satisfaction with the types and variety of goods offered. Prices that match the quality of goods are one of the factors of customer satisfaction. Apart from the offline shop on Jl. Pekajangan No. 134 and an open booth at the Gemek Bebek field, Gendhis Kids also opened a platform for several e-commerce sites. Where the suitability of the image with the original is a priority for Gendhis Kids consumer satisfaction.

2. COMPETITOR ANALYSIS

A strategic location because it is on the edge of the main road is one way to attract more consumers. On the other hand, there are also many competitors or similar businesses not far from the vicinity of the Gendhis kids store. Of course this is a challenge for business owners to survive and always develop their business. For this, Gendhis Kids always evaluates both in terms of service and marketing.

3. SEGMENTATION ANALYSIS, TARGET MARKET AND MARKET POSITION (STP)

a. Segmentation

Market segmentation is a strategy for mapping target consumers based on characteristics, wholeness, or behavior. In other words, Gendhis Kids is able to find out which target consumers are right for their business. Judging from behavioral segmentation, most consumers of Gendhis Kids know that the goods offered are brand quality goods but are sold at the price difference offered in supermarkets. Of course this is very influential on consumer repurchase decisions.

On the other hand, there is a geographical aspect, namely the grouping of consumers according to location aspects. Choosing a strategic location is the key to attracting more consumers. Gendhis Kids opened an offline store on Jl. Pekajangan No. 134 and Booth every Sunday and Friday in Gemek, on those days Gemek is always crowded with people, both from inside and outside Pekalongan.

b. Target Market

The target market is a group of people who are considered to be buying a product or service that we offer. The target market for Gendhis Kids is young mothers

c. Position

The positioning of Gendhis Kids is to become a place to buy branded children's clothing at affordable prices. Apart from that, Gendhis Kids also often provides promos/discounts to consumers. Good service is a top priority at Gendhis Kids.

4. MARKETING MIX ANALYSIS

a. goods/services products

The products offered by the Gendhis Kids store are children's clothing, ranging from tops, dresses, skirts, leggings, and suits, both for women and men. From 1 month to 5 years old. The goods offered are also of two quality materials used, namely imported and local. So that it can be adjusted to the budget of each consumer.

b. Value

1. Benefits of goods/services products for society

A place that is close and easily accessible both from the village and from outside (the highway).

2. Selling price

The selling price is set based on market prices and adjusted to the quality of the goods.

3. Promotion

The promotion used by Gendhis Kids is by purchasing 3 pcs 100,000 and Social Media Marketing. Because promotion on social media is considered effective and efficient. Many of Gendhis Kids' target market use social media, for example Instagram, Facebook and E-Commerce such as Shopee, etc.

4. Distribusi

Distribution can be done directly or through courier service intermediaries for remote/online purchases.

B. Legal Aspect

According to the expert on legal aspects, the required document service business licenses are NPWP, SIUP and TDP. To make SIUP and TDP, a company establishment deed drawn up by a notary is required. The projection of this research is for the next 3 years, in the next 3 years Gendhis Kids will be able to complete the required documents in the legal aspect, because the

making of the Company's Establishment Certificate, SIUP and TDP can be completed in less than 3 years

C. Technical and Technological Aspects

According to experts, good features or content for fashion websites are educational content about fashion so consumers understand and trust Gendhis Kids more. According to experts, a good website for the fashion business is a busy website, so that Gendhis products will attract consumers.

D. Aspects of Management and Human Resources

Gendhis Kids itself has 2 employees with 8 hours of work, starting from 10 am - 6 pm. Gendhis Kids is open every Monday - Saturday and closed on Sundays. for the specifications, namely a minimum of high school / vocational / equivalent education and an understanding of the online business world

Working hours between 1 employee and other employees are the same. This means that there are no shifts / changes in working hours. Employee wages are 1,000,000/person and are paid every 2 weeks or 500,000/2 weeks. In addition, a meal allowance of 15,000 / day is also provided.

E. Financial Aspect

The initial capital to open a Gendhis Kids Store is IDR 30,000,000. The average daily sales are direct purchases of <4 pcs with a nominal value of IDR 35,000 – IDR 100,000 while online purchases are >4 pcs with a nominal value of IDR 50,000 – IDR 100,000. The estimated combined offline and online revenue for Gendhis Kids is IDR 1,000,000/day.

The Gendhis Kids store, which is located on the side of the main road, is also a rental shop. Which the owner has to pay IDR 10,000,000/6 months or the equivalent of IDR 1,600,000/month

0	-30.000.000	-30.000.000
1	45.700.000	15.700.000
2	50.575.000	66.275.000
3	49.859.000	116.170.000

PP = 30.000.000 / 45.700.000 X 1 year

PP = 0,65 X 12bln = 7.8 month

PP = 8 month

In the normal scenario, the payback period is 8 months, which means that the initial investment issued by the company will return after 8 months of running the company under an optimistic scenario.

Net Present Value

NPV Tahun	D.F (0,1875)	Arus Kas	PV dari Arus Kas
2018	0,842	-30.000.000	-25.260.000

2019	0,709	45.700.000	32.401.300
2020	0,597	50.575.000	30.193.275
2021	0,502	49.859.000	25.029.218
Total			62.363.793
Investasi			30.000.000
NPV			32.363.793

The NPV calculation above explains that for a period of 3 years the Gendhis Kids Store can return the capital spent on the investment. Investing in an optimistic scenario is feasible because the NPV > 0.

IRR

tahun	Arus kas		R = 0,76		R = 0,77
2018	-30.000.000	0,56	16.800.000	0,56	16.800.000
2019	45.700.000	0,32	14.624.000	0,31	14.167.000
2020	50.575.000	0,18	9.103.500	0,18	9.103.500
2021	49.859.000	0,10	4.985.900	0,10	4.985.900
Total			45.513.400		45.056.400
Investasi			30.000.000		30.000.000
NPV			15.513.400		15.056.400

The assumption used is that the value of is obtained from the trial and error method

$$P1 = 76\%$$

$$P2 = 77\%$$

$$C1 = 15.513.400$$

$$C2 = 15.056.400$$

$$IRR = P1 - C1 \times P2 - P1 / C2 - C1$$

$$IRR = 76 - 15.513.400 \times 77 - 76 / 15.056.400 - 15.513.400$$

$$IRR = 78,2\%$$

The IRR value shows 78.2% while the eligibility criteria for this study is 21.8% which is based on credit interest rates. These results indicate that based on the IRR calculation, the investment made by Gendhis Kids Store is feasible, because IRR > interest rate.

If it is estimated, the net income of the gendhis kids shop is greater than the expenses. And in terms of marketing, legal, technical and technological aspects, management and HR aspects, as well as financial aspects, it can be said that Gendhis Kids is good for development.

4. Conclusion

A feasibility study is also called a feasibility study which is a consideration in making a decision, whether to accept or reject a business/project idea. Gendhis Kids Store is a company engaged in children's clothing. when viewed from marketing, legal, technical and technological aspects, management and HR aspects, as well as financial aspects, Gendhis Kids can be said to be worthy of development.

5. Thanks Giving

This research can be carried out properly thanks to the help of various parties, for this reason the researcher would like to thank Gendhis Kids for providing good cooperation in research

6. Reference

- Marlina, Siti. Reni Setiawati. 2020. "Analisis Studi Kelayakan Pengembangan Usaha Pakaian Wanita Pada Usaha Risyia Fashion Muara Bulian". CITRA EKONOMI. Vol: 1 No. 2*
- Anggraeni, Tarina. 2018. "STUDI KELAYAKAN UNTUK PENGEMBANGAN BISNIS POSSO BELENZO". *Jurnal Manajemen dan Start-Up Bisnis* Vol. 3 No. 2
- H, Indra Rukmananda, dkk. 2017." ANALISIS KELAYAKAN PENDIRIAN TOKO OFFLINE DAN PABRIK KONVEKSI BYADIMAPRANI DI KOTA TASIKMALAYA" Vol. 4 No. 2
- Lestari, Nabila, dkk. 2020. "ANALISIS KELAYAKAN PENDIRIAN TOKO ONLINE DAN KONVEKSI BAJU MUSLIM ANAK MITRA FAMILY " Vol. 7 No. 2
- Almas, Af'idatul, dkk. 2020. "ANALISIS KELAYAKAN PENDIRIAN TOKO SEPATU OFFLINE SNEAKYDIPS DI KOTA BANDUNG " Vol. 7 No. 2
- Sanjaya, Anidhito Bayu, dkk. 2016. " ANALISIS KELAYAKAN PENDIRIAN KONVEKSI DAN TOKO PAKAIAN PRIA HANS COMPANY DI KOTA BANDUNG" Vol. 3, No.2
- Putri, Diva Nacita, dkk. 2017. "ANALISIS KELAYAKAN PENGEMBANGAN TOKO PAKAIAN HI.NC YANG DITINJAU PADA ASPEK PASAR, TEKNIS DAN ASPEK FINANSIAL". Vol. 4, No.2
- Purnama, Sari. Bambang Hendrawan. 2013. "ANALISIS KELAYAKAN BISNIS USAHA ROTI CERIWIS SEBAGAI OLEH-OLEH KHAS KOTA BATAM". *Jurnal akuntansi, ekonomi dan manajemen bisnis.*Vol. 3, No.1
- Handjojo, Eko Suwito, dkk. 2017. "ANALISIS KELAYAKAN BISNIS USAHA TEH PAPUA (VERNONIA AMYGDALINA)". *Jurnal manajemen IKM.* Vol.12, No.2
- Faradiba, Besse. Musmulyadi. 2020. "ANALISIS STUDI KELAYAKAN BISNIS USAHA WARALABA DAN CITRA MEREK TERHADAP KEPUTUSAN PEMBELIAN "ALPOKATKOCOK_ DOUBIG" DI MAKASSAR". *Jurnal keuangan dan Perbankan.* Vol.2, No.2

ONLINE PILGRIMAGE RITUALS IN INDONESIA

**Muhammad KURNIAWAN¹, Hendri Hermawan ADINUGRAHA²,
SUSMININGSIH³, Ali MUHTAROM⁴**

^{1,2,3,4}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-6052-3243>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2670-6138>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3070-8638>

Abstract

This study aims to explain the application of online pilgrimage rituals in Indonesia. This study uses a systematic literature review method. The data sources for this research come from books, journals, and other literature related to online pilgrimage rituals in Indonesia. Research data analysis uses Nvivo as an application used by researchers to process and analyze qualitative data and literature review data. The results of this study are that online pilgrimage rituals have many advantages and disadvantages. One example of its advantages is in the operation of being cost-effective. Therefore, there is no reason for the congregation to be unable to attend. The disadvantages of carrying out online Hajj rituals include reducing ukhuwah between congregations, becoming an obstacle for elderly congregations who are less knowledgeable about information technology, receiving material by congregations that are not supervised. Another problem is that when performing online rituals, not all congregations understand information technology. Several unexpected incidents may occur here, such as when it is time for rituals, and elderly congregations who are hard of hearing so they don't understand what is being conveyed. Surely the congregation will get tired of seeing the monotonous discussion by just staring at the smartphone screen. Therefore, even though there have been many innovations and changes from year to year, as we are now entering the era of the industrial revolution 4.0, which has many advantages and disadvantages, not all activities will be suitable for this era. As with rituals which are urgent activities before pilgrims carry out the pilgrimage in Saudi Arabia.

Keywords: Rituals, pilgrimage, and online

SEMANTIC STRUCTURE OF ONE-MEMBER SENTENCES IN AZERBAIJANI
AND ENGLISH FOLKLORE

KHAYALA HAMIDOVA

Azerbaijan State Pedagogical University, Linguistics, phd for philology
0009-0004-8189-77-41

Abstract

The main purpose of talking about oral folk literature is to analyze the development of one member sentences in these types of literature. Azerbaijani oral folk literature is a product of collective creativity and a culture that not only tells about the ancient history, but also filters the spirit of the Azerbaijani people.

English oral folk literature covers two periods: early medieval literature and Anglo-Saxon literature (450-1066). After the Normans invaded England in 1066, led by a general named William, the medieval period of oral folk literature came to an end and a new era of Anglo-Saxon literature began. Oral English folk literature is spread from language to language with minstrel (street literature) poetry, includes lullabies, proverbs, parables, folk songs, etc. reflected in the examples of folk art. The genre of Minstrel poetry was first reflected in the Turkish oral folk literature in the XI-XII centuries. It is said that a ministerial poet, in his dream, drank prepared wine, got his poetic power from this wine and dreamed of his lover. Examples of folklore are interesting in terms of content have successfully passed the test of centuries, vividly reflecting the power of the people's intellect and artistic thinking. The examples of these feelings are labor songs. Other forms of folklore include lailas, bayats, legends, proverbs, parables, riddles, folk shabihs. Our oral folk literature reflects the thoughts of our people about human destiny, patriotism, love, hatred and attitude to important socio-political events faced at different times.

The way of thinking of the people are reflected in proverbs. Proverbs originated in ancient Egypt 3,500 years ago on the basis of moral values. Nearly 100 years later, a powerful minister named Ptahotep first used proverbs as a symbol of civil liberty. We can find proverbs in the Bible, in the works of William Shakespeare. In his 1599 work "Julius Caesar", Shakespeare used sufficiently one-syllable constructive parables and aphorisms: "Better 3 hours too soon than a minute too late. Neither a borrower nor a lender be. Much ado about nothing."

At first glance, it is considered reasonable that all proverbs take the form of whole grammatical sentences. The grammatical meaning of the sentence faced the same difficulties, as the proverbial nature of the proverbs was ignored.

Key words: folk literature, proverbs, artistic thinking, bayats, shabihs, lullabies

**LEARNING MATHEMATICS THROUGH PLURILITERACIES:
THE PMATHS PROJECT**

Dr. CRISTINA A. HUERTAS-ABRIL¹, Dr. FRANCISCO J. PALACIOS-HIDALGO²

University of Córdoba, Spain

Abstract

PMATHS is an innovative Erasmus+ project that is developing a range of teacher training materials and resources underpinned by pluriliteracies. It aims to support and enhance the teaching and learning of mathematics by considering active innovative methodologies (Game-Based Learning (GBL), Cooperative Learning (CL), Problem-Based Learning (PBL)), as well as attention to diversity and inclusion, which at the moment do not receive enough recognition in teacher training programs. For this purpose, the project consortium, a group of consolidated and well-proven partnerships which have been developing extensively in recent years, includes Higher Education institutions from three European countries, namely: Universidad de Córdoba (Spain), Università degli Studi di Torino (Italy) and Vrije Universiteit Brussel (Belgium).

The main objectives of PMATHS are to equip mathematics teachers and teacher trainers with comprehensive research-based modules that provide adaptable, flexible and sustainable resources for including pluriliteracies in mathematics teaching and learning by including GBL, CL, PBL, and attention to diversity and inclusion. In this light, this project aims at highlighting synergies between pluriliteracies and mathematics, as well as proposing guidelines to implement different methodologies in the mathematics classrooms in and beyond Europe.

This presentation aims at discussing what the term pluriliteracies refers to, paying special attention to the teaching and learning process of Mathematics. Moreover, we will show the connections with active innovative methodologies (GBL, CL and PBL), as well as with the key principles of attention to diversity and inclusion.

Key words: Pluriliteracies, Erasmus+, International Telecollaboration, Mathematics, Game-Based Learning (GBL), Cooperative Learning (CL), Problem-Based Learning (PBL), Attention to Diversity, Inclusion.

THE POETIC STYLE OF YUNUS İMRA
YUNUS İMRƏNİN POETİK ÜSLUBU

Prof. Dr. ELMAN QULIYEV

Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Azərbaycan, Bakü Türkoloji merkezi, Türk
Edebiyatı Bölümü Başkanı Orcid: 0000-0001-5413-9479

Özet

Yunus İmrə XIII-XIV əsrlər türk xalq dilini ilk dəfə şeir dilinə çevirən ,onu yüksək ədəbi dil halına gətirən türk dünyasının əvəzsiz şairidir.Yunus İmrə türk dilinin incəliklərindən istifadə etməklə şeirlərini daha çox heca vəzninin dördlük formasında yazmışdır.Bir irfan şairi olaraq o, türk dilini eşq və məna dilinə gətirə bilmişdir. Böyük türk araşdırmaçısı Mustafa Tatçı haqlı olaraq qeyd edirdi ki,"Yunus İmrə sokak Türkçesini semavileştiren kişidir.Onun izinden gidenler bu semavi dili kullandılar ve Türkçeyi arşa kanatlandırdılar". Məsələn ,

"Ben gelmedim tavi için ,benim işim sevi için,

Dostun evi gönüllerdır ,gönüller yapmağa geldim"-söyləyən Yunus İmrə irfani düşüncə olaraq kainatın tək insan və tək könül mövcudluğunda Allahın bulunma yollarına işarə edir.

Yunus İmrə xalq dili incəliklərindən məharətlə istifadə etdiyi üçün onun şeirlərində fərqli ahəng və məcaz sistemləri, sadə söz vasitəsi ilə təsirli məna ifadə bacarığı diqqəti cəlb edir.Yunus İmrə bu cür şeirləri ilə islami türk şeirində yeni milli nəzm şəkli formalaşdırmış , türk şeirində ortaq dilimizdən doğan yeni şeir üslubunu meydana gətirmişdir.Yunus İmrə öz şeirlərində din , fəlsəfə və təsəvvüfə aid terminləri xalqın daha asan dərk etdiyi türkləşmiş kəlmələr şəklində işlətməklə XIII-XIV əsrlər türk dilimizin lüğət tərkibini xeyli zənginləşdirmiş oldu.Məsələn , "könül" , "çələbi" , "dava" , "kitab" , "bəxt" , "taxt" və s. kimi sözlər.

Yunus İmrənin XIII-XIV əsrlər türk şeirinə gətirdiyi yeniliklərdən biri də yaratmış olduğu məcazlardır .Şair məcazlar vasitəsi ilə həm şeirlərdəki forma rəngarəngliyini təmin edir, həm də bu şeirlərin fəlsəfi yükünü artırır.Yunus İmrə şeirlərində dördlük bənd sisteminin çoxluğu onu Yusif Xas Hacibdən üzü bəri mani-tuyuğ türk milli şeir formaları ,o cümlədən klassika ilə bağlayır.Xalq şeiri üslubunda yazılmış bu şeirlər Yunus İmrəyə məxsus yeni poetik nümunələr kimi türk şeirimizin zənginləşməsinə xidmət göstərmişdir.

Anahtar kelimeler : Y.İmrə, eşq , dil, şeir, təsəvvuf

Abstract

Yunus İmra is the irreplaceable poet of the Turkic world who turned the Turkish vernacular language into poetry for the first time in the 13th-14th centuries and turned it into a highly literary language. Yunus İmra wrote his poems using the intricacies of the Turkish language mostly in the four-syllable form. As a gnostic poet, he was able to bring the Turkish language to the language of love and meaning. The great Turkish researcher Mustafa Tatçı rightly noted that "Yunus İmra is a man who made street Turkish heavenly. Those who followed in his footsteps used this heavenly language and made Turkish a throne." For example.

"Ben gelmedim tavi için ,benim işim sevi için,

Dostun evi gönüllərdir ,gönüllər yapmağa geldim” - Yunus İmra, who says, as a mystical thought, pointing to the ways of God's existence in the existence of a single person and a single heart in the universe.

Yunus İmra skilfully uses the intricacies of the folk language, that's why his poems are characterized not only different systems of harmony, metaphor but also his ability to express meaning effectively through simple words. With such poems, Yunus İmra formed not only new form of national poetry in Islamic Turkish literature but also new poetry style in Common Turkish language. Yunus İmra greatly enriched the vocabulary of our Turkish language in the 13th-14th centuries by using the terms related to religion, philosophy and Sufism in his poems which were easier for the people to understand. For example, "heart", "chalabi", "dava", "book", "luck", "throne" and so on.

One of the innovations that Yunus İmra brought to the Turkish poetry of the 13th-14th centuries is the metaphors which he created. Through metaphors, the poet not only ensures the diversity of form in the poems, but also increases the philosophical burden of these poems. The multiplicity of four stanza system in Yunus İmra's poems connects it not only with the popular Turkish national poetry forms from since Yusif Khas Hajib but also the classic forms of poetry. These poems written in the style of folk poetry served to enrich our Turkish poetry as new poetic examples of Yunus Emre.

Key words: Yunus İmra, love, language, poetry, mysticism

1.GİRİŞ

“İnsanlıq tarixinin ən gözəl dəyərlərindən biri kimi” (Mustafa Tatçı) tanınan Yunus İmrə ümumtürk ədəbiyyatı və mədəniyyətinin inkişafında mühüm rol oynamışdır. Təəssüflər olsun ki, onun həyatı (qismən də yaradıcılığı) dəqiq elmi faktlar əsasında deyil, daha çox ehtimal və rəvayətlərə istinadən öyrənilmişdir. Amma bu cür rəvayət və əfsanələrin özündə belə müəyyən həqiqət çalarlarını inkar etmək mümkün deyil.

Orta Asiyada Əhməd Yəsəvi ilə başlayan xalq təsəvvüf şeiri təxminən 150 il sonra Ön Asiyada Yunus İmrənin simasında təkə davam etdirilməmiş, həm də yüksək zirvəyə çatdırılaraq ədəbi məktəb səviyyəsinə qaldırılmışdır. Əhməd Yəsəvinin Asiyanın şərqində türkcəni eşq və irfan dili halına gətirməsi sahəsində gördüyü işi Asiyanın qərbində ilk dəfə Yunus İmrə davam etdirmişdir. Y.İmrə yaradıcılığı əsas etibarilə türk milli şeir vəznə olan hecəda (qismən də əruzda) yazılmışdır. Bu vəznədə o, daha çox dördlülərdən istifadə etmişdir Yunus İmrənin ədəbiyyat aləminə heca və əruz vəznində yazılmış “Divan”ı, məsnəvi formasında yazılmış “Risalətün-Nüşiyə” (“Nəsihətnamə”) adlı didaktik əsəri məlumdur. Lakin digər bir məlumatla görə Yunus İmrənin 2 min şeiri itmiş, bugünkü nəsilərə gəlib çatmamışdır.

Y.İmrə yaradıcılığında “Divan”a daxil olan nümunələr üstünlük təşkil edir. Qəzəl, məsnəvi, ilahi, nəfəs və s. şeir şəkillərinin yer aldığı Y.İmrə divanı heca və əruz vəznində yazılmışdır. “Fateh”, “Qaraman”, “Bursa” və s. nüsxələr Y.İmrə divanının ən qədim, nisbətən ən doğru nüsxəsi hesab edilir. Y.İmrə divanında bütün şeirlərin ona məxsusluğunu demək bir qədər çətindir. Y.İmrə adı və sənəti yaşadığı gündən son əsrlərə qədər o qədər məşhur və müqəddəs olmuşdur ki, həm İmrə təxəllüsü ilə (məs. Səid İmrə, Talibi İmrə), həm də təxəllüssüz Y.İmrə tərzində şeirlər yazılmışdır ki, sonrakı dövrlərdə bu nümunələr onun divanına daxil edilmişdir. N.S.Banarlının sözləri ilə desək: “Adı Yunus olmayanların da söylədikləri şeirlərə öz adlarını deyil, sevdikləri və inandıqları bu ən böyük sufi şairin adını verdikləri mümkündür”.

Yunus İmrənin “əslim Haqdır şək deyil, nam oldu insan mənə” deməsi təsadüfi xarakter daşımır. “Əslim Haqdır” deyən Yunus İmrə varlıq, insan və könül – ruh mövcudluğunda

özünün irfani missiyasını təqdim edir. Bu cür təqdimatda biz Allahı qəlbinə hakim etmiş şairin ruhi-mənəvi məramı ilə yaxından tanış olmuşuq:

Mən gəlmədim dava üçün,

Mənim işim sevda üçün,

Dostun evi könüllərdir,

Könüllər yapmağa gəldim.

Ona görə də Yunus İmrənin şeirləri insanları Allaha doğru qanadlandıraraq könüllərində zərrənin (insan) bütövə (Allah) “birləşmək” ümidlərini artırır.

Y.İmrə vəhdəti-vücut fəlsəfəsinə uyğun olaraq zahiri (mədrəsə) və batini (irfan, həqiqət) elmlər sırasında ikincinin Allahı dərk etmək yolunda vacibliyini daha çox önə çəkir:

Elm eli bilməkdir,

Özünü dərk etməkdir.

Sən özünü bilməsən,

Elm nəyə gərəkdir.

Göründüyü kimi, sufi sənətkar “könül gözünün açılmasını aşiq, məşuq” halında axtarmaqda olduqca haqlıdır. Y.İmrənin eşqi məcazi (insana) deyil, həqiqi (Allaha) eşqdır. Y.İmrə Tanrı eşqi ilə nəfəs almayan könlü viranəyə bənzədir. “Bir mən vardır məndə məndən içəri” deyən Y.İmrənin aşıqlıyının səbəbləri və eşqə mübtələ “mən”inin Tanrıya doğru uzanan yolda son məqama yetişmək arzuları bəlli olur:

Eşqin aldı məndən məni,

Mənə səni gərək, səni.

Mən yanaram dünən, bu gün,

Mənə səni gərək, səni.

Y.İmrə fəlsəfəsinə görə eşqin tarixi insanlığın tarixi qədər qədim və əzəlidir. O, kainatda bütün yaradanların mayasında eşq adlı cövhərin mövcudluğunu qəbul edir. “Əvvəl yer-göy yox idi, var idi eşq bünyadı” deməsi də bu hikmətin təsdiqinə xidmət edir. Y.İmrə daha irəli gedərək eşqin dini-fəlsəfi mahiyyətini ilahi-müqəddəslik çərçivəsində təqdim edir və bununla da “eşq gəlincə cümlə əskiklər bitər” irfani yanaşması daxilində eşqin zəti və mahiyyətini açıqlaya bilir:

Eşq anadan doğmadı, kimsəyə qul olmadı,

Hökmülə əsir qılır cümlə-bilişi-yadı.

Qeyd edək ki, Y.İmrə yaradıcılığında eşqin fərqlərindən danışıldığı kimi, öləri də olsa, eşqsiz insanlara da münasibət bildirilmiş, eşqsiz insanlara qara daş, heyvan tipində dəyər verilmişdir:

Eşqsizlərə mənim sözüüm bənzər qaya yankısına

Bir zərrə eşqi olmayan belli bilin, yabandadır.

Eşqsizlərə vermə öyüd, öyüdündən alan deyil,

Eşqsiz adam heyvan olur heyvan öyüd alan deyil.

2.YÖNTEM

Y.İmrə şeirlərində insana olan sevgi və məhəbbətin əsasında insanın Allahın bir parçası olması ideyası dayanır. Y.İmrəyə görə məhəbbət qəlb, eşq isə ruh üçündür. Bu mənada onun “din tamam olacaq doğar məhəbbət” söyləməsi təsadüfi deyildir. Bu səbəbdən Y.İmrə düşüncələrində məhəbbət eşqin başlanğıcı rolunda çıxış edir. Yəni böyük Şəhriyarımızın sözləri ilə desək “məhəbbət risalət vədəsinə” qədəm qoyur. Buna görə də Allaha üz tutub “varlığım səndədir” deyən şair haqqa tapınan hər bir insana dərviş sevgilərini ifadə edir. Şairin həqiqi aşığı bütünü məqamlarda ruhuna hakimdir, etdiklərinin kortəbii deyil, şüurlu olduğunu təsdiqləyir:

Mənəm o eşq bəhrisi dənizlər heyran mənə,

Dərya mənim qətrəmdir, zərrələr ümman mənə

Çün dostu gedər yolum mülki-əzəldir elim

Haqdan söylər bu dilim eşq oldu seyran mənə.

Y.İmrə yaşadığımız həyatda insanı “qərib”, “vətənsiz” hesab edir. Hər bir insanın öz vətəninə “Allah diyarı”na getmək istəyini ali məqsəd kimi poetik formada belə səciyyələndirir:

Bu dünyaya gələn kişi axır yənə getsə gərək,

Müsağırdir, vətəninə bir gün səfər etsə gərək.

Vədə quldur, ol dost ilə bir bu cahanə gəlmədik,

Bəs nə qədər əylənərik, ol vədəmiz yetsə gərək.

Y.İmrə düşünən insanın fikirlərində Allaha çatmağın yollarını əks etdirir. Burada sevgi, istək o qədər güclüdür ki, insan sevginin yaratdığı “çəkisizliyə” düşür, bəzən özünü unudaraq dünyadan köçmək vədəsini də gözləyə bilməyib şikayətçiyə çevrilir. Çünki Y.İmrənin təqdim etdiyi aşiq tək insan və tək bir könül düşüncəsində Haqq ilə Haqq olmaq iddiasındadır. Bu düşüncə onu tərki dünyalığa yox, eşqin ünvanı olan azadlıq məqamına - Haqqa doğru aparır:

Eşqin zəməsindən aşiq boynu zəncirli,

Azadlıq istəməzlər belə qaldılar dustaq.

Mən bu yurdlu deyiləm, burda durub nə edirəm

Neçə-neçə tutsaklı tuzak üzüm gedirəm.

Y.İmrə bu dünyanı haqdan qopub haqqa qayıdan insanın “keçid mərhələsi” hesab edir. Allahdan şüur payı alan insanın bu mərhələdə ibadətə ona verilən mükafatın şükrü kimi qiymətləndirilir. Allah-islam inamının insanda ibadətə meyl yaratdığı üçün Y.İmrə hamını bu yola dəvət edir.

Y.İmrə vəhdəti-vücut nəzəriyyəsinin tələblərinə uyğun olaraq insanın öz şüuruna hakim olduğu “keçid mərhələsi”ndə nəfsə uymasını Allah eşqinə mane olan qorxunc hal hesab edir. Çünki “nəfs maddədir, maddəyə bağlıdır, maddə eşqi, maddə ehtirasıdır” (N.S.Banarlı). Məhəmməd peyğəmbərin hədislərinin birində ifadə olunan “kənardakı düşmənlə savaşıb onu məğlub etməyimiz bizim kiçik savaşımdır. Fəqət nəfsimizlə savaşıb onu məğlub etməyimiz bizim böyük cihadımızdır” – fikirlərində nəfsi məğlub etmənin əhəmiyyət dərəcəsi müəyyənləşdirilir. Burada təkə maddi nemətlərdən yox, həm də çox yaşamaq iddialarından da imtina edilir. Əsl həyata can atan Y.İmrə ölümü həm imtahan, həm də bayram hesab edir.

Bu dünyaya qalmayaq gəl,

Fanıdır, aldanmayaq gəl

Bir ikən ayrılmayaq gəl

Gəl dosta gedək, gəl, könül!

Gəl bu cahandan biz köçək,

O dostun elinə uçaq.

Bütün arzularından keçək

Gəl dosta gedək, gəl, könül!

3.BULGULAR

Yunis İmrədə dərvişlik məqamı xüsusi mərhələ təşkil edir. Y.İmrə dərvişliyi ilkin mənə anlamında (farsca, dər -qarı, viz - gözən) deyil, doğruluq, yaxşılıq, həqiqi eşq və s. irfani anlamında götürərək Haqq yolçusu məqamında təqdim edir. Yunis İmrə dərvişliyi haqq axtaran və haqqı təbliğ edən səyyaha bənzədir. Y.İmrə vəhdətə, Haqqa qovuşmağı, dərvişlik üçün son mənzil hesab edir. Buna görə də o, şəriət, təriqət, mərifət və həqiqət mərhələlərindən keçməyi dərvişliyin vacib şərti sayır. Y.İmrə Əhməd Yəsəvi və Hacı Bektaşlı təlimlərinə uyğun olaraq şəriət, təriqət, mərifət və həqiqət mərhələlərinin hər birinə aid olan 10 şərti dərvişliyin əsas əməlləri sırasına daxil edir. Eşq yolunun mələmət əhli (qarşısına qoyduğu məqsədə çatmaq üçün heç nədən çəkinməyən) olan dərvişin son dayanacağı Vüslətdir. Y.İmrə dərvişi duyuş, düşünuş və inanış mərhələlərindən keçirməklə bu yolçuluğun şərəfli olduğu qədər, çətin olduğunu da dilə gətirir. Ümumilikdə 40 vacib şərti icra etməyin çətinliyini və nəfsə qalib gəlməyin asan olmadığını bəyan edən şair eşq və sətri dərvişliyin vacib amilləri sırasında önə çəkir:

Mən dərvişəm deyən insan iş bu yolda ar gərəkmez,

Dərviş olan insanların könlü gendir, dar gərəkmez.

Dərviş könlüsüz gərəkdir, söyanə dilsiz gərəkdir.

Döyanə əlsiz gərəkdir, xalqa bərabər gərəkmez.

Y.İmrə haqqı təbliğ edən, üzünü Allah dərğahına tutan dərvişlərin pak və dürüst olmalarını, daim gümlüşlənmə (təmizlənmə) prosesində olmalarını da gərəkli hesab edir:

Hər kimə kim dərvişlik bağışlana

Qəlbi gedə pak ola gümlüşlənə

Nəfəsindən müşki-ənbər yayıla

Budağından ilü şar yemişlənə

Aşiqin göz yaşı həm göl olar

Ayağında saz bitib qamışlana.

Y.İmrə bir irfan sahibi olaraq peyğəmbərə, övliyalara müqəddəs şəxslərə Allahın nuru kimi baxmış, xüsusilə Məhəmməd peyğəmbərə ithaf olunan şeirlərdə onu “haqq peyğəmbəri”, “mələklər mülkünün sultanı”, “tanrı elçisi”, “nur mənbəyi” və s. şəkildə mədh etmişdir:

Sən haqq peyğəmbərsən şəksiz, gümansız,

Sənə uymayanlar gedər imansız.

Aşiq Yunus neylər dünyanı sənsiz,

Adı gözəl, özü gözəl Məhəmməd.

Həzrəti Məhəmmədə şairin məhəbbəti o qədər güclüdür ki, Allah rəsulunu görmək, ona qovuşmaq istəyi, həsrət yangısı şəklində ifadə olunur və ruhən Məhəmməd peyğəmbər hüzurunda dayanan şairin sufuyanə diləkləri belə açıqlanır:

Arayıb, axtarıb tapam izini,

İzinin tozuna sürtəm üzümü,

Haqq nəsib eyləsə görəm üzünü,

Ya Məhəmməd, könül arzular səni,

– deyərək öz “mən”inin intəhasızlıqlarından bəhs açan Y.İmrə bu “mən”in mütəsəvvif-ruhi, hissi cəhətləri ilə yanaşı, onun arxasında dayanan həqiqi qürur və təəssübkeşlik amillərinə də yer verir.

Y.İmrə insan qəlbinə hakim kəsilən ilahi eşqi Allah ilə insan arasında rabitə hesab edir. Y.İmrəyə görə hökmləri yerinə yetirmədən (şəriət), onları düşünüş və inanış sistemində dərk etmədən (təriqət) və islami sirləri dərindən anlayıb əməldə təcəssüm etdirmədən (mərifət) həqiqətə qovuşmaq (Allaha çatmaq) qeyri-mümkündür. Y.İmrə insana adi məxluq kimi baxmır. Onun nəzərində insan Allahdan qopan nur və qüdrət parçasıdır. Qurani-Kərimin “Nur” surəsində yazılmışdır: “Allah gözlərin və yerin nurudur. Allah nur üstündə nurdur. Allah dilədiyini nura qovuşdurur.” Y.İmrə Quran məntiqinin davamı olaraq bütün mərhələlərdə (şəriət, तरीقət, mərifət) idrakın Allaha qovuşmaq yolundakı əhəmiyyətini xüsusi vurğulayır.

Y.İmrə insanın yaranışı müqabilində şükr etməsini (ibadəti) Allaha qovuşmağın vacib şərtlərindən biri kimi dəyərləndirir:

Nəyi sevər isən, imanın oldur,

Necə sevməyəsən, sultanın oldur.

4. SONUÇ , TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Özünü “fənaya”, nəfsini Haqqa təslim edən Y.İmrənin irfani görüşləri ilə özündən əvvəlki və zamanındakı türk-sufi तरीقətləri arasındakı təsir və bağlılığı inkar etmək mümkün deyildir. Bu sırada Ə.Yəsəvi və Y.İmrə təsəvvüf görüşlərindəki oxşarlığı xüsusi qeyd etmək lazımdır. Ə.Yəsəvinin Türkünstanda əsasını qoyduğu “Yəsəvilik” तरीقəti Türkünstan sərhədlərini aşaraq, Şərq-islam dünyasının əksər mərkəzlərində yaranan Babai, Bəktəşi, Nəqşbəndi, Heydərilik və s. तरीقətlərin yaranmasına təsir göstərmişdir. Bu mənada, Ə.Yəsəvi təsiri həmin तरीقətlərin nümayəndələri olan ayrı-ayrı şəxslərin dünyagörüşlərinin formalaşmasından və yaradıcılıqlarından yan keçməmişdir. Ə.Yəsəvi ilə Şərq sufi ədəbiyyatının sonrakı dövrlərinin görkəmli nümayəndələri C.Rumi, Y.İmrə, S.Vələd, S.Təbrizi və s. arasında olan əlaqə və bağlılığın əsas səbəbini də məhz bunda axtarmaq lazımdır. Bu təsir və əlaqə əsasən onların yaradıcılıqlarının ideya-məzmununda özünü nümayiş etdirmişdir. Belə ki, C.Ruminin “Məsnevi”, Y.İmrənin “Risalətün-nüşhiyyə”, S.Vələdin “Maarif” və s. əsərlərində Ə.Yəsəvi ilə başlanan sufi dəyərlər bu və ya digər formada əksini tapmış, orta əsr-lər türk-islam fəlsəfi fikrinin inkişafında örnək rolunu oynamışdır. Diqqət etdikdə görürük ki, klassik Şərq ədəbiyyatında dünya sirlərinin “Allah sirri və möcüzəsi” şəklində dəyərləndirilməsinin mükəmməl ifadə və deyim tərzii Əhməd Yəsəvi ilə başlayır. Bu baxımdan Allahın yaratdıqlarının ən şərəfli, haqq yolçusu olan insana münasibətdə Yunis İmrə də Ə.Yəsəvi kimi onu bir canlı varlıq şəklində təqdim etmir, insanı ruh, nur daşıyıcısı hesab edir

Ə.Yəsəvidə olduğu kimi Y.İmrədə də tanrı sevgisi, ilahi eşq aparıcıdır. “Yəsəvilik”də “vəhdəti-vücut” fəlsəfəsinə uyğun zərrənin (insanın) bütövə (Allaha) qovuşmaq arzusu Yunis İmrə poeziyasında da özünü göstərir və ilahi eşq dərinliyində özünəməxsus ifadəsini tapa bilir. Hər iki irfan sahibi Allahı dərk etməyi “könlü” və duyğu “bilimində” mümkün sayır. Ona görə də Allaha, peyğəmbərə, müqəddəs əshabələrə, ibadətə, mövcudiyyətə sevgi bildirmək, şü-kür-lər etmək, maddiyatdan, nəfs qulu olmaqdan, “kənar sevgilərdən” və s. uzaqlaşmaq kimi irfani görüşlər Ə.Yəsəvi ilə Y.İmrəni eyni bir “nur körpüsündən” keçirib Tanrı dərgahına aparır. Biz hər iki sufinin timsalında “Allahdan aşıqlıq diləyən”, “eşq odunda yanan”, “dünyanı haram sayan”, “eşq dərdlərinə dava olmayan” Rəbbin sadıq bən-dələrini görür, onların Allah dərgahına “çağırışlarını” eşidirik. Məsələn, Yunis İmrənin

Eşq məqamı alidir, eşq qədim, əzəlidir.

Eşq sözünü söyləyən qüdrət dilidir.

Deyən ol, eşidən ol, görən ol, göstərən ol

Hər sözü söyləyən ol, surət can mənzilidir.

misralarında ifadə olunan məna Ə.Yəsəvinin

Eşq məqamı türlü məkan, aqlın yetməz

Başdan-başa zorluk, cəfa, möhnəti getməz

Mələmətlər, ihanətlər kilsə, keçməz

La-məkanda haqdan dərslər aldım iştə.

fikirləri ilə üst-üstə düşür.

Hər iki təsəvvüf şairinə görə içində ruh daşıyan, qəlbi Allah nuru ilə dolu olan insan yaxşı əməl sahibi olmalıdır ki, Allah mərhəminə tuş gəlsin, əbədi aləmin layiqli sakininə çevrilsin:

Eşq bağını möhnət ilə göyərtməsən,

Hor görülür şom nəfsini öldürməsən,

“Allah” deyib içinə nur doldurmasan,

Vallah, billah səndə eşqin nişanı yox (Ə.Yəsəvi).

Nəfs arzusundan keçib, eşq qədəhindən içib

Dost yoluna ər kimi durmayan aşıqmidir (Y.İmrə).

Ə.Yəsəvi bu fikrin davamı kimi mərhəmət və rəhmliyi “Allah deyib içinə nur doldurmayıq” əsas şərtlərindən hesab edir. Çünki insan mərhəmətli və rəhmli olan Allahın “əməl daşıyıcısı” olduğu təqdirdə özündə mərhəmət hissini yaşada bilir və bu halda insan Allah dərgahının “məhrəm” bəndəsinə çevirilir. Davud peyğəmbərin “Allahım, insanları niyə yaratdın?” sualına Cənab Haqqın “Mən gizli dəfinə idim, bilinməyi sevdim, bilinmək üçün insanları yaratdım” cavabı ilə əslində Allahın insana verdiyi missiyanın mahiyyəti açılır. Hədislərin birində deyildiyi kimi “Allahın insanı öz rəhman surətində yaratması” onun pisləklərdən uzaqlaşması və xeyirxahlığı üçün zəmin yaradır. Bu mənada həm Ə.Yəsəvi, həm də Y.İmrənin eyni mövqedə dayandığının şahidi oluruq. Əhməd Yəsəvi də Y.İmrə kimi Allaha qovuşma yolunda insan idrakının əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirir, məhz insanın idrak vasitəsilə hər şeyi anlayıb, onu tətbiq yolu ilə insanlığını təmin etməsini xüsusi vurğulayır:

Harda görsən könlü qırıq, mərhəm ol sən,

Öylə məzlum yolda qalsa, həmdəm ol sən

Məhşər günü dərgahına məhrəm ol sən

Mən-sən deyən kimsələrdən keçdim iştə. (Ə.Yəsəvi)

Həqiqət sirri-əsrarın cahanda əhli-hal anlar,

Avam olan nə bilsin, hali-eşqi həp günah anlar. (Ə.Yəsəvi)

Əhməd Yəsəvinin “Divani-hikmət” əsəri kimi Y.İmrənin “Risalətün-nüşhiyyə”si də bir əxlaq kitabı olmaqla yanaşı, həm də din ilə təsəvvüfün vəhdətidir. Ona görə də əsərlərdəki şeir parçalarında Quran hikmətlərinin sadəcə sadalanması yox, həm də bir növ bunlara sufi yanaşma vardır. Məsələn, bu cəhətin Ə.Yəsəvi sənətində əksi belədir:

Bismillahla başlayaraq hikmət söyləyib

Taliblərə inci, cövhər saçdım iştə

Riyazəti qatı çəkip, kanlar yutub

Mən dəftəri-sani sözün açdım iştə. (Ə.Yəsəvi)

“Divani-hikmət” başdan-ayağa insanın Allaha olan məhəbbətini ön plana çıxarır. Ona görə də Ə.Yəsəvi öz hikmət xəzinəsində insanın yeri, rolu, vəzifələrindən bəhs açmaqla onu daimi ibadətə səsləyir. Maraqlıdır ki, Ə.Yəsəvi ibadəti yalnız namaz qılmaq və dua etməkdən ibarət hesab etmir. O, riyakarlığı insanlığa xas olmayan hal kimi dəyərləndirir. Oruc tutmağı, namaz qılmağı öz pis əməllərinə pərdə edənləri imandan uzaq sayır. “Yəsəvilik” təriqəti İslam dininin qanunları əsasında formalaşdığından Ə.Yəsəvi bu baxışlarında öz qənaətlərini dini hökmlərə uyğunlaşdırır və hamı üçün vacib məqamları diqqətə çatdırır:

Oruc tutup halka riya kılanları,

Namaz kılıp tesbih ele alanları,

Şeyhim diyib başka bina kuranları

Son demində imanından cüda kıldım.

Şairə görə, insan həm də əməli, düşüncəsi ilə ibadət edir. Ə.Yəsəvi belə hesab edir ki, yalnız bu yolu seçənlərin ibadəti tamdır. İnsan ona verilən ömür vaxtını düzgün xərcləməlidir. Əgər o, könlünü Allaha təslim edirsə, onun yolunda “can verməyə” hazırsa, əsl aşiq çevrilir, axirətini qazanır:

Aşiq deyil sevdiginə can verməsə

Köylü degil çapa yapıp nan verməsi

Burada ağlayıb axirətdə can verməsə

Yolda qalır, Xuda lütfünü alanı yox.

və yaxud

Ey xəbərsiz, eşq əhlindən bəyan sorma,

Dərd isə sən, eşq dərdinə dərman sorma,

Aşiq olsan, zahidlərdən nişan sorma

Bu yollarda aşiq ölsə, günahı yox.

Bu halı biz eyni ilə Y.İmrənin yaradıcılığında da görə bilirik. Y.İmrədə də problemə bu cür yanaşma bir daha onu təsdiqləyir ki, Ə.Yəsəvi yaradıcılığında özünü göstərən sufi ideyalar özündən sonrakı ədəbiyyata, ədəbi düşüncəyə təsirsiz ötürməmiş və bu, ədəbiyyatda ənənə rolunu oynaya bilmişdir.

Canını eşq yoluna verməyən aşiqmidir?!

Cəhd eyləyib ol dostu ırməyən aşiqmidir?!(Y.İmrə)

Ə.Yəsəvinin hikmətlərdən ibarət olan məşhur əsərində bütün məsələlərə islami təfəkkür yanaşmasında münasibət var. Allah, peyğəmbər, şəriət qaydaları, ibadət yolları və s. barədə yazılanların qaynağında, heç şübhəsiz, müqəddəs Quran ideyaları dayanır:

Mənim hikmətlərim fərmanı-Sübhan

Oxuyub anlasan, mənanı-Quran.

Diqqət etdikdə bu ideya və fikirlərin Y.İmrə yaradıcılığında olduqca sadə və təsirli formada davamına rast gəlmək mümkündür.

Şəriət əhli iraq ereməz bu mənzilə

Əslim Haqdır, şəkk deyil mürşiddir Quran mənə

Göründüyü kimi, Y.İmrə “əslim Haqdır, şəkk deyil” deməklə şəriət, tərifiqət, mərifət mərhələlərini keçməklə həqiqət məqamına yetişdiyini bəyan etmiş və bu yolda Quranın vəsilə olduğunu açıq şəkildə bəyan etmişdir. Əslini Haqq (Allah), Quran rəhbər hesab edən Y.İmrənin yaradıcılığında irfanın insanlıq tarixinin gözəl dəyəri kimi yer almasının ənənə bağlılığını inkar etmək mümkün deyil:

Həqiqət bir dənizdir, şəriət onun gəmisi

Çoqlar gəmidən cıqub dənizə talmadılar. (Y.İmrə)

Bütün bunlar onu göstərir ki, Y.İmrə türk təsəvvüf ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi kimi tək-cə türk dünyasının deyil, bütün müsəlman şərqinin zəngin ənənələri zəminində özünəməxsus yaradıcılıq formalaşdırmış, özündən sonrakı ədəbiyyatın inkişafında mühüm rol oynamışdır.

5. KAYNAKLAR

- 1.Ahmet Atilla Şentürk,Ahmet Kartal.Eski türk edebiyatı tarihi,Dergah yayınları,2008.
2. Yunis Əmrə. Risalətün-nushiyyə.Bakı,2013
3. Yunis Əmrə.Güldəstə .Bakı,1992
- 4.Mustafa Tatçı.Yunus Emre yorumları,Ekim ,2015
- 5.Nihad Sami Banarlı.Türk ədəbiyyatı tarixi,2 cildə, 1-ci cild,İstanbul,1998
- 6.Quliyev Elman.Türk xalqları ədəbiyyatı,Bakı,2017

FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS “ERNA GROCERY SHOP”

**DHINA SAFRINA¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI², MUHAMMAD SULTAN
MUBAROK³,
WILDA YULIA RUSYIDA⁴**

**^{1,2,3,4}Faculty of Economics and Business, State Islamic University KH Abdurrahman
Wahid Pekalongan Indonesia**

¹ ORCID: 0009-0009-9279-2394

¹ Lect., ORCID: 0000-0001-9705-7756

³ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁴ORCID: 0000-0001-9756-2197

Abstract

This study aims to determine the feasibility of Erna Grocery Store. This shop is located in Jetak Lengkong Village, Wonopringgo District, Pekalongan Regency. This study uses a qualitative approach. This study uses two sources in data collection, namely primary sources (interviews and observations) and secondary sources (references from previous journals/research). The feasibility analysis method used in this study is the Marketing Mix Analysis with a qualitative approach. The results showed that the Erna Grocery Store in Jetak Lengkong Village from the marketing aspect was declared feasible because the products sold were of good quality and the products were a mandatory requirement for many people, the location of the store was strategic and easy to reach by consumers, the promotions given were sufficient to provide customers loyalty, as well as distributors of goods from direct agents and from traditional markets so that the prices of the products sold are affordable and can be purchased by all groups. Besides it, from side finance business This worthy run Because own potency enough profit big with an ROI of 6,400% and an NPV of 170,643.50.

***Keywords:* Grocery, Marketing Mix, Business Feasibility Study**

1. INTRODUCTION

Along growth Indonesian economy, increasingly Lots popping up business retail, start from minimarkets, supermarkets, and hypermarkets. this impact more and more many business retail that delivers access consumer to choice more shopping many. Stalls small in the neighborhood around caught impact positive and negative from fast growth business retail like a minimarket in the area settlement. Perception public to decline sales and declines customer consequence the emergence of the contemporary market like Indomart and Alfamart (Muhzinat & Achiria, 2019) .

With the proliferation of new minimarkets this, customer often treated environment comfortable shopping, air - conditioned, cool, spacious, open throughout day . Consumer often find hot and dirty environment in traditional market or shop grocery, and often No There is guarantee on purchased items. Along with adjustment that, behavior consumer develop consequence consumer more notice quality product you want bought it. As a result, they look for convenience, satisfaction, facilities complete , sure price , and freedom choose desired product .

According to Secretary General Association All Indonesian Market Traders (APSI), Ngadiran say, that "minimarket" is type the most dangerous market termites. They damage order economy real citizenship. Imagine, when public will go to traditional markets or Shop closest to them will more "fascinated" shopping at minimarkets that sell various need , with price relatively cheap and comfortable place With condition like That existence trader grocery the more squeezed in intense competition _ (Rustandi et al., 2020) .

Based on existing competition exposed above, then owner shop grocery must notice a number of things, including repair decor building physical; appearance waiter; cleanliness; hospitality; and dexterity in capital use for serve buyer with ok . Shop grocery in Villages, also called as Shop retail, serve various need House stairs and need little capital. Success marketing something company No only be measured from How many Lots customers who can managed, but also how much Good company can maintain customer the. Satisfied or nope customer depending on quality their service thanks, source Power adequate human, so It looks like a complicated service process (Efendi et al., 2022) .

According to Anggraeni, MSMEs such as shop grocery Not yet develop in a manner maximum Because the owner not enough own knowledge in the field production and marketing as well as growth effort that is not stable. this supported by findings Intania, et al found that products and promotions influential big to purchase in his research Analysis Mix Marketing Against Starbucks Coffee Buying Decisions in Jakarta (Intania et al., 2021) . This it means the more Lots variation product offered so sale or interest consumer will increase, Likewise if promotions carried out more innovative and interesting so sales will increase. Moment Currently, MSMEs (Micro, Small and Medium Enterprises) have succeed raised 58.97 million resident of Indonesia and is one the power behind growth country economy . (Ianta & Sungkowo, 2020) . Shop Erna's grocery is selected as object study Because is type selling business groceries and necessities other to environment around. Shop Erna's grocery is in the village Jet Lengkong, District Wonnopringgo, Regency Pekalongan, near with House enough citizens _ busy on the road bustling and easy highway accessible to the public general. Need daily like groceries, food, drinks lighter, cigarette, tool write, tools cleanliness and stuff other sold in Stores Erna's Grocery.

2. RESEARCH MITHOS

Study qualitative is type analysis used in study this. Researcher function as instrument key in method study qualitative, which is used For researching condition natural object. Data collection techniques are carried out triangulation, data analysis is inductive, and results study qualitative more emphasize meaning than generalization.

Study This using 2 types of data, namely primary data and secondary data. Primary data is data obtained from internal sources in a manner direct through implementation observation, that is observation in a manner face-to-face, and interviews. While secondary data sourced obtained external through reference from outside, fine articles, journals, and more, Primary data from study This obtained from results observation and interview to 5 informants, while secondary data from study This obtained from literature or reference like journals, digital books, and research earlier.

3. RESULTS AND DISCUSSION

Analysis Appropriateness to Market and Marketing Aspects

a) Analysis Market Demand

Shop grocery erna sell nine material tree or normal called groceries which are need mandatory daily For fulfilled. So that market demand for groceries will always tall Because goods sold always needed by many people each daily, such as sugar, rice, cooking oil, soap, and so on.

b) Analysis Competitor

Competitor Shop Erna's grocery that is Shops other grocery there surrounding like Hafiz Shop, Shop Asep. Dan Shop Nafil. No only In addition, the mushrooming of mini markets in the current era has also made competitor heavy for Shop Erna's Grocery.

c) Analysis Segmentation, Target Market, and Market Position

1) Segmentation

- Segmentation Geographical

Segmentation Shop Erna's grocery covers area Wonopringgo like Village Jet Lengkong , Village Gondang , village Lengkong , Village Wonokeri , Village Sampih , and other areas that still is at in the Wonopringgo area .

- Segmentation Demographic

Segmentation Demographic Shop Erna's grocery is Consumer children, youth, adults, up to carry on age (approx around age 4-60 years), manifold sex male and female, from ethnic group whatever religion whatever, both those who get education and no, and from class economy medium to lower and middle to top.

- Segmentation Psychographic

Segmentation Psychographic Shop Erna's grocery is all consumer start from circles lower, middle, and upper as needed products groceries and products other like tool write, tools cleanliness, and so on .

2) Target Market

Based on segment, the intended target in marketing Shop Erna's grocers are people to be around environment shop, fine inhabitant around and those who pass through road highway in need groceries, cigarettes, tools writing, soap, food and drink light, and so on . Besides that, the target market of Erna's shop that is everyone is good from circles bottom, middle nor top, with range age start from children until carry on age, as well from all gender bsik man nor girl.

3) Market Position

Based on results interview to 5 informants, got is known that market position used by the Store Erna's Grocery in the Village Jetak Lengkong is For provide various type product needed daily with competitive price and good service. For strengthen position, Shop Grocery Erna tried build trust consumer to consumer always remember For do purchases at the Erna Store, with method give the best waiter For customer, serve with friendly and fast possible, give advice to consumer to something product and help they For find product that doesn't owned shop, so consumer will always comfortable do shop purchases Erna's Grocery

Marketing Mix

In operate the business, shop Erna's grocery has implementing a mix strategy marketing or more known with the marketing mix. In mix marketing there are 4 elements, namely: product (product), price (price), place (place / location area) and promotion (promotion).

a. *Product* (Product) Shop Erna's Grocery

According to Kotler and Armstrong products is combination goods and services offered company to the target market for satisfying something desire or needs, incl goods physical, services, experiences, events, people, places, properties , organizations, information, and ideas (Business et al., 2017) . Based on information from fifth informant research, then the products offered is ingredients need tree daily, incl groceries, food and drinks lighter, cigarette tool write , tools cleanliness, and so on. Product The main items sold at Erna Stores are groceries like rice, sugar, wheat, cooking oil, salt, and others.

b. *Price* (price) Shop Erna's Grocery

According to Kotler & Armstrong Price is amount of money to be paid consumer For get product (Business et al., 2017) . Based on information from fifth informant study price from the products offered at the to more from IDR 50,000, -, depending type product and quantity the purchase.

c. *Place* (place) Shop Erna's Grocery

According to Kotler and Armstrong, place includes company activities to make products available to targeted consumers (Business et al., 2017). In accordance with the geographical segmentation of the Erna Grocery Store, information from the five research informants also shows that the Erna Grocery Store is located in Jetak Lengkong Village, Wonopringgo District, Pekalongan Regency (Business et al., 2017).

d. *Promotions* (promotions)

According to Kotler & Armstrong Promotions is activity For introduce and communicate benefit product and persuade consumer target For buy it (Business et al., 2017) . Based on results interview to Mrs. Erna, Toko The grocery has implementing sales promotion in activity its marketing, that is form discounts and bonuses. Discount given at the time consumer buy product in amount many. Besides it, Toko Erna grocery also offers premium in product bonuses certain For purchase product with amount big, usually this bonus in the month of Ramadan to be exact ahead of Eid Fitri. Two promotion strategies the used Erna's shop for interesting attention consumers and for make consumer like Shop at Erna's Store.

e. *Process*

Product stock groceries in Erna's shop is obtained from shopping direct from traditional markets and agents / sales that provide direct stock to shop. Then For expenditure the goods use FIFO (*First In First Out*) method means first thing in will for sale first too. this done with The goal is that the products are sold or not the stock at Erna Store expired.

Analysis Finance

Shop Erna's grocery is A shop grocery already stand start 2008. Initial capital used in open shop grocery This namely Rp. 750,000.- As for this capital cost used For buy equipment trade (eg cupboard stack big and small as well as scissors) and stuff trade. For prove worthy or nope business grocery this, can seen through analysis finance as following

a. Ratio Cost operational To Sale

Ratio This measure how much big cost issued operations For produce incom. The more low ratio this, increasingly Good performance finance company.

Cost operational per month = Rp. 100,000

Income per year = Rp. 168 million

Cost operational per year = Rp. 100,000 x 12 months = Rp. 1.2 million

Ratio cost operational to sales = (Cost operations per year ÷ Revenue per year) x 100%
= (Rp. 1.2 million ÷ Rp. 168 million) x 100% = 0.71%

Ratio cost operational to low sales show that shop grocery capable produce more income tall than cost operational issued, which is good thing For performance finance.

b. Ratio Profit Clean to Sale

Ratio This measure how much big profit generated net company from every sales made The more tall ratio this, increasingly Good performance finance company.

Income net per year = Rp. 48 million

Income per year = Rp. 168 million

Ratio profit clean to sales = (Revenue net per year ÷ Revenue per year) x 100%
= (Rp. 48 million ÷ Rp. 168 million) x 100% = 28.57%

Ratio profit clean to high sales show that shop grocery capable produce more profit big from every sales made, which is good thing For performance finance.

c. Rate of Return Investment (Return on Investment/ROI)

Analysis return investment (ROI) is made For determine percentage profits generated by the business shop Erna grocery compared with initial capital invested.-

ROI = (Profit Net / Initial Capital) x 100%

ROI = (48,000,000 / 750,000) x 100%

ROI = 6,400%

From the results analysis return investment, earned ROI value of 6,400%. That is, every the year business shop grocery Erna produces profit 6,400 % of the initial capital invested. this show that business shop Erna's grocery can give return sufficient investment big and profitable.

d. NPV analysis

Next is do NPV (Net Present Value) analysis for determine mark Now from cash flow generated by the business shop Eren's grocer . In analysis this, it is estimated ethnic group flower discount by 10%.

$$\text{NPV} = -750,000 + (48,000,000/(1+0.1)^1) + (48,000,000/(1+0.1)^2) + (48,000,000/(1+0.1)^3) + (48,000,000/(1+0.1)^4) + (48,000,000/(1+0.1)^5) + (48,000,000/(1+0.1)^6) + (48,000,000/(1+0.1)^7) + (48,000,000/(1+0.1)^8) + (48,000,000/(1+0.1)^9)$$
$$\text{NPV} = -750,000 + 33,316,218.06 + 30,287,470.97 + 27,534,973.61 + 25,034,521.46 + 22,764,110.42 + 20,704,591.29 + 18,838,463.90 + 17,150.73 .09 + 15,627,735.54$$
$$\text{NPV} = 170,643.50$$

The results of the NPV analysis show that shop grocery Erna produces mark Now positive of 170,643.50. This show that business shop Erna's grocery is worth it For run Because produce enough profit big with mark Now positive.

With thus, based on analysis studies appropriateness business that has done, got concluded that business shop Erna's grocery is worth it For run. this venture own potency enough profit big with an ROI of 6,400% and an NPV of 170,643.50. However, it is necessary remembered that studies appropriateness business This only based on available data and assumptions moment this, so need done monitoring and evaluation continuously in management try to stay walk with good and profitable.

4. CLOSING

Based on results discussion on show that Shop Erna's grocery in the village Jet Lengkong from aspect marketing stated worthy Because products sold own good quality as well as its products become need must for lots of people, location shop strategic and easy reached consumers, the promos given Enough give loyalty customers and distributors of goods from agent directly and from traditional markets so that price products sold affordable and possible bought by all among (Besides it, from side finance business This worthy run Because own potency enough profit big with an ROI of 6,400% and an NPV of 170,643.50. (IT dan UNIV)

5. THANK-YOU NOTE

Writer say accept love to campus, UIN KH Abdurrahman Wahid Pekalongan, Lecturer teacher eye studying studies appropriateness business, as well family and friends who have provide deep support completion of this article .

6. REFERENCE

Business, PM, Management, PS, Petra, UK, & Siwalankerto, J. (2017). *SEGMENTING, TARGETING, POSITIONING AND MARKETING MIX ANALYSIS AT PT. PURE JAYA* . 5 (1).

Efendi, FK, Lasmawan, IW, & Suastika, IN (2022). *GROOPER BUSINESS DEVELOPMENT STRATEGY IN THE RURAL AREA OF BONTO JAYA (Case study of Bonto Jaya)*. *Darma Agung Journal* , 30 (2), 749–760.

Ianta, IF, & Sungkowo, AB (2020). Feasibility Analysis of Business Development and Business Design Canvas Model " Riani Grocery Store ." *Journal of Information Systems, Applied, Management, Accounting and Research* , 4 (4), 2598–8700. <http://journal.stmikjayakarta.ac.id/index.php/jisamarTelp.+62-21-3905050>

- Intania, H., Nobelson, & Suharyati. (2021). Marketing Mix Analysis on Buying Decisions for Starbucks Coffee in Jakarta. *National Research Conference on Management Economics and Accounting* , 2 (1), 1457–1470.
<https://conference.upnvj.ac.id/index.php/korelasi/article/view/1165>
- Muhzinat, Z., & Achiria, S. (2019). The Impact of the existence of a Minimarket on Grocery Stores in the Klampis Market, Bangkalan, Madura Regency. *IQTISHADIA Journal of Islamic Economics & Banking* , 6 (2), 203–211.
<https://doi.org/10.19105/iqtishadia.v6i2.2448>
- Rustandi, AA, Harniati, & Kusnadi, D. (2020). Journal of Research Innovation. *Journal of Research Innovation* , 1 (3), 599–597.

AİLE FOTOĞRAFLARINDA GELİNLİKLERİN İNCELENMESİ VE ÜZERİNE MODERN GELİNLİK TASARIMLARININ GELİŞTİRİLMESİ

Sayara YERGESHOVA

Öğretim Görevlisi, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi,
Spor ve Sanat Fakültesi, Moda Tasarım Bölümü, <https://orcid.org/0000-0003-0953-3260>

Özet

Aile fotoğrafları hem ekonomik hem toplumsal yönleriyle fotoğraf tarihinde özel bir alanı kaplar. İki yüzyıla yakın bir süredir, birbirinden farklı coğrafyalarda ve kültürlerde insan davranışları arasındaki ortaklıkları görebileceğimiz görsel kayıtlardır. Ailenin ritüellerinden birine dönüşmüş bu fotoğraflar günümüze kadar önemini koruyarak ve pazarını genişleterek varlığını sürdürmüştür. Günümüzde de dijital araçlara uyum göstermiş ve sosyal medyanın olanaklarıyla üretim biçimleri ve sunumları çeşitlenmiştir. Gündelik yaşamın ve özel alanın görsel kayıtlarının böylesine yaygın bir toplumsal pratiğe dönüşmüş olması, onları sosyal bilimlerin farklı disiplinleri için araştırmaya değer kaynaklar haline getirir. Özellikle, kültürel belleğin aktarılmasında ve kuşaklararası iletişimin sağlanmasında bu tür görsel imgelerin etkilerinin ne olduğu sorusu, sosyal bilimsel araştırmalara yön vermiştir. Düğünlerin en güzel giysisi olan gelinlikler, geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır; fakat gelinlikler zamanla değişiklikler göstermekte, renk, model, kumaş ve süsleme özelliklerinde, aksesuarlarda farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Araştırmada, Türkistan şehrine ait, 2000-2020 yılları kapsayan, 11 adet fotoğrafta gelinlik özellikleri değerlendirilmiş; gelinliklerde uygulanan giysi cinsler, renk, model-kesim tekniği, süsleme özellikleri, gelinliği tamamlayan aksesuarlar gözlem fişleri aracılığı ile incelenmiştir. Amaç, kültürümüzün parçası olan aile albümlerindeki fotoğraflardan Türkistan gelinliklerinin değişimini belirleyerek gelecek kuşaklara aktarmaktır. Bu amaç ve önem doğrultusunda araştırmada tarama modeli uygulanmış, literatür taraması ve kaynak kişiler ile görüşmeler yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türkistan, Aile albümleri, Gelinlikler, Giysi Özellikleri, Modern Tasarımlar.

1.GİRİŞ

Bir sanat kolu olan fotoğraf, kültürün vazgeçilmez unsurlarından olup, asırlarca pek çok önemli anı ölümsüzleştirmiştir. Fotoğrafın kullanım alanları çeşitlidir. Anıların, olayların ve mekânların belgelenmesinin yanında, bilimsel çalışmalarda, modada, tanıtımda, uzay araştırmalarında, resmi işlemlerde, iletişimde, yayıncılıkta, bilgisayarda, sanatta ve hayatın değişik birçok alanında fotoğraf hayatımızla iç içedir (Hedgecde 1996: 12).

Bu bilimsel çalışmada geçmiş ve günümüz gelin fotoğrafları incelenerek, insanoğlunun çok özel günlerinden biri olan düğün fotoğraflarına yer verilmiş, geçmişten günümüze Türkistana ait aile fotoalbümlerindeki gelinliklerin değişimleri tanımlanmıştır.

Bu çalışmanın yazılı kaynaklarda fazla yer almaması; kültürü yaşatmak açısından konunun önemini artırmakta ve belgelenme gereğini ortaya koymaktadır. Çalışmamıza ışık tutan fotoğraflar ile geçmişten günümüze Türkistanda gelinlerin son 20 yılda giyen gelinliklerini tanımda ve geleceğe taşımada önemli bir araç niteliği olacağı düşünülmüştür. İnsan hayatında

değişimin dönüm noktası ve özel günlerden biri olan düğünde giyilen gelinlikleri inceleyerek gelecek neslin yararlanabileceği bir kaynak oluşturulması amaçlanmıştır.

2.YÖNTEM

Araştırmanın evrenini Türkistan şehri (merkez) aile albümlerinde yer alan düğün fotoğrafları ve fotoğraflarda yer alan gelinlikler oluşturmaktadır. Örneklemini ise 2000-2020 yıllar arasındaki Türkistan evleri aile albümlerinden temin edilen yirmi fotoğraf ve bu fotoğraflarda bulunan yirmi gelinlik oluşturmaktadır. Araştırmanın konusunu oluşturan gelinliklerle ilgili bilgilerin incelenmesinde, çözümlenmesinde ve yorumlanmasında betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırma kapsamında ele alınan fotoğraflarda incelenen gelinlikler ile ilgili literatür taranmış, kişisel iletişimler gerçekleştirilmiş, gelinliklerin özelliklerine uygun gözlem fişleri geliştirilmiştir. Gözlem fişlerinden yola çıkılarak gelinliklerde kullanılan giysi cinsleri, renkler, uygulanan model-kesim teknikleri, süsleme teknik ve süslemede seçilen konular ile gelinliği tamamlayan aksesuarlar belirlenmiş ve veriler ışığında sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Türkistan şehrinde 2000-2020 yılları arasında giyilen gelinlikler yıllara göre farklı özellikler göstermektedir. Bu özellikler ve değişimler albümlerindeki fotoğraflar aracılığı ile belirlenmeye çalışılmıştır.

2000 Yılına Ait Gelinlik (Nurillayeva Khafiza Aile Albümü)

Elbise olarak tasarlanan gelinliğin kumaşında, aksesuarında beyaz rengin kullanıldığı söylenebilir. Model kesim teknikleri incelendiğinde; gelinliğin yaka açıklığı geniş, bele oturacak biçimde, düşük bellidir. Etek yarı güneş, kabarık çalışılmış, boyu yere kadar düşünülmüş, kol modeli takma, uzunluğu dirsekten yukarıda ve kol başında drape uygulanmıştır. Kol modelini tamamlayan dirseğe kadar beyaz güpür eldiven kullanılmıştır. Gelinliğin üst kısmı güpür eteği ise saten kumaşdan uygulandığı görülmüştür. Gelinliği tamamlayan aksesuarlar incelendiğinde; gelin başının beyaz kumaştan çiçekler oluşturulduğu, belden biraz aşağıda duvak ile tamamlanmış olduğu görülmektedir. Mücevher ve takılardan;

boyunda ‘inci’ kullanılmış, sağ el yüzük parmağına altın alyans takılmıştır. Gelinin sağ elinde bir demet doğal çiçek kullanılmıştır.

2000 Yılına Ait Gelinlik (Syzykova Nasiba Aile Albümü)

Elbise olarak tasarlanan gelinlik kumaşında, süslemesinde, aksesuarında beyaz renk kullanılmıştır. V-geniş, açık yakalı tasarlanan gelinlik, bedene ve bele oturacak biçimde çalışılmıştır. Kolu takma, bol biçimli, uzunluğu dirsek üstündedir. Kol modelini tamamlayan dirseğe kadar beyaz satenden eldiven kullanılmıştır. Etek yarı güneş, kabarık modelli, boyu yere kadar ucunda dantel şerit uygulanmıştır. Gelinliği tamamlayan aksesuarlar incelendiğinde; gelin başında yapay görümlü yapma çiçekler takılmış, duvak ile tamamlanmıştır. Duvak boyu omuzdan biraz aşağıda düşünülmüştür. Mücevher ve takılardan; boyunda 3 sıraya dizilip ortasından düğümlenmiş kalın ‘inci’ kullanılmış, beyaz küpe, sağ el yüzük parmağına altın alyans takılmıştır.

2005 Yılına Ait Gelinlik (Mamenova Elmira Aile Albümü)

Gelinliğin kumaşında, süslemesinde, aksesuarında beyaz renk kullanılmıştır. V-geniş, açık kayık yakalı tasarlanan gelinlik, bedene ve bele oturacak biçimde çalışılmıştır. Kolu takma, dar, kısadır. Kol modelini tamamlayan dirseğin biraz üstüne kadar beyaz, dantel geçirilmiş parmaksız eldiven kullanılmıştır. Etek güneş biçimli, kabarık modelidir. Gelinliğin eteği saten ve organze kumaşların duble edilmesiyle dikilmiştir. Gelinliği tamamlayan aksesuarlar incelendiğinde; gelin başında yapay görünümlü yapma çiçekler takılmış, duvak ile tamamlanmıştır. Duvak boyu bele kadar düşünülmüştür. Mücevher ve takılardan; boyunda kalın taşlı kolye küpe ile takımında kullanılmış, sağ el yüzük parmağına altın alyans takılmıştır. Gelinlik doğal demet gülle tamamlanmıştır.

2008 Yılına Ait Gelinlik (Yergeshova Sevara Aile Albümü)

Gelinliğin kumaşında, süslemesinde, aksesuarında beyaz renk kullanılmıştır. V-geniş, açık kayak yakalı tasarlanan gelinlik, bedene ve bele oturacak biçimde çalışılmıştır. Kolu takma, dar, kısadır. Kol modelini tamamlayan dirseğin biraz altında beyaz, dantel geçirilmiş parmaksız eldiven kullanılmıştır. Etek güneş biçimli, kabarık modelidir ve saten dikilmiştir. Gelinliği tamamlayan aksesuarlar incelendiğinde; gelin başında yapay görümlü yapma çiçekler takılmış, duvak ile tamamlanmıştır. Duvak boyu bele kadar düşünölmüştür. Mücevher ve takılardan; boyunda kalın taşlı kolye küpe ile takımında kullanılmış, sağ el yüzük parmağına altın alyans takılmıştır. Gelinlik doğal demet gülle tamamlanmıştır.

2010 Yılına Ait Gelinlik (Zaitkhanova Gulmira Aile Albümü).

Elbise olarak tasarlanan gelinlik kumaşında, süslemesinde, aksesuarında beyaz renk kullanılmıştır. Straplez kesimli, açık, yuvarlak yakalı tasarlanan gelinlik bedene, bele oturacak biçimde ve basenin üstünde çalışılmıştır. Straplezin önü dantel ve taşlarla süslenmiştir. Kolu takma, dar, uzunluğu dirsek üstündedir. Kol modelini tamamlayan dirseğe kadar beyaz likralı, dantelle süslü eldiven kullanılmıştır. Etek yarı güneş, kabarık modelli, boyu yere kadar, saten kumaşdan, üzerine dantelin geçirilmesiyle uygulanmıştır. Gelinliği tamamlayan aksesuarlar incelendiğinde; gelin başına taç takılmış, kabarık duvak ile tamamlanmıştır. Duvak boyu belden aşağıda düşünülmüştür. Mücevher ve takılardan; boyunda taşlı kolye kullanılmış, taşlı küpe, sağ el yüzük parmağına altın alyans takılmıştır.

2014 Yılına Ait Gelinlik (Hodzhayeva Saida Aile Albümü).

Elbise olarak tasarlanan gelinlik kumaşında, süslemesinde, aksesuarında beyaz renk kullanılmıştır. Straplez kesimli, tasarlanan gelinlik bedene, bele oturacak biçimde ve basenin üstünde çalışılmıştır. Straplezin önü dantel ve taşlarla süslenmiştir. Kolu kelebek modelli ve modeli tamamlayan, uzunluğu bileğe kadar, dantelli eldiven kullanılmıştır. Etek belden kesimli güneş biçimli, kabarık modelli, boyu yere kadar, saten kumaşdan, üzerine dantelin geçirilmesiyle uygulanmıştır. Gelinliği tamamlayan aksesuarlar incelendiğinde; gelin başına taç takılmış, kabarık duvak ile tamamlanmıştır. Duvak boyu belden aşağıda düşünülmüştür. Mücevher ve takılardan; boyunda taşlı kolye kullanılmış, taşlı küpe, sağ el yüzük parmağına altın alyans takılmıştır.

2015 Yılına Ait Gelinlik (Zaitkhanova Yulduz Aile Albümü).

Gelinlikte kullanılan giysi cinsi elbisedir. Kumaşta, aksesuarda ve süslemesinde beyaz renk tercih edilmiştir. Simetrik olarak tasarlanan gelinlik, bedene ve bele oturacak biçimde çalışılmıştır. Etek kabarık, dantelle işlenmiş kumaşın ve tülün duble edilmesiyle oluşturulmuştur. Üst etek asimetrik tasarlayarak, önü kısa arkası uzun kesilmiştir. Straplez'in ön açıklığı kalp şeklinde kesilmiştir. Etek ucu çok açılımlı, arkası yuvarlak biten kuyruklu ve boyu yere kadar düşünülmüştür. Straplez kesim uygulanan gelinlikte süsleme uygulanmamıştır. Gelin başında taç duvak ile tamamlanmıştır. Duvak iki kat tülle çalışılmış, basenin altında bitecek şekilde düşünülmüştür. Kulakta taşlı uzun küpe boynunda taşlı kolyeyle takım olarak kullanılmıştır.

2016 Yılına Ait Gelinlik (Sanobar Aile Albümü)

Elbise olarak tasarlanan gelinlik kumaşında beyaz, süslemesinde, aksesuarında beyaz, renk kullanılmıştır. Simetrik olarak tasarlanan gelinlik, bedene ve bele oturacak biçimde çalışılmıştır. Korse oval kayık yakalı kesimlidir ve saten kumaştan uygulanmıştır. Elbisenin eteği üst üste uç kattan oluşturulmuştur. İç etek saten kumaştan; dışı ise dantelle işlenen tül kumaştan uygulanmıştır. Etek ucu çok açılımlı, boyu yere kadar düşünülmüştür. Straplez kesimli korse tüle birleştirilerek süslemesinde bitkisel bezeme (çiçek, yaprak) konu olarak seçilmiş, nakış işleme tekniği payet, taşlarla tutturulmuştur. Gelin başında ince, taşlı diadem takılmış, duvak ile tamamlanmıştır. Duvak belden aşağıda düşünülmüştür. Gelinliği tamamlayan daha bir aksesuarda kısa parmaksız eldivenler oluşturmuştur. Eldiven likraklı üzerinde süslüdür.

2017 Yılına Ait Gelinlik (Sayara Yergeshova Aile Albümü)

Gelinlikte kullanılan giysi cinsi elbisedir. Kumaşta, aksesuarda ve süslemesinde beyaz renk tercih edilmiştir. Simetrik olarak tasarlanan gelinlik, bedene ve bele oturacak biçimde çalışılmıştır. Etek kabarık, dantelle işlenmiş kumaşın ve tülün duble edilmesiyle oluşturulmuştur. Gelinliğin üst kısmı kayık yakalı, kolu takma, dar ve uzun, dirseğe doğru biraz genişletilmiştir. Korse saten ve dantelli kumaşın duble edilmesiyle dikilmiştir. Kol modelinde dantelli kumaş uygulanmıştır. Etek ucu güneş modeli, boyu yere kadar düşünülmüştür. Gelinlikte bitkisel nakış süsleme uygulanmamıştır. Gelin başında diadem duvak ile tamamlanmıştır. Duvak tüle çalışılmış, basenin altında bitecek şekilde düşünülmüştür. Kulakta taşlı uzun küpe boynunda taşlı kolyeyle takım olarak kullanılmıştır.

2018 Yılına Ait Gelinlik (Askarova Umida Aile Albümü)

Gelinlikte kullanılan giysi cinsi elbisedir. Kumaşta, aksesuarda beyaz renk tercih edilmiştir. Simetrik olarak tasarlanan gelinlik, bedene ve bele oturacak biçimde; eteği güneş modelli kabarık çalışılmıştır. Yakası kayık, kap kolludur. Eteği saten, tülün üst üste duble kullanılmasıyla oluşturulmuş ve konu olarak tüle bitkisel (çiçek, yaprak) işlemeyle boncuk tutturma tekniği uygulanmıştır. Etek ucu çok açılımlı ve boyu ayak bileğinden uzun kesilmiş ve yeri saracak biçimde tasarlanmıştır.

Gelin başına taç takılarak, duvak ile tamamlanmıştır. Duvağın uzunluğu bel hizasından biraz aşağıda kenarlarına dantel geçirilerek işlemeyle çalışılmıştır. Kulakta damla şeklinde, gümüş renginde taşlı küpe ve gelinin elinde bir demet doğal çiçek kullanılarak

2019 Yılına Ait Gelinlik (Raimzhanova Kamala Aile Albümü)

Gelinlikte kullanılan giysi cinsi elbisedir. Kumaşta, aksesuarda beyaz renk tercih edilmiştir. Simetrik olarak tasarlanan gelinlik, bedene ve bele oturacak biçimde; eteği güneş modeli kabarık çalışılmıştır. Elbise straplez kesimli ve üstü tülle birleştirilerek uygulanmıştır. Tülün yakası yuvarlak, takma kolludur. Kolun uzunluğu bilekten biraz yukarıda ve dantel geçilerek işlenmiştir. Eteği saten, tülün üst üste double kullanılmasıyla oluşturulmuş ve konu olarak tüle bitkisel (çiçek, yaprak) işlemeyle boncuk tutturma tekniği uygulanmıştır. Etek ucu çok açılımlı ve boyu ayak bileğinden uzun kesilmiş ve yeri saracak biçimde tasarlanmıştır. Gelin başı ihtiyamlı yere kadar sarkan duvak ile tamamlanmıştır. Duvağın kenarları dantel geçirilerek işlemeyle çalışılmıştır. Kulakta çiçek şeklinde, gümüş renginde taşlı küpe ve gelinin elinde bir demet kırmızı doğal gül kullanılmıştır.

4. 2023-2024 Yılların Gelinlik Trend Öngörüsü.

2023-2024 yılların trend öngörüsü sürecini incelediğinde, model özelliklerinden prenses model, straplez model, balık model, kabarık model, tarlatanlı model, düz model, dar model, yırtmaçlı model, dekolteli model; kumaş özelliklerinden saten, transparan, tül, dantel kumaş; süsleme özelliklerinden ise tüyler, püsküller, fiyonklar, taşlar, renk özelliklerinden ise klasik olarak beyaz krem renkler trendtedir.

Model 1.

Günümüz trendlerini göz önünde bulundularak gelinlik elbise cinsi olarak dikilmiştir. Straplez modelli, belden kesikli, A-kesimlidir. Gelinlik bedene, bele oturacak şekilde uygulanarak önü, kolu transparan kumaştan; korse ve eteği dekolteli, robalı yapılmıştır. Transparan kumaş gelinliğe estetik görünümü sağlamıştır. Gelinlik kolunun model özelliği; bilekten büzgüye toplanan balon modelidir. 2023 gelinlik modelleri ve trendleri arasında öne çıkanlardan biri düşük omuzlu ve uzun kollu gelinlik modelleri. Pek çok gelin adayının tercih ettiği düşük omuzlu gelinlikler, özellikle omuzlarını ön plana çıkarmak isteyenler için fazlasıyla ideal. Çünkü bu tip gelinlikler yapısı ile omuzları daha geniş ve zarif gösterirken, boynu bölgesini ise daha uzun göstererek estetik bir görünüm kazandırıyor. Düşük omuzlu gelinlikler her mevsime uygun olacak şekilde hazırlanıp, isteğe göre kalp yaka gelinlik, v yaka gelinlik, straplez gelinlik ve ince askılı gelinlik olarak tasarlanabiliyor. Gelinliğin eteği için genellikle A kesim, prenses, düz kesim ve balık etek modelleri tercih ediliyor. Düşük omuzlu gelinliklerin 2023 yılı için en favori modeli düşük omuzlu uzun kollu gelinlikler. Hem düşük omuz hem de uzun kol detayına

Fransız danteli de eklenince zarafet düzeyi artıyor. Düşük omuzlu uzun kollu gelinlik için Fransız dantelinin yanı sıra tül ve saten gibi farklı kumaşlar da tercih edilebiliyor. Düşük omuzlu ve uzun kollu gelinlik trendinde, Monique Lhuillier, Elie Saab ve Ines Di Santo'ya ait tasarımlar öne çıkıyor.

Model 2.

Sade, aynı zamanda şık ve zarif, şıklığın detaylarda saklı olduğu modeller günümüz trendleri arasında. Bulut gibi tüller, yalın satenler, ince lez dantel kumaşlar günümüz minimal ve sade gelinliklere hayat vermekte. Bu modelde de gelinlik tasarlanırken minimalist tarzı göz önünde bulundularak dikilmiştir. Minimalist tarzını yansıtan bu gelinlik elbise olarak tasarlanmıştır. Model özelliğinde; elbise A-kesimli, güneş biçimlidir. Elbisenin eteği drapelere toplanmış ve uzunluğu ayağın bileğine kadar düşünülmüştür. Korsenin önü kalp şeklindedir ve ince zarif askıyla tamamlanmıştır.

Model 3.

Bu modeldeki gelinlik tasarlanırken zariflilik, şatafatlı görünen model tasarlanması düşünülmüştür. Model özelliğinde; elbise A-kesimli, güneş biçimli ve eteği çok açılımlıdır. Elbise belden kesimlidir ve düşük omuzlu, kayık yakalıdır ve ince zarif askıyla tamamlanmıştır. Elbisenin üst kısmı boncukların tutturulmasıyla işlenmiştir. Elbisenin daha bir model özelliğinde gelinliğin kuyruklu biçimli olmasındadır. Elbise krem renginde saten kumaştan dikilmiştir.

Satenin asil ve yalın dokusu farklı silüetlerde yorumlanarak 2023 gelinlik modellerinde sıkça karşımıza çıkıyor.

6. SONUÇ

Bu araştırmada Türkistan şehri evlerinde bulunan aile albümlerindeki düğün fotoğraflarından on bir adet fotoğraf örnekleri sunulmuştur. Gelinliklerde kullanılan renkler, uygulanan beden, yaka, kapanma, kol model-kesim teknikleri, süslemede seçilen konular ve süsleme teknikleri ile gelinliği tamamlayan aksesuarlar yönünden belirlenen özellikleri ile ilgili ulaşılan sonuç şöyle belirtilebilir.

Fotoğraflarda giysi cinsi olarak elbisenin 2000-2020 yılları arasında çok tercih edildiği gözlenmektedir. Batılılaşmanın etkisiyle gelinlik tasarımlarında değişimlerin meydana geldiği, giyimdeki değişimin gelinlikleri etkilediği söylenebilir.

2000-2020 yılları arasında beyaz renk kullanılmıştır. Beyaz rengin süslemede ve aksesuarda kullanıldığı da dikkat çekmektedir. Çünkü beyaz; aklık, temizlik, arılık ve yüceliktir. Gelinliklerde beyaz rengin bu görüşe göre kullanıldığı düşünülebilir. Genç de bu görüşü desteklemektedir (Genç, 1999: 11).

Aksesuarda beğenilerek kullanılan renkler beyaz gümüş ve altın renklerdir. Bu durum mücevherlerin bu renklerde olması ile açıklanabilir.

Bedene uygulanan model ve kesim özelliklerinde; bedene oturanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bedene uygulanan model özelliklerinden roba ve straplez kesimin beğenildiği görülmektedir. Roba, giysilerde çok uygulanan bir tekniktir. Pens kullanımının da incelenen gelinliklerin bedene oturması ile orantılı olduğu düşünülebilir; çünkü pens giysi uygulamada giysiyi bedene oturtmak için en çok uygulanan tekniktir. Etek ucunda; çok açılımlı model ve kesimin, etek boyunda ise; yere kadar tercih edilme sebebi olarak, gelinliği ihtişamlı hale getirme düşüncesi olduğu söylenebilir. Yakalarda ise; oyuntulu yakalardan kayık yaka en çok tercih edilen yakadır. Gelinliği tamamlayan aksesuarlardan mücevher ve takıların rahat kullanımı ve estetik açıdan kayık yakanın uygulandığı söylenebilir. İncelenen gelinliklerde en çok uygulanan kol takma koldur. Takma kol giysilerde en çok uygulanan koldur. Bu nedenle gelinliklerde de uygulanması doğaldır. Kol ağzında ise; 2000' li yıllarda kol ağzı geniş, uzunluğu dirsekten biraz yukarıda modeller önceliklidir. Kol modelini tamamlayan aksesuarda dantel geçirilmiş süslü eldivenler olduğu tespit edilmektedir. Süslemede seçilen konular ve teknikleri incelendiğinde; süslemenin fazla uygulanmadığı, sadece model, kesim ve kumaş özelliğinden yararlandığı dikkat çekmektedir. Süsleme uygulananlarda ise; bitkisel bezemelerden yaprak, çiçek en çok kullanılan motiftir. Genel olarak bitkisel bezeme, giysilerin süslemesinde çok uygulanır. Süsleme tekniklerinden en çok seçilen teknik; tel kırma, payet tutturma ve nakıştır. 2000' li yıllarda gelinlikler ihtişamlı olduğu görülmektedir. Gelinliği tamamlayan aksesuarlardan; gelinliği özel kılan gelin başıdır. Gelin başına takılan çiçekler, taçlar, diadem ve duvağı ile görkemli bir hal alan gelin başları, kadının ömrü boyunca bir kere kullanacağı aksesuarlardandır. Bu sonuç, halkın “duvaksız gelin olmaz” sözü ile açıklanabilir. Gelinliklerin kol boyunda ise; kol boyu bilekte biten, dirsek altında biten veya eldivenle tamamlayan kısa kol modellerin tercih edildiği görülmektedir.

Görüldüğü gibi, on bir adet gelinlik fotoğrafı; gelinliklerde uygulanan giysi cinsi, kullanılan renkler, uygulanan model- kesim teknikleri, süslemede seçilen konular ve süsleme teknikleri ile gelinliği tamamlayan aksesuarlar yönünden farklı özellikler ortaya koymaktadır. Bu nedenle sonuç olarak denilebilir ki; kültürümüzün bir parçası olan fotoğraflar korunmalı, giyim konusunda uzman kişiler tarafından dönemlere, bölgelere göre ayrıntılı olarak araştırılmalı ve çağdaş giysi hazırlamada bu giysilerden yararlanılmalıdır.

Araştırmanın sonucuna göre; geçmişten günümüze farklılıklar gösteren gelinlikleri korumak, tanıtmak ve yaşatmak bakımından şu önerilerde bulunulabilir:

Kültür mirasımızı aydınlatmak açısından eski fotoğraflar çok önemli bir belge niteliğindedir. Bu belgeler korunmalı, fotoğraflardan elde edinilebilecek bilgiler kullanılarak tarihi geçmişimiz yansıtılmalı ve gelecek nesillere tanıtılmalıdır. Bu kültür belgeleri araştırmacılara sunulmalı, dünya platformlarında sergilenmeli ve fotoğraflar, giyim tasarımcılarına esin kaynağı olarak kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

BOR, Arzu, (2010), Fotoğraflarda Konya İli Geleneksel ve Çağdaş Gelinliklerin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Semineri, Konya, s. 26.

HEDGECEDE, John, (1996), Her Yönüyle Fotoğraf Sanatı, İstanbul, s. 12.

GENÇ, Reşat, (1999), Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı,Kırmızı, Yeşil, Ankara, s. 11.

SERT, Nurten, (1997), Konya Müze ve Evlerinde Bulunan Gelinlikler. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s. 24.

Fotoğraf 1. 2000 Yılına Ait Gelinlik (Nurillayeva Khafıza Aile Albümü).

Fotoğraf 2. 2000 Yılına Ait Gelinlik (Syzykova Nasiba Aile Albümü).

Fotoğraf 3. 2005 Yılına Ait Gelinlik (Mamenova Elmira Aile Albümü).

Fotoğraf 4. 2008 Yılına Ait Gelinlik (Yergeshova Sevara Aile Albümü).

Fotoğraf 5. 2010 Yılına Ait Gelinlik (Zaitkhanova Gulmira Aile Albümü).

Fotoğraf 6. 2014 Yılına Ait Gelinlik (Hodzhayeva Saida Aile Albümü).

Fotoğraf 7. 2015 Yılına Ait Gelinlik (Zaitkhanova Yulduz Aile Albümü).

Fotoğraf 8. 2016 Yılına Ait Gelinlik (Sanobar Aile Albümü).

Fotoğraf 9. 2017 Yılına Ait Gelinlik (Sayara Yergeshova Aile Albümü).

Fotoğraf 10. 2018 Yılına Ait Gelinlik (Askarova Umida Aile Albümü).

Fotoğraf 11. 2019 Yılına Ait Gelinlik (Raimzhanova Kamala Aile Albümü).

CHARACTERISTICS AND DESIGN ISLAMIC ECONOMIC SYSTEM

SUCI RAHMAWATI¹, EMY NAILIS², SAILA ARZAQINA³,
MUHAMMAD ARIS SYAFII⁴, HAPPY SISTA DEVY⁵

^{1,2,3,4,5} UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-0904-644X>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-3321-3435>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-5623-1013>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0182-8593>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2966-6389>

Abstract

This study intends to describe the characteristics and design of Islamic economics. This study uses a systematic literature review method. The data sources for this research come from books and journals related to the characteristics and design of Islamic economics. This study explains that Islamic economics is a decision-making process of production, distribution and consumption activities, based on sources of Islamic law, namely the Koran and hadith. The characteristics of Islamic Economics include three main principles. The three of them fundamentally and jointly regulate economic theory in Islam, namely the principles of faith, morality and the principle of law (muamalah). The basic values of Islamic economics consist of; the value of ownership, the value of justice, the value of balance, the value of freedom, the value of togetherness. The principle of Islam emphasizes that every human activity is measured by merit and sin, every reward certainly contains the value of worship, while human worship in economic activity can be marked by its ability to do ihsan and fastabiqul khairat, upholding al-'adl (justice), which limits humans from act arbitrarily, both for themselves and their environment. These principles and business ethics are now the operational basis of Islamic financial institutions in Indonesia. Within the practical framework, these principles and business ethics are implemented in various products and services of Islamic financial institutions that use a profit-sharing mechanism. The goal of achieving falah in Islamic economics is the realization of pillars, namely basic, operational values that appear in the principles of Islamic economics.

Keywords: Characteristics, design, Islamic economics

**ASSESSING QURANIC VARIANT READINGS IN SURAH AL-FATIHAH:
A CRITICAL ANALYSIS OF THE CORPUS CORANICUM PROJECT**

AQDI ROFIQ ASNAWI

Universitas Darussalam Gontor

Abstract

This research paper critically evaluates the approach employed by the Corpus Coranicum project in collecting and classifying Quranic variant readings (qira'at) within Surah Al-Fatihah. Utilizing a comprehensive methodology, the study analyzes the corpus of variant readings gathered by the project, focusing on their accuracy and categorization. By examining the textual and linguistic aspects of the variant readings, this research seeks to shed light on the project's methodology and its impact on our understanding of Surah Al-Fatihah. The research methodology involves a systematic examination of the variant readings included in the Corpus Coranicum database. Comparative analysis is conducted to assess the accuracy and authenticity of the collected readings. Furthermore, linguistic and textual analyses are applied to identify patterns and features within the variant readings. The findings of this study reveal that while the Corpus Coranicum project has successfully amassed a diverse range of variant readings, it lacks a comprehensive classification system that distinguishes between correct qira'at and other variants. Consequently, the accuracy and reliability of specific readings remain uncertain. These findings emphasize the importance of refining the methodology to identify and categorize variant readings accurately, thus advancing our understanding of the textual transmission and linguistic nuances within Surah Al-Fatihah.

Keywords: Quranic variant readings, qira'at, Surah Al-Fatihah, Corpus Coranicum, textual analysis, linguistic analysis, methodology, classification, accuracy, authenticity.

LEMBAGA WAKAF DI INDONESIA

Hana Dwi HANDAYANI¹, Wahid Wachyu ADI WINARTO²,
Hendri Hermawan ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAH⁵

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-3808-4372>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0212-503X>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

Waqf is holding an object whose benefits are taken in accordance with Islamic teachings. In other terms, the notion of waqf is to stop (restrain) the transfer of ownership of a property that is useful and durable so that it can be utilized and used to seek the pleasure of Allah SWT. This paper aims to find out about Waqf Institutions in Indonesia, Waqf Bodies in Indonesia, the Contribution of Waqf in Indonesia, and Issues of Waqf Institutions. The research method is the source of the data in this study obtained through a review of various references such as books, journal articles, the internet, and other sources relevant to the research topic. Data analysis in this study used content analysis techniques from existing referral sources. The results of this study are to show that waqf is a noble deed in which we relinquish the rights to ownership of our property to Allah SWT and hopefully it will be useful and useful for the majority of society because it solely wants to get the blessing of Allah SWT. The Indonesian Waqf Board (BWI) is an independent state institution established under Law Number 41 of 2004 concerning Waqf. This agency was formed in order to develop and advance waqf in Indonesia. BWI's vision is to create an independent institution that is trusted by the public and has the ability and integrity to develop national and international endowments.

Keywords: Waqf Institutions, Contribution of Waqf in Indonesia, Waqf Issues

**BETWEEN LATE ANTIQUITY AND JAHILIYYAH: CRITIQUE ON SOME OF
ANGELIKA NEUWIRTH'S VIEWS OF THE QUR'AN**

AQDI ROFIQ ASNAWI¹, SITI US BANDIYAH²

¹ **University of Darussalam Gontor Indonesia, Faculty of Ushuluddin,**

ORCID number: <https://orcid.org/0000-0002-7857-4376>

² **University of Darussalam Gontor Indonesia, Faculty of Ushuluddin,**

ORCID number: <https://orcid.org/0000-0002-5254-7716>

Abstract

Qur'anic scholarship in the West is currently experiencing a change in nuances that are more academic-dialogical. It was marked by the emergence of Qur'anic studies using the Late Antiquity perspective initiated by Angelika Neuwirth. In the periodization of Western history, Late Antiquity is a time when religions flourished and the collapse of Roman civilization in Europe. Through reading the pre-canonical of the Qur'an, she perceives that Late Antiquity is closely related to the pre-Islamic Arab *Jahiliyyah* tradition. Thus, the Qur'an is considered to have connections with Jewish and Christian traditions in Europe and pre-Islamic Arabs in the Middle East. Using a critical content analysis and the thematic interpretation (*mawdhu'i*) approach, the researchers seek to explore the validity of using the Late Antiquity perspective of the Qur'an. In addition, the researchers propose some critiques in response to Neuwirth's criticism of the Qur'an, such as the permanent and eternal preservation of the Qur'an, the process of oral transmission of the Qur'an and its codification, the validity of the use of interpretation in uncovering the meaning of the Qur'an, and the character of 'ummi' attached to the Prophet Muhammad and the Arabs in the early days of Islam. The study results show that Jahiliyyah has a broader meaning than the Late Antiquity used by Neuwirth. Jahiliyyah in Islam is not a specific historical period in a limited time but rather a condition and situation of society in a certain form and perception of life that may occur in any era and any place. The Qur'an is defined the meaning of *jāhiliyya* through the terms: (1) *hamiyyat al-jāhiliyya* (QS Al-Fath [48]: 26), (2) *tabarruj al-jāhiliyya* (QS Al-Ahzab [33]:33), (3) *ẓann al-jāhiliyya* (QS Ali Imran [3]:154), and (4) *hukm al-jāhiliyya* (QS Al-Ma'idah [5]:50).

Keywords: Angelika Neuwirth, Jahiliyyah, Late Antiquity

**BUSINESS FEASIBILITY ANALYSIS IN TERMS OF ASPECTS
MARKETING AND FINANCE AT THE TEGAL NJAJAN.CO TAVERN**

**SULISTIANI¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI², MUHAMMAD SULTAN
MUBAROK³, WILDA YULIA RUSYIDA⁴**

^{1,2,3,4}Faculty of Islamic Business Economics, State Islamic University K.H.

Abdurrahman Wahid Pekalongan

¹ORCID: 0009-0004-2606-8991

²ORCID: 0000-0001-9705-7756

³ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁴ORCID: 0000-0001-9756-2197

Abstract

This study aims to analyze the business feasibility of Kedai Njajan, Co in terms of marketing and financial aspects. This research is a qualitative field research, by taking the object of research at Kedai Njajan.Co. Data collection in this study was obtained through interviews, observations, documentation with resource persons related to Kedai Njajan.Co, namely *owners* and customers.

The results of the business feasibility analysis from the marketing aspect are said to be feasible, namely products that already have an attractive brand and name. Affordable prices, strategic location and ease of distribution, as well as attractive promotions through Instagram social media. The business feasibility analysis from the financial aspect of the shop Njajan.Co resulted in that the capital came from the owner's capital and resulted in a *Payback Period* (PP) for 2 months and 7 weeks.

Keywords: *Business feasibility, marketing aspect, financial aspect*

Introduction

In the past before the science of marketing developed and became as widely known as it is today, every company tried to first produce as much as possible, and then strive to resell. In this kind of condition they do not care about the existing demand conditions, so many of the manufacturers fail and even continue to lose money, as a result of the amount of production not matching the amount of demand.¹

Basically the purpose of marketing is to meet customer needs or even exceed what customers expect. Given the increasingly high business competition and the increase in consumer knowledge of a product (goods and services) that continues to grow along with The increase in its needs becomes a new demand that must get the treatment right. Every business wants

---

¹ Kasmir and Jafar, Business Feasibility Study Revised Edition (Jakarta: Kencana, 2013), pp. 40.

customer satisfaction, but what happens to the facts on the ground is certainly sometimes different.¹

As a customer of Kedai Njajan.Co, researchers have their own impressions in getting services, both products, prices, and other marketing services. In this Njajan.Co shop, we call the food menu. The menus presented often cannot meet customer needs, either because the stock of ingredients has run out, or the menus offered are not all presented.

Based on several problems that arise to make customers feel that their needs are not being met, it can reduce the level of customer satisfaction. Every business requires a competition analysis to determine the marketing strategy to be taken.

The marketing aspect is designed to plan the terms of prices, promotions and distribution of goods to the market. Likewise, this research is only focused on the *marketing mix strategy* carried out by the Tavern Owner. Njajan.Co includes products, pricing, distribution, and promotions. The marketing mix strategy in the business feasibility study is very significant to continue to be evaluated both products, prices, distribution, and promotions because competition in the future will be tighter and a businessman must design the right marketing strategy.

In addition to the marketing aspect, the financial aspect is also significant to analyze because finance is a source of data on income and expenses in the business. The purpose of the analysis in the financial aspect is to evaluate the overall discussion of each aspect that requires funds and working capital into an investment analysis in terms of several aspects, including: *Payback Period*, *Internal Rate of Return*, *Profitability Index*, and *Net Present Value*. In this study, the contract used the ²*Payback Period* method to find out how long the capital will return. A business activity will not be able to run well if it is not supported by the availability of good and sufficient funds. If a business activity cannot meet the demand for goods or services in accordance with the number and criteria of customers because the business does not have sufficient funds to carry out its production process, then it is certain that the business business will be in danger of failing. If ignored, it will be fatal. This is a threat to all businesses, both trade and services, which are in the nature of providing services to the public that must meet customer satisfaction.³

Theoretical Framework

A business feasibility study is a study of a business plan that not only analyzes whether or not a business is feasible to be built, but also when it is operated regularly in order to achieve maximum profit for an indeterminate amount of time.⁴

A project or business feasibility study is an activity of evaluating, analyzing, and assessing whether or not a business project is feasible to run. In general, the purpose of conducting a feasibility study, especially for investors, is to avoid the efficacy of investments or investments that are too large for a project or business activity that turns out to be unprofitable.⁵

---

¹ Debi Eka Putri et al, *Business Feasibility Study* (Bandung: Widina Bhakti Persada Bandung, 2021), p. 91.

² Haryo Wicaksono, et al, *Investment Feasibility Analysis of Seafood Taverns*, *Journal of IKRA-ITH Ekonomika*, Vol.4 No.2, July 2021, p. 2021. 145.

³ Syafrizal Helmi Situmorang and Ami Dilham, *Business feasibility study (book I)* (Medan: USU Press, 2007), pp. 2-3.

⁴ Didit Herlianto and Triani Pujiastuti, *Business Feasibility Study* (Yogyakarta: Graha Ilmu, 2009), pp. 2.

⁵ Abidatul et al, *Analysis of Business Feasibility Study of Home Industry Establishment*, *Journal of Business Administration*, Vol. 23 No. 1, June 2015, p. 23. 3.

Research Methods

This research is a type of *field research* with qualitative methods. The data collection method in this study is through interviews, observations, and documentation with the owner of Kedai Njajan.Co. The data obtained are primary data. Primary data are data obtained by researchers from original sources. The data analysis technique applied in the study is nonfinancial analysis, namely the marketing aspect in terms of the ¹*marketing mix strategy (marketing mix strategy)* including products, prices, distribution, and promotions. Meanwhile, financial analysis is the financial aspect with calculations using the *Payback Period* method.

Results and Discussion

Marketing Aspects

The objectives of marketing activities of a product or service are generally as follows:

1. Maximize consumption or in other words facilitate and stimulate consumption.
2. Maximize consumer satisfaction.
3. Maximize the choice (variety of products).
- d. Maximize the quality of life (quality, quantity, availability, price of goods, quality of the physical environment, and quality of the culture environment).
4. Increase sales of goods and services.
5. Want to dominate the market and face competitors.
6. Meet the need for a product or service.
1. Fulfilling customers' desires for a product or service.

The market and marketing have a high degree of dependence and influence each other. In other words, every existing market activity is always followed by marketing and every marketing activity is to find or create a market. Marketing can also be interpreted as an effort to create and sell products to various parties with a certain intention that marketing seeks to create and exchange products, both goods and services to consumers in the market.²

In order for the investment or business to be carried out to be successful, it is necessary to carry out the right competitive strategy beforehand. The elements of this competition strategy are determining market *segmentation (segmentation)*, setting the target market (*targeting*), and determining market *positioning (positioning)*, or often referred to as STP. After the competitive strategy and segmentation elements, targets and market position (STP) are set, it then needs to be aligned with other marketing activities such as the marketing *mix strategy*.³

Product policies include product quality, packaging, branding, and service. While the pricing policy includes pricing at various stages in distribution, deductions, credit payments, which relates to pricing for a new business. Distribution channel policies are various efforts made by companies in the context of providing products to make it easier for consumers to reach and get the desired product. Promotional policies are a company's efforts to provide information about

---

¹ Muhamad, Islamic Economic Research Methodology (Depok: PT. RajaGrafindo Persada, 2019), p.103.

² Cashmere and Jafar p. 43.

³ *Ibid.*, p. 51.

its products to consumers and influence them to buy products. The following is an explanation of the ¹*marketing mix strategy*:²

1. Product Strategy

A product is something that can meet the needs and desires of consumers. The definition of a product according to Philip Kotler is something that is offered to the market to get attention to buy, to use or consume that can meet wants and needs.

Product strategies carried out by companies in developing a product include:

1. Determination of logos and mottos. Logo is the hallmark of a product, while motto is a series of words that contain the company's mission and vision in serving the community. Both logos and moto must be designed correctly. Considerations for creating logos and mottoes include:

1. Logos and mottoes should have meaning (in a positive sense).
2. The logo and motto should attract attention.
3. The logo and motto should be easy to remember.

2. Creating a brand

Brand is an important thing for consumers to get to know the goods or services offered. The definition of brand is often interpreted

3. Label decisions

A label is something that is attached to the product offered and is part of the packaging. Inside the label should explain who created, where it was created, when it was created, how to use it, expiration time, and other information.

1. Pricing Strategy

Price is one of the important aspects in *marketing mix* activities. Price is an amount of money handed over in exchange for obtaining a good or service. Pricing is very important to pay attention to, considering that price is one of the causes of whether or not the product is sold. The steps that need to be taken in setting the right price for a product are:

1. Define pricing goals Estimate demand, cost, and profit
2. Choose a pricing strategy to help determine the base price.
3. Adjusting the base price with pricing tactics. Pricing by a company is intended with various goals to be achieved. The general purpose of pricing is as follows:

1. To survive

In this case, the goal of determining the price as low as possible with the intention that the product or service offered sells well in the market at a low price but is still in a favorable condition.

2. To maximize profits

---

¹ Didit Herlianto and Triani Pujiastuti, p.14.

² Cashmere and Jafar.... thing. 52-54.

The purpose of this price is to expect increased sales so that profits can be increased. Pricing can usually be done at a low or high price.

3. To increase *market share*

This pricing is at a low price so that it is expected that the number of customers will increase and it is also expected that competing customers will switch to the products offered.

4. Product quality

The purpose is to give the impression that the product or service offered is of high quality or higher than the quality Competitors. Usually the price is determined as high as possible. Because there is still an assumption that a quality product is a product whose price is higher than the price of competitors.

1. Due to competitors

In this case the pricing by looking at the prices of competitors. The goal is that the price offered does not exceed the prices of competitors. Location and Distribution Strategy¹

The third marketing activity is the determination of location and distribution either for branch offices, head offices, factories or warehouses. Determining the location and distribution along with supporting facilities and infrastructure is very important, this is so that consumers can easily reach each existing location and distribute goods or services. Similarly, facilities and infrastructure must provide a sense of comfort and security to all consumers. Things that need to be considered in the selection and determination of location are with the following considerations:

1. Close to industrial estate
2. Close to office locations
3. Close to market location
4. Close to the center of government
5. Close to residential or community locations
6. Considering the number of competitors that exist in a location
7. Facilities and infrastructure (roads, ports, electricity, etc.)

Next is to determine the method and distribution channel that will be used to distribute the product to the market. Distribution strategies are used to determine how to achieve the target market and how to organize different distribution functions. Factors influencing distribution strategy include:

1. Consideration of buyers or market factors

Customer characteristics influence the decision whether to use a direct distribution approach. The company must consider the amount and frequency of purchases. It is also necessary to consider the target customer whether the target is the consumer market or the industrial market. Geographical location and market size are also important to consider.

1. Product characteristics

Complex, purpose-built, and expensive products tend to use short, direct distribution channels.

---

¹ *Ibid.*, p.56.

2. Producer factors or consider supervision and finance

Producers who have large financial, managerial, and marketing resources can better use direct channels. On the contrary, small and weak companies are better off using the services of intermediaries.

c. Promotion Strategy¹

Promotion is the last *marketing mix* activity. This activity is as important as the three activities above, both product, price, and location/distribution. In this activity, each company strives to promote all of its products or services either directly or indirectly.

One of the goals of the company's promotion is to inform all kinds of products offered and try to attract new potential consumers. There are at least four kinds of promotional tools that can be used by every company in promoting both its products and services. The four kinds of promotional tools that can be used include:

1. *Advertising*
2. *Sales promotion*
3. *Publisitas (publicity)*
4. *Personal selling*

Advertising is a promotional tool used by companies to inform, attract, and influence their potential customers. The purpose of use and selection of advertising media depends on the purpose of the company. Each media has the purpose of using advertising as a promotional medium, namely:

1) For notification of everything related to products owned by a company, such as new product launches, profits, and advantages of a product or other information.

1. To remind customers of the existence or advantages of the products offered.
2. For the attention and interest of new consumers in the hope that it will gain traction from potential customers.
3. Influencing rival customers to move to advertising companies.

Financial Aspects

The financial aspect is analyzed in depth to find out whether a business or investment is feasible to be carried out, so that company owners and investors know in depth related to the prospects of the business or investment in the future, and can prepare well. According to Fahmi from various aspects of assessment in business feasibility, the financial aspect is very influential because financial decisions are very certain and cannot be done carelessly and finances can have a short-term or long-term impact.²³

According to Kasmir and Jakfar, financial analysis is an aspect used to assess the company's overall finances. The criteria that can be used to determine the feasibility of a business or

---

¹ *Ibid.*, p.58.

² Debi Eka Putri et al.137.

³ Siti Rahmadani and Makmur, Business Feasibility Study Analysis on MSME Development Business Know Scientific Management and Business Vol. 1 , No.1 , 2019, p.79.

investment are *Net Present Value* (NPV), *Payback Period* (PP), *Internal Rate of Return* (IRR), and *Profitability Index* (PI).¹

According to Husein Umar, the Payback Period method is a period needed to recoup investment expenses using cash flow, in other words, *Payback Period* is the ratio between *initial cash investment* and *cash inflow*, the result of which is a unit of time. ² *Payback Period* is a method of how long the investment will return or the period needed to cover the initial cash investment using cash flow, in other words, the payback period is the ratio between the initial cash investment and *the cash flow*, the result of which is a unit of time.³

The *Payback Period* method is an investment valuation method that is very simple in calculation, so it is widely used by companies. The disadvantages of the Payback Period method are not paying attention to the time value of money, ignoring the cash inflow obtained after the *Payback Period* of an investment plan is reached and ignoring the *salvage value* of the investment.

Although the Payback Period method has several disadvantages, the advantage of the *Payback Period* method is that the calculation is easy to understand and simple, considering cash flow and not profit according to accounting and as a risk consideration tool because the shorter the *payback* the lower the risk of loss. The formula for determining the ⁴*Payback Period* is: ⁵

$$PP = \text{Investment} / \text{Net cash per year} \times 1 \text{ year}$$

Marketing Aspects

The marketing aspect of this Njajan.Co shop can be analyzed with several marketing mix indicators, namely:

a. Product strategy

Kedai Njajan.Co provides a food menu in the form of Grilled Mendoan, Mushroom Satay, Sempolan, Macaroni Telor, Grilled Sausage, Dimsum and Seblak. In addition to food, it also provides drinks such as Iced Tea, Iced Coffee, Iced Milk, and Boba Drinks of various flavors, there are Taro, Choco, Red Velvet, and Avocado Signature. Among these menus are those that are not the original products of Njajan.Co, namely Seblak. The price starts from Rp 5.000 – 20.000.

The product strategy carried out by Kedai Njajan.Co is the presence of a Njajan.Co logo but only on the tavern banner and pamphlets that are scattered if the logo for each product has not been listed. Here's the Njajan.Co logo:

---

¹ Dony Yanuar, Business Feasibility Analysis Reviewed from Market Aspects, Marketing Aspects and Financial Aspects of Bangka Typical Food MSMEs in Pangkalpinang City, E-KOMBIS Journal Vol.II, No.1, 2016, p. 46.

² *Ibid.*

³ Shafrizal Helmi Situmorang and Ami Dilham, p. 100. 16.

⁴ *Ibid.*, pp.17-18.

⁵ Siti Rahmadani and Makmur , p. 81.

The last product strategy is labeling, in Njajan.Co do not include labels on each product. As for who makes, where it is made, when it is made, how to use it, expiration time, and other information does not exist because Njajan.Co product consists of wet and ready-to-eat food.

1. Pricing Strategy

The price strategy at Kedai Njajan.Co is correct, the price is set based on the calculation of the cost of goods sold, which has been calculated based on the formula (COGS = initial inventory + net purchase – final inventory) so that the cost of goods sold is formed. In addition, the pricing at this shop has also been analyzed for its purpose, namely at an affordable price for various groups, and can continue to sell products without reducing the characteristics of the food menu at Kedai Njajan.Co. Can survive, get maximum profit, enlarge marketing, get satisfied customers because the price is affordable, maintain the quality and characteristics of the product, and can compete superiorly.

2. Location and Distribution Strategy

The tavern Njajan.Co is near tegal square, which is the only tavern Njajan.Co. It is very strategically located in Tegal square. The location is on the side of the highway, has easy access to transportation and a great opportunity if you get an order from outside. The location of Kedai Njajan.Co in Tegal city area, near housing or community settlements, near educational institutions, so access is very easy to reach.

Tavern Njajan.Co s promotional strategy is through word of mouth, *Whatsapp*, social media (*Instagram*), and pamphlet distribution. In addition, the promotion strategy is also by providing purchase discounts and *free* food menus with terms and conditions apply. Another convenience that Kedai Njajan.Co customers can get is the presence of online payment methods in various online payment applications, just *scan the barcode*. Here are *the Instagram* social media that can *follow @njajan.co*

Financial Aspects

1. Capital

The capital spent by the owner to open a Kedai Njajan.Co is his own capital (the capital of the owner of the Kedai Njajan.Co).

Table 1.1

Total business capital in Kedai Njajan.Co

Kind	Sum
Equipment	IDR 6.000.000,-
Equipment	IDR 500.000,-
Ingredients	IDR 1.500.000,-
Total	IDR 8.000.000,-

Payback Period

This calculation can be seen from the calculation of net cash obtained annually. It is known that Kedai Njajan.Co's net cash is IDR 2,500,000 per month. Based on the formula discussed earlier, then: $PP = \text{Investment} / \text{Net cash per year} \times 1 \text{ year}$

$$PP = \text{IDR } 8,000,000 / (\text{IDR } 2,500,000 \times 12 \text{ months}) \times 1 \text{ year}$$

$$PP = 0,27$$

Based on the calculation of the *Payback Period*, it can be seen that the payback time of Kedai Njajan.Co is 2 months and 7 weeks.

Cover

Conclusion

Based on the results of analysis and calculations from both non-financial and financial aspects, conclusions can be drawn about the business feasibility of Kedai Njajan.Co, namely:

1. The results of the analysis of the level of business feasibility at Kedai Njajan.Co in terms of non-financial aspects, namely the marketing aspect. The marketing aspect shows that Kedai Njajan.Co is worth running because it has fulfilled the marketing aspect based on marketing mix indicators in the form of products, prices, distribution, and promotions. The food menu (product) Njajan.Co has met the product criteria, namely having a brand, an attractive name, creating packaging, even though the logo and label have not been listed. The pricing strategy is already feasible which is affordable. Strategic location, ease of distribution, and promotion are also feasible both *offline* and *online*.

2. The results of the analysis from the financial aspect show that Kedai Njajan.Co based on eligibility criteria to produce a *Payback Period* (PP) for 2 months 7 weeks or 3 months 3 weeks.

Suggestion

Based on this research, the researcher suggested to Kedai Njajan, Co that the marketing aspect is further expanded by intensifying distribution and promotion strategies. Both *offline* can be by opening branches again and being more active in participating in *events*. For locations that are currently near the square, they must be more active in opening their shops, because if they are inconsistent or often close shops, it is feared that it can reduce customer satisfaction and the

image of Kedai Njajan, Co. While online by activating social media and services through *Grab Food*.

Daftar Pustaka

- Debi Eka Putri dkk. 2021. *Studi Kelayakan Bisnis*. Bandung: Widina BhaktiPersada Bandung.
- Herlianto, Didit dan Triani Pujiastuti. 2009. *Studi Kelayakan Bisnis*. Yogyakarta: Graha Ilmu.
- Kasmir dan Jafar. 2013. *Studi Kelayakan Bisnis Edisi Revisi*. Jakarta: Kencana.
- Muhamad. 2019. *Metodologi Penelitian Ekonomi Islam*. Depok: PT. RajaGrafindo Persada.
- Situmorang, Syafrizal Helmi dan Ami Dilham. 2007. *Studi kelayakan bisnis (buku I)*. Medan: USU Press.
- Abidatul dkk. 2015. *Analisis Studi Kelayakan Usaha Pendirian Home Industry*. *Jurnal Administrasi Bisnis*. 23(1).
- Dony Yanuar. 2016. *Analisis Kelayakan Bisnis Ditinjau dari Aspek Pasar, Aspek Pemasaran dan Aspek Keuangan pada UMKM Makanan Khas Bangka di Kota Pangkalpinang*. *Jurnal E-KOMBIS*. 2(1).
- Rahmadani, Siti dan Makmur. 2019. *Analisis Studi Kelayakan Bisnis Pada Pengembangan UMKM Usaha Tahu Dan Tempe Karya Mandiri Ditinjau Dari Aspek Produksi, Aspek Pemasaran Dan Aspek Keuangan*, *Jurnal Ilmiah Manajemen dan Bisnis*. 1(1)
- Wicaksono, Haryo dkk. 2021. *Analisis Kelayakan Investasi Kedai Seafood*. *Jurnal IKRA-ITH Ekonomika*. 4(2).

**ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN INCOME OF FOOD SMEs AND
CONVECTION SMEsMEDIUM TO LOW IN THE REGION OF PEMALANG**

(Case Study: Angkringan boys dream)

**SALMA NABILA¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI², MUHAMMAD SULTAN
MUBAROK³, SYAMSUDDIN⁴, VERSIANDIKA YUDHA PRATAMA⁵**

**^{1,2,3,4,5}Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

¹ORCID: 0009-0006-4298-146X

²ORCID: 0000-0001-9705-7756

³ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁴ORCID: 0009-0006-4915-1151

⁵ORCID: 0000-0002-2569-7057

Abstract

This study aims to determine the income of food SMEs (Angkringan Anak Impian) and clothing SMEs (Aurel) in Pemalang. This research was conducted using qualitative research methods supported by data from previous research journals relevant to this research. The result of this study indicate that Putra Idaman's angkringan UKM's income is around 5 million a month, while Aurel's confectionery UKM's income is around 7 million a month. Thus it can be seen that the monthly income of UKM Angkringan is smaller than that of Convection UKM. But now in Pemalang there are more and more food SMEs, one of which is angkringan.

***Keywords:* income, food SMEs, convection SMEs**

A. INTRODUCTION

Revenue is the amount of money received by a company or organization from its activities such as selling products or services to customers. Small and Medium Enterprises (SMEs) are one of the drivers of the economy in our country. Small and Medium Enterprises

(SMEs) are the "backbone" of the Indonesian economy. Small and Medium Enterprises (SMEs) in our country contribute around 60% of GDP (Gross Domestic Product) and also provide employment opportunities for four people. So that the SME (Small and Medium Enterprises) business in Indonesia will continue to grow and provide profitable business opportunities for those who like the world of entrepreneurship (Rijanto, 2015). The culinary business is a profitable type of business, because food is a basic human need that cannot be separated from human life. This culinary business also has many categories, ranging from snacks, drinks, to staple foods. All categories in this culinary business (snacks, drinks, groceries) have very good potential, depending on how we market them. One of an example of a successful culinary business is the angkringan business. Where in addition to offering food also offers a place to gather. Changes in lifestyle and high mobility have caused people to prefer food that is practical but has sufficient nutritional value to maintain their health. People also tend to want to get more value from food, such as atmosphere, service, supporting facilities, and entertainment facilities. The advantages offered by this value make people have a tendency to prefer to consume food outside the home, so that many food service providers have emerged,

one of which is small and medium businesses in the culinary field. One of the cities that has experienced the development of the food business is Tulungagung, whose development ranges from 7-10% annually (Rijanto, 2015). UKM Convection is a mass-produced clothing business. If interpreted more specifically, convection is a small household scale industry which is a place for making ready-made clothes, such as shirts, t-shirts, Polo shirts, jackets, pants, and so on. Therefore, the author is interested in further examining the problem of income differences between food SMEs and convection SMEs by taking the research title "Analysis of Differences in Income of Food SMEs and Medium Convection SMEs in the Pematang Region".

B. RESEARCH METHOD

The analytical technique used by the author in this study is inductive research analysis.

Qualitative data analysis is a systematic research process, because it starts from data collection, data selection, categorization, comparison, integration, and data interpretation. The regular data obtained by the researcher, now is the time to be processed into a well-organized data set. The process that begins with data collection and then data processing is called an inductive research process.

C. RESULTS AND DISCUSSION

According to the results of a survey conducted by visiting Boys Dream angkringan in person, the income of Boys Dream angkringan in a day ranges from 150,000 – 170,000 depending on the number of buyers. And the average income of Boys Dream angkringan is 167,000 and it is calculated that it is 5 million a month. Meanwhile, the income of Aurel's

convection surveyed by the author is 7 million per month. The income is if all the clothes are sold in a month.

D. CONCLUSION

Small and Medium Enterprises (SMEs) are one of the drivers of the economy in the country We. Small and Medium Enterprises (SMEs) are the "backbone" of the Indonesian

economy. The results of this study indicate that Putra Idaman's angkringan UKM's income is around 5 million a month, while Aurel's confectionery UKM's income is around 7 million

a month. Thus it can be seen that the monthly income of UKM Angkringan is smaller than that of Convection UKM. But now in Pematang there are more and more food SMEs, one of which is angkringan.

E. REFERENCE LIST

- Journal of Indonesia Bangun, ISSN: 2579-8189, vol.16, no.2. mei – august 2017 - AsaDewi, (2019), Income Analysis of small fast food businesses.

Faculty of Economics, North Sumatra Muhammadiyah University.

- Medium lift. (2016), Analysis of cafe revenue that facilitates live viewing english premier league in kota med -

a. development economics study program, faculty of economics, muhammadiyah university, north sumatra.

- TrianaNurhayati, (2011), Analysis of differences in micro business income before and after receiving credit assistance from the Perdes Mandiri National Community Empowerment Program (PNPM)

**THE IMPORTANCE OF HONESTY IN THE FORMATION OF A PEACEFUL
SOCIETY: A REVIEW OF ISLAMIC CONTEXT-BASED RESEARCH**

Dr. NASEEM AKHTER

**Associate Professor, Department of Islamic Studies,
Shaheed Benazir Bhutto Women University, Peshawar, Pakistan.**

Abstract

The virtue of honesty is a blessing from the All-Powerful Allah. Anyone who the Almighty Allah pleases can grant this quality. Sincerity and honesty rank among the best qualities. Islam advises to live in a peaceful society since it is a religion of security and peace. In Islam, it is prohibited to be dishonest, treacherous, deceitful, corrupt, lie, or use deception. It is now up to the individual to choose one of these ways, whether the right one or the wrong one, as Islam has already designated the correct and incorrect paths. But it has been demonstrated that those who develop their moral character and integrity live in societies that are affluent and tranquil. It is obvious that we shall degenerate with time as far as modern civilisation is concerning. We have neglected the teachings of Islam, and as a result, unethical practises like thievery, murder, kidnapping, treachery, and violence are pervasive in modern society. For a society to progress and prosper people's integrity and honesty are crucial; an honest society has a peaceful environment. The aim of this study is to show how honesty is essential to the growth of a peaceful society.

Keywords: Islamic Teachings, Honesty, Peaceful Society, Corruption

**A RESEARCH REVIEW OF ISLAMIC TEACHINGS REGARDING THE DIGNITY
AND RESPECT OF HUMANITY**

Dr. NASEEM AKHTER

**Associate Professor, Department of Islamic Studies
Shaheed Benazir Bhutto Women University, Peshawar, Pakistan**

Abstract

Regard for humankind is a significant part of Islamic orders and is established in the lessons of the Holy Quran and the adages and activities of the Holy Prophet Muhammad (PBUH). Islam emphasizes the dignity and worth of every human being, regardless of race, gender, or social standing. A fundamental Islamic principle that is represented in many Islamic teachings is respect for human beings. Muslims who follow Islam are taught to respect and uphold the inherent value and dignity of all people as well as to treat others with love, compassion, and fairness. This is the peculiarity of Islam, which teaches that all humans are equal before Allah (SWT) and that divisions based on these characteristics are ineffective. The question of this research paper is what does Islam say regarding the respect of humanity and how does it explain before Society? This research paper can be an informative and useful work for new researchers and scholars.

Keywords: Islamic Teachings, Humanity, Race, Gender, Social Standing

BUYING AND SELLING BATIK NEGLIGEE AT PASAR JOHAR SEMARANG

ADINDA RISQIANA DEWI MAULANA¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI²,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³, SYAMSUDDIN⁴

^{1,2,3,4}Faculty of Economics and Business UIN KH Abdurrahman Wahid Pekalongan

¹ORCID: 0009-0006-7164-1667

² Lect., ORCID: 0000-0001-9705-7756

³ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁴ORCID: 0009-0006-4915-1151

Abstract

In Islamic review, this study investigates the practice of buying and selling negligee batik at wholesalers in Semarang Johar market. The following are the main issues addressed in this study: 1) How does the practice of buying and selling clothes at wholesale traders in Semarang Johar market? 2) How does Islam regard the practice of buying and selling clothes to wholesalers in Semarang Johar market? This study's research methods are qualitative, with primary and secondary data sources. Observations, interviews, and documentation were used to collect data. The study's informants are clothing traders in the Semarang Johar market. Data from research interviews were analyzed using data analysis techniques carried out through the data using a deductive and inductive framework of thinking. The findings concluded that 1) the practice of buying and selling clothes at wholesalers in Semarang Johar market, as well as general buying and selling, there is a difference in the quantity of goods. 2) An Islamic examination of the practice of buying and selling clothes at wholesalers in the Semarang Johar market in the determination of khiyar rights.

Keywords: Wholesale Buy and Sell, Johar Market, Clothing Traders.

1. INTRODUCTION

Humans are social beings who have a purpose if they want to meet their daily needs. In social interaction, humans demand that other people meet each other's needs indirectly, which results in economic interactions or transactions known as buying and selling in everyday life. Sellers and buyers are definite conditions in the socio-economic context. Many people engage in buying and selling as a business venture. Buying and selling involves the exchange of property for property. Economic activity can be traced back to the beginning of time. Earth was created by the forefathers Adam and Eve. The evolution of buying and selling is closely related to the evolution of human growth and knowledge.

In general, there are no specific rules governing wholesale sales in Islam, but all legal buying and selling transactions are permissible (permissible) unless there is evidence to the contrary. As a result, all forms of buying and selling laws (muamalah) can be used, but the terms and conditions must be obeyed. This is in line with the expression of the Shafi'i School, which states that in principle all types of buying and selling can be given the willingness of both parties to transact, except buying and selling which was prohibited by the Prophet Muhammad.

In the community, there are two types of sales of goods carried out in buying and selling transactions, namely wholesale and retail, both of which have different price ranges. Buyers who buy wholesale must buy goods in bulk (usually for resale), and the prices are usually much lower than buyers who buy in retail transactions. The difference in price is caused by buyers buying goods in large quantities and reselling them at market prices (according to retail prices).

Buying and selling refers to the process of transferring one person's property rights to another person. According to the definition of buying and selling, there is an exchange of one object for another. Buying and selling is also a contract that is common in the community, so that the community cannot terminate the contract. To get clothing and food, for example, the community is currently unable to meet their own needs and must rely on buying and selling interactions.

The study of buying and selling in Islam is part of muamalah which continues to develop according to the times, starting from the forms, models in the buying and selling system, as well as buying and selling in large parties in everyday life known as wholesale. Wholesale sales are large-scale buying and selling activities carried out by sellers to buyers.

In practice, buying and selling wholesale only displays a few examples of items as examples of items to be purchased in wholesale quantities. Hundreds, kodians, and other items are common in grocery items. Wholesale buying and selling generally uses a return system, which means that purchased goods can be returned if they are not perfect during the manufacturing and distribution process. In connection with the practice of buying and selling wholesale goods, researchers conducted a survey at clothing wholesalers in Pasar Johar Semarang and found that in general buying and selling practices, buyers are aware of the possibility of small defects in the goods purchased and this is usually tolerated by wholesale buyers, especially clothes. However,

Islam sets limits in explaining the rights and obligations of buyers and sellers, so that buying and selling practices run smoothly in accordance with Islamic rules. The fiqh scholars have formulated various pillars and conditions for the validity of buying and selling which they understand from the Al-Qur'an and the Hadith of the Prophet Muhammad SAW, including the existence of sellers and buyers, the existence of goods being traded, agreements, and prices. Even though there are differences of opinion between scholars of one school of thought and scholars of another school, this is a condition and harmony in buying and selling. This difference does not only come from legal sources or normative texts, but also from the background of the different levels of understanding of each scholar. Each scholar modifies the circumstances, situations, locations, and methods used in making legal decisions.

2. RESEARCH METHODS

This study uses qualitative research methods to determine the practice of buying and selling clothes at wholesalers in Pasar Johar Semarang. The purpose of qualitative research is to find the meaning, meaning, concept, characteristics, symptoms, symbols, and description of a phenomenon. The aim of qualitative research is to find answers to phenomena or questions using a qualitative approach and the systematic application of scientific procedures.

3. RESULTS AND DISCUSSION

3.1. Research result

Buying and selling as a vital activity in meeting human needs cannot be separated from the rule of law, and Islam is no exception. Because Islam is a perfect religion, everything has been stipulated in the guidelines for the life of Muslims, namely the Al-Qur'an and Hadith. Islam has

outlined the path to physical happiness by ordering ways to fulfill and utilize the wholeness of life. Islam advises to seek wealth in a good way, and buying and selling are two ways to earn wealth and make ends meet, both of which must be done in a good way. Mutual benefit is the cornerstone of economic activity in buying and selling practices, and there is nothing to lose.

3.2. Discussion

Buying and selling activities at Pasar Johar Semarang are characterized by competition between sellers. Because one commodity, such as clothing or textiles, is sold by many sellers. When market demand is high, sellers prepare more stock of goods. According to research findings, the length of existence of a store and whether the store affects its market share or not. As a result, sellers must strive to sell their products at prices that do not reduce the prices of other stores and do not monopolize market products. Furthermore, the granting of khiyar rights is a form of wholesale seller's belief that sustenance has been arranged by Allah SWT so that it makes no difference when buyers come to exchange defective goods or do not sell at certain stores.

Buying and selling must adhere to the principle of balance or fairness. The application of the principle of balance and fairness in buying and selling must be linked to the distribution of benefits to all components and parties involved directly or indirectly according to their role and contribution to the success or failure of a business. Profits must be shared according to fair and balanced rules and agreements.

When a sale and purchase agreement with khiyar provisions is made between the seller and the wholesale buyer, both parties must properly implement the khiyar agreement and not harm either party. The seller must fulfill his obligations and give rights to the buyer, and vice versa. Wholesalers must be fair to all buyers and not be selective in giving advice.

If it is associated with product monopoly as a result of efforts to gain market share, this does not occur in Pasar Johar Semarang because there are many clothing stores in Pasar Johar Semarang with almost the same size (non-monopolizing). Even though the wholesale sellers in Pasar Johar Semarang compete for buyers, there is no monopoly, so the market is balanced.

A seller's warranty or refund for a defective product is a replacement for an item of value. Meanwhile, unsold goods will be replaced with comparable goods or through a trade-in system. Wholesalers allow buyers to sell products and exchange them for new styles of clothing, allowing wholesale buyers to sell without leaving leftovers to the detriment of wholesalers.

Thus, it is clear that khiyar in the return system is a type of seller facility that is very beneficial to buyers, especially wholesale buyers who will resell the goods (reseller). This return system is not intended to damage or harm, but rather as a form of responsibility and mutual cooperation in the virtues of doing business, which is highly recommended in Islam.

Even though sellers try to accept returns due to defects submitted by buyers, many buyers are naughty because they return goods in conditions that are not the same as when they were purchased, not because the goods are defective, but because the goods are not sold. In fact, the initial agreement stated that the goods returned must be defective, not unsold.

Replacement of goods in buying and selling wholesale at Pasar Johar Semarang is included in several types of khiyar, depending on the agreement between the seller and the buyer. Things like this are certainly risky for sellers, but are often used by buyers. The buyer in this case misinterprets khiyar in buying and selling existing goods. In connection with the replacement of goods made by wholesale sellers at Johar Market, Semarang, the seller has never found a buyer who deliberately made the wholesale goods defective so that it harmed one of the parties

(the customer). In this case there is a pattern of taking other people's rights and abusing one of the parties.

Based on the study of Islamic law and the exposure of the practice of buying and selling clothes to wholesalers at Pasar Johar Semarang, it can be concluded that the practice of buying and selling clothes to wholesalers at Pasar Johar Semarang is in accordance with the study of Islamic law. The buying and selling process is in accordance with the pillars and conditions of buying and selling in Islam, ensuring that the sale is legal.

Semarang clothing traders buy and sell wholesale. Pasar Johar has an agreement between the two parties regarding the condition of the goods, in this case the buyer's khiyar rights have been determined in accordance with Islamic law. When buying and selling wholesale at Pasar Johar Semarang, each seller's khiyar rights are determined differently depending on the system they use.

The difference between this study and previous studies on buying and selling wholesale is that this study discusses in depth the Islamic study of buying and selling wholesale from the point of view of fulfilling the pillars of legal buying and selling, determining khiyar, and fulfilling the principles of Islamic Business Ethics.

4. CONCLUSION

Based on the explanation of the practice of buying and selling clothes to wholesalers in Pasar Johar Semarang and Islamic studies of buying and selling clothes to wholesalers in Pasar Johar Semarang, wholesale buying and selling at Pasar Johar Semarang is valid and legal.

5. THANK-YOU NOTE

Thanks to all parties who have contributed to this research.

6. REFERENCE

- Al Anshory Sheikh Abu Yahya Zakaria. Fathul Wahab bi Syarhi Manhaji al Thullab. Kediri: Fathul Ulum Islamic Boarding School, tt: Volume 1.
- Al-Assal Ahmad Muhammad et al.. System of Principles and Objectives of Islamic Economics. Translated by H. Imam Saefudin. squeak number 1. Bandung: Faithful Library, 1999.
- Amiruddin Muhammad Majdy. "Khiyār (right to choose) in On-Line Transactions: Comparative Study between Lazada, Zalara and Blibli". FALAH Journal of Islamic Economics. Vol. 1, No.1, 2016.
- Azam Abdul Aziz Muhammad. Fiqh Muamalat, Transaction System in Islamic Fiqh. Jakarta: Amzah, 2010.
- Dude, Burhan. Qualitative Research: Communications, Economics, Public Policy and other Social Sciences. Jakarta: Kencana, 2007.
- Ministry of Education and Culture, Big Indonesian Dictionary, Jakarta; Balai Pustaka, 1988.
- Djazuli A. Jurisprudence Principles in Solving Practical Problems. squeak the 3rd. Jakarta: Kencana Prenada Media Group, 2010.
- Hadi Abd. Fundamentals of Islamic Law. Surabaya: CV. Putra Media Nusantara, 2010.
- Hadi, Sumasno. "Checking the Validity of Qualitative Research Data on Thesis, Journal of Education". Volume 22, Number 1. 2016.

- Herman, Sulkifli et al. "Principles and Ethics in Marketing Management in Thaybah Mart Business Development Efforts". Laa Maisyir. Volume 5. Number 2. 2018.
- <http://www.sarjanaku.com/2011/08/jual-beli-dalam-islam-pengertian-Hukum.html>, (Downloaded on March 2, 2023).
- <https://www.scribd.com/document/389658176/Pengertian-Grosir-dan-Jenis-Grosir-docx>, (Downloaded on 02 March 2023)
- Idri. Economic Hadith (Economics in the Prophet's Perspective). Jakarta: Prenamedia Group, 2015.
- Indrati Devi Sri. "Application of Khiyar in Buying and Selling". Lubis Suhrawardi K. Islamic Economic Law. Jakarta: Sinar Offset Graphic, 2000.
- Mardani. Sharia Economic Fiqh. Jakarta: Kencana, 2012.
- Nairobi Diamond. "Replacement of Goods in Wholesale Buying and Selling According to Islamic Business Ethics (Case Study in Textile and Clothing Stores in Mega Mall Kota Metro)". in Thesis Department of Islamic Economics, Faculty of Islamic Economics and Business, State Islamic Institute (IAIN) Metro. 2017.
- Pambekti Galuh Tri. "Review of Islamic Law on the Implementation of Khiyar in On-Line Buying and Selling in Indonesia". Access Journal. Volume 12 Number 24, 2017.
- Ranga. Conflict of Interest in Market Development (Case Study of Makassar Central Market Development) in Thesis, Hasanuddin University, Makassar, 2017.
- Rozalinda. Sharia Economic Jurisprudence. Jakarta, Rajawali Press, 2016.
- Salim Munir. "Buying and selling online according to the view of Islamic law". al-daulah. Vol. 6 / No. 2 / 2017. Shobirin. "Buying and Selling in the View of Islam". BUSINESS, Vol. 3, No. 2, 2015.
- Sudarsono. Principles of Islamic Law. Jakarta: Rieneka Cipta, 1992.
- Sugiyono. Combination Research Methods (Mixed Methods). Bandung: Alfabeta, 2015.
- Yunus Muhammad et al, "Muamalah Fiqh Review of Sale and Purchase Contracts in Online Transactions on the Go-Food Application". Journal of Islamic Economics and Finance. Vol. 2 No. 1 2018.
- Yusuf A. Muri. Research Methods: Quantitative, Qualitative, and Combined Research. First Edition. Jakarta: PT Fajar Interpratama Mandiri, 2014.
- Zamili Moh. "Avoiding Bias: The Practice of Triangulation and the Validity of Qualitative Research". Oral Journal of Al-Hal, Volume 7, No. 2, 2015.

**HOW MUCH SPACE DO WE GIVE TO VISUAL READING AND VISUAL
PRESENTATION IN PRIMARY SCHOOL? AN EVALUATION ON LIFE SCIENCE
AND SOCIAL STUDIES LESSONS**

**İLKOKULDA GÖRSEL OKUMA VE GÖRSEL SUNUYA NE KADAR YER
VERİYORUZ? HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME**

Abdulkadir SAĞLAM¹

¹Dr, Van Edremit Bilim ve Sanat Merkezi, eğitim bilimleri, ,

Orcid: 0000-0003-3023-5751

Özet

Görselliğin oldukça ön plana çıktığı 21.yüzyıl dünyasında bireylerin de bu gelişmelere ayak uydurması artık neredeyse bir zorunluluk haline gelmiş ve “görsel okuma” ile “görsel sunu” kavramlarının önemi artmıştır. 2023 yılında gerçekleştirilen Liselere Giriş Sınavı (LGS) da göstermiştir ki eğitimde de görsel okuma ve görsel sunu becerileri günümüz dünyasında öğrencilerin edinmesi gereken temel becerilerden biri haline gelmiştir. Görsel okuma ve görsel sunu ile ilgili akademik çalışmaların genellikle Türkçe dersine yönelik olduğu görülmüştür. Oysa bu beceriler 2023 LGS’de de görüldüğü üzere tüm disiplinlerde önem arz etmektedir. Buradan hareketle çalışmanın amacı, Hayat Bilgisi 1., 2. ve 3. sınıf öğretim programları ile 4.sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan kazanımların görsel okuma ve görsel sunu becerileri bağlamında değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Çalışma nitel araştırma yaklaşımlarından doküman inceleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda görsel okuma ve görsel sunu konusuna Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan temel yaşam becerileri altında yer verilmediği ve Hayat Bilgisi 1., 2. ve 3.sınıf öğretim programında kazanım anlamında da yeterince yer verilmediği görülmüştür. Yine Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda kazandırılması gereken temel beceriler başlığı altında görsel okuma ve görsel sunu ile ilişkilendirilebilecek “Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama” ifadesi olmasına karşın; 4.sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında bu becerilerin gelişimini destekleyen yeterince kazanıma yer verilmediği tespit edilmiştir. Araştırmanın sonunda öğrencilerin etkili görsel okuma ve görsel sunum yapma becerileri kazanmalarına yönelik olarak kazanımlara dayalı öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Görsel okuma, görsel sunu, hayat bilgisi, sosyal bilgiler.

Abstract

In the 21st century world, where visibility is very prominent, it has become almost a necessity for individuals to keep up with these developments and the importance of the concepts of "visual reading" and "visual presentation" has increased. The 2023 High School Entrance Examination (LGS) also showed that visual reading and visual presentation skills have become one of the basic skills that students need to acquire in today's world. It has been observed that academic studies on visual reading and visual presentation are generally focused on the Turkish course. However, these skills are important in all disciplines as seen in the 2023 LGS. From this point of view, the aim of the study was determined as the evaluation of the gains in the 1st,

2nd and 3rd grade Life Science curriculum and the 4th grade Social Studies curriculum in the context of visual reading and visual presentation skills. The study was conducted with document analysis method, one of the qualitative research approaches. The collected data were analyzed by descriptive analysis method. As a result of the study, it was seen that the subject of visual reading and visual presentation was not included under the basic life skills in the Life Studies Curriculum and was not sufficiently included in terms of achievements in the 1st, 2nd and 3rd grade Life Studies curriculum. Again, although there is the expression "Drawing and interpreting tables, graphs and diagrams" that can be associated with visual reading and visual presentation under the title of basic skills to be gained in the Social Studies Curriculum, it was determined that there are not enough achievements in the 4th grade Social Studies curriculum to support the development of these skills. At the end of the study, recommendations based on achievements were presented for students to gain effective visual reading and visual presentation skills.

Keywords: Visual reading, visual presentation, life science, social studies.

EVALUATION OF SUPPORT EDUCATION ROOM PRIMARY SCHOOL SOCIAL
SCIENCES ACTIVITY BOOK PREPARED FOR GIFTED STUDENTS IN THE
CONTEXT OF REVISED BLOOM TAXONOMY

ÖZEL YETENEKLİLER İÇİN HAZIRLANAN DESTEK EĞİTİM ODASI İLKOKUL
SOSYAL BİLGİLER ETKİNLİK KİTABININ YENİLENMİŞ BLOOM
TAKSONOMİSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Serkan ÇİFTÇİ

Yusuf Gökçenay Bilim ve Sanat Merkezi, VAN

Özet

Ülkemiz genelinde özel yetenekli öğrenciler için destek hizmetleri kapsamında kurulan çok sayıda bilim ve sanat merkezi bulunmaktadır. Bu özel yetenekli öğrenciler bilim ve sanat merkezleri dışında, öğrenim gördükleri okullarda, destek eğitim odasından da faydalanma hakkına sahiptirler. Milli Eğitim Bakanlığı da 04/11/2022 tarihinde farklı branşlarda 9 adet Özel Yetenekli Öğrenciler için Destek Eğitim Odası Etkinlik kitabı yayınlamıştır. Bu çalışmada da Özel Yetenekli Öğrenciler için Destek Eğitim Odası Sosyal Bilgiler 4.sınıf etkinlikleri kitabında yer alan kazanımların yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan basamakları bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 4. sınıf düzeylerinde bulunan kazanımlar alan yazında derlenen anahtar kelimeler kullanılarak analiz edilmiş ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde hangi basamağa denk geldiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği ile gerçekleştirilen çalışmada 4.sınıf düzeyinde var olan toplam 26 kazanımın tümü değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, 4.sınıf kazanımlarının % 7,6'sının hatırlama, % 10,1'nin anlama, % 20,3'nün uygulama, % 10,9'unun analiz, % 10,5'inin değerlendirme ve % 10,5'inin yaratma basamağıyla ilişkilendirilebileceği bulgularına ulaşılmıştır. Bu bulgulardan hareketle Özel Yetenekliler için Destek Eğitim Odası Sosyal Bilgiler etkinlik kitabının 4. sınıf seviyesinde kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilişsel alan basamaklarından en fazla uygulama ve analiz basamağına denk geldiği, hatırlama basamağının ise en az yer verilen basamak olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Destek odası, özel yetenekli, etkinlik kitabı, Bloom Taksonomisi

Abstract

There are many science and art centres established within the scope of support services for gifted students throughout our country. Apart from science and art centres, these gifted students are also entitled to benefit from the support education room in the schools where they study. The Ministry of National Education has published 9 Support Education Room Activity Books for Gifted Students in different branches on 04/11/2022. In this study, it was aimed to evaluate the achievements in the Support Education Room for Gifted Students Social Studies 4th grade activities book in the context of the cognitive domain steps of the renewed Bloom's Taxonomy. In the study, the achievements at the 4th grade level were analysed by using the keywords compiled in the literature and it was tried to determine which level they correspond to in the Revised Bloom's Taxonomy. In the study, which was carried out with the document analysis technique, one of the qualitative research methods, all 26 objectives at the 4th grade level were evaluated. As a result of the study, it was found that 7,6% of the 4th grade learning outcomes

can be associated with recall, 10,1% with comprehension, 20,3% with application, 10,9% with analysis, 10,5% with evaluation and 10,5% with creation. Based on these findings, it can be said that at the 4th grade level of the Social Studies activity book of the Support Education Room for the Gifted Students Social Studies activity book, the most common cognitive domain steps of the Revised Bloom's Taxonomy are application and analysis, while the recall step is the least common step.

Keywords: Support room, gifted, activity book, Bloom's Taxonomy

USE OF DIGITAL STORIES IN SCIENCE EDUCATION:
THE EXAMPLE OF THE ARCTIC REGION
FEN EĞİTİMİNDE DİJİTAL HİKAYELERİN KULLANIMI:
ARKTİK BÖLGE ÖRNEĞİ

Seyide EROĞLU¹, Melek KARACA², Oktay BEKTAŞ³

¹Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Fen Eğitimi, 0000-0002-7363-6638

²Dr., Bağımsız Araştırmacı, Fen Eğitimi, 0000-0002-6957-5932

³Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen Eğitimi, 0000-0002-2562-2864

Özet

Teknolojinin baş döndürücü gelişimi ile birlikte birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da dijital değişimler yaşanmıştır. Bilhassa ders uygulamalarında dijital araçların entegrasyonu ile zaman ve yer sınırlaması olmadan aktif öğrenme süreci devam ettirilebilmektedir. Dijital hikayeler, teknoloji desteği ile ses, metin, grafik ve video gibi çok sayıda bileşeni bir araya getirerek öğrencilerin sürece aktif katılımını destekleyen ders uygulamalarından bir tanesidir. Dijital hikayeler içerikte kullanılan unsurların oluşturulması, bir araya getirilmesi ve paylaşılması gibi işlevleri sayesinde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin teknolojiyi aktif olarak kullanmasına imkan sağlamaktadır. Buna ek olarak dijital hikayeler, öğrenciler için anlamlı öğrenmeyi ve yaratıcılık, iş birliği, problem çözme gibi becerilerinin de gelişini de desteklemektedir. H5P dijital hikaye oluşturmak için kullanılan dijital araçlardan biridir. HTML5 tabanlı bir araç olan H5P farklı tiplerde (video, metin resim, farklı soru tipleri gibi) etkileşimli içerik eklemeye izin vererek, öğrencilerin kendi hızında ilerleyerek öğrenmesine imkan vermektedir. Bu çalışmada, H5P aracı ile oluşturulan dijital hikayeler ile Arktik Bölge gibi güncel bir konu hakkında öğrencilerin bilgi düzeylerini arttırmak amaçlanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yönteminin eylem araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında, Kayseri ili, Melikgazi ilçesinde yazarlar tarafından ulaşılabilir durumda olan ve uygun görülen bir ilkokulda, dördüncü sınıf seviyesinde öğrenim gören 25 öğrenciden (13 kız ve 12 erkek) oluşmaktadır. Dijital uygulama, H5P adlı dijital içerik oluşturma platformunda hazırlanmıştır. Çalışmada uygulamanın öğrencilerin akademik başarılarını üzerine etkisini belirlemek amacıyla alanyazından destekle yazarlar tarafından Doğru/Yanlış (4 soru), çoktan seçmeli (3 soru) ve açık uçlu (3 soru) olmak üzere farklı türlerde sorulardan (toplam 10 soru) oluşan “Kuzey Kutbu Akademik Başarı Testi (KKABT)” kullanılmıştır. Katılımcıların uygulama konusunda düşüncelerini öğrenmek, uygulamanın olumlu/olumsuz yönlerinin belirlenmesi amacıyla altı açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu oluşturulmuştur. Geliştirilen dijital materyaller üzerinden eylem planı uygulanmıştır. Uygulama 2 ders saati sürmüştür. Dijital içerik akıllı tahta üzerinden yansıtılmış ve öğrencilerle birlikte etkileşimli olarak gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere hikaye birinci yazar tarafından aktarılmıştır. Dijital hikaye kapsamında görsel veya etkileşimli video içeriklerine yer verilmiştir. Eylem planı uygulandıktan sonra başarı testinden elde edilen veriler 10 puan üzerinden değerlendirilerek analiz edilmiştir. En yüksek ve en düşük puanı alan birer kız ve birer erkek öğrenci ile görüşmeler yapılmış, veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Çalışmada, H5P aracı ile oluşturulan dijital hikaye uygulamasında öğrencilerin süreçten keyif aldıkları,

anamlı öğrenme gerçekleştirdikleri, merak duygularını uyandırdığı, araştırma yapmalarına imkan sağladığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle, öğrencilerin derse ilgilerinin ve bilgi düzeylerinin artırılması amacıyla farklı derslerde öğrencilerin yaş ve seviyesi de göz önünde bulundurularak dijital hikayelere yer verilebileceği ve bunun içinde H5P aracının kullanılabilmesi önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Fen Eğitimi, Dijital Hikayeler, Dijital Araçlar, H5P

Abstract

With the dizzying development of technology, digital changes have occurred in the field of education, as in many other fields. Especially with the integration of digital tools in course applications, the active learning process can be continued without time and place limitations. Digital stories are one of the course applications that support the active participation of students in the process by bringing together many components such as audio, text, graphics and video with the support of technology. Digital stories enable both teachers and students to use technology actively, thanks to their functions such as creating, bringing together and sharing the elements used in the content. In addition, digital stories support meaningful learning for students and the development of skills such as creativity, collaboration and problem solving. H5P is one of the digital tools used to create digital stories. H5P, an HTML5-based tool, allows adding different types of interactive content (such as video, text, images, different types of questions), allowing students to learn at their own pace. In this study, it was aimed to increase the knowledge level of the students about a current topic such as the Arctic Region with the digital stories created with the H5P tool. In the study, the action research design of the qualitative research method was used. The study group consists of 25 students (13 girls and 12 boys) studying at the fourth grade level in an accessible and suitable primary school in the Melikgazi district of Kayseri province in the 2022-2023 academic year. The digital app is built on a digital content creation platform called H5P. In the study, in order to determine the effect of the application on the academic achievement of the students, with the support of the literature, the "North Pole Academic Success Test (CCABT)" was used. An interview form consisting of six open-ended questions was created in order to learn the opinions of the participants about the application and to determine the positive/negative aspects of the application. An action plan was implemented on the digital materials developed. The application took 2 lesson hours. The digital content was reflected on the smart board and interactively with the students. The story was told to the students by the first author. Visual or interactive video content was included within the scope of the digital story. After the action plan was implemented, the data obtained from the achievement test were evaluated over 10 points and analyzed. Interviews were conducted with one female and one male student, who had the highest and lowest scores, and were analyzed descriptively. In the study, in the digital story application created with the H5P tool, it was concluded that the students enjoyed the process, realized meaningful learning, aroused their sense of curiosity, and allowed them to do research. Based on these results, it has been suggested that digital stories can be included in different lessons, taking into account the age and level of the students, in order to increase students' interest in the lesson and their level of knowledge, and that the H5P tool can be used in this.

Keywords: Science Education, Digital Stories, Digital Tools, H5P

1. GİRİŞ

Teknolojinin baş döndürücü gelişimi ile birlikte birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da dijital değişimler yaşanmıştır (Niess, 2005). Dijital teknolojilerin okul/sınıf ortamına

entegrasyonu ile geleneksel eğitim anlayışının yerini teknolojik araçlarla desteklenmiş zaman ve mekan sınırı olmayan zengin öğrenme ortamları almaya başlamıştır (Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [MEB-TTKB], 2022). Dijital araçlarla desteklenen sınıf ortamlarında öğrenciler farklı öğrenme deneyimleri yaşarken, aynı zamanda esnek zamanlı ve istediği yerden çalışma imkanı elde etmektedir (Bozdağ & Gökler, 2023).

Eğitimde teknoloji (dijital araç) kullanımını içinde bulunduğumuz yüz yılın bir gerekliliği olarak ifade edilmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde eğitimde yenilikçi teknolojilere yer vermenin çok sayıda avantajında bahsedilmektedir (İşman, 2008; Tarman & Baytak, 2011). Dijital araç kullanımının; yer ve zaman sınırlamasını ortadan kaldırdığı, öğrencilerin yaratıcılık, problem çözme, iş birliği gibi becerilerini geliştirdiği, öğrenmeyi anlamlı kıldığı ve hızlandırdığı vurgulanmaktadır. Ayrıca, bireyselleştirilmiş öğretim, zengin öğrenme etkinlikleri ve fırsat eşitliği diğer önemli avantajlar olarak kaydedilmektedir (İşman, 2008). Fen eğitiminde de dijital araçların kullanımı oldukça yaygın olup aynı avantajların fen alanında yapılan çalışmalarda da sıklıkla vurgulandığı görülmektedir (Kalemkuş & Kalemkuş, 2023). Fen derslerinde dijital araçların kullanımı ile öğrencilerin süreçte eğlenerek iş birliği içinde çalıştıkları bu sebeple de derse yönelik ilgi ve motivasyonlarının olumlu yönde değiştiği ifade edilmektedir (Uygur, 2019).

Dijital hikayeler eğitimde sıklıkla kullanılan etkili bir araç olup, fen eğitiminde de güzel örnekleri bulunmaktadır (Ulum & Ercan Yalman, 2018). Dijital hikayeler, teknoloji desteği ile ses, metin, grafik ve video gibi çok sayıda bileşeni bir araya getirerek öğrencilerin sürece aktif katılımını destekleyen ders uygulamalarından bir tanesidir (Robin, 2008). Dijital hikayeler içerikte kullanılan unsurların oluşturulması, bir araya getirilmesi ve paylaşılması gibi işlevleri sayesinde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin teknolojiyi aktif olarak kullanmasına imkan sağlamaktadır. Buna ek olarak dijital hikayeler, öğrenciler için anlamlı öğrenmeyi ve yaratıcılık, iş birliği, problem çözme gibi becerilerinin de gelişimini de destekler, öğrencilerde araştırmayı teşvik eder, analiz-sentez gibi üst düzey düşünme becerileri kazandırır ve öğrenciyi süreçte aktif kılar (Hull & Katz, 2006). Dijital hikayelerin bahsedilen avantajları göz önünde bulundurulduğunda eğitimde/fen eğitiminde yeni nesil öğretim aracı olarak kullanılabilirliği açıktır (Kurudayıoğlu & Bal, 2014).

Dijital hikayelerin derslere entegrasyonu iki türlü gerçekleşmektedir. Birincisi öğrencilerin kendi dijital hikayelerini oluşturmalarına imkan tanımayı içerir. Bu sayede öğrenciler hayal gücü ve yaratıcılıkları ile birlikte dijital becerilerini de geliştirirler. İkincisi ise, öğretmen tarafından hazırlanan dijital hikayelerin yine öğretmen tarafından sunulmasına dayanır. Burada da öğrencinin, kendi bilgisini keşfetmesi, öğrendiği bilgiyi anlamlı hale getirmesi, üst düzey düşünme becerilerini geliştirmesi amaçlanmaktadır (Tunç & Karadağ, 2013). Bu çalışmada, katılımcı öğrencilerin yaş, sınıf seviyesi ve okul imkanları göz önünde bulundurularak ikinci yol üzerinden çalışma yürütülmüştür.

Dijital hikayelerin derslerde kullanımında çok sayıda ücretsiz ve kullanıcı dostu web aracı bulunmaktadır (Kalemkuş & Kalemkuş, 2023). H5P dijital hikaye oluşturmak için kullanılan dijital araçlardan biridir. HTML5 tabanlı bir araç olan H5P farklı tiplerde (video, metin resim, farklı soru tipleri gibi) etkileşimli içerik eklemeye izin vererek, öğrencilerin kendi hızında ilerleyerek öğrenmesine imkan vermektedir (Avcı & Atik, 2022). Kullanıcılar H5P ile etkileşimli içerikler oluşturarak, saklayabilir, tekrar kullanabilir ve paylaşabilir (Sarıgül, 2021). H5P tüm mobil cihazlar ve bilgisayar ile uyumlu olup, kullanıcılar tarafından içerikler istenilen ortamda hazırlanabilir. H5P.org sitesinden online olarak veya Lumi H5P programı aracılığı ile içerikler oluşturulabilir (lumi/ education, 2023). Buna ek olarak, alanyazında kullanım kolaylığı, işbirliği çalışmaya imkan vermesi, 49 farklı etkileşimli etkinlik seçeneği sunması gibi

avantajlara dikkat çekilmektedir (Göktaş & Gülen, 2020). Buna karşın, öz izleme seçeneğinin bulunmaması, ekran kamerasının bulunması, paylaşımı özelleştirmeye imkan sağlamaması gibi dezavantajları da ifade etmekte yarar görmekteyiz (Sarıgül,2021). Çalışmada dijital hikayelerin yazarlar tarafından oluşturulmasında H5P aracı tercih edilmiştir. Kullanım kolaylığının yanı sıra video, görsel, ses ya da farklı soru tiplerinin oluşturulan hikayelere dahil edilebilmesi tercih nedeni olarak ifade edilebilir.

Günümüzde iklim değişikliği nedeniyle Arktik bölgesine olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Arktik bölge tek coğrafi açıdan bir şekilde ifade edilmemekle beraber birçok farklı şekilde de açıklanmaktadır. Buna göre Arktik bölge Kuzey Kutup çemberini ve buzullar kaplı aynı zamanda Arktik Okyanusu'nu kapsayan bölge olarak tanımlanabilir. Bilim insanlarına göre ise ekvatorun 66.5 derece üzerinde olan Kuzey Kutup Çemberinin içinde kalan bölge olarak tanımlanabilir (Singil, 2020). Herhangi bir ülkeye bağlı olmamasına rağmen üzerinde hak iddia eden 8 ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Danimarka (Grönland ve Faroe Adaları), Kanada, Norveç, Rusya Federasyonu (Rusya), Finlandiya, İsveç ve İzlanda'nın kuzey alanlarıdır. Yaklaşık 30 milyon kilometrekarelik alanı kaplayan Kuzey Kutbu'nun karalar ve 16 milyon kilometrekarelik kısmını yarı kapalı bir okyanus olan Arktika Okyanusu ve 16 milyon kilometrekarelik kısmını ise karalar kaplamaktadır. Mevsimsel koşullara bağlı olmakla beraber 4 milyon kilometrekarelik kısmı buzullarla kaplıdır. Nüfusu dört milyon civarı olup Dünya'nın %6'lık kısmını oluşturmaktadır. Arktik bölge yüzlerce yıldır yerli halkın yaşamın sürdürdüğü ekonomik ve ticari faaliyetlerin gelişmekte olduğu, tarih boyunca dikkat çeken bir bölge olmuştur (Demirkılınç & Pehlivanlı, 2016).

Yukarıda bahsedilenlere ek olarak, kutuplardaki canlılar zorlu iklim ve yaşam şartlarından ötürü zaman içerisinde bilim insanlarının ilgi odağı olmuştur (Topuz vd., 2022). Bu bölgenin iklim değişikliği adına korunması, geniş çaplı araştırılması ve bu araştırılan bölgeler hakkında farkındalık oluşturulması günümüz şartlarında gelecek adına çok önem arz etmektedir. Arktik bölge ile ilgili güncel çalışmaların azlığı ve bu bölgenin önemi, öğrencilerin dikkatini çekecek ve hakkında az bilgi sahibi olunan bir konu olması gibi nedenlerden dolayı konu alanı olarak Arktik bölge seçilmiş ve

bu konuda öğrencilerin farkındalık kazanarak bilgi düzeylerini arttırmak amaçlanmıştır. Öğrencilerde farkındalık oluşturmaya ya da bilgi düzeylerini arttırmaya yönelik çalışmalarda dijital veya görseller zenginleştirilmiş araçlar önemli bir yere sahip olması (Dönmez, 2019; Özerbaş & Öztürk, 2017) ve dijital hikayelerin öğrencilerin zorlandıkları konuları öğrenmelerini kolaylaştırmada etkili olduğu gerekçesine dayanarak çalışmada H5P aracı kullanılarak öğrencilerin dijital hikayeler yoluyla Arktik bölge konusundaki farkındalık kazanarak bilgi düzeylerinin arttırılacağı düşünülmüştür. Çalışmada "H5P ile dijital hikaye kullanımının Arktik bölge konusunun öğretimine katkısı nedir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yönteminin eylem araştırma deseni kullanılmıştır. Eylem araştırması, gerçek ortamda öğretimin kalitesini geliştirmek amacıyla yapılan bir araştırma sürecini kapsar. Önceden planlanmış, organize edilmiş ve paydaşlarla paylaşılabilen bir araştırma türüdür (Johnson, 2003). Mevcut çalışmada da H5P ile dijital hikaye kullanımının Arktik bölge konusunun öğretimine katkısı araştırılmıştır. Bu bağlamda, çalışmaya ait eylem planı ana hatları şöyledir:

1. Araştırma probleminin belirlenmesi: Birinci yazar (uygulamayı yapan öğretmen) eylem planı öncesinde dijital hikayeler ve H5P ile ilgili alanyazın araştırması yapmıştır. Arktik bölge konusunun öğrencilerin dikkatini çekecek ve hakkında az bilgi sahibi olunan bir konu olduğunu

tespit etmiştir. Ayrıca alanyazında öğrencilerin ilgili konuyu anlamakta, somutlaştırmakta zorlandıklarını ve kavram yanlışlarının olduğunu ifade eden çalışmalar da problem durumunun netleştirilmesinde etkili olmuştur. Bu yöndeki önerisini, alanında uzman diğer iki fen eğitimcisi ile paylaşmış ve bahsi geçen konu, problem durumu olarak belirlenmiştir.

2. Eylem planının hazırlanması: Öğrencilerin Arktik bölge konusunu öğrenmeleri amacıyla, dijital hikaye kullanımına karar verilmiştir. Bu karar, çalışmanın giriş bölümünde ayrıntılı biçimde açıklanan dijital hikayelerin öğrencilerin zorlandıkları konuları öğrenmelerini kolaylaştırmada etkili olduğu gerekçesine dayanmaktadır.

3. Eylem planının uygulanması: Yazarlar tarafından hazırlanan dijital hikayeler, birinci yazar tarafından çalışma grubuna uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 2022-2023 eğitim öğretim yılında, Kayseri ili, Melikgazi ilçesinde yazarlar tarafından ulaşılabilir durumda olan ve uygun görülen bir ilkokulda, dördüncü sınıf seviyesinde öğrenim gören 25 öğrenciden (13 kız ve 12 erkek) oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, eylem planı uygulandıktan sonra çalışma grubuna uygulanan başarı testi ve görüşmeler aracılığı ile elde edilmiştir.

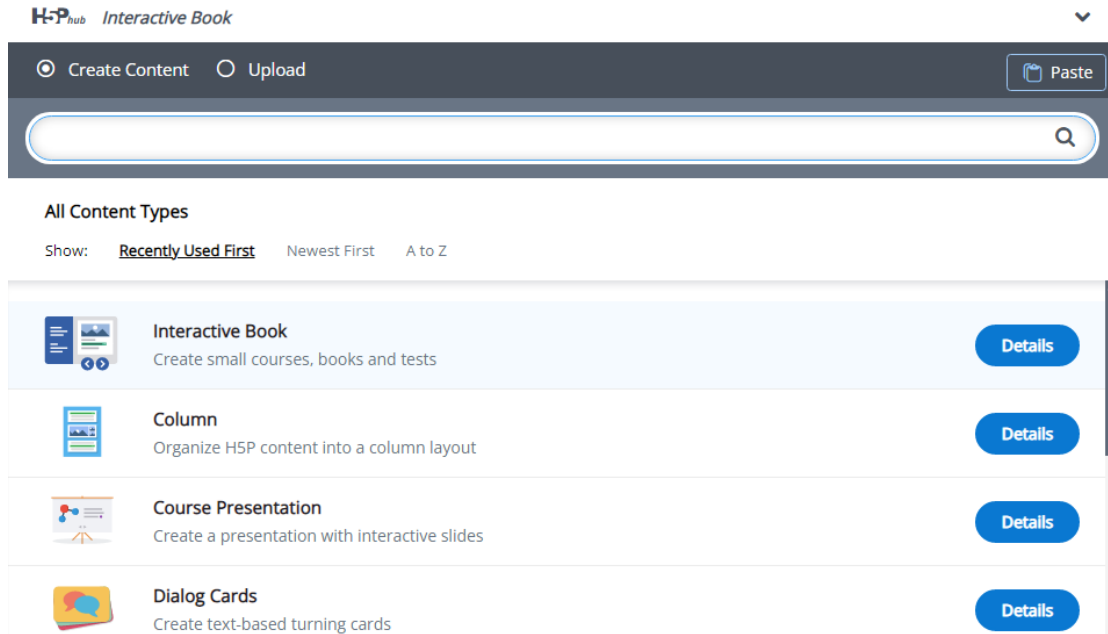
4. Eylem planının değerlendirilmesi: Araştırma sonucu elde edilen veriler ışığında, eylem planının etkinliği değerlendirilmiştir.

5. Yeni eylem planının hazırlanması: Araştırma sonuçlarına göre, eylem planı başarılı olduğu için yeni bir eylem planına ihtiyaç duyulmamıştır.

Etkinliğin Hazırlanması

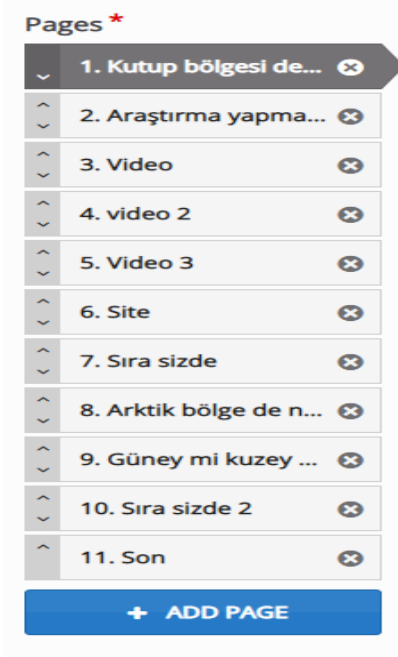
Dijital uygulama, H5P adlı dijital içerik oluşturma platformunda hazırlanmıştır (URL 3). H5P uygulamasının kullanılmasındaki en önemli neden web 2.0 aracının birçok içeriği aynı anda bünyesinde bulundurması, kullanımının basit ve anlaşılır olmasıdır. Uygulamanın ücretsiz olması da uygulamanın kullanılmasında etkili olmuştur. Bu uygulama aşağıdaki sıralama gözetilerek hazırlanmıştır.

Şekil 1. Dijital uygulamada interaktif kitap içeriğinin oluşturulması

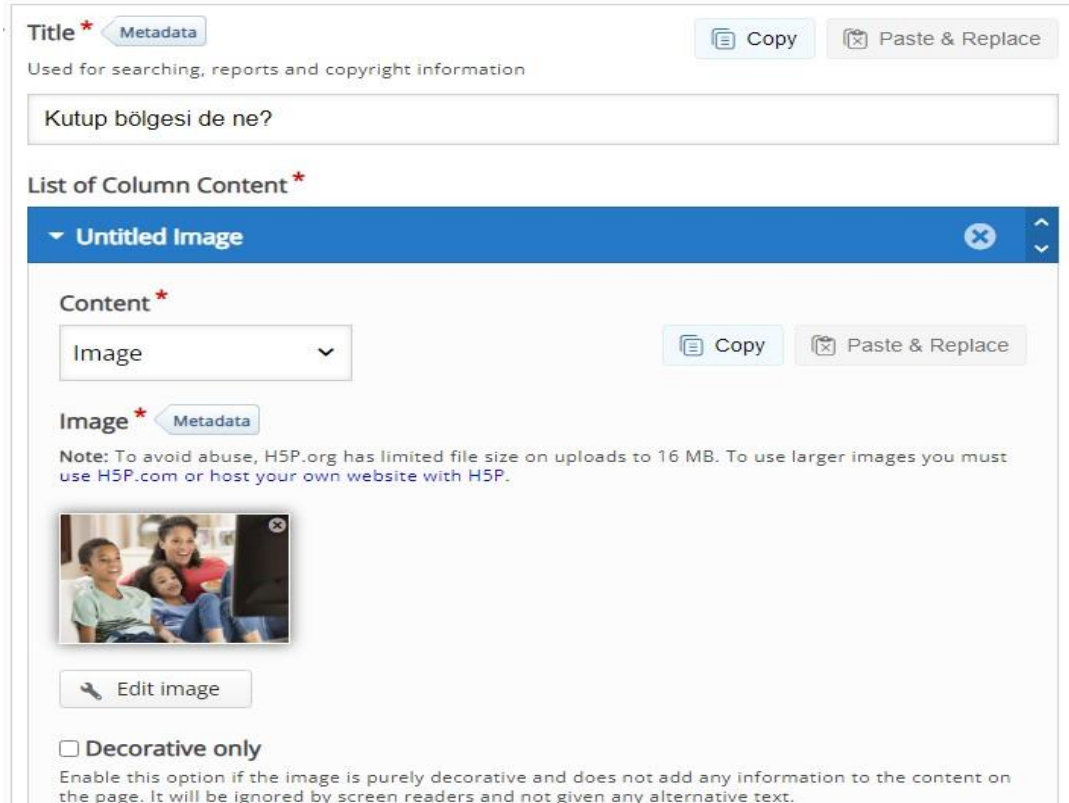
Şekil 1’de dijital uygulama üzerinden içerik kısmından “interaktif kitap” seçeneği seçilerek uygulama hazırlanmaya başlanır.

Şekil 2. Dijital uygulamanın sayfaları

Şekil 2’de interaktif kitap seçeneğini seçildikten sonra kitabın sayfalarının oluşturulması ve sayfa isimlendirmeleri yapılır.

Şekil 3. Sayfaların içeriğinin oluşturulması

Şekil 3’te sayfa içeriği bölümünden sayfaların içeriği düzenlenmesi ve farklı içerikler kullanılarak zenginleştirilmektedir.

Şekil 4. Etkileşimli etkinlikler

The image shows a web-based quiz creation interface. It includes the following elements:

- Content ***: A dropdown menu set to "True/False Question" with "Copy" and "Paste & Replace" buttons.
- Title ***: A field with a "Metadata" button and a note: "Used for searching, reports and copyright information". The title is "Doğru mu yanlış mı?".
- Media**: A section with a right-pointing arrow.
- Question ***: A text area containing the question: "Kutuplarda hava sıcaklığı en düşük -98 derecedir."
- Correct answer ***: Radio buttons for "True" and "False", with "False" selected.
- Behavioural settings**: A section with a right-pointing arrow.
- Separate content with a horizontal ruler ***: A dropdown menu set to "Automatic (default)".

Şekil 4'te soru etkinlikleri eklenerek yeni sayfalar oluşturulmaktadır. Oluşturulan dijital hikayeye ait link Ek 3 olarak paylaşılmıştır.

Kuzey Kutbu Akademik Başarı Testi

Çalışmada uygulamanın öğrencilerin akademik başarılarını üzerine etkisini belirlemek amacıyla veri toplama aracı olarak "Kuzey Kutbu Akademik Başarı Testi (KKABT)" kullanılmıştır. KKABT oluşturulurken, öncelikle yazarlar tarafından bir soru havuzu oluşturmak için alanyazın taraması yapılmıştır (Demirkılıncı ve Pehlivanlı, 2016; Özvar, 2022). Ayrıca KKABT soruları oluşturulurken alanyazın dışında ders kitapları ve diğer kaynaklardan da yararlanılmıştır (URL 1; URL 2). Bu soru havuzu üzerinde uzman kontrolünde çalışıldıktan sonra akademik başarı testine son şekli verilmiştir.

Farklı kaynaklardan yola çıkılarak sorular oluşturulurken, katılımcı özellikleri, sınıf seviyesi ve katılımcılar tarafından anlaşılabilirliği konusunda dikkatli davranılmıştır. Dolayısıyla, örneklem özelliklerine göre sorular, Doğru/Yanlış (4 soru), çoktan seçmeli (3 soru) ve açık uçlu (3 soru) olmak üzere farklı türlerde sorulardan (toplam 10 soru) oluşturulmuştur (Ek 1). Çoktan seçmeli sorular için de seçenek sayısı yine örneklem özelliği dikkate alınarak üç ile sınırlandırılmıştır. Doğru/Yanlış türünde hazırlanan sorularda olumlu ve olumsuz ifadeler yer verilmiştir (Haladyna, 1997). KKABT için son şekil verildikten sonra uzman kontrolü alanında uzman iki fen eğitimcisi tarafından yapılarak incelenmiştir. Uzmanlardan gelen dönütler sonucunda gerekli değişiklikler yapılarak başarı testi kullanıma hazır hale getirilmiştir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Katılımcıların uygulama konusunda düşüncelerini öğrenmek, uygulamanın olumlu/olumsuz yönlerinin belirlenmesi amacıyla altı açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme, insanların iç dünyasına girerek bir konu hakkında bakış açılarını

anlamak, dışarıdan gözlenemeyeni ortaya çıkarmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Dolayısıyla, bu çalışmada da öğrencilerin dışarıdan gözlenemeyen düşüncelerini ortaya çıkarmak amacıyla görüşme gerçekleştirilmiş ve bunun içinde yazarlar tarafından hazırlanan bir yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (Ek 2).

Etkinliğin Uygulanması

Uygulama öncesi uygulama yapılacak okul ile görüşülmüş ve okul ile ilgili bilgi alınmıştır. Daha sonra ise İl Milli Eğitim Müdürlüğü kanalı üzerinden gerekli izinler alınmıştır. Geliştirilen dijital materyaller üzerinden eylem planı uygulanmıştır. Uygulama 2 ders saati sürmüştür. Dijital içerik akıllı tahta üzerinden yansıtılmış ve öğrencilerle birlikte etkileşimli olarak gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere hikaye birinci yazar tarafından aktarılmıştır. Dijital hikaye kapsamında görsel veya etkileşimli video içeriklerine yer verilmiştir. Yine birinci yazar, hikayenin etkileşimli kısımlarını soru cevaplar üzerinden öğrencilerle birlikte gerçekleştirmiştir. Zaman zaman öğrencilere fikirlerini ortaya koyma fırsatları vererek onların sürece aktif olarak katılımlarını sağlamıştır. Uygulama sürecine ait görseller Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Eylem planının uygulama süreci

Uygulamalar gerçekleştirildikten bir hafta sonra çalışma grubuna yazarlar tarafından akademik başarı testi uygulanmıştır. Akademik başarı testi sonuçlarına göre uç değer olarak kabul edilen 4 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılacak öğrenciler belirlenirken ortalama değerleri en yüksek iki öğrenci ile en düşük iki öğrenci seçilmeye çalışılmış, burada özellikle cinsiyet dağılımının da eşit olmasına (iki kız ve iki erkek öğrenci) dikkat edilmiştir. Toplam puanları yüksek olan Ö1 ve Ö5 ile toplam puanları düşük olan Ö4 ve Ö12 ile görüşme yapılmasına karar verilmiştir. Görüşmeler yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama olarak 15-20 dakika sürmüştür.

Veri Analizi

Eylem planı uygulandıktan sonra başarı testinden elde edilen veriler 10 puan üzerinden değerlendirilerek analiz edilmiştir. Testteki sorulara verilen her doğru cevap için bir puan, her yanlış cevap için sıfır puan verilmiştir. Testte yer alan açık uçlu üç sorudan ikisinin tek cevabı vardır. Sekizinci soruda ise en az iki doğru cevap veren katılımcılara bir puan verilmiştir.

Bunlara ek olarak, çalışmada öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Öğrenci görüşleri yarı yapılandırılmış bir görüşme formu üzerinden toplanmış ve ses kayıt cihazı ile kayıt altına

alınmıştır. Görüşme sonuçlarından elde edilen veriler mevcut nicel sonuçları desteklemek ve zenginleştirmek amacıyla kullanılmıştır. Bu sebeple öğrenci görüşme formu için içerik analizi gerçekleştirilmemiş sadece öğrenci ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Başarı Testi Bulguları

Eylem planından sonra katılımcılara başarı testi uygulanmıştır. Katılımcıların testten aldıkları puanlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *KKABT Sonuçları*

Katılımcı	Cinsiyet	KKABT Puanı
Ö1	K	10
Ö2	K	10
Ö3	K	10
Ö5	E	10
Ö8	K	10
Ö9	K	10
Ö10	K	10
Ö11	K	10
Ö13	K	10
Ö14	K	10
Ö22	E	10
Ö23	E	10
Ö6	E	9
Ö7	E	9
Ö15	E	9
Ö16	E	9
Ö18	K	9
Ö19	E	9
Ö24	E	9
Ö25	K	9
Ö17	K	8

Ö20	E	8
Ö21	E	8
Ö4	K	7
Ö12	E	7

3.2. Görüşme Bulguları

Bu çalışmanın sonuçlarını destekleyen bir başka kaynak ise öğrenci görüşmelerinden elde edilen öğrenci ifadeleridir. Alınan öğrenci görüşleri KKABT sonuçları ile de paralellik göstermektedir. Görüşme verileri incelendiğinde, öğrencilerin dijital hikayenin sunduğu katkıları Ö1 “*Yeni bilgiler edinmemi sağladı. Konu hakkında daha çok araştırma yapmamı sağladı.*”, Ö5 “*Bana merak duygusu aşıladı.*”, Ö4 “*Araştırma yapmamı ve aktarmamı sağladı.*”, Ö12 “*İleride öğreneceğim şeyler hakkında bilgi sahibi oldum.*” ifadeleriyle belirtmişlerdir.

Dijital hikayenin olumlu ve olumsuz yönleri hakkındaki öğrenci görüşleri; Ö1 “*Sınıfta derse katılmamda yardımcı oldu. Arkadaşlarımla dinlemek eğlenceliydi.*”, Ö5 “*Daha iyi anlamamı sağladı. Aklımda daha çok kalmasını ve daha kolay öğrenmemi sağladı.*”, Ö4 “*Daha çok aklımda kalmasını sağladı.*”, Ö12 “*Dinlerken daha çok ilgimi çekti.*” şeklindedir. Öğrenciler aynı zamanda dijital hikayenin herhangi bir olumsuz yönüyle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrenciler tarafından dijital hikayenin ilgi çekici bulunan yönleri şu şekildedir: Ö1 “*Tilkilerin kutupta yaşayabilmesi*”, Ö5 “*Kitaptaki karakterin araştırma yapması ve çocuğun kuzey kutbuna ilgisi olması*”, Ö4 “*Kuzey kutbunda hayvanların yaşayabilmesi*”, Ö12 “*Kuzey kutbunda kara parçası olmaması ve güney kutbunun kuzey kutbundan daha soğuk olması*”. Öğrenciler, bundan sonraki ilerleyen süreçlerde de bu gibi dijital hikayelerin derslerde kullanılmasının faydalı olacağını ve kullanmak istediklerini belirtmişlerdir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

H5P ile dijital hikaye kullanımının Arktik bölge konusunun öğretimine katkısını konu alan bu çalışmada, yazarlar tarafından bir eylem planı oluşturularak eylem planının etkinliği değerlendirilmiştir.

Eylem planından sonra katılımcılara başarı testi uygulanmış ve katılımcıların başarı testine ait skorlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buradan H5P aracı kullanılarak oluşturulan dijital hikayelerin öğrencilerin bilgi düzeylerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılabilir. Korucu (2020) öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada dijital hikayeleri ve etkilerini çok yönlü olarak incelemiş ve çalışma sonunda katılımcıların “Laboratuvar Uygulamaları” dersinde Web 2.0 teknolojileri ile desteklenmiş dijital hikâye geliştirmelerinin onların akademik başarıları, sayısal yetkinlikleri ve sorgulama becerilerine olumlu yönde etki ettiğini tespit etmiştir. Korucu (2020) bu sonucu katılımcılarla yaptığı görüşmelerle de desteklemiş ve dijital hikayelerin onların öğrenme süreçleri ve teknoloji kullanımlarına yönelik düşüncelerine olumlu etkisini gözler önüne sermiştir. Dolayısıyla, araştırma sonuçlarımız dijital hikayelerin öğrenilmesi zor veya konu ile ilgili yeterli bilgi sahibi olunmadığı düşünüldüğü durumlarda katılımcıların bilgi düzeylerini arttırmak amacıyla kullanılabilmesine dair eğitimcilere/araştırmacılara yol göstermesi açısından kıymetlidir.

Alanyazında dijital hikayelerin daha ziyade Türkçe (Özerbaş & Öztürk, 2017), yabancı diller (Çokyaman & Çelebi, 2021) ve sosyal bilgiler (Pala, 2021) gibi daha çok sayısal olmayan

derslerde tercih edildiği dikkati çekmektedir. Oysaki, hikayeleme yöntemi çok eski ve köklü bir öğretim yaklaşımı olup sadece sayısal olmayan alanlarda kullanılması ve bu şekilde sınırlandırılması uygun değildir. Çalışma sonuçlarımız fen alanında yapılan sınırlı çalışmayı (Büyükcengiz, 2017; Korucu, 2020) destekleyerek, fen alanında dijital hikayelerin kullanımının olumlu etkilerini gözler önüne sermesi açısından değerlidir. Özellikle fen eğitimi alanında farklı yöntem/tekniklerle öğrenme ortamını zenginleştirmek isteyen fen eğitimcilerine çalışmamızın bu açıdan rehber niteliğinde olacağını düşünülmektedir.

Diğer bir taraftan dijital hikayeler ile ilgili yürütülen çalışmalar incelendiğinde farklı öğrenim seviyelerinde tercih edildiği fakat ortaokul ve sonrasında daha sıklıkla uygulamaların yapıldığı dikkati çekmektedir (Dinçer & Yılmaz, 2019; Yılmaz vd., 2017). İlkokul seviyesinde ve özellikle 4. Sınıf öğrencileri ile yürütülen çalışmalar incelendiğinde fen dersi içeriklerinden ziyade sosyal derslerde kullanıldığı tespit edilmiştir (Başaran, 2019; Uslu, 2019). Oysaki, çalışma sonuçlarımız dijital hikayelerin ilkökul düzeyindeki öğrenciler için fen dersleri içeriklerinin öğretiminde oldukça kullanışlı bir araç olduğuna kanıt teşkil etmektedir. Bu sonuç katılımcı görüşmelerinden elde ettiğimiz sonuçlarla da desteklenmiştir. Buna göre, yapılan görüşme sonucunda H5P aracı ile oluşturulan dijital hikaye uygulamasında öğrencilerin süreçten keyif aldıkları, anlamlı öğrenme gerçekleştirdikleri, merak duygularını uyandırdığı, araştırma yapmalarına imkan sağladığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Bu sonuçlardan hareketle, öğrencilerin derse ilgilerinin ve bilgi düzeylerinin artırılması amacıyla farklı derslerde öğrencilerin yaş ve seviyesi de göz önünde bulundurularak dijital hikayelere yer verilebileceği ve bunun içinde H5P aracının kullanılabilirliği önerisinde bulunulmuştur.

5. KAYNAKÇA

- Avcı, F., & Atik, H. (2022). Eğitim teknolojisinde yenilikçi bir uygulama: H5P projesi. *Okul Yönetimi*, 2(1), 57-69.
- Başaran, H. (2019). *İlkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde dijital hikâyelerle desteklenmiş öğretimin akademik başarı, tutum, motivasyon, bilişüstü düşünme ve karar verme stratejilerine etkisi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bozdağ, H. C., & Gökler, İ. (2023). Digital Content Design for the Flipped Classroom Model: Example of Biology Lesson. *Journal of Computer and Education Research Year*, 11(21), 335-355.
- Büyükcengiz, M. (2017). *Dijital öyküleme metodunun ortaokul öğrencilerinin Fen Bilimleri dersi akademik başarı, bilimsel süreç becerileri ve derse yönelik tutumlarına etkisi* [The effect of digital storytelling method on elementary school students' academic successes, scientific process skills, and attitudes towards the course in the context of science course]. Unpublished Master's Thesis, Akdeniz University Institute of Education Sciences, Antalya.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2017). Sosyal bilimler için istatistik. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-248.
- Çokyaman, M., & Çelebi, M. (2021). Yabancı dil öğretiminde dijital hikâye anlatımının (DHA) akademik başarıya etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 994-1035.
- Demirkılıç, S., & Pehlivanlı, R. (2016). Kuzey Kutup Bölgesi'ndeki İşbirliğinde Arktika Konseyi'nin Rolü. 2. *Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi Kongre Kitabı*, 5-6.

- Dinçer, B., & Yılmaz, S. (2019). Matematik dersinde dijital hikaye anlatımının açıklık kavramı öğretimine etkisinin incelenmesine yönelik deneysel bir çalışma. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 8(2), 49-57.
- Dönmez, G. (2019). *Lise öğrencilerinin bilgi güvenliği farkındalığı ile dijital okuryazarlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Göktaş, Y. & Gülen, E. (2020). *H5P ile etkileşimli öğrenme materyali geliştirme*. Erişim adresi: <https://ogem.atauni.edu.tr/wp-content/uploads/2020/11/H5P-%C4%B0LE-ETK%C4%B0LE%C5%9E%C4%B0ML%C4%B0-%C3%96%C4%9ERENME-MATERYAL%C4%B0-GEL%C4%B0%C5%9ET%C4%B0RME.pdf>
- Gömlüksiz, M. N., & Pullu, E. K. (2017). Toondoo ile dijital hikâyeler oluşturma öğrenci başarısına ve tutumlarına etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 12(32).
- Haladyna, T.M. (1997). *Writing test items to evaluate higher order thinking*. USA: A Viacom Company.
- Hull, G. A., & Katz, M. L. (2006). Crafting an agentive self: Case studies of digital storytelling. *Research in the Teaching of English*, 43-81.
- İşman, A. (2008). *Uzaktan eğitim*. Pegem Akademi.
- Kalemkuş, F., & Kalemkuş, J. (2023). Fen eğitiminde güncel dijital teknolojiler. *Matematik ve Fen Bilimleri Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar 2023*, 143.
- Korucu, A. T. (2020). Fen eğitiminde kullanılan dijital hikâyelerin öğretmen adaylarının akademik başarısı, sayısal yetkinlik durumları ve sorgulama becerileri üzerindeki etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 352-370.
- Kurudayıoğlu, M., & Bal, M. (2014). Ana dili eğitiminde dijital hikâye anlatımlarının kullanımı. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (28), 74-95.
- Lumi, <https://lumi.education>, Erişim tarihi: 01.06.2023.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı *MEB-TTKB]. (2022). *Elektronik eğitim içerikleri: Genel bakış*. Ankara: Elektronik Eğitim İçerikleri Daire Başkanlığı.
- Niess, M. L. (2005). Preparing Teachers to Teach Science and Mathematics with Technology: Developing a Technology Pedagogical Content Knowledge. *Teaching and Teacher Education*, 21, 509-523.
- Özerbaş, M. A., & Öztürk, Y. (2017). Türkçe dersinde dijital hikâye kullanımının akademik başarı, motivasyon ve kalıcılık üzerinde etkisi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 10(2), 102-110.
- Özvar, S. (2022). İklim değişikliği: etkiler ve karşılaşılan zorluklar kapsamında bir değerlendirme. *Maliye Çalışmaları Dergisi*, (68), 81-106. <https://doi.org/10.26650/mcd2022-1169899>
- Pala, F. (2021). Sosyal bilgiler dersi tarihe yolculuk ünitesi bağlamında dijital hikâye kullanımının öğrenci akademik başarı ve kalıcılığa etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 43-58.
- Robin, B. R. (2008). Digital Storytelling: A Powerful Technology Tool for the 21st Century Classroom. *Theory into Practice*, 47(3), 220-228.

- Sarıgül, K., (2021). *H5P Etkileşimli İçerik Türlerinin Yabancı Dil Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*. Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği Yayınları, Ankara 2021.
- Singil, N. (2020). *Arktik Bölgesi'nin 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. *Public and Private International Law Bulletin*, 40(2), 1023-1051.
- Tarman, B., & Baytak, A. (2011). Teknolojinin Eğitimdeki Yeni Rolü: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bakış Açıları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 10(2).
- Topuz, Y. E., Yılmaz, T., Taşçıoğlu, A., Gök, B., Çırak, A., & Cangüven, H. D. (2022). Eğitimde kutuplar, görüşme çalışması örneği. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 2(1), 24-56.
- Tunç, Ö.A. ve Karadağ, E. (2013). Postmodernden Oluşturmacılığa Dijital Öyküleme. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 310-315.
- Ulum, E., & Ercan Yalman, F. (2018). Examining the Effects of Preparing Digital Storytelling in Science and Technology Course on the Academically Inadequate Students Spending Much Time on Computers. *Necatibey Faculty of Education Electronic Journal of Science & Mathematics Education*, 12(2).
- URL 1. <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/buzullarda-sakli-kesifler>
- URL 2. <https://listelist.com/kuzey-kutbu-hakkinda/>
- URL 3. <http://dosya.gsu.edu.tr/Sayfalar/2022/1/h00-632.pdf>
- Uslu, A. (2019). *İşbirlikli dijital hikaye anlatımının ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin yaratıcı yazma ve sosyal duygusal öğrenme becerilerine etkisi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Uygur, M. (2019). The Effects of Using Digitally Supported Concept Maps Method in Science Classes in Primary Education on The Academic Success and Students Opinions. *Science Education International*, 30(3).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Y., Üstündağ, M. T., Güneş, E., & Çalışkan, G. (2017). Dijital hikâyeleme yöntemi ile etkili Türkçe öğretimi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 7(2), 254-275.

EKLER

EK 1. KUZEY KUTBU AKADEMİK BAŞARI TESTİ

A. Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak işaretleyiniz.

1.Kuzey Kutbunda kara parçası yoktur.	Doğru	Yanlış
2.Kuzey Kutbunda Güneş bir kere doğar ve bir kere batar.	Doğru	Yanlış
3.Kuzey Kutup Bölgesinde tarım yapılabilir.	Doğru	Yanlış
4. Kuzey Kutbunda insan yaşayabilir.	Doğru	Yanlış

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları için doğru cevabı işaretleyiniz.

5.Kuzey Kutbunda aşağıdaki canlılardan hangisi yaşayabilir?

- A) Aslan   B) Yılan   C) Tilki

6. Kuzey Kutbunda ulařılabilen en dūřuk sıcaklık ne olabilir?

- A) -89   B) -54   C)-117

7. Kuzey Kutbunda yaşayan imparator penguenlerin boy ve kiloları ne kadar olabilir?

- A) 120 cm ve 40 kg
B) 145 cm ve 53 kg
C) 100 cm ve 30 kg

C. Aşağıdaki açık uçlu soruları kısaca açıklayınız.

8. Kuzey Kutbunda ana geçim kaynağı ne olabilir?

9.Kuzey Kutup Bölgesinin diğer adı nedir?

10.Kuzey Kutup Bölgesi mi Güney Kutup Bölgesi mi daha soğuktur?

EK 2. ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

1. Derste kullanılan dijital hikayelerin size ne gibi katkıları olmuştur? Açıklayınız.
2. Derste kullanılan dijital hikayelerin sizce olumlu olan yönlerini belirtiniz.
3. Derste kullanılan dijital hikayelerin sizce olumsuz olan yönlerini belirtiniz.
4. Derste kullanılan dijital hikayelerin Uygulanması sırasında herhangi bir güçlükle karşılaştınız mı?
5. Derste kullanılan dijital hikaye uygulamanın size ilginç gelen yönleri nelerdir? Açıklayınız.
6. Bundan sonra derslerinizin bu şekilde dijital hikayelerin kullanılmasını ister miydiniz?

EK 3. Dijital Hikaye Linki

<https://h5p.org/node/1330346>

**EXAMINING OF TUBITAK 4008 INCLUSIVE EDUCATION PROJECT WITH
EVIDENCE-BASED PRACTICES THROUGH REFLECTIVE JOURNALS**

**TÜBİTAK 4008 KANIT TEMELLİ UYGULAMALAR İLE KAYNAŞTIRMA
EĞİTİMİ PROJESİNİN YANSITICI GÜNLÜKLER YOLUYLA İNCELENMESİ**

Güllü ULUTAŞ¹, Hatice TOZAK², Yasin TEMEL³

¹ Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü, Vali Recep Yazıcıoğlu İlkokulu,

0009-0006-4789-0284

² Dr., Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Hizmetleri, Ar-Ge Birim

0000-0003-1383-0276

³ Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Hizmetleri, 0000-0002-2308-1718

Özet

Yansıtıcı düşünme becerisi belli bir alanda uzmanlaşmış bireylerin, düşünme ve öğrenme süreçlerine ilişkin farkındalığının artması açısından önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda bireylerin bu süreçlerde kendini değerlendirme becerisini de kapsamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, ilk defa çağrısı açılan TÜBİTAK 4008-Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları Destek Programı için Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen katılımcı öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili deneyimlerini, kendilerinin yazmış oldukları eğitim hakkında anlamalar oluşturmayı içeren yansıtıcı günlükler aracılığıyla ‘Kanıt Temelli Uygulamalar ile Kaynaştırma Eğitimi’ adlı projenin etkililiğine ışık tutması amaçlanmaktadır. Kanıt Temelli Uygulamalarla Kaynaştırma Eğitimine katılan 30 ortaokul branş öğretmenine hem kuramsal hem de kanıt temelli farklı yöntemler hakkında alanında uzman eğitimciler tarafından etkinlikler sunulmuştur. Her günün sonunda yapılan etkinliklere ait yapılandırılmış sorulardan oluşan yansıtıcı günlükleri, 5 günlük eğitim süresince katılımcı öğretmenlerden doldurmaları istenmiştir. Toplanan görüşme verileri önce betimsel analiz ile açık uçlu sorularla eşleşen temalar altında incelenmiştir. Daha sonra da içerik analizi yöntemiyle katılımcı öğretmenlerin görüşlerine ait ilgili temalar ile analize eklenmiştir.

Sonuç olarak, Kanıt Temelli Uygulamalar ile Kaynaştırma Eğitimi projesi kapsamında yapılan spesifik eğitimlerle ortaokul branş öğretmenlerinin yansıtıcı günlüklerinden elde edilen bulgular; akademik gelişimlerine katkı sağladığını göstermiştir. Bunun yanında kendilerini bütüncül bir şekilde değerlendirme, kendi gelişimlerini izleme, eleştirel bir bakış açısı kazanmasına da katkı sağladığına dair nitel bulgular ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Özel eğitim, Kaynaştırma eğitimi, Öğretmen eğitimi, Yansıtıcı günlükler,

Abstract

Reflective thinking skills have an important role for increasing the awareness of individuals who specialize in a particular field about their thinking and learning processes. It also includes the ability of individuals to evaluate themselves in these processes.

The aim of this study is to examine the effectiveness of the project titled "Inclusive Community Practices for Individuals with Special Needs" carried out by the Denizli Provincial Directorate of National Education for the TÜBİTAK 4008 Support Program announced for the first time. This purpose is to achieve by using reflective diaries written by the participating teachers, which help them create meaning about the inclusive education project with evidence-based practices. Thirty secondary branch teachers who participated in the Inclusive Education Project with Evidence-Based Practices were provided with activities on both theoretical and evidence-based methods by expert trainers. Reflective journals consisting of structured interview questions about the activities conducted at the end of each day were given to the participant teachers to fill in during the five-day training period. The collected reflective journal data were first examined using descriptive analysis in which themes matching the open-ended questions were identified. Then, content analysis method was used by identifying the related themes from the views of the participant teachers.

As a result, the findings obtained from the reflective journals of secondary school branch teachers through specific trainings conducted within the scope of the Inclusive Education Project with Evidence-Based Practices showed that it contributed to their academic development. In addition, qualitative findings reveal that it contributed to their holistic self-evaluation, monitoring their own development, and gaining a critical perspective.

Keywords: Special education, Inclusive education, Teacher training, Reflective diaries,

GİRİŞ

Her birey farklı gelişimsel özelliklere sahiptir. Bireyler bu gelişimsel özelliklerine bağlı olarak yaşamlarını biçimlendirirler. İnsan gelişimi; hareket gelişimi, dil gelişimi, sosyal gelişim, duygusal gelişim, bilişsel gelişim alanlarını kapsamaktadır (Baykoç, 2015). Bireyler, sosyalleşme süreci içerisinde gelişimlerini yetenekleri ölçüsünde sürdürmekte ve desteklenmektedirler. Özel gereksinimli bireyler de gelişimlerini benzer süreç ve doğrultuda sürdürmektedir. Gelişimsel olarak yeteneklerinin desteklenmesinde ve yeteneklerinin gelişimlerini biçimlendirmesinde en fazla desteğe ihtiyaç duyan grup, özel gereksinimli bireylerdir. Birey, tüm bu gelişim ve değişim evrelerinden herhangi birinde bir yetersizlikle ya da üstünlükle karşılaştığında, “farklı”, “özel”, “sıra dışı” vb. şekilde nitelendirilmektedir.

Özel gereksinimli birey; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında, gelişim sürecinde oluşan çeşitli nedenlere bağlı olarak; bilişsel, dil, hareket, fizik, sosyal ve duygusal gelişimlerinde ölçme araçlarıyla ölçülebilen düzeyde yetersizlik, yavaşlama, gerileme veya ileride olma sonucunda yaşıtlarına göre farklı özellikler gösteren ve normal eğitim programlarından yararlanamayan, kısmen yararlanan veya yararlandığı halde destek programları ile eğitimlerini devam ettirebilen bireylerdir (Baykoç, 2015). Özel gereksinimli birey terimi, öğrenmede güçlük çeken çocuklar/bireyler kadar performans üstün olanları da kapsar (Akçamete, 2012).

MEB (2018) tarafından özel gereksinimli bireyler aşağıdaki şekilde gruplandırılmaktadır:

1. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler (Hafif, Orta, Ağır, Çok Ağır),
2. İşitme Yetersizliği Olan Bireyler,
3. Görme Yetersizliği Olan Bireyler,
4. Ortopedik Yetersizliği Olan Bireyler,
5. Sınır Sisteminin Zedelenmesi ile Ortaya Çıkan Yetersizliği Olan Bireyler,
6. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireyler,
7. Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler,
8. Birden Fazla Alanda Yetersizliği Olan Bireyler,
9. Duygusal Uyum Güçlüğü Yaşayan Bireyler,
10. Süreğen Hastalığı Olan Bireyler,
11. Otizmlili Bireyler,
12. Sosyal Uyum Güçlüğü Yaşayan Bireyler,
13. Dikkat Eksikliğine ve Hiperaktivite Bozukluğuna Sahip Bireyler,
14. Üstün veya Özel Yetenekli Bireyler

Yirminci yüzyılın başından itibaren ülkemiz, özel gereksinimli bireylerin eğitim ve öğretimine önem vermekte ve bu bireylerin gereksinimlerine yönelik ilk ve orta dereceli özel eğitim kurumları açmakta, bu konuda yasal düzenlemeler yapmaktadır. Son yıllarda özel gereksinimli bireyler normal akranları ile aynı ortamda, tam zamanlı, ya da yarı zamanlı olarak eğitim görecekları kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ile normal sınıflara yerleştirilmekte, ayırıcı/ayırıcı yaklaşımlardan uzaklaşmaktadır.

Kaynaştırma, özel gereksinimi olan öğrenciye gerekli destek hizmetlerin sağlanarak tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan genel eğitim sınıflarında eğitim görmesi (Eripek, 2007) olarak tanımlanır. Sucuoğlu & Kargın (2008) kaynaştırmayı, özel gereksinimli öğrencilerin akranlarının gittiği okullarda ve onlarla aynı sınıflarda eğitim görmeleri olarak tanımlamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre; “kaynaştırma eğitimi; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır” şeklinde tanımlanmaktadır. Özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada eğitim görmelerini ifade eden kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimli çocukların eğitiminde en yüksek faydayı sağlayabilmesi için genel kabul gören bir uygulamadır.

Kaynaştırma eğitimi uygulamalarını yüksek kalitede olabilmesi için; özel gereksinimli çocukların hem sınıf ortamına hem de topluma fiziksel ve sosyal entegrasyonunu teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu sayede özel gereksinimli çocuklar toplumun bir üyesi olarak aidiyet duygusu geliştirebilir ve normal gelişim gösteren akranlarıyla olumlu ilişkiler kurabilirler (Hong vd., 2019). Normal gelişim gösteren çocukların arkadaşlıklarını gözlemlene fırsatı bulan özel gereksinimli çocukların oyunlara katılma ve akranlarıyla olumlu etkileşim kurma olasılıkları daha yüksektir (Chen vd., 2017). İlgili literatür ve yapılan çalışmalar incelendiğinde kaynaştırma eğitiminin özel gereksinimli çocuklara özellikle sosyal yönden önemli faydalar sağladığı anlaşılmaktadır. Özel gereksinimli çocukların toplumla bütünleşmesi ve sosyal ilişki becerilerinin gelişimi için nitelikli bir kaynaştırma eğitimi almalıdırlar. Kaynaştırma ortamlarının normal gelişim gösteren çocuklar için prososyal davranış, kişilerarası beceriler, öfke kontrol becerileri ve değişime uyum sağlama, öz kontrol becerileri ve görev tamamlama becerilerini geliştirdiği görülmektedir. Ayrıca çocukların arkadaşlık hisleri güçlenmekte ve akran algısı da daha pozitif yönlü olmaktadır. Kaynaştırma ortamlarında normal gelişim gösteren çocukların daha kabul edici ve anlayışlı olmasının yanı sıra özel ihtiyaçlı akranlarına karşı kendine güvenen, sorumlu, yardımcı ve sabırlı oldukları bilinmektedir (Jones, 2007; Klavina vd., 2014).

Kaynaştırma uygulamaları 1960’lı yıllardan başlayarak birçok ülkede uygulanarak eğitim politikasının temelini oluşturmuştur. Ülkemizde 1983 yılında 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” ile kaynaştırma uygulaması başlatılmış, 1997 yılında 573 sayılı “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ve buna ek olarak 2000 yılında “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” ile etkin bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Son olarak 2005 yılında 5378 sayılı Engelliler hakkında Kanun (EHK) kapsamında engellilerin bakım, istihdam ve eğitim gibi temel haklarından sorumlu bakanlıklar ve iş birliği yapılacak birimlerle ilgili düzenlemeler yapılmıştır (Yazıcıoğlu, 2018).

TÜBİTAK, toplumda bilimsel-teknolojik-yenilik faaliyetlerine yönelik farkındalığın ve bilim okuryazarlığının artırılmasına yönelik etkinliklerin gerçekleştirilmesi amacıyla, kurulduğu ilk yıllardan başlayarak dergi ve kitaplar yayınlamakta, yarışma ve şenlikler düzenlemektedir. Ayrıca 2007 yılından itibaren “Bilim ve Toplum Projeleri”ne destek vermeye başlayan

TÜBİTAK, toplumun bilim ve teknoloji ile eğlenerek öğrenilen ortamlarda buluşmasını sağlayan çalışmalar sürdürmektedir. Bilim ve Toplum Projeleri, bilginin topluma anlaşılır bir biçimde aktarılmasını, bunu yaparken de bilginin mümkün olduğunca görselleştirilerek, etkileşimli uygulamalarla desteklenmesini amaçlar. Bu projelerde, klasik eğitim metotlarının kullanılarak, katılımcılara olabildiğince fazla bilgi aktarılması değil, katılımcıların basit bilimsel olguları fark etmeleri sağlanarak, merak duygularının, araştırma ve öğrenme isteklerinin tetiklenmesi önem arz etmektedir (TÜBİTAK, 2022a).

İlk defa 10 Mayıs 2022-30 Haziran 2022 tarihlerinde çağrısı açılan TÜBİTAK 4008-Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları Destek Programı, en fazla 12 ay proje süresine sahip özel gereksinimli bireylere hizmet veren kişilere ve özel gereksinimli bireylere yönelik çağrı kapsamındaki konularında destek sağlayarak toplumla bütünleşmelerinin kolaylaştırılmasını, özel gereksinimli bireyler ve hizmet sunan kişiler arasında bilimsel yöntemlerin yaygınlaştırılmasını hedeflemektedir. Projenin bütçenin desteği en fazla 150000 TL olarak sınırlandırılmıştır. Konaklamasız projelerde gün sayısı aranmazken konaklamalı projelerde toplam etkinlik dönemi gün sayısı, tanışma ve kapanış dâhil en fazla 10 gün (en fazla 9 gece) olarak belirlenmiştir. Projenin yürütücüsü, Türkiye’de ikamet eden T.C. vatandaşı olma, en az tezli yüksek lisans derecesine sahip olma, kamu kurum/kuruluşları, üniversiteler, belediyeler ya da kamunun veya belediye iştiraklerinin işlettiği bilim merkezinde tam zamanlı ve kadrolu personel olma şartlarını sağlamalıdır (TÜBİTAK, 2022a).

Projenin hedef kitlesi özel gereksinimli bireyler, özel gereksinimli bireylere hizmet sunanlar, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler, özel gereksinimli bireylere yönelik çalışmalar gerçekleştiren öğretim elemanları, lisans-lisansüstü programlarda öğrenim gören öğrenciler, bir kurum veya kuruluştaki çalışan kadrolu öğretmenler, belediye veya kamu iştiraklerinin işlettiği bilim merkezi çalışanlarından en az bir grubu içermelidir.

Nitelikli bilgi üretimi ve nitelikli insan kaynağı yetişmesini merkeze koyan birlikte başarmaya dayalı stratejik yaklaşımıyla TÜBİTAK; hem küresel riskleri hem de ulusal ihtiyaç ve önceliklerimizi gözeterek bilim, teknoloji ve yenilik ekosisteminde hedef odaklı bir şekilde etki oluşturmak amacıyla yenilikçi çözümler üretilmesini desteklemeye devam etmektedir.

Bu yıl TÜBİTAK (2022a), bilim ve toplum programlarına Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları Destekleme Programını eklemiştir. Bu program; görme, işitme, zihin yetersizliği, fiziksel yetersizlik, çoklu yetersizlik, dil ve konuşma bozukluğu, öğrenme güçlüğü, duyu/davranış bozukluğu ve otizm spektrum bozukluğu tanılı özel gereksinimli bireylere ve bu bireylere hizmet veren kişilere doğa bilimleri, mühendislik ve teknoloji alanları, sosyal ve beşeri bilimler, tarımsal bilimler ve tıbbi bilimler konularına yönelik projeler aracılığıyla özel gereksinimli bireylerin bağımsız yaşam ve eğitim konularında destek sağlayarak toplumla bütünleşmelerini kolaylaştırmayı, özel gereksinimli bireylere hizmet sunan kişiler ve özel gereksinimli bireyler arasında bilimsel uygulamaların yaygınlaşmasını sağlamayı hedeflemektedir. İlk defa çağrısı açılan Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları Destekleme Programı 271 proje başvurusundan 42 proje desteklenecektir. Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen 30 ortaokul branş öğretmeninin ve 19 kaynaştırma öğrencisi olan velinin hedef kitlesi olarak planlanan ‘Kanıt Temelli Uygulamalar ile Kaynaştırma Eğitimi’ adlı projemiz TÜBİTAK tarafından desteklenmeye hak kazanmıştır. Klasik eğitim metotlarının kullanılarak, Katılımcılara klasik eğitim metotlarıyla fazla bilgi aktarımından ziyade katılımcıların basit bilimsel olguları fark etmeleri sağlanarak, merak duygularının, araştırma ve öğrenme isteklerinin tetiklenmesi, kaynaştırma eğitimindeki eksikliklerini giderilmesi, öğretmen ve velinin donanımlı olmasını amaçlamak üzere kaynaştırma eğitimi ve kanıt temelli uygulama raporlarında yer alan bilimsel

dayanaklı özgün yöntemlerin uygulandığı alanında uzman eğitimler tarafından etkinlikler oluşturulmuştur. ‘Kanit Temelli Uygulamalar ile Kaynaştırma Eğitimi’ adlı projemiz ile özel gereksinimli bireyler ve toplum arasındaki iletişimin kolaylaştırılması önem arz etmektedir. Böylelikle, TÜBİTAK 4008- Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları Destekleme Programı kapsamında gerçekleştirilen projelerin önemli olduğu ve yeni projelerin de planlanması gerektiği gösterilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, ilk defa çağrısı açılan TÜBİTAK 4008-Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları Destek Programı için Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen ortaokul branş öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili deneyimlerini, kendilerinin yazmış oldukları eğitim hakkında anlamalar oluşturmayı içeren yansıtıcı günlükler aracılığıyla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

‘Kanit Temelli Uygulamalar ile Kaynaştırma Eğitimi’ adlı projenin katılımcı öğretmenlerinin eğitimin sürecine ilişkin görüşleri nasıldır?

‘Kanit Temelli Uygulamalar ile Kaynaştırma Eğitimi’ adlı projenin katılımcı öğretmenlerinin eğitimin etkililiğine ilişkin görüşleri nasıldır?

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Farkında olup derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olguların özüne ulaşmak için odaklanılmasını ve deneyimlerin sorgulanmasını sağlayan olgubilim araştırma desenidir (Creswell,2003). Bu çalışma ortaokul branş öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ve kanıt temelli uygulamalar hakkında nasıl anlamlandırdıkları belirlenmeye çalışıldığı için olgubilim deseni kullanılmıştır.

Yansıtıcı düşünme belli bir alanda uzmanlaşmış bireylerin, düşünme ve öğrenme süreçlerine ilişkin farkındalığının gelişimi açısından önemlidir. Bu süreçlerdeki zayıf ve güçlü yönlerini belirlemesi ve geliştirmek için planlama yapmasını gerektiren bir tür kendini değerlendirme becerisini kapsamaktadır (Duban & Yelken, 2010). Bu amaçla yansıtıcı düşünme becerilerinin kazandırılmasında birçok çalışmada kullanılan araçlar arasında yansıtıcı günlükler yer almaktadır(Koç & Yıldız, 2012). 5 günlük Kanıt Temelli Uygulamalarla Kaynaştırma Eğitime katılan 30 ortaokul branş öğretmenlerinin her gün yapılan etkinliklerin sonunda o güne ait yansıtıcı günlükleri doldurmaları istenmektedir. Veriler, yürütücü tarafından geliştirilen ve alan uzmanının görüşleri doğrultusunda düzenlenerek son şekli verilen yapılandırılmış bir form ile toplanmıştır.

Katılımcı öğretmenler aşağıda belirtilen soruların cevaplarını yansıtıcı günlüklerine yazmışlardır:

Eğitim sürecinde neler öğrendiniz?

Eğitim sürecinde karşılaştığınız zorluklar nelerdir?

Eğitim sürecinde aldığınız desteği değerlendiriniz?

Bu projede elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiş sonrasında içerik analizi yöntemi ile son haline getirilmiştir. Betimsel analiz ile elde edilen ve yorumlanan veriler, içerik analizi ile daha ayrıntılı bir süreç kapsamında değerlendirilir ve betimsel analiz ile fark edilemeyen bilimsel veriler ilgili analiz ile belirlenebilir. İlk olarak günlüklerdeki veriler kodlanır ve kavramsal tanımlar içerisine yerleştirilir. Bir mantık silsilesi içerisinde belirlenen kavramların düzenlenmesi ve bu düzenlemelerle veriyi açıklayan temaların oluşturulması gerekmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Veriler, amaçlar doğrultusunda temalara göre ayrılıp içerik analizi ile tek tek okunarak kodlanması gereken veriler eklenerek analizi yapılmaktadır.

Nitel araştırmaları yaparken veri indirgemesine gitmek, verilerin analizinde önemli bir unsurdur (Huberman & Miles, 1998). Katılımcı öğretmenlerin doldurmuş oldukları yansıtıcı günlüklerin tümünün raporlaştırılmış fakat ifade ederken temsili olanlar sunulmuştur. Verilerin sunumunda ise kişisel veri gizliliği ve etik kurallar açısından katılımcı öğretmenlerden rumuz olarak isimlendirmeleri istenmiştir.

BULGULAR

Bu çalışma Denizli ve farklı illerde resmi okullarda görev yapmış 30 ortaokul branş öğretmenin katıldığı Kanıt Temelli Uygulamalar ile Kaynaştırma Eğitimi projesine yönelik bakış açısı sunmaktadır. Projenin konaklama, bazı etkinlikleri Denizli ilinde 80.yıl Öğretmenevi ve Senaryo temelli eğitim etkinlikleri de Dentaş Özel Eğitim Uygulama Okulunun(DOÇEM) toplantı salonunda yapılmıştır. Eğitimler; kaynaştırma eğitimi ile ilgili temel bilgilendirme ve kanıt temelli uygulamalar raporlarında yer alan bilimsel dayanaklı özgün yöntemler kısmında yer alan 3 teknik Orff-Schulwerk elementer müzik ve hareket eğitimi, senaryo temelli eğitim ve yardımcı teknolojik materyaller eğitimleri olmak üzere alanında uzman eğitimler tarafından 5 günlük eğitimde 17 etkinlik gerçekleştirilmiştir. Her günün sonunda katılımcı öğretmenlerde yansıtıcı günlüklerini doldurulması istenmiştir. Yapılandırılmış sorular içeren yansıtıcı günlükler, proje ekibi tarafından dijital olarak doküman oluşturulmuştur. Temalar ve alt temalar için ifadeler kategorize edilmiş olup tekrar okumalarla belirlenmeyen ilişkili temalar eklenmiştir Yansıtıcı günlük verileri betimsel ve içerik analizleri sonucunda eğitimin katkıları, özeleştiri ve eğitimin değerlendirmesi temalarına ve alt temalara göre bulgular Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3, Tablo,4 ve Tablo5'te verilmiştir:

Tablo 1. Pazartesi Etkinlikler ile İlgili Görüşler

Görüşler	Frekans	Yüzde
Duygu ifadelerinin çeşitliliği	20	%67
Tanı ve Tanılama durumları	14	%47
Tıbbi ilaç kullanımının önemi	4	%13
Kaynaştırma ve Bütünleştirme farkındalığı	10	%33
Özel gereksinimli birey farkındalığı	15	%50
Kendisindeki Kaynaştırma Eğitimi farkındalığı	12	%40
Eğitimin olumlu görüşü	27	%90
Eğitimin olumsuz görüşü	7	%23

Pazartesi günü etkinliklerden sonra yapılan yansıtıcı günlüklerin analizi yapıldığında (Tablo 1.) yaklaşık %67'sinin duygu adası etkinliğinin etkili olduğu hakkında olumlu görüş belirtmişlerdir. Kendi gelişimlerini artırdığını katılımcı öğretmenlerinin günlüklerinden elde edilen alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir:

'Buz kırma etkinlikleri ile kendimi daha güvende hissettim. Duygularımın düşünce ve davranışlarımla bir bütün olduğunu sözel tanımlardan çok davranışlarımızla tanımlamanın bu bütünlüğün bir kanıtı olduğunu öğrendim.' (K13)

‘Duygu yelpazesinin ne kadar geniş olduğunu bizim ne kadar kısır döngüde olduğumuzu öğrendik.’ (K20)

İçerik analizi yapıldığında diğer katılımcı öğretmenlerle iletişim halinde olmanın gelişimlerine kazandırdığı etkiden de bahsedilmiştir. Bunlardan birkaçı aşağıda verilmiştir:

‘Eğitim sürecinde duyguları, grupla ifade edebilmeniz keyifli olduğu önemliydi.’ (KZeytin)

‘Eğlencenin yanı sıra grup arkadaşlarımla “Ben” ile başlayan cümleleri onları tanımama vesile oldu.’ (KLiat)

Özel gereksinimli bireylerin tanı ve tanılama kısmında katılımcı öğretmenlerinin yaklaşık %47’sinin farkındalık kazandığı görülmektedir. Bu konudaki katılımcı öğretmen görüşleri aşağıda özetlenmiştir:

‘Tanıma ve tanılama araçları nörogelişimsel bozukluklar hakkında genel bilgiler edindim.’ (K13)

‘Özel gereksinimli öğrencilerin tıbbi tanılanmasında nasıl bir yol izlendiğini ve bana öğretmen olarak gönderilen formları doldururken notlar eklememin süreçte yardımcı olacağını önemli olduğunu düşündüm.’ (K20)

‘Yetersizlikleri bulunan öğrencileri tanılanması gerektiğini öğrendim.’ (K057123)

‘Tıbbi tanılama sürecinde öğrencinin ve velinin zamanında öğretmen tarafından yönlendirilmesinin çok önemli olduğunu öğrendim.’ (KÖzeleğitim55)

Psikiyatr Doç. Dr. Ömer BAŞAY’ın yaptığı etkinlik ile ilgili olarak yansıtıcı günlüklerde içerik analizi yapıldığında katılımcı öğretmenler tarafından tıbbi ilaç kullanımının öneminden bahsedilmiştir. Katılımcı öğretmenler daha önceki öğrenmeleri ile karşılaştırma yapmışlardır:

‘Bazı BEP hazırladığımız öğrencilerin ilaç desteğini aldığını, alması gerektiğini öğrendim.’ (KZeytin)

‘Özellikle DEHB ve davranış bozukluklarında kullanılan farklı ilaçların olabileceğini farkettim.’ (Kİsimsiz2dk)

‘Farklı kaynaştırma öğrencileri için gerektiğinde ilaç yardımı olduğunu öğrendim.’ (KSeçil)

‘Psikiyatri boyutunda tıp kavramlarının ya da ilaç isimlerinin öğrenilmesinin daha zor olduğunu anladım.’ (KRhizos)

Kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan etkinlikte kaynaştırma ve bütünleştirme farkındalığının etkililiği incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin %33’ü bu konuda görüş bildirmiştir. Bu görüşler incelendiğinde kaynaştırma ve bütünleştirme ile ilgili öncesinde kavram yanlışlarının olduğu görülmüştür. Bu eğitim ile birlikte farkındalık oluştuğu görülmektedir. Bu konudaki katılımcı öğretmen görüşleri aşağıda özetlenmiştir:

‘Kaynaştırma ve bütünleştirme kavramlarının birbirinden farklı olduğunu öğrendim.’ (K19)

‘Kaynaştırma bütünleştirme kavramlarının içinde hangi öğrenme güçlüklerinin girdiğini öğrendik.’ (KAkin43)

‘Özel gereksinimli bireylerin gerek sınıf ortamında gerek okulda gerekse toplumda ayrıştırılmadan toplumun bir parçası haline getirilmesi için “kaynaştırma” kavramının zamanla yerini “bütünleştirme” kavramına bıraktığını öğrendim.’ (KÖzeleğitim55)

Katılımcı öğretmenlerin yansıtıcı günlüklerinde özel gereksinimli birey farkındalığı incelendiğinde %50’sinin görüş bildirdiği tespit edilmiştir. Özel eğitim ve özel gereksinimli

bireylere karşı kavram yanlışlarının olduğu ve nasıl rehberlik yapacakları konusunda bakış açılarında farkındalık oluştuğu anlaşılmaktadır.

'Yetersizlik nedir ve özel gereksinimli den farkı nedir öğrendim.' (K13)

'Tıbbi tanı ile özel eğitimin birbirinden ne kadar farklı olduğunun farkına vardım.' (K20)

'Özel gereksinimli çocukların sınıf içinde yaşadığı olumsuzluklarla nasıl başedeceğini nasıl rehberlik edeceğimizi öğrendim.' (KArsen)

'Özel öğrenme güçlüğü ve yetersizliği olan öğrencilere bakış açımızı nasıl değiştirip genişletebileceğimizi öğrendim.' (KELif)

'Özel gereksinime ihtiyacı olan çocuklar için kullanılan ifadelerin yanlışlıkları ve süreç içerisindeki değişimini öğrendim.' (KEsenlik-20)

'Özel gereksinimli öğrencilere nasıl yaklaşmamız gerektiğini onları farketmeden incittiğimiz noktaları görebildim.' (Kİsimsiz2dk)

'Özel gereksinimli bireyler için sağlanması gerekenlerden bazılarının göz ardı edildiği bu konudan başvuru yapılması gereken yerleri öğrendim.' (KPisagor)

'Özel gereksinimli öğrenciye karşı bakış açım nasıl olması gerektiğini öğrendim. Önceki bakış açımın yanlış olduğunu gördüm.' (KMuallim42)

Eğitim hakkında kendilerinin gelişimlerini ifade edenler yani özeleştiride bulunanlar katılımcı öğretmenlerin %40'ını oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir:

Duygularımı ifade etmekte zorlandım. Anlatılan her konuda ve verilen her örnek bir öğrencimi anlattı. Eğitim sayesinde ona göre etkinlikler yaptırmaya çalışacağım aldığım eğitimden çok memnunum. (KArsen)

Eksik ve yanlış öğrenmelerim olduğu uygulamaya dönük eksiklikleri fark ettim.(Kyada)

Pek bir zorluk yaşamama rağmen ilkin mesafeli idim. Etkinlik ve sunularla mesafeli ortamın değiştiğini söyleyebilirim. (KLiat)

BEP li öğrencileri sınıfa katmada onların sınıfa kaynaşmalarını ve bunun sonucunda bütünleşmelerini sağlamaya çalıştık. Bunu yaparken çevresel etkilerden dolayı karşılaştığımız zorluklar dikkatimi çekti. (KMeraklı)

Psikiyatri boyutunda tıp kavramlarının ya da ilaç isimlerinin öğrenilmesinin daha zor olduğunu anladım. Her yetersizliğin çok farklı boyutlarda incelenmesi gerekliliği sürecin zorlaşmasına neden oluyor. (KRhizos)

Farklı tanı konmuş özel gereksinimli öğrenciler olduğu için bunlara bu farklılıklara dikkat ederek o öğrenciye nasıl davranmam gerektiği konusunda zorluk yaşıyorum. (KSeçil)

Yetersizliğin öncelikli sebeplerini; hem fizyolojik hem bilişsel yönden değerlendirebilmeyi öğrendik. Bakış açımızı genişlettik. (KELif)

Pazartesi günü sonunda eğitimin değerlendirmeleri incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin %80'inin olumlu olarak beyan bildirdiği görülmüştür. Bunların arasında öğretmenlerin niteliği, proje ekibinin katılımcı öğretmenlerin sorularına karşı duyarlılığı bulunmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin görüşleri aşağıdaki gibi benzer olanlar gruplanarak ifade edilmiştir:

'Harika bir eğitimdi. Her soruma cevap aldım. Teşekkürler.' (K13)

'Eğitim sürecinde proje koordinatörüne ve rehberlere soru sorup hemen cevap almak önemli bir destek teşekkür ederim.' (K19)

'Eğitim sayesinde ona göre etkinlikler yaptırmaya çalışacağım aldığım eğitimden çok memnunum.' (KArSen)

'Ekip olmanın birden fazla düşüncenin problemi çözmede daha çok katkı sağladığını gördüm.' (KMMD)

'Eğitim paydaşlarının ne zaman hangi etkinliğin yapılacağını özellikle belirtmeleri oldukça etkili idi.' (KLiat)

'Proje sorumluları çok ilgiliydi. Katılımcılarla ve proje sorumluları ile iletişimde zorlanacağımı düşünüyordum ama yapılan etkinliklerle güzel bir ortam oluştu. Teşekkür ederim.' (KMary)

'Eğitim sürecinde karşılaştığımız zorluklar karşısında uzman ve eğitimci hocalarımızın zorlukları aşmamızda bize rehber olmaları etkinliğin beklenen amaca ulaşmasında daha verimli oldu.' (KÖzeleğitim55)

'Eğitimleri veren arkadaşların alanlarında uzman olmasıyla konuya hakimiyet sağlamaları sürecin daha verimli geçmesini sağlıyor.' (KRhizos)

Pazartesi günü sonunda eğitimin değerlendirmeleri incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin yaklaşık %23'inin olumsuz beyanda bulunduğu görülmüştür. Bunların arasında teknik ve ders süreci sorunları ifade edilmiştir. Katılımcı öğretmenlerin görüşleri aşağıdaki gibi benzer olanlar gruplanarak ifade edilmiştir:

'Sunuların okunmasında zorluklar yaşadım. Onun dışında herhangi bir zorluk yaşamadım.' (K13)

'Özel gereksinimli bireyleri tanılamaya yönelik yapılan çalışmalar anlatırken süre kısıtlamasından dolayı içeriğim sınırlı geldiğini düşünüyorum.' (KPisagor)

'Eğitim sürecinde hocalarımızın engin bilgi ve deneyimlerinden faydalanmak isterken aralıksız ve uzun devam eden konuşmalardan bir süre sonra koptuğumuzu farkettim.' (Krenat)

'Öğleden sonra biraz doğrudan öğretime dönünce bir süreden sonra sıkılmalar başladı.' (KAKin43)

Katılımcı öğretmenlerin olumlu veya olumsuz görüşleri değerlendirirken 2 katılımcı öğretmen görüş belirtmek istemezken 1 katılımcı öğretmen destek kısmını yanlış anlayıp bununla ilgili desteğe ihtiyacı olmadığını belirtmiştir.

Tablo 2. Salı Etkinlikleri ile İlgili Görüşler

Görüşler	Frekans	Yüzde
BEP Hazırlama	28	%97
Kaba Değerlendirme Formu Doldurma	25	%86
Rehberlik Araştırma Merkezine Yönlendirme	3	%10
Kaynaştırma Eğitimi Süreci	17	%59
Kendisindeki Kaynaştırma Eğitimi farkındalığı	10	%34

Eğitimin olumlu görüşü	27	%93
Eğitimin olumsuz görüşü	2	%7

Salı günü etkinliklerden sonra 29 katılımcı öğretmenin yansıtıcı günlüklerinin analizi (Tablo 2) yapılmıştır. Bu analizler sonucunda BEP hazırlama konusunda alınan eğitim ile ilgili olarak katılımcı öğretmenleri %97'si katkıda bulunduğu benzer görüşlerde bulunmuşlardır:

'BEP planlarında kazanımları alt kazanımlara ayırmalı ve hepsini değerlendirmeliyiz.' (K13)

'Kaynaştırma Eğitimi Konusunda Avrupada en iyi ülke Türkiye olduğunu Kaynaştırma eğitiminin tarihi 1800 lü yıllara dayansa da 2006 yılına kadar hep bir belirsizlik yaşadı. Yaşam becerileri kazandırma adına kaba değerlendirme formu ve BEP adım adım nasıl oluşturulacağını öğrendim.' (KSeçil)

Katılımcı öğretmenlerin kaynaştırma öğrencileri için kaba değerlendirme formunda eksiklikleri olduğu ve eğitim sonunda %83'ü yansıtıcı günlüklerine benzer görüş bildirmişlerdir:

'Ölçüt bağımlı ölçü aracından faydalanarak bir kazanım kazanma oranını belirleyip ona göre devam etmeliyiz.' (K13)

'Değerlendirme yaparken becerileri nasıl ölçeceğimize dair yapılan Kaba değerlendirme formlarını öğrendik.' (K19)

'Kaba değerlendirme formu, Değerlendirmede gözlenebilir davranışlara bakmamız gerektiğini öğrendim.' (Karsen)

Bununla birlikte içerik analizi yapıldığında RAM birimine yönlendirme konusunda katılımcı öğretmenlerin %10 'unun süreçler konusunda etkili olduğu ifadelerinde yer verilmiştir:

'RAM'a yönlendirme aşamalarını öğrendim.' (KElif)

'Özel gereksinimli bireylerin tanılama yönlendirme tıbbi tanı... süreçlerinin hangi sırayla ve nasıl olması gerektiğini öğrendik.' (KÖzeleğitim55)

'RAM'a yönlendirme süreçlerinin aşamalarını kaynaştırma eğitimi BEP hazırlama aşamalarını örnek bir plan görme fırsatım oldu.' (KSeçil)

Kaynaştırma Eğitimi Süreci ile katılımcı öğretmenlerin %59'u yansıtıcı günlüklerinde yer vermiştir. Benzer görüşler aşağıda ifade edilmiştir:

'Özel eğitim basamakları ve bu her adımda nelere dikkat etmem gerektiğini öğrendim.' (K13)

'Destek eğitim hizmetlerini tarihçesi hakkında bilgi edindim. Tıbbi eğitsel değerlendirmeler hakkında bilgim arttı.' (K19)

Katılımcı öğretmenlerin %34'ü salı günü aldıkları eğitim etkililiği hakkında özeleştiride bulunmuşlardır. Katılımcı öğretmenlerin görüşleri benzer şekilde olanlar belirtilmiştir:

'Özel gereksinimli öğrencinin sınıfa nasıl adapte olacağı hakkında zorluk yaşayacağımı düşünüyorum.' (Karsen)

'BEP hazırlarken önce doğru bildiğim yanlışların olduğunu ve bu şemaları yenileriyle değiştirmekte biraz zorlandım.' (KFatih48300)

'Farklı uygulamalar yapılmış, eksik ve bilmediğim durumlar ile karşılaştım.' (Kyada)

'Normal eğitimde bulunan sıkıntılı ve zorlu durumları aşamadığımız için özel eğitime yönelme imkanımızın az olması.' (KKaramsar)

'Ölçüt bağlı ölçü arasındaki kazanımlara bir öğrenci gözüyle bakarak cevaplandırmada zorlandım.' (KÖzeleğitim55)

'Bir eyleme ilişkin atılması gereken adımları en basit haliyle aktarmakta detaylarda gözden kaçırdıklarım oldu.' (KPisagor)

'Eğitim sürecinde kaba değerlendirme formunu doldururken zorlandım. Daha sonra eğitim tartışmalarına odaklanırken kafamda birkaç soru işareti belirdi.' (KRabia94)

'BEP hazırlamanın zor ve uzun bir süreç olduğunu düşünüyorum.' (KRhizos)

'Bu eğitim sayesinde nasıl bir BEP planı hazırlayacağımızı öğrendim.' (KMeraklı)

'Değerlendirme esnasında öğrencinin beceriyi bilgiyi ne ölçüde nasıl yaptığını açıklamamız gerektiğini öğrendim.' (KMMD)

Eğitimi olumlu olarak değerlendirenler katılımcıların %93'ünün oluşturmuştur. Bunlar aşağıdaki gibi benzer olanların kısıtlama getirerek ifade edilmiştir.

'Eğitim süreci gerçekten çok bilgilendirici öğretici ve keyifli geçiyor teşekkürler.' (KYakamoz)

'Hocalarımız her anlamda destek oldular, verdikleri örneklerle aldığımız bilgileri somutlaştırmamızı kolaylaştırdılar.' (K15)

'Eğitimi veren ve planlayanlar her türlü soruma anında dönüt verdiler Teşekkür ederim.' (KAkin43)

'Aklımızdaki soru işaretleri yanıtlandı. BEP aşamalarının örneklerle somutlaştırılması oldukça iyiydi.' (KLiat)

'Hocalarımızdan aldığımız destekler gerçekten yararlı ve faydalı oldu. Bu eğitim sayesinde nasıl bir BEP planı hazırlayacağımızı öğrendim. Teşekkür ederim.' (KMeraklı)

'Bazı kavramların destek özel eğitim, bütünleştirme anlamlandırılmasında soru cevaplarla ve örnek olaylarla destek aldık.' (KÖzeleğitim55)

'Akademisyenlerin alanlarına hakim olması sürecin bize katkısını daha da artırıyor. BEP hazırlamanın daha kolay olmasını sağlayacak.' (KRhizos)

'Projedeki görevli arkadaşlarımız oldukça ilgili ve nazikler.' (KZeytin)

Eğitimi olumsuz yönlerini değerlendirenler katılımcıların %7'sini oluşturmuştur. Bunlar aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

'Uzun süre hareketsiz kaldığımdan dikkatimi toparlamakta zorlandım.' (KEsenlik-20)

'Eğitim sürecinin aralıksız ve uzun sürmesi bir süreden sonra kopmalara neden olmuştur.' (Krenat)

Tablo 3. Çarşamba Etkinlikleri ile İlgili Görüşler

Görüşler	Frekans	Yüzde
DEHB Otizm Spektrum Bozukluğu olan bireylerle İlgili Bilgilendirme	15	%60
Senaryo Temelli Eğitim	24	%96
Kendisindeki Kaynaştırma Eğitimi farkındalığı	10	%40

Eğitimin olumlu görüşü	24	%96
Eğitimin olumsuz görüşü	3	%12

Çarşamba günü etkinliklerden sonra yapılan yansıtıcı günlüklerin analizi (Tablo 3) yapıldığında DEHB ve Otizm Spektrum Bozukluğu olan bireylerle İlgili Bilgilendirme hakkında katılımcı öğretmenlerin %60'ını oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir.

'Otizm ve DEHB durumunda nasıl davranacağımı, DOÇEV i ziyaret ettik.' (KÇınar)

'Otizm ve DEHB tanısı konmuş ya da belirtilerini gösteren öğrencilere nasıl yaklaşmam gerektiğini öğrendim.' (Kİsimsiz2dk)

'Otizm ve Davranış bozukluğu ile ilgili ilgili farkındalığımız gelişti.' (KMary)

'Otizm ve DEHB tanısı olan öğrencilerin öğrenim gördükleri uygulama okullarında yapılan faaliyetleri gözlemledik.' (KÖzeleğitim55)

'Tourette sendromu diye bir hastalığın olduğunu ve otizmliler öğrencilere ya da kişilere karşı nasıl davranmamız gerektiğini senaryo temelli öğrendim.' (KUçmağ)

'Eğitim sürecinde otizm, DEHB olan bireylerin özellikleri ile alakalı geniş bilgiler ve örneklerle çok iyi bir eğitim oldu.' (KZeytin)

Senaryo Temelli Eğitim hakkında katılımcı öğretmenlerin %96'sını oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir.

'Sınıf ortamında karşılaşılabileceğimiz tüm durumları tahmin edip, planlayıp, uygulamanın kıymetini öğrendim. DEHB'li ve OTİZM'li öğrencilerin sınıf ortamındaki genel davranışları hakkında senaryo üzerinden bilgi aldım.' (K13)

'Senaryo oluşturma ilkeleri ve teknikleri, uygulamalar son derece gerçekçiydi. Doğru tepki nasıl verilir konusu önemliydi.' (K15)

'Senaryo temelli eğitimiyle öğrenciye odaklanarak problem davranışların çözümünde nelere dikkat edilmeli, problem ile baş etme yollarının neler olduğunu öğrendim.' (K19)

'Senaryo temelli kaynaştırma eğitimi adımlarını, senaryo yazılmasını ve senaryo değerlendirme rubriğinin içeriğini öğrendim.' (K2525)

'Senaryo temelli eğitimle günlük hayatta sınıf ortamında karşılaştığımız durumları değerlendirme fırsatımız oldu. Alternatif çözüm önerileri farklı bakış açılarının farklı yaklaşımlar sergilemeyi öğrendik.' (KElif)

'Bugüne kadar özel gereksinimli öğrencilerimle hiçbir sıkıntı yaşamadım. Ama senaryoda o an ile karşı karşıya kalmak iyi bir tecrübe oldu. Senaryolar iyiydi.' (KKaramsar)

Eğitim hakkında kendilerinin gelişimlerini ifade edenler yani özeleştiride bulunanlar katılımcı öğretmenlerin %40'ını oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir

'Senaryo yazımında gerçek durum problemi hazırlamakta zorlandım.' (K2525)

'Senaryo yazarken konunun bir derinliği olsun diye çabalarken en sonunda zamanı verimli kullanmadığımız için iyi bir senaryo ortaya çıkaramadık.' (KEsenlik-20)

'Sanırım en zoru ebeveyn olarak hatalarımı kabul etmem oldu. Tabiki de öğretmenlik hayatımda da yaptığım zorlukları kabul edip değiştirebilmeyi benimsemeye sürecim.' (Kİsimsiz5dk)

'Senaryo yazımında öğrenciye yönelik özellikler detaylı vermek zor oldu.' (KPisagor)

'Senaryo yazarken otizmlili yada DEHAB olan kişilerin yerine kendimi koyup düşünme aşamasında onların hayatlarının zorluğunun farkında olduğumda zorlandım.' (KUçmağ)

'Hiç bilmediğim konularda doğru tepkilerim neler olabiliyor, duruma göre davranış geliştirmek, doğru sesi, doğru tepkiyi bulabilmekte zorlandım.' (KYada)

Eğitimin olumlu görüşü hakkında katılımcı öğretmenlerin %96'sını oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir

'Özel gereksinimli bir öğrenci ile karşılaştığımda çaresiz kaldığım birkaç süreç oldu. En azından soğukkanlı kalıp süreci nasıl değerlendireceğimi biliyorum. Farkındalık oluşturmak çok güzel Farkındalığa ortak olmak çok mühim. Bu güzel oluşuma dahil olduğum için çok mutluyum. Her şey için bütün ekibe çok teşekkür ederim.' (KKaramsar)

'Merak ettiğim her şeyi gönül rahatlığı ile sordum, cevapları tatmin ediciydi.' (K13)

'Rehberlerin ve proje koordinatörü hocamızın destekleri için teşekkür ederim. Eğitime başladığımız ilk gün açılan pencere var. Her gün hayatıma yeni bir pencere açıyorum.' (K20)

'Eğitmenler merak ettiğim konulara değindi. Daha sonrasında kullanabileceğim kaynaklar hakkında bilgi aldım.' (K2525)

'Eğitmenlerimizin tecrübeleri ile bire bir günlük yaşamda yaşadıkları örnekler üzerinden bilgileri aktarmaları verimli oldu.' (KEsenlik-20)

'Eğitim esnasında yarattığımız senaryoların değerlendirilmesi, sunum yapan hocamızın her sorumuzu cevaplandırması harikaydı.' (KLiat)

'Senaryo yazımı için verilen süreniz az olduğunu söylediğimde ek süre tanındı.' (KMary)

Eğitimin olumsuz görüşü hakkında katılımcı öğretmenlerin %12'sini oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir

'Eğitim süresince zorluklar ile karşılaşmıyorum. Ancak salon dışında yönergeler verilirken anlaşılabilir. Bunların herkes tarafından duyulduğundan emin olduktan sonra hareket edilmesi kolaylık sağlayabilir.' (K19)

'Senaryo temelli öğretim modelini Türkçe eğitimine nasıl uyarlayabilirim; hala düşünüyorum.' (KLiat)

'Senaryo yazımı için verilen süreyi yetersiz buldum.' (KMary)

Tablo 4. Perşembe Etkinlikleri ile İlgili Görüşler

Görüşler	Frekans	Yüzde
Orff Eğitimi İlgili Bilgilendirme	23	%88
Müfredat Uyarlamaları	10	%38
Kendisindeki Kaynaştırma Eğitimi farkındalığı	19	%73
Eğitimin olumlu görüşü	24	%92

Perşembe günü etkinliklerden sonra yapılan yansıtıcı günlüklerin analizi (Tablo 4) yapıldığında Orff Eğitimi İlgili Bilgilendirme hakkında katılımcı öğretmenlerin %88'ini oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir.

'Birçok etkinliğin müzikle verilebileceğini, müziği kullanarak öğretmen öğrenciyle birlikte bir şeyler üretebileceğini, üretim yaparken önlerine çıkan engellerin problemleri birlikte çözebileceğini, bunları yaparken tipik gelişim gösteren öğrencilerimizle özel gereksinimli çocuklarımızın güzel bir uyum yakalayabileceğini, müzik sayesinde öğrencilerimizin daha kolay ve eğlenerek öğrenebileceklerini öğrendim.' (K20)

'Orff elementer müzik ile hareket ilişkisi eğitiminde, müziği duyabilmeyi, ve buna uygun hareket edebilmeyi öğrendim.' (K2525)

'Bugün müzik ve ritimle derslerin ne kadar eğlenceli olabileceğini öğrendim. Müzikle derste dans ederken çok eğlendim. Pekiştireçlerin önemini öğrendim. Birkaç tane okumam gereken kitap ismi öğrendim.' (KÇınar)

'Oyun ile öğrenme, bedenimizi kullanarak eğitimi destekleme, işbirliği öğrenme ile neler yapılabileceğini öğrendim.' (KÇınar)

'Müzik, hareket ve ritim ile yeteneklerimizin farkına vardık.' (Krenat)

Katılımcı öğretmenlerin yansıtıcı günlüklerinde içerik analizi yapıldığında müfredat uyarlaması ile ilgili görüşlerine yer vermişlerdir. Bunlar;

'Canan hoca ile müfredat uyarlamaya dair örneklerin üzerinden geçerek gerekli hatırlamaları yapmış oldum.' (K19)

'Müfredat uyarlaması ile öğretim yöntemlerine nasıl zenginlik katabileceğimi böylece olumlu sınıf ortamını nasıl oluşturabileceğimizi sınıf yönetiminde zorluk yaşanan sınıflarda neler yapabiliriz, nasıl uyarlamalar yapabiliriz. Tüm bu yaptıklarımızın tüm öğrenciler için farklılaştırma yaptığımızı öğrendim.' (K20)

'Müfredat uyarlamaları ile her çocuğa dokunabileceğimizi öğrendim.' (KLiat)

'Canan hocamızla müfredatın uyarlanması konusunu detaylı bir şekilde öğrendik. Verimli bir eğitimdi.' (KZeytin)

'Kaynaştırma ortamlarında müfredatların nasıl olması gerektiğini ve kullanılan yardımcı materyaller hakkında bilgi sahibi oldum.' (KRhizos)

Eğitim hakkında kendilerinin gelişimlerini ifade edenler yani özeleştiride bulunanlar katılımcı öğretmenlerin %40'ını oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir

'Müzik ile hareket ilişkisi kurmayı, doğayı hissetmeyi öğrendim. Öğrencilerdeki müzik ile hareketin duygularını ortaya çıkarıp derslere nasıl entegre edebileceğimi öğrendim.' (K13)

'Orff yönteminin müzik ve ritim öğrenme alanında kullanabilmek için yeni yollar fikirler keşfettim.' (K19)

'Bedenimizin ve sesimizin farkına vardık. Günlük hayatta ne kadar az kullandığımızı farkettik. Daha önce deneyimlemediğimiz yöntemler olduğu için başlangıçta zorlandık. Şaşkınlık çekingenlik gibi duygular oluştu.' (KElif)

'Her durumu sesler ile konuşmak ile çözmek zorunda değiliz. İşaretler hareketler ile yönlendirebiliriz. Ritimleri başta yapamayız diye düşünüyoruz. Fakat hissederek ve dikkat verildiğinde çok eğlenceli bir şekilde örüntüler aktarılabilir.' (KEsenlik-20)

'Eğitim sürecinde sınıf içindeki hakimiyeti, sessizliği sağlama noktasında neler yapabilirim bunu öğrendim. Öğrencinin her olumlu anında pekiştireç vermemiz gerektiğini öğrendim. Müzik ritim çalışmalarında ciddi zorluklar yaşadım. Yetişkin olarak müziğe ve ritme uyma aşamasında çok çekingen kaldığımı farkettim. Kısa sürede yaratıcı şeyler bulmada zorlandım.' (KRabia94)

'Müzik, hareket ve ritim ile yeteneklerimizin farkına vardık.' (Krenat)

'Eğitim sürecinde pek çok şeyin farkına vardım. Örneğin herhangi bir materyal bulamadığımda aslında her şeyin (beden taş yaprak...)materyal olarak kullanabildiği, seslerin çok önemli olduğu gibi.' (KYakamoz)

'Orff ve sembolik müzik eğitiminin müfredatta nasıl uygulayabileceğimizi öğrendim. Ritimler ile derse uyum sağlayabilmenin kolaylığını öğrendim. Normal çocuklar ve down sendromlu kitaplarının normal gelişim gösteren öğrencilerimde farklılık yaratabileceğini öğrendim.' (Kİsimsiz2dk)

'Orff yönteminin kaynaştırma eğitiminde ne denli yararlı olabileceğini, ritimsel oyunların hem kaynaştırma hem de tipik öğrenciler için önemli ve yararlı olabileceğini, müfredat uyarlamaları ile her çocuğa dokunabileceğimizi öğrendim.' (KLiat)

'İşbirlikçi çalışmada senkron sorunu yaşadım.' (KArsen)

'Kendi alan derslerine uyarlamak, her sınıf düzeyine indirgemekte zorlanacağımı düşünüyorum.' (KKaramsar)

'Drama etkinliklerini kendi alanıma indirgemekte zorlandım.' (KMMD)

Eğitimin olumlu görüşü hakkında katılımcı öğretmenlerin %96'sını oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir

'Muhteşem Ar-ge ekibi ve eğitimlerimiz her konuda destek oldular. Herşey için teşekkür ederim.' (K13)

'4. günün yoğun bir program olduğunu biliyorduk. Buna rağmen herhangi bir zorluk yaşamadım.' (K19)

'Herhangi bir zorluk yaşamadım. Aksine Berna Hocam ve Canan Hocam dan o kadar çok şey kattım ki kendime, bazı şeyleri yeniden hatırladım. Yaptıklarımızın isimlendiremediklerimizin farkına vardım. Hem eğitim veren hem proje ekibinde bulunan tüm hocalarımıza çok teşekkür ediyorum. İyi ki gelmişim.' (K20)

'Başlangıçta bir tedirginlik vardı yapabilir miyim gruba uyar mıyım diye. Çok eğlenceli geçti.' (KEsenlik-20)

'Ritme ayak uydurmada ama çok keyif aldım. Çok zorlanmadım somut tavsiyeler kolaylaştırıcı oldu.' (KYada)

'Başlangıçta hiç anlamadım Hocanın yönergeleri ile hiç konuşmadan anlaşabildiğimizi gördüm. Hoca etkinlik sürecinde olumlu destekleriyle sorularıma cevap verdi.' (K2525)

'İlk defa eğitim sürecinde bedenimizi kullanabileceğimizi öğrendim. Etkili bir yöntem olduğunu düşünüyorum. Eğitimden çok memnun kaldım.' (KArsen)

'Alanda uzman bireylerden aldığımız engin bilgiler şahaneydi.' (KKaramsar)

'Eğitmenlerin her sorumuzu cevaplandırmaları, dönütler vermeleri oldukça hoştu. Eğitmenler son derece samimi idi.' (KLiat)

'Eğitmenlerimizden derslerde farklı uygulama konusunda yardımlar aldık.' (KMMD)

'Materyal zenginliği eğitimimize katkı sağlamıştı. Emek veren hocalarımıza teşekkür ederiz.' (KPisagor)

'Eğitim süresi boyunca tam destek hep destek!' (KYakamoz)

Eğitimin olumsuz görüşü hakkında katılımcı öğretmenlerin %12'sini oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir.

'Bahçedeki etkinlikteki fiziksel koşullar biraz zorluk çıkardı.' (K13)

'Fiziki etkinlikler içerdiği için yoğun olduğundan biraz yoruldum.' (K2525)

'Eğitim sürecinde yetişkinler arasında pekte rahat olamadığımı söyleyebilirim. Zira yetişkin dediğimiz insanların ön planda olma hevesleri, ön plana çıkma istekleri ve ben buradayım izlenimini yaratmak için yüksek ses konuşmaları beni oldukça rahatsız etti.' (KLiat)

'Dışarıda yapılan etkinliklerde hava biraz soğuktu. Etkinlikleri sınıfta nasıl kullanabileceğim konusunda hala kafamda soru işaretleri var. Hareketini seç gibi etkinlikleri yaparken zorlandım.' (KMary)

'Bahçedeki etkinliklerde zaman zaman kopmalar yaşadım.' (Kmbly)

'Hayvan sesi taklit etmek, hava koşulları, fiziki yorgunluk bazı aktivitelerin uzun sürmesi açık havada yapılan eğitim sonrası toplantı odasındaki hocamıza karşı yorgun görünmemiz yüzünden mahcup olma sorunu oldu.' (KPisagor)

'Yapılan uygulama ilköğretim ve okul öncesi düzeyinde olması nedeniyle bunun ortaokul seviyesine uygun olmamasıdır.' (KRhizos)

Tablo 5. Cuma Etkinlikleri ile İlgili Görüşler

Görüşler	Frekans	Yüzde
Yardımcı Teknolojiler	25	%93
Kanıt Temelli Uygulamalar	5	%19
Kendisindeki Kaynaştırma Eğitimi farkındalığı	7	%26
Eğitimin olumlu görüşü	26	%96
Eğitimin olumsuz görüşü	4	%15

Cuma günü etkinliklerden sonra yapılan yansıtıcı günlüklerin analizi (Tablo 5) yapıldığında Yardımcı teknolojiler ile İlgili Bilgilendirme hakkında katılımcı öğretmenlerin yaklaşık %93'sını oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir.

'Yardımcı teknolojiler nedir ve özel gereksinimli bireyler için tasarlanan ve kullanılan yardımcı teknolojiler nelerdir, ne zaman nasıl kullanabileceğimi öğrendim. Yardımcı teknoloji uygulamaları süreçlerini öğrendim.' (K13)

'Özel gereksinimli öğrenciler için kullanabileceğimiz yardımcı teknolojik materyalleri ve web2 araçlarını öğrendik.' (KArsen)

'Bugün kaynaştırma öğrencilerime ve tipik öğrencilerime öğretim yaparken yardımcı teknolojileri nasıl entegre edebirim bunu öğrendim.' (KRabia94)

Kanıt temelli uygulamalar ile İlgili Bilgilendirme hakkında katılımcı öğretmenlerin %19'unu oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir.

'Müzik ritim ile hareket terapisi, Kaynaştırma ortamlarında karşılaşılabilecek zorluklar, Kanıt temelli uygulamaları öğrendik.' (KMary)

'Kanıt temelli uygulamalarla özel gereksinimli bireylerin öğrenme öğretme sürecini nasıl daha etkili ve verimli hale getirebileceğimi öğrendim.' (KÖzeleğitim55)

Eğitim hakkında kendilerinin gelişimlerini ifade edenler yani özeleştiride bulunanlar katılımcı öğretmenlerin %26'sını oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir.

'Eğitimde kullanılan yardımcı teknolojiler hakkında bilgi sahibi olmak kendimi daha donanımlı hissettirdi.' (K19)

'Teknolojinin bu denli önemli olduğu bir çağda eksikliklerimizi görme şansı elde ettik.' (KLiat)

'Yardımcı eğitim teknolojilerinin kullanımının aslında daha kolay öğrenme ortamlarını oluşturduğunu öğrendim.' (KYakamoz)

'Eğitim çok iyiydi fakat okulumda bu alt yapının olmaması beni zorlayacak.' (KArsen)

'Teknoloji uygulamalarının çoğunu bilmiyor olmam kullanma yetersizliğim, yeterli donanıma sahip olmadığımı farketmem.' (KYada)

Eğitimin olumlu görüşü hakkında katılımcı öğretmenlerin %96'sını oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir.

'Yardımcı kaynakların ve derslerde kullanılacak web 2 araçlarını uygulama yöntemlerini öğrenmiş oldum. Bunları en kısa sürede kendilerinde yetiştirip uygulamaya dökmek istiyorum.' (KEsenlik-20)

'Özellikle fen bilimleri öğretmeni olarak alanıma çok güzel katkıları oldu. web2.0 araçlarının zaten kullanıyordum ama bilmediğim araçları da öğrendim. En önemlisi bu yardımcı teknolojik materyallerin özel eğitimde nasıl kullanılabileceğini öğrendim.' (Kİsimsiz2dk)

'Teşekkür ederim zorluk ile karşılaşmamıza fırsat verilmiyor.' (K19)

'Tüm proje ekibine ve bizi bir adım daha ileri gitmemize benim bilgi duvarıma, bir tuğla daha koydum. Farkındalıklarım arttı.' (K20)

'Eğitmenler konu hakkında oldukça donanımlıydı. Bu yüzden kafamdaki sorulara cevap buldum.' (K2525)

'Eğitimin materyaller ile desteklenmesinden dolayı eğitimden çok memnun kaldım.' (KArsen)

'Ders esnasında kullanabileceğimiz yöntemlerin en iyi şekilde aktarımı gerçekleştirildi. Katkılarından dolayı hocalarımıza teşekkür ediyorum.' (KElif)

'Eğitmen ve uzman personellerimiz eğitimler sırasında basit ve orta düzey yardımcı teknoloji materyal örneklerini birebir görmemizi ve dokunmamızı sağladılar.' (KÖzeleğitim55)

'Eğitim veren hocalarımızın uygulamaya dönük örnekleri, nokta atışı verdikleri somut örnekler kolaylaştırıcı ve destek oldu.' (KYada)

Eğitimin olumsuz görüşü hakkında katılımcı öğretmenlerin %15'ini oluşturmuştur. Bunlardan benzer olanlar gruplanarak örneklendirme yapılarak aşağıda ifade edilmiştir.

'Uygulamaların çoğunun dilinin İngilizce olması programların kullanımını zorlaştırıyor.' (KEsenlik-20)

'Eğitim sürecinde kullanabileceğimiz materyallerin günlük hayatta edinimi ve kullanımı noktasında bir takım zorlukların olabileceğini düşünüyorum.' (KFatih48300)

'Zorluklardan ziyade teknolojik açıdan uygulamaları görmek için mekânda elektronik internet desteği olabilirdi.' (KLiat)

SONUÇ

Kaynaştırma eğitimi uygulamalarının yüksek kalitede olabilmesi için özel gereksinimli çocukların hem sınıf ortamlarında hem de topluma fiziksel ve sosyal entegrasyonunu teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu sayede özel gereksinimli çocuklar toplumun bir üyesi olarak aidiyet duygusu geliştirebilir ve normal gelişim gösteren akranlarıyla olumlu ilişkiler kurabilirler. Projenin amaçlarıyla benzer görüştedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda; ortaokul öğretmenlerin farklı etkinliklerle zenginleştirilmiş eğitim ortamlarında kazandıkları öğrenme deneyimlerinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili bilgi düzeylerini artırdığı; kanıt temelli uygulamaları kaynaştırma eğitimine entegre edilmesi konusunda farkındalık kazandırdığı; etkinlikleri yaparak-yaşayarak öğrenmekten memnun oldukları; bu sayede kaynaştırma eğitime yönelik olumlu bir bakış açısı geliştirdikleri, derslerde öğrendikleri konuları ile kendi branşları arasında bağlantı kurmaya başladıkları görülmüştür. Araştırma sonuçlarının çalışmanın yapıldığı spesifik eğitimlere ve katılımcılara özgü oluşu bulguların başka durumlara yönlendirilmesini zorlaştırmakla beraber bu çalışmanın yansıtıcı düşünme deneyimleri benzer durumlara uygulanabilir düzeydedir. Ayrıca, kaynaştırma öğrencisinin başarılı olabilmesi için sunuş yoluyla eğitimin yanında çağdaş yöntem ve tekniklerle ders işlenmesi gerekliliğinin farkındalığı olduğu belirlenmiştir. Proje ile özel gereksinimli bireylere yönelik çağrı kapsamındaki konularda destek sağlayarak toplumla bütünleşmelerinin kolaylaştırılmasına, özel gereksinimli bireyler ve hizmet sunan kişiler arasında bilimsel yöntemlerin yaygınlaştırılmasına destek sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

Akçamete, G. (2012). Özel eğitim (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

Baykoç Dönmez, N. (2015). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim (3. Baskı.) Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

Chen, J., Lin, T.-J., Justice, L., & Sawyer, B. (2017). The social networks of children with and without disabilities in early childhood special education classrooms. Journal of Autism and Developmental Disorders. doi: /10.1007/s10803-017-3272-4

Creswell, J. W. (2003). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Duban, N. & Yelken, T.Y. (2010). Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri ve yansıtıcı öğretmen özellikleriyle ilgili görüşleri. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(2), 343-360.

- Eripek, S. (2007). Özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1-21.
- MEB. (2018). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Erişim tarihi:10.04.2022
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeli_07072018.pdf.
- Huberman, A. M. & Miles, M. B. (1998). Data Management and Analysis Methods, in N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (ed), *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*,(179-210), London: Sage Publication.
- Jones, V. (2007). 'I felt like I did something good'-the impact on mainstream pupils of a peer tutoring programme for children with autism. *British Journal of Special Education*, 34(1), 3-9.
- Koç, C. & Yıldız, H. (2012). Öğretmenlik uygulamasının yansıtıcıları: Günlükler. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 223-236.
- Öztürk, S. (2006). İşitme, görme ve ortopedik engelli ilköğretim öğrencilerinin benlik kavramlarının özel eğitim okullarına veya kaynaştırma eğitimine devam etme durumlarına göre incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara
- Sucuoğlu, B. & Kargın, T. (2008). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları. Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK). (2022a). Bilim ve Teknoloji Dolu Bir Yıl. Erişim adresi: Retrieved from <https://www.tubitak.gov.tr/tr/haber/bilim-ve-teknolojiyle-dolu-bir-yil-2022>. Erişim tarihi:10.12.2022.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK). (2022b). TÜBİTAK 4008 çağrı metni. Erişim adresi: https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/27070/tubitak_4008_cagri_metni.pdf. Erişim tarihi:11.05.2022
- Yazıcıoğlu, T. (2018). Kaynaştırma uygulamalarının tarihsel süreci ve Türkiye'de uygulanan kaynaştırma modelleri, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Dergisi*, 8(1), 92 -- 110. doi:10.30783/nevsosbilen.420028.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Klavina, A., Jerlinder, K., Kristén, L., Hammar, L., & Soulie, T. (2014). Cooperative oriented learning in inclusive physical education. *European Journal of Special Needs Education*, 29(2), 119-134.

PLANNING OF TUBITAK 4004-PRODUCT ORIENTED DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL TEACHER COMPETENCIES ON MATHEMATICS EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD PROJECT

TÜBİTAK 4004-ERKEN ÇOCUKLUK MATEMATİK ÖĞRETİMİNDE ÖĞRETMEN YETERLİLİKLERİNİN ÜRÜN ODAKLI GELİŞTİRİLMESİ PROJESİNİN PLANLAMASI

**Hatice TOZAK¹, Zühal TİĞRE AKÇAY², Yasemin ÖZBEK³,
Çağlar AKÇAY⁴, Yasin TEMEL⁵**

**¹ Dr., Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Hizmetleri, Ar-Ge Birim
0000-0003-1383-0276**

**² Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Hizmetleri, Ar-Ge Birim
0000-0001-6518-3803**

**³Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Hizmetleri, Ar-Ge Birim
0009-0004-8749-4783**

**⁴Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Hizmetleri, Ar-Ge Birim
0000-0002-0948-6903**

⁵ Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Hizmetleri, 0000-0002-2308-1718

312

Özet

Yaşadığımız bu yüzyılda teknolojinin ve yaşam kalitesinin hızlı bir şekilde artış göstermesi eğitim ve bilginin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu açıdan bakıldığında günlük yaşam problemleri ile bire-bir ilişkili olan matematik eğitimi ve matematik öğreniminin bir zorunluluk haline dönüştüğü görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı matematik seferberliği ile TÜBİTAK 4004- Bilim ve Toplum Destekleme Programları Matematik Özel Çağrısı kapsamında Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen Erken Çocukluk Matematik Öğretiminde Öğretmen Yeterliliklerinin Ürün Odaklı Geliştirilmesi projesinin planlama sürecini ele almaktadır. Alan yazın taramasından elde edilen bilgiler ışığında erken çocukluk döneminde matematik eğitiminin üzerinde planlanması gereken bir çalışma alanı olduğuna karar verilmiştir. Bununla birlikte 2022/2023 Eğitim-öğretim yılında Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü Ar-Ge Birimi tarafından okul öncesi öğretmenlerine durum tespiti anketi uygulanarak okul öncesi matematik kazanımları ve yöntemleri hakkında veriler elde edilmiştir.

Alanyazın taraması ve elde edilen verilerin analizleri sonucunda Denizli ve farklı bölgelerden 28 okul öncesi öğretmenin katılımıyla, ürün odaklı etkinliklerle desteklenmiş, fraktal geometri ile doğada matematik, oyun ve oyunlaştırma, tasarım odaklı mühendislik ve matematik uygulamaları, öyküleme ile problem oluşturma gibi yöntemlerinden oluşan altı günlük eğitim programını içeren alanında uzman eğitimciler tarafından etkinlikler planlanmıştır. Bu etkinlikler sonunda okul öncesi öğretmenlerinin pedagojik ve matematik alan bilgisi anlamında öğrenci özelliklerini tanıyan, buna uygun yöntem ve etkinlikler kullanan, matematik ve diğer

alanlarda yenilikçi öğretmenler olarak görevlerine devam etmelerine farkındalık oluşturması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Erken çocukluk dönemi, Öğretmen eğitimi, Matematik eğitimi.

Abstract

In this century, the rapid advancement of technology and the improvement in quality of life highlight the significance of education and knowledge. From this perspective, mathematics education and learning have become a necessity, as they are directly related to everyday life problems.

The aim of this study is to address the planning process of the project titled "Development of Teacher Competencies in Early Childhood Mathematics Education through the Mathematics Mobilization," which is conducted by the Denizli Provincial Directorate of National Education within the scope of the TUBITAK 4004- Science and Society Support Programs, Mathematics Special Call. Based on the information obtained through a literature review, it has been decided that mathematics education in early childhood period requires a specific area of study and planning.

Additionally, in the academic year 2022/2023, a needs assessment survey was conducted by the R&D Unit of the Denizli Provincial Directorate of National Education among preschool teachers to gather data on preschool mathematics achievements and methods. Through the literature review and analysis of the collected data, it has been determined that a six-day training program, involving 28 preschool teachers from Denizli and different regions, will be organized. The program will be facilitated by expert trainers and will consist of activities supported by product-oriented approaches, including topics such as fractal geometry in nature, game-based learning, design-oriented engineering and mathematical applications, problem creation through storytelling, and others.

The aim of these activities is to raise awareness among preschool teachers, enabling them to understand student characteristics and utilize appropriate methods and activities to continue their role as innovative teachers in mathematics and other fields, with enhanced pedagogical and subject knowledge.

Keywords: Early Childhood Period, Teacher training, Mathematics Education.

GİRİŞ

Matematik; aritmetik, sayılar, denklem, geometri, uzunluk, hacim, grafik, gibi kavramlardan oluşan ve bunların birbiriyle ilişkilerini ve sembollerini kapsayan bir bilim dalıdır. Matematik becerileri ise; matematiksel işlemleri ve ilişkileri genelleyebilme ve anlayabilme, matematiğin sembolleri ile düşünebilme, matematiksel işlemlerde tersinirlik, esneklik ve bu konularda bellek gücü gibi özellikleri gösterebilmedir (Uyanık & Kandır, 2010). On binlerce yıl öncesinden günümüze kadar önemini koruyan matematik bilimi sembol ve şekiller üzerine kurulmuş olmakla birlikte sadece bazı kavramlar ve kurallardan ibaret soyut bir düşünce biçimi değildir. Öncelikle, bireylere yaşadıkları dünyayı ve sosyal hayatı anlamaya yardımcı olacak geniş bir bilgi ve beceri donanımı sağlamaktadır. Aydın & Doğan (2012), matematiği; ifade edebilme, sistemli düşünme, kritik edebilme, problem üretme, problem çözebilme ve üst düzey düşünebilmenin en iyi yolu olarak tanımlamıştır.

Günümüzde dünyada asıl gücün fiziksel değil teknolojik alanda olduğu ülkeler tarafından fark edildiği için teknoloji bilim alanında etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Bilimde ilerlemenin en etkili yolu ise eğitim alanında ilerlemekten geçmektedir. Eğitimi daha verimli hale getirmeye çalışmak için öğrencinin, karşılaştığı problem durumu karşısında etkili karar alabilecek ve

aldığı kararları uygulayabilecek bir bilişsel süreç planlanmalıdır (Lee & Bae, 2008). 1960'lı yıllarda Amerika'nın öncülüğünde başlatılan "yeni matematik" hareketi ülkemizdeki matematik eğitimini de etkisi altına almıştır. 1980'li yılların ortasından başlayarak program geliştirme çalışmalarında yeni bir arayış başlamış ve Amerikan Ulusal Araştırma Konseyi'nin (1989) raporuna göre tüm mesleklerin %75'inde uzmanlaşabilmek için matematik ve geometri alanının temel becerilerini kazanmak gerekmektedir. Bu rapordan anlaşılacağı gibi kişilerin almış oldukları eğitimleri ile daha kaliteli bir yaşam sürmelerini sağlamak için de kilit noktasını matematik öğretimi oluşturmaktadır (Şentürk, 2010). Matematiğin hem gündelik yaşantının hem de bilimin etkin bir aracı olması nasıl öğretilir sorusuna ve öğretim programlarının değişimi üzerindeki çalışmaların artmasına yol açmıştır. Eğitimin kılavuzu olan öğretim programları, belli bilgi kategorilerinden oluşan, programın amaçları doğrultusunda bilgi ve becerilerin sistematik bir biçimde kazandırılmasına yönelik yapılan çalışmaların tümü olarak tanımlanmaktadır (Varış, 1988).

Bu süreç, ülkemizde de cumhuriyetin ilanından günümüze benzer şekilde matematik eğitiminin geliştirilmesi sürecinde programlar; ulusal ve uluslararası araştırmalar, gelişmiş ülkelerin matematik programları ve ülkemizdeki matematik eğitimi deneyimleri dikkate alınarak dinamik bir değişim süreci yaşamıştır (Çiftçi vd., 2013). 1984 yılında Millî Eğitim Bakanlığı, program geliştirme konusunda bir model geliştirmiştir. Matematik programları da bu değişimden etkilenerek programın tüm öğeleri yeni baştan gözden geçirilmiş köklü değişimler ve yenilikler yapılmaya başlanmıştır (Ersoy, 2003). 2005 yılında matematik dersi öğretim programı, tüm programlar için köklü bir yenilemeye gidilerek "Her genç matematiği öğrenebilir" ilkesine göre yeniden yapılandırılmıştır (MEB, 2005). 2009, 2010 ve 2011,2013 yıllarında birtakım düzenlemelere tabi tutulan öğretim programı, 2018 yılında tekrar güncellenmiştir. Bu kapsamda, Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde hazırlanan Matematik Dersi Öğretim Programı'yla öğrencilerin; 1. Problemlere farklı açılardan bakarak problem çözme becerilerini geliştirmeleri, 2. Matematiksel düşünme ve uygulama becerileri kazanmaları, 3. Matematiği doğru, etkili ve faydalı bir şekilde kullanmaları, 4. Matematiğe ve matematik öğrenimine değer vermeleri, 5. Matematiğin tarihsel gelişim sürecini, matematiğin gelişimine katkı sağlayan bilim insanlarını ve onların çalışmalarını tanımaları, 6. Hayatta karşılaştıkları bir sorunun onlar için problem olup olmadığına dair bakış açısı geliştirip belli bir bilgi düzeyine ulaşmaları amaçlanmıştır (MEB, 2018). Türkiye'deki çocukların matematik başarısı açısından OECD ortalamasının altında olduğunu göstermektedir (Cahoon vd., 2021). Matematik başarısının uluslararası seviyede artmasını sağlama amaçlı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından TÜBİTAK ve üniversiteler iş birliğinde matematik dersinin öğrenimini günlük yaşam becerilerine uyarlayarak hem kolaylaştırmak hem de öğrencilerin bu dersi küçük yaştan itibaren sevmelerini sağlamak amacıyla Matematik Seferberliği 17 Mayıs 2022 başlatılmıştır. TÜBİTAK 4004 programı; bilginin oldukça görselleştirilerek toplum ile buluşturulmasını ve yaygınlaştırılmasını, etkileşimli uygulamalarla anlaşılır bir biçimde kazandırılmasını amaçlamaktadır. Program kapsamındaki projelerde; katılımcıların bilimsel olguları fark etmeleri sağlanarak, merak duygularının, araştırma, sorgulama ve öğrenme isteklerinin teşvik edilmesi hedeflenmektedir. TÜBİTAK 4004- Bilim ve Toplum Destekleme Programları Matematik Yılı Özel Çağrısı; okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve dengi okul, ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencileri, öğretmenler ve bilim merkezleri çalışanlarının en az birinden oluşan hedef kitlesine yönelik matematik başlığı altında belirtilen alanlarda olmak üzere; hedef kitlenin bilimsel konuları, kavramları ve süreçleri gözlem ve uygulamalarla kavrayabilmesine imkân sağlayan ve belirli bir program dâhilinde gerçekleştirilen faaliyetleri kapsamaktadır. Bilim ve Toplum Destekleme Programları Matematik Yılı Özel Çağrısı;

matematiksel bilginin oldukça görselleştirilerek toplum ile buluşturulmasını, matematik okuryazarlığının artırılmasını ve yaygınlaştırılmasını, etkileşimli uygulamalarla anlaşılır bir biçimde kazandırılmasını ve merak duygularının, araştırma, sorgulama, soyutlama, analiz etme, ilişki kurma, modelleme ve öğrenme isteklerinin teşvik edilmesini amaçlamaktadır (TÜBİTAK, 2022). Başvuru süresi 22 Ağustos 2022 -- 30 Eylül 2022 tarihleri arasında olup en fazla 6 aylık bir süreyi kapsamaktadır (TÜBİTAK, 2022).

Bu çalışmanın amacı, TÜBİTAK 4004 - Bilim ve Toplum Destekleme Programları Matematik Yılı Özel Çağrısı kapsamındaki bilgi işlemsel düşünmeyi temel bir beceri olarak gören, öğrencilerin bilgi işlemsel düşünme becerilerinin gelişimini uygun pedagojik yaklaşımlarla destekleyen ve bu becerileri dersleri ile bütünleştirerek kolaylaştırıcı öğretmen (Stramel, 2021) olma etkililiğini destekleyecek şekilde okul öncesi öğretmenlerinin matematik öğretimi niteliğinin geliştirilmesi amaçlarını içerisine alan Erken Çocukluk Matematik Öğretiminde Öğretmen Yeterliliklerinin Ürün Odaklı Geliştirilmesi proje planlama sürecini ele almaktır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. TÜBİTAK 4004 - Bilim ve Toplum Destekleme Programları Matematik Yılı Özel Çağrısı kapsamında hazırlanacak projenin hangisi/hangileri hedef kitle olarak belirlenmelidir?
2. TÜBİTAK 4004 - Bilim ve Toplum Destekleme Programları Matematik Yılı Özel Çağrısı kapsamında hazırlanacak projenin hangi özgün yöntemlerle eğitim hazırlanmalıdır?
3. TÜBİTAK 4004 - Bilim ve Toplum Destekleme Programları Matematik Yılı Özel Çağrısı kapsamında hazırlanacak projenin eğitimlerinde hangi etkinlikler yapılacaktır?
4. TÜBİTAK 4004 - Bilim ve Toplum Destekleme Programları Matematik Yılı Özel Çağrısı kapsamında hazırlanacak projenin hedef kitlesine uygulanacak veri toplama araçları nelerdir?
5. TÜBİTAK 4004 - Bilim ve Toplum Destekleme Programları Matematik Yılı Özel Çağrısı kapsamında hazırlanacak proje ne zaman ve nerede uygulanması planlanacaktır?

Yöntem

Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğinin sistematik ve titizlikle, yazılı politikaların ise tarafsız ve tutarlı bir şekilde analiz edilmesini kolaylaştırmaya yönelik bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir. Nitel araştırmada kullanılan diğer yöntemler gibi doküman analizi de anlam çıkarmak, ilgili konu hakkında bir anlayış oluşturmak, teori ile ilgili çeşitlilik geliştirmek için verilerin incelenip yorumlanmasını gerektirmektedir (Corbin & Strauss, 2008). Bu çalışma önce doküman analizi yöntemi ile projenin konusu, hedef kitlenin seçimi, özgün yöntemlerin belirlenmesi, projenin uzman ve eğitimcilerin seçimi belirlenecektir. Erken Çocukluk Matematik Öğretiminde Öğretmen Yeterliliklerinin Ürün Odaklı Geliştirilmesi projemizin güvenilirliğini artırmak için ilkökul ve okul öncesi matematik eğitimine yönelik geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Böylece geçerli ve tutarlı sonuçlara ulaşmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, geçerliliğini artırmak için amaçlı örneklemin detaylı bir şekilde açıklaması yapılmıştır. Belirlenen amaçlara en yakın yayınlardan bir derleme yapılmıştır.

Daha sonra Denizli İl Millî Eğitim Müdürlüğü Ar-Ge Birimi olarak 161 Denizli ilinde resmi okullarda görev yapan 161 okul öncesi öğretmenine ‘Denizli İli Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Dönemde Matematik Becerilerinin Kazandırılmasına İlişkin Durum Tespiti Anketi’ uygulanmıştır. Bu araştırma tarama türünde bir araştırmadır. Tarama araştırmaları davranış bilimlerinde büyük miktarda bilgi toplamanın etkili yolları olarak etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Belirli bir grubu herhangi konuda tanımını elde etmek için bir anket kullanan

araştırma çalışmasına tarama araştırması tasarımı denir. Tarama araştırması tasarımının amacı, incelenen konuda bireylerin doğru bir resmini elde etmektir (Gravetter ve Forzano, 2012).

Bu çalışma, Erken çocukluk matematik öğretiminde öğretmen yeterliliklerinin ürün odaklı geliştirilmesi projesinin ön araştırma aşamasında durum tespiti yapmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tarama modeliyle desenlenen bu araştırmanın katılımcıları Denizli ilinde resmi okul öncesi kurumlarında görev yapan 161 okul öncesi öğretmendir. Okul öncesi öğretmenlere seçkisiz örnekleme yöntemleriyle ulaşılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinden anket yoluyla veri toplanmış ve toplanan veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Katılımcılar anket formunu çevrimiçi (Google Form) olarak doldurmuştur. Araştırmada elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir.

Bulgular

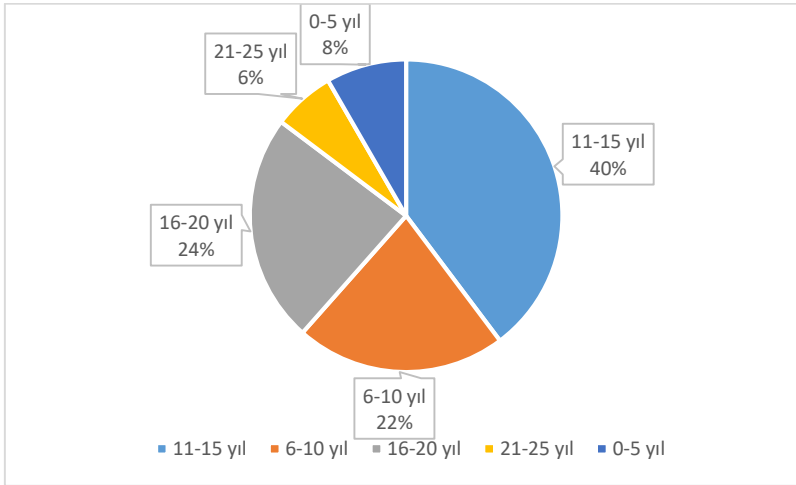
Çocukların fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerinin en hızlı olduğu kabul edilen okul öncesi eğitim ile ilgili araştırmalar bu dönemdeki gelişmenin çocuğun daha sonraki öğrenme ve büyüme yeteneklerini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Bloom'un yaptığı araştırmalara göre 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişmelerin %50'si dört yaşına, %30'u dört yaşından sekiz yaşına kadar, %20'si ise sekiz yaşından 17 yaşına kadar oluşmaktadır (Yıldırım, 2008). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development-OECD) tarafından finanse edilen eğitimin işlevini ölçmek ve değerlendirmek amacıyla yapılan PISA ve TIMMS araştırmalarında okul öncesi eğitim süresi ile matematik başarısının orantılı olduğu görülürken, Türkiye sonuçlarına bakıldığında, en yüksek ortalamanın 2 yıl okul öncesi eğitim alan öğrencilerde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin ilköğretim öncesi erken okuma yazma ve sayısal işlem yapma aktiviteleri yapma sıklığı ile matematik başarılarının orantılı olduğu gözlenmektedir (TIMMS, 2015). Bu araştırma verileri, okul öncesi eğitimin önemini ne denli olduğunu birer göstergesidir. Güven ve Balat (2006), yaptıkları çalışmada birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin matematik becerilerini okul öncesi eğitimi alıp almama durumlarına göre karşılaştırmışlar ve araştırmanın sonucunda, okul öncesi eğitimi alan çocukların matematikte okul öncesi eğitimi almayan çocuklara göre daha başarılı olduklarını saptamışlardır. Herbert ve Brown (1997) cebir eğitimine temel oluşturması açısından erken yaştaki öğrencilerin örüntü ile ilgili deneyimlerde bulunmalarının cebir eğitiminin temelini oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Cahoon vd. (2021) tarafından matematiksel becerileri yeterli olmayan çocukların, matematiksel becerilerinin gelişimlerinde aynı oranda yetersiz bir büyüme oranına sahip oldukları ifade edilmiştir. Okul öncesi döneme ait bir çalışmada çocukların doğumdan 8 yaşına kadar, büyümelerini ve gelişmelerini destekleyen ve bu alanda araştırmalar yapan Küçük Çocukların Ulusal Birliği (NAEYC) ile Ulusal Matematik Öğretmenleri Konseyi (NCTM) tarafından, okul öncesinde matematik standartları için ortak bir görüş olarak "Okul Öncesi Matematik: İyi Başlangıçları Desteklemek" başlıklı bildiri yayınlanmıştır (National Association for the Education of Young Children [NAEYC], 2010). 3-6 yaş grubu çocukların kaliteli bir matematik eğitimi almaları konusunda eğitimcilere yönelik maddelerin yer aldığı bildiri, matematik müfredatlarının ve matematik uygulamaların çocukların tüm gelişim alanlarına dayandırılmasını önermektedir. Uluslararası eğitim platformlarında belirlenen kriterler, MEB tarafından hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Programı ile paralellik göstererek, bilişsel gelişim alanı altında çeşitli kazanım ve göstergeler ile verilmektedir (MEB, 2013). Öğretmenler programda matematik etkinliği olarak da ifade edilmiş olan matematik etkinliklerini bilişsel gelişim alanında yer alan 20 kazanım ve 110 gösterge doğrultusunda planlamakta ve uygulamaktadırlar. Planlamalarını yaparken, program ile eş zamanlı olarak, öğretmenlere rehber olması için Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı yayınlanmış, planlama ve uygulamada öğretmene esneklik tanınmıştır. Okul öncesi eğitim programı yaratıcı, düşünen, sorgulayan, araştıran ve çocukların sonraki öğrenmelerine

hazırlık sağlayacak özelliklere sahip olmalıdır. Çocuğun eğitiminde programın etkili olması iki faktöre bağlıdır. Bunlardan biri öğretmenin niteliği (Büyükkaragöz, 1993), diğeri ise uygulamanın kazanıma uygunluğudur (Kaçan ve Halmatov,2017). Klivanoff vd. (2006), okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içinde kullandıkları matematik dilinin sıklığı ile çocukların sahip oldukları geleneksel matematik bilgisi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Erdoğan & Baran (2003) tarafından okul ortamında etkili bir erken matematik eğitiminin öğretmenlerin matematik dilini kullanmaları ile doğrudan ilişkisini ortaya koyan çalışmalar aynı zamanda, çocukların sayı algısı, şekiller, ölçme ile ilgili matematiksel becerilerine de etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Okul öncesi öğretmenlerin matematik becerileri kazandırılması kısmında sorunlar yaşadığı, öğretim yöntem-teknik kısmında eksikliklerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında projenin erken çocuklukta matematiğin içeriğine, gelişimine ve önemine dair bilgilerin sınıf içi uygulamalara yer verilecek etkinlikleri önemli bir faktör olan okul öncesi öğretmenlerine yönelik planlanmıştır.

Bu problemin yereldeki yansımaları görmek adına proje kapsamında yapılan Denizli ili resmi okul öncesi kurumlarındaki görev yapmakta olan okul öncesi öğretmenlerine, Denizli İl Millî Eğitim Müdürlüğü Ar-Ge Birimi olarak uygulanan 'Denizli İli Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Dönemde Matematik Becerilerinin Kazandırılmasına İlişkin Durum Tespiti Anketi' yapılmıştır. Anketi 161 okul öncesi öğretmeni doldürmüştür. Projenin ön araştırma aşamasında durum tespiti yapmak amacıyla elde edilen verilerin betimsel analizi yapılarak bulgular verilmiştir:

Okul öncesi öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğindeki kıdem yılına göre dağılımı

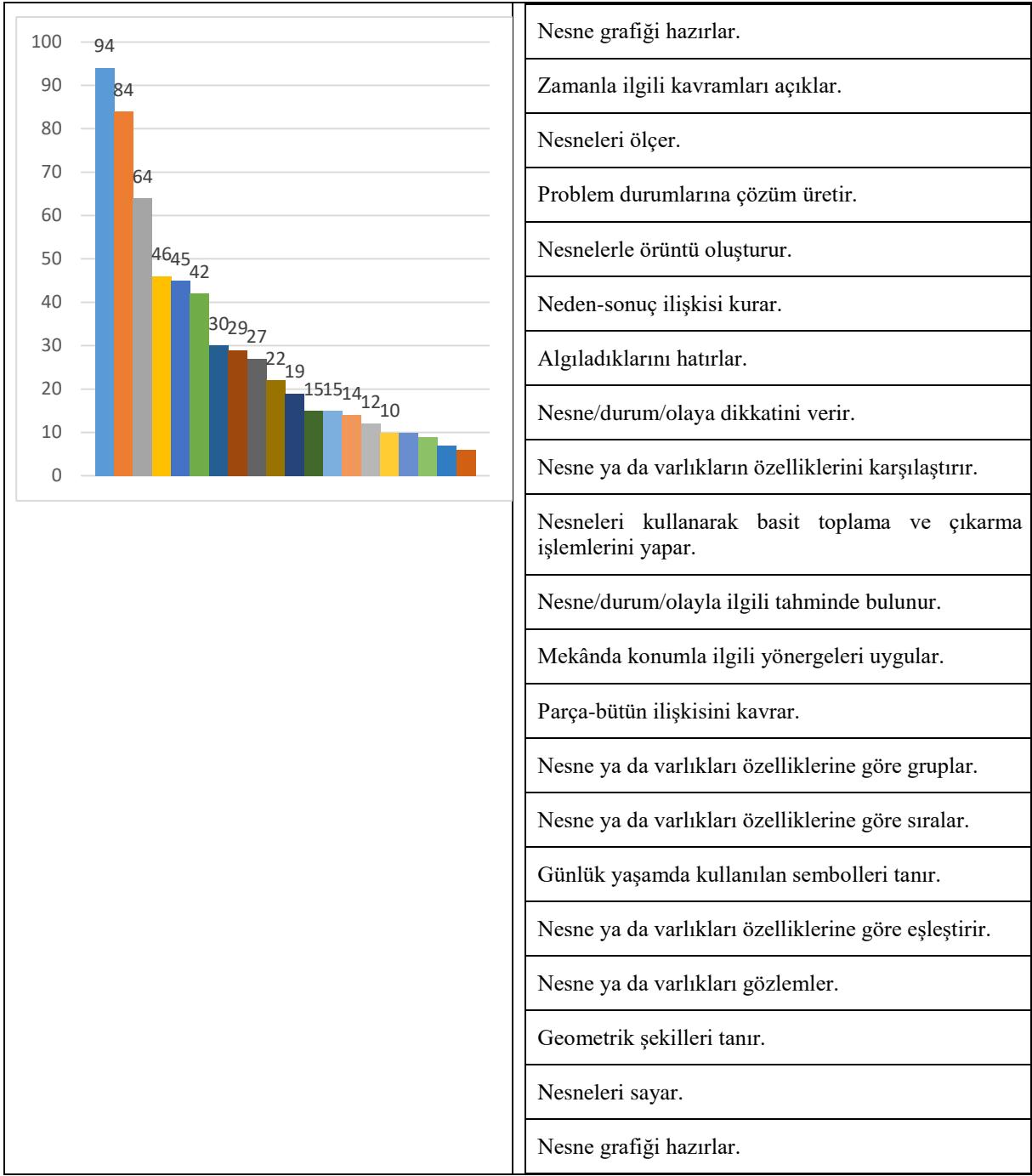
Şekil 1. Öğretmenlik mesleğindeki kıdem yılına göre dağılımı

Analiz kapsamında ankete katılan 161 okul öncesi öğretmenin öğretmenlik mesleğindeki kıdem yılına göre dağılımları incelendiğinde (Şekil 1), ağırlıklı olarak 11-15 yıl (%40), 16-20 yıl (%24) ve 6-10 yıl (%22) olarak görülmektedir. 21-25 yıl (%6) ve 0-5 yıl (%8) öğretmenlerin katılımı diğer öğretmenlere göre daha az sayıda gerçekleştirilmiştir. Buna göre 21-25 yıl ve 0-5 yıl mesleki deneyime sahip öğretmenlere ait verilerde sınırlı kaldığı ifade edilebilir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Bilişsel Gelişim Alanlarının Öğretiminde Zorlandıkları Kazanımların Dağılımı

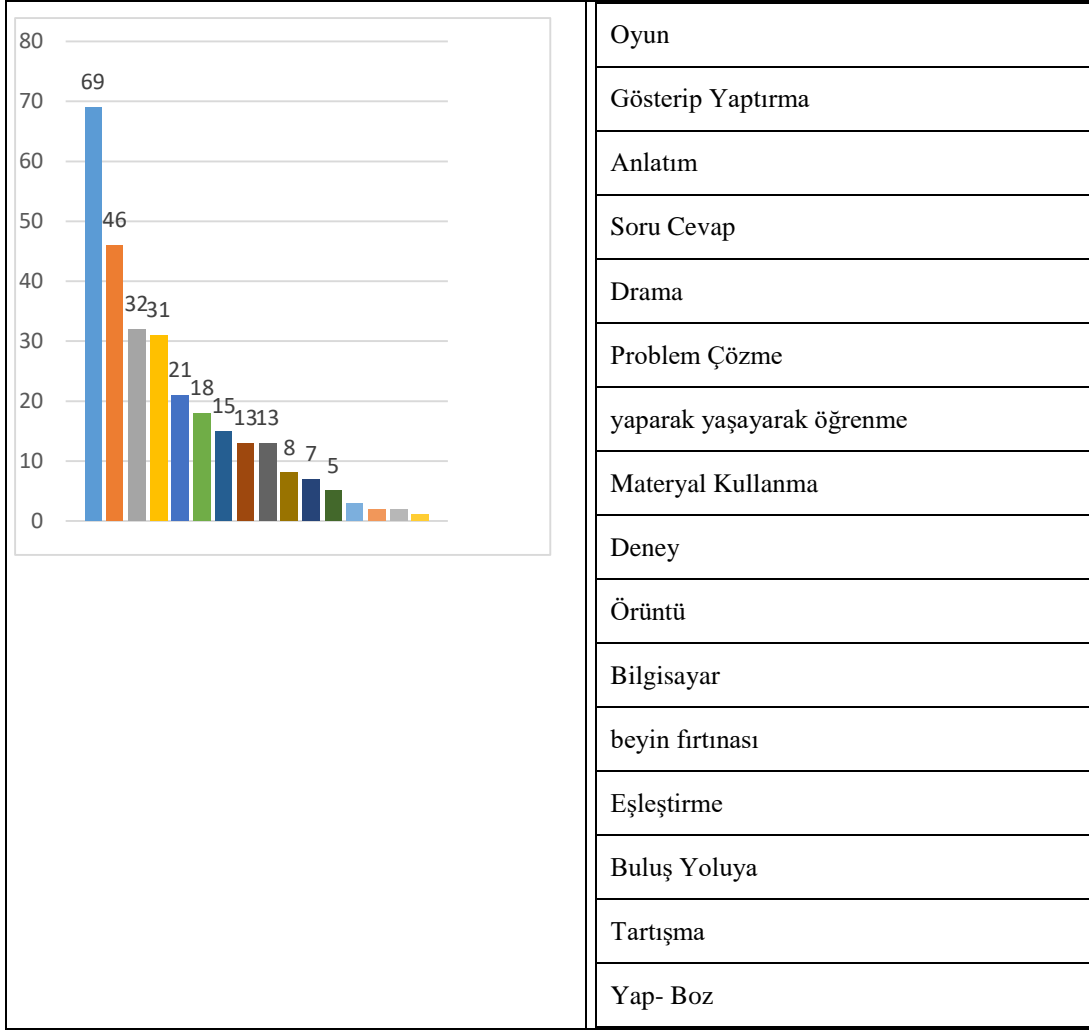
Şekil 2. Bilişsel gelişim alanlarının öğretiminde zorlanılan kazanımların dağılımı

Okul öncesi öğretmenleri, Okul Öncesi Eğitim Programı'nda bilişsel gelişim alanına ait olan 20 kazanımla ilgili maddeye verdikleri cevaplar sırasıyla (Şekil 2) gösterilmiştir. Buna göre; yaklaşık %58'i nesne grafiği hazırlar, yaklaşık %52'si zamanla ilgili kavramları açıklar, yaklaşık %40'ı nesneleri ölçer, yaklaşık %29'u problem durumlarına çözüm üretir, yaklaşık %28'i nesnelerle örüntü oluşturur ve yaklaşık %26'sı neden-sonuç ilişkisi kurma süreçlerinde en fazla zorluk yaşadıkları cevaplarını vermişlerdir. Okul öncesi öğretmenlere matematik kazanımlarına ilişkin etkinlikler düzenlerken elde edilen analiz sonuçları dikkat edilmiştir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Matematik Kazanımları Öğretiminde Uyguladıkları Yöntem Ve Tekniklerin Dağılımı

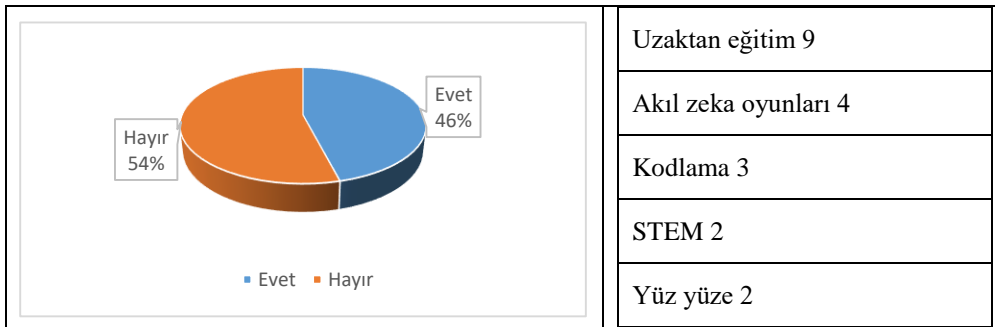
Şekil 3. Matematik kazanımları öğretiminde uyguladıkları yöntem ve tekniklerin dağılımı

Okul öncesi matematik kazanımları için ders sürecinde uyguladıkları öğretim yöntem ve tekniklerine verdikleri cevaplar sırasıyla (Şekil 3) gösterilmiştir. Elde edilen veriler içerisinde en fazla cevaplar ise; yaklaşık %43 oyun, yaklaşık %29 gösterip yaptırma, yaklaşık %20 anlatım, yaklaşık %19 soru-cevap olarak ifade edilmiştir. Elde edilen veriler, okul öncesi öğretmenlerin yenilikçi yöntemlerle zenginleştirilmiş etkinlikler düzenlenmesinin önemini destekler niteliktedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin matematik eğitimiyle ilgili çeşitli hizmet içi eğitim, seminer, sempozyum, workshop vb. faaliyetlere katılımların dağılımı

Şekil 4. Okul öncesi matematik eğitimiyle ilgili çeşitli hizmet içi eğitim, seminer, sempozyum, workshop vb. faaliyetlere katılımların dağılımı

Okul öncesi öncesi öğretmenlerinin matematik eğitimiyle ilgili faaliyetlere katılımların dağılımı

cevaplar (Şekil 4) gösterilmiştir. Öğretmenlerin %46'sı katılım sağladıklarını belirtirken %54'ü katılım sağlamadıklarını belirtmişlerdir. Katılım sağladıkları alanları belirtmeleri istendiğinde ise yaklaşık %12'si cevaplamış en fazla uzaktan eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Katılım sağladıklarını belirten kişilerin yaklaşık %27'sinden bir yanıt alınabilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerin matematik faaliyetlerine katılımlarının oldukça az olduğu söylenebilir.

Okul öncesi öğretmenlerinden alınan verilerin katkısıyla etkinlikler ile ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Doğan (2020) tezinde STEM programı bittikten sonra çocukların matematik ve günlük yaşam becerilerinin anlamlı derecede arttığını belirtmiştir. Buna paralel olarak da eğitim programında STEM bileşenlerinden olan Tasarım Odaklı Düşünme modeli ile mühendislik ve matematik disiplinlerini ilişkilendirmesi yapılmıştır. Gökçaya (2014) tarafından dışsal güdüleri içsel motivasyona dönüştüren oyunlaştırma uygulamaları, mobil teknolojilerle de desteklenerek, çok geniş bir kullanıcı kitlesine ulaşma potansiyeline de sahiptir. Okul öncesi öğretmenlerinin artırılmış gerçeklik ile matematik eğitimi entegrasyonunu sağlayarak çocukların matematiği etkin öğrenmelerini desteklemenin amaçlandığı TÜBİTAK 4005 Yenilikçi Eğitim Uygulamaları Destekleme Programı kapsamında gerçekleştirilen “Okul Öncesi Eğitimde Artırılmış Gerçeklik/AG (Augmented Reality/AR) ile Çok Boyutlu Matematik” adlı proje teknolojinin kullanımı konusunda projemize fikir vermiştir. Civelek (2019) çalışmasında 2016-2018 yılları arasında TÜBİTAK 4004 Programı kapsamında okul öncesi dönemde desteklenmesine karar verilen projelerin özelliklerinden faydalanılmıştır.

Sonuç

Parpucu, N. & Erdoğan, S. (2017) makalesinde okul öncesi öğretmenlerinin daha çok matematik dilini sayma ve sayı sembollerine ilişkin kullanırken hesaplamaya yönelik kullanılmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin deneyim yıllarına göre sınıf içinde matematik dilini en fazla 6-10 yıllar arasında kullanırken ilk yıllarda ve 10 yıl üstünde ise bu kullanımın az olduğu elde edilmiştir. Projenin tüm alanlarıyla ilişkilendirdiğimiz ve öyküleme/problem kurma yaratıcılık becerisini geliştirme/gözlemlene yöntemiyle ilgili etkinliklerde öğretmenlerden de birisi olan uzmanımız tarafından yapılan bir çalışmadır. Okul öncesi öğretmenlerinin pedagojik ve matematik alan bilgisi anlamında öğrenci özelliklerini tanıyan, buna uygun yöntem ve etkinlikler kullanan, etkili materyal ve ürün tasarımı yapan, matematik ve diğer alanlarda yenilikçi öğretmenler olarak görevlerine devam etmelerini amaçlayan Erken Çocukluk Matematik Öğretiminde Öğretmen Yeterliliklerinin Ürün Odaklı Geliştirilmesi projesi 23-28 Ocak 2023 tarihlerinde planlanmıştır. Bu proje bir dönemlik olup, projenin hedef kitlesi, MEB'e bağlı resmi okullarda görev yapan, Denizli ve ülkenin farklı illerinden olmak üzere toplam 28 okul öncesi öğretmeninden oluşmaktadır. Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün resmi web sayfası ve sosyal medya hesaplarından, proje web sayfası (<https://denizliarge.meb.gov.tr/MAT4004/>) ve sosyal medya hesaplarından (@erken_cocukluk_matematik); amaçlı örneklem yöntemi ile başvuru formu ilan edilecektir. Amaçlı örneklem amaca bağlı olarak bilgi açısından derinlemesine araştırmayı sağlayan, belirli özelliklere sahip veya belirli ölçütleri karşılayan bir veya birden fazla özel durumları anlamak ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfetmek ve açıklamak istendiğinde kullanılır (Büyüköztürk vd., 2012). Projemizin hedef kitlesi olan okul öncesi öğretmenlerinin projemize dahil edilme sürecinde, proje amacına en iyi hizmet edecek öğretmenlerin belirlenmesi için başvuruların doğru değerlendirilmesi adına kriterler belirlenmiştir. Projenin yöntemini belirlerken araştırmaları, araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve

nicel yöntem, yaklaşım ve kavramları birleştirmesi olarak tanımlanan karma yöntem uygulanmıştır (Creswell,2003).

Dağlı, H. (2019) tezinde okul öncesi öğretmenlerinin matematiğe ilişkin pedagojik alan bilgi düzeylerini belirlemek ve okul öncesi öğrencilerinin matematiği sevme düzeyleri ve matematik yetenekleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak okul öncesi öğretmenlerine araştırmacı tarafından geliştirilen Okul Öncesi Öğretmenlerinin Matematiksel Pedagojik Alan Bilgileri ölçeği ön test-son test olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda uzmanlarımız tarafından son şeklini alacak olan yapılandırılmış görüşme formu ve her gün sonunda yansıtıcı günlükler uygulanacaktır. Detaylı doküman analizinden sonra alanında uzman ve eğitimlerle iletişime geçilmiştir. Eğitimlerden etkinliğin yöntemi ve içeriği hakkında bilgi alınmıştır. Başlıca planlanan etkinlikler aşağıda verilmiştir:

Mobil uygulaması ile arttırılmış gerçeklik uygulamaları yöntemiyle Quiver ile Eğlenceli Boyama (Ara Etkinlik) (Akköy Sema - Abdurrahman Karamanlıoğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Uygulama Otel), Dijital Oryantiring (Hierapolis Antik Kenti'nde);

Fraktal geometri ve doğadaki yansımaları yöntemiyle Örüntülerin Hikayesi (Pamukkale Fen ve Doğa Okulu), Fraktalları Tanıyalım (Pamukkale Fen ve Doğa Okulu); Oyun Teorisi ve uygulamaları yöntemiyle Eğitimde oyun ve oyunlaştırma (Akköy Sema - Abdurrahman Karamanlıoğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Uygulama Otel), 10 Adımda Oyunlaştırılmış Ders Planı Tasarımı, Oyunlaştırılmış Ders Planı Tasarımı-1,2; Tasarım odaklı düşünme modeli ile mühendislik ve matematik disiplinlerini ilişkilendirme yöntemiyle ilgili Tasarım odaklı düşünme modeli Matematik Eğitiminin Erken Çocukluk Sınıflarına Entegrasyonu-1, Probleme Çözmeye Dayalı Tasarım Fikirleri, Hikâye ile Başlamak, Sor, Hayal Et, Eylem ve Değerlendirmeyi Planlama; Öyküleme/problem kurma yaratıcılık becerisini geliştirme/gözlemlenme yöntemiyle ilgili Doğayı Düzenleyebilir miyiz? (Pamukkale Fen ve Doğa Okulu), Nesne Örüntüleri ile Hikayeler, Nesne Grafiği Tasarımı Oluşturma, Ahtapot Etkinliği, Arta Kalan Kekler, Favori Şekiller, Sandviç Etkinliği, Tangram ile İnşa Ediyoruz,Yıldız Taçları Sepetimdeki Birim Küpler,Picasso'nun Tabloları,Ormanda saklanan hayvanlar, Ne Kadar Çok Beş Var, Doğada Paylaşıyoruz (Pamukkale Fen ve Doğa Okulu), Doğada Ölçüyoruz (Pamukkale Fen ve Doğa Okulu) etkinlikleri planlanmıştır. Proje kapsamında gerçekleştirilen birçok etkinlik ve doğa gezisi bulunmaktadır. Bu etkinliklerin her biri birbiri ile gün gün bağlantılıdır. Bu etkinliklerle okul öncesi öğretmenlerin edindikleri bilgi ve tecrübeleri, nasıl ürüne dönüştüreceklerini keşfedmeleri sağlanacaktır. Okul öncesi öğretmeni yaparak yaşayarak, deneyimlerle öğrenmeye uygun olarak ürün ortaya koyacaktır.

Kaynakça

- Aydın, B. & Doğan, M. (2012). Matematik Öğretimi: Geçmişten Günümüze Matematik Önündeki Engeller. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1(2), 89-95.
- Büyüköztürk, S., Çakmak, E.K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Cahoon, A., Gilmore, C., & Simms, V. (2021). Developmental pathways of early numerical skills during the preschool to school transition. Learning and Instruction, 75, 101484. <http://dx.doi.org/10.1016/j.learninstruc.2021.1>
- Civelek, P. (2019). Okul Öncesi Dönemde Gerçekleştirilen TÜBİTAK 4004 Projelerinin İncelenmesi. Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(21), 77-94.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory. Thousand Oaks: Sage.

- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çiftçi, Z. B., Akgün, L. & Deniz D. 2013. Dokuzuncu Sınıf Matematik Öğretim Programı İle İlgili Uygulamada Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Öğretmen Görüşleri ve Çözüm Önerileri, *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 3(1), 1-21.
- Dağlı, H. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin matematiğe ilişkin pedagojik alan bilgilerinin çocukların matematik yeteneğini ve matematiği sevmelerini yordama düzeylerinin incelenmesi (Doktora tezi). Gazi üniversitesi.
- Doğan, M. (2020). STEM Yaklaşımıyla Hazırlanan Etkinliklerin Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Matematiksel Kavram Gelişimine Etkisi (Yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Erdoğan, S.Ç. & Baran, G. (2003). Erken çocukluk döneminde matematik. *Eğitim ve Bilim*:28(130), 32-40.
- Ersoy, Y. (2003). Teknoloji destekli matematik eğitimi-1: Gelişmeler, politikalar ve stratejiler. *İlköğretim Online*, 2(1), 18-27.
- Gökkaya, Z. 2014. Yetişkin eğitiminde yeni bir yaklaşım: oyunlaştırma. *HAYEF Journal of Education*, 11 (1), 71-84.
- Gravetter, F. J. & Forzano, L. B. (2012). *Research methods for the behavioral sciences*. Wadsworth, Cengage Learning. International Edition: ISBN-13, 971-978.
- Güven, Y. & Balat, G. U. (2006) 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin matematik yeteneğinin okul öncesi eğitimi alıp almama ve kurumda veya ailesinin yanında kalma durumlarına göre karşılaştırılması, I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı I. Cilt, 384-397, İstanbul: Ya-Yayıncılık.
- Herbert, K. & Klibanoff, R. S., Levine, S. C., Huttenlocher, J., Vasilyeva, M., & Hedges, L. V. (2006). Preschool children's mathematical knowledge: The effect of teacher "math talk". *Developmental Psychology*, 42(1), 59.
- Lee, H. & Bae, S. (2008). Issues in Implementing a Structured Problem-Based Learning Strategy in a Volcanounit: A Case Study. *International Journal of Science and Mathematics*, 6(4), 655-676.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). 2010 -- 2014 Stratejik Planı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar). Ankara: Milli Eğitim Yayınları
- Brown, R.H. (1997). Patterns as tools for algebraic reasoning. *Teaching Children Mathematics*, 3, 123-128.
- National Association for the Education of Young Children/National Council of Teachers of Mathematics. (2002). *Early childhood mathematics: Promoting good beginnings*. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children. Retrieved february 20, 2014 from <http://www.naeyc.org/files/naeyc/file/positions/psmath.pdf>.
- Parpucu, N. & Erdoğan, S. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf uygulamalarında matematik dilini kullanma sıklıkları ile pedagojik matematik içerik bilgileri arasındaki ilişki. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 19-32.

- Stramel, J. (2021). Mathematics Methods for Early Childhood. Open Educational Resources. 2. DOI: 10.58809/LMCP2805.
- Şentürk, B. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin genel başarıları, matematik başarıları, matematik dersine yönelik tutumları ve matematik kaygıları arasındaki ilişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- TİMMMS, (2015). Ulusal matematik ve fen bilimleri ön raporu 4. ve 8. sınıflar. Ankara: MEB
- Uyanık, Ö., Kandır, A. (2010). Okul öncesi dönemde erken akademik beceriler. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 3(2), 118-134.
- Varış, F. (1998). Temel kavramlar ve program geliştirmeye sistematik yaklaşım. İçinde A.Hakan (Ed.), Eğitim bilimlerinde yenilikler (3-19). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. IDS Practice paper in brief, <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf> adresinden 25.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- Yıldırım, C. M. (2008). Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Okulöncesi Eğitim. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 91-110.

CERİDE-İ MEHAKİM GAZETESİNDE OSMANLI HAPİSHANE SİSTEMİ VE GARDİYANLAR NİZAMNAMESİ

Sümeyye DEMİR¹, Hikmet Zeki KAPCI²

Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
Doçent Doktor, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,

Özet

Tarih boyunca suçluya ceza vermek toplumdan topluma farklılık gösterse de hep var olmuştur. Toplumların kültürel, siyasi, sosyal ve dini farklılıkları bu cezaların farklılaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Değişen şartlar sonucu cezalandırma sistemleri de zamanla değişime uğramıştır. XIX. yüzyıl başına kadar az çok müstahkem bir yer, bir ev, bir mescit ya da bir zindan gibi tutuklunun ya da mahkûmun kaçışını engelleyecek derecede sağlam bir yerde hürriyetinden alı koyma anlamına gelen “mahbes” usulü uygulanmıştır. Bilahare, “hapishane” sistemine geçilecektir. Hapishanenin mahbesten farkı ise şahsı hürriyetinden mahrum bırakmanın yanında ıslahını sağlayarak topluma kazandırmayı hedef edinen bir yapıya sahip olmasıdır.

Hapishane olarak kullanılan yerlerin pek çok açıdan yetersizliği, mahkûmların kaldıkları yerlerin sağlıksız, çok kalabalık ve düzenden mahrum olması düzenleme ihtiyacını gündeme getirmiştir. Tanzimat Fermanı’ndan sonra hapishane düzeni ve gardiyanlar hakkında bazı nizamnameler yayınlanmıştır. Bunlar hazırlanırken Batıdaki gelişmeler de takip edilmiştir. Stratford Canning bu konuda çalışmalarına başvurulmuş şahıslardan birisidir. Bu noktada, 1876 yılında yayınlanan Gardiyanlar nizamnamesi döneme göre fazlasıyla sıkı ve düzenli kurallar içermesi, ilklerden olması açısından önemi haizdir. Gardiyanların sorumluluklarının belirlendiği ve insan haklarına saygıya vurgu yapılan nizamname ile görevlendirilecek şahısların 25 yaşından küçük olmamaları ve eğitilmiş kişilerden seçilmeleri gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Bu çalışmada Ceride-i Mehakim adlı adliye gazetesinden yararlanarak Osmanlı’da hapishane sisteminin oluşumu ve gardiyanların yaşadıkları problemlere ışık tutulmaya çalışılmıştır. Ceride-i Mehakim gazetesinde yer alan Gardiyanlar Nizamnamesi öncelikle transkript edilmiştir. Bilahare, konu ile alakalı diğer çalışmalar taranmış, gardiyanların ve hapishane sisteminin içinde bulunduğu durum ve nizamname ile getirilmek istenen yenilikler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hapishane, Mahbes, Gardiyan, Nizamname, Ceride-i Mehakim.

EVALUATION OF SECONDARY SCHOOL MATHEMATICS TEACHERS' USE OF
MATHEMATICAL MODELING IN THE CLASSROOM IN THE CONTEXT OF
STUDENT VIEWS

ORTAOKUL MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN SINIF İÇİ MATEMATİKSEL
MODELLEME YÖNTEMİ KULLANIMININ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Elif ERTEM AKBAŞ¹, Soner KARABACAK²

¹Doç Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Matematik, 0000-0002-4004-1697

²Matematik Öğretmeni, MEB, Matematik, 0009-0003-5766-5572

Özet

Bu araştırmanın amacı, ortaokul matematik öğretmenlerinin sınıf içi matematiksel modelleme yöntemini kullanımının öğrenci görüşleri bağlamında değerlendirilmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu, Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir devlet okulunda matematik dersi alan on iki öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmış ve veri toplama aracı olarak matematiksel modelleme problemleri ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma ile sınıf içi matematiksel modelleme yöntemi kullanımının öğrencilerin farklı çözüm yollarına ulaştıkları, bu yöntemle beraber çözüm sürecinde aktif oldukları ve araştırmacının bu süreçte öğrencilere rehber olduğunun ifade edildiği görülmüştür. Modelleme etkinliklerinin grupla yapılmasının; sonuca daha hızlı ulaşmayı sağlayabildiği ve işbirliği içerisinde bulunarak yapılan çalışmayı sürdürebildiği görülmüştür. Aynı zamanda matematiksel modellemenin fikir çatışmasına da sebep olduğu belirtilerek öğrencilerin matematik derslerinin matematiksel modelleme etkinlikleriyle yapılması ve matematiksel modellemenin faydaları hakkındaki düşünceleri incelendiğinde; öğrenciler matematiksel modelleme etkinliklerinin sık sık kullanılması gerektiğini, etkinlikler sayesinde derste daha aktif olduklarını ayrıca matematiksel modelleme sayesinde farklı ve yaratıcı fikirler edindiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca etkinlikleri yaparak yaşayarak yapmalarından dolayı da öğrendikleri bilgilerin kalıcı olmayı sağladığı öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca matematik derslerinde matematiksel modelleme etkinliklerinin kullanılmasının sosyalleşme, kalıcı öğrenme, yaratıcı ve üst düzey düşünme gibi birçok olumlu etkisinin olacağı öğrenciler tarafından belirtildiği görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda matematik derslerinde matematiğe yönelik olumlu tutumların gelişmesi için matematiksel modelleme etkinliklerinin daha sık kullanımı önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Modelleme, Matematiksel modelleme, Matematiksel modelleme etkinlikleri, Grup çalışması

Abstract

The purpose of this study was, within the context of student opinions, to evaluate secondary school mathematics teachers' use of the method of in-class mathematical modeling. The study group consisted of 12 students who took mathematics lessons in a public school in the Eastern Anatolia Region. The case study design, one of qualitative research methods, was used in the study, and mathematical modeling problems and a semi-structured interview form were used as data collection tools. In the study, it was seen that with the use of the method of in-class

mathematical modeling, the students reached different solutions; that they were active in the solution process with this method; and that the researcher acted as a guide for the students in this process. It was also found that doing the modeling activities with groups allowed obtaining the result faster and made it possible to continue the work done in cooperation. Moreover, mathematical modeling also caused conflicts of opinions, and according to the students' views about the use of mathematical modeling activities in mathematics lessons and about the benefits of mathematical modeling were examined, mathematical modeling activities should be used frequently; they were more active during the lessons thanks to the activities; and they developed different and creative ideas thanks to mathematical modeling. In addition, the students reported that doing the activities made their knowledge permanent. Also, the students stated that the use of mathematical modeling activities in mathematics lessons would have many positive effects such as socialization, permanent learning and creative and high-level thinking. These results suggest the use of mathematical modeling activities more frequently to develop positive attitudes towards mathematics in mathematics lessons.

Keywords: *Modeling, Mathematical modeling, Mathematical modeling activiti*

**DYNAMIC RELATIONSHIP BETWEEN UNCERTAINTY, PRODUCTION AND
INFLATION: THE CASE OF TURKEY**

Mortaza OJAGHLOU

Dr. Öğr. Üyesi, Istanbul Aydın University, <https://orcid.org/0000-0003-4580-6182>

Abstract

This study explores the connection between macroeconomic variables and the uncertainty of economic policy. The literature mostly focuses on the connection between currency rates and the unpredictability of economic policy. This analysis, however, takes into account the various ways that exchange rates might be impacted by policy uncertainty. In this study, analyses for Turkey were carried out utilizing quarterly data spanning the years 2002Q1 through 2023Q1. According to the findings, there is a considerable correlation between exchange rates and policy uncertainty. In the analysis, multivariate GARCH model and conditional and unconditional correlation were also applied. The findings indicate a conflict between geopolitical risk and real effective exchange rate. The consumer price index and the real exchange rate were found to have a favorable association at the same time. These findings contribute to the understanding of the dynamic relationship between uncertain production and inflation in Turkey.

Introduction

Turkey's economic structure includes the agricultural sector as well as the industrialization and service sectors. While agriculture constitutes a significant part of Turkey's total employment, the industry and service sectors have a structure largely based on exports. Turkey operates in the world's leading automotive, textile, food and tourism sectors. However, Turkey's economic structure is subject to uncertainties due to certain factors. Factors such as political instability, foreign trade imbalances, political tensions and geopolitical risks can affect Turkey's economic performance. These uncertainties can have a significant impact on output and inflation.

Uncertainty is a factor that threatens the stability of an economic system and affects decision-making processes. Production and inflation are the basic components of the economy and are in a complex relationship with each other. When the level of uncertainty is high, the tendency of enterprises to invest decreases, which can negatively affect production. At the same time, consumer spending may fall as uncertainty increases, which could reduce demand and affect inflation. Uncertainty in Turkey, the dynamic relationship between production and inflation becomes even more evident in times of economic crises and political instability. For example, in crisis periods such as 1994, 2001 and 2008, uncertainty increased, which decreased production and increased inflation. In addition, uncertainty increases during periods of intense political tensions and economic indicators are adversely affected.

Uncertainty is a factor that threatens the stability of an economic system and affects decision-making processes. Production is the economy's process of producing goods and services, while inflation is the constant increase in the general level of prices. Uncertainty can negatively affect production, limiting economic growth and affecting inflation. Uncertainty factors in Turkey include political instability, foreign trade imbalances, political tensions and geopolitical risks. These factors may affect Turkey's economic performance and increase the level of uncertainty. Uncertainty often increases during economic crises. Crises reduce the tendency of businesses to invest, reduce consumer spending and cause fluctuations in financial markets. This is a drop in production.

Uncertainty results in ignorance. It is essentially an epistemic property induced by a lack of information (Ersel, 2011). The relationship between economic policy uncertainty, macroeconomic factors. Most of the existing literature focuses primarily on the relationship between economic policy uncertainty and exchange rates. There are several ways in which economic policy uncertainty can affect exchange rates; The uncertainty of policies regarding foreign direct investment and other macroeconomic indicators may discourage international investors from investing in a foreign country, thereby affecting both domestic and foreign FDI. Because foreign direct investment payments are made in foreign currency, these policy uncertainties can affect exchange rates. In addition, uncertainty in economic policies can affect a country's exports and imports, changing the demand for foreign exchange and thus exchange rates. Changes in interest rate policies can also affect exchange rates by influencing borrowers' decisions about whether to borrow in local or foreign currency. Therefore, various variables are used to test the relationship between economic policy uncertainty, exchange rate and other economic factors.

Despite the theoretical connection between uncertainty and exchange rates, limited empirical research has been conducted to examine the relationship among these variables. For example, (Krol, 2014) studied the impact of general economic uncertainty and economic policy uncertainty on exchange rate volatility in developed and emerging economies. The author found that economic policy uncertainty had a more significant impact on exchange rate volatility than general economic uncertainty. Additionally, the study revealed that both domestic and US-related uncertainty shocks affect exchange rates in developed economies, while only domestic uncertainty impacts exchange rates in developing economies.

Another study by (Kido, 2016) used the DCC-GARCH model to investigate the spillover effect of US economic policy uncertainty on exchange rates. The results showed a negative and statistically significant correlation between US- uncertainty and high-yield currencies in various countries, except for the Japanese Yen. (Kido, 2018) expanded on this research using factor-augmented vector auto-regression and found that an increase in US- uncertainty affects commodity prices, exchange rates, and equity prices in the Asian and global financial markets. The study also indicated that an increase in US- uncertainty leads to appreciation of the Japanese Yen but depreciation of most other currencies. However, the effect of US- uncertainty on the Chinese equity market was found to be insignificant.

Existing literature also suggests that macroeconomic variables exhibit nonlinearity over time. Several studies have highlighted the importance of nonlinear modelling, as linear models may not capture the complexity of data series. Researchers such as (Lee & Lin, 2012), (Naifar & Al Dohaiman, 2013), and (Bildirici & Turkmen, 2015) have shown the significance of nonlinear models. (Makinayeri, 2019) investigated the nonlinear relationship between uncertainty and macroeconomic activity in G7 countries using the nonlinear ARDL model. The findings demonstrated that uncertainty asymmetrically affects economic variables in G7 countries.

Recent literature has also examined the nonlinear relationship between uncertainty and exchange rates. For example, Yin et al. (2017) applied the quantile regression test to explore the causal relationship between uncertainty and exchange rates. The findings indicated a more significant relationship when quantile regression was used. Similarly, Chen et al. (2019) employed quantile regression to investigate the impact of uncertainty on the exchange rate in China and found a heterogeneous effect of uncertainty on the exchange rate in China.

Data and methodology

In order to test the relationship between uncertainty, exchange rate and other economic factors, variables such as CPI (consumer price index), GPR (geopolitical risk), GDP (gross domestic production) and REER (effective real exchange rate) were used. Quarterly data covering the period 2002Q1-2023Q1 for Türkiye were used.

Unit root test:

Unit root test is a test method used to determine the stationarity property of time series data. Stationarity in time series data means that the variable exhibits a statistically constant mean and variance over time. Nonstationary time series, on the other hand, are series that change over time in their mean or variance. Unit root tests are performed using test statistics such as the popularly used Augmented Dickey-Fuller (ADF) developed by (Fuller, 1976) and Phillips-Perron (PP) developed by (Phillips & Perron, 1988) . These tests evaluate whether the unit root hypothesis (the hypothesis that the series is not stationary) is rejected. Table A shows unit root test results.

	LGPR	LCPI	LGDP	LREER
ADF (level)	-3.58***	2.626	-0.270	-3.06**
ADF (One Differences)	-	-4.094***	-4.548***	-
PP (level)	-3.507***	4.037	-1.469	-2.27
PP (One Differences)	-	-4.137***	-12.27***	-5.53***

Note: L donate natural logarithm of series. The signs *, ** and *** represent 10%, 5%, and less than 1% significance level, respectively.

As a result, based on the ADF and PP test results, it is seen that LCPI and LGDP series are not stationary, but the series become stationary when first difference is taken. While it was concluded that the LREER and LGPR series were stationary in level (I(0)). This information provides important clues for selecting appropriate stationarity transformations and analysis methods in time series analysis. Therefore the series are stationary in combination of I(0) and I(1). Hence, ARDL bound test is convenient model to estimate model. ARDL (Autoregressive Distributed Lag) SINIR (Seemingly Unrelated Regression) developed by (Pesaran et al., 2001) is a methodology used in the analysis of time series data in econometrics. The ARDL bound test is used to predict and analyse long-term relationships between variables. The ARDL bound test uses the ARDL model to model the relationship between the dependent variable and the independent variables. The ARDL model includes autoregressive (AR) and distributed lag terms to capture the relationships between nonstationary variables in time series data. The ARDL bound test is used to estimate long-run relationships between non-stationary variables. The test evaluates different model options to determine the relationship between two or more variables.

Following (Chang et al., 2022) we set following equation:

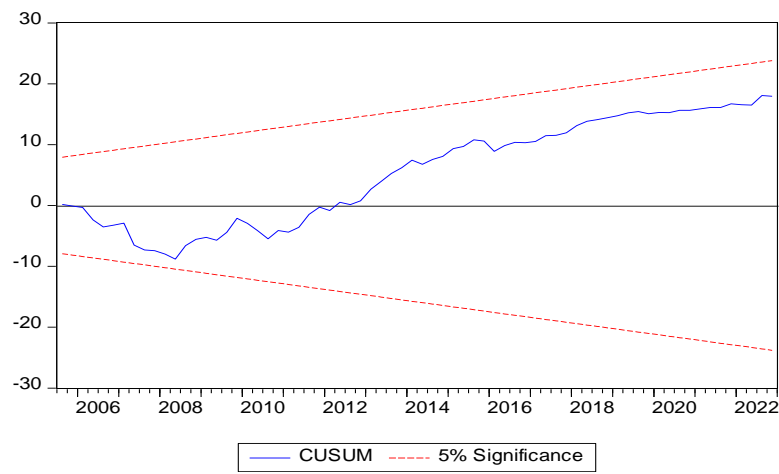
$$LnREER_t = \alpha_0 + \alpha_1 LnGPR + \alpha_2 LnGDP + \alpha_3 LnCPI \quad (1)$$

The ARDL form of Eq(1) can be written as follows:

$$\begin{aligned} \Delta lnREER_t = & \alpha_0 + \sum_{q=1}^{p1} \alpha_{1q} \Delta lnREER_{t-q} + \sum_{q=0}^{p2} \alpha_{2q} \Delta lnGPR_{t-q} + \\ & \sum_{q=0}^{p3} \alpha_{3q} \Delta lnPDP_{t-q} + \sum_{q=0}^{p4} \alpha_{4q} \Delta lnCPI_{t-q} + \beta_1 lnREER_{t-1} \\ & + \beta_2 GPR_{t-1} + \beta_3 GDP_{t-1} + \beta_4 CPI_{t-1} + \varepsilon_t \end{aligned}$$

F-Bounds is the test statistic testing the null hypothesis of no long run relationship ($\beta_1=\beta_2=\beta_3=\beta_4=0$) in ARDL Models. The results of long run coefficients of ARDL bound test is summarised in Table 2:

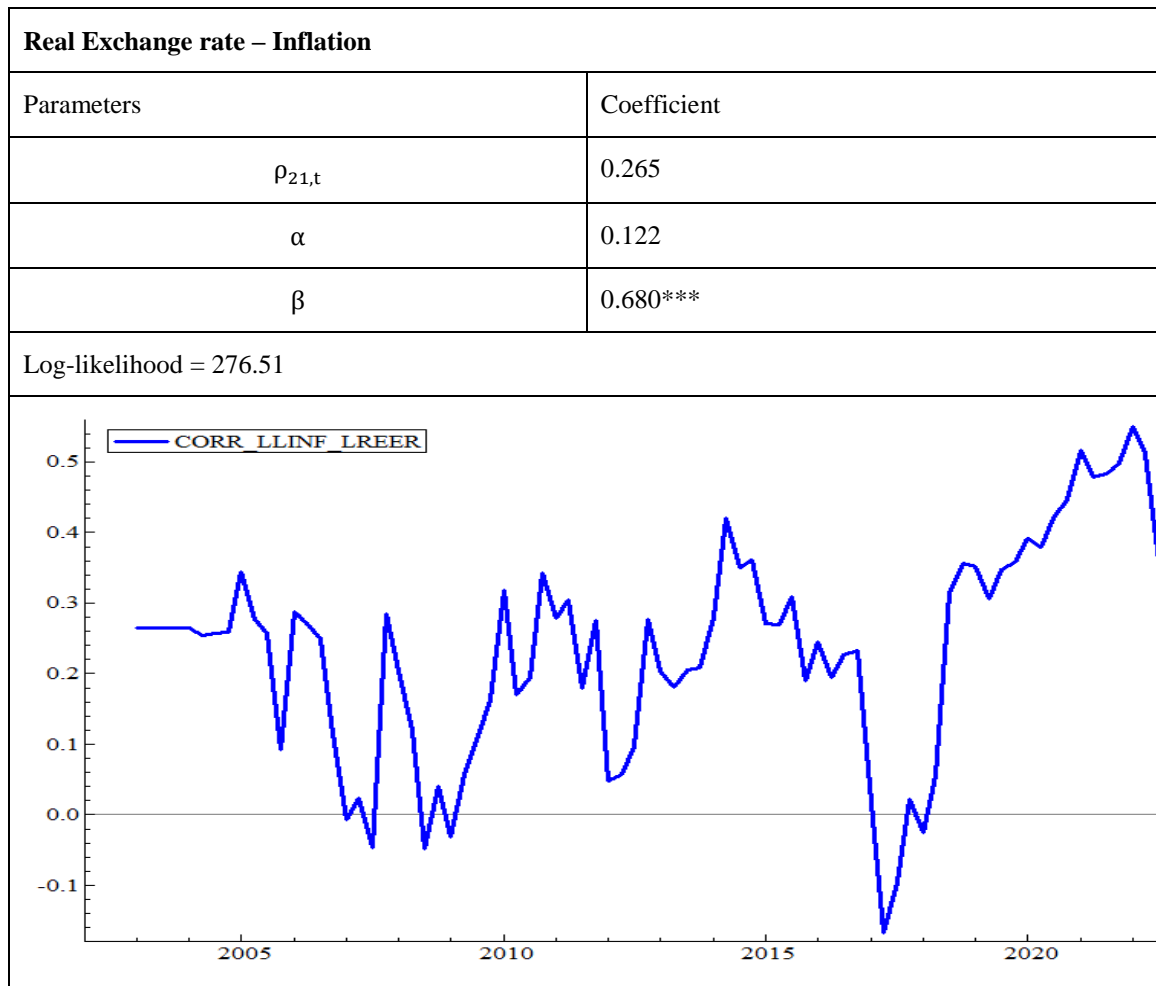
Table 2: Long Run Coefficient of Eq(1)

	ARDL (2,0,0,2)
variables	Long Run Coefficients
constant	9.586
LGPR	-0.028
LGDP	-0.361
LCPI	0,399
ECT	-0.18***
$\chi^2_{Serial}(Prob)$	0.86
F-statistic of F-Bound Test	3.69 (upper bound of 5% is 3.67)
Cumulative Sum Of The Sequence	

According to results of table 2, value of correlation term is -0.18 that is between accepted range of $-1 < ECT < 0$ and it is statistically significant. The F-Bound value is 3.69 that is greater than the critical value of 5% level and in addition, CUSUM test is stable that shows there is no structural changing between a dependent variable and one or more independent variables at a particular point in time. χ^2_{Serial} test is the Lagrange multiplier test of residual serial correlation, distributed as $\chi^2(4)$ at 5% significance level. According to the results, there is a long run relationship among the selected variable. The coefficient of the GPR is negative that shows there is a negative relationship between GPR and REER. The coefficient of CPI is positive indicate that price increases caused an increase in the real exchange rate. Our results is similar to results of UK and US in (Chang et al., 2022) studies.

Table 3: DCC-GARCH models:

DCC-EGARCH(1,1) based on Engle(2002)

The estimation results of the DCC-GARCH (1, 1) model show that the $\alpha=0.122 \geq 0$ and $\beta=0.680 \geq 0$ (non-negative) parameters meet the condition $\alpha+\beta=0.802 < 1$. Table 3 shows DCC-GARCH(1,1) of (Engle, 2002) between the inflation and real exchange rate. Based on Table 2 the Dynamic conditional correlation the inflation and real exchange rate is between -0.2 and 0.6 ($-0.2 < DCC < 0.6$). These values show that the relationship between the variables has changed in a moderately positive way. These findings show that the dynamics of the conditional correlation between the analyzed periods can change over time and the relationships can be different depending on the different processes. Especially, the negative DCC observed in 2017 shows that the relationship between the variables is negative and low due to the special conditions of the year. In general, there is a moderate correlation between two variables.

Table 4: DCC-GARCH models for Geopolitical Risk – Inflation:

DCC-EGARCH(1,1) based on Engle(2002)	
Geopolitical Risk (GPR) – Inflation	
Parameters	Coefficient
$\rho_{21,t}$	0.00054
α	0.0000005
β	0.82*

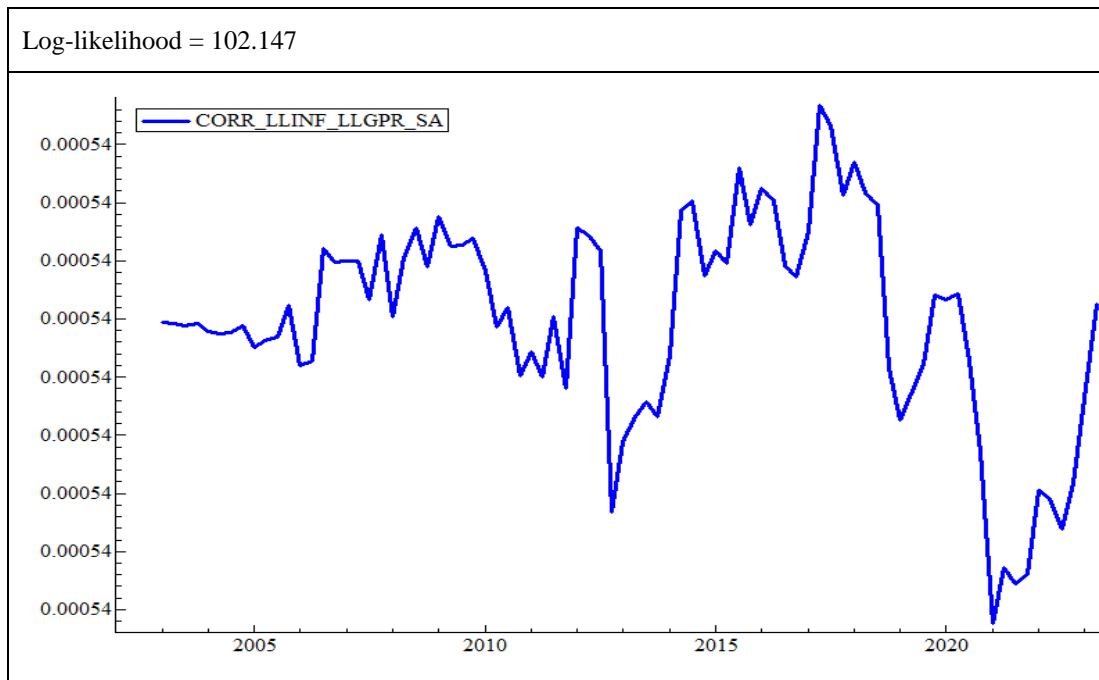
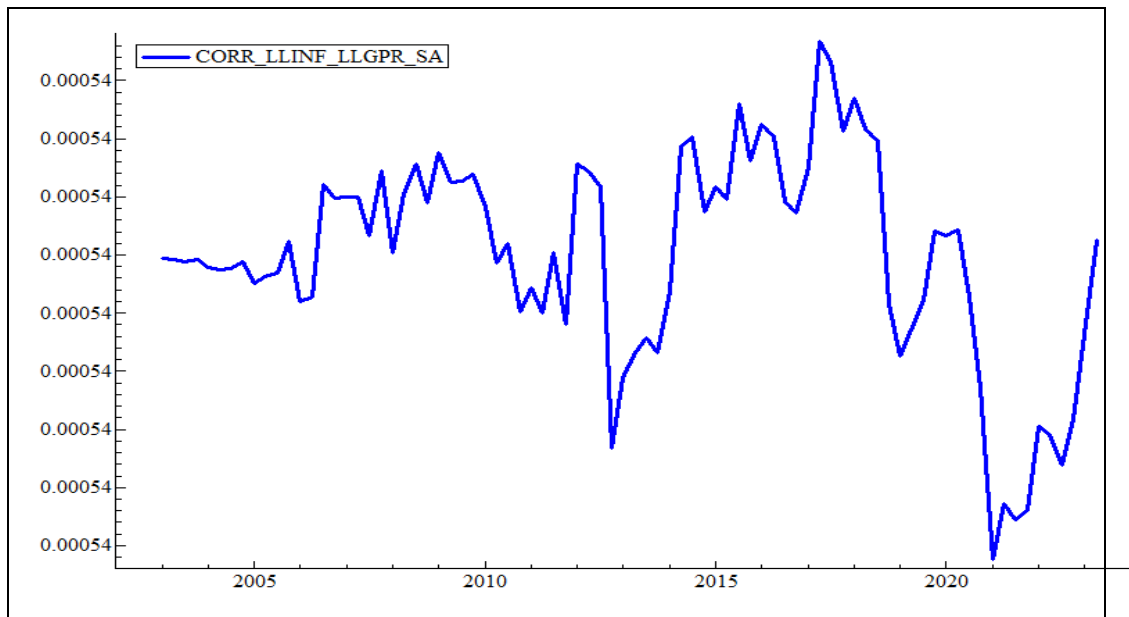

Table 4 shows results of the DCC-GARCH (1, 1) model for Geopolitical Risk – Inflation. the $\alpha=0.0000005 \geq 0$ and $\beta=0.82 \geq 0$ (non-negative) parameters meet the condition $\alpha+\beta \cong 0.82 < 1$. Based on Table 4 the Dynamic conditional correlation the inflation and Geopolitical Risk is around 0,00054 ($0.00054 < DCC < 0.00055$). These values show that the relationship between the variables has changed in a weak-positive way and can be said there is not especial correlation between Geopolitical Risk and Inflation.

Table 5: DCC-GARCH models (Geopolitical Risk- Real Exchange rate):

DCC-EGARCH(1,1) based on Engle(2002)	
Geopolitical Risk (GPR) – Inflation	
Parameters	Coefficient
$\rho_{21,t}$	0.00054
α	0.0000005
β	0.82*
Log-likelihood = 102.147	

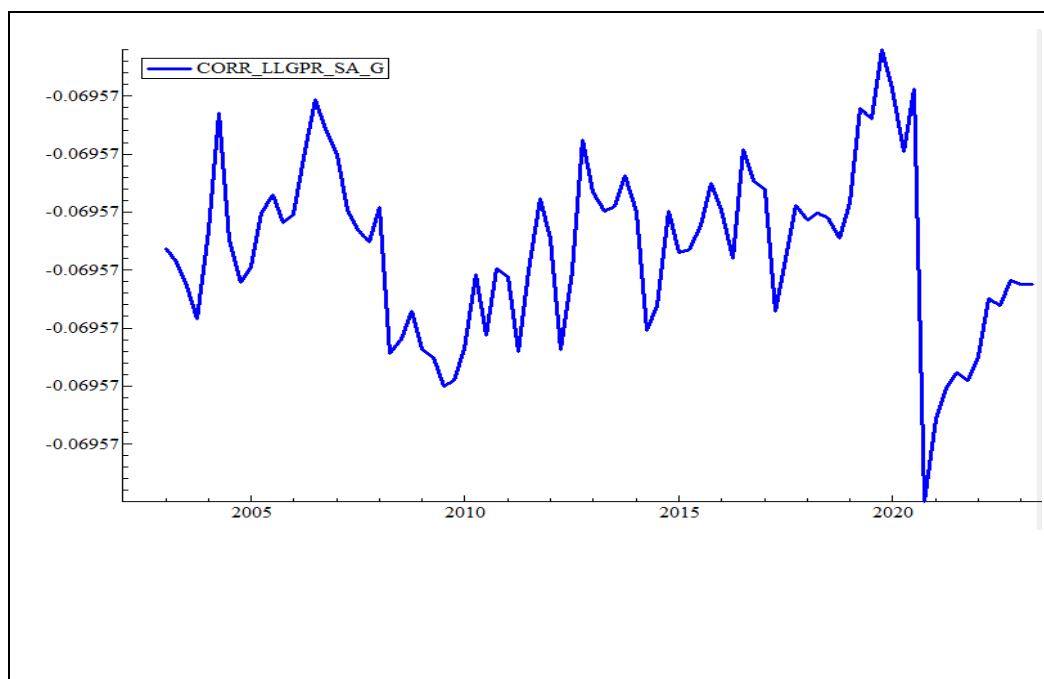
The estimation results of the DCC-GARCH (1, 1) model show that the $\alpha=0.395 \geq 0$ and $\beta=0.145 \geq 0$ (non-negative) parameters meet the condition $\alpha+\beta=0.54 < 1$. Table 5 shows DCC-GARCH(1,1) of (Engle, 2002) between the Geopolitical Risk- Real Exchange rate. Based on Table 5 the Dynamic conditional correlation the Geopolitical Risk- Real Exchange rate is between -0.7 and 0.5 ($-0.7 < DCC < 0.5$). These values show that the relationship between the variables has changed in a moderately positive way. These findings show that the dynamics of the conditional correlation between the analyzed periods can change over time and the relationships can be different depending on the different processes. Especially, the negative DCC observed in 2017 shows that the relationship between the variables is negative and low due to the special conditions of the year. In general, there is a moderate correlation between two variables.

The estimation results obtained from the DCC-GARCH (1, 1) model shows that the parameters $\alpha=0.395 \geq 0$ and $\beta=0.145 \geq 0$ satisfy the condition $\alpha+\beta=0.54 < 1$. Table 5 presents the DCC-GARCH (1, 1) results for the relationship between the Real Exchange rate and Geopolitical Risk. Based on the findings the Dynamic Conditional Correlation (DCC) between Geopolitical Risk and the Real Exchange rate ranges from -0.7 to 0.5 ($-0.7 < DCC < 0.5$). Although there are instances of positive correlation observed during certain periods, the overall trend indicates a robust negative correlation between these two variables.

Table 6: DCC-GARCH models:

DCC-EGARCH(1,1) based on Engle(2002)	
Geopolitical Risk (GPR)– Economic Growth	
Parameters	
$\rho_{21,t}$	-0.069
α	0.0000006
β	0.804**
Log-likelihood = -8.63222	

Based on table 6, $\alpha=0.0000006 \geq 0$ and $\beta=0.804 \geq 0$ (non-negative) parameters meet the condition $\alpha+\beta \cong 0.804 < 1$. According to table 6, DCC value is around 0.06957 that means there is a weak and negative DCC between the Geopolitical Risk– Economic Growth.

Conclusion:

This study aims to examine the relationship between economic policy uncertainty and macroeconomic factors. Existing literature generally focuses on the relationship between economic policy uncertainty and exchange rates. However, this study aims to address the different mechanisms by which policy uncertainty can affect exchange rates. For Turkey, analyzes were carried out using quarterly data covering the period 2002Q1-2023Q1. The F-Bound value exceeds the critical value at the 5% significance level, indicating the presence of a long-run relationship between the variables. This suggests that political uncertainty has a lasting impact on exchange rates in Turkey. The coefficient of the Generalized Price Ratio (GPR) is negative, indicating a negative relationship between GPR and the Real Effective Exchange Rate (REER). This suggests that an increase in GPR leads to a decrease in the REER. The coefficient of the Consumer Price Index (CPI) is positive, indicating a positive relationship between CPI and the real exchange rate. This implies that an increase in consumer prices leads to an increase in the real exchange rate. The estimation results of the Dynamic Conditional Correlation (DCC) model show that the relationship between geopolitical risk and the real exchange rate fluctuates between -0.7 and 0.5. This suggests a moderately positive correlation between these variables, with some instances of negative correlation observed in specific periods. Similarly, the DCC analysis between inflation and the real exchange rate reveals a dynamic relationship ranging from -0.2 to 0.6. This indicates a moderate positive correlation between inflation and the real exchange rate, with variations over time. In conclusion, the findings of this study demonstrate that there is a significant and dynamic relationship between political uncertainty, inflation, geopolitical risk, and exchange rates in Turkey. These relationships can vary over time, and their understanding is crucial for policymakers and investors in managing and predicting economic outcomes.

Bibliography

Bildirici, M. E., & Turkmen, C. (2015). Nonlinear causality between oil and precious metals. Resources Policy, 46, 202–211.

- <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2015.09.002>
- Chang, B. H., Derindag, O. F., Hacievliyagil, N., & Canakci, M. (2022). Exchange rate response to economic policy uncertainty: Evidence beyond asymmetry. *Humanities & Social Sciences Communications*, 9(1), 358. <https://doi.org/10.1057/s41599-022-01372-5>
- Engle, R. (2002). Dynamic Conditional Correlation: A Simple Class of Multivariate Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity Models. *Journal of Business & Economic Statistics*, 20(3), 339–350.
- Fuller, H. A. (1976). LANDOWNERSHIP AND THE LINDSEY LANDSCAPE. *Annals of the Association of American Geographers*, 66(1), 14–24. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1976.tb01069.x>
- Kido, Y. (2016). On the link between the US economic policy uncertainty and exchange rates. *Economics Letters*, 144, 49–52. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2016.04.022>
- Kido, Y. (2018). The transmission of US economic policy uncertainty shocks to Asian and global financial markets. *The North American Journal of Economics and Finance*, 46, 222–231. <https://doi.org/10.1016/j.najef.2018.04.008>
- Krol, R. (2014). Economic Policy Uncertainty and Exchange Rate Volatility. *International Finance*, 17(2), 241–256. <https://doi.org/10.1111/inf.12049>
- Lee, W.-C., & Lin, H.-N. (2012). Threshold effects in the relationships between USD and gold futures by panel smooth transition approach. *Applied Economics Letters*, 19(11), 1065–1070. <https://doi.org/10.1080/13504851.2011.613747>
- Makinayeri, M. (2019). Economic Policy Uncertainty and Macroeconomic Activity: An Asymmetric Approach. *Theses and Dissertations*. <https://dc.uwm.edu/etd/2320>
- Naifar, N., & Al Dohaiman, M. S. (2013). Nonlinear analysis among crude oil prices, stock markets' return and macroeconomic variables. *International Review of Economics & Finance*, 27, 416–431. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2013.01.001>
- Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289–326. <https://doi.org/10.1002/jae.616>
- Phillips, P. C. B., & Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regression. *Biometrika*, 75(2), 335–346. <https://doi.org/10.1093/biomet/75.2.335>

**A COMPARATIVE READING: OTTOMAN-RUSSIAN MODERNIZATION
KARŞILAŞTIRMALI BİR OKUMA: OSMANLI-RUS MODERNLEŞMESİ**

Funda Çoban¹

**¹ Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler,
ORCID:0000-0001-5852-9386**

Özet

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşunun 100. Yılı kutlarken, modernleşme sancularına ilişkin iktisadi, siyasi ve kültürel bagajı hafifletme yolunda mesafe kaydetmeye devam etmektedir. Bu yolculuğun tarihsel köklerini karşılaştırmalı olarak izleme yolunda en geniş olgular demetini sunan ülke ise Rusya Federasyonu'dur. Diğer bir ifadeyle Rus-Türk modernleşmesi karşılaştırmalı bir tarihsel sosyoloji okumasını mümkün kılacak derin benzerliklere sahiptir.

İşte bu bildiri, Büyük Petro döneminden itibaren Rus Çarlığının yapmış olduğu modernleşme hamleleri ile bu hamlelerin iktisadi, siyasi ve kültürel dokusunu, Tanzimat Fermanı'ndan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun yapmış olduğu hamlelerle karşılaştırarak okumayı önermektedir. Bu çerçevede bildiri, Asya-tipi üretim tarzının koşulladığı alt-yapı unsurlarının modernleşme hamleleri ile bütünleştiği yerde ortaya çıkan "kültürel ve siyasal yarılmanın" çağdaş Rusya ve Türkiye'ye aktarıldığı iddiasını taşımaktadır. Bu tip bir mirasın hem güncel Rus siyasetini hem güncel Türkiye siyasetini okumada anlam teşkil ettiği düşünülmektedir.

Bu temel yaklaşım esasında, Osmanlı-Rus modernleşmesinin somut tabanı öncelikle tarih yazımı açısından iki ülkenin "coğrafi ve tarihi köksüzlüğüne" – "Biz nereden geldik, Asyalı mıyız, Avrupalı mı, tarihimiz nerde başlar?" gibi soruları içeren- dair bir analizle iki toplumun jeo-kültürel kodlarındaki tekinsizliğe odaklanmaktadır. İkinci aşamada ekonomi-politik ortaklıkların ön plana alınması açısından Asya-tipi üretim tarzı esasında patrimonyal devlet yapılanması açmılanmakta ve bu yapılanmanın çağdaş Türk ve Rus siyasi hayatındaki karşılıkları incelenmektedir. Üçüncü aşamada ise, sanayileşme, kentleşme ve Batılılaşma hamlelerinin siyaset felsefesi ve fikir dünyasında yol açtığı yarılmaları 19. Yüzyıl Osmanlı-Rus entelijansiyası ile erken dönem Cumhuriyet entelijansiyası tartışmaları ekseninde ele almaktadır. Bu unsurların sistematik akışında sırasıyla Rus modernleşmesi, Osmanlı modernleşmesi irdelenecek, sonuç ve değerlendirme ile de aradaki benzerlik ve farklılıklar tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Türk modernleşmesi, Rus modernleşmesi, patrimonyal devlet, reform, Osmanlı modernleşmesi

Abstract

While the Republic of Turkey celebrates its 100th anniversary, it continues to make progress in easing the political and cultural baggage related to the late-modernization issues. The country that presents the widest facts about tracing the past roots of Turkish journey comparatively is the Russian Federation. In other words, Russian-Turkish modernization processes have wide similarities that will enable a comparative historical reading.

Here, this paper proposes to read the modernization moves of the Russian Tsardom since the time of Peter the Great and the economic, political, and cultural texture of these moves by comparing them with the moves made by the Ottoman Empire since the *Tanzimat* (Reorganization) Edict. In this context, the paper claims that the "cultural and political split" in which the structural elements of Asian-type production style has been integrated with the modernization moves was transferred to contemporary Russia and Turkey. This type of legacy makes sense in reading both current Russian and Turkish politics.

Based on this basic approach, the concrete basis of Ottoman-Russian modernization primarily focuses on the the uncanny geo-cultural condition of the two societies based on "geographical and historical rootlessness" interwoven around the questions as such: "Where did we come from, are we Asian or European, where does our history begin?". At the second stage, patrimonial state structured based on the Asian-type mode of production is explained to bring economic-political similarities to the fore, and the equivalents of this structuring in contemporary Turkish and Russian political life are examined. At the third stage, it deals with the splits caused by the moves of industrialization, urbanization and Westernization in the political philosophy and world of ideas, in the axis of the discussions between the 19th century Ottoman-Russian intelligentsia and the early Turkish Republican intelligentsia. Through the systematic flow of these elements, Russian modernization and Ottoman modernization will be examined respectively, and the similarities and differences will be discussed in the conclusion and evaluation section.

Key Words: Turkish modernization, Russian modernization, patrimonial state, reform, Ottoman modernization

1. GİRİŞ

Modernleşme, üzerinde çokça durulmuş, anlamı ve kapsamı farklı perspektiflerden açıklanmış bir kavramdır. Latince kökleri itibariyle "modernus" sözcüğünden gelen modernlik, ilk olarak M.S. 5. Yüzyılın sonuna doğru Roma'nın pagan köklerinden Hristiyanlığa geçişine dair kopmayı işaret etmek için kullanılmıştır (Acar, 2008:60). Semantik gelişiminde sözcük, aslında hep kendinden önceki bir duruma ilişkin yeni ifade etmesi anlamında şimdi olanı çağdaşlığın gelişimsel çizgisine bağlamaktadır. Bu anlamıyla aslında modernlik ve modernleşme bitmeyen ve hep sonra geleni kendine malum kılmaya durduğu ontolojik bir serüvendir. Terimin sanat ve felsefeye de sirayet eden bu yüzleri bir yana bırakılırsa siyasal anlamda modernleşme, Rönesans'ı takip eden yeni dünya kozmolojisinin Aydınlanma ile bağlandığı yerde, "dünyanın büyüünün bozulması" ile ilgili bir anlama biçimini ifade eder. Diğer bir deyişle modernleşme, dünyayı analiz etme ve yorumlamada bilim ve aklın sunduğu olanakların kullanılarak "diğerlerinden daha usta görünen uzmanların denetimi altında bilişsel-araçsal, ahlaki-pratik ve estetik-dışavurumsal" fakültelerin birbirinden ayrılmasıdır (Habermas, 1996). Bu ayrışmanın tepe noktasında politika ve diğer sair bilimin rasyonel ve seküler ilkeler ışığında yol alması bulunur. Söz konusu kozmolojinin Batı coğrafyasında filizlenmiş olması ve buradan dünyaya yayılması ise sosyolojik anlamda modernleşmeyi sanayileşme, kentleşme ve bireyselleşme süreçlerine bağlar. Nitekim *Kapitalizm Ruhu ve Protestan Ahlakı* isimli eserinde Weber (2011) Ortaçağ'ın sonlarına kadar dünyanın farklı coğrafyalarında aşağı yukarı aynı gelişmişlik seviyeleri mevcutken neden Batı'nın hızlı bir şekilde ticaret kapitalizmi üzerinden sanayi kapitalizme doğru evrildiğini Protestan ahlakı ile ilişkilendirirken, aslında modernleşmenin coğrafi istikametini de imler. Nitekim modernleşme, feodalizmin çözülmesi, kentlerin yükselişi ve kalabalıklaşması, meslek loncalarının yerini atölye ve fabrikaların alması gibi bir dizi iktisadi ve toplumsal gelişmenin bağrında şekillenmiş bir süreç olarak Avrupa merkezlidir. Kuşkusuz modernleşmeye "akılcı, bilimsel, teknolojik ve idari etkinliğin ürünlerinin

yaygınlaştırılması; entelektüel etkinliğin siyasal propagandalar ya da dinsel inançlardan korunması, yasaların tarafsızlığının kişileri torpile, adam kayırmaya, particiliğe ve yolsuzluklara karşı koruması, kamu ve özel yönetimlerin kişisel bir iktidarın aracı haline gelmemesi, özel yaşamla kamusal yaşamın birbirinden ayrılması” (Touraine, 1995:23-24) gibi ilkelerle bakıldığında bu sabitelerin Batı’yla özdeşleştirilmesi gerekmemektedir. Hatta Göle (2021) “farklı, desen desen modernizmlerden” söz etmektedir. Kaldı ki gelinen noktada modernleşme, modernizm ve modernite terimleri dahi farklı sosyo-kültürel bagajları ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Ne var ki tüm bu anlayış farklılıkları bir yana 16. Yüzyıldan itibaren dünya-sisteminin Batı kapitalizminin yayılımı ile billurlaştığı düşünülürse “ilerde” olmakla ilgili ideolojik bagajın çoğunlukla Batı’ya endekslendiği kabul edilmelidir. Diğer bir ifadeyle Batılı rasyonalite, bilim ve teknik unsurlarının paradigmasıyla bağlı olarak “Batıcı olmayan modernleşme” ifadesi bile reddettiği nosyona dönük analitik ilişkisiyle Batı-merkezli kalmaktadır.

Osmanlı-Rus modernleşmesi dediğimiz süreç aslında tüm bu tartışmaların bir laboratuvarı gibidir. Köklerinden kopmadan modern olmak arzusu içinde “kök” unsurun tanımsızlığı, müphemliği ya da reddiyesi ekseninde hangi yöne doğru nasıl kalkınma gerçekleştirileceği yönündeki sonsuz kafa karışıklıkları bu araştırmanın konusu olan karşılaştırmalı okumanın tam göbeğinde durmaktadır. Nitekim Osmanlı ve Rus modernleşmeleri kendilerine has özellikleri saklı kalmak koşuluyla pek çok benzer soru ve sorunu emperyal dönem sonraki devlet aklı mirasına tahvil etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle Çarlık Rusya’sı ve Osmanlı İmparatorluğunun “modernleşme bunalımı,” bugünün Türk ve Rus toplumlarının siyasi ve kültürel uzuvlarında cereyan eden çatışmaları koşullamaktadır. Bu nedenle tarihin kopuşlardan olduğu kadar devamlılıklardan da mürekkep olduğu düşünülürse, Türkiye Cumhuriyeti’nin ve Rusya Federasyonu’nun, Çarlık ve Sultanlık bakiyelerini sırtlarında taşıdığı söylenebilir. Tam da bu nedendir ki geçmişi karşılaştırmalı okumak, bugünü ve geleceği yorumsamak adına verimli kapılar açar.

Bu perspektiften elinizdeki çalışma modernleşmenin bu müphem semiyolojisini sosyo-kültürel bir doku inşa eden bir olgu olarak kabul etmek vasıtasıyla, Rus Çarı Büyük Petro ve Osmanlı Padişahı II. Mahmut döneminden itibaren her iki toplumda sürecin getirdiği ve yarattığı yenilenme çabalarını karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Ne var ki burada kullanılacak olan izlek, iki ülkedeki reform ve yenileşme çabalarını dizisel olarak takip etmek değildir. Reformlara ve bunların amaçlarına dair bilgiler sunulacak olsa dahi, bu kümeler Rus ve Türk modern devlet yapılarındaki sosyo-kültürel uzantıları okumak maksadıyla kullanılacaktır. Bu perspektiften çalışma üç ana kısma ayrılmıştır. Birinci bölümde Rus modernleşmesi, ikinci bölümde Osmanlı modernleşmesi önemli tarihsel olaylar ve bunların fikri dünyadaki karşılıklarıyla anlatılacaktır. Üçüncü bölümde ise ilk iki bölümde belirtilen noktalar ışığında Osmanlı ve Rus modernleşmesinin benzerlik ve farklılıkları tespit edilecektir.

2. RUS MODERNLEŞMESİ

Rus modernleşmesinin tarihi, daha önceki irili ufaklı reformasyon denemeleri bir yana bırakılırsa, Çar Büyük Petro ile başlar. Ayakkabıcılıktan gemi inşaatına kadar yirmiye yakın zanaat öğrenen (Ömer, 2015:36), vaktinin önemli bir kısmını Batılı eczacı ve tıpçıların yaşadığı Alman mahallesinde geçiren (Acar, 2008:68), eksantrik ve meraklı bir kişiliği olan Büyük Petro, Rus diplomatı kılığında Avrupa’da turladığı dönemde kıtanın gelişmişliğine hayran kalır. Bu çerçevede de ülkesini Avrupa ülkelerinin gelişmişlik seviyesine taşımak üzere köklü reformlara başlamıştır. Orduyu, genel idareyi, maliyeyi modernleştirmiş, eğitim sistemini yeniden düzenleyip iktisadi alanda müteşebbis bir sınıf yaratmıştır (Ortaylı 2003:47). Avrupa ülkelerinde yirmiden fazla daimi elçi bulundururken bir yanda büyüyen toprakların güvenliğini

sağlamak için “sıcak denizlere inme politikası” paralelinde inşa ettirdiği büyük donanma, bir yanda Avrupa’nın ilim ve tekniğini öğrenmeleri için yurtdışına gönderdiği öğrenciler ordusu, bir yanda merkeze karşı muhalefet odaklarından biri olan *Streltsi* piyade teşkilatını kaldırıp orduyu modernize etmesi, bir yanda aristokrasiyi derecelendirerek bunları Avrupalılığı sembolize eden Saint Petersburg’da toplaması, kendisine “deli” sıfatının yakıştırılmasını makul değilse bile anlamlı gösteren aykırı bir devlet adamı sıfatı kazandırmıştır.

Bu aykırılık temsil edici nitelikte en billur halini ise kelime olarak çamur/bataklık anlamına gelen Neva deltasında inşa edilmiş Saint Petersburg şehrinde bulur. Rusya’nın Asyalı ve Ortodoks kimliğinin karşıtı olarak tasarlanan Saint Petersburg, Moskova’nın ahşaptan yapılmış soğan biçimli kubbemsi yapılarına zıtlıkla T cetvellerinin, pergellerin ve açılöçerlerin yol göstericiliğinde taş malzeme, düzlük, simetri ve ufuk çizgisi hakimiyetini temsil etmektedir (Çoban, 2021:41). Bu hakimiyet modeli Çar’ın bu yeni başkente topladığı memurlaştırılmış soylu ve askeri gruplarla ihdas ettiği tepeden inme Rus otokrasisini de cisimleştirmektedir. Öte yandan asker ve memurların sakal bırakmasının yasaklanması -ki Ruslar için sakal önemli bir kutsi semboldür-, kılık-kıyafet reformu, rasyonel düşünce ve bilimsel gelişmelerin teşviki ve millî kimlik duygusu inşası amacıyla kütüphane ve müzeler kurulması; Leibniz, Christian Wolff, Voltaire, Diderot, Bentham ve Herder’e himaye sağlanması, Kiril alfabesinin sadeleştirilmesi, ilk Rus gazetesinin kurulması ve ilk modern Rus tiyatrosunun sonradan Kızıl Meydan adını alacak yerde sahnelenmesi (Erkan, 2017:57) Saint Petersburg soylu sosyetesinin daha önce görülmemiş bir şekilde kabul salonlarında balo, konser, okuma ve tiyatro etkinlikleri düzenleyerek sanatçılara hamilik etmeleri, Avrupalı olmanın alamet-i farikası olarak Fransızca öğrenmeye duyulan heves 18. Yüzyıl Rus modernleşmesinin askeri-siyasi ayağında gerçekleşen tepeden inmeciliğin, kültürel karşılıklarıdır. Nitekim Petro’nun öncülük ettiği savaş eskiye karşı yenide, Doğu’ya karşı Batı’da Rusçaya karşı Fransızcada vücuda gelmektedir.

Rus modernleşmesini tarifleyen bu karşıtlıkların ülkenin siyasal-düşünsel hayatındaki yansıması ise iki önemli düşünce akımında görülür: Bunlardan ilki Çar’ın hakimiyeti altında tüm tabakaların toplumun genel iyiliği yolunda birleştirilmesini isteyen, Ortodoks Hristiyanlığın temel değerlerinin Rus köy komünlerinde (*obsçina*) ve konseylerinde (*sobornost*) hukuka gereksinim bırakmaksızın doğal olarak bulunduğunu ifade ederek Rusların kurtuluşunun Slav köklere dönmekte bulunduğunu savlayan Slavseverliktir (Walicki, 2013:164; Ward, 2018:281). İkincisi ise, Rusya’nın kalkınması için Avrupalılaştırmanın gerekli olduğunu, Çar’ın yetkilerinin sınırlanacağı, birey hak ve özgürlüklerinin tanınacağı kısıtlı bir anayasal monarşinin tesisini savunan Batıcılıktır (Çoban, 2021:43). Ne var ki her iki düşünce akımı da Rusların sorunlarına sistematik ve köklü çareler bulmaktan uzak görünmektedir.

Öte yandan “tarihte ilk kez üzerinde kafa yorulmuş bir toplumsal değişme programına sahip, kültürlü soylulardan oluşan ve *intelligentsia* diye adlandırılan, kelimenin Ruslara özgü anlamıyla kendilerini ülkenin geleceğinden sorumlu gören bir aydınlar takımı,” Dekabrist Ayaklanma (1825) adı verilen bir isyanın tetikleyicisi olmuştur, ki Dekabristler esasen Rus otokrasisine, serfliğe, soyluların ayrıcalıklıklarına karşı çıkarak köklerini halkçı ilkede (*narodnik*) bulan, *mir* komünlerine dayalı yurttaşlık ekseninde bir cumhuriyeti desteklemişlerdir (Walicki, 2013: 16, 131, 127-128). Ayaklanmanın ardındansa Çar I. Nikola’nın istibdat dönemi başlamıştır.

Bu istibdat döneminde Rus modernleşmesinin fikri taşıyıcıları deyim yerindeyse yer altına inmek zorunda kalmış, “biz kimiz, nereden geldik, nereye gidiyoruz, insanlığa yapabileceğimiz katkılar nelerdir” gibi sorularla hararetlenen modern kimlik sorunlarını okuma salonlarına, gazete yazılarına ve dergilere taşımışlardır (Walicki, 2013:17). Üstelik 1840’lar kuşağı, bir önceki kuşaktaki Slavseverler ve Batıcıların politik dille problematize ettiklerini, dönemin

baskı ve sansür atmosferinde felsefi bir düzleme çekerek tartışmak durumunda kalmışlardır. Bu bapta Belinski'nin başını çektiği Batıcılar Alman idealizmi, Hegel, Saint-Simon, Comte, Feuerbach gibi kaynaklardan beslenirlerken, K. Aksakov ve Homiyakov'un başını çektiği Slavseverler "tinsel-toplumsal bütünlüğü ayrışmalar nedeniyle bozulmuş olan Avrupa rasyonalitesine" karşı çıkararak Ortodoks-milliyetçiliğe tutunmuşlardır.

1860'larsa Rus modernleşme tarihi açısından en çalkantılı dönemeci ifade etmektedir. Zira Çar II. Alexander'ın serfliği kaldırmasının ardından yersiz yurtsuzlaşan Rus köylüsüne karşılık yoksullaşmış aristokrasinin yaşadığı köksüzlük hissi, yüzyıl sonunda büyük bir metropole dönüşmüş Saint Petersburg'un kozmopolit caddelerinin sınıfsal uçurumları yansıtan atmosferine tahvil olmuştur. Bir yanda Petro döneminden beri bu şehri mesken tutmuş aristokratlar, bir yanda "soylu olmayan küçük memurların, rahiplerin, yoksullaşmış köy zenginlerinin çocukları olan ve yaşamlarını kafalarıyla kazanmak zorunda kalan *raznoçintsiler*" (Walicki, 2013:290), bir yanda Çarlık bürokrasisinden nemalanan asker-memurlar ve öte yanda alabildiğine nüfuslarıyla kent yoksulları söz konusu atmosferin öznelidir. Tam da bu atmosferdir ki, Rus modernleşmesinin 1860'lardaki fikri kutuplaşmalarının keskinliğini cisimleştirir. Nitekim 1840'ların naif babalarının yerini artık ateşli oğullar almıştır. Bu kutupsallığın Panslavcılığa dönüşmüş halinde alabildiğine Batı karşıtlığı, Avusturya'ya karşı saldırganca düşmanlık, Roma İmparatorluğunun varisi sıfatıyla Konstantinopolis merkezli Panslav bir dünya imparatorluğu için mücadele azmi ile karakterize muhafazakâr-milliyetçi bir akım bulunmaktadır. Kutupsallığın Batıcılık kısmını ise 1840'ların Rus sosyalizmini savunan Herzen'in yerini almış olduğunu söylenebileceğimiz anarşist Bakunin oluşturmaktadır. Bir zamanlar Mesihsellikle donatılmış, Kurtarıcı Baba idolü Çar'a 1866'da suikast düzenlenmesi ise Rus modernleşmesinin patrimonyal yapısındaki yıpranmayı göstermektedir.

Nitekim Marxist terminolojiyle Asya Tipi Üretim Tarzı'nın politik analizdeki karşılığı Weberyen patrimonyal devlet, Batı tipi feodal bir sistemin, dolayısıyla buna tekabül eden mülkiyet ilişkilerinin ve sözleşmelerin mevcut olmadığı öte yandan toprak mülkiyetine ilişkin dağıtım ve bölüşümün merkezi otorite tarafından gerçekleştirilip, bu bölüşümde miras ve veraset haklarının yer almadığı bir siyasal sistem biçimini ifade etmektedir (Weber, 1978; Heper, 1973). Patrimonyal devlet ve toplum yapısında iktisadi bölüşüm ve kazancın üretici güçlerin gelişimini artıracak bir süreçle motive olmaması, mükafatların hamilik ilişkileri uyarınca merkezden dalgalar halinde dağıtımını buna paralel olarak da merkezi otoriteyi dengeleyecek ara erklerin oluşumunu engeller. Çarlık Rusya'sı Weberyen anlamdaki bu patrimonyal devlet modelinin en billur örneklerinden biridir. Zira Petro dönemine özgü olmamakla birlikte Rus Çarlığında soylular, unvanlarını ve mal varlıklarını Çar'a "borçludurlar." Bu nedenle mülkiyetin güvenliği teminat altında değildir. Öte yandan tavandan tabana bu "borçluluk hali" taraflar arası minnettarlığı beslemekte bu da bir tarafın diğer tarafa "velinimet" gözüyle bakmasına yol açmakta, en nihayetinde de -Batılı tipte-hak ve yükümlülüklerle dayalı bir siyasal yaşam yerine hiyerarşik bir yapılanma baş göstermektedir.

Petro özelinde Çar'ın karizmatik kişiliğinde billurlaşan bu düzlem, Çar'ın kâh tanrılaştırıldığı, kâh Mesihmişçesine ilahlaştırıldığı bir siyasal anlam doğurmaktadır. Öte yandan Çar Büyük Petro'nun modernleşme hamlelerinin tepeden inmece niteliği her şeye kadir ve her şeyi bilen Çar imajıyla bir bütün oluşturmaktadır. Bu durumsa, siyasal modernleşmenin en önemli ayrıacı sayılabilecek sivil toplum-devlet ayrımının bulunmadığı bir otokrasiyi devamlı kılar (Çoban, 2023).

3. OSMANLI MODERNLEŞMESİ

Osmanlı modernleşmesinin tarihi, III. Selim dönemi reformları saklı tutulmak kaydıyla II. Mahmut Dönemi ile başlatılır. Ne var ki, III. Selim dönemi, Tanzimat Fermanı'na ve devamındaki gelişmelere yol açan ilhamı vermesi açısından ayrıca önemlidir.

Genel hatlarıyla sıralanırsa III. Selim döneminde, Osmanlı İmparatorluğunu yeniden eski gücüne kavuşturmak ve Avrupa'da tutunmasını sağlamak üzere başlatılan ıslahatların başında ordu ve bürokrasinin reforme edilmesi gelmektedir. Nitekim Ocak geleneklerinin bozulduğu süreçte Yeniçeri sınıfının ulema ile birlikte padişaha karşı bir muhalefet odağı haline gelmesinin, tımar sisteminin bozulmasının ve askeri başarısızlıkların artması nedeniyle III. Selim Yeniçeri Ocağı'nı aşamalı bir şekilde kaldırmaya çalışırken, yerine Batı tarzı *Nizam-ı Cedid* ordusunu kurmuş, yine Batı tarzı Kara Mühendis Okulu terkip etmiş, askeri ocaklarda Avrupa tarzı düzenlemeler yapmış, askeri okullara Fransızca eğitimi getirmiş, tersaneler kurduğunu, bir çok yabancı eseri Osmanlıcaya tercüme ettirmiş ve belki de en önemlisi Paris, Londra ve Berlin'de ilk kez daimi elçilikler kurmuştur. III. Selim Dönemi'nde askeri ve merkezi bürokraside yapılan bu ıslahatlar, zaman içinde ulemaya karşı bir ilmiye ve kalemkiye zümresinin oluşmasına sebep olacak, bu da Osmanlı modernleşmesinin fikri ve kültürel ayrışmalarını Cumhuriyet'e tahvil edecek yarılımların taşıyıcısı olacaktır.

Ne var ki Osmanlı İmparatorluğunun asıl ıslahatçı padişahı olarak II. Mahmut'u saymak gerekir. Pek çok araştırmada Çar Büyük Petro ile karşılaştırılan II. Mahmut, tıpkı Rus prototipi gibi meraklı ve yenilikçi bir padişahdır. Yapmış olduğu reformlar tıpkı selefleri gibi Osmanlı'yı eski güç ve konumuna getirme amaçlıdır. Bu itibarla askeri, eğitsel, idari, iktisadi ve kültürel alanlarda çok çeşitli yapılanmalara imza atılmıştır. Bu anlamda Avrupai tarzda eğitim gören *Asakir-i Mansure-i Muhammediyye* ile modern Türk ordusunun temellerini atmıştır. Devlet ve saray teşkilatında geniş ölçüde değişiklik yaparak Tımar Sistemi, Enderun ve Divan-ı Hümayun'u lağvedip çeşitli bakanlıklar ve meclisler kurmuştur. Memurlar dahiliye ve hariciye olarak ikiye ayrılmış ve memurlar için kılık kıyafet düzenlemesi (pantolon, ceket, fes) yapmıştır. Eyaletler vilayetlere çevrilmiş, köy ve mahallelerde muhtarlıklar kurulmuş, bayındırlık ve iskan işleri için birimler ihdas edilmiş, ilk demiryolu hatları döşenmiş, ilk nüfus sayımı yapılmış, ilk resmi gazete (Takvim-i Vekay-i) çıkarılmış, ilk posta ve polis teşkilatı kurulmuş, pasaport uygulaması başlatılmış, eğitim için Avrupa'ya öğrenciler yollanmış, İstanbul'da ilkokul (rüşdiye) eğitimi zorunlu kılınmış, idadiler, *Mekteb-i Harbiye* ve *Mekteb-i Tıbbiye* kurulmuş, özellikle askeri okullarda Fransızca zorunlu dil haline getirilmiştir. Tüm bu nedenlerden olacak, Rus Çarı Büyük Petro'ya "deli" lakabı takıldığı gibi, II. Mahmut'a da "gavur padişah" lakabı takılmıştır (Lewis, 2010:114-142).

Öte yandan Osmanlı modernleşmesi içinde ufak da olsa bir demokratikleşme hamlesi olarak görülebilecek olan *Sened-i İttifak* (1808) padişahın, ayanların bir aktör olarak varlığını tanımaması bakımından önem arz etmektedir. Bu gelişmenin devamı ise II. Mahmut devrinin hemen sonunda ilan edilmiş olan Tanzimat Fermanı'dır. Ferman, tüm vatandaşların can, mal ve namus güvenliğini devlet teminatı altına alması, yargısız infazı kaldırması, vergi adaletini temin etmesi, tüm Müslüman erkeklere askerlik zorunluluğu getirmesi ve miras hakkını tanıyıp müsadere yasağını getirmesiyle Osmanlı devlet anlayışına -mülk, devlet demektir- büyük bir değişiklik getirmiştir. Tanzimat Fermanı'nın tarihsel ve mantıksal uzantısı diyebileceğimiz Islahat Fermanı (1856) ise Müslüman ve gayrimüslim tüm Osmanlı tebaasını eşit kılmış, din değiştirme hakkını tanımış, vergilerde eşitlik sağlamış, gayrimüslimlere de askeri okullara ve devlet memurluğuna girme hakkı tanımış, iltizamı kaldırmış ve zorunlu askerlik yapmak istemeyenler için bedelli askerlik seçeneğini getirmiştir. Tüm bu düzenlemelerin anlamı ise, devlet-sivil toplum ayrılığı ve hukuk devleti bahislerinde Osmanlı padişahının ve ulemanın reaya ile kurduğu ilişkinin tanımının değişmesidir. Nitekim tarihe Kuleli Vakası (1859) olarak geçen başarısız darbe girişimi, daha o zamandan itibaren ulema-askeriye ve bürokrasi çarkının

padişahın iktidarının ilk kez Bâb-ı Âlî dışından sorgulanmaya başlandığını göstermektedir. Bu anlamda Batılılaşma hareketinin belki de durdurulamaz ivmesi en tepe noktalarını I. Meşrutiyet (1876) ve II Meşrutiyet'in (1908) ilanında bulacaktır. Ömrü kısa süren I. Meşrutiyet'e nazaran II. Meşrutiyet'in fikri ve siyasi taşıyıcıları ise aslında III. Selim'den beri mayalanarak gelen Batıcılar ve Gelenekçiler kuşaklarının güncel versiyonlarıdır.

Bu anlamda Osmanlı modernleşmesinin fikri ayrışmalarına baktığımızda yeniliği temsil eden Batıcılara karşı Osmanlı asr-ı saadetine ancak ve ancak Batı taklitçiliğinden uzaklaşarak, hatta İslam'ın ihya edilmesiyle ulaşılabileceğini ifade eden kuşaklar bulunmaktadır. Siyasi kronolojinin farklı dönemlerine tekabül etmekle birlikte bu ayrışma Osmanlılık, Türkçülük ve İslamcılık olarak üç ayrı ideolojik tutunumla mayalanmış ve şekil değiştirmiştir.

Mustafa Reşit Paşa ile başlayan Tanzimat aydını tipolojisi Fransızca bilen, Batılı tarzda eğitim ve terbiye görmüş ve bu minvalde geri kalmışlığı yeterince Batılaşamamak olarak gören karikatürize bir tiptir. İlerici-gerici tartışmaları II. Mahmut döneminden itibaren Türk aydınının gündemini meşgul ederken, o dönemde kılık-kıyafetteki farklılaşmalar, içki kullanıp-kullanmama gibi durumların ilerici-gerici tartışmalarının oluşumuna temel teşkil etmiştir (Yıldız, 1999: 284). Sonuçta Tanzimat'ın yol açtığı başarı ya da başarısızlıklar, Osmanlı toplumunda kaynağını edebiyat ve basından alan ve yeni ve eski kavgası arasında bocalayan, yeni entelektüel ya da zamanla muhalif aydınların doğmasına sebep olmuştur (Beşirli, 1999:135). Bu aydın kuşağının laytmotifi ise Osmanlıcı münevverlerdir. Aralarında Suphi Paşazade Ayetullah, Ahmet Beyzade Mehmet, Yusuf Paşazade Hacı Nuri, İskender Beyzade gibi isimler yer almakla birlikte Namık Kemal, Şinasi ve Ziya Paşa gibi edip ve şairler fikriyatın gelişim ve savunusuna daha fazla katkı sağlamışlardır. Osmanlı tebaasının eşitliği temeline dayalı bir vatan ve millet ülküsü olan Osmanlıcılığın başarısızlığını ise, hissi kuvveden yoksunluğu ve bürokratik kökleri itibarıyla halktan uzaklığı ile açıklamak mümkündür (Coşgun, 2012:53). Öte yandan bu dönemde Napolyon savaşlarının bakiyesi milliyetçilik akımının Osmanlı coğrafyasında hızlıca tutunması, Osmanlıcılığa yarı alternatif yeni bir fikri akım olarak Jön Türkleri doğurmuştur. En tanınmış isimler arasında Namık Kemal, Şinasi, Ali Suavi, Samipaşazade Sezai, Abdullah Cevdet, Prens Sabahattin yer alırken, bu münevverlerin ortak ideali yetkileri kanunla sınırlandırılmış bir padişahlık nizamında ihdas edilecek meşrutiyettir. Oysa bu münevverlerin karşı oldukları Sultan Abdülhamit'in istibdat dönemi, cemiyeti değil ümmeti birleştirme azmindeki İslamcılık ideolojisi ekseninde şekillenmektedir. Ne var ki bu ideoloji de I. Dünya Savaşı'nın karmaşık siyasi-bürokratik hesapları içinde çökerken, son Meclis-i Mebusanın içinden çıkan İttihat ve Terakki Cemiyeti ile bu örgütün fikri bagajını oluşturan Türkçülük akımı, farklı yüzleriyle Kurtuluş Savaşı sonrası Türkiye'sine bakiye olarak kalmıştır.

Bu aşamada Asya tipi üretim tarzıyla ilişkisi içinde patrimonyal devlet anlayışı, tıpkı Rusya gibi Osmanlı'da da patronaj ilişkilerinin, otokratik ve tepeden inmece merkezi bürokrasinin kökü olarak anlaşılabilir. Nitekim Tanzimat ve Islahat fermanlarına dek mülkiyet hakkının tanınmadığı, iktisadi sistemin tımar usulünce ayarlandığı ve her şeyin malikinin en nihayetinde Padişah olduğu sistemin siyasi modernleşme hamlelerine direnç göstermiş olması tesadüf değildir. Hatta literatürde Tanzimat ve Islahat Fermanlarının güçlenmeye başlayan gayrimüslim burjuvazinin mülkiyet haklarının teslim edilmesi, liman ve demiryolu yatırımları ile küçük sanayi işletmelerininse Osmanlı'nın dünya-kapitalist sistemine bir yarı-çevre ülke olarak eklenmesi için yapılan girişimler olduğunu iddia eden geniş bir yazın bulunmaktadır (bkz.Topses, 2017). Ne var ki bu iktisadi dönüşüm hakkınca gerçekleşmemiş olacak ki, Osmanlı İmparatorluğunun iktisadi ve siyasi modernleşme sancıları genç Türkiye Cumhuriyeti'nde de benzer ayrışma ve tartışmalara sebep olmuştur.

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Rus ve Osmanlı modernleşmesinin genel hatlarının ele alındığı iki bölümün karşılaştırmalı okumasından çıkarılacak sonuçlar şöyle sıralanabilir:

-Kronolojik olarak bakıldığında Rus modernleşmesi, Osmanlı modernleşmesinden yüzyıl kadar önce başlamıştır. Bu nedenle Rus modernleşmesinin sınıai, bürokratik ve iktisadi birikimi görece olarak Osmanlı modernleşmesinden daha köklü şekilde gerçekleşmiştir. Nitekim 19. Yüzyıl sonlarında Avrupa'nın "hasta adamı" Osmanlı'ya karşı Rus otokrasisinin muazzam gücü I. Dünya Savaşı'nda ve sonraki gelişmelerde daha net ortaya çıkmıştır. Bir anlamda, Sovyet devriminin köklerini, serfliğin kaldırılmasından itibaren sınıfsal yarılımları daha da keskinleşen Rus toplumunun modernleşme sancılarının erkenliğinde görmek mümkündür.

- Çar Büyük Petro'dan itibaren Rusya için modernleşmek, Batılılaşmak olduğu kadar Avrupalılaşmak anlamına gelmiştir. Rusya, tarihi boyunca Avrupalılara aslında ne kadar Avrupalı olduğunu kanıtlamak yönünde bir refleks geliştirmiştir. Nitekim Ruslar bir yandan Avrupalı milletlerden sayılmak isterken bir yandan da Avrupa medeniyetinin koruyucusu olma misyonuna sadık kalırlar. Rus milliyetçiliğinin gurur tablosunda "Avrupa'yı defalarca yıkımdan kurtarmış olmanın" sicili mevcuttur: İlkinde Tatar-Moğollardan, ikincisinde Napolyon'dan, üçüncüsünde I. Dünya Savaşı'ndan çekilerek, dördüncüsünde ise Hitler'den (Ayas, 2010:34-35, 53-58). Osmanlı açısından ise modernleşmek, belli bir raddeye kadar zaten kendine denk görmemiş olduğu Avrupa'daki varlığını korumak anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle Osmanlı modernleşmesinin temel motivasyonu Avrupalı zihniyetine ve kimliğine sahip olmak değil, imparatorluğu eski ihtişamına döndürebilmektir. Petro'nun çocukluğunun ve gençliğinin Avrupa ülkelerinde ve Moskova'daki Alman mahallesinde geçmiş olmasına karşın, Avrupa'ya seyahat amacıyla giden ilk padişah olan Abdülaziz'in bu seyahatinin yılı 1867 kadar geç bir tarihtir. Keza ilk daimî Rus elçilikleri, ilk daimî Osmanlı elçiliklerinden yüzyıl kadar önce kurulmuştur. Dolayısıyla Rus ve Osmanlı modernleşmeleri amaçları açısından ayrışmaktadırlar.

-Hem Rus hem Osmanlı modernleşmesi, patrimonyal devlet anlayışının gölgesinde kalmıştır. Yüzyıllar süren imparatorluk geleneklerinin birkaç yüzyılda silinemeyeceği gerçeği bir yana, hamilik, vesayet, itaat ve patronaj ilişkileriyle örülmüş devlet bürokrasisi iktisadi artışa el koyduğu oranda Batılı anlamda mülkiyet ve sınıf ilişkilerini ketlemiş, bu da yine Batılı anlamda devlet-sivil toplum ayrışmasını besleyen haklar ve yükümlülükler silsilesinin iptal olmasına neden olmuştur. Patrimonyal devletin bu genel nitelikleri, her iki devletin modernleşme usullerine de damga vurmuştur. Nitekim her iki devlet de "ol deyince olmasını istedikleri" bir toplumsal düzen arayışında ani ve tepeden inmece reflekslerle hareket etmişlerdir. Bu reflekslerin sosyolojik karşılığı ise ulema ile reaya, halk ile soylular arasındaki derin ayrışmadır. Kuşkusuz bu ayrışmaların zaman içinde çözüldüğü tarihsel faylar gerçekleşmiştir. Ne var ki bugün bile iki toplum, iki kültür kırılmalılığı sürmektedir.

- Patrimonyal ve otokratik siyasal bileşenlerin fikri arenaya somut yansıması, modernleşme dönemi düşün insanların her iki ülkede de edip ve şairlerden oluşmasıdır. Diğer bir ifadeyle ne Rusların ne Türklerin Avrupalı filozoflarla karşılaştırılabilir filozofları vardır; ancak her iki toplumun da muazzam bir şiir ve edebiyat geleneği mevcuttur. Kuşkusuz bu durum tesadüfi değildir. Çar'ın otokrasisinin ve Padişah'ın istibdadının olduğu yerde yeraltında nüvelenen fikirler, edebiyat görünümünde politikanın taşıyıcısı olurlar. Bu anlamıyla politik arenada üdeba geleneği her iki ülkede de devamlılığını sürdürmüştür.

-Rus ve Osmanlı modernleşmesinin fikri bagajları entelektüel yönelimler açısından bütünüyle ayrıdır. Bunun nedeni, modernleşme hamlelerinin amacının başta ifade edildiği gibi farklı

olmasıdır. Nitekim Rus modernleşmesi ekseninde Batıcılar ve Slavseverler arasındaki bölünme Avrupalı filozofların fikirlerinin debdebeli bir şekilde tartışılmasıyla yoğrulmuştur. Hegel, Kant, Fourier, Feuerbach, Mosse, Comte, Maistre, Burke bunlardan sadece birkaçıdır. Osmanlı münevverlerinin geliştirdiği fikir akımları ise İmparatorluğun dağılmasına mâni olacak formüllerin arayışındadır. Tam da bu nedenle 19. Yüzyıl sonu naif Batıcı ve Slavsever ayrışması, bir yüzyıl sonra sosyalist, anarşist ve Panslavist formlara bürünebilmiştir. Yakıcı sorunlara aceleyle çözüm arayan Rus aydını, somut duruma cevaben giderek radikalleşmiştir. Osmanlı münevveri ise çözümü savaşların sonuçlarına endekslemiş gibidir. Bu minvalde Rus ve Osmanlı aydınının sınıfsal pozisyonlarının farklılığına da vurgu yapmak gerekir. Genel olarak bakıldığında Rus fikriyatının taşıyıcıları geçimini memurluktan ve/veya yazarlıktan kazanan orta sınıf aydınlardır (*raznoçintsiler*). Saray çevresiyle bağlantıları Petersburg sosyitesiyle sınırlıdır. Osmanlı münevverleri ise Osmanlı'nın taşra ya da merkez memuriyetlerinde görev alabilmiş köklü ailelerden gelmektedirler -Namık Kemal gibi örnekler hariç-Öte yandan Rusya'da askerinin siyasetle angajmanı halk ile angajmanına bağlıdır. Nitekim Dekabrist ayaklanma (1825) dahi askerinin, serflik ve monarşi ile ilgili talepleri, üzerine vazife edinmesi ile ilgili görünmektedir. Osmanlı modernleşme sürecindeyse asker, Kuleli Olayı'nda olduğu gibi islahatlara tepki olarak harekete geçmiştir. Bu anlamda Yeniçerilere benzer *Streltsi* piyade teşkilatını kaldırmakla Rusya'nın, askerinin siyasetle angajmanının önünü uzun bir süre kestiği söylenebilir. Oysa Osmanlı İmparatorluğu açısından askeri-bürokratik almaşık yıkılışına dek bir ittifak halinde siyasetin içinde yer almıştır.

-Osmanlı ve Rus modernleşmesinin bu karşılaştırmalı panoramasında topluma bakiye kalansa derin bir kimlik arayışıdır. Ruslar, siyaset (Çar) ile toplum (halk) arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğuna bağlı olarak kökenlerini kâh Petro öncesine, kâh Petro sonrasında, kâh Bizans'a kâh Avrupa'ya dayandırırken (Çoban, 2021:51), Rönesans'a, Reform'a, Sanayi Devrimi'ne geç kalmışlığın aciliyetinde (Ayas, 2010:139) kısılmış gibidirler. Coğrafi olarak Asya ve Avrupa arasında kalmışlık, Kilise ile devletin bütünlüğü -Katolik Kilisesi'ne zıt olarak- Rusları geçmiş ve gelecekle tekinsiz bir ilişki içine sokmaktadır.

Ne var ki benzer şeyleri Osmanlı İmparatorluğunun bakiyesi Türkiye için de söylemek mümkündür. Bugün hala Türklerin kökeni kâh Orta Asya'ya, kâh Anadolu'ya dayandırılmakta; tarihin başlangıcı kâh 1040'a, kâh 1071'e, kâh 1923'e konumlandırılmaktadır. Asya ile Avrupa arasında bir köprü olarak AB kapısında bekleyen; ancak bir Ortadoğu ülkesi olduğu da sıklıkla hatırlatılan Türkiye, tıpkı Moskova-Petersburg hattında olduğu gibi İstanbul-Ankara hattında tarih tünelini arşınlamaktadır. Tüm bunların sonucuysa, ayrı bir çalışmada ele alınması gereken Türkiye modernleşmesinin fay hatlarıdır.

5.KAYNAKLAR

- Acar, K. (2008). Osmanlı ve rus modernleşmesine dair bazı görüşler. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Bahar 16-17, 59-86.
- Ayas, G. (2010). *Dostoyevski'de batı sorunu, rus ruhu ve evrensellik*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Beşirli, M. (1999). Osmanlı' da modernleşme ve aydınlar, 1789-1908. *Dini Araştırmalar*, 2 (5), 131-158.
- Coşgun, M. (2012). *Osmanlı ve rus modernleşmesinin siyasi alanda karşılaştırılması*. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi.
- Çoban, F. (2021). *Dostoyevski politikasının sorunları*. Ankara: Nika Yayınları.
- Erkan, Ü. (2017). Rus modernleşmesinde batı karşıtlığının tarihsel temelleri. *Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan:Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, 4 (1), 52-70,

- Göle, N. (2021). *Melez desenler: islam ve modernlik üzerine*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Habermas, J.(1996). Modernity: an unfinished Project. in *Habermas and the unfinished project of modernity: critical essays on the philosophical discourse of modernity*. Eds. Maurizio Passerin d'Entreves and Seyla Benhabib). Cambridge: Polity Press.
- Heper, M. (1973). *Modernleşme ve bürokrasi*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Lewis, B. (2010). *Modern türkiye 'nin doğuşu*. Çev. B. Turna. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ortaylı, İlber (2003) *İmparatorluğun en uzun yüzyılı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ömer, H. (2015). *Dostoyevski romanlarında toplum-birey ilişkileri bağlamında iletişim sorunu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Topses, M. D. (2017). 18. yüzyıl sonrası türk modernleşmesinin sınıfsal temelleri. *Ulakbilge*, 5 (17), 1857-1874.
- Touraine, A. (1995). *Modernliğin eleştirisi*. Çev. H. Turan. İstanbul: Yapı-Kredi Yayınları.
- Walicki, A. (2013). *Rus düşünce tarihi: aydınlanma'dan marksizme*. Çev. Murat Belge. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ward, B. (2018). *Dostoyevski 'nin batı eleştirisi*. Çev. Güneş Ayas. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Weber, M. (2011). *Kapitalizmin ruhu ve protestan ahlakı*. Çev. Milay Köktürk. İstanbul: Bigesu Yayınları.
- Weber, M. (2004). *Sosyoloji yazıları*. Çev. T. Parla. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldız, C. (1999). Osmanlı'nın son dönemindeki üç düşünce akımının sosyolojik analizi: batılılaşma, islamcılık ve milliyetçilik. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 279-301.

**THE FOUNDATION OF THE CONSTITUTIONAL COURT IN TURKEY: ITS
RESPONSIBILITIES AND FUNCTIONS IN TAX PROCEDURES**
**TÜRKİYEDE ANAYASA MAHKEMESİNİN KURULUŞU, GÖREVLERİ VE VERGİ
İŞLEMLERİNDEKİ ROLÜ**

Alperen APAYDIN¹

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Maliye Anabilim Dalı / Mali Hukuk, Erciyes Üniversitesi,
ORCID: 0000-0003-4994-4435**

Özet

İlk defa Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan Anayasa yargısı, benzer şekilde Avrupa'da da İkinci Dünya Savaşı sonrasında insan hak ve hürriyetlerinin etkin bir şekilde korunması zaruriyetinin doğmasıyla gündeme gelmiştir. Türkiye'de 1961 Anayasası ile beraber başlayan bu denetim, 1982 Anayasası ile son şeklini almıştır. Anayasa Mahkemesi'ne kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya "şekil ve esas" yönlerinden uygunluğunu denetleme, Anayasa değişikliklerini ise sadece "şekil" yönünden inceleme görevi de verilmekte ve literatürde bu görev soyut norm denetimi adı altında gerçekleştirilmektedir. Anayasanın, Kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin belli şartlar altında mahkemede görülen dava üzerinden Anayasa'ya aykırılığının tespit edilip Anayasa Mahkemesi'ne yönlendirilme süreci ise somut norm denetimi olarak adlandırılmaktadır. Anayasa yargısının sonucu olarak vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler yönünden kanunlar Anayasal denetim kapsamına girmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin diğer önemli görevleri ise siyasi partilere ilişkin dava ve başvuruları inceleme ve Yüce Divan sıfatı ile yargılama görevini de yerine getirmektir. Bu bilgilere ek olarak, Anayasanın 148/3. maddesi ile 6216 sayılı Kanun'un 45/1. maddesinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı düzenlenmiştir. Anayasa'da ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan temel hak ve özgürlüklerden birinin ihlali neticesinde "vergi ödevi" gibi Anayasa'da düzenlenmiş hususlarda uyuşmazlıklar doğabilir, kişiler vergi kanunlarından kaynaklı ihlalleri bireysel başvuru yoluyla giderebilirler. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararların uygulanması hususu da önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı; Anayasa Mahkemesi'nin Türkiye'deki tarihsel gelişimini, görevlerini, norm denetimi ve bireysel başvuruların önemini belirterek, vergi hukuku çerçevesinde Anayasa yargısının önemini vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler; Anayasa Mahkemesinin Görevleri, Anayasa Mahkemesinin Tarihsel Gelişimi, Norm Denetimi, Vergi Hukuku

Abstract

First emerging in the United States, constitutional adjudication also became a matter of interest in Europe following the Second World War, as the necessity of effectively protecting human rights and liberties emerged. This control, which began with the 1961 Constitution in Turkey,

¹Bu çalışma Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim dalında hazırlanan yüksek lisans tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır.

took its final form with the 1982 Constitution. The Constitutional Court is charged with reviewing the conformity of laws, Presidential decrees, and the Turkish Grand National Assembly's Rules of Procedure to the Constitution in terms of "form and substance". Constitutional amendments, however, are examined only in terms of "form". This task is carried out in the literature under the name of abstract norm control. The process of determining the inconsistency of laws and Presidential decrees with the Constitution under certain conditions through the case examined in court and directing it to the Constitutional Court is called concrete norm control. As a result of constitutional jurisdiction, laws regarding tax, duty, charge, and similar fiscal obligations fall under the scope of constitutional review. Other important duties of the Constitutional Court include examining cases and applications related to political parties and fulfilling the task of judgment as the High Court. In addition to this information, the right of individual application to the Constitutional Court is regulated by Article 148/3 of the Constitution and Article 45/1 of Law No. 6216. As a result of a violation of one of the fundamental rights and freedoms contained in the Constitution and the European Convention of Human Rights, disputes may arise in matters regulated in the Constitution, such as the 'duty of tax'. Individuals can remedy violations originating from tax laws by making individual applications. In this context, the issue of implementation of the decisions given by the Constitutional Court is also important. The aim of this study is to emphasize the significance of constitutional jurisdiction within the framework of tax law by detailing the historical development of the Constitutional Court in Turkey, its duties, the importance of norm control, and individual applications.

Keywords; Duties of the Constitutional Court, Historical Development of the Constitutional Court, Norm Control, Tax Law

OPINIONS OF CLASS TEACHERS ON MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION
COURSE and SUPPLEMENTARY BOOKS

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI DERS ve YARDIMCI KİTAPLARINA İLİŞKİN SINIF
ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

İrem MİZAN¹, Cengiz KESİK²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim
Bilimleri, ORCID: 0009-0009-6996-3124

²Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri,
ORCID: 0000-0001-9777-0076

Özet

Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] ders ve kaynak kitaplarına ilişkin karşılaşılan sorunları tespit etme ve bunlara çözüm önerileri belirlemedir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum deseniindedir. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Şanlıurfa'nın Haliliye ilçesindeki bir devlet okulunda görev yapmakta olan her sınıf seviyesinden en az bir öğretmen olacak şekilde 5 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubundaki öğretmenlerin belirlenmesinde uygun örnekleme yöntemi etkili olmuştur. Veriler yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Form, demografik bilgiler ve sorular olmak üzere iki kısımdan oluşmakta ve sorular kısmında 7 soru bulunmaktadır. Öğretmenlerin verdiği yanıtlar betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre MEB ders ve yardımcı kitaplarının birçok açıdan yetersiz olduğu tespit edilmiştir. MEB ders ve yardımcı kitaplarının öğrencilerin seviyelerine inemediği ve bu sebeple öğrencilerin kullanımda sıkıldıkları, konu anlatımlarının uzun ve dilinin ağır olması, dikkat ve ilgi çekicilik bakımından yetersiz kaldıkları, tekdüze ve monoton olduğu, kâğıt israfının yapıldığı elde edilen sonuçlar arasındadır. MEB ders ve yardımcı kitaplarının günümüz şartları doğrultusunda, dijital okuryazarlığa katkı sağlayacak şekilde yeterince hizmet etmediği ifade edilmiştir. Öğretmenler bu durumlardan mustarip olduklarını belirtmiş ve çeşitli öneriler sunmuşlardır. Gelen öneriler, her coğrafi bölgede görev yapan öğretmenlere MEB ders ve yardımcı kitaplarının hazırlık aşamasında danışılması, piyasadaki yayınevlerinin hazırlamış olduğu kaynakların daha dikkatli bir şekilde incelenip baz alınması, görsel unsurlara daha fazla yer verilmesi ve öğrencilerin seviyelerine inilmesi şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: MEB kitapları, MEB materyalleri, sınıf öğretmeni, sorunlar, çözüm önerileri

Abstract

The aim of this research is to identify the problems encountered in the Ministry of National Education [MEB] textbooks and resource books in line with the opinions of the classroom teachers and to propose solutions to them. The research is in the case design, which is one of the qualitative research designs. The study group of the research consists of 5 classroom teachers, at least one teacher from each grade level, working in a public school in the Haliliye

district of Şanlıurfa in the spring term of the 2022-2023 academic year. The convenient sampling method was effective in determining the teachers in the study group. Data were collected with a structured interview form. The form consists of two parts, demographic information and questions, and there are 7 questions in the questions section. The answers given by the teachers were analyzed with the descriptive analysis method. According to the results obtained, it has been determined that the MEB course and supplementary books are insufficient in many respects. It is among the results obtained that the MEB textbooks and supplementary books cannot go down to the level of the students and therefore the students get bored in use, the lectures are long and the language is heavy, they are insufficient in terms of attention and interest, they are monotonous and monotonous, and paper is wasted. It has been stated that the MEB textbooks and supplementary books do not serve enough to contribute to digital literacy in line with today's conditions. Teachers stated that they were suffering from these conditions and offered various suggestions. The suggestions are that teachers working in each geographical region should be consulted during the preparation of the MEB course and supplementary books, the resources prepared by the publishers in the market should be examined and based more carefully, more visual elements should be included, and students should be reduced to their level.

Keywords: MEB books, MEB materials, classroom teacher, problems, solution suggestions

**MÜTEVAZİ LİDERLİK VE ÖRGÜT YARARINA ETİK DIŞI DAVRANIŞ
ARASINDAKİ İLİŞKİDE KİŞİ ÖRGÜT UYUMUNUN ARACI RÖLÜ**

Doç. Dr. Daimi KOÇAK, Gülhan DOĞANAY

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Ali Cavit Çelebioğlu Sivil Havacılık Yüksekokulu
Havacılık Yönetimi Anabilim Dalı,**

ORCID:0000-0001-9099- 2055

Havacılık Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi,

ORCID:0009-0008-4258-7440

Özet

Örgütlerde çalışanların etik olmayan davranışları son yıllarda ortaya çıkan skandallarla (örneğin, Enron skandalı, Volkswagen dizel emisyon skandalı) araştırmacıların ilgisini çeken bir konu haline gelmiştir. Örgütler, liderlerin mütevazı kişiliklerinin etikle ilgili skandalları önlemede önemli bir unsur olduğunun farkına varmışlardır. Mütevazı liderler, büyüme ve gelişmeye istekli çalışanın yeteneklerini ve örgüte olan katkılarını takdir eden, yeni fikirlere açık kişilerdir. Ayrıca mütevazı liderler, astlarına karşı olumlu yaklaşım sergileyerek, onların motivasyonunu olumlu yönde etkilerler. Böylece çalışanlar örgüt içinde yenilik ve yaratıcılık şeklinde olumlu davranışlar sergilerler. Bu nedenle mütevazılık, örgütlerde çok önemli bir nitelik haline gelmiştir ve araştırmacılar tarafından giderek artan ilgi görmektedir. Bu çalışmada mütevazı liderlik ve örgüt yararına etik dışı davranış arasındaki ilişkide, kişi örgüt uyumunun aracı rolü incelenmiştir. Araştırmanın verileri Türkiye’de bir ildeki 182 banka çalışanından anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Veriler SPSS, AMOS ve PROCESS Macro programları ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda mütevazı liderlik ile örgüt yararına etik dışı davranış arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda mütevazı liderlik ve örgüt yararına etik dışı davranış arasındaki ilişkide kişi örgüt uyumunun aracı rolünün olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile mütevazı liderliğin kişi örgüt uyumu aracılığı ile örgüt yararına etik dışı davranış üzerinde dolaylı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları literatürdeki boşluğu gidermeyi hedeflemiştir. Araştırmanın teorik ve pratik etkileri ele alınarak gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik yol gösterici birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mütevazı Liderlik, Örgüt Yararına Etik Dışı Davranış, Kişi Örgüt Uyumu.

Abstract

Unethical behaviour of employees in organizations has become a topic of interest to researchers with the scandals that have emerged in recent years (e.g. Enron scandal, Volkswagen diesel emission scandal). Organizations have realised that humble personalities of leaders are an important factor in preventing ethical scandals. Humble leaders are open to new ideas and appreciate the talents and contributions to the organization of employees who are eager to grow and develop. In addition, humble leaders have a positive attitude towards their subordinates and affect their motivation positively. Thus, employees exhibit positive behaviours in the form of innovation and creativity within the organization. For this reason, humbleness has become a very important quality in organizations and has attracted increasing attention from researchers.

In this study, the mediating role of person-organization fit in the relationship between humble leadership and unethical pro-organizational behavior was examined. The data of the study were obtained from 182 bank employees in a province in Turkey by using survey technique. The data were analysed with SPSS, AMOS and PROCESS Macro programs. As a result of the analyses, it was determined that there is a significant relationship between humble leadership and unethical pro-organizational behavior. At the same time, it was determined that person-organization fit has a mediating role in the relationship between humble leadership and unethical pro-organizational behavior. In other words, it was concluded that humble leadership has an indirect effect on unethical behaviour for the benefit of the organization through person-organization fit. The findings of the research aimed to fill the gap in the literature. The theoretical and practical implications of the research were discussed and some guiding suggestions were made for future

Keywords: Humble Leadership, Unethical Pro-Organizational Behavior, Person-Organization Fit

1)GİRİŞ

Son yıllarda teknolojinin gelişmesi küreselleşme ve ekonomik faaliyetlerin büyüüp daha karmaşık hale gelmesi örgütlerde liderlik kavramının daha da önemli olmasına sebep olmuştur. Günümüzde geleneksel yani sadece bilgi seviyesinin önemli olduğu liderlik anlayışının karmaşık ve dinamik küresel pazarda pek de yeterli olmadığı görülmüştür. Bundan dolayı son yıllarda araştırmacılar yeni liderlik yaklaşımlarını açıklamaya çalışmışlardır. Bu yaklaşımlar arasında Owens ve Hekman (2012) tarafından açıklanan mütevazı liderlik yaklaşımı da yer almaktadır. Mütevazı liderler çalışanlarını objektif bakış açısıyla değerlendiren, onların başarılarını ve örgüte olan katkılarını takdir eden, çalışanların güçlü yönlerini ortaya çıkaran, kendilerini nesnel olarak değerlendiren, kendilerini geliştiren ve yeni fikirlere açık olan kişilerdir (Owens ve Hekman, 2012; akt.Gül ve Timuroğlu, 2023). Bu özelliklere sahip liderler çalışanların motivasyonunu olumlu yönde etkilerler ve çalışanlarının yeteneklerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunurlar.

Mütevazı liderlerin davranışsal özelliklerinin, çalışanların yeni fikirlerini söylemeye ve örgütün gelişimine katkı sağlayacağını düşündüğü davranışlarını sergilemeye olumlu yönde katkısı vardır. Çalışanların tutum ve davranışları liderler tarafından önemsendiği için çalışanın değerleri, hedefleri ve başarı için sergilediği tutumu örgütle aynı doğrultuda olacaktır ve bu da kişi örgüt uyumunu artıracaktır. Daha önceki araştırmalar da mütevazı liderlerin çalışanları örgüt içinde kendilerini güvende hissetmelerine ve risk almalarına olumlu etkide bulunduğunu ortaya çıkarmıştır (Zhang & Song, 2020; akt. Gül ve Timuroğlu, 2023; Walters & Diab, 2016). Çalışan kendi istek ve iradesiyle aslında ahlaki olmayan ama örgütün imajını desteklemek ve karını artırmak amacıyla bazı davranışlarda bulunabilirler. Çalışmamızda mütevazı liderliğin örgüt yararına etik dışı davranışa etkisinde kişi örgüt uyumunun aracı rolü incelenmiştir. Bulgularımız mütevazı liderlik ve örgüt yararına etik dışı davranış ilişkisinde kişi-örgüt uyumunun aracılık rolünü inceleyerek mütevazı liderlik ile örgüt yararına etik dışı davranış arasındaki ilişkiye yönelik olarak yapılmış olan önceki araştırma bulgularına katkı sağlayarak bu çalışmalarını genişletmiştir.

2) TEORİK ÇERÇEVE

2.1 Mütevazı Liderlik ve Örgüt Yararına Etik Dışı Davranış Arasındaki İlişki

Mütevazı liderler alçakgönüllü, öz farkındalığı olan, yeni fikirlere açık ve kendisinin güçlü ve zayıf yanlarını anlamaya istekli olan kişilerdir.(Owens ve Hekman,2012). Mütevazı liderler, çalışanların örgüte katkılarını görmezlikten gelmez, katkılarını takdir eder ve onların değerinin

farkında olan kişilerdir. Ayrıca mütevazı liderler çalışanlarına karşı daha adil olan ve onlara sürekli desteklerini hissettiren liderlerdir. Mütevazı liderlik tanımında bir liderde bulunması gerekli üç temel özelliğin ön plana çıktığı söylenebilir. Bunlar; çalışanların katkılarını görüp takdir etme, kişisel sınırlılıkları bilip hataları kabullenme ve öğretilerle olmaması (Owens ve Hekman, 2012).

Mütevazı liderin çalışanların katkılarını görüp takdir etme davranışı, çalışanlarının çabalarını ve örgüt için yaptıklarının farkına vararak onlara olumlu geri bildirim vermesidir. Bu da çalışanın yaratıcılığını ve örgüte bağlılığını artırmaktadır. Mütevazı liderin kişisel sınırlılıkları bilip hataları kabullenme davranışı ise, kendisinin hatalarını ve eksikliklerini kabul edip bunun sorumluluğunu kabul etmesidir. Son olarak mütevazı liderlerin öğretilerle olma davranışı ise bilgi eksikliğini kabullenip öğrenmeye ve yeni fikirlere açık olmalarını ifade eder. (Owens ve Hekman, 2012).

Mütevazı liderlik kavramı küreselleşme devam ettikçe pazarlar büyüyüp karmaşık hale geldikçe önemi dahada artacak bir yaklaşım olacaktır. Liderlerin başarısı yalnızca bildikleri ve zekasıyla değil çalışanlarıyla ne kadar iyi anlaştıklarına ve kendilerini tanımlarıyla ilgilidir. (Burke, 2006).

Ayrıca örgüt içinde ortaya çıkan hataları ve sorunları mütevazı liderler gelişimi sağlamak için bir fırsat olarak görürler (Zhu vd. 2019). Mütevazı lidere sahip çalışanların örgüte katkısı olan davranışları liderleri tarafından fark edilip takdir edildiği için kendilerini örgüt içinde güvende hissederler ve risk almaktan kaçınmazlar. Bu da çalışanları bazen aslında etik olarak kabul edilmeyen fakat örgütün menfaati için ya da örgüt imajını desteklemek için bazı etik olmayan davranışlarda bulunmalarına neden olabilir. Örgüt yararına etik olmayan davranışlar olarak adlandırılan bu davranış son zamanlarda araştırmacıların ele aldığı konulardan biridir (Umphress vd., 2010). Örgüt yararına etik dışı davranış örgütlerin etkin çalışması ve örgütün menfaati için yapılan toplumsal değerlere ve kurallara aykırı davranışlardır. Burada iki bileşen mevcuttur. Bunlar, yapılan davranışın ahlaki boyutunun olmaması ve davranışın asıl niyetinin tamamen örgütün menfaatine olmasıdır (Umphress vd., 2010). Çalışanlar liderlerini (veya yöneticilerini) örgütün birer temsilcileri olarak gördükleri için liderin mütevazı davranışlarına karşılık olarak örgütün yararına olacak davranışlarla (bu davranışlar etik olmasa bile) cevap verme yükümlülüğü hissederler. Yukarıdaki açıklamalara dayanarak aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur:

Hipotez 1: Mütevazı liderlik ile örgüt yararına etik dışı davranış arasında pozitif bir ilişki vardır.

2.2. Kişi Örgüt Uyumunun Aracı Rolü

Kişi-örgüt uyumu bireyin değerleri, inançları ve hedefleri ile örgütün hedef ve değerleri arasındaki uyumu ifade eder (Caplan, 1987). Örgütün sahip olduğu değerler kültürü, iklimi, normları ve hedefleri ile şekillenen unsurlardır. Kişinin değerleri ise sahip olduğu kişiliği, tutumları, tecrübeleri ve hedefleri ile şekillenir. Örgüt ve bireyin bu değerleri arasında benzerlik varsa kişi örgüt uyumundan bahsedebiliriz (Sökmen & Bıyık, 2016). Kişinin örgütüyle uyumlu olmasının birçok önemli çıktısı olmaktadır. Örneğin, kişinin ve örgütün değerleri uyumlu olduğunda kişiler arası etkileşim ve iletişim, bilgi edinme, iş tatmini örgüte bağlılık artacaktır (Ostroff, Shin ve Kinicki, 2005).

Kişi örgüt uyumunu bireylerin örgüt içinde performans davranışlarını etkileyen unsur olarak gösterebiliriz. Örgütüyle uyumlu olan çalışanın örgüte bağlılığı artar ve örgütün çıkarları için çaba gösterirler. Kişi örgüt uyumu aracılığı ile çalışan, örgütün yararını düşünerek etik dışı davranışlar sergileyebilir. Daha önce de belirttiğimiz gibi çalışanlar liderlerini örgütün birer

temsilcileri olarak gördükleri için mütevazı liderlik davranışları onların örgütleri ile uyumlarını artıracak ve örgütün yararına olacak davranışlar göstermeleri konusunda onları teşvik edecektir. Bu doğrultuda çalışanın örgüt içinde mütevazı liderinde etkisi ile kendini güvende hissedeceği ve risk almaktan kaçınmayarak örgütün menfaatine yönelik etik olmayan davranışlar sergileyebileceği söylenebilir. Yukarıda bahsettiğimiz açıklamalara dayanarak aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur:

Hipotez 2: Kişi örgüt uyumu mütevazı liderlik ile örgüt yararına etik dışı davranış arasındaki ilişkiye aracılık eder.

Şekil 1: Araştırma Modeli

METOT

3)METOT

3.1 Araştırmanın Amacı ve Örneklemi

Bu çalışmada mütevazı liderlik kavramı ele alınmış ve mütevazı liderliğin kişi örgüt uyumu aracılığı ile örgüt yararına etik dışı davranışı etkileyip etkilemediği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaç kapsamında mütevazı liderliğin örgüt yararına etik dışı davranışı üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye 'de bir ilimizdeki banka çalışanları araştırma evreni olarak belirlenmiştir. Veriler anket yöntemi ile online olarak toplanmış iletilmiş ve geri dönüşü sağlanan anket verilerinden 182'sinin değerlendirme için uygun olduğu gözlenmiştir. Ankete katılanların demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş ve kıdem) ait bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

DEĞİŞKEN	KATEGORİ	f	%
Cinsiyet	Erkek	77	42,3
	Kadın	105	57,7
Yaş	23 ve altı	17	9,3
	24-28	57	31,3
	29-33	56	30,8
	34 ve üzeri	52	28,6
Kıdem Durumu	2 yıl ve altı	36	19,8

3-6 yıl	66	36,3
7-10 yıl	44	24,2
11 yıl ve üstü	36	19,8

3.2 Veri Toplama Araçları

Katılımcılar ankete ait maddeleri 5’li Likert tipi ölçeğe göre 1 = kesinlikle katılmıyorum, 5 = kesinlikle katılıyorum şeklinde cevaplamışlardır.

-Mütevazi liderlik ölçeği: Katılımcıların mütevazi liderlik algılarını ölçmek için Owens ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen 9 maddeden oluşan tek boyutlu ölçek kullanılmıştır. Ölçekte “Eleştirel bir nitelik içerse bile yöneticim aktif olarak geribildirim vermemizi ister” ve “Yöneticim bir şeyin nasıl yapılacağını bilmediğinde bunu kabullenir /itiraf eder” şeklinde ifadeler yer almaktadır.

-Örgüt Yararına Etik Dışı Davranış Ölçeği: Örgüt yararına etik dışı davranışı ölçmek için Umphress ve arkadaşları (2010) tarafından geliştirilen 6 maddelik ölçek kullanılmıştır. Ölçekte “Çalıştığım kuruma yardımı olacaksa ,kurumun iyi görünmesini sağlamak için gerçeği yanlış beyan ederdim” ve “Çalıştığım kuruma yardımı olacaksa kurumun ürünleri veya hizmetleri hakkındaki gerçeği müşterilere abartırdım” şeklinde ifadeler bulunmaktadır.

-Kişi Örgüt Uyumu Ölçeği: Katılımcıların çalıştıkları örgütleri ile uyumlarını ölçmek için Netemeyer ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen 4 maddelik ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekteki maddelere örnek olarak “Kişisel değerlerimin çalıştığım işletme ile iyi bir uyum içinde olduğunu düşünüyorum” ve “Çalıştığım işletmenin değerleri, benim diğer insanlarla ilgili düşüncelerimle uyumludur” verilebilir

4)BULGULAR

4.1 Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizleri

Çalışmamızda kullandığımız ölçeklerin geçerliliğini tespit etmek için AMOS 22 kullanılarak her bir değişkene doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Burada örneklem büyüklüğüne göre madde faktör yükü standart referans değeri 0,50 kabul edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analiz sonucunu incelediğimizde her bir değişkene ait faktör yükünün kabul edilen referans değerinin altında olmadığı görülmüştür. Tablo 2’ de analiz sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerleri verilmiştir. Bulunan değerler referans alınan uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir seviyede olduklarını göstermektedir.

Tablo 2:Ölçeklerin Uyum İyiliği Değerleri

Modeller	CMIN/DF	CFI	IFI	TLI	RMSEA
	$0 < \chi^2/sd \leq 5$	$\geq,90$	$\geq,90$	$\geq,90$	$\leq,08$
Mütevazi Liderlik	1,794	,991	,991	,987	,066
Kişi Örgüt Uyumu	1,670	,998	,996	,997	,030
Örgüt yararına etik dışı davranış	1,275	,998	,998	,995	,040

Doğrulamalı faktör analizinden sonra ölçeklerin güvenilirliğinin tespiti için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Güvenirliğin tespiti için Cronbach Alpha katsayısı dikkate alınmıştır. Cronbach Alpha katsayısı mütevazı liderlik için 0,97; kişi örgüt uyumu için 0,90 ve örgüt yararına etik dışı davranış için 0,77 olarak bulunmuştur. Analiz sonucunda elde edilen bu değerler 0,70 değerinin üzerinde olduğu için ölçeklerin yüksek güvenilirlikte olduğu söylenebilir.

5) TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER VE KORELASYONLAR

Araştırmada kullandığımız değişkenlerin ortalamaları standart sapmaları ve korelasyon analizi sonucu elde edilen veriler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri

Değişkenler	Ort.	Std. Sapma	1	2	3
1)Mütevazı Liderlik	3,15	,991	1		
2)Kişi Örgüt Uyumu	3,19	,970	,632**	1	
3)Örgüt Yararına Etik Dışı Davranış	3,35	,776	,478**	,572**	1
**= 0,01 düzeyinde					

Korelasyon analiz sonuçları incelendiğinde mütevazı liderlik ile kişi örgüt uyumu arasında pozitif ($r = 0,632$; $p < 0,05$) ve örgüt yararına etik dışı davranış arasında pozitif ($r = 0,478$; $p < 0,05$) bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca kişi örgüt uyumu ile örgüt yararına etik dışı davranış arasında ($r = 0,572$; $p < 0,05$) pozitif yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6) HİPOTEZ TESTLERİ

Çalışmada kullanılan ölçekler için geçerlilik, güvenilirlik ve korelasyon analizleri yapıldıktan sonra SPSS Process Macro istatistik programı ile hipotezler test edilmiştir. Hipotezlerin test edilmesinden sonra elde edilen yol analizi sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Regresyon Analizine İlişkin Bilgiler

Bağımsız Değişkenler	Örgüt Yararına Etik Dışı Davranış			
	β	S.H.	t	p
Mütevazı Liderliğin Doğrudan Etkisi	,152**	,060	2,496	0,013
Mütevazı Liderliğin Toplam Etkisi	,374 **	,051	7,298	0,000
	β	S.H	EDGA%95	EYGA %95
Mütevazı Liderliğin Dolaylı Etkisi	,222**	,060	,1128	,3526

Analiz sonucuna göre mütevazı liderlik ile örgüt yararına etik dışı davranış arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\beta=0,152$; $p < 0,01$). Bu sonuç Hipotez 1'in desteklendiği anlamına gelmektedir. Ayrıca yapılan analiz sonuçları mütevazı liderliğin kişi örgüt uyumu aracılığı ile örgüt yararına etik dışı davranış üzerinde dolaylı bir etkisinin olduğunu doğrulamıştır ($\beta=0,222$; $p < 0,01$). Dolaylı etkinin anlamlılığının test edilmesinde bootstrap tekniği kullanılmıştır. Bootstrap testi sonuçları incelendiğinde güven aralıklarının (en düşük güven aralığı = 0,1128;

en yüksek güven aralığı = 0,3526) sıfırı içermesinden ötürü dolayı etkinin anlamlı olduğu söylenebilir. Böylece Hipotez 2'nin desteklendiği söylenebilir

DEĞERLENDİRME SONUÇ

Bu çalışmada çalışanların örgüt içi davranışlarına önemli rolü olan mütevazi liderlik kavramını ele aldık. Ayrıca mütevazi liderliğin çalışanların örgüt yararına etik dışı davranışları üzerindeki doğrudan etkisi ve kişi örgüt uyumu aracılığı ile dolayı etkisi incelenmiştir.

Araştırmamızda daha önceki yapılmış çalışmalar çerçevesinde varsayılan hipotezleri test etmek için regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma bulguları mütevazi liderliğin örgüt yararına etik dışı davranış üzerinde ($\beta = 0,152$; $p < 0,01$) doğrudan pozitif etkisi olduğunu doğrulamıştır. Ayrıca modelimize kişi örgüt uyumu değişkeni dahil edildiğinde ise mütevazi liderliğin örgüt yararına etik dışı davranış üzerindeki etkisine kişi örgüt uyumu değişkeninin ($\beta = 0,222$; $[0,1128 - 0,3526]$) aracı rolü olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan dolayı araştırmamıza konu olan Hipotez 1 ve Hipotez 2 doğrulanmıştır.

Araştırmamızın sonuçları literatüre bazı teorik ve pratik katkıları olmuştur. Bu katkılardan birincisi, bu çalışmada aralarındaki ilişki daha önce birkaç çalışmada ele alınan mütevazi liderlik ve örgüt yararına etik dışı davranış arasındaki ilişkiyi kişi örgüt uyumu aracılığı ile incelenmiş olmasıdır. Böylece araştırma bulguları mütevazi liderlik ve örgüt yararına etik dışı davranış ilişkisine yönelik yapılan önceki araştırmaları genişleterek bu ilişkinin daha iyi anlaşılmasına önemli bir katkıda bulunmuştur.

Araştırmamızın teorik katkısının yanında bazı pratik katkıları da olmuştur. Örgüt yöneticileri mütevazi lider davranışlarının çalışanların kendilerini örgüt içinde daha güvenli hissetmelerine ve dolayısıyla risk almaktan çekinmeyerek örgütün menfaati için (etik olmasa da) birtakım faaliyetlerde bulunmaya teşvik ettiğini göz önünde bulundurmaları gerekir. Bunun için işletmeler yöneticilerin mütevazi liderlik yönlerini geliştirmeleri için birtakım eğitimlerle onların gelişimine katkı sağlayacak faaliyetlerde bulunabilirler. Ayrıca insan kaynakları departmanı tarafından aday araştırma-bulma ve işe alım süreçlerinde örgüte uygun adayların araştırılması ve seçilmesi konusunda dikkatli davranmaları gerekmektedir.

Araştırmamızda teorik ve pratik katkıların yanı sıra bazı kısıtlılıkları da vardır. İlki, teorik argümanlar araştırma modelinin nedensel desenini desteklemesine rağmen, araştırma verilerinin kesitsel (cross-sectional) yöntemle toplanmış olmasından ötürü araştırma sonuçlarının nedenselliğinin yeterli seviyede tespit edilememesidir. Gelecekte yapılacak çalışmalar verileri boylamsal veya deneysel yöntemlerle elde ederek araştırma bulgularına ilişkin nedenselliği yeterli seviyede ortaya koyabilirler. İkincisi, örgüt yararına etik dışı davranışın çalışanların kendi verdikleri cevaplara göre değerlendirilmiş olmasıdır. Umphress ve arkadaşları (2010), yöneticilerin veya çalışma arkadaşlarının odak çalışanların etik dışı davranışlarına yönelik niyetlerini değerlendirmek için yeterli öngörüye sahip olmadıkları için, öz bildirim (self-reported) uygun olduğunu belirtmişlerdir. Buna rağmen gelecekte yapılacak çalışmalar ortak yöntem varyansı hatasını (Podsakoff vd., 2003) azaltmak için, yöneticilerin ve çalışma arkadaşlarının örgüt yararına etik dışı davranışlarını değerlendirmelerini kullanabilirler.

KAYNAKÇA

Akbaş, T.T. (2011). Algılanan Kişi-Örgüt Uyumunun Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Üzerindeki Etkisi: Görgül Bir Araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 53.

- Baş, M. (2022). Mesleki Özdeşleşme ve Bilgi Paylaşımı Arasındaki İlişkide Prososyal Motivasyonun Aracı, Mütevazı Liderliğin Düzenleyici Rolü. *Electronic Journal of Social Sciences*, 21(84).
- Bıyık, Y., & Sökmen, A. (2016). Örgütsel bağlılık, örgütsel özdeşleşme, kişi-örgüt uyumu ve iş tatmini ilişkisi: Bilişim uzmanlarına yönelik bir araştırma. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 9(2), 221-227.
- Burke, R. J. 2006. Why leaders fail: Exploring the dark side. *International Journal of Manpower*, 27(1): 91-100
- Caplan, R. D. (1987). "Person-Environment Fit Theory and Organizations: Commensurate Dimensions, Time Perspectives, and Mechanisms". *Journal of Vocational Behavior*, 31(3), 248-267.
- Coşkun, A., & Ülgen, B. (2017). Örgüt yararına ahlaki olmayan davranış. *İs Ahlakı Dergisi*, 10(2), 177-201
- Gojaveva, S. (2021). *Etik iklimin örgüt yararına etik olmayan davranışlar, örgütsel bağlılık ve iş tatmini üzerindeki etkileri* (Master's thesis, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gürsoy, A., Köksal, K., & Topçu, M. K. (2021). Örgüt yararına ahlaki olmayan davranışın belirleyicileri: duygusal bulaşıcılığın düzenleyicilik rolü. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 163-180.
- Kerse, G., Koçak, D., & Özdemir, Ş. (2020). Mütevazı liderlik ölçeğinin türkçe uyarlaması ve mütevazı liderliğin seslilik davranışına etkisi: Kuşak farklılığının düzenleyici rolü.
- Koçak, D. (2018). Kişi-örgüt uyumu, zorunlu örgütsel vatandaşlık davranışı ve lider-üye etkileşimi ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 1487-1508.
- Kürü, S. A. (2022). Örgüt yararına etik olmayan davranışlar: bir ölçek uyarlama çalışması. *Third Sector Social Economic Review*, 57(1), 409-426.
- Ostroff, C., Shin, Y. Y. ve Kinicki, A. J. (2005). Multiple perspectives of congruence: relationship between value congruence and employee attitudes. *Journal of Organizational Behavior*, 26, 591-623.
- Owens, B.P., & Hekman, D.R. (2012). Modeling how to grow: An inductive examination of humble leader behaviors, contingencies, and outcomes. *Academy of Management Journal*, 55(4), 787-818. <https://doi.org/10.5465/amj.2010.0441>
- Öcel, H. (2013). Örgüt kimliğinin gücü, algılanan örgütsel prestij ve kişi-örgüt uyumu ile bağlamsal performans arasındaki ilişkiler: Örgütsel bağlılığın aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 28(71), 37-53.
- Özkan, S. A., Ardiç, K., & Özsoy, E. Mütevazı Liderliğin Yenilikçi İş Davranışına Etkisinde Psikolojik İyi Oluşun Rolü. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 1179-1191.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J.-Y., & Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: A critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology*, 88(5), 879-903.

- Timuroğlu, K., & Emre, G. (2023). Mtevezı Liderlik ile Beyana Dayalı Kişisel İnişiyatif İlişkinde Psikolojik Güvenliğin Aracı Rolü. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 621-638.
- Uzunbacak, H. H., Akçakanat, T., & Bayrakçı, E. (2019). İyi niyetli kötü davranışlar: banka çalışanlarının rgt yararına ahlaki olmayan davranışları üzerine nitel bir araştırma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 12, 658-683.
- Umphress, E. E., Bingham, J. B., ve Mitchell, M. S. (2010). Unethical behavior in the name of the company: The moderating effect of organizational identification and positive reciprocity beliefs on unethical pro-organizational behavior. *Journal of Applied Psychology*, 95(4),769-780.
- Walters, K. N., & Diab, D. L. (2016). Humble leadership: Implications for psychological safety and follower engagement. *Journal of Leadership Studies*, 10(2), 7-18. <https://doi.org/10.1002/jls.21434>
- Zhang, Z., & Song, P. (2020). Multi-Level effects of humble leadership on employees' work well-being:The roles of psychological safety and error management climate. *Frontiers in Psychology*, 11,3150-3163. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.571840>
- Zhu, Y., Zhang, S. and Shen, Y. (2019). Humble leadership and employee resilience: Exploring the mediating mechanism of work-related promotion focus and perceived insider identity, *Frontiers in Psychology*, 10, 1-9.

IBN AL-RAVANDI IN TERMS OF HIS ATTITUDE TOWARDS PROPHETHOOD
NÜBÜVVETE OLAN TUTUMU AÇISINDAN İBNÜ'R-RAVENDİ

Dr. Öğr. Üyesi Mikail İPEK

Kırklareli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Kırklareli, Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-7594-0230

ÖZET

Nübüvvet, Allah-insan ve Allah-âlem ilişkilerinin doğru anlaşılması adına önem arz eden bir müessesedir. Bilhassa Allah-insan ilişkisinde, Allah'ın kullara emir ve yasakların iletilmesi noktasında peygamberlere önemli görevler tevdi edilmiştir. Bu açıdan imanın temel esasları arasında yer alan ve hatta bazı bilginlere göre Allah'a imandan sonra en önemli iman esası olarak kabul edilen nübüvvet, tarih boyunca çeşitli akım ve kişiler tarafından itiraz ve eleştirilerin hedefi olmuştur. Hint kökenli olduğu belirtilen Berâhime ve Sümeniyye ekolleri buna örnek verilebilir. Öte yandan nübüvveti yönelttiği itirazlar münasebetiyle birçok klasik kaynakta zikredilen İbnü'r-Râvendî'nin nübüvveti reddedip etmediği tam bir tartışma konusu olmuştur. Bu bağlamda İbnü'r-Râvendî'nin mülhid olduğunu ileri sürenler olduğu gibi, kendi döneminin önemli bir deisti olduğunu iddia edenler olmuştur. Bazı araştırmacılar ise onun esasında Müslüman bir âlim olduğunu, bazı fikirlerinin yanlış anlaşılmasından ve birtakım kitapların kendisine isnad edilmesinden dolayı onun mülhid olarak nitelendirildiğini, nübüvveti reddetmediğini savunmuştur. Söz konusu meselenin çözüme kavuşmasında kanaatimizce birkaç eser önem arz etmektedir. Bunların başında, onun nübüvveti inkâr ettiğini iddia edenlerin ona isnad ettiği ve günümüze ulaşmayan Kitâbü'z-zümürüt gelmektedir. Bunun dışında İmâm Mâtürîdî'nin Kitâbü't-tevhîd'i, Kâdı Abdülcebbâr'ın el-Muğnî adlı hacimli eseri ve Bâkillânî'nin Temhîd'i gibi eserler konunun anlaşılması adına incelenmesi gereken kitaplardır. Kanaatimizce bu eserler ele alıp incelendiğinde İbnü'r-Râvendî'nin teist bir düşünce dünyasına sahip olmadığı, bu itibarla nübüvveti ve Hz. Muhammed'in peygamberliğini inkâr ettiği ortaya çıkmaktadır. İbnü'r-Râvendî, Allah-âlem ilişkisinin en önemli unsuru olan nübüvvetin aklen muhal olduğunu belirtmiş, peygambere ihtiyaç olmadığını, peygamberin getirdiği haberlerin mantıksız olduğunu, mantıklı olanlar içinse peygambere ihtiyaç olmadığını, bunun için aklın yeterli olduğunu söylemiştir. İbnü'r-Râvendî'nin bu görüşleri ile günümüzdeki Deizm düşüncesi arasında birtakım paralelliklerin olduğu ifade edilebilir.

Anahtar kelimeler: Kelâm, Nübüvvet, İbnü'r-Râvendî, Deizm, Berâhime

ABSTRACT

Prophethood is an important institution for the correct understanding of God-human and God-universe relations. Especially in the relationship between God and human beings, prophets have been entrusted with important duties at the point of conveying God's commands and prohibitions to the servants. From this point of view, prophethood, which is one of the basic principles of faith and even accepted as the most important principle of faith after faith in God according to some scholars, has been the target of objections and criticisms by various movements and individuals throughout history. The Berâhime and Sumeniyya schools, which are said to be of Indian origin, can be given as examples. On the other hand, whether Ibn al-Rāwandī, who is mentioned in many classical sources due to his objections to prophethood, rejected prophethood or not has been a matter of debate. In this context, there are those who

claim that Ibn al-Rāwandī was a mulhid, as well as those who claim that he was an important deist of his time. Some scholars, on the other hand, have argued that Ibn al-Rāwandī was essentially a Muslim scholar, that he was characterised as a mulhid due to the misunderstanding of some of his ideas and the attribution of certain books to him, and that he did not reject prophethood. In our opinion, several works are important in resolving this issue. The most important of these is the Kitāb al-zumurrāt, which is attributed to him by those who claim that he denied prophethood and which has not survived to the present day. Apart from this, Imām al-Māturīdī's Kitāb al-tawhīd, Qāḍī 'Abd al-Jabbār's voluminous work al-Mughnī, and al-Bāqillānī's al-Tamhīd are books that should be examined in order to understand the subject. In our opinion, when these works are analysed, it becomes clear that Ibn al-Rāwandī did not have a theistic world of thought and therefore denied prophethood and the prophethood of the Prophet Muhammad. Ibn al-Rāwandī stated that prophethood, which is the most important element of the relationship between God and the world, is intellectually opposed, that there is no need for a prophet, that the news brought by the prophet is illogical, and that there is no need for a prophet for the logical ones, and that reason is sufficient for this. It can be stated that there are some parallels between these views of Ibn al-Rāwandī and today's Deism.

Key words: Theology, Prophethood, Ibn al-Rāwandī, Deism, Berāhime

GİRİŞ

Horasan'ın Merverrûz kentine bağlı Rîvend kasabasında dünyaya gözlerini açan İbnü'r-Râvendî, küçük yaşlarda Bağdat'a gelmiş, burada Mu'tezile bilginlerden ders almıştır. Ancak bazı kaynaklarda onun Mu'tezile'den önce Şii ulemadan ders aldığı ve daha sonra Mu'tezile'ye merak sardığını belirtmektedir. Mu'tezile içerisinde önemli bir konuma gelen şahıs, cedel ve münazara gibi önemli konularda mezhep içerisinde meşhur olmuştur. Ancak daha sonraları İbnü'r-Râvendî, bu mezhepten ayrılarak Hişam b. Hakem aracılığıyla Şia'ya intisab etmiş, buradan da düalist fikirleri benimseyerek İslâm dünyası içinde ilhâd hareketine karışan bir şahsiyet olarak anılmaya başlamıştır. Farklı rivayetler olmakla birlikte ölümü hakkında iki temel görüş öne çıkmaktadır. Bazı kaynaklar onun vefat tarihini miladi 857 olarak gösterirken, çoğunluğa göre onun ölüm tarihi 913'tür. (Kutluer, 2000, ss. 179-184)

İbnü'r-Râvendî'nin ilmi ve fikri konumu hakkında birçok çalışma kaleme alınmış, kimi araştırmacılar onu mülhid olarak nitelendirirken kimileri de onu kendi döneminin bir deisti olarak tarif etmiştir. Öte yandan bazıları onun iyi bir Müslüman olduğunu ve birtakım iftiralarından dolayı mülhid olarak nitelendirildiğini öne sürmektedir. Durum göstermektedir ki onun fikri ve ilmi kimliği hakkında net bir şey söylemek oldukça zordur. Klasik kaynakların bildirdiğine göre İbnü'r-Râvendî önceleri bir Mu'tezile âlimiyken daha sonraları bu ekole mensup bilginler ile yaşadığı münakaşadan dolayı mezhepten ayrılarak Şii-Râfizi doktrini benimsemiş, oradan da düalist fikirlere meyletmiştir. Ona göre alem ezeldir. İbnü'n-Nedim'in bildirdiğine göre o ölürken, sahip olduğu fikirlerin müsebbibi olarak Mu'tezile âlimlerini göstermiş, onlara kızdığı için ilhad içerikli fikirler ortaya koyduğunu belirtmiştir. (İbnü'n-Nedim, ty., ss. 217-218)

İbnü'r-Râvendî, Mu'tezile içerisindeyken, Osman el-Câhız'ın "*Mu'tezile'nin Faziletleri*" adlı eseri kaleme almasından rahatsızlık duymuş ve bu eserde Şia'ya yöneltilen eleştirileri sindirememiştir. Zira o Mu'tezile içerisindeyken bile Şia'ya bir sempati beslemekteydi. O, Câhız'ın bu eserine nazire yapmak niyetiyle, "*Mu'tezile'nin Saçmalıkları*" adlı eseri kaleme almış ve burada Câhız'a cevaplar vermiştir. Bağdat Mu'tezilesi'nden Ebu'l-Hüseyin el-Hayyât ise "*İntisar*" adlı eseriyle İbnü'r-Râvendî'nin bu eserine cevap mahiyetinde reddiye yazmıştır. Mu'tezile tarafından dışlanan İbnü'r-Râvendî, Şia-Râfizi doktrini benimseyen gruplara

katılarak nübüvvet hakkında olumsuz düşüncelere sahip kimselerle arkadaşlık kurmuştur.(Hayyât, ty., ss. 73-74, 103-105)

İbnü'r-Râvendî, ve bazı kaynaklara göre onunla aynı yolu takip eden ve hocası olarak nitelendirilen Ebû İsa el-Verrâk, yaşadıkları dönemde hükümet tarafından takibe alınmış ve halifenin huzuruna çıkarılmıştır. Zira ikisinin de ilhad içeren fikirlere sahip olduğu bilinmektedir. Hatta nübüvveti reddeden fikirleri ihtiva eden “*Kitâbü'z-Zümürüt*” adlı eserin ikisinden birine ait olduğu ancak kime ait olduğu hala tam bilinmemektedir. Keza kitap günümüze ulaşmamıştır. Dönemin halifesi bu konuda ikisini de sorguya çekmiş, rivayete göre ikisi de kitabı yazma suçunu birbirine atmış, neticede Ebû İsa hapse atılmış, İbnü'r-Râvendî ise kaçmayı başararak Lavi adlı bir yahudinin evine sığınarak burada Kur'an ayetlerine ilişkin bazı eleştirileri ihtiva eden “*Kitâbü'd-Damğ*”i kaleme almıştır.(Kutluer, 2000, ss. 179-184)

“*Kitâbü'z-Zümürüt*” günümüze ulaşmamıştır. Ancak çeşitlik aktarımlarla başka kaynaklardan elde edilen bilgilere göre, “*Kitâbü'z-Zümürüt*” adlı eserde nübüvvet eleştirilmekte, gereksiz ve imkânsız telakki edilmektedir. İddiaya göre müellif, ibadet, aklın yeterliliği ve mucize gibi konuları öne sürerek nübüvvetin muhal olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca diğer kitaplarda İbnü'r-Râvendî'nin Kur'an ayetlerinin i'cazdan uzak olduğunu, âlemin ezeli olduğunu söylediği belirtilmektedir.(Bedevî, 1980, ss. 68-79)

Söz konusu eserlerin ve fikirlerin İbnü'r-Râvendî'ye ait olduğu genel olarak kabul edilse de İmâm Mâtürîdî'nin *Kitâbü't-Tevhîd*'inde, bu fikirlerin esas sahibinin Ebû İsa olduğu belirtilmiştir. Hatta İbnü'r-Râvendî, nübüvveti savunan biri olarak takdim edilmiştir. Öte yandan İbnü'r-Râvendî'ye nispet edilen “*Nakzü'z-Zümürüt*” ve “*Kitâbü İsbât-ı Rusûl*” adlı eserler konuya ilişkin genel kanaate dair birtakım kafa karışıklıklarına sebebiyet vermektedir. Söz konusu iki eser ve İmâm Mâtürîdî'nin tutumu, ilhad içeren görüşlerin aslında İbnü'r-Râvendî'ye ait olmadığını akıllara getirmektedir. Ancak Mu'tezile'den Kâdî Abdülcebbâr'ın eserlerinde söz konusu şahsın nübüvveti ve Hz. Muhammed'in nübüvvetini reddeden bir kişi olduğu iddia edilmiştir. (Kutluer, 2000, ss. 179-184) Kanaatimizce burada İbnü'r-Râvendî'yi Mu'tezile dönemi ve Mu'tezile sonrası olmak üzere iki farklı zaman diliminde ele almak isabetli olacaktır. Muhtemelen o Mu'tezile içindeyken nübüvveti, Kur'an'ı savunan bir şahsiyetti. Söz konusu iddiaların ona ait olmadığını gösteren eser ve argümanların da bu dönemde kaleme aldığı eserlerden referans aldığı düşünülmektedir. Mu'tezile sonrası dönemde ise söz konusu Mu'tezile ulemaya kızan ve onlardan intikam almak isteyen bir mühlid söz konusudur. Dolayısıyla o her ne kadar ilk zamanlarda Mu'tezile âlimleri gibi savunmacı eserler kaleme aldıysa da Mu'tezile'den ayrıldıktan sonra mühlidce fikirler benimsemiş, nübüvvet müessesesinin meşruiyetini hedef almıştır. (Abdülcebbâr, ts.; Bağdâdî, 2014; Kâdî Abdülcebbâr, ts.; Kâdî Abdülcebbâr, ts.)

SONUÇ

İbnü'r-Ravendi'nin fikir dünyasının iniş ve çıkışlarıyla katî şekilde tespit etmek zordur. Fakat düşüncelerinin ana hatlarıyla çoğunlukla Şia yönünde olduğu görülmektedir. Öte yandan onun Mu'tezile ekolüyle zaman zaman uzlaşma, bazen polemik halinde olduğu görülür. İbnü'r-Ravendi'nin Müslüman dünyada yazılı ya da sözlü şekilde dillendirilen ilhad içerikli fikirlere sempati duyduğu aşikardır. Bazı eserleriyle uç fikirleri bir literatür olmuşsa da kullandığı dil, bunları ne derecede kabul ettiğini rahatça tesbit etmeye imkân vermemektedir. Bundan ötürü Mu'tezile'nin onun aleyhinde başlattığı karalama kampanyasına iştirak ederek İbnü'r-Ravendi'nin gerçekte bir mühlid olduğu neticesine varılabilir; ancak başta Mâtürîdî'nin *Kitâbü't-Tevhîd* adlı eserinde yer alan bilgiler olmak üzere bahsi geçen birçok argüman bu hükmün kanıtlanmasına imkân vermemektedir. Keza bir başka perspektiften bakarak onun mühlid olduğu ve bu iddiaların ona nispet edilmesi isabetli görünmektedir.

KAYNAKÇA

Abdülcebbâr, K. (ts.). *El-Muğnî fî ebvâbi 't-tevhîd ve 'l-adl* (C. 15).

Bağdâdî, A. (2014). *El-Fark Beyne 'l-Firâk (Mezhepler Arasındaki Farklar)* (7. bs). TDV Yayınları.

Bedevî, A. (1980). *Min Târîhi 'l-İlhâd fi 'l-İslâm* (3. bs). Dirâsetü'l-İslâmiyye.

Hayyât, E.-H. A. b. M. b. O. (ty.). *Kitâbü 'l-İntsâr ve 'r-Redd Alâ İbni 'r-Râvendî el-Mülhîd*. yy.

İbnü'n-Nedîm, E.-F. M. b. E. Y. İ. b. M. b. İ. (ty.). *El-Fihrist*. Dârü'l-Ma'rife.

Kâdî Abdulcabbâr. (ts.). *Tesbîtü Delâilü 'n-Nübüvve*. Dâru'l-Arabiyye.

Kâdî Abdülcebbâr. (ts.). *El-Muğnî fî ebvâbi 't-tevhîd ve 'l-adl* (C. 16).

Kutluer, İ. (2000). *İbni 'r-Râvendî* (C. 21, ss. 179-184). TDV Yayınları.

PRINCIPLES OF FAITH OF BEKTASHI POETRY
BEKTAŞÎ ŞİİRİNİN İNANÇ ESASLARI

Dr. Orhan AY

İhsan Süreyya Sırma Anadolu İmam Hatip Lisesi, Türk-İslam Edebiyatı, Divan
Edebiyatı, Tasavvuf

ORCID Numarası: 0000-0002-5836-8911

Özet

Bektaşîlik, Hacı Bektâş-ı Velî öğretileri çerçevesinde Anadolu topraklarında kurulan bir Türk tarikatıdır. Her yönüyle diğer tarikatlardan farklı olan Bektaşîlik, düşünce itibarıyla Türk kültürü ve edebiyatıyla özdeşleştiğinden araştırmaya değerdir. Bektaşîlik, gizemli yapısı nedeniyle yurt içi ve yurt dışında pek çok araştırmacının ilgisini çeken ve üzerinde en çok çalışma yapılan tarikat olmasına rağmen tam olarak açıklığa kavuşturulmamıştır. Onca araştırmaya rağmen tarikatın Hacı Bektâş zamanında kurulup kurulmadığı, kuruluş evresindeki doktrininin ne olduğu, bugünkü kimliğiyle bilinen Bektaşîliğin ne zamandan beri oluştuğu, bugünkü âdâb ve erkânının tarikatın ilk dönemlerinde olup olmadığı, kurulduğu dönemde Sünnî bir inanca sahip olup olmadığı hâlâ belirsizliğini korumaktadır. Çalışmamızın bu belirsizliklerin ortadan kaldırılmasına bir nebze de olsa katkı sunacağını düşünmekteyiz. Her yönüyle muamma bir tarikat olan Bektaşîlik, tasavvufi halk şiiriyle ön plana çıkmıştır. Hikmetler tarzı şiirler yazan Yesevî ozanlarından ve tasavvufi Türk halk şiirinin en önemli temsilcisi Yunus Emre'den ilham alan Bektaşî ozanlar, Hikmetlere karşılık "Nefes" adı verdikleri ilahilerle Anadolu halkına tarikat öğretilerini anlatmışlardır. Bektaşî ozanlar verdikleri şiir örnekleriyle Tasavvufi Türk edebiyatı ve tekke edebiyatının temelini oluşturmuş ve gelişmesine önyak olmuşlardır. Bu nedenle Bektaşîlik tarikatı öğretileri kadar tasavvufi Türk halk şiirine nüfuz ederek onu yüzyıllarca etkileyen başka bir tarikat olmamıştır. Temelinde İslâmiyet olmasına rağmen Ahîlik, Kalenderîlik, Melâmîlik, Hurûfilik, Bâtınîlik, Şîa öğretisi, devir ve tecelli inanışları, Allah (Hak) -Muhammed- Ali üçlemesi gibi pek çok görüş ve düşünceyi bünyesinde barındıran ve karmaşık bir yapıda olan Bektaşî şiiri; zengin bir içeriğe sahiptir. Bu nedenle Bektaşî şiirinin iyi anlaşılması için ona etki eden temel inanç esaslarının kaynaklarıyla bilinmesi gerektiğinden çalışmamızda bu hususu irdelemeye çalıştık. Buna göre Bektaşîler; Hz. Ali, on iki imam, on dört masum, Ehl-i beyt gibi Bektaşî ananesinde önemli bir yere sahip olan öğretileri Hurûfilik inancındaki harflerin insan suretinde tezahürüyle birleştirerek yeni bir Bektaşî Hurûfilîği meydana getirmişlerdir. Yunus Emre ve diğer mutasavvıf şairlerde görülen devir, tecelli inancı ve evliya kerametlerini ifade eden sözler dışında Bektaşî şiirinde tenâsüh bulunmamaktadır. Allah-Muhammed-Ali üçlemesi, Bektaşîlik içerisine nüfuz eden Hurûfilik öğretilerine göre yorumlanmış olup zâhirî ve bâtinî olarak Allah-Muhammed-Ali'nin tek bir nurdan olduğu anlamına gelmektedir. Bektaşîlerde Şîa öğretisi, Bâtınî-İsmâilî bir hüviyet taşıyan ve hurufatla ilişkili olan fütüvvet Şîliğinden gelmekte olup bir Şîa mezhebi olan Ca'ferîliğe müntesip olma da sembolik bir anlam ifade etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Bektaşî Şiiri, Hurûfilik, Şîa, Devir ve Tecellî.

Abstract

Bektâshism is a Turkish sect founded in Anatolia within the framework of the teachings of Hacı Bektâş Velî. Bektâshism, which is different from other sects in every aspect, is worth

researching as it is identified with Turkish culture and literature in terms of thought. Although Bektāshism is the most studied sect, which attracts the attention of many researchers at home and abroad due to its mysterious nature, it has not been fully clarified. Despite all the research, it is still unclear whether the sect was founded in the time of Haji Bektash, what its doctrine was during the establishment phase, when the Bektāshism known as its current identity was formed, whether its today's customs and traditions were in the early stages of the sect, and whether it had a Sunni belief at the time it was founded. We think that our study will contribute to the elimination of these uncertainties to some extent. We think that our study will contribute to the elimination of these uncertainties to some extent. Bektāshism, which is an enigmatic sect in all aspects, came to the fore with mystical folk poetry. Inspired by Yesevi poets who wrote poems in the style of wisdom and Yunus Emre, the most important representative of mystical Turkish folk poetry, Bektāshi poets told the Anatolian people the sect's teachings with hymns they called "Nefes" in response to wisdom. Bektāshi bards formed the basis of Sufi Turkish literature and dervish lodge literature with their poetry examples and pioneered its development. For this reason, there was no other sect that penetrated the Sufi Turkish folk poetry as much as the Bektāshi sect's teachings and influenced it for centuries. Although it is based on Islam, Bektāshi poetry, which has a complex structure and contains many views and thoughts such as Akhism, Kalenderism, Melamism, Hurufism, Batnism, Shia doctrine, beliefs of the era and manifestation, Allah (Hak)-Muhammad-Ali Trinity, has a rich content. For this reason, we tried to examine this issue in our article, since in order to understand Bektāshi's poetry well, the basic belief principles affecting it should be known with their sources. Accordingly, the Bektāshis; Hz. They created a new Bektāshi Hurufism by combining the teachings that have an important place in Bektāshi tradition, such as Ali, twelve imams, fourteen innocents, and Ahl-al bayt, with the manifestation of the letters in the Huruf belief in human form. There is no reincarnation in Bektāshi poems, except for the words expressing the era, the belief of manifestation or the miracles of awliya seen in Yunus Emre and other mystic poets. The trinity of Allah-Muhammad-Ali has been interpreted according to the doctrine of Hurufism that penetrated into Bektāshism, and from the trinity, intent is that Allah-Muhammad-Ali is from a single light, both externally and internally. In Bektāshis, the Shia doctrine comes from the futuwwa Shiism, which has an Batīni-İsmaili identity and is related to type, and being a part of the Jafari sect, which is a Shia sect, also has a symbolic meaning.

Keywords: Bektāshi Poetry, Hurufism, Shia, Transfer and Execution.

1.GİRİŞ

Hacı Bektāş-ı Velî'nin görüş ve düşünceleri etrafında şekillenen Bektaşî şiirine zamanla nüfuz eden farklı inançların ne zaman yerleştiği her zaman tartışma konusu olmuştur: Köprülü; Bektaşîliğin henüz doğar doğmaz Hurûfilik, Babaîlik ve İbn-i Arabî öğretisi gibi çok sayıda görüşten müteşekkil inançların etkisinde kaldığını belirtirler. Buna göre tarikatın etkilediği hedef kitlenin Türk olması hasebiyle İslamiyet'i yeni kabul eden Türklerin Hristiyanlık, Maniheizm, Şamanizm ve Budizm gibi eski inanç kalıntılarını farklı bir hüviyetle İslam'a taşımaları ve XII.-XIII. yüzyılda Anadolu'daki siyasî istikrarsızlıkların doğurduğu fikri kargaşalıklar gibi nedenlerle Hurûfilik, Babaîlik, Râfizîlik gibi görüşlerin karışımı fikirler ortaya çıkmıştır. Ayrıca Rum Abdalları, Bâtînîler, Melâmîler, Kalenderîler gibi pek çok inanç müntesibi Moğol baskıları nedeniyle öğretilerini yaymak için yeni bir yayılma alanı olarak Anadolu topraklarını seçmiş; böylece Anadolu'da çok kültürlü karmaşık bir yapı oluşmuştur. Bu durumda Bektaşîliğin doğduğu ve yayıldığı alan olan Anadolu'nun inançlar yönünden zengin olan fikri alt yapısına bakarak farklı inanç unsurlarının Bektaşîliğin kuruluşundan beri tarikat âyin /erkânında ve şiirinde yer edindiği söylene-bilir (Köprülü, 1991: 181-2016). Öztürk Bektaşîliği iki döneme ayırarak ilk dönem Bektaşîliğin farklı ve zıt fikirlerin birleşiminden

meydana gelen senkretizm olgusuna sahip olmadığını; Bektaşîlik adı altında ele alınan birçok kavram, kurum ve şahsın Bektaşîlikle doğrudan bir alakasının olmadığını söylemektedir. (Öztürk, 1990, 30) Ayrıca ilk zamanlarda Selçuklu ve Osmanlılarla sürtüşme ve mücadeleye girdikleri için istenmeyen adam ilan edilen Abdâllar, Torlaklar, Işıklar, Ahîler, Kalenderîler, Tahtacılar gibi ne kadar grup ve zümre varsa bunları Bektaşîlikle ilişkilendirmenin resmi bir gelenek haline geldiği; birbirinden farklı ve zıt olan bunca görüşün rahatça tarikatta yer bulmasında Bektaşîliğin farklı inanç ve düşüncelere sahip kimseyi dışlamayan derin hoşgörüsü, zaman ve mekân kaydı tanımadan her şeyi kendilerine mal eden sakat tutumlarının da rolü olduğunu belirtir (Öztürk,1990: 31). Kısacası senkretizm olgusunun Bektaşîliğe ne zamandan beri yerleştiği muamma olmakla birlikte bu inançların Bektaşî şiirinde kendisini gösterdiği bir gerçektir. Bu makalede, zamanla Bektaşî öğretilerine nüfuz ederek "Nefes" adı verilen tarikat şiirlerinin mantalitesini oluşturan temel inanç esasları, kaynaklarıyla beraber irdelemeye çalışılacaktır.

1. HURÛFİLİK

Hurûfilik, Fazlullah-ı Hurûfî'nin (ö.796) geliştirdiği harflerin bâtinî sırlarına dayanan ve Fazlullah-ı Hurûfî'nin Bâtinîlerin te'vil usullerini başarılı bir şekilde kullanarak bazı sırların rüya yoluyla kendisine bildirildiğini ileri sürdüğü düşüncelerden müteşekkil bir inançtır. Fazlullah-ı Hurûfî, Arapçadaki yirmi sekiz harf ve bunlara ilâveten Farsçadaki dört harf ile sayılar arasında çeşitli ilişkiler kurmak ve bunlardan birtakım anlamlar çıkarmak suretiyle sistemleştirmiştir (Aksu, 1998: 408-412).

Fazlullah-ı Hurûfî, Serbedârîler hareketi liderlerinden Şeyh Halife'nin halifelerinden Mazenderanlı Şeyh Hasan Cûrî'ye (ö. 742) intisap ederek Bâtinî görüşlere sahip Şîa taraftarları sayesinde etkinliğini artırmış ve çok sayıda taraftar bulmuş, (Ahmetoğlu, 2014: 129-154) harflere verilen manalarla uğraşarak Hristiyanların kutsal kitap olarak gördükleri Ahd-ı Cedîd ve Ahd-ı Atîk'ten hüküm çıkaracak kadar bu eserlere vakıf olmuş, Muhyiddin İbnü' -l Arabî'yi (ö. 638) okumuş, Arap ve Fars edebiyatlarıyla alakadar olmuş bir şahsiyettir (Gölpınarlı, 1973: 17). Fazlullah-ı Hurûfî'nin şeriata muhalif görüşleri nedeniyle Timur'un oğlu Mîrân Şâh tarafından öldürülmesinden sonra taraftarlarına olan baskılar artmış; bu nedenle çok sayıda mürit ve halifesi Horasan, İsfahan, Azerbaycan ve Anadolu gibi yerlere dağılarak tarikatı yaymışlardır (Aksu, 1998: 409-412).

Fazlullah-ı Hurûfî, harflerin Bâtinî manalarından oluşturduğu öğretilerini sistemleştirirken Şîa'nın imamet anlayışından, Bâtinîlerin tevil metotlarından, İbnü' -l Arabî'nin vahdet-i vücûd öğretilerinden, Müsevîlik ve Hristiyanlıktan da faydalanmıştır. Onun anlayışına göre varlıkların tümü insana, insanlar da tek bir insana tabidir. Her devirde bulunan bu tek insan peygamber ve imamdır. Peygamberlik Hz. Muhammed'le kemale ermiş ve son bulmuştur. Ardından imamlar devri başlamıştır. İmamet Hz. Ali'yle başlamış ve on birinci imam olan Hasan el-Askerî'yle son bulmuştur. Ondan sonraki imam sır olmuş, böylece Fazlullah'ın zuhuruyla ulûhiyet devri başlamıştır. Hurûfî inancına göre zuhur edecek on ikinci imam olan Mehdî, Fazlullah'tır. Ayrıca Müsevîlerin beklediği Mesîh, Müslümanlarla Hristiyanların gökten ineceğini düşündüğü İsa da Fazlullah'tır (Gölpınarlı, 1969: 150).

Fazlullah-ı Hurûfî Allah'ın yeryüzündeki tecellîsi olarak görüldüğünden Hurûfîlerin ibadetleri de bu minvâlde teşekkül etmiştir. Örneğin kelime-i şehâdet getirirken "Eşhedu en lâ ilâhe illâ Fazlullah" derler. Ayrıca abdest ve namazlarda otuz iki harfî tamamlamak için Fazlullah-ı Hurûfî tarafından yazılan, Hurûfilik felsefesinin anlatıldığı Arşnâme'den beyitler okurlar. Rükû ve secdelerinde, "Subhâne rabbiye'l-Fazli'l-'azîm ve bi hamdihî, subhâne rabbiye'l-Fazli'l-a'lâ ve bi-hamdihî" diyerek tespihlerine Fazl'ın adını katarlar. Haclarını Fazlullah'ın öldürüldüğü Alıncak'ta icra ederler. Hacılar, "Maktel-gâh" olarak adlandırılan Fazlullah'ın idam edildiği

yere giderek orada ihrama girer ve yedi kez orayı tavaf eder; adını “mârânşâh” olarak koydukları Timur’un oğlu Mirân Şâh’ın yaptırdığı Senceriyye Kalesi’ne üç kere yedişer taş atarak şeytan taşladıklarını iddia ederler (Gölpınarlı, 1969: 152-153).

Hurûfilere göre asıl olan te’vildir. Onlara göre Tenzil-Kur’ân- te’ville izah edilip anlaşıldığından te’vil tenzilden önemlidir. Buna dayanarak te’vil sahibinin (Fazlullah-ı Hurûfî) tenzil sahibinden (Hz. Muhammed) daha büyük olduğuna inanırlar (Atalay, 1991: 55).

Hurûfliğin aslı seslerdir. Buna göre canlı cansız her varlıkta ses mevcuttur. Canlı varlıklar istedikleri zaman, cansız varlıklar ise kuvvetle yani iki nesne birbirine vurulduğu zaman ses çıkarırlar. Sözcük harflerden oluştuğu için sesin ve sözün aslı harftir. Kur’ân yirmi sekiz Arap harfinden oluştuğundan Hz. Muhammed yirmi sekiz harfle konuşmuştur. Hurûflik anlayışına göre Farsçada olup da Arapçada bulunmayan “p, ç, j, g” harflerinin yerine Kur’ân’da “lâmelif” gelmiştir (Gölpınarlı, 1969: 153).

Hurûflikte kâinat harflerden müteşekkildir ve özü harflerdir. Onlara göre Allah’ın kün (ol) emriyle basit noktadan “elif”, yani “ahadiyyet” oldu. Daha sonra, asıl olan noktayı “elif” altına koymakla “ba” oldu ve bu suretle de “vâhidiyyet” meydana geldi. Ardından otuz iki harf birbirinden meydana gelerek kâinatı oluşturdu (Sunar, 1975: 37).

Hurûfî inanişâ göre harflerden mürekkep olan söz, sadece insanda mevcut olduğundan insan kâinatın merkezindedir. Bu nedenle kâinat yorumlanırken merkezî anlam daima insana verilir. Bu durumda evren ve evrendeki varlıklar insanın yüzünde bulunan “hutût-ı ebiyye” ve “hutût-ı ümmiyye” olmak üzere yedişer iki hat’ın te’viline göre yorumlanır. Ayrıca bütün dini hükümler yirmi sekiz ve otuz iki harf sayısına göre uygulanır ve bu harflerin insan yüzünde temsil edildiğine inanılır (Gölpınarlı, 1973: 18-19).

Hurûfliğin Bektaşîliğe ne zaman ve ne şekilde nüfuz ettiği tam olarak belli değildir. Harputlu Hoca İshak Efendi, Kâşifü’l-Esrâr ve Dâfiü’l-Eşrâr adlı eserinde Hurûfliğin, Fazlullah-ı Hurûfî’nin baş halifesi ve damadı olan Şeyh Ebü’l-Hasen Alî el-A’lâ’nın (ö. 822) vasıtasıyla Anadolu’ya geldiğini iddia eder (Aksu, 1989: 381). Besim Atalay da bu görüşü destekleyerek Mîr Ali el-A’lâ’nın Hurûfliğin Anadolu’daki kurucusu olduğunu belirtir (Atalay, 1991: 53). Harputlu Hoca İshak Efendi; Timur’un oğlunun Fazl-ı Hurûfî’yi katledip bacağından sürükleyerek çarşı pazar gezdirdikten sonra halifelerinin diğer Müslüman memleketlere giderek milleti dalâlete sürüklediklerini, Fazl-ı Hurûfî halifelerinden Ali el-A’lâ’nın da Anadolu’ya gelerek bir müddet Hacı Bektâş tekkesinde kaldığını ve Câvidânnâme’yi Hacı Bektâş’ın tarikidir, diyerek onlara talim etmek suretiyle Hurûfliği tarikat içerisinde yaydığını belirtir (Harputlu İshak Efendi, 1929:4). Kingsley bu iddiaya karşı çıkararak Hoca İshak Efendi’nin söylediği gibi Ali el-A’lâ’nın 15. yüzyılın Bektaşî tekkelerine girerek Fazlullah’ın öğretilerini Hacı Bektâş’ın öğretileriymiş gibi sunarak yaydığına dair ifadelerin hiçbir tarihsel dayanağının olmadığını belirtir. Kingsley, her ne kadar Hurûfilerin kendi öğretilerini Hacı Bektâş’ın görüşleriymiş gibi Bektaşîler arasında yaydıkları tezine karşı çıksa da diğer araştırmacılar gibi o da Hurûfî misyonerlerin 15. yüzyıldan itibaren Fazlullah’ın öğretilerini Küçük Asya’da hızlı bir şekilde yaydıklarını, ayrıca Bektaşîlerin bu tarihten itibaren Fazlullah’ın öğretilerinin en coşkulu inananları arasına girdiklerini söyler (Birdge, 1991: 70). Bizce de doğru olan bu görüştür. Zira her ne kadar bazı araştırmacıların iddia ettikleri gibi Bektaşî dervişlerin bir kısmı okumamış cahil kimseler olsa da en azından Hacı Bektâş ananesi ve öğretisinden haberdar olan Bektaşî dedelerinin Hurûfilikle Hacı Bektâş öğretisini birbirinden ayırt edebilecek kadar bilgi birikimine sahip oldukları söylenebilir. Ayrıca Bektaşîlerin Ali el-A’lâ’nın (ö. 822) tekkeye gelerek görüşlerini Hacı Bektâş-ı Velî’nin görüşleriymiş gibi kabul ettirmesinden ziyade onların da diğer inanç oluşumları gibi Hurûfî misyonerlerin propagandasından etkilendikleri söylemek daha doğru olacaktır. Nitekim Gölpınarlı, Hoca İshâk Efendi’nin görüşünün

benzerinin İzâhü'l-Esrâr adlı eserde de geçtiğini, ancak bu rivâyeti daha geriye götüren ve destekleyen bir belgeye henüz ulaşamadığını, Alıncak'ta medfun bulunan Ali el-Âlâ'nın ölümüyle Fazlu'llah-ı Hurûfî'nin ölümü arasında yirmi altı yıl olduğundan bu kadar kısa bir sürede Ali el-A'lâ'nın Anadolu'ya geçip Hacı Bektâş tekkesinde bir müddet kalıp tekrar Alıncak'a dönmesinin biraz zorlama görüldüğünü söyler. Gölpınarlı Fazlullah'la münasebet olan çok sayıda kişinin adlarını ve onlarla görüştüğü yerleri kaydeden İstivânâme'de Ali el-A'lâ'nın böyle bir seyahatinden bahsetmediğini ileri sürerek Anadolu'da Ali el-A'lâ eliyle Hurûfliğin yayılmadığını belirtir (Gölpınarlı, 1973: 18). Yine Gölpınarlı Hurûfî dervişlerinden Mîr Şerîf'in Hacnâme'de belirttiği üzere kardeşiyle beraber Anadolu'ya gelerek Karadeniz kıyılarına kadar gittiklerini ve Fazlu'llah'ın kitaplarıyla Hurûfliğe dair kitapları Anadolu'ya getirdiklerinden yola çıkarak ayrıca şair Seyyid Nesîmî'nin (ö. 820) Ankara'ya gelip Hacı Bayrâm-ı Velî'yle görüşmesinin ve Anadolu'nun pek çok yerinde Preveze'de metfun bulunan Râfî gibi halifeler yetiştirmesinin kesin olduğunu delil göstererek Hoca İshak Efendi'nin iddia ettiği gibi Hurûfliğin Anadolu ve Rumeli'ye Ali el-A'lâ aracılığıyla değil Mîr Şerîf ve Seyyid Nesîmî (ö. 820?) aracılığıyla geçtiğini söyler. Ona göre Bektaşîlerin Nesîmî'yi kendilerinden saymaları ayrıca Alevîlerin de kendisini yedi büyük şairden biri olarak görmeleri Hurûfliğin Nesîmî ve Mîr Şerîf vasıtasıyla Bektaşîliğe geçtiğinin delilidir (Gölpınarlı, 1965: 94).

Bektaşîler tarafından benimsenen Hurûflik zamanla Bektaşî ozanlar olan Seyyid Nesîmî, Kalender Çelebî, Muhyiddin Abdâl, Virânî ve Bektaşî geleneğine mensup Kızılbâş olan Kul Himmet, Yeminî, Şâh İsmail (Hatâyî) gibi şairlerin şiirlerinde çokça görmek mümkündür. Bunların yanı sıra diğer Bektaşî ozanlar da yer yer şiirlerinde Hurûfî öğretisini savunmuşlardır. Bu husus Hurûflik öğretisi ışığında belli başlı örneklerle şöyle izah edilebilir:

Fazlullah-ı Hurûfî, Câvidânnâme adında Hurûfliğin temel öğretisini anlatan Farsça manzum bir kitap yazmıştır. Bu eser, ilâhî bir kitap kabul edilerek kutsiyet atfedildiğinden Hurûfîler tarafından yazılan tüm eserler bu kitaptan esinlenerek hazırlanmıştır. Esere aynı zamanda Câvidânnâme-i Kebîr ve Câvidânnâme-i İlâhî de denilmektedir. Çok sayıda Bektaşî ozanı, Câvidânnâme'ye atıfta bulunmuştur:

Tîr benem, kemân benem, pîr benem, civân benem

Devlet- i Câvidân benem, ine vü lina sığmazam (Özmen, 1998:II/275)

Seyyid Nesîmî

Harf - ı nutka Câvidân'dan al sebak

Asl u fer'i nakş-ı Arşullah oku (Özmen, 1998:II/97)

Kalender Çelebî

Ali'dir dört kitab -ı Câvidân'ım

Ali'dir virdimin Kur'ân'ı zahid (Özmen, 1998:II/443)

Virânî

Oldur kitab-ı Câvidân

Oldur olan bi nâm u şân

Oldur nişân-ı her nişân

Oldur hayât-ı ins u cân (Ergun, 1956:I/216)

Ali Ali Ali Ali

Melekenin tavafı yedi
Meleke diye kim okudu
Kim dünyadan elini yudu

Ol Câvidânı gösterir (Atalay,1991:63)

Muhyiddin Abdâl

Hurûfîlerden bazıları ileri giderek Fazlullah'a ilâhî sıfatlar vermişlerdir. Kitaplarında Allah'ın sıfat ve isimlerini Fazlullah-ı Hurûfî'ye atfederek Fazl-ı Yezdân, Fazl-ı Rahmân, Fazl-ı Süphân, Fazl-ı Feyyâz, Fazl-ı Kerîm Fazl-ı Lem-yezel, Fazl-ı Lâ-yezel, Fazl-ı Hay vb. terkipleri onun hakkında kullanırlar. Ayrıca insanın yüzünde "Fazl" kelimesinin okunduğuna, Kur'ân'da "Fazl" kelimesinin geçtiği yerlerde Fazlullah-ı Hurûfî'den bahsedildiğine inanırlar (Atalay, 1991: 50). Aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere kimi Bektaşî ozanların da Fazlullah-ı Hurûfî'ye ilâhî sıfatlar nispet ettikleri görülmektedir:

Erişti Fazl-ı Yezdânî bize evlâd-ı Hayder'den

Alub nûş eyledik vahdet meyin sâkî -i kevserden (Ergun, 1956: 88)

Seher Abdâl

Ne esmâ sırrıdır hattın müsemâmâ vech-i zatından

Ayân gör Fazl-ı Rahmânî benim rûh-i revânımdan (Ergun, 1956:131)

Nemâyî

Hazret-i Fazl-ı Ahad'den yine rûz-i ezeli

Sûret-i muhkem ile irişuben kuvvet eli (Ergun, 1956:232)

Bosnalı Vahdetî

Nokta arş u nokta kürsi nokta eflâk nokta mâh

Nokta encüm nokta hurşid noktadır Fazl-ı İlâh (Ergun, 1956: 65)

Kasımî

Ol menem kim yuz tutub ayine-i inşana men

Fazl-ı Rahmân'dan eriştim sûret-i Rahmân'a men (Ergun, 1956:I/63)

Sürurî

Hurûfî öğretisine göre Kur'ân'da geçen bütün "fazl" kelimelerinde kastedilen Fazlullah-ı Hurûfî olduğu için Fazlullah Allah'ın yeryüzündeki zuhuru ve tecellîsi olarak görülmüştür. Bu inancı Bektaşî şiirinde de görmek mümkündür:

Limeni'l-mülkûn lisanı nutk-i Fazlullah imiş

Kâf u nunun nâtıkı hem kâinatın hâlıkı

Kuntu kenz'in âşık u maşûku Fazlullah imiş

Kuvvet-i savt u kelâmın mebdei vü menşei

Lâ-mekân'ın gencinin sahibi Fazlullah imiş (Ergun, 1956: 71)

Yemînî

Nigâra Alleme'l-esmâ-i Fazlullah'dır veçhin Kelâmu'llah u

Beytu'llah u arşu'llahdır veçhin
Yazılmış çârdeh hatt-ı siyahın çârdeh levha
Hurûf-i asl-ı Kur'ân -ı kadimu'llahdır veçhin (Ergun, 1956: 82)

Kelâmî

Hurûfî inanışa göre Kur'ân'ın özü olan ve “Seb'u'l- Mesânî” olarak adlandırılan Fâtiha Sûresi insanın yüzündeki hatlara işarettir. Bu nedenle insanın yüzü Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olarak kutsal kabul edilmiştir. Bektaşî şiirinde bu inanışı görmek mümkündür:

Bizim tacımız sûreta, Seb'u'l- mesânî gösterir
Zira bu Seb'u'l- mesânî, Şekl-i insanı gösterir
Görünen Hak'dır gözünde, Söyleyen Hak'dır sözünde
İnsanın hattı yüzünde hatm-ı Kur'ân-ı gösterir (Özmen,1998:I/103)

Muhyiddin Abdâl

Görünen mi'râc icinde enbiyâlar şâhına
Sûret-i Rahmân olan didâr sensin yâ Ali
'Âlemu'l-ğaybi yüzündür süre-i Seb'u'l-mesân
Levh-i dilde 'âlemu'l-esrâr sensin yâ Ali (Ergun, 1956:130)

Nemâyî

Kelâmu'llâh yüzün tefsirin eder
Ki bir harf olmaz anda zîr u bala fazılı
Ka'be-i tahkik imiş yüzün ala ehl-i safâ
Şensin ol Hak'dan gelen lâ-raybe fih olan kitab (Ergun, 1956:8)

Fâzılî

Gönül şehrinde ol dilber benim ruh-ul-eminimdir
Yüzün Seb'u'l- mesânî'de yedi hat istiva gördüm (Ergun, 1956: 8)

Hatâyî

İstivâyı gözler gözüm
Seb'u'l- mesânî'dir yüzüm
Ene'l-hakkı söyler sözüm
Mi'râcımız dârdır bizim (Ergun, 1956:133)

Balım Sultan

Okuram Seb'u'l- mesânî ruy-i âdem şanma
Dere edub mujgân u kaş u zulfunun cevgânma (Ergun, 1956:166)

Tahir

2. ALLAH-MUAHMED-ALİ ÜÇLÜSÜ

Bektaşî şiirinde çok sayıda örneği bulunan Allah-Muhammed-Ali üçlüsü aynı nurdan doğmuş birliği ifade eder. Bir nevi vahdet-i vücûdun üç varlıkta mücessem olmuş halidir. Bektaşî doktrinine göre Muhammed ve Ali Allah'ın nurudur; ondan ayrı düşünülemez, ayrıca zâhirî ve bâtinî olarak Allah-Muhammed-Ali tek bir nurdan olmuşlardır. Aşağıdaki birkaç örnekte görüldüğü üzere Bektaşî şiirinde çok sayıda Hak (Allah) Muhammed Ali üçlüsünü görmek mümkündür.

Hak Muhammed Ali üçü demde

Cümlesi de beli dedi o demde

Hocam da bile bulundu o demde

Anda dandılar doksan bin kelâmı (Ergun, 1956:182)

Kul Himmet

Hak, Muhammed, Ali bir oldu ayin

Bu yola girenler olur mu hâyin ?

Yine anlar çekerler kendiler yayın

Dahi yol var, ulu demden içeri (Özmen,1998: III/373)

Malatyalı Sadık Baba

Hak Muhammed Ali geldi dilime

Mürvet günahıma kalma ya Ali

Küllü günahımı aldım elime

Mürvet günahıma kalma ya Ali (Ergun, 1956:159)

Pir Sultan Abdâl

Sabah seherinde virdim budur bu

Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Zikrim olan Lâilâhe illâllâh

Allah bir Muhammed Ali'dir Ali (Özmen,1998:III/84)

Sersem Ali

Hak Muhammed Ali yol erkân kurdu

Nefs - i gazâ eder kolun üstünde

Ne durursun gafil kalk-özün arıt

Nehak sitem sürme kulun üstünde (Özmen,1998:III/305)

Mahrem Oğlu

3. TENÂSÜH, DEVİR VE TECELLÎ İNANCI

Sözlükteki anlamıyla “Bir şeyin diğerini takip ederek yok etmesi, bir şeyi elde dolaştırma, bir şeyin dolaşarak diğerinin yerini alması” (Dini Terimler Sözlüğü, 2009: 360) anlamına gelen tenâsüh kelimesi terim olarak “İnsan şahsiyetinin bir bölümünü oluşturduğu kabul edilen ve gözle görünmeyen manevi unsurun (ruh, can, nefes, jiva, atman, purusa, pudgala) ölümden sonra bu âlemde başka bir bedene geçmesi” şeklinde tanımlanmıştır (Yiğit, 2011: 441-443).

Batı dilinde karşılığı reenkarnasyon olan tenâsühün Türkçe karşılığı ise ruh göçüdür. “Eski Mısır dinleri olan Budizm ve Hinduizm’de var olan tenâsüh inancı Hindistan’da doğmuş ve buradan Tibet, Çin, Kore, Japonya ve Eski Yunan’a yayılmıştır. İslâmiyet kesin olarak reddetmesine rağmen tenâsüh inancı Bahâilik, Dürzilik, Nusayrîlik, Yezidîlik ve İsmâiliyye mezheplerinde mevcuttur.” (Dini Terimler Sözlüğü, 2009: 360).

Tenâsüh inancının Bektaşî öğretisinde ve onun halka yansması olan şiirlerinde var olup olmadığı hususu XIX. yüzyıldan beri araştırmacılar arasında tartışma konusu olmuştur. Harputlu İshak Efendi, Keşfü'l-Esrâr adlı eserinde bu konuda “Mâlûm ola ki tâife-i Bektaşîyân haşrı inkâr eyleyip tenâsüha kâil oldukları insanlar arasında meşhûr ve mütevâtirdir.” (Harputlu İshak Efendi, 1929/1874: 60). diyerek Bektaşîlerin öldükten sonra dirilmeyi inkar ettiklerini ve tenâsüha inandıklarını söyler. Ahmed Rıfki, İshak Efendi’nin bu görüşüne karşı çıkararak meşhur ve mütevâtir olan her söze inanılmaması gerektiğini belirtir: “Bütün mütekidâtı, elde bulunan âsâr ve te’lifât-ı tarik ile ehl-i tasavvufun takib ettiği meslekten ayrı gayri olmayan, tarik-ı hak ve hakîkati güzerân eden birçok meşâyih-i kirâmın âsâr ve kerametiyle isbât eden tarikat-ı Bektaşîyye müntesibi arasında böyle efkâr-ı bâtilaya mütekid, mesâlik-i sahifeye sâlik âdemlerin bulunması müstabad-dır.” (Ahmed Rıfki, 2013: 89-90). Buna göre Ahmed Rıfki, mevcut eserlere göre Bektaşîlerin tasavvuf ehlinin takip ettiği meşrepten farklı bir inanca sahip olmadığını belirtir. J. Kingsley Birge ise, aralarında en tahsilli bazı kişilerin bu inancı reddetmelerine karşılık Bektaşîlerin çoğunun tenâsühe inandığını söyler. Buna delil olarak da Arnavutluk’ta Bektaşî tarikatının başındaki Salih Niyazi Dede’nin Bektaşîlerin tenâsüha inandığına dair görüşlerini ileri sürer (Birdge, 1991: 146). Cumhuriyet dönemi yazar-larından Atalay da Kingsley’e benzer bir görüş ileri sürerek tenâsühün kaba ve ilkel şeklinin köy Bektaşîlerinde mevcut olduğunu, Babağan kolundaki Bektaşîlerde ise tasavvufa karışarak köklü bir inanç şeklini aldığını belirtir (Atalay, 1991: 75). Gölpınarlı, tenâsüh tartışmalarını farklı bir mecraya çekerek Yunus Emre ve diğer sûfilerin şiirlerinde gelip gitmekten bahsettikleri sözlerin tenâsüh olmadığını, tasavvufun “devir” ve “tecellî” inançları olduğunu; Bektaşî ozanlarının dile getirdiği “yağmur olup yağdım, yel olup estim, toz olup tozдум, geldim gittim” gibi sözlerin tenâsühü değil “devir” anlayışını anlattığını söyler (Gölpınarlı, 2006: 423). Ahmed Rıfki da Bektaşî Sırrı eserinde Bektaşîlerde tenâsüh inancının olduğunu söyleyenlere cevaben bunun doğru olmadığını, tarikatta ehl-i kâmilden bazılarının eserlerinde onu çağrıştıracak birtakım telmihler olsa bile bunların tenâsüh değil vahdet-i vücûd telakkîsiyle söylenmiş sözler olduğunu, kastedilenin tenâsüh değil kâinattaki tüm varlıkların Allah’tan oluştuğunu, tekliğine delâlet eden vahdet, vahdet mertebeleri ve tarikatta seyr ü sülûk hâlini icap ettiren hallerden olduğunu belirtir (Ahmed Rıfki, 2013: 90). Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere Bektaşî şairleri Nefeslerinde devir ve tecellîyi ifade eden sözler dışında hiç bir şiirde ölmüş bir kişinin örneğin iyi insanlardan Hz. Ali’nin, Hacı Bektâş Velî’nin veya kötü insanlardan Hz. Hüseyin’i şehit eden Yezid’in ruhunun kötü bir insanda, bir canavarda veya başka bir hayvanda yeniden hayat bulduğuna dair bir bilgi yer almadığından Bektaşî anânesinde var olan bu tür olağandışı olayların tenâsüh olduğu düşünüle-mez. Zira Hacı Bektâş-ı Velî’nin güvercin kılığına girmesi, Resul Baba’nın altın bir geyik suretinde tekkeye gelmesi, Abdâl Musa’nın geyiğe dönüşmesi gibi olayların gerçekliğinin olup olmaması ayrı bir husus olmakla birlikte Bektaşî inancında bu tür olağandışı durumları velilerin kerameti olarak görmek gerekir. Nitekim bu tür keramet hallerini tenâsüh inancı olarak telakkî edecek olursak Hoca Ahmed Yesevî’nin de tenâsüha inandığını veya göz yumduğunu kabullenmiş oluruz. Zira kaynaklarda geçtiği üzere şahin suretine girip Bedehşan halkını kâfirlerin eziyetinden kurtaran Hacı Bektâş, bunu Hoca Ahmed Yesevî’nin izniyle yapmakta ve takdir görmektedir (Hacı Bektâş-ı Velî, 1971: 10-11). Bu tür olağandışı durumları diğer tarikat inançlarında da var olan velilerin kerametleri olarak görmek gerekir. Böyle durumların tenâsüh olabilmesi için kişilerin öldükten

sonra ruhlarının başka bir canlıda hayat bulup dolaştığına inanmış olması gerekir. Ruh bedeninde olan bir Bektaşî şairinin “Bir zaman bu mülke İbrahim oldum,” demesi tenâsühün değil vahdetin ve tecellînin örneğidir. Bektaşîlerin bir kısmında tenâsüh inancı olsa bile Bektaşî Nefeslerinde tenâsüha delâlet edecek bir örnek bulunmadığından Yunus Emre ve başka şairlerde de görülen devir, tecellî inancı veya evliyâ kerametlerini ifade eden sözler dışında Bektaşî şiirinde tenâsühün olmadığı söylenebilir.

Aşağıdaki Bektaşî Nefeslerinde görüldüğü üzere Bektaşî ozanlarının kendisini peygamberler, veliler gibi dini şahsiyetlerle beraber olduğunu göstermesi veya deniz, toprak, su, yağmur gibi nesnelere olduğunu söylemesi tenâsühün değil; devir ve tecellî inancının tezahürüdür:

Mansur ile varıp dara çekildim

Yusuf’la kul olup bile satıldım

Şam’da İsa ile göğe çekildim

Musa ile dahi Tur’dan gelirim (Özmen, 1998: I/40)

Kul Nesîmî

Şu fena mülküne çok geldim gittim

Yağmur olup yağdım ot olup bittim

Urum diyarını ben irşat ettim

Horasandan gelen Bektaş idim ben (Özmen, 1998: III/185)

Şirî

Bulut oldum göğe ağdım

Yağmur olup yere yağdım

Coşkun coşkun ben kaynadım

Sellerim Ali çağırır (Özmen, 1998: I/308)

Kul Himmet

Ummandan gelirim gerçi katreyim

Denizim deryâyım, bahr-ı ummanım

Gelende, gidende, devri zamanda

Çarh ile dönerim devri zamanım (Özmen, 1998: I/92)

Muhyiddin Abdâl

4. ŞİA DOKTRİNİ

Kelime olarak “tabi olmak, desteklemek; şayi olmak, çoğalmak; taraftar, yardımcı, destekleyici” (Öz, 1998: 121) anlamlarına gelen Şîa, terim olarak “Hz. Muhammed’in vefatından sonra Hz. Ali’nin imam ve halife olması gerektiğini, imamet ve hilâfetin onun soyundan gelenlere ait olduğunu iddia eden farklı mezhep ve görüşlerin ortak adıdır.” (Dini Terimler Sözlüğü, 2009: 341). Hz. Muhammed’den sonra Hz. Ali’nin insanların en üstünü olduğu, hilâfet ve imametin halka bırakılacak işlerden olmayıp namaz, oruç, Hac ve zekât gibi dinin esaslarından olduğu; Hz. Muhammed’in kendisinden sonra Hz. Ali’yi halife olarak belirlediği ve hilafetin Hz. Ali’den sonra oğulları ve torunlarının hakkı olduğu, Hz. Ali ve çocukları dışında imamet makamına geçenlerin zalimler olduğu, âyet ve hadislerle belirlenen

imamların mâsum olup bütün günahlardan münezzeht oldukları, büyük günah işleyen kimsenin tövbe etmeden ölmesi durumunda ebedi olarak cehennemde kalacağı inançları Şîa'nın temel doktrinini oluşturmak-tadır.

Kerbela vakasının ardından hızla yayılan Emevî düşmanlığının doğurduğu Hz. Ali'nin çocukları etrafında oluşan siyasî teşekkülle bir sistem haline gelen Şîa, ilk olarak "Keyseniyye" gibi fırkalarla ortaya çıkmıştır. Hicri II. yüzyılın başları Hz. Hüseyin'in oğlu Zeynelabidin oğullarından Zeyd bin Ali'nin "Zeydiyye"yi kurması ayrıca, diğer oğlu Muhammed el-Bâkir'ı beşinci imam olarak kabul eden ve ölümünden sonra Ca'fer es-Sâdık etrafında toplanan "İsnâ'aşeriyye"nin kurulmasıyla Şîa mezhepleşme sürecine girmiştir (Öz, 2010: 111-114). Günümüzde hâlâ varlığını devam ettiren bir mezhep olan "Ca'feriyye" İsnâ'aşeriyye'nin fikhî mezhebidir.

Ca'fer es-Sâdık'tan sonra hem siyâsî hem de dini bir fırka olarak zuhur eden İsmâiliyye mezhebi Irak'tan sonra yayıldığı İran, Horasan, Hindistan ve Türkistan bölgelerindeki Budizm, Brahmanizm, Maniheizm gibi inançlarla kaynaşarak yeni Eflatuncu gnostik anlayışları bünyesine almış; Ebû Yakub es-Sicistânî, Nâsır-ı Hüsrev, Hamîdüddin el-Kirmânî gibi Bâtınî-İsmâilî filozoflar vasıtasıyla nâsırların zâhirî ve bâtınî yönü olduğuna, zâhirin bâtına ulaşmak için bir araç hükmünde olduğuna, bâtına ulaştıktan sonra şer'î hükümlerin öneminin kalmayacağına dair yeni bir öğreti oluşturmuştur (Üzüm, 2010: 116-120). Siyasîleşen İsmâiliyye mezhebi zamanla devletleşme sürecine girmiş ve ilk olarak H. III. yüzyılda Yemen İsmailî devleti kurulmuş daha sonra Yemen Karmatî ve Kuzey Afrika İsmâilî devleti ve Fâtımîlerle varlığını devam ettirmiştir (Öz, 2010: 114-115).

Bektaşîliğin Şîa mezhebiyle ilişkisinin olup olmadığı veya bu ilişkinin ne zamandan başladığı eskiden beri tartışılmış meselelerdir. Bu husustaki genel kanaat Bektaşîlerin diğer erkânlarla beraber Şîa öğretisinde yer alan "on iki imam", "on dört mâsum", "Hz. Ali sevgisi" gibi öğretileri fütüvvet ve âhîlik teşkilatlarından aldığı yönündedir.

Hacı Bektâş-ı Velî'nin yazmış olduğu Makalât adlı esere bakılırsa Hacı Bektâş'ın şer'î erkâna tamamen riâyet eden bir Müslüman olduğu görülecektir. Bektaşîlikteki şer'î hükümlere karşı olan lâkaytlığın kaynağının İsmailî-Bâtınî tarikatlar olduğu söylenebilir. Zira bir Şîa mezhebi olan İsmâiliyye müntesipleri, zamanla zâhirin bâtına ulaşmak için bir araç hükmünde olduğuna; bâtına ulaştıktan sonra şer'î hükümlerin öneminin kalmayacağına dair yeni bir öğreti geliştirmiş ve bu fikirleri Fâtımî dâîleri aracılığıyla Horasan'da yaymışlardır (Üzüm, 2010:116-120).

XVI. yüzyıldan önce henüz tamamıyla kurumsallaşmamış olan Bektaşîlik ve Ahîlik arasındaki âdâb ve erkân benzerliğine bakılacak olursa Bektaşîliğin bütün âdâb ve erkânını fütüvvetten aldığı, kısmen değiştirmekle beraber bunu muhafaza ettiği söylenebilir (Köksal, 2010: 69). Bektaşî şiiri, âyin ve erkânında var olan "Hz. Ali mefhumu", "on iki imam", "on dört mâsum-ı pâk" gibi inançların İsnâ'aşeriyye Şîası ve onun fikhî kolu olan Ca'ferîlikle bir alakası yoktur. Bektaşîlerde sadece lafızda var olan Şîa öğretisi, Bâtınî-İsmailî bir hüviyet taşıyan ve hurufâtla ilişkili olan fütüvvet Şîîliğinden gelmektedir (Gölpınarlı, 2011: 54).

Bektaşîlikte Şîa menşeli diğer öğretiler gibi Ca'ferîlik mezhebine müntesip olmak sembolik bir anlam ifade etmektedir:

Mezhebimiz Ca'fer, güruh - ı Naci

Ca'ferî olmayan kaldı Harici

Hâricî'yi keser Mehdi kılıcı

Biz, Mehdi - i sahip - zaman askeri (Özmen, 1998: II/339)

Kul Hüseyin

Özge sırdır Hâlıkı ol cümlelerin hem rehberi
Şâhı oldur du cihânın gâfil olma gel beri
Bunca şâhlar olmak ister Kanberi'nin kanberi
Serseri gezme cihanda Ca'ferî ol Câ'ferî (Özmen, 1998: II/317)

Tahir

Ali evlada kasedip sen ki münkiri bildin
Hak ona hak nasip etti hefti Kur'ânı mübin
Mümüne kıldı hidâyet Ca'ferî mezhebi din
Yezit ölür kışa gider mümünler bahara karşı (Özmen, 1998: III/406)

Sâdık

Ali'ye sıdk ile cândan eğer tasdik kıldınsa
Şefâat ola mahşerde sana Şebbir u Şebberdan
İmam Zeynelâbâ'dan Bâkir oldu mürşid-i kâmil
Eğer hak mezheb istersen yüzün döndürme Câfer'de (Özmen, 1998: I/89)

Seher Abdâl

Eğnimize kırmızılar giyeriz
Halimizce her manadan duyarız
Katar da İmâm Câfer'e uyanız
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz (Özmen, 1998: II/ 135)

Hatayi

Bektaşiler, İsnâşeriyye Şîasıyla Ca'ferîyye mezhebindeki “on iki imam”la birlikte Hz. Muhammed’le Hz. Fatıma’nın da günahlardan beri olmaları anlamına gelen “çârdeh ma’sûm-i pâk” kavramının içeriğini kendi sistematikleriyle oluşturarak “ma’sûm” kelimesindeki ismet anlamı yerine Türkçede ergenlik çağına girmemiş çocuk anlamını çıkarmışlardır. Böylece Şîa öğretisinde yer alan “ma’sûm-i pâk” mefhumuna yeni bir mana yükleyerek on iki imamın zehirlenerek veya katledilerek şehit edilen çoğu uydurma on dört çocuğuna “çârdeh ma’sûm-i pâk” demişlerdir. Buna rağmen on iki imama bağlılık ve bu imamların küçük yaşta şehit çocuklarına duyulan üzüntüyü dile getirme Bektaşî şiirinde sıkça işlenmiştir:

Çardeh-i mâsum

Şehid-i mazlum

Cümlesi malum

Allah eyvallah Münire (Ergun, 1956: 182)

Münire

On iki imamlardan biz tuttuk deman,
On dört masum pak ya sahibü'l- zaman,

Hasanü'l- Askeri Mehdi el-aman,
Daha sizden gayrı kimim var benim? (Özmen, 1998: III/110)

Teslim Abdâl

On dört masumadır benim imanım
Serdar gahına girdi bu canım
Gel af eyle şahım olan noksanım
İsyanım var ise eyvallah baba (Özmen, 1998: III/145)

Abdal Oğlan

On iki imamdan zuhura gelen
Çarde'yi masumu paki hak bilen
Yolunda ser verip hendesi olan
Sultan olur iki cihan içinde (Özmen, 1998: III/247)

Noksânî

İsnâaşeriyye Şîasıyla Ca'feriyye mezhebine göre Hz. Ali'den başlamak üzere sırasıyla Hasan, Hüseyin, Zeynel Abidin Muhammed Bakır, Ca'fer es-Sâdık, Mûsâ el-Kâzım, Ali Rıza, Muhammed et-Takî, Ali Nakî, Hasan el-Askerî ve Muhammed Mehdi'den oluşan imamlara "on iki imam" adı verilir. Bunların peygamberler gibi günahlardan beri yani masum olduklarına inanılır. Ca'ferî mezhebine bağlı olduklarını ayinlerinde ve şiirlerinde ifade eden Bektaşîler, sık sık on iki imama bağlı olduklarını ifade etmişlerdir:

On dört mâsum pâk on iki imâm
On iki imâmdan biz tuttuk deman
Askeri'nin hürmetine elaman
Bir de bizim için yalvar Muhammed (özmen,1998: II/436)

Derviş Muhammed

Her kimin çırağın yaksa Hak yakar
Rızaya baş koyup teslimin takar
Aslımız on iki imâm'a çıkar
Babamız her kim var Ali'den gayrı? (Özmen, 1998: I/206)

Abdâl Musa

Muhammed Ali'nin aldım elini
Hak deyip tuttuğum elden ayrılmam
On iki imamın tuttum yolunu
Hak deyip tuttuğum yoldan ayrılmam (Özmen, 1998: II/134)

Şah Hatâyî

Şîa öğretisinin temelini oluşturan Hz. Ali ve Ehl-i beyt sevgisi, Hz. Hüseyin'in şehadeti üzerine tutulan matem gibi konuları Bektaşî şiirinde sıkça görmek mümkündür:

Benim sevdiceğim Ali'dir Ali

Ali'yi sevenler olmaz mı veli

Pirimin elinden içmişim dolu

Ali'yi seversen değme yarama (Özmen, 1998: II/132)

Balım Sultan

Şah Hasan'a ağı verdi Muaviye

Mu'min olan Ehl-i beyt'i tanıya

Kerbela'da İmam Hüseyin hani ya

Zahir batın cümlesine bir geldi (Ergun, 1956: 74)

Kul Hasan

Baş açık Abdâlımın ben Şah hakkı yâ Hüseyin

Tekyegâh-ı gamda zikrim â Hüseyin u vâ Hüseyin

Yazdı sohf-i sineme hancer ucuyla yâ Hüseyin

Tas-ı cismim zeyn edüb mercân-ı hun-i dideden

Gözlerim yaşın sebil edub derim sakka Hüseyin (Ergun, 1956: 97)

Şemsi

Yüz bin ihlas on iki imâmın kuluyuz

Vech-i hatemde olan nutk u kelamın kuluyuz

Adem'e secde eden rukn u kıyam kuluyuz

Ehl-i Beyt ile olan sırr-ı selamın kuluyuz

Tac-ı Bektaş çekub sanma avamın kuluyuz (Ergun, 1956: 235)

Bosnalı Vahdeti

Bektaşî ozanları içerisinde sayıları çok az da olsa Gâliyye gibi aşırıya giderek Hz. Ali'yi ilah olarak görenler de mevcuttur:

Ali emriyle gelmiştir vücuda âlem u âdem

Ali hükmiyle olmuştur ne kim pinhân u peydâdır (Özmen, 1998:II/198)

Caferî

La İlah' illa Ali'dir nur-i Zat-ı Zülcelâl

La İlah illa Ali'dir Hayy-i baki lâyezâl (Ergun, 1956: 433)

Virânî

6. SONUÇ

Bektaşî şiirinin inanç esasları üzerine yapılan incelemede elde edilen sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

Birbirinden farklı ve zıt olan inanışların Bektaşî şiirinde yer bulmasında tarikatın kendine has derin hoşgörüsünün yansira tarikatın etkilediği hedef kitlenin Türk olması hasebiyle İslamiyet’i yeni kabul eden Türklerin Hristiyanlık, Maniheizm, Şamanizm ve Budizm gibi eski inanç kalıntılarını farklı inanışlarla İslam’a taşımalarının da etkisiyle Bektaşî şiirinde birbirine zıt fikirlerin ortaya çıktığı söylenebilir.

Hurûfliğin Anadolu kimin vasıtasıyla girdiği ve Bektaşî öğretilerine ne şekilde nüfuz ettiği tartışmalı olsa da genel kanaat XV. asırdan sonra Hurûfî dervişlerin propagandasından etkilenen Bektaşîlerin şiirlerinde Hurûfliğin en coşkulu savunucuları oldukları yönündedir.

Bektaşîler, Fazlullah Hurûfliğini şiirde kullanmalarının yanı sıra Hz. Ali, on iki imam, on dört mâsum, Ehl-i beyt gibi Bektaşî anânesinde önemli bir yere sahip olan öğretileri Hurûfî inancındaki harflerin insan suretinde tezâhürüyle birleştirerek yeni bir Bektaşî Hurûfliği meydana getirmişlerdir.

Bektaşî şiirini derinden etkileyen Şîa öğretisinin ne zaman tarikata girdiği belli olmamakla beraber Bektaşî ozanları Şîa meyillerini hurûfâtla karışık Bâtınî bir mahiyet taşıyan Fütüvvet Şiiliğinden almışlardır.

Bektaşî şiirinde fikhi mezhep olan Ca‘ferî mezhebine müntesip olma sembolik bir anlam ifade etmekte olup mensubiyet lafızdan ibaret kalmaktadır.

Bektaşî nefeslerinde devir ve tecellîyi ifade eden sözler dışında hiç bir şiirde ölmüş bir kişinin ruhunun başka bir bedende yeniden dirildiğine dair bir kanıt rastlanılmadığından Bektaşî şiirinde tenasüh inancının olmadığı söylenebilir.

7. KAYNAKÇA

Ahmed Rifkı, (2013). Bektaşî Sırrı I-II. İstanbul: Kesit Yayınları.

Ahmetoğlu, Ş. (2014).“Serbedârî Hareketi ve Temel Görüşleri”.e-Makâlât Mezhep Araştırmaları Dergisi. VII/1, 129-154.

Aksu, H. (1989). “Ali el-A‘lâ”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yayınları, 2/381.

Aksu, H. (1998). “Hurûflik”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yayınları, 18/408-412.

Aksu, H. (1993). “Câvidânâme”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yayınları, 7/178.

Atalay, B. (1991). Bektaşîlik ve Edebiyatı. İstanbul: Ant Yayınları.

Birdge, J. K. (1991). Bektaşîlik Tarihi. çev. Reha Çamuroğlu. İstanbul: Ant Yayınları.

Dini Terimler Sözlüğü, (2009). ed. Ahmet Nedim Serinsu. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Ergun, S. N. (1956). Bektaşî Şairleri ve Nefesleri. İstanbul: İstanbul Maarif Kitaphanesi Yayınları.

Gölpınarlı, A. (1973). Hurûflik Metinleri Kataloğu. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Gölpınarlı, A. (2011). İslam ve Türk illerinde Fütüvvet Teşkilatı. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Akademik Yayınları.

Gölpınarlı, A. (2006). Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Gölpınarlı, A. (1965). Hurûfilik ve Mîri-i 'Alem Celâl Bik'in Bir Mektubu. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1969). Yüz Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Hacı Bektâş-ı Velî. (1971). Makâlât, çev. Esad Coşan Ankara: Seha Neşriyat Yayınları.
- Harputlu İshak Efendi. (1929/1874) Keşfü'l-Esrâr ve Dâfiü'l-Eşrâr. İstanbul: Şeyh Yahya Efendi Matbaası.
- Köksal, M. F. (2010). "Ayin, Erkân ve Adap Benzerlikleri Açısından Ahilik-Bektaşilik Münasebeti". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi.
- Köprülü, F. (1991). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Öz, M. (2010). "Şîa", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yayınları, 39/111-114.
- Özmen, İ. (1998). Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öztürk, Y. N. (1990). Tarihi Boyunca Bektaşilik. İstanbul: Yeni Boyut Yayınları.
- Sunar, C. (1975). Melâmîlik ve Bektaşîlik. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Üzüm, İ. (2010). "Şîa /Doktrin", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yayınları, 39/116-120.
- Yitik, A. İ. (2011). "Tenâsüh", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yayınları, 40/441-443.

THE EFFECT OF SUFI ORDERS ON TURKISH LITERATURE
TARİKATLARIN TÜRK EDEBİYATINA ETKİSİ

Dr. Orhan AY

İhsan Süreyya Sırma Anadolu İmam Hatip Lisesi, Türk-İslam Edebiyatı, Divan
Edebiyatı, Tasavvuf

ORCID Numarası: 0000-0002-5836-8911

Özet

İslâm'ın ilk dönemlerinde züht hayatı yaşayan belirli zatların etrafında oluşan kümelenmeler zamanla artınca halkın maddî ve manevî ihtiyacına cevap verme zorunluluğu kurumsallaşmayı beraberinde getirmiştir. İslam dininin fetihler, ticaret ve tebliğ hareketleri sonucu dünyanın değişik memleketlerinde yayılması, insanların topluluk halinde İslâm'a girmesini sağlamıştır. Bu insanlara İslâm'ın ahkâm ve öğretilerinin ulaşmasında ferdi çabaların yetersiz kalması neticesinde çok sayıda tasavvufî tarikat kurulmuştur.

İslam âleminde yaygınlık kazanan tasavvufî tarikatlar, muhip ve müntesipleri aracılığıyla halkın manevî gelişimine katkı sundukları gibi onların edebiyat ve düşünce dünyalarını da şekillendirmişlerdir. Türklerin yaşadığı coğrafyalarda yaygınlık kazanan Kâdiriyye, Yeseviyye, Bektâşiyye, Mevleviyye, Nakşibendiyye ve Halvetiyye tarikatlarına mensup çok sayıda şair; düşünceleri ve sanatlarıyla Türk edebiyatının gelişimine büyük katkılar sunduklarından edebiyatımız bu tarikatlardan ayrı düşünülemez. Zira Türk edebiyatının daha iyi anlaşılabilmesi için bu edebiyata etki eden tarikatların usul ve erkânının da bilinmesi gerekmektedir. Örneğin Mevlânâ'nın tasavvufî düşünceleri etrafında şekillenen Mevlevîlik bilinmeden Divan edebiyatının önemli şahsiyetlerden olan Şeyh Gâlib, Esrâr Dede, Neşâtî gibi şeyhlik makamına ulaşmış tarikat mensubu şairlerin şiirlerinde verdikleri mesajlar tam olarak anlaşılabilir. Bu nedenle Klasik Türk edebiyatıyla Tasavvufî Halk edebiyatında eser vermiş olan şairlerin hangi tarikata mensup oldukları ve bu tarikatların Türk edebiyatına etkisinin ne olduğu bilinmelidir. Bu çalışmayla Türk dünyasında yaygınlık kazanan Kâdiriyye, Yeseviyye, Bektâşiyye, Mevleviyye, Nakşibendiyye ve Halvetiyye tarikatlarının Türk edebiyatına etkisini irdeleyerek bu tarikatlara mensup belli başlı şairlerin kimler oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Tasavvuf, Tarikat, Kâdiriyye, Yeseviyye, Bektâşiyye, Mevleviyye, Nakşibendiyye, Halvetiyye

Abstract

In the early periods of Islam, as the clusters formed around certain individuals who lived a life of asceticism increased over time, the necessity of responding to the material and spiritual needs of the people brought about institutionalization. The spread of Islam in different parts of the world as a result of conquests, trade and preaching movements enabled people to convert to Islam as a community. As a result of the inadequacy of individual efforts in reaching the rules and teachings of Islam to these people, many mystical orders were established.

Sufi orders, which became widespread in the Islamic world, not only contributed to the spiritual development of the people through their lovers and followers, but also shaped their world of

literature and thought. Numerous poets who were followers of the Qadiriyya, Yeseviyya, Bektaşiyya, Mevleviyya, Naqshbandiyya and Halvetiyya sects, which became widespread in the geographies where Turks lived; our literature cannot be considered apart from these sects, as they have made great contributions to the development of Turkish literature with their thoughts and arts. Because to better understand Turkish literature, it is necessary to know the methods and practices of the sects that influenced this literature. For example, without knowing the Mevlevism shaped around Rûmî's mystical thoughts, the messages given in the poems of the poets who are followers of the sect, such as Sheikh Galib, Esrâr Dede and Neşâtî, who are among the important personalities of the Divan literature, who reached the rank of sheikh, cannot be fully understood. For this reason, it should be known to which sect the poets who have written works in Classical Turkish literature and Sufi Folk literature belong to and what is the effect of these sects on Turkish literature. With this study, it has been determined who the main poets of these sects are by examining the effects of the Qadiriyya, Yeseviyya, Bektaşiyya, Mevleviyya, Naqshbandiyya and Halvetiyya sects, which have become widespread in the Turkish world, on Turkish literature.

Keywords: Turkish Literature, Sufism, Sufi Orders, Qadiriyya, Yeseviyya, Bektaşiyya, Mevleviyya, Naqshbandiyya, Halvetiyya

1. GİRİŞ

Kişinin geçici dünya nimetlerinden vazgeçerek benliğini tamamen Allah'a vermesi ve nefsin isteklerinden sıyrılarak manen olgunlaşması üzerine teşekkül eden tasavvuf düşüncesi; asr-ı saadet dönemi ile Hasan-ı Basrî (ö. 728), Abdullah b. Mübârek (ö. 797), Râbi'âtü'l-Adeviyye (ö. 801) gibi ilk zahitler döneminde lafzen olmasa da yaşantı olarak mevcuttu. Hicri II. asırdan sonra tasavvufun kural ve kaidelerinin anlatıldığı çok sayıda eser kaleme alınmış; Gazzâlî (ö. 505), Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 637) gibi farklı coğrafyalarda yaşamış olan büyük mutasavvıflar yorumlarıyla tasavvuf düşüncesinin zenginleşmesini sağlamışlardır. Böylece halkın tasavvufa olan ilgisi artmış, mutasavvıflar etrafında oluşan kümelenmeler zamanla çoğalmıştır. Ayrıca İslamiyet'in fetihler, tebliğ ve ticari faaliyetler sonucu farklı memleketlerde yayılması insanların toplu olarak İslam'a girmesini sağlamıştır. Zamanla yeni Müslüman olan insanlara dinin ahkâm ve kaidelerinin ulaştırılmasında ferdi çabalar yetersiz kalınca İslam tarihi boyunca belirli mutasavvıf zatların etrafında oluşan kümelenmeler yerini teşkilatlı tarikatlara bırakmıştır. Böylece İslam dünyasında Kâdiriyye, Yeseviyye, Bektâşiyye, Mevleviyye, Nakşibendiyye ve Halvetiyye gibi çok sayıda tasavvuf tarikatları ve bu tarikatların kolları ortaya çıkmıştır. Bu tarikatların müntesipleri tarikat öğretilerini halk arasında yaymak için edebiyatı bir araç olarak kullanmış, bu durumun sonucu olarak klasik Türk edebiyatıyla tekke ve Tasavvufî Halk edebiyatının oluşum ve gelişiminde büyük rol oynamışlardır.

2. KÂDİRİYYE'NİN TÜRK EDEBİYATINA ETKİSİ

Kâdiriyye, Abdülkâdir-i Geylânî (ö. 561) müntesipleri tarafından kurulan İslam dünyasının ilk tarikatıdır. Abdülkâdir-i Geylânî'nin çocukları ve müritlerinin dünyanın dört bir tarafına dağılarak gittikleri yerlerde tarikatı yaymaları sonucu Kâdiriyye, İslam âleminin en yaygın tarikatı haline gelmiş ve zamanla 46 kola ayrılmıştır (Azamat, 1998: 134-135).

Kâdirî şeyhlerinden Hüseyin el-Hamevî'den hilâfet alan Eşrefoğlu Rûmî (ö. 874?) Kâdiriyye'nin Eşrefiyye kolunun kurucusu olarak tarikatı ilk defa Anadolu topraklarına sokmuştur (Bursalı Mehmed Velîyüddîn Efendi, 1976: 14). Kâdirîlik, Anadolu topraklarında yaygınlık kazandıktan sonra bir kısmı şeyhlik düzeyinde olmak üzere çok sayıda tarikat mensubu şair yetişmiştir: Dini-tasavvufî Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden olan Türkçe divan sahibi Eşrefoğlu Rûmî, şiirlerinin çoğunu Yunus Emre tarzında ve kendisine nazire olarak

yazmıştır. Eşrefoğlu Rûmî'nin ikinci halifesi olan Kâdiriyyenin Eşrefiyye kolu şeyhi Abdurrahîm-i Tîrsî (ö. 924) Türkçe divan sahibi bir şairdir. (Özcan, 1988: 293) *Marifet-nâme* adlı eseri ve tasavvufî şiirlerinden müteşekkil Türkçe divanı bulunan Erzurumlu İbrahim Hakkı (ö. 1193) Kâdirî şeyhlerinden olan Tillolu İsmail Fakirullah'a (ö.1146) intisap ederek şeyhinin ölümünden sonra onun yerine geçmiştir (Özgül, 2013: 13-17; Külekçi vd., 1997: 13-19). Sûfi meşrep bir şair olan divan sahibi Abdülkâdir-i Gülâmî (ö. 1303) Kâdiriyye'nin Hâlisiyye kolu kurucusudur (Çelik vd., 2010: 97). Kâdirî şeyhlerinden olan Müştâk Baba (ö. 1172), Ahmed Kuddusî (ö. 1265) divan sahibi diğer şairlerdir. Bunlarla birlikte tezkirelerde Râif, Şeyh Emîn Tokâdî (Emin), Halet, Kâmî, Medhi ve Lebîb Kâdiriyye tarikatı müntesibi şairler olarak geçmektedir.

3. YESEVİYYE'NİN TÜRK EDEBİYATINA ETKİSİ

Hoca Ahmed Yesevî'ye (ö. 562) nispetle kurulan Yeseviyye tarikatı Türk coğrafyasında Türkler tarafından kurulan ilk tarikat olma özelliğine sahiptir. Yesî şehrinde Hoca Ahmed Yesevî öğretileri çerçevesinde kurulan tarikat; Yesevî müritleri vasıtasıyla Moğol istilasından kaçan göçebe Türk boyları arasında yayılmış, böylece Yeseviyye tarikatı Türkistan, Horasan, Nişâbü, Buhara, Rum, Semerkant, Herat ve Azerbaycan diyarlarında yaygınlık kazanmıştır (Köprülü, 1991: 27-82).

Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Hoca Ahmed Yesevî'nin şeriat hükümleri ve tasavvuf öğretilerini anlattığı ve "Hikmet" adını verdiği şiirleri zamanla Türkmen boyları arasında hızla yayılıp çok sevildiğinden *Divân-ı Hikmet* tarzı şiirler yazmak Yesevî dervişler tarafından gelenek haline gelmiştir (Kurnaz vd., 2000: 69). Bu geleneği ilk başlatan kişi kişi *Bakırgan Kitabı*, *Âhir Zaman Kitabı* gibi eserlerin sahibi olan Hoca Ahmed Yesevî'nin üçüncü halifesi Hâkim Süleyman Bakırgânî'dir (ö. 582) (Kara, 1997: 183). Hâkim Ata'dan sonra Orta Asya'da Hikmetler tarzı şiirler yazan Çağatay edebiyatının temsilcileri olan diğer şairler İkânî, Hudâdâd, Kul Şemseddin, Kul Şerefî, Kul Ubeydî Kâsım, Fakirî, Beyzâ, Bihbûdî, Şuhûdî, Gedâ, Gazzâlî, Tufeylî, Meşreb, Huveydî, (Köprülü, 1991: 170-171) Azîm Hâce, divan sahibi Şiban Han, Ubeydullah Han ve AbdülAzîz Meczub Nemenganî, Muhlis, Şems, Halis ve Eyyüb'dur (Kurnaz vd., 2000: 353-432).

Hoca Ahmed Yesevî (ö. 652) hikmetleri sadece Doğu Türkleri üzerinde değil Batı Türkleri arasında da büyük bir etki bırakmıştır. Yunus Emre (ö. 720?), Nizamoğlu (ö. 1010), Eşrefoğlu Rûmî (ö. 874?), Himmet gibi Tasavvufî Türk Halk edebiyatı temsilcileri; Hacı Bayram-ı Velî (ö.833), Kaygusuz Vizeli Alâeddin (ö. 970), Muhyî (ö. 954), İdris-i Muhtefî (ö. 1024), Gaybî Sunullah (ö. 1087), Oğlan-lar Şeyhi İbrahim (ö. 1065) gibi Melâmî-Hamzavî Türk şairleri; Şâh İsmail (ö.930), Kaygusuz Abdal (ö.848), XVI. yüzyıl Halk şairlerinden Pîr Sultan Abdal, Kul Himmet, Seyrânî (ö. 1283), Dertli (ö. 1263) gibi Alevî-Bektâşî Türk ozanları da hikmetler tarzı şiirlerin etkisinde kalarak bu tarz şiirler yazmışlardır.

Yesevî dervişler, Hikmetler tarzı şiirler yazmakla tarikatın Türkmen boyları arasına yayılmasını sağladıkları gibi Türk edebiyatının o zamanlar popüler olan Arap ve Fars edebiyatı karşısında varlığını devam ettirmesine de katkıda bulunmuşlardır. Hikmetlerin halk tarafından çokça benimsenmesinden ilham alan Bektâşî ve Nakşibendî Halk ozanlarının bir kısmı da tarikatlarını yaymak için bu tarz şiirler yazmışlardır (Köprülü, 1991: 119-180). Hatta tüm şiirlerini aruz ölçüsüyle yazan kimi tekke şairleri bile Hikmetler tarzı şiirler yazmak durumunda kalmışlar (Köprülü, 1991: 119-180).

4. BEKTÂŞİYYE'NİN TÜRK EDEBİYATINA ETKİSİ

Hacı Bektâş-ı Velî (ö.1271?) öğretileri çerçevesinde Anadolu topraklarında kurulan bir Türk tarikatıdır. Hikmetler tarzı şiirler yazan Yesevî ozanlarından ve Tasavvufî Türk Halk şiirinin

önemli temsilcisi Yunus Emre'den ilham alan Bektâşî ozanlar, Hikmetlere karşılık "Nefes" adı verdikleri ilâhîlerle Anadolu halkına tarikat öğretilerini anlatmış; Tekke ve Tasavvufî Halk edebiyatının gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Tekke ve Tasavvufî Halk edebiyatında çok sayıda Bektâşî ozan yetişmiş olup yaşadıkları yüzyıllara göre belli başlı Bektâşî ozanları şöyle sıralamak mümkündür: XIV. yüzyılda yaşayan Kaygusuz Abdal, Abdal Musa, Said Emre; XV. yüzyılda yaşayan Temennâyi, Nedimi, Sururi, Barak Baba, Sadık Abdal, Köçek Abdal, Güvenç Abdal; XVI. yüzyılda yaşayan Hatâyî, Helâkî, Yeminî, Şâhî, Sürûrî, Fâzılî, Şâhî, Hayderî, Fâzlı, Seher Abdal, Kanberî, Meşrebî, Kelâmî, Fazlı, Şemsî, Karaferyeli Hasan, Yetim Ali Çelebî, Hüseyinî, Nebatî, Kâzımî, Hayretî, Yetimi, Hayalî, Kalender, Husrev, Nemayî, Askerî, Sâni, Bâlım Sultan, Tufeylî, Caferî, Muhyeddin Abdal, Koyun Abdal, Pîr Sultan Abdal, Misalî, Kul Himmet, Arşî, Feyzi Hasan Baba, Kul Mazlum, Kul Adil, Azmî, Virânî, Seyyid Ali Sultan, Kul Bayramlı, Sâdık Abdal, Sersem Ali Baba, Sâfî, Bosnalı Vahdetî; XVII. yüzyılda yaşayan Kul Nesimî, Kul Hüseyin, Dertli Kâtip, Geda Muslî, Ballı Baba, Derviş Mehmed, Kazak Abdal, Abdal Oğlan, Fakir Ednâ, Bedrî, Câferoğlu, İsmail, Kâmilî, Kul Derviş, Kul Budala, Kâsımî, Kararsız Veli, Kavlı, Kul Mustafa, Kul Hasan, Miskin Âşık, Koyunoğlu, Pîr Ali, Pîr Mehmed, Şemimî, Teslim Abdal, Cafer Abdal, Yeşil Abdal; XVIII. yüzyılda yaşayan Kalbî, Uzleti Baba, Dimişkî, Selim Baba, Gurbî, Şirî, Âşık Hıfzî, Kâtib, Hükmi, Azbî, Lütfî, Derun Abdal, Fedâyî, Behiştî, Hâşim Baba, Kasım Dede, Münire, Arif Oğlu, Mirza, Mahrem Oğlu, Mahmud Oğlu, Kul Şükri, İsmail, Edâyî, Necef, Tâhir; XIX. yüzyılda yaşayan Agâhî Dede, Şâh Sultan, Daniş, Pîr Mehmed, Âşıkî, Evrekli Seyrânî, Ispartalı Seyrânî, Kul Himmet, Şemsî, Ceredeli Âşık Figânî, Ispartalı Sırrî, Âşık Veli, Fennî, Sâcid, Hitâbî, Zahmî, Perişan Baba, Yesârî Baba, Kenzî, Bosnavî, Turabî, Hatifi, İlhami Bey, Sabrî, Resmî, Hakkı, Remzî, Mehdi Baba, Hasretî, ve Ecrî.(Ergun, 1956; Özmen, 1998; Yörükân, 2017).

5. MEVLEVİYYE'NİN TÜRK EDEBİYATINA ETKİSİ

Mevlevîlik, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin (ö. 672) görüşleri doğrultusunda onun ölümünden sonra oğlu Sultan Veled tarafından kurulmuştur. Kalenderî/ Melâmî düşüncelere sahip olan Şemseddîn-i Tebrizî'yle (ö. 645?) (Gölpınarlı, 2018: 178) tanışan Mevlânâ, Allah'a ulaşmak için aşk ve cezbe yolunu tercih etmiş, bunu da en güzel şekliyle semada bulmuştur. Şems'ten aldığı feyizle tarîk-i şuttar" olarak bilinen aşk ve cezbe yolunu seçen Mevlânâ, bu doğrultuda müritlerini yönlendirmiş ve görüşlerini açıklamak için çeşitli eserler kaleme almıştır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin oğlu mutasavvıf-şair Sultan Veled (ö.712) babasının ölümünden sonra Mevlânâ'nın görüşleri doğrultusunda müritleri ve sevenlerini tek çatı altında toplamak için Mevlevîyye tarikatını kurarak tarikatın usul ve erkânını belirlemiştir (Güner, 1991: 235).

Mevlânâ'nın şair olması, aşka ve cezbeyle dayalı tasavvufî düşüncelerini şiir yoluyla ifade etmesi gibi nedenlerle Mevlevîler nezdinde şiir, "sünnet-i seniyye-i Mevlevîyye" olarak görülmüştür (Horata, 1999: 43-56). Ayrıca Mevlevî âsitâne ve tekkelerinde *Mesnevî-i Mânevî*'nin okunması, Mevlevî dedelerinin dergâhlarda *Mesnevî-i Mânevî*'den dersler anlatmaları (Gölpınarlı, 1998: 372-373) gibi nedenlerle Mevlevîlerin şiirle hemhal olmaları şiirin tarikat müntesiplerince sevilmesini sağlamıştır (Horata, 1999: 46).

Tezkirelerden yola çıkarak belirli bir tarikata mensup şairlerin oranlarına bakıldığında bu şairlerin çoğunun Mevlevî oldukları görülecektir. Bunda Mevlânâ'nın büyük bir şair olmasının yanı sıra Mevlevîyye tarikatının daha çok şehir merkezlerinde ve aydın kesimler arasında yayılmasının da payı vardır (İsen, 1997: 217). Ayrıca Mevlânâ'yla birlikte Fars dili ve aruz ölçüsüyle şiir yazmak tarikatta bir gelenek halini aldığından Mevlevî şiirinin Divan şiiri tekniğine daha uygun olması da başka bir etken olarak gösterilebilir (Gölpınarlı, 2018: 409).

Mevlânâ, görüşleri ve sanatıyla Divan şairleri üzerinde büyük bir etki bırakmış olup (Tenik, 2007: 153) bu etki üç farklı şekilde gerçekleşmiştir: Şeyh Galib (ö. 1213), Neşâtî Dede (ö. 1085), Esrâr Dede (ö. 1211) gibi kimi şairler şeyhlik düzeyine ulaşmış; Nâbî (ö. 1124) , Nefî (ö. 1044) gibi bir kısım şairler de tarikat müntesibi/muhibbi düzeyinde kalmışlardır.(Horata, 1999: 46) Ahmedî (ö. 815), Şeyhî (ö. 832), Kadı Burhâneddin (ö. 800) gibi bazı şairler de tarikatla herhangi bir bağları olmadıkları halde şiirlerinde Mevlânâ'ya olan hayranlıklarını ifade etmiş, Mevlânâ'nın başta Mesnevî- *Mesnevî-i Mânevî* ve *Fihî Mâfih* olmak üzere eserlerinde dile getirdiği görüşlerinden etkilenmişlerdir (Üstüner, 2007: 141-152).

Mevlânâ tasavvufî düşünceleri ve şiirleriyle ilk dönemlerden itibaren Divan şairleri üzerinde etki bırakarak onlara ilham kaynağı olmuştur: XIV. yüzyılın ilk dönem şairlerinden Gülşehri (ö. 717), Feridüddîn Attâr'ın (ö. 618) *Mantuku't-Tayr* adlı eserini Türkçeye çevirirken ilave ettiği hikâyelerden dördünü *Mesnevî-i Mânevî*'den almıştır (Şentürk vd., 2005: 163). Gülşehri, aynı zamanda bir ahlak kitabı olan tasavvufî mahiyetteki *Feleknâme* adlı eserini yazarken *Mesnevî-i Mânevî*'den yararlanmış (Şentürk vd., 2005: 165). Farsça eserler kaleme almanın revaçta olduğu bir dönemde yazdığı Türkçe eserlerle Türkçenin gelişmesine öncülük eden Âşık Paşa, Batı Türkçesiyle yazılmış en hacimli eser olan *Garibnâme*'yi yazarken yer yer *Mesnevî-i Mânevî*'den faydalanmıştır (Âşık Paşa, 2000: LI-LII.). Tasavvufî içerikli *Çarhnâme* kasidesiyle tanınan Ahmed Fakih'in (ö. 618?) de Mevlânâ'yla ilişkili olduğu kaynaklarda geçmektedir (Ahmed Eflâkî, 1973: 131). Yine Batı Türkçesinin ilk örneklerinden olan sade bir üslup ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerle kendinden sonraki Halk ozanları üzerinde büyük bir etki bırakan Yunus Emre (ö. 720?), "Mevlânâ Hudâvendgâr bize nazar kılalı/Anun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır." (Gölpınarlı, 2013: CLXXXV) "Sohbetinde saz ile işret oldu / Ârif ma'niye daldı çün biledir ferişte" (Gölpınarlı, 2013: CLXXXVI) diyerek Mevlânâ'nın sohbetlerinden feyiz aldığını ifade etmiştir. Bunun gibi çok sayıda örnekte görüldüğü üzere Mevlânâ, sanatı ve fikirleriyle Anadolu Türkçesinin ilk örneklerini veren şairler üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak etki bırakmıştır. Bununla birlikte XVIII. yüzyılda yazılan Esrâr Dede'nin (ö. 1211) *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye* ve Sâkîb Dede'nin (ö. 1148) *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyye* tezkirelerinde geçen 300'den fazla Mevlevî meşrep Divan şairi incelendiğinde Mevlânâ'nın tasavvufî düşüncelerinin ve Mevlevîliğin Divan şiirine ne derece etki ettiği görülecektir. Gölpınarlı'nın ifade ettiği gibi tasavvufun Divan edebiyatıyla yoğrularak bu edebiyatın unsurlarından biri haline gelmesinde başlıca etken Mevlevîlik olmuştur (Gölpınarlı, 1998: 410).

6. NAKŞİBENDİYYE'NİN TÜRK EDEBİYATINA ETKİSİ

Bahâeddîn Nakşibend'e (ö. 1389) nispetle onun tasavvufî düşünceleri çerçevesinde kurulan Nakşibendiyye tarikatı, Kâdiriyye'den sonra İslam âlemindeki en yaygın tarikatlarından biri haline gelmiştir (Algar, 2006: 335). Bahâeddîn Nakşibend, sülûk erkânı ve zikir telkinini Uveysî yolla kendinden çok önce yaşamış olan Hâce Abdülhâlık Gocdûvânî'nin (ö. 1220) ruhaniyetinden alarak meşrebini belirlemiş ve onun savunduğu "zikr-i hafî" yi benimseyerek tarikat silsilesini Abdülhâlık Gocdûvânî'ye (ö. 1220) dayandırmıştır (Salâhuddin b. Mubârek el-Buhârî, 1983: 65).

Nakşibendiyye tarikatının Hoca Bahâeddîn Nakşibend'in halifeleri vasıtasıyla İslam dünyasında yaygınlık kazanmasıyla klasik Türk edebiyatında bir kısmı divan sahibi bir kısmı da çeşitli tezkirelerde şiirleri olan Nakşibendiyye tarikatı şeyhi, müntesibi ve muhibbi çok sayıda şair yetiştirmiştir. Tezkirelerde ve *Osmanlı Müellifleri*'nde geçtiği üzere Nakşibendiyye tarikatıyla iltisaklı olan belli başlı şairler şunlardır: Emîn (ö.758), Ahî (ö. 923), Atâ (ö. 984), İlhamî, Rızâyî, Rızâ (d. 1090), Şeyh Abdülkerim Müfid Efendi (ö. 1139), Agâh (ö.1128), Şeyh Emin Tokâdî (ö. 1157), Şeyh Ahmed Kırımî Nakşibend (ö. 1156), İsmet (ö. 1160), Sadeddin

(d.1131), Tefvik (ö. 1174), Râşid (d.1195), Atâ-i Üskûbî, Râtıb (ö. 1214), İsmâîl Müfid Efendi-Müfid- (ö. 1217), Reşâd (d.1216), Reşîd (ö.1218), Osman Nüzhet Efendi (ö. 1220), Hâce Süleyman Neş'et Efendi-Neş'et- (ö. 1222), Hâce Vahyî Efendi-Vahyî- (ö. 1233), Behçet Ali Efendi (ö. 1238), Yağcızâde Mehmed Avnî Efendi-Avnî-(ö.1242), Şîrvânîzâde Mehmed Rüşdü Efendi-Rüşdü- (d. 1245), Gafûrî Çelebî, Resmî, Fûrûğî, Mehmed Rûşen Sâhib Efendi-Sâhib-(ö.1255), Salih Baba (ö. 1324), Ketencizâde Mehmed Rüşdî (ö.1334), Neccârzâde Şeyh Mustafa Rızâ Efendi (ö.1159), Gubârî, Lâmiî Çelebî (ö. 938), Mehmed Emin Tokadî (ö.1158), Hâce Mehmed (ö. 970), El-Hac Hasan Tahsin Bey (ö.1215)-Tahsîn-, Câmî-i Rûmî, Tayyîb, Muhammed İsmet Efendi, Mehmed Râşid Efendi, Mehmed Rüşdü Pâşâ-Rüşdü- Rıfık, Müstakimzâde Süleyman Sa'eddin Efendi (ö.1202), Sûzî (ö.1245), Saîd, Şeyh el-Hâc İbrâhîm Necâtî Efendi (ö. 1286) -Necâtî-, Za'îfî Mehmed Çelebî (ö. 964), Kösec Ahmed Efendi (ö. 1193).¹

7. HALVETİYYE'NİN TÜRK EDEBİYATINA ETKİSİ

Halvetiyye tarikatının kurucusu Ömer el-Halvetî'dir. (ö. 800?) (Uludağ, 1997: 393) Rivayetlere göre Ömer el-Halvetî tenha bir yere çekilerek kırk defa halvet halini yaşadığından müntesiplerine Halvetîler denilmiştir (Yılmaz, 2004: 263).

Tarikatın ikinci kurucusu Yahyâ-yı Şîrvânî (ö. 870) döneminde Halvetîlik İslam âleminde yaygınlık kazanmıştır (Rıhtım, 2013: 264). Azerbaycan'da kurulup gelişen Halvetiyye tarikatı, Sadreddîn Hiyâvî (ö.860) halifelerinden Amasyalı Pîr İlyas (ö. 837) aracılığıyla Anadolu'ya gelmiş; Cemâleddîn İshâk Karamânî (ö. 933) aracılığıyla da İstanbul'da yayılmıştır (Rıhtım, 2013: 263). Tezkireler, *Osmanlı Müellifleri* ve çeşitli kaynaklarda geçtiği üzere Halvetiyye tarikatı müntesibi başlıca şairler şunlardır:

Halvetîliğin ikinci pîri olarak bilinen Yahyâ-yı Şîrvânî (ö.870); Halvetiyye'nin Rûşenîyye kolu kurucusu, aynı zamanda divanı olan Aydınlı Dede Ömer Rûşenî (ö. 892); Halvetiyye'nin Cemâliyye kolu kurucusu, divançe sahibi Cemâl-i Halvetî (ö. 899); Halvetiyye'nin Sünbüliyye kolu kurucusu Sünbül Sinan (ö. 936), Halvetiyye'nin Gülşeniyye kolu kurucusu ve Türkçe divan sahibi İbrâhîm Gülşenî (ö. 940); Gülşeniyye'nin Sezâiyye şubesi kurucusu, divan sahibi Sezâyî-i Gülşenî (ö.1151); Halvetiyye/Bayramiyye'nin Celvetiyye kolu kurucusu, divan sahibi Azîz Mahmûd Hüdâyî (ö. 948); Celvetiyye şeyhi olan divan sahibi İsmâîl Hakkı Bursevî (ö.1137); Halvetiyye'nin Şemsiyye kolu kurucusu Şemseddîn-i Sivâsî (ö.1006), Şemsiyye şeyhlerinden, divan sahibi Abdülahad Nûrî (ö. 1003); Halvetiyye'nin Sinâniyye kolu şeyhi olan divan sahibi Seyyid Nizâmoglu (ö. 1010), Halvetiyye'nin Yiğitbaşı kolu şeyhi, divan sahibi Eroğlu Nûrî (ö. 1012); Ahmediyye kurucusu, divan sahibi Ümmî Sinân (ö. 1067); Ramazâniyye kurucusu, divan sahibi Nakşî Alî Akkirmânî (ö. 1065); Uşşâkiyye kurucusu, divan sahibi Câhidî Ahmed Efendi (ö. 1070), Uşşâkiyye'nin Câhidiyye şubesi kurucusu Muhyiddîn-i Bursevî (ö.1090), Niyâziyye/ Mısıriyye kurucusu, divan sahibi Niyâzî-i Mısırî (ö. 1105); Şemsiyye'nin Karabâşiyye şubesi kurucusu Karabâş-ı Velî (ö.1097) halifelerinden aynı zamanda divan sahibi olan Şeyh Hasan Adnî Efendi (ö. 1125), Karabâşiyye'nin Nasûhiyye şubesi kurucusu olan tekke şairi Nasûhî Mehmed Efendi (ö.1130?), Karabâş-ı Velî halifelerinden Mehmed Reşâdî Efendi (ö.1116), Kuşadâviyye kurucusu Kuşadâlî İbrahim Efendi (ö. 1262), Çerkeşiyye halifelerinden olan Zâhid Yozgâdî Efendi (ö.1314), Uşşâkiyye'nin Cemâliyye şubesi kurucusu, divan sahibi Cemâleddîn-i Uşşâkî (ö. 1164); Cemâliyye şeyhi, divan sahibi Hulûsî Ömer Aydınî (ö. 1297); Cemâliyye şeyhi Mehmed Cemâl Efendi (ö. 1335). Bununla beraber şeyhlik veya muhiplik

¹ <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-191371/riyazi-riyazus-suaratezkiretus-suara.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-208593/ali-emiri-efendi--tezkire-i-suara-yi-amid.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-216998/latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzama.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-201251/ahdi-gulsen-i-suara.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-219133/riza-tezkiresi.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-247200/gufti-tesrifatus-suara.html>, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56165_hest-bihistpdf.pdf?0&tag1, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194288/kunhul-ahbarin-tezkire-kismi.html>.

düzeyinde olan diğer şairler de şunlardır: Cevherî, Hâfız (ö.1099), Hatemî, Ma'nevî (ö. 1114), Fennî (ö. 1020), Bezmî (ö. 1020), İsmail Hakkı Efendi (ö.1063), Müstakim (ö.1121), Abdî (ö. 1122), Hakkî (ö. 1137), Şeyh Süleyman Zâtî Efendi (ö.1151), Mehmed Hakîrî Efendi (ö. 1186), Şeyh Ahmed Fahreddin Efendi (ö.1214), Şeyh Necib Efendi (ö.1236), Hâfız İsmâîl Müşfik Efendi (d.1241), Hüseyin Nazım Efendi (d.1244), el-Hac Mustafa Sûfî Efendi (ö.1263), Mehmed Emin Belîğ Efendi (ö.1174), Mehmed Azmî Efendi (ö. 1105), Abdurrahman Sâmî Efendi (ö. 1352), Nevâî, Sıdkî, Şeydâ Dede.¹

8. SONUÇ

Türk edebiyatına etki eden tarikatların hangileri oldukları ve bu tarikatlara mensup şairlerin kimler olduklarını tespit eden bu çalışmanın tarikatların Türk edebiyatına etkisini incelemek isteyen araştırmacılara katkı sunacağı kanaatindeyiz.

Tezkireler incelendiğinde Klasik Türk edebiyatında ürün vermiş Kâdiriyye, Yeseviyye, Bektâşîyye, Mevleviyye, Nakşibendiyye ve Halvetiyye tarikatı müntesibi ve muhibbi yüzlerce şairin olması tarikatların Türk edebiyatına etkisinin yadsınamayacak derecede fazla olduğunu göstermektedir.

Hoca Ahmed Yesevî'nin Allah ve peygamber sevgisi üzerine temellendirdiği, öğüt içerikli Hikmet adlı şiirleri zamanla Türk toplulukları arasında yayılıp çok sevildiğinden ayrıca Hoca Ahmed Yesevî'ye hürmeten Yesevî müritlerce bu tarz şiirleri yazmak gelenek haline geldiğinden Bektâşîyye ve Nakşibendiyye müntesibi şairler de tarikatlarını yaymak için bu tarz şiirler yazmışlardır. Böylece hikmetlerin yüzyıllar boyu Tasavvufî Türk Halk edebiyatı ile tekke edebiyatı üzerindeki etkisi dolaylı olarak devam etmiştir. Bu nedenle Yesevî hikmetlerinin Yunus Emre ve Bektâşî ozanlar üzerindeki etkisi de düşünüldüğünde Anadolu'da Halk ozanlarının ilham kaynağının *Divân-ı Hikmet* olduğunu söylemek mümkündür.

Ahîlik, Kalenderîlik, Melâmîlik, Hurûfîlik, Bâtınîlik, Şîa öğretisi gibi pek çok görüş ve düşünceyi bünyesinde barındıran ve karmaşık bir yapıda olan Bektaşî şiiri; zengin bir içeriğe sahip olduğundan bu çok sesliliği Türk şiirine de yansıtarak tasavvufî Türk Halk edebiyatının gelişmesine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Klasik Türk edebiyatının kuruluşundan gelişimine dek tasavvufun bu edebiyatın önemli unsurlarından biri haline gelmesinde Mevlânâ ve Mevlevîliğin katkısı çok büyüktür. Mevlânâ tasavvufî düşünceleri ve şiirleriyle Klasik Türk edebiyatının ilk örneklerini veren şairler üzerinde etki bırakarak onlara ilham kaynağı olduğunu söylemek mümkündür.

9. KAYNAKÇA

Ahmed Eflâkî. (1973). *Ariflerin Menkıbeleri I-II, (Menâkıb al-Arifîn) I*. çev. Tahsin Yazıcı. İstanbul: Hürriyet Yayınları.

Algar, H. (2006). "Nakşibendiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 32/335.

Altıntaş, E. (2007). *Hulûsî Ömer Aydınî Dîvânı Üzerine Bir İnceleme*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.

¹ <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-191371/riyazi-riyazus-suaratezkiretus-suara.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-208593/ali-emiri-efendi--tezkire-i-suara-yi-amid.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-216998/latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzama.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-201251/ahdi-gulsen-i-suara.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-219133/riza-tezkiresi.html>, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-247200/gufti-tesrifatus-suara.html>, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56165_hest-bihistpdf.pdf?0&tag1, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194288/kunhul-ahbarin-tezkire-kismi.html>, Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Matbaa-i Amire, h. 1342.

- Âşık Paşa, (2000). *Garib-nâme (Tıpkıbasım, Karşılaştırmalı Metin ve Aktarma) I/1*. haz. Kemal Yavuz. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Azamat, N. (1998). “Kâdiriyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 24/131-136.
- Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Matbaa-i Amire, h. 1342.
- Bursalı Mehmed Veliyüddin Efendi. (1976) *Menâkıb-ı Eşrefzâde Eşrefoğlu Rumi Hayatı-Menkibeleri-Şiirleri*. haz. Abdullah Uçman, Önder Akıncı. İstanbul: Bedir Yayınevi.
- Çelik, İ. & Çelik, İ. (2010). “Bir Sûfi Şair: Abdülkâdir-i Gulâmî”. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*. 17/42, 97-118.
- Ergun, S. N. (1956). *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri I-II*. İstanbul: İstanbul Maarif Kitaphanesi Yayınları.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı. (1997). *Divân*. haz. Numan Külekçi-Turgut Karabey. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı. (2013). *Divân*. haz. M. Kayahan Özgül. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2018). *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2013). *Yunus Emre Hayatı ve Bütün şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Güner, A. (1991). *Tarikatlar Ansiklopedisi*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Yılmaz, H.K. (2004). *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları.
- <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-191371/riyazi-riyazus-suaratezkiretus-suara.html>.
- <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uaara.htm>.
- <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-208593/ali-emiri-efendi- -tezkire-i-suara-yi-amid.html>.
- <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-216998/latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzama. html>.
- <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-201251/ahdi-gulsen-i-suara.html>.
- <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-219133/riza-tezkiresi.html>.
- <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-247200/gufti-tesrifatus-suara.html>.
- <https://ekitap.ktb.gov.tr/ Eklenti / 56165, hest-bihistpdf.pdf?0& tag1>.
- <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194288/kunhul-ahbarin-tezkire-kismi.html>.
- Horata, O. (1999). “Mevlana ve Divan Şairleri”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Osmanlı Devleti'nin 700. yılı Özel Sayısı*. 16, 43-56.
- İsen, M. (1997). *Ötelerden Bir Ses-Tezkireler Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar II-Divan Şairlerinin Tasavvuf Tarikat İlişkisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kara, M. (1997). “Hakîm Ata”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.
- Köprülü, F. (1991). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- Kurnaz, C. & Tatçı, M. (2000). *Yesevilik Bilgisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Niknam, M. (2014). Bursevî Muhyiddin Efendi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve İlahîlerinin Tahlili. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.
- Özcan, N. (1988). “Abdürrahim Tirsî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.1/293. İstanbul: TDV Yayınları.
- Özmen, İ. (1998). *Alevi- Bektaşî Şiirleri Antolojisi I-IV*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Rıhtım, M. (2013). “Yahyâ-yı Şirvânî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 43/264.
- Salâhuddin b. Mubârek el-Buhârî. (1983). *Enîsü't-Tâlibîn ve Uddetü's-Sâlikîn Makâmât-ı Muhmmmed Bahâuddîn Nakşibend*. çev. Süleyman İzzî. İstanbul: Buhara Yayınevi.
- Şentürk, A. A. & Kartal, A. (2005). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tenik, A. (2007). “Mevlânâ'nın Mutasavvıf Şairlere Etkisi: Ahmed Kuddusî Örneği”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 18, 153-166.
- Uludağ, S. (1997). “Halvetiyye” , *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 15/393.
- Üçüncü, K. (1998). Cemâleddîn Uşşakî Divânı (Metin-İnceleme). Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Üstüner, K. (2007). “Klasik Türk Şiirinde Mevlevîlik ve Mevlevîlik Etkisi (14. Ve 15.yy. Divanlarına Göre)”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 18/18, 141-152.
- Yörükan, Y. Z. (2017). *Alevi Bektaşî Tahtacı Nefesleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

THE EFFECT OF MATHEMATICAL MODELING COURSE ON MATHEMATICAL
MODELING SELF-EFFICACY OF ELEMENTARY MATHEMATICS TEACHER
CANDIDATES

MATEMATİKSEL MODELLEME DERSİNİN İLKÖĞRETİM MATEMATİK
ÖĞRETMEN ADAYLARININ MATEMATİKSEL MODELLEME
ÖZYETERLİKLERİNE ETKİSİ

Züleyha YILDIRIM YAKAR¹,

¹Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Matematik ve Fen Bilimleri
Eğitimi Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-6420-2205

Özet

Matematiksel modellemeye yönelik yürütülen çalışmalarda ele alınan önemli konu başlıklarından biri mevcut çalışmanın da konusunu oluşturan öğretmen adaylarının matematiksel modelleme öz yeterlikleridir. Öğretmen adayları, modelleme konusunda deneyimlerinin olmaması ve kendilerini bu konuda yetersiz görmeleri durumunda mesleğe başladıklarında matematiksel modellemeyi matematik öğretimine entegre etme konusunda oldukça isteksiz ve ilgisiz davranacaklardır. Bu nedenle öğretmen adaylarının matematiksel modellemeyi öğrenmesi ve uygulama yeterliği kazanması yönünde en önemli adımlardan biri de öğretmen eğitim programlarında modelleme derslerine yer verilmesidir. Modelleme derslerinin gerekliliğini koyması bakımından bu çalışmada “matematiksel modelleme dersinin öğretmen adaylarının matematiksel modelleme özyeterlik seviyelerine etkisi nedir” sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmanın katılımcılarını, bir devlet üniversitesinin ilköğretim matematik öğretmenliği lisans programı dördüncü sınıfında öğrenim gören 36 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğrenciler derslerini, Covid-19 salgını nedeniyle üniversitelerde uzaktan eğitime geçildiği dönem içinde çevrimiçi ortamda almışlardır. Çalışmanın örneklem grubunu oluşturan ilköğretim matematik öğretmen adayları 2018 yılı öncesi müfredatına tabi oldukları için matematiksel modelleme dersleri bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmada öğretmen adaylarının 8.dönem seçmeli derslerinden olan Matematikğin Günlük Hayat Uygulamaları (MGHU) dersi tamamen matematiksel modelleme ders içeriğine göre işlenmiştir. Çalışmada ön test- son test tek gruplu (kontrol grupsuz) deneysel desen kullanılmıştır. Tüm öğrencilere dönem başında ve sonunda Google Form aracılığıyla Matematiksel Modelleme Özyeterlik Ölçeği (MMÖÖ) uygulanmıştır. MMÖÖ’den elde edilen nicel veriler Spss programı ile analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre MGHU dersi öğretmen adaylarının modelleme öz yeterlik inançları üzerinde olumlu yönde anlamlı bir etki oluşturmuştur. Öğretmen adaylarının MGHU dersini almadan önce orta düzeyde olan matematiksel modelleme yeterlik inanç seviyeleri, ders sonrasında yüksek düzeye ulaşmıştır.

Anahtar kelimeler: Matematiksel modelleme, özyeterlik, ilköğretim matematik öğretmen adayları

Abstract

One of the important topics covered in the studies carried out on mathematical modeling is the mathematical modeling self-efficacy of elementary mathematics teacher candidates, which is also the subject of the current study. If teacher candidates do not have experience in modeling

and they see themselves as inadequate in this regard, they will be very reluctant and uninterested in integrating mathematical modeling into mathematics teaching when they start their profession. For this reason, one of the most important steps for teacher candidates to learn mathematical modeling and gain application proficiency is to include modeling courses in teacher education programs. In order to establish the necessity of modeling courses, in this study, an answer to the question "What is the effect of the mathematical modeling course on the mathematical modeling self-efficacy levels of teacher candidates" was sought. The participants of the research are 36 teacher candidates studying in the fourth year of a state university's elementary mathematics teaching program. The teacher candidates took their courses online during the period when universities switched to distance education due to the Covid-19 outbreak. The teacher candidates who constitute the sample group of the study, do not have mathematical modeling courses because they are subject to the pre-2018 curriculum. For this reason, in the study, the Daily Life Applications of Mathematics (DLAM) course, which is one of the 8th semester elective courses of the teacher candidates, was completely taught according to the mathematical modeling course content. Pretest-posttest single group (no control group) experimental design was used in the study. Mathematical Modeling Self-Efficacy Scale (MMSE) was administered to all students at the beginning and end of the semester via Google Form. Quantitative data obtained from MMSE were analyzed with the SPSS program. According to the results, DLAM course had a positive and significant effect on the modeling self-efficacy beliefs of the teacher candidates. The teacher candidates' mathematical modeling proficiency belief levels, which were moderate before taking DLAM course, reached a high level after the course.

Keywords: Mathematical modelling, self-efficacy, primary school mathematics teacher candidates

1.GİRİŞ

Matematiksel modelleme, matematik ile gerçek dünya arasındaki ilişkiyi vurgulayan ve öğrencileri zamanımızın dinamik ve karmaşık durumuyla başa çıkmaya hazırlayan önemli bir yaklaşımdır (Lesh ve Doerr, 2003). Matematiksel modelleme ve uygulamaları uluslararası alanda otuz yılı aşkın bir süredir tartışılmakta ve matematiksel modelleme öğretiminin önemi vurgulanmaktadır (Saeki, Kaneko ve Saito, 2017). Literatürde yapılan bu vurgunun bir sonucu olarak matematiksel modelleme son yıllarda birçok ülkede müfredatın zorunlu bir parçası haline gelmiştir (Ferri, 2017).

Ortaokul matematik dersi öğretiminde, matematiği gerçek yaşamla ilişkilendirme becerisi öğrencilerde geliştirilmesi gereken en temel becerilerden biri olarak öne çıkmaktadır (MEB, 2018; NCTM, 2000). Bu nedenle matematiksel modellemenin öğrenilmesi ve öğretilmesi için hizmet öncesi ve hizmet içi öğretmen eğitime yönelik programların geliştirilmesi şiddetle tavsiye edilmektedir (Cai vd. 2014). Geline nokta da ülkemizde 2018 yılında yükseköğretim programlarında yapılan son güncellemelerle birlikte "Matematiksel Modelleme" dersi İlköğretim Matematik Eğitimi Lisans Programlarında zorunlu ders olarak yerini almıştır (YÖK, 2018).

Öğretmen adayları, modelleme konusunda deneyimlerinin olmaması ve kendilerini bu konuda yetersiz görmeleri durumunda mesleğe başladıklarında matematiksel modellemeyi matematik öğretimine entegre etme konusunda oldukça isteksiz ve ilgisiz davranacaklardır. Literatürdeki birçok çalışmaya göre de öğretmen ve öğretmen adaylarının matematiksel modellemeye yönelik deneyim, beceri ve farkındalıkları oldukça yetersizdir (İncikabı ve Biber, 2020; Sağıroğlu ve Karataş, 2018; Sarı ve Özturan-Sağırlı, 2021). Bu durum göz önüne alındığında lisans programlarında doğrudan matematiksel modelleme derslerine yer verilmesinin öğretmen

adaylarının modelleme eğitimine yönelik ihtiyaçlarını karşılama noktasında yarar sağlayacağı söylenebilir. Bununla birlikte lisans öğretim programlarında matematiksel modelleme derslerinin yer almasının gerekliliğini ortaya koyması bakımından öğretmen adayları üzerindeki yansımalarının incelendiği çalışmaların yürütülmesi alana katkı sağlayacaktır.

Matematiksel modellemeye yönelik yürütülen çalışmalarda ele alınan önemli konu başlıklarından biri mevcut çalışmanın da konusunu oluşturan öğretmen adaylarının matematiksel modelleme öz yeterlikleridir. Bandura'ya (1997) göre öz yeterlik kavramı, bireylerin karşılaştığı durumlarla baş edebilmek için gerekli eylemleri ne kadar iyi yapabildiklerine yönelik inanç olarak tanımlanabilir. Bu yönüyle öğretmen adaylarının matematiksel modellemeye yönelik özyeterlik inançları, mesleğe başladıklarında modellemeye dayalı öğretimi kararlı bir şekilde uygulamalarında önemli bir faktör olacaktır. Bu doğrultuda mevcut çalışmada “matematiksel modelleme dersinin öğretmen adaylarının matematiksel modelleme özyeterlik seviyelerine etkisi nedir” şeklinde belirlenmiştir.

2.YÖNTEM

Çalışmada ön test- son test tek gruplu(kontrol grupsuz) deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını, bir devlet üniversitesinin ilköğretim matematik öğretmenliği lisans programı dördüncü sınıfında öğrenim gören 36 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu öğretmen adayları amaçlı örnekleme yönteminde yer alan ölçüt örnekleme tekniğiyle belirlenmiştir. Buna göre, katılımcılar, 2020-2021 bahar yarıyılında araştırmacı tarafından verilen “Matematiğin Günlük Hayat Uygulamaları (MGHU)” seçmeli dersine kayıtlı olan öğretmen adayları arasından seçilmişlerdir.

Mevcut çalışmada örneklem grubunu oluşturan ilköğretim matematik öğretmen adayları 2018 yılı öncesi müfredatına tabi oldukları için matematiksel modelleme dersleri bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmada öğretmen adaylarının 8.dönem seçmeli derslerinden olan Matematiğin Günlük Hayat Uygulamaları dersi tamamen matematiksel modelleme ders içeriğine göre işlenmiştir.

Öğrenciler bu dersi, Covid-19 salgını nedeniyle üniversitelerde uzaktan eğitime geçildiği dönem içinde çevrimiçi ortamda almışlardır. MGHU Dersini alan tüm öğrencilere dönem başında Google Form aracılığıyla Koyuncu ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilen Matematiksel Modelleme Özyeterlik Ölçeği (MMÖÖ) uygulanmıştır.

Bu ders öncesine kadar matematiksel modelleme ile ilgili herhangi bir bilgi ve deneyimleri bulunmadığını ifade eden öğrencilere, araştırmaya dâhil oldukları sürece kadar bu derste şu konularda eğitim verilmiştir; “Matematiksel modelleme ve yaklaşımları”, “Matematiksel modelleme süreci”, “Modelleme yeterlikleri” ve “Literatürde var olan matematiksel modelleme problemlerinin çözümünün yapılması”. Uzaktan eğitimle yürütülen MGHU dersine kayıtlı öğretmen adayları literatürde yer alan ve “deniz feneri”, “petrol kuyusu”, “yakıt problemi”, “ağaç boyu” olarak adlandırılan modelleme problemlerini 3'erli gruplar halinde Zoom üzerinden bir araya gelerek çalışmışlar ve modelleme süreç aşamaları doğrultusunda birer çözüm raporu hazırlamışlardır. Ayrıca gruplar zoom toplantılarının kayıtlarını Google Drive aracılığıyla dersin yürütücüsü olan araştırmacıyla paylaşmışlardır. Çevrimiçi derste ise grupların hazırladığı raporlardan bazıları sunularak tüm sınıfın tartışmasına açılmıştır.

Dersi alan öğretmen adaylarının dönem sonunda yine matematiksel modelleme öz yeterliklerini ölçmek için MMÖÖ uygulanmıştır. Kesinlikle katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kararsızım (3), katılıyorum (4), tamamen katılıyorum (5) şeklinde beş seçeneğin yer aldığı likert tipi ölçekte 17 madde bulunmaktadır. Ölçekte, “gerçek sorunu anlama ve gerçeğe dayalı model oluşturma becerileri”, “gerçek modelden matematiksel bir model kurma becerileri”,

“matematiksel model dâhilinde matematik soruları çözme becerileri”, “matematiksel sonuçları gerçek bir durumda yorumlama becerileri” ve “çözümü doğrulama becerileri” olmak üzere 5 alt boyut bulunmaktadır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı, Koyuncu ve diğerleri (2017) tarafından 0.91 olarak bulunmuştur.

MMÖÖ’den elde edilen nicel veriler Spss programı ile analiz edilmiştir. Öğretmen adaylarının MMÖÖ ön test puanları (çarpıklık değeri: -,363; basıklık değeri:-,423) ve son test puanları (çarpıklık değeri: 0,068; basıklık değeri:-,176) normal dağılım gösterdiği için veriler arasındaki farkı tespit etmek için parametrik testlerden eşleştirilmiş örneklem t-testi yapılmıştır.

3.BULGULAR

Öğretmen adaylarının MMÖÖ genelinde ve her bir alt boyutunda elde edilen ön test ve son test puanlarına ait betimsel istatistikler Tablo 1’deki gibidir.

Tablo 1. MMÖÖ ve alt faktörlerde ön test ve son test puanlarına ait betimsel istatistikler

Ölçek/Alt Ölçek	Ölçüm	N	X	Ss
Gerçeğe dayalı model oluşturma	Ön test	30	6,8333	1,36668
	Son test	30	8,5333	0,86037
Model kurma	Ön test	30	10,7667	1,94197
	Son test	30	12,5333	1,81437
Model dahilinde soruları çözme	Ön test	30	12,9333	2,66437
	Son test	30	16,1000	2,20266
Gerçek durumda yorumlama	Ön test	30	9,4333	2,17641
	Son test	30	11,9667	1,92055
Çözümü doğrulama	Ön test	30	16,6333	3,56693
	Son test	30	20,1000	2,33932
Ölçek genel toplamı	Ön test	30	56,60	10,368
	Son test	30	69,23	7,542

Tablo 1’ de görüldüğü gibi maksimum 85 puan alınabilecek olan ölçek genelinde öğretmen adaylarının ön test puan ortalaması 56,60 iken son test puan ortalaması 69,23’e yükselmiştir. MGHY dersi öncesinde öğretmen adaylarının modelleme öz yeterlik seviyeleri 56,60 puan ile orta düzeye denk gelmektedir. Ders sonrasında ise modelleme öz yeterlik seviyeleri 69,23 puan ile yüksek düzeydedir. Yine ölçeğin tüm alt boyutlarında öğretmen adaylarının son test puan ortalaması, ön test puan ortalamasına göre yüksektir. Öğretmen adaylarının matematiksel modelleme öz yeterlik ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan eşleştirilmiş örneklem t-testi sonuçları Tablo 2’deki gibidir.

Tablo 2. MMÖÖ ve alt faktörlerden elde edilen ön test ve son test puanlarına ilişkin eşleştirilmiş t-testi

Ölçek/Alt Ölçek	Ölçüm	N	X	Ss	Sd	t	p
Gerçeğe dayalı model oluşturma	Ön- son	30	-1,70000	1,41787	29	-6,567	,000
Model kurma	Ön- son	30	-1,76667	2,44503	29	-3,958	,000
Model dahilinde soruları çözme	Ön- son	30	-3,16667	3,05223	29	-5,683	,000
Gerçek durumda yorumlama	Ön- son	30	-2,53333	2,75097	29	-5,044	,000
Çözümü doğrulama	Ön- son	30	-3,46667	3,57899	29	-5,305	,000
Ölçek genel toplamı	Ön- son	30	-12,633	10,053	29	-6,883	,000

Tablo 2' de görüldüğü gibi MMÖÖ genelinde $[T(29)=-6,883, p=0,00<0,05]$ ve alt faktörlerin her birinde ön test ve son test puan ortalamaları arasında son test lehine anlamlı farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre matematiğin günlük hayat uygulamaları dersi sonrasında öğretmen adaylarının matematiksel modelleme öz yeterlik puanlarında anlamlı bir artış meydana gelmiştir.

4.SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, matematiksel modelleme ders içeriğine göre yapılandırılan matematiğin günlük hayat uygulamaları (MGHU) dersinin öğretmen adaylarının modelleme öz yeterlik inançlarına etkisi incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre MGHU dersi öğretmen adaylarının modelleme öz yeterlik inançları üzerinde olumlu yönde anlamlı bir etki oluşturmuştur. Öğretmen adaylarının MGHU dersini almadan önce orta düzeyde olan matematiksel modelleme yeterlik seviyeleri, ders sonrasında yüksek düzeye ulaşmıştır. Öğretmen adaylarının modelleme özyeterlikleri, MMÖÖ'nin gerçeğe dayalı model oluşturma, model kurma, model dâhilinde soruları çözme, gerçek durumda yorumlama, çözümü doğrulama alt faktörleri için de incelenmiş ve bu alt faktörlerin her birinde de Öğretmen adaylarının modelleme öz yeterliklerinin MGHU dersi öncesine kıyasla anlamlı yükselme gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, öğretmen adaylarının matematiksel modelleme yaklaşımına yönelik bilgi ve deneyimlerinin artırılmasının modelleme özyeterlik inançlarını artırdığını ortaya koymuştur.

Mevcut çalışmada MGHU dersi öncesinde 4.sınıf ilköğretim matematik öğretmen adaylarının matematiksel modelleme özyeterlik inançlarının orta düzeyde olduğu bulgusunu doğrulayan ilgili çalışmalardan biri Erdoğan'ın (2019) çalışmasıdır. Bu çalışmada 4.sınıf ilköğretim matematik öğretmen adaylarının matematiksel modelleme özyeterlik inançlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Buna göre modellemeye yönelik doğrudan bilgi ve deneyim edinecekleri dersler almayan öğretmen adaylarının modelleme özyeterlikleri yeterli düzeyde değildir. Mevcut çalışmada MGHU dersi sonrasında öğretmen adaylarının özyeterlik seviyelerinin arttığı bulgusu, Yel'in (2021) çalışmasında ulaşılan modelleme dersi alan öğretmen adaylarının almayanlara kıyasla özyeterlik seviyelerinin daha yüksek olduğu bulgusuyla paralellik göstermektedir. Benzer şekilde İncikabı (2020) tarafından yürütülen çalışmada da matematiksel modellemenin bir ders olarak öğretilmesinin öğretmen adaylarının modelleme yeterliklerini artırdığı tespit edilmiştir.

Her ne kadar matematiksel modelleme etkinliklerinin alan eğitimi derslerine entegre edilmesi uygun bir yaklaşım olmakla birlikte (Bukova-Güzel, 2011) literatürde birçok çalışmaya göre modellemeyi ayrı bir ders olarak almayan öğretmen adaylarının modelleme yeterlikleri düşük seviyededir. Öğretmen adaylarının modelleme konusunda kendilerini yetersiz görmeleri durumunda mesleğe başladıklarında matematiksel modellemeyi matematik öğretimine entegre etme konusunda oldukça isteksiz ve ilgisiz davranacaklardır. Bu nedenle çalışmanın bulguları ışığında öğretmen adaylarının matematiksel modelleme konusunda anlayış geliştirmeleri ve matematik öğretiminde etkili bir şekilde uygulayabilmeleri için lisans eğitiminde teori ve uygulamanın birlikte yer aldığı bir modelleme dersinin yer almasının önemli bir adım olduğu söylenebilir.

5.KAYNAKLAR

- Bandura, A. (1997). *Self Efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman
- Bukova-Güzel, E. (2011). An examination of pre-service mathematics teachers' approaches to construct and solve mathematical modelling problems. *Teaching Modelling and Its Applications*, 39, 19-36.
- Cai, J., Cirillo, M., Pelesko, J., Borromeo Ferri, R., Borba, M., Geiger, V., Stillman, G., English, L., Wake, G., Kaiser, G., & Kwon, O. (2014). Mathematical modelling in school education: Mathematical, cognitive, curricular, instructional, and teacher education perspectives. In P. Liljedahl, C. Nicol, S. Oesterle, & D. Allan (Eds.), *Proceedings of the Joint Meeting of PME 38 and PME -NA 36* (Vol. 1, pp. 145–172). Vancouver: PME.
- Erdoğan. (2019). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının matematiksel modelleme özyeterliklerinin belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 118-130.
- Ferri, R. B. (2017). Pre-service Teachers' Levels of Reflectivity After Mathematical Modelling Activities with High School Students. In G. A. Stillman, W. Blum, & G. Kaiser (Eds.), *Mathematical modelling and applications* (pp. 201–210): Springer
- İncikabı, S. (2020). *Matematiksel modelleme etkinliklerinin ilköğretim matematik öğretmen adaylarının matematiksel modelleme yeterliklerine ve öğretim deneyimlerine yansımalarının araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.
- İncikabı, S. & Biber, A. Ç. (2020). Ortaokul matematik öğretmen adaylarının matematiksel modelleme farkındalıklarının araştırılması . *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 4 (1), 55-72.
- Koyuncu, I., Guzeller, C. O. ve Akyuz, D. (2017). The development of a self-efficacy scale for mathematical modeling competencies. *International Journal of Assessment Tools in Education*, 4(1), 19-36.
- Lesh, R. A., & Doerr, H. (2003). (Eds.). *Beyond constructivism: A models and modelling perspective on mathematics problem solving, learning, and teaching*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara, Türkiye. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=329>
- National Council of Teachers of Mathematics [NCTM], (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: Author.

- Yel, Ü. (2021). *Matematik öğretmen adaylarının matematiksel modelleme özyeterliklerinin ve bilgi işlemsel düşünme becerilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- YÖK (2018). *İlköğretim matematik öğretmenliği lisans programı*. Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Ilkogretim_Matematik_Lisans_Programi.pdf
- Saeki, A., Kaneko, M., & Saito, D. (2017). Case study of pre-service teacher education for mathematical modelling and applications connecting paintings with mathematics. In G. A. Stillman, W. Blum, & G. Kaiser (Eds.), *Mathematical modelling and applications: Crossing and researching boundaries in mathematics education* (pp. 313–323). Springer.
- Sağiroğlu, D., & Karataş, İ. (2018). Matematik öğretmenlerinin matematiksel modelleme yöntemine yönelik etkinlik oluşturma ve uygulama süreçlerinin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 12(2), 102-135.
- Sarı, O. S. & Özturan Sağırlı, M. (2021). Ortaokul matematik öğretmenlerinin matematiksel modelleme hakkındaki farkındalıkları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 335-359. DOI: 10.17556/erziefd.761175

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSELERİNİN FİZİKİ ÖZELLİKLERİNİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Mustafa KORKUSUZ¹, Temel ÇALIK²

¹Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Hizmetleri Öğretmenliği,

ORCID: 0000-0002-9520-4115

²Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, ORCID: 0000-0001-6382-8794

Özet

Bu araştırmanın amacı, Ankara ilinde bulunan resmi mesleki ve teknik Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilerin, kendi okullarına dair deneyimlerinden yola çıkarak mesleki ve teknik Anadolu liselerinin fiziki özelliklerine ilişkin görüşlerini incelemektir. Çalışmada, araştırma yöntemlerinden nitel yöntem seçilmiş olup öğrencilerin okul binasına ait deneyimlerini ortaya çıkarmak amaçlandığından olgu bilim deseni kullanılmıştır. Bu kapsamda Ankara ilindeki resmi mesleki ve teknik Anadolu liselerinde öğrenim gören onuncu, on birinci ve on ikinci sınıf öğrencilerinden amaçlı örnekleme yöntemi türlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla belirlenen 15 öğrenci ile 2022-2023 eğitim ve öğretim yılı ikinci döneminde görüşme sağlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilen veriler, içerik analizi tekniği ile bulgulara dönüştürülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre katılımcılar, öğrenim gördükleri okulların yüksek katlı yapılar olmasının bina içi ulaşımı olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların tamamı sınıf mevcudunun artmasının öğrenme sürecini zorlayan bir etken olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşlerine göre sınıf içi donanımların ve tasarımının öğrencinin taleplerini karşılamada sınırlı kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre okulun havalandırmasının, ısınmasının ve aydınlatmasının yeteri düzeyde sağlanması durumunda öğrencilerin öğrenme sürecine olumlu katkı sağlayacağı sonucu tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamına yakını tuvalet, koridor ve kantin gibi bölümlerin aydınlatma, ısıtma ve hijyen konularına daha dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca meslek derslerinin atölye ya da laboratuvarlarda işlenmesinin katılımcıların ilgisini çektiği ve yeteneklerini geliştirdiğini sonucuna ulaşılmıştır. Ancak katılımcılar, mevcut atölyelerin öğrencilere iş yeri deneyimini sağlamada sınırlı kaldığını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda okul binaları tasarlanırken karar alıcılar ile uygulayıcıların yanı sıra eğitim ve öğretimin merkezinde bulunan öğrencilerin de görüşlerinin alınması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Okul binası, fiziki yapı, mesleki eğitim

DÜNYA ALUMİNYUM PROFİL TİCARETİNDE TÜRKİYE'NİN KONUMU

Şeyma DOĞRUSÖYLER KULU, Hasan GEDİK²

Yüksek lisans Öğrencisi, KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Uluslararası Ticaret ve Lojistik ABD,

ORCID Numarası: 0009-0000-7331-1107

² Dr. Öğr. Üyesi, KTO Karatay Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi,
Sigortacılık ve Sosyal Güvenlik Bölümü, ORCID Numarası: 0000-0002-8936-3486

Özet

Bu çalışmanın amacı dünya alüminyum profil ticaretinde Türkiye'nin konumu hakkında farkındalık oluşturmak ve Türkiye'nin dünya pazarındaki payının artırılması için stratejiler sunmaktır.

Bir ülkenin ekonomisini güçlendirecek olan en önemli stratejilerin başında üretim gelir. Bir ülke ihracatını geliştirdiğinde ve dünya pazarında ürünlerini sunduğunda kendi halkı için istihdamı artırdığı gibi dünya pazarına uygun ürettiği için de ürün kalitesini ve teknolojisini geliştirir. İç piyasanın daraldığı zamanlarda ülke ekonomisine önemli katkılar sağlar. Bu sebeple ihracat ekonomi için oldukça önemlidir. Bu çalışma Türkiye ihracatının artırılması için ihtiyaç duyulan stratejilere yönelik öneriler sunacaktır.

Yöntem olarak ikincil veriler kullanılmış olup, uluslararası iş geliştirme ticaret istatistikleri yayınlayan TradeMap veri tabanından veriler alınarak analiz edilmiştir. 760421 GTİP numarasına sahip alüminyum ekstrüzyon profil ürünü alanında Türkiye'nin payı ve stratejileri incelenmiştir.

2022 yılı istatistiklerine göre dünyadaki en büyük alüminyum profil ithalatçısı olan Almanya'yı (1.294.424.000 USD) Amerika Birleşik Devletleri (1.023.500.000 USD), Fransa (458.41.000 USD) ve Birleşik Krallık (821.016.000 USD) takip etmektedir. En büyük alüminyum profil ihracatçı konumundaki Çin'i (1.996.276.000 USD) ise; Almanya (1.213.929.000 USD), İspanya (713.336.000 USD) ve Türkiye (692.622.000 USD) izlemektedir.

Elde edilen veriler incelendiğinde Almanya'nın en büyük ithalatçı ve 2. en büyük ihracatçı olduğu görülmektedir. Buna ek olarak alüminyum profilde Almanya'nın dış ticaret açığı 80.495.000 USD olduğu ve Çin, İspanya ve Türkiye'nin ise dış ticaret fazlası verdiği görülmüştür. Bu üç ülke, kendi imalatlarından ihracatı yoğun olan ülkelerdir.

Doğru stratejilerin belirlenerek uygulanması sınırlı olan işletme olanaklarının iktisatlı kullanılarak daha hızlı ve faydalı sonuçlar alınmasını sağlamaktadır. Bu çalışmanın uluslararası ticaret literatürüne pazar araştırması ve pazarlama stratejisi açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: uluslararası ticaret, Alüminyum profil, alüminyum ekstrüzyon profil, İhracat pazarlaması, Hedef pazar

**FEASIBILITY STUDY OF BUSINESS DEVELOPMENT BAROKAH COLLECTION
SHOP KARANGDADAP PEKALONGAN**

**FIFIANI DWI KURNIA¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI²,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³**

**^{1,2,3}Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

¹ORCID: 0009-0004-7165-6207

²ORCID: 0000-0001-9705-7756

³ORCID:0000-0002-6168-0439

Abstract

The purpose of this research is to find out whether the Barokah Collection Shop business is feasible to be developed. The research methodology used is a type of descriptive qualitative research and for data collection techniques using interviews, observation, and documentation. The results of this study indicate that in developing the business at the Barokah Collection Store, several analyzes must be carried out such as analysis of Economic Growth Aspects, Demographic Aspect Analysis, Legal Aspect Analysis, HR Aspect Analysis, Operational Aspect Analysis, Marketing Aspect Analysis, and Profit Analysis. From the results of this study it can be concluded that the Berkah Collection Shop business must continue to be developed in order to meet the welfare of life and consumption of the community.

Keywords: Business Feasibility, Barokah Collection Stores, Karangdadap Pekalongan

INTRODUCTION

Clothing is one of the primary needs of every individual that must be met. The increasing individual population today is directly proportional to the demand for clothing. This is what makes the need for this clothing will never run out. Models and trends in types of clothing continue to grow and require individuals to update their way of dressing and follow existing trends. The fulfillment of these clothing needs cannot be separated from individual consumption activities.

The development of the business world makes business people face the era of globalization which requires business people to compete with other business people to win the competition. This situation makes business people have to think hard to make business strategies that can increase their competitiveness. One of them is small and medium enterprises, which require business actors to use existing products for new innovations to compete in the era of globalization.

In order for a business to be competitive and have good development prospects, it is necessary to conduct a business feasibility study first. The feasibility study at this time has been widely known by the public, especially people engaged in the business world. Various kinds of opportunities and opportunities that exist in the activities of the business world, have required an assessment of the extent to which these activities/opportunities can provide benefits (benefits) if pursued. Activities to assess the extent to which benefits can be obtained in carrying out a business activity/project, is called a business feasibility study.

A feasibility study is needed to be used as a consideration in the feasibility of developing this business. As for the feasibility study, there are factors that need to be assessed in compiling a business feasibility study which relate to several aspects including legal aspects, environmental aspects, market and marketing aspects, technical and technological aspects, management and human resource aspects, and financial aspects. . The results of this analysis are needed to find out whether this business development plan will be economically profitable or not, because the business carried out by businessmen generally aims to gain economic benefits.

The Barokah Collection shop is a form of business engaged in the sale of fashion and has been established since 2012. The shop, which is located in the Karangdadap sub-district, Pekalongan Regency, already has many customers of all ages. The presence of the Daffa Collection Store can be a new color for the local community in meeting their needs, the Barokah Collection Store also has great benefits for the community. People who initially found it difficult to go to the city because of limited access but now there is no need because of the Barokah Collection Shop.

Based on this background, the authors are interested in conducting research to determine the feasibility of developing a fashion business with the title **"FEASIBILITY STUDY OF BUSINESS DEVELOPMENT BAROKAH COLLECTION KARANGDADAP PEKALONGAN SHOP"**

RESEARCH METHODS

Types of research

This study uses a descriptive qualitative approach. qualitative method is a research procedure that produces descriptive data in the form of spoken or written words from informants and observed behavior. The problems examined in this qualitative descriptive research are more directed at comparative studies. This means that each qualitative research activity includes data collection, analyzing data, interpreting data, which will later become a conclusion after analyzing the data studied. The qualitative approach aims to understand what phenomena are experienced by research subjects so that they can dig up complete information about the "Feasibility Study of Barokah Collection Shop Business Development Karangdadap Pekalongan".

Location and Time of Research

This research was conducted at the Barokah Collection Store which is located at Jalan Raya Karangdadap, Pagumengan Mas, Kab. Pekalongan. This research was conducted in March 2023 at 13.00 WIB. The author chose this location because at this location the writer can collect data related to the research focus to be studied.

Data Types and Sources

1) Data Type

This study uses qualitative data types. Qualitative data is data that is collected and then presented in the form of words or pictures, not with numbers. The data includes interview transcripts, field notes, photographs, videos or recordings.

2) Data source

The data source used by researchers in this study is using interview techniques, where researchers will meet informants to answer or respond to the questions asked. Both orally and in writing. Source of data is the main subject in the research process of the problems discussed. The data sources used are primary data and secondary data. Primary data is data obtained

directly from the owner or owner of the Barokah Collection Store. Secondary data is data obtained from books, literature, and articles that have relevance to the object of this research.

Data collection technique

Data collection techniques are the processes and methods used by researchers to obtain the required data. In this study, several techniques were used, namely:

1) Observation

Observation is an activity carried out to collect data by conducting direct research on the environmental conditions of the research object so as to obtain a clear picture of the object to be studied. Observations made in this study were to visit the barokah collection shop directly which was the research location.

2) Interview

Interviews are conversations by two or more parties with the intention of obtaining the required information. Namely the interviewer as the questioner and the interviewee as the answerer to the question. Interviews are conducted directly in one place or in other words face to face.

Research focus

The focus of this research is to find out how the Feasibility Study for Barokah Collection Shop Business Development in Karangdadap Pekalongan is done.

RESULTS AND DISCUSSION

Barokah Collection Store Overview

Today's business activities are growing every day and always developing in a better direction, one of the businesses that is growing is the fashion business. However, it is possible that there are still many fashion businesses that are not in accordance with sharia principles, while the goal of this fashion business is that the majority are Muslims or Muslim communities.

The mushrooming of shopping centers which was then accompanied by the emergence of modern markets or shops has shown rapid development in various regions, especially in the Pekalongan Regency area, because very high modern growth indirectly shows the people's purchasing power which is also quite high in meeting their daily needs. day. This is one of the potential business opportunities to be developed. It was on this basis that Ms. Maria Rosida felt moved to resurrect the trade economy, especially for indigenous people who are now increasingly defeated by business monopolies carried out by non-natives, and finally a shop with a modern system was established called "Tokoh Barokah Colletion".

The Barokah Colletion Figure which is located at Jalan Raya Karangdadap, Pagumengan Mas, Pekalongan Regency, Central Java was founded in 2012. Mrs. Maria Rosida initially opened the Barokah Colletion Figure starting with supplying goods from other people and then reselling them. until finally in 2015 Mrs. Maria Rosida decided to start producing herself because she already had many customers. , to uniforms etc.

Economic Growth Analysis

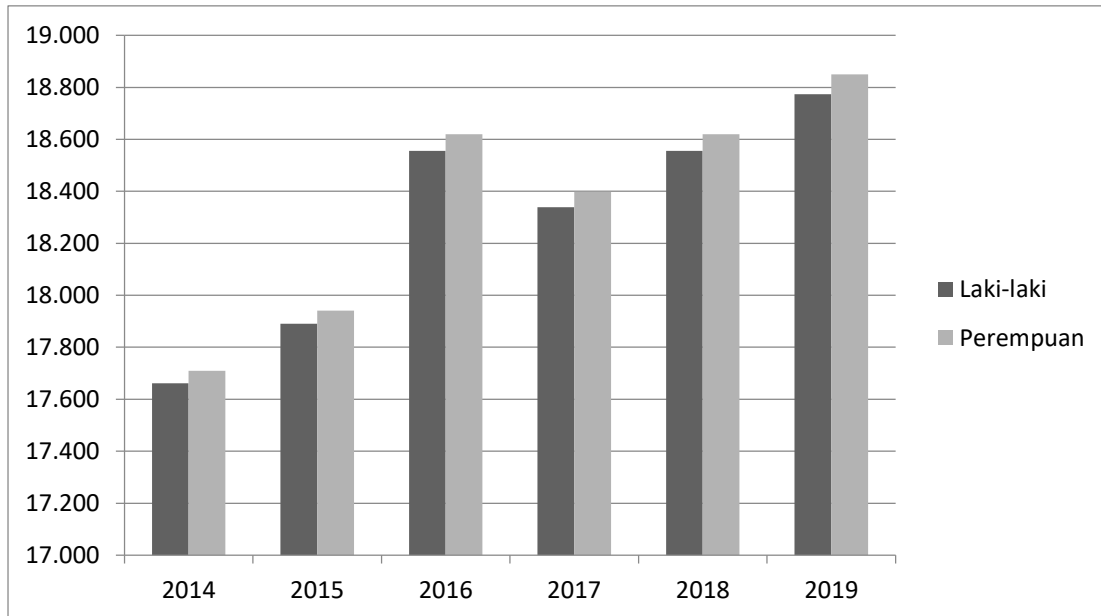
The economic growth of the Karangdadap sub-district has always increased, so that it can be said that the Karangdadap sub-district has quite high opportunities and potential to develop a business. Judging from the number of Micro, Small and Medium

Enterprises (MSMEs) that have been established in the Karangdadap District area. This increasing economic growth can affect the level of people's purchasing power, especially in the fashion business because clothing is one of the primary needs that must be met by humans.

Demographic Analysis

Diagram of Population Growth in Karangdadap District in 2014-2019

Source: Central Bureau of Statistics for Pekalongan Regency 2020

From the diagram above it can be seen that within 6 years the female population in Karangdadap District is more than the male population, thus it is very suitable and profitable for the Barokah Collection Store in the future to develop, especially selling Muslim fashion. Because as it is known that the greater the population of a region will be able to increase the number of marketing and consumers of a business, especially businesses in the field of Muslim fashion.

Legal Analysis

The business owned by Mrs. Maria Rosida already has several permits such as an Individual Business Location Permit (SITU), Trading Business Permit (SIUP), Company Registration Certificate (TDP), and Shop Insurance Certificate. By fulfilling the documents above, it will make it easier for the Barokah Collection Store business to carry out legal arrangements.

Analysis of Human Resources (HR) Aspects

Competent and qualified Human Resources (HR) are needed to support productivity and activities so that the goals of a business can be achieved perfectly, because HR has an important role in company activities. Even though it is supported by facilities and infrastructure, as well as large capital and a good marketing strategy or has broad market opportunities, without the support of reliable human resources, business activities will not be completed properly. This shows that human resources are the main key that must be considered with all their needs.

Barokah Collection Stores are no exception, as one of the growing MSMEs in Pekalongan Regency, trying to select competent and qualified employees with a high work ethic. The total number of employees at the Barokah Collection Figure itself is 15 people, at the production site there are 10 people while at the shop there are 5 people.

Operational Aspect Analysis

1) business location

The location of the Barokah Collection Store is located on Jalan Raya Karangdadap, Pagumengan Mas, Pekalongan Regency, is a very strategic and dense location, because it is the main access for everyone who wants to go anywhere, so that good people will always pass through it who will enter the area. Warungasem sub-district or going to Kedungwuni sub-district.

2) Production process

In the manufacture of clothing and other fashion items, the first step is to make a design or sketch, then the design results will be analyzed and poured into the best materials which will then be included in the cutting or cutting process. In this process, cutting uses modern machines that have been adapted to the type of fabric or material. The second process is sewing or sewing every cloth or material that has been cut and adjusted to the pattern design. The third process is finishing, which is the process of checking the end result of a product, ironing and tidying using quality control standards. And the last process is packaging or packing. This process is a product packaging process that is differentiated based on price, quality and design to be distributed.

3) Quality of goods or services.

Product quality is an important thing that must be sought by every entrepreneur if the resulting product is to be competitive in the market. The existence of a reciprocal relationship between entrepreneurs and consumers will provide an opportunity to know and understand what the needs and expectations are in consumer perceptions. The quality of the goods offered by the Barokah Collection Store to consumers is the best and guaranteed product, because before the distribution process Ms. Maria Rosida checks directly on the goods that will be sold to consumers so that consumers will not feel disappointed.

Marketing Aspect Analysis

The marketing aspect is an important aspect in conducting a sharia business feasibility study.

Business Partner Analysis

None of the fashion businesses on Jalan Gajah Mada sell wholesale, however, there are already 2 fashion businesses on that road, but they only sell in retail. All of these businesses compete on price, quality, service, gifts, and product discounts.

2) STP analysis

- a. Segmentation, this business segment is all people in the Karangdadap District area.
- b. The target market, the target market for the Barokah Collection Shop business, are all status groups in society, especially the Muslim community.
- c. The market position, which distinguishes this business from other businesses, is that the products sold are guaranteed to be halal, the products sold come from their own production, consumers can buy retail or wholesale.

3) Marketing mix analysis

a. Goods/services products

This business sells various forms and brands of clothing such as koko shirts, robes, sarongs, headscarves, skirts, pants, to uniforms etc.

b. Selling price

The prices of the products sold are relatively cheap and the same as fashion prices elsewhere. Besides that, wholesale purchases are also provided and many promo prices for certain fashions to attract consumers who shop.

c. Distribution

In distributing her products, Mrs. Maria Rosida uses a sales system both offline and online. Offline marketing, that is, the process of selling goods and services directly where producers and consumers meet in one place to realize the process of buying and selling transactions. While online marketing is marketing carried out through an interactive online computer system that connects customers with sellers electronically, namely through the Marketplace and social media.

For the Barokah Collection business itself, there are several marketplaces or social media used by Barokah Collection shops to market their products, starting from Shopee, Tokopedia, Lazada, TikToshop, WhatsApp to Telegram, but for now Telegram and WhatsApp have higher sales. because the barokah collection shop itself is mostly interested in mothers, telegram and WhatsApp are often used. Because on Telegram and WhatsApp it is easier to communicate, so sales on these media are higher than other social media or other market places.

Profit Analysis

According to Mrs. Maria Rosida, the turnover from the start started at 5 million/month, but after time the sales turnover increased to 70 million/month. Because during major holidays such as Eid al-Fitr, Eid al-Adha, Maulid Nabi, Santri's Day and other Islamic holidays the demand for goods increases very rapidly thus increasing the production of goods and profits for the Barokah Collection Store itself.

TO CONCLUSION

Based on the discussion that has been put forward above, the researcher can conclude that the Berkah Collection Store business must be developed after going through several stages of analysis, such as analysis of Economic Growth Aspects, Demographic Aspect Analysis, Legal Aspect Analysis, HR Aspect Analysis, Operational Aspect Analysis and Analysis of marketing aspects that have been carried out well by Mrs. Maria Rosida as the owner of the Berkah Collection shop so that she gets a sizeable turnover of 70 million per month

REFERENCE

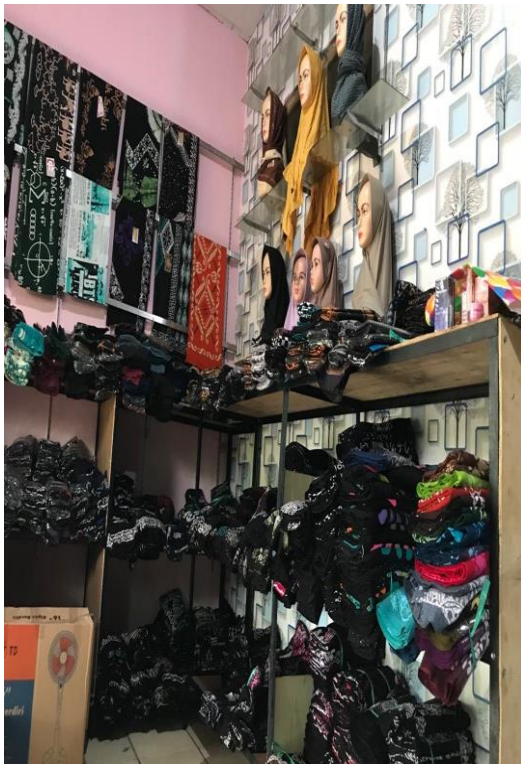
- Agustin, H. (2018). *Sharia Business Feasibility Study*. Depok: PT. King of Grafindo Persada.
- Central Bureau of Statistics of Pekalongan Regency. (2020). *Karangdadap District in Figures 2020* . accessed on 10 March 2023 via <https://pekalongankab.bps.go.id/publication/2020/09/28/c7af6d85b682d6fd99341766/kecamatan-karangdadap-dalam-angka-2020.html>
- Pharmacy, S. (2021). Thesis Analysis of Feasibility Study for MY Fashion Project Boutique Business Development in Pekanbaru. *Riau Islamic University Faculty of Economics & Business* .
- Jumingan. (2018). *Business Feasibility Study*. Jakarta: PT. EARTH ACTIVITIES.
- Lestari, ND (2020). Analysis of the Feasibility of Establishing an Online Store and Convection for Muslim Children's Clothing Mitra Family. *e-Proceeding of Engineering*, 7 (2), 2355-9365.

Marlina, S.d. (2020). Feasibility Study Analysis for Women's Apparel Business Development.
ECONOMIC IMAGE, 1 (2), 2721-9275.

Attachment

Documentation of Conditions and Items for Sale of Barokah Collection Stores:

**THE ROLE OF COMMUNITY WAKAF TOWARDS THE DEVELOPMENT OF THE
SOVEREIGN ECONOMY OF INDONESIA**

**Khoirum Rodhiatu Ifa¹, Hendri Hermawan ADINUGRAHA²,
SUSMININGSIH³, Ali MUHTAROM⁴**

^{1,2,3,4}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-2005-061X>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2670-6138>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3070-8638>

Abstract

This study aims to explain the role of community waqf in the development of a sovereign economy in Indonesia. This study uses a systematic literature review method. The data sources for this research come from books, scientific journals, and other literature related to the role of the Waqf Community in the development of a sovereign economy in Indonesia. This research analysis uses Nvivo as an application used by researchers to process and analyze qualitative data and literature review data. This study concludes that the role of community waqf is the main means of distributing assets or wealth of the people and is public in nature. Through community waqf, it is hoped that economic resources will not only be concentrated in wealthy people, but also make it possible to distribute them to some groups who really need them. In Islam waqf is a religious doctrine, whereas in the economy, waqf is a significant means of realizing prosperity. Waqf is a solution for the development of productive assets in the midst of society and a solution for personal greed and government arbitrariness simultaneously. Waqf in particular can help the activities of the general public as a form of concern for the people, and future generations, so as to create a sovereign Indonesia.

Keywords: Waqf, Economy, and Sovereignty.

**FEASIBILITY STUDY OF ANAK HEBAT (AHE) TUTORING BUSINESS
TEGALSURUH BRANCH, PEKALONGAN REGENCY**

**DINDA HASANATUL JAMILA¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI², MUHAMMAD
SULTAN MUBAROK³, HAPPY SISTA DEVY⁴**

^{1,2,3,4}Faculty of Islamic Business Economics, State Islamic University K.H.

Abdurrahman Wahid Pekalongan

¹ORCID: 0009-0004-7158-264

²ORCID: 0000-0001-9705-7756

³ORCID : 0000-0002-6168-0439

⁴ORCID: 0000-0002-2966-6389

Abstract

The tutoring institution that is now quite well-known in the community is Anak Terbat. Students who study in this tutoring are preschool children, namely children from the age of 4.5 – 7 years. In general, students in this training are children who are still in playgroup, kindergarten group A and group B kindergarten. Non-financial methods include technical aspects, market aspects and marketing aspects, organizational and juridical aspects, management aspects and economic aspects. The method used in this research is qualitative method. The approach in this study used field research by directly observing the object under study and through interviews with teachers. In addition, this study also uses secondary data with literature articles on Anak HebatTutoring (AHE). Feasibility Analysis on Market and Marketing Aspects and human resource feasibility analysis on Anak HebatTutoring shows that the prospects for the development of the Anak Hebat tutoring business are very good. This can be seen from the number of units which reach more than 3,000 units and are spread in almost all provinces in Indonesia. In addition, Anak HebatTutoring also applies different learning classes, namely private classes and reading classes which are the advantages of this tutoring. In the human resource aspect, Anak Hebat Tutoring also pays attention to the quality of the teacher's performance.

Keywords: Business Feasibility Study, Bimbel Anak Hebat, Education business, marketing.

THE IMAGE OF HOMELAND IN THE WORK OF "KRIMNAME"

BY SHAKIR SELİM

ŞAKİR SELİM'İN "KIRIMNAME" ESERİNDE VATAN KAVRAMI

Dr. Ayten ABBASOVA

**Araştırma Görevlisi, Türkoloji Merkezi Türk Edebiyatı Bölümü Azerbaycan Devlet
Pedagoji Üniversitesi, Bakü/Azerbaycan**

ORCID: 0000-0003-3799-8794

ÖZET

Şakir Selim (1942-2008) tarih boyunca talihsizlikler yaşayan Kırım Türklerinin mahrumiyetlerini, trajik kaderlerini, özgürlük mücadelelerini ve bağımsızlık hayallerini şiirlerinin ana teması haline getiren değerli sanatçılardan biridir. Halkının çektiği sıkıntıları kendi gözleriyle gören sanatçı, sürgünün Kırım Türklerinin kaderinde bıraktığı onarılmaz izleri dile getirmiş, bu acıları ve sürgünleri, anavatanlarından koparılmalarını dile getirmeye manevi görevi olarak görmüştür. Takdim ettiğimiz makalede şairin şiirlerinde değerli bir yere sahip olan "Kırımname" adlı eser kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Soydaşlarını mücadeleye çağıran Kırım topraklarının gerçek sahipleri olduklarını, burada dünyaya gözlerini açıp burada da öleceklerini söyleyen şair, bu topraklar için savaşmanın bir şeref olduğuna inanıyor. O vahim gecede nereye götürüldüklerini bilmeden hayvan trenlerine yüklenen ve memleketlerinden sürülen insanlar 50 yıl geçse bile o gecenin dehşetini unutamıyor. Şair, vatan için savaşmak eylemini en kutsal eylem olarak kabul ederek ve canını vermeyi her Kırım Türkü için bir gurur sayarak hemşerilerine sahip oldukları toprakları korumaları çağrısında bulunur. Eserde şair, Kırım Türklerinin son 200 yıldaki zor günlerini anarak onları o günleri yaşamamak ve bir daha bayrak düşürmemek için mücadele etmeye çağırır.

Kırım'ın her köşesi şair için cennettir. Ancak şair, milletin burada kök salması ile vatan bütünlüğünün gerçekleşebileceğinden emindir. Bu toprakların sahipleri eğer vatanlarından uzakta ise asla tam anlamıyla mutlu olamazlar. Çünkü Şakir Selim'in şiirlerinde vatan hayattır, vatansız kalan her Kırım Türkü için mücadele bu bakımdan önemlidir. Bütün amaçları bir yana bırakıp sadece Vatan için savaşmalı, bu mücadelede hiçbir zorluktan korkulmamalıdır. Bu mücadelede temel şart, milli kimliğini gerçekleştirerek toprağına ve diline sahip çıkmaktır. Bunlar kaybedilirse millet tekrar varlığını geri kazanamaz. Şakir Selim'in şiirlerinde, şairin vatanının güzelliklerini betimlemesinin, onun vatana ve toprağına olan güçlü bağlılığının bir tezahürü olarak karşımıza çıktığını belirtmek gerekir. Makalede Azerbaycanda eserleri geniş şekilde araştırılmayan Şakir Selim'in "Kırımname" eseri belirttiğimiz bu hususlar açısından incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Şakir Selim, Kırım türkleri, vatan, sürgün, istiklal

ABSTRACT

Shakir Selim (1942-2008) is one of the esteemed artists who made the deprivation, tragic fate, freedom struggle and dreams of independence of the Crimean Turks, who have experienced misfortunes throughout history, the main theme of his poems. The artist, who saw the troubles of his people with his own eyes, expressed the irreparable traces left by the exile in the fate of the Crimean Turks, and saw it as his spiritual duty to express these pains and exiles, their

separation from their homeland. In the article we have presented, the work called "Kırımname", which has a valuable place in the poet's poems, has been extensively examined. Saying that they are the real owners of the Crimean lands, calling their kinsmen to struggle, and that they will open their eyes to the world here and die here, the poet believes that it is an honor to fight for these lands. Even after 50 years, people who were loaded into animal wagons and exiled from their homeland without knowing where they were taken on that terrible night, cannot forget the horror of that night. The poet accepts the act of fighting for the homeland as the most sacred act and considers giving his life a pride for every Crimean Turk and calls his fellow countrymen to protect their lands. In the work, the poet commemorates the difficult days of the Crimean Turks in the last 200 years and invites them to struggle not to live those days and not to drop the flag again. Every corner of Crimea is a paradise for the poet. However, the poet is sure that the unity of the homeland can be realized with the rooting of his nation here. The owners of these lands can never be completely happy if they are far from their homeland. Because homeland is life in Shakir Selim's poems, the struggle is important for every Crimean Turk who is stateless. He should put aside all goals and fight only for the Homeland, and no difficulties should be feared in this struggle. The main condition in this struggle is to protect its land and language by realizing its national identity. If these are lost, the nation cannot regain its existence again. It should be noted that in Shakir Selim's poems, the poet's depiction of the beauties of his homeland appears as a manifestation of his strong devotion to the homeland and the land. In this article, the work "Kırımname", which has an important place among the poems of Shakir Selim, whose creativity is not studied much in Azerbaijan, has been examined in terms of these issues.

Key words: Shakir Selim, Crimean Turks, homeland, exile, independence

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı birçok halk gibi Kırım Türklerinin de kaderinde silinmez izler bırakmıştır. 1941'de Kırım Almanya tarafından işgal edildi, işgal sırasında 100'den fazla Türk köyü yok edildi. Nisan 1944'te SSCB'nin silahlı kuvvetleri cephede üstünlük elde etti ve Almanları Kırım yarımadasından çıkardı. Zulümden kurtulduğuna sevinen halk, korkunç bir azapla karşı karşıya kaldı. O dönemde SSCB Devlet Savunma Komitesi başkanı olarak görev yapan L.P.Beriya kısa sürede Tabulov ve Serov bir sınır dışı etme planı hazırladı. 18 Mayıs 1944 sabahı Kırım Tatarlarının zorunlu tehciri emri verilmiş ve masum halka başlarına geleceklerden habersiz hazırlanmaları için sadece 15 dakika verilmiştir. Direnenler ise bidon darbeleriyle olay yerinde anında öldürüldü. Nüfus, hava alacak penceresi bile olmayan hayvanları taşımak için kullanılan vagonlara doldurularak Özbekistan'a sürüldü. Sürgün sırasında 118.800 kişi yerel iklime uyum sağlayamama nedeniyle açlık ve soğuktan, 43.000 kadın ve 61.000 çocuktan hayatını kaybetti. Son tahminlere göre 194.155 Kırım Tatarı tehcir edildi. Bunların 151.083'ü Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine, geri kalanı ise Ural bölgesi ve SSCB'nin batı eyaletlerine yerleştirildi. Kırım yarımadasında etnik temizlik politikası sürdürüldü, camiler, medreseler, mezarlıklar yok edildi, yerleşim yerlerinin isimleri Rusça olarak değiştirildi. Merkez Komite emriyle 21 Ağustos 1945'te 327 ve 18 Mayıs 1948'de 1062 Tatar köyünün adı değiştirildi ve ruslaştırıldı. Bu toprakların Kırım Türklerine ait olduğunu kanıtlayan her şey tamamen silindi.

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra Özbekistan'da yaşayan Kırım Türkleri kısmen de olsa anavatanlarına dönme imkânı bulmuşlardır. 1995 yılında 300.000 Kırım Türkü Kırım'a – anavatana dönmeyi başardı. İstatistiki verilere göre Kırım Türkleri, yaklaşık 2 milyon nüfusa sahip Kırım Özerk Bölgesi nüfusunun sadece 13 faizini oluşturuyor. 20.yüzyıl Kırım-tatar edebiyatının önde gelen edebi simalarından Şakir Selim (1942-2008), çeşitli siyasi oyunlar sonucunda talihsizliklere uğrayan Kırım Türklerinin yaşadıkları mahrumiyetleri, trajik

kaderlerini, özgürlük mücadelelerini ve bağımsızlık hayallerini şiirlerinin ana teması haline getiren değerli sanatçılardan biridir. Halkının çektiği sıkıntıları kendi gözleriyle gören sanatçı, sürgünün Kırım Türklerinin kaderinde bıraktığı onarılmaz izleri dile getirmiş, bu acıları ve sürgünleri, anavatanlarından koparılmalarını dile getirmeği manevi görevi olarak görmüştür. Kırım'ın her köşesi onun için cennettir. Ancak şair, milletinin burada kök salması ile vatan bütünlüğünün gerçekleşebileceğinden emindir. Bu toprakların sahipleri eğer vatanlarından uzakta ise asla tam anlamıyla mutlu olamazlar. Çünkü Şakir Selim'in şiirlerinde vatan hayattır, vatansız kalan her Kırım Türkü için mücadele önemlidir. Bütün emelleri geride bırakıp sadece Vatan için savaşılmalı, bu mücadelede hiçbir zorluktan korkulmamalıdır. Bu mücadelede temel şart, milli kimliğini gerçekleştirerek toprağına ve diline sahip çıkmalarıdır. Bunlar kaybedilirse millet tekrar varlığını geri kazanamaz. Şakir Selim'in şiirlerinde, şairin vatanının güzelliklerini betimlemesinin, onun vatana ve toprağına olan güçlü bağlılığının bir tezahürü olarak karşımıza çıktığını belirtmek gerekir. Bu açıdan şairin "Kırımname" adlı eseri oldukça karakteristiktir. Şair, eserin başında Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önde gelen temsilcilerinden Arif Nihat Asyanın "Dua" şiirinden bir alıntı vermiş ve eserin ana fikrini bu mısralarla okuyucuya aktarmaya çalışmıştır:

*Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız;
Ve vatansız bırakma Allah'ım!
Müslümanlıkla yoğrulmuş yurdu,
Müslümanlıktan bırakma Allah'ım! (6; 112)*

Eserin ilk mısralarından itibaren şair bütün varlığı ile bağlı olduğu Kırım topraklarının şanlı geçmişini bu günkü durumu ile mukayese etmektedir. Her karış toprağına atalarının kanı bulanmış Kırım topraklarının yabancıların eline geçtiğini şöyle ifade eder:

*Ey vatandaş! Ateşe gir, hazır ol sen yanmağa,
Vatan için can vermesen, niye geldin dünyaya?
Güzel Kırım toprağında ecdadının kanı var,
Her bir ağac yaprağında milletin canı var. (6; 112)*

Nereye götürüldüklerini bilmeden hayvan vagonlarına yüklenen ve memleketlerinden sürülen insanlar 50 yıl geçse bile o gecenin dehşetini unutamıyor. Şiirin birçok kıtasında, belirsizliğe gönderilmenin çaresizliği hissedilmektedir. Şair, bu eylemi en kutsal eylem olarak kabul ederek ve canını vermeyi her Kırım Tatarı için bir gurur sayarak hemşerilerine sahip oldukları toprakları korumaları çağrısında bulunur:

*Gerek olsa fırtınada atıl düşman üstüne,
Göster ona asırlarla toplanmış gücünü,
Yenmeyince ömürbillah savaş yine ve yine!
Al, babalarının alamadığı intikam ve öcünü! (6; 112)*

Kırım topraklarının gerçek sahipleri olduklarını, burada dünyaya gözlerini açıp, burada da gözlerini hayata yumacaklarını dile getiren şair, bu topraklar için savaşmanın onurlu olduğuna inanmaktadır:

*Bu toprağın bağbanı — sahibi tek biziz, biz,
Bu toprakda açıldı ve yumulacak gözümüz.
Ne şerefli bu toprakda dövüşmek ve can vermek!*

Ne şerefli Tarak-Tamğa kök bayrağın yükseltmek! (6; 112)

Halkına seslenerek şanlı tarih yazan, bu vatanın her karış toprağı, taşı için savaşılan kahramanları unutturmamaya, onların izinden gitmeye seslenir:

Antlı Noman ve Caferler, Ahmet Özenbaşlılar,

Millet için Qara deniz kimi coşub daşdılar.

Musa Mahmud meşel oldu, Mustafalar sınımadı,

Cehennemden keçseler de, "Veten" deyib susmadı. (6; 112)

Şair, milletin evlatlarını maruz kaldıkları zulümden kurtulmak ve babalarının intikamını almak için mücadeleye çağırır. Tarihin şanlı sayfalarını hatırlarken, Kırım Türklerinin "anavatanlarında suçlu gibi diz çökmelerini" kabul edemiyor. Güçlerini toplamalarını ve bayrağı yeniden yüceltmelerini istiyor:

Bu deyilmi, millet, sene gurur veren, güç veren?

Cesaret ve kahramanlık yollarını gösteren?

Talihine yazmış Tanrım, dövüşmeye atlan sen;

Vatan kolay kazanılmaz, her belaya katlan sen!

Dalğalansın bayrağımız erken esen yellerde,

Dalğalansın boranlarda, kasırgalı sellerde,

Dalğalansın Hansarayda, her çadırda, her evde,

Nesillerden nesillere düşmesin o ellerden! (6; 113)

Şair millet olarak topraklarından defalarla uzaklaştırıldıklarını, ancak bütün zorluklara rağmen yine de vatana döndüklerini gururla hatırlıyor:

Kaç kere kovuldum ben, yine dönüp gelirem,

Kurumamış göz yaşımı derdli elle silirem.

Kimler-kimler yazmadılar tarihimi, ey adam?

Dünyalara sığmır artık feryatlarım ve sedam.

Kimler-kimler gelip sana ayağını basmadı?

Kimler gelib cesetlerin zincirlere asmadı?

Kimler gelib vahşi gibi yakıp-yıkıp kaçmadı?

Kimler cennet toprağına zehrini saçmadı? (6; 113)

20. yüzyıl Kırım-Tatar edebiyatının değerli üyesi Cengiz Dağcı, Kırım'ın boğuk sesini dünyaya taşıyan eserleri hakkında anılarında şunları yazmıştır: "Ben o kitapları bir yazar olarak kendim için veya adım duyulsun diye yazmadım. Kırımdaki halkımızı, topyekun Kırım'ın 5000 kilometre uzağına sürgün yapmaları, benim için büyük bir sarsıntı oldu. Bu eserler de çoğu o sarsıntının neticesinde meydana geldi." (5; 214) Şakir Selim'in eserlerini okudukça bu sarsıntıyı net bir şekilde hissedebiliyoruz. Korkularını, sevinçlerini, kederini, tüm duygularını Vatanla - Kırım ile paylaşan şair, sadece Vatanla ilgili hayallerini gerçekleştirmesini Allah'tan diler. Milletinden ve vatanından ayrı kalma korkusu, Kırım bozkırlarından gelen yovşan kokusunu alamama korkusu "Kırımname" şiirinde de dile getirilmiştir:

*Dimağıma gelip deyir yine yovşan kokusu,
Vücutumu sarır yine menfur hicran korkusu.
Tanrım, artık bu kokudan milletimi ayırma,
Min belalar getirsen de, halkı yurdsuz burakma.
“Milletimin hasarından her gün bir taş aldılar”
Hasarımız yıkılsa da, taş izleri kaldılar.
Kaç kere yaradıldı ve silindi adımız,
Tatarsanmı, kırımsanmı — bizim yaşıl adamız! (6; 114)*

Şair ecdadlarının sahip ve sakin olduğu bu şanlı toprakda doğduğundan burada da gözlerini hayata yummanın en büyük mutluluk olduğuna inanmaktadır. Son 200 yılda Kırım türklerinin yaşadığı zor günleri hatırlar:

*Sanki yüz yıl geçib gitdi, aydın bir gün görmedik,
Başımıza giyek deyib baht çelengin örmedik.
Sanki yüz yıl içersinde biz ezildik, yok olduk
Gapmayan bir it qalmadı – ne millet, ne halk olduq. (6; 114)*

Şakir Selim halkını bazen çok mülayim olmakla suçlar, bazen de tüm bu zorluklar karşısında ne kadar hoşgörülü ve sabırlı olduklarına hayret eder. Kırım'da yaşanan tarihi gerçekleri, sürgündeki binlerce Kırım Türkünün hayatını, vatanlarına dönüş mücadelesini eserlerine konu edince, uzun yıllar boyunca taşıdığı manevi yükten kurtulmuş gibi oluyor.

SONUÇ

Günümüzde, çeşitli bilim dallarında kapsamlı araştırma imkanlarının olduğu bir dönemde, Türk halklarının edebiyatını, dilini, tarihini ve kültürünü, ayrıca milli-manevi değerlerini, milli edebî-sanatsal düşünce sistemlerini incelemek, özellikle bireysel sanatçıların eserleri fonunda, tarihsel-politik süreçlerin arka planına karşı, totalitar rejimin pençesinde ezilen, ulusal haklardan mahrum bırakılan halkların ulusal duygusu, sevgisi, vatanseverliği, bağımsızlık hayallerinin edebiyata yansımalarının araştırılması oldukça aktüeldir. Araştırmamızın sonunda söyleye biliriz ki, araştırmaya dahil ettiğimiz Şakir Selim'in "Kırımname" adlı eserinin Kırım Türklerinin türkçülük, milliyetçilik ve özgürlük düşüncelerinin tanıtılması açısından incelenmesinin, Kırım Türklerin trajik kaderini ortaya koyması açısından önemli olduğu sonucuna varmaktayız.

KAYNAKÇA

1. Əli Şamil. Kırım tatar şairi Şakir Selim. “Xalq cəbhəsi” qəzeti, 4 dekabr 2013, s.14
2. Əli Şamil. Sürgünlərdə keçən ömür və ya üzünü görmədiyim dost Şakir Səlim. “Türküstan” qəzeti, 15-28 mart 2009, s.12
3. Nizamı Tağısoy. Şakir Səlimin senet dünyası. “Kaspi” qəzeti, 17-19 dekabr 2016, s.18
4. Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Kırım Türk-Tatar Edebiyatı. 13.cilt. Ankara: Kültür bakanlığı, 1999
5. Kocakaplan İ. Kırım'ın ebedi sesi Cengiz Dağcı. İstanbul: Türk edebiyatı vakfı yayımları, 2012, 224 s.
6. Şakir Selim. Şair Bolsan. Aqmescit: Dola neşriyatı, 2014, 243 s.

BƏXTİYAR VAHABZADƏ POEZİYASININ SIRRI

TƏRANƏ ƏZİMOVA

Filologiya Üzrə Fəlsəfə Doktoru, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Orcid id: 0000-0001-6951-5844

Özet

Bəxtiyar Vahabzadə XX əsr Azərbaycan poeziyasının orta nəslini təmsil edən şairlərimizdən biridir. Şairin poetik dünyası o qədər geniş, əhatəli və rəngarəngdir ki, bunlar şairin yaradıcılığının böyüklüyündən və zənginliyindən xəbər verir. Onun şeirləri öz kamilliyi və aktuallığı, hisslərin təbiiliyi və səmimiliyi, poetik fikrin orijinallığına görə xüsusi diqqət çəkir. O, qazandığı uğurlarla heç vaxt arxayınlaşmayıb özünəməxsus bədii üslubla poeziya aləmində yeni bir cığır açmış, ona ictimai – fəlsəfi məzmun vermişdir. Ürəyi zamanın, dövrün nəbzilə bir vuran, şeirlərinin orijinallığına və yığcamlığına önəm verən bu nadir istedad sahibi əsəbiliyinə, çılğınlığına baxmayaraq, öz hisslərini, həyəcanını misralara çevirib obrazı poetikləşdirməyi bacaran şairlərimizdəndir. O, az sözlə yığcam və mənalı fəlsəfi fikirlər söyləməklə öz şeirlərinə əsl poeziyaya xas olan dərin bir lirizm və cazibədarlıq gətirmişdir. Ədibin yaradıcılıq diapazonu o qədər genişdir ki, qloballaşan dünyamızda xalqımızın həyatı, onun mənəvi dünyası daha dolğun, daha mükəmməl bir şəkildə öz bədii əksini tapmışdır.

Şairin poeziyası forma və məzmun gözəlliyilə müasir dünyamızın ictimai – siyasi, fəlsəfi – psixoloji proseslərilə səsleşərək bu günümüzün reallıqlarını özündə əks etdirir. Bu şeirlər həm zamanın tələblərinə uyğun olaraq öz bədii estetik çəkisini artırır, həm də mənalı söz və ifadələri poetikləşdirib onların ümumi məzmun çalarlarını dərinləşdirərək bəşəri xarakter almasına yol açır:

Yaşamaq yanmaqdır, yanasan gərək,

Həyatın mənası yalnız ondadır.

Şam əgər yanmırsa yaşamır demək,

Onun da həyatı yanmağındadır. (4, 56)

B.Vahabzadənin şeirlərində Vətən anlayışı, vətənpərvərlik duyğusu, vətəndaşlıq yanğısı, humanizm və xəlqilik, yüksək pafasluluq və emosionallıq onun poeziyasının əsas leymotivini təşkil edir. O, heç zaman “Vətən ” demir, “Vətənim” deyir. “Yurdum, Vətənim, şöhrətim, andım” (“Sevdim, bildim”), “Məni anamdan alıb Vətənimə, xalqıma oğul edən sən oldun” (“Şeirim”), “Öz canımdır, öz anamdır Vətənim” (“Vətən eşqi...”), “Könlüm vətən torpağı, arzum qızıl bir səhər ” (“Könlü çiçəkləri”) və s. şeirlərində Vətən anlayışı daha geniş anlamda öz bədii həllini tapır. Bədii – fəlsəfi, idraki əhəmiyyət daşıyan bu şeirlər oxucuda dərin maraq hissi oyadır. Onun “Şəki ” şeiri tək-cə şəkillər üçün yazılmayıb, eyni zamanda Vətənin ümumiləşdirilmiş obrazı kimi dəyərləndirilərək ümumbəşəri meyar səviyyəsinə qaldırılır. Şair özünü bakılı, şəkili, qarabağlı... adlandırmaqla onu nəinki ayrı – ayrı regionlara bölür, əksinə, Vətənin bütövlüyünü, tamlığını, vahidliyini, onun bölünməz olduğunu bir daha önə çəkmiş olur:

Mən həm bakılıyam, həm lənkəranlı,

Gəncəli, qubalı, həm naxçıvanlı.

Şəkili, şirvanlı, qarabağlıyam,

Bütöv Vətənimə, bütöv bağlıyam. (3, 75)

Burada ədibin lirik “məni” o qədər genişdir ki, onun ölçüləri zamanın dar çərçivəsinə sığmayıb bəşəri dəyərlərə söykənən böyük məhəbbətini təcəssüm etdirir. Məhz buna görə də, biz bu nikbin poeziyada onun Vətənə, xalqa olan sonsuz sədaqətini görürük.

Qeyd etmək lazımdır ki, şairin şeirlərində Vətən məhəbbəti və Vətəndaşlıq mövqeyi öz qabarıq vəhdətini birlikdə tapdığından onun poeziyasında vətənpərvərlik hissi daha güclü və daha müasirdir:

Vətəndaş! Nə gözəl səslənir bu söz,

Yəni – bir iqlimdə böyümüşük biz.

Səni də, məni də böyüdən Vətən,

Sənə də anadır, mənə də ana.

Sən də cavabdehsən, mən də hər zaman

Vahid anamızın xoşbəxtliyinə. (7, 43)

Biz şeirdə Vətən obrazını lirik “mən” ilə bir yerdə görürük. Burada Vətən anlayışı vətəndaşlıq və vətənpərvərlik anlayışı ilə birlikdə daha geniş anlamda dərk olunur. Şeirdə poetik nəfəs o qədər güclüdür ki, bu ancaq yüksək təfəkkürə malik şairin qələmindən çıxıb bilər. Çünki, müəllif burada artıq sözə və ritorikaya, zahiri təmtərağa yol vermədən mövzunu fəlsəfi səviyyəyə qaldıra bilmişdir.

Fəallıq, nikbinlik, kəskinlik və mübarizlik ruhu şairin müraciət etdiyi mövzuların demək olar ki, hamısında özünü açıq – aydın göstərir. Onun şeirlərində lirik “mən” hər şeydən öncə daxili səsdən doğan ehtiraslarını, sevinc və kədərini, hiss və həyəcanını poetik bir şəkildə ifadə edə bilməsi üçün lazımdır. Şairin “mən”i sanki onun bütün şeirlərinin ruhuna hopub:

Mən bir tarizan olub çala bilsəydim,

Arzumu, sözümü telə verərdim.

Xanəndə eşqimi car eləsəydim,

Min simi, bir kəsik zilə verərdim. (8, 45)

Əsl poeziya o zaman yaranır ki, şair bizi əhatə edən aləmə heç kəsin baxa bilmədiyi bədii prizmadan baxmağı bacarır, dünyanı elə bil ki, yenidən görür və oxucuya da bu dünyanı yeni poetik qafiyələrlə təqdim edir. Məhz bu cəhətdən şairin poeziyasına xas olan poetik deyim, dərin lirizm onun şeirlərinə yeni fəlsəfi məzmun gətirir:

Bir rəngin yox, göylərin min rəngini sevirəm,

Bir gülü yox, güllərin çələngini sevirəm.

Mən çıxmağa təpə yox, uca dağ istəyirəm,

Həyatı, həyat kimi yaşamaq istəyirəm! (8, 56)

Ədibin şeirlərinin poetik dünyası o qədər zəngin və genişdir ki, o dar çərçivəyə, qəliblərə sığmır. Buna görə də şair “çıxmağa təpə yox, uca dağ istəyir”. Elə bir dağ ki, əlçatmaz, ünyetməz ənginliklərdən xəbər versin. Bir cəhəti də qeyd etmək lazımdır ki, dağ həm də ucalıq,

məğrurluq simvoldur. Şair istəyir ki, onun həyatı “sakit bir otaqda” deyil, “tələtömlü dalğalar qoynunda” keçsin, “uca dağların zirvəsində qərar tutub, düşmənlə qartal kimi döyüşsün”:

İstəyirəm ən uca zirvələrə qonum mən.

Xəfif sakitliyini neyləyirəm dənizin,

Onun qasırğasına, dalğasına vurğunam...

İstəmirəm həyatım sakitcə bir otaqda

gəlib keçsin lal kimi,

İstəyirəm döyüşəm qayaların başında

Düşmənlə qartal kimi...(8, 64)

Zamanın tələblərindən doğan bu şeirdə şair öz hiss və həyəcanını daha səmimi, daha təsirli və poetik bir şəkildə ifadə edə bilmişdir. Onun şeirlərinin poetik imkanları o qədər genişdir ki, bunlarda zamanın tələblərindən doğan yüksək novatorluq, bədii – fəlsəfi fikirlər daha qabarıq şəkildə özünü göstərmiş olur. Poetik sözə münasibət, dilin adi sözlərini poeziya səviyyəsinə qaldıra bilmək bacarığı şairdən böyük məharət tələb edir. Zamanın qayğı və ağrılarına fərdi münasibət, həyatın əxlaqi ziddiyyətlərindən doğan narahatlıq və nigarançılıq şairi dərindən düşündürən problemlərdən biridir:

Mən haqq – hesab istəyirəm

Gecələr gündüzümdən.

Narahatam, narazıyam

Ömrüm boyu özümdən. (8, 60)

Biz onun şeirlərində lirik “mən”in mövqeyinin və estetik fəallığın qüvvətlənməsinin bir daha şahidi oluruq. Bu hər şeydən öncə şairin yüksək vətəndaşlıq mövqeyilə bağlıdır. Çünki onun şeirlərinin ictimai mövqeyi bizi əhatə edən dünyamızın və zamanın qayğılarına şair münasibətinin dərinliyi və dəyərilə ölçülür. Bu böyük sənətkar öz poeziyasında heç vaxt sosial və mənəvi burulğanlardan yan keçməyərək xalqımızı “qılinc kimi” yarıya bölənləri (“Gülüstan”), siyasi arenada və həyatda baş verən hadisələrə heç vaxt biganə qalmaqaraq öz haqlı narazılığını və narahatlığını bildirib (“Mənim yolum”) və xalqımızın xoşbəxt gələcəyinə, işıqlı sabahına həmişə böyük ümidlə baxıb:

Ümid istəyirəm, mən ümid ancaq,

Ümidlə qoyaram dağı – dağ üstə.

Nə şöhrət, nə mənəşə, nə dövlət, nə var,

Ey könül, dünyadan sən ümid istə!...

Ümid arzuların qızıl naxışdır,

Deyirlər yeməkdən ümid yaxşıdır. (9, 43)

B.Vahabzadənin şeirləri hər şeydən öncə öz fərdi üslub rəngarəngliyi və orijinallığı ilə diqqəti cəlb edir. Obrazlı, emosional və poetik bir deyimdə bədii – fəlsəfi ümumiləşdirməyə meyl daha qüvvətlidir. Şairi ayrı – ayrılıqda zamanın və vaxtın, dəqiqənin və anın təfərrüatı maraqlandırır. O, nüfuz edə biləcəyi həyat hadisələrinin həqiqi mahiyyətini aşkara çıxarır, real həyatı faktlara dərin mənə verməyi bacarır. Gözəl sənətkarımız Səməd Vurğunun “Mən tələsmirəm” fəlsəfi

şeirinə “Tələsirəm mən” şeirilə cavab verən şair ömrün – zamanın azlığından şikayət edərək tələsdiyini bildirir:

Axı, necə tələsməyim, mənim cürbəcür

Arzularım, xəyallarım, dərdi – sərim var.

Axı, necə tələsməyim, yarıdır ömür,

Mənim hələ görülməmiş çox işlərim var.

Bir də hələ bu dünyada nə görmüşəm mən?

Doğmamışam bu dünyanın gözəlliyindən. (9, 45)

Sonrakı misralarda ustadının haqlı olduğunu önə çəkən şair yazır:

Haqlı idi “tələsmirəm”, – deyən o şair

Axı, vaxtın pəncəsində o da əsirdi.

Daha artıq görmək üçün vaxtı əyləyir,

“Tələsmirəm”, – deyəndə də o tələsirdi.

Hey doyunca görmək üçün o ayı, günü,

Uzatmaq da istəyirdi anın ömrünü. (9, 47)

Bu şeirlərin hər ikisi dərin ictimai – siyasi fəlsəfi məzmun ifadə etməklə yanaşı, ciddi mətləblərdən xəbər verir. Burada onların daxili dünyası, duyğu və düşüncələri, mənəvi aləmi üstünlük təşkil edir. “Mən tələsmirəm” şeirində S.Vurğun aylı və işıqlı gecənin romantik və əsrarəngiz sakitliyini, bu mənəvi aləmin coşqunluğunu, gözəlliyini və zənginliyini yaşayıb onu poetik rəsm edirsə, “Tələsirəm mən” şeirində isə B.Vahabzadə üstündən keçən “bulud karvanlarında dərin bir mənə görür”, “daşdan qanad taxmaq istəyir” ki, axan “sellərin qarşısını saxla bilsin”. Axı bu “saatları kim yaratdı?” – deyə zamana qarşı üsyan edir. “Neyçin bu az ömrümüzü ölçüyə saldıq?” – deyə vaxtdan, zamandan gileylənir:

Dostlar, anın sürətini qabaqlayıb biz,

Zaman üçün təzə ölçü yaradaq gərək. – deyir (9, 47)

Yüksək bəşəri ideyalardan doğan məslək, amal, inam hissi onun şeirlərində o qədər güclüdür ki, bunlar dərin ictimai – fəlsəfi məzmun kəsb etməklə yanaşı, həm də onun yaradıcılığının leymotivini təşkil edir. Biz bunu şairin “İnam, məslək”, “Mənim yolum”, “İnam”, “Yaxşı adam”, (“Leninlə söhbət” poeması) və s. şeirlərində daha aydın bir şəkildə görə bilirik. Ən ciddi və səmimi fikirlərini obrazlı bir şəkildə qələmə alan şair, poetik idrakın gücünə arxalanaraq öz doğma xalqının həyatını, onun istək və arzularını, keçirdiyi narahatçılıq hissini yüksək vətəndaşlıq duyğusu ilə qələmə almağı bacarmışdı. Burada şair zahiri təmtəraqdan, yalançı pafosdan, qulaq batıran gurultudan çox uzaqdır.

Yaxşı adam!

Söylə görüm, yaxşılığ nədir onun?

Xislətini sayma mənə bir – bir onun.

Söylə görüm məsələki nə,

Eşqi nədir?..

Qalanları mənim üçün əfsanədir. (9, 68)

Həyatda hər bir kəsin öz amalı, öz əqidəsi, öz məsləki olmalıdır. O xalqına, millətinə ləyaqətlə xidmət etməyi bacarmalı, onda yüksək vətənpərvərlik hissi oyatmalıdır. Bu hiss güclü emosional təsirə malik olmaqla yanaşı eyni zamanda oxucuna duyğularını, düşüncəsini, həyəcanını dilə gətirməli, ona yüksək vətəndaşlıq mövqeyi qazandırmalıdır. Bu zaman şairlə oxucu arasında fəal mənəvi birlik və mütəmadi vəhdət yaranır:

Məslək, amal!

Əsl insanın yol yoldaşı.

Ömür üzük,

Məslək isə üzük qaşığı.

Hər üzüyün qaşındadır öz dəyəri.

İnsanın da məsləkidir düz dəyəri... (9, 57)

İnsana inam, məhəbbət hissi, vətənpərvərlik duyğuları, B.Vahabzadənin poeziyasına fəlsəfi nikbinlik, humanizm gətirir. Şairi dünyamızın başına üstünü alan müharibə təhlükəsi, bəşəriyyətin acınacaqlı taleyi, cəmiyyətin qarşılaşdığı ictimai – siyasi problemlər dərindən düşündürür və narahat edir:

Bombaların zülmətində

boğmaqçün gündüzləri,

silahlardan öncə gərək,

ürəklərdə, beyinlərdə yuva salan

xəbis – xəbis fikirləri,

paxıllığı, küdurəti, mənəmliyi,

Məhv eləyək! Məhv eləyək! (9, 62)

Şair öz şeirlərində ana təbiətin füsunkar gözəlliklərini vəsv edərək onu poetikləşdirir. Təbiətin insan və bəşər övladının həyatında oynadığı rolu nəinki əxlaqi – estetik amil kimi dəyərləndirir, eyni zamanda ictimai vətəndaşlıq amili kimi aşkara çıxarır, onu qabarıq şəkildə bədii təsvirini verir. Şairin yaradıcılığında təbiət lirikası ilk növbədə humanizmin, vətəndaşlığın təzahür etdiyi lirika kimi yadda qalır. Bu füsunkar, düşünən, duyan fəlsəfi təbiət obrazı onun lirikasında ictimai bir obrazdır:

Oxqay!.. Havadakı saflığa bax bir,

Könül təzələnir, can təzələnir.

Zaman əldən gedir, onu saxlayaq,

Döşlərə səpilən güllərə bax bir! (9, 63)

Şair təbiətlə üz – üzə qalmaq, onun insanı vəcdə gətirən əsrarəngiz gözəlliyindən doyunca zövq almaq istəyir, amma vaxtı, zamanı saxlamaq olmur. Gedən hər saat, hər an isə ömürdən, gündən gedir. Poeziyanı kədərsiz təsəvvür etmək çətindir. B.Vahabzadənin şeirlərindəki kədər dünyəvi kədərdir, bəşəri kədərdir. Bu kədər həm sevincin dəyərini daha da artırır, həm də bu dərdi bəşəriyyətin dərdləri səviyyəsinə qaldıra bilər. Dünyanın, bəşəriyyətin daşdığı bu ictimai mahiyyətli kədəri şair ümumiləşdirmələr apararaq onu poetikləşdirə bilmişdir:

Anam tapşırıldın ana torpağa,

Bu ölüm sinəmə çəkdi dağ mənim.

Sən mənim arxamdan bənzərdin dağa,

Elə bil arxamdan uçdu dağ mənim. (9, 64)

Şairin yüksək poetik təfəkkürünün məhsulu olan şeirlərinin başlıca xüsusiyyətləri ondan ibarətdir ki, o adi sözcüklükdən, mühakimələrdən qaçaraq qələmə aldığı həyat hadisələrini ümumiləşdirib, onu sənətkar təxəyyülündən keçirərək oxuculara təqdim edir. Belə şeirlərdə həyat hadisələri ilə şairin yaradıcı təfəkkürü, ürək çırpıntıları, onun hiss və həyəcanı, duyğu və düşüncələri vəhdət təşkil edir və biri digərini tamamlayır. Bu onun şeirlərinin nəinki təsir gücünü azaltmır, əksinə, öz poetikliyilə oxucuların qəlbini daha dərindən fəth edir, onların yaddaşında silinməz izlər qoyur.

Açar sözlər: XX əsr Azərbaycan poeziyası, İnam, məslək”, “Mənim yolum”, “İnam”, “Yaxşı adam”, Bəxtiyar Vahabzadə

Abstract

Bakhtiyar Vahabzadeh is one of our poets representing the middle generation of 20th century Azerbaijani poetry. The poetic world of the poet is so wide, comprehensive and colorful that they indicate the greatness and richness of the poet's creativity. His poems attract special attention due to their perfection and relevance, naturalness and sincerity of feelings, originality of poetic thought. He was never satisfied with his success and opened a new path in the world of poetry with his unique artistic style and gave it a social and philosophical content. Despite his nervousness and craziness, this rare talented poet, whose heart beats with the pulse of time and era, is one of our poets who is able to poeticize his image by turning his feelings and excitement into verses. By expressing concise and meaningful philosophical ideas in few words, he has brought to his poems a deep lyricism and charm characteristic of true poetry. The creative range of the writer is so wide that in our globalized world, the life of our people, its spiritual world has found its artistic reflection in a fuller and more perfect way.

In this poem born from the requirements of the time, the poet was able to express his feelings and excitement in a more sincere, effective and poetic way. The poetic possibilities of his poems are so wide that highly innovative, artistic-philosophical ideas arising from the demands of the time are more clearly manifested in them. The attitude towards the poetic word, the ability to raise the ordinary words of the language to the level of poetry requires great skill from the poet. The individual attitude to the cares and pains of time, the anxiety and worry arising from the moral contradictions of life is one of the problems that make the poet think deeply.

Keywords: Bakhtiyar Vahabzadeh, Azerbaijani poetry, talented poet,

**REVIEW OF ISLAMIC ECONOMIC PERSPECTIVES ON CASH ON DELIVERY
PRACTICES IN ONLINE SHOPPING PLATFORM IN INDONESIA**

**Baratadewa Sakti PERDANA¹, Hendri Hermawan ADINUGRAHA²,
SUSMININGSIH³, Ali MUHTAROM⁴,**

^{1,2,3,4}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-5831-2221>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

³ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0002-2670-6138>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3070-8638>

Abstract

The on-site payment scheme or cash-on-delivery system is a new phenomenon for the community because there is no need to transfer from the bank first, you only need to pay cash after the ordered goods arrive. However, because there are still many Indonesian people who do not have the same perception of the payment system in this place as the seller or the online shopping provider, this causes a lot of losses for the seller, buyer, and courier.

This study aims to examine on-site payment schemes with an Islamic economic perspective and to provide input for each party making shopping transactions on online shopping platforms. This study uses a systematic literature review method. The data sources for this research come from books, journals, and other literature related to on-site payment schemes for online shopping transactions. Analysis of the research data using Nvivo.

The findings of this literature review indicate that the cash on delivery scheme in Indonesia, there is a different understanding between the public as consumers and online shopping platforms which are found in the provisions imposed by online shopping platform providers. With a study based on an Islamic economic perspective, each party can understand the rights and obligations of each so as to minimize losses that arise.

Keyword: online shopping platform,,cash on delivery, islamic economic

INDIVIDUAL OWNERSHIP, PUBLIC OWNERSHIP, AND STATE OWNERSHIP IN
ISLAMIC ECONOMICS

NUR ASIAH NINGSIH¹, MUHAMMAD SULTAN MUBAROK²,
MUHAMMAD TAUFIQ ABADI³

^{1,2,3}Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID: 0000-0002-84993796

²ORCID: 0000-0002-6168-0439

³ORCID: 0000-0001-9705-7756

Abstract

Purpose: This paper aims to explain philosophy as the concept of ownership in Islamic economics by formulating the questions, what is individual ownership, what is public ownership, and what is state ownership. **Design/methodology/approach:** This paper uses a qualitative approach, because the data sources and research results in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of theory building based on data). **Findings:** Ownership in Islam consists of three types: individual ownership, public ownership and state ownership. Private property is the exclusive right of a person or company to control and enjoy an economic object, which is protected by law. The second is public ownership which is all wealth that has been determined by Allah for you Muslims so that the wealth becomes common property. Individuals are allowed to benefit from this wealth. But it is forbidden to own it privately. And finally, public ownership (also called state ownership) refers to property interests held by the state or a public body representing society, as opposed to the ownership of private individuals or groups. Public ownership can refer to the ownership and control of all assets, industries, or companies at the national, regional, local, or municipal level; or non-governmental public ownership. The process of converting assets into public ownership is called nationalization or municipalization. However, the government can control the scope of public ownership because it is the right of all the people in the country, and its management is the responsibility of the government. Therefore, the government has the right to manage this property because it represents the interests of the people and holds the mandate of the people, or even the government is the institution of God's caliphate on earth.

Keywords: individual ownership, public ownership, state ownership, Islamic economics

**ADVERBS AND THEIR PROCESSING IN TURKIYE TURKISH AND AZERI
TURKISH**

**TÜRKIYƏ TÜRKCƏSİ VE AZERİ TÜRKCƏSİNDE ZARFLAR VE ONLARIN
İŞLENMESİ**

**TÜRKIYƏ TÜRKCƏSİ VE AZERİ TÜRKCƏSİNDE ZARFLAR VE ONLARIN
İŞLENMESİ**

AYNUR CEFEROVA

**Araştırma Görevlisi, Türkolojiya Merkezi, Türk Dili Bölümü, Azerbaycan Dövlət
Pedaqoji Universiteti, Bakı/ Azerbaycan**

Özet

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vastadır. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, fikirlerini, hükümlerini birbirlerine nakletmek, meramlarını birbirlerine anlatmak için dil denilen vasıtaya baş vururlar. Her kavmin ayrı bir gizli anlatışmalar sistemi olduğuna göre yer yüzündeki kavimler kadar da dil var demektir. Her kavmin dili kendi kavim ismi ile ilgili bir kelime ile adlandırılır. Yer yüzündeki diller bugün birbirlerinden ayrı ve müstakil bir durumda bulubmakla beraber aralarında gurup gurup bir takım yakınlıkları vardır. Diller arasında mevcut olan bu yakınlıklar bazan ancak dilcilerin anlayabileceyi şekilde kapalı, bazan da dilci olmayanların bile görebileceği derecede açıktır. Menşe bakımından birbirlerine yakın olan diller aynı kaynaktan çıkmış bulunan akraba dillerdir. Diller arasındaki benzerlikler, eskiden böyle bir dilin mevcut bulunmuş olduğunu göstermekte, bir aile teşkil eden ve bugün pek büyük farklarla birbirinden uzaklaşmış bulunan dillerin, aslında, bilinmeyen bir zamanda ve bilinmeyen bir sahada, binlerce sene evvel ve henüz tesbit edilmeyen bir arazide konuşulmuş bulunan bir ana dilden çıkmış oldukları anlaşılmalıdır. Bu diller bir dil ailesi teşkil ederler. Dil ailelerinin oğuz dil qrupuna aid olan türkiye türkçesi ve azeri türkçesinin dili mukayese edilmeyecek kadar az bir ayrılık göstermiştir. Biz türk ve azeri türkçesinin benzer hüsusiyyetlerini her iki dilin Azeri ve türk dilinin gramerindeki zarfları mukayese ederek her iki dilide işledilen zarfların benzerliyini görüyoruz. Zarflar sıfatların veya başka zarfların manasını değiştirmekte de kullanılmakla beraber asıl kullanış sahaları fiillerdir, en çok fiillerle birlikte kullanıldıkları görülür. Bu bakımdan zarflara fiillerin sıfatları diyebiliriz. Azeri türkçesinde de zarflar türkiye türkçesindeki gibi fiilere ait olub onu vasıflandırır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Türkiye türkçesi, Azeri türkçesi, zarflar, zarfların mena çeşitleri.

Summary

Language is a natural means of communication between people. People resort to a medium called language in order to convey their feelings, thoughts, ideas and judgments to each other and to convey their meanings to each other. Since each tribe has a separate system of secret conversations, it means that there are as many languages as there are tribes on earth. The language of each tribe is named with a word related to its tribe name. Although the languages of the earth are in a separate and separate situation today, they have a group of affinities between them. These affinities between languages are sometimes closed so that only linguists can understand, and sometimes they are clear enough to be seen even by non-linguists. Languages that are close to each other in terms of origin are related languages that have emerged from the

same source. The similarities between the languages show that such a language has existed in the past, that the languages that formed a family and that today diverge with great differences, actually have a mother tongue that was spoken at an unknown time and in an unknown area, thousands of years ago and in an as yet undetected land. It is understood that they have come out of the language. These languages form a language family. The language of Turkish Turkish and Azeri Turkish, which belong to the Oghuz language group of language families, showed an incomparable little difference. We compare the similar characteristics of Turkish and Azeri Turkish with the adverbs in Azeri and Turkish grammar of both languages and see the similarity of the adverbs processed in both languages. Although adverbs are also used to change the meaning of adjectives or other adverbs, their main usage areas are verbs, they are mostly used with verbs. In this respect, we can call adverbs adjectives of verbs. In Azeri Turkish, adverbs belong to kibi verbs in Turkish and characterize it.

Keyword: Language, Turkish turkish, Azeri turkish, adverbs, types of adverbs.

ÖZET

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vastadır. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, fikirlerini, hükümlerini birbirlerine nakl etmek, meramlarını birbirlerine anlatmak için dil denilen vasıtaya baş vururlar. Her kavmin ayrı bir gizli anlatışmalar sistemi olduğuna göre yer yüzündeki kavimler kadar da dil var demektir. Her kavmin dili kendi kavim ismi ile ilgili bir kelime ile adlandırılır. Yer yüzündeki diller bugün birbirlerinden ayrı ve müstakil bir durumda bulunmakla beraber aralarında gurup gurup bir takım yakınlıklar vardır. Diller arasında mevcut olan bu yakınlıklar bazan ancak dilcilerin anlayabileceği şekilde kapalı, bazan da dilci olmayanların bile görebileceği derecede açıktır. Menşe bakımından birbirlerine yakın olan diller aynı kaynaktan çıkmış olan akraba dillerdir. Diller arasındaki benzerlikler, eskiden böyle bir dilin mevcut bulunmuş olduğunu göstermekte, bir aile teşkil eden ve bugün çok defa pek büyük farklarla birbirinden uzaklaşmış bulunan dillerin, aslında, bilinmeyen bir zamanda ve bilinmeyen bir sahada, binlerce sene evvel ve henüz tesbit edilmeyen bir arazide konuşulmuş bulunan bir ana dilden çıkmış oldukları anlaşılmalıdır. Bu diller bir dil ailesi teşkil ederler. Dil ailelerinin oğuz dil qrupuna aid olan türkiye türkçesi ve azeri türkçesinin dili mukayese edilmeyecek kadar az bir ayrılık göstermiştir. Biz türk ve azeri türkçesinin benzer hüsusiyyetlerini dillerin gramerine nazar salarak göre biliriz. Azeri ve türk dilinin gramerine aid olan zarfları mukayese ederek her iki dilide işledilen zarfların benzerliyini görüyoruz.

Zarf kelime guruplarında sıfatın, fiilin veya başka bir zarfın manasını değiştiren isimlere verdiğimiz addır. Fakat her isim zarf olarak da kullanılmağa elverişli değildir. Hangi isimlerin zarf olduğunu burada kelimeleri mana bakımından incelerken ayrı ayrı ve etraflıca ele almamız tabiidir.

İşte kelime guruplarında zarf olarak kullanılmağa elverişli isimler zaman, yer, hal ve mikdar isimleridir. Sıfatların, fiillerin veya başka zarfların önüne gelerek onların manasını değiştiren isimler bu isimlerdir. Onun için bu isimleri isim cinsinden kelimeler içinde ayırıyor ve bunlara zarf adını veriyoruz. Bunların dışında kalan isimler zaman, yer, hal ve mikdar gösterebildikleri, böylece sıfatın, fiilin veya başka bir zarfın manasını değiştirmeye elverişli buldukları nisbette zarf olabilirler. Umumiyetle mücerret olarak nesne adı olan isimler ve bilhassa has isimler zarf olarak kullanılmağa elverişli değildirler. Bunlar ancak edat alıp edat gurubu haline gelerek veya zarf yapan çekim ekleri alarak zarf vazifesi görebilirler. Her zarf bir isim olduğu halde, her isim bir zarf olamamaktadır. İsim olamayan bazı zarflar da yok değildir, bunların sayısı çok azdır. Bunlar tek başında edat olan zarflardır. Yani zarf olarak kullanılan edatlardır.

Zarflar esas itibariyle çekimsiz unsurlardır. İsim oldukları zaman çekim eklerini alır. Fakat zarf oldukları zaman hal ve yer bildiren çekim ekleri dışındaki çekim eklerini almazlar. Hal ve yer bildiren çekim ekleri eşitlik, instrumental ve yön ekleridir.

Zarflar sıfatların veya başka zarfların manasını değiştirmekte de kullanılmakla beraber asıl kullanım sahaları fiillerdir, en çok fiillerle birlikte kullanıldıkları görülür. Bu bakımdan zarflara fiillerin sıfatları diyebiliriz. Azeri türkçesinde de zarflar türkiye türkçesindeki gibi fiilere ait olup onu vasıflandırır. Zarflar manasını değiştirdikleri unsurlara, bu arada fiillere doğrudan doğruya çekimsiz olarak bağlanan kelimelerdir. Zarf olarak kullanılacak bir isim bir fiile çekim eki almadan bağlanmışsa zarf olur. Çekim eki almışsa zarf olmaz, fiilin manasına doğrudan doğruya tesir etmeyen, sadece onu tamamlayan bir isim unsuru olarak kalır.

Zarflar tabi olan unsurlar olarak Türkçede bağlandıkları kelimelerden önce gelirler. Zarflar yer zarfları, zaman zarfları, nasillik-nicelik zarfları, azlık- çokluk zarfları olmak üzere dört çeşittir. Azeri türkçesinde de zarflar dört çeşit oluyor. Yer , zaman, tarz- hareket ve kemiyet zarfı. Yer zarfları bir yer ifade eden yer isimleridir. Aşağı yukarı hepsinde bir yön ifadesi olduğu için zarf olarak fiilin yönünü gösterirler. En çok kullanılanları *ileri, geri, aşağı, yukarı, içeri, dışarı* v.s. kelimeleridir. Bunları ünlü türk yazarı Cemal Süreyanın şiirlerine ve ünlü Azeri yazarı Samed Vurgunun şiirlerinden örneklerle gösteriyoruz.

Her şey seni bekliyor, her şey gelmeni

İçeri girmeni

Senin elinin değmesini

Gözünün dokunmasını (Sevgilim Ben Şimdi, 4, 307.s.)

Sokakta değil balkonda

dışarı çıktığı zaman. (Sesin Senin, 4, 316.s.)

Dönmesin *geri*, dönmesin *geri*.(Türkü, 4,128.s.)

Azeri türkçesinde yer zarfının işlenmesi:

Yer üzü fanidir, *uzaq* gözəlīm,

Vicdan sədasını əldə edəlim (Sızıltılarım, 5, 23.s.)

Həyat *geri* qaldı əfsanələr,

Uzaqlaşmalıyıq hər təriqətdən (Həyata Doğru, 5, 57.s.)

Bura, şura, ora gibi yer isimleri de Azeri türkçesinde zarf olarak kullanıla bilmektedirler: bura gel, şura git misallerinde olduğu gibi. Fakat Osmanlı sahasında bu yer isimleri zarf olarak kullanılmamaktadır.

Zaman zarfları zarf olarak kullanılan çeşitli zaman isimleridir. Başlıcaları *dün, yarın, akşam, şimdi, sabah, bazan, yine, gece, gündüz* v.s. kelimeleridir.

Geceyse ay *hemen* tazeler minareleri

Kuran sayfaları satılan sokaklardan (Ülke seh, 4,49.s.)

“Kalbim,Kalbim! Söyle *şimdi* ne yapacağım ben bu kalbi” (Bugün Ne , 4,310.s.)

İstasyonda tiren oluyor biraz

Ben *bazan* istesyonu bulamayan bir adamım(Gül,4 ,12.s.)

Gülün tam ortasında ağlıyorum

Her *akşam* sokak ortasında öldükçe.(Gül,4,12.s.)

Türk türkçesinde olduğu gibi azeri türkçesinde zaman zarfı oluyor. Azeri türkçesinde zaman zarfının işlenmesi:

Yanırkən o *gece* birliyin dağı,

Titrədi Qafqazın qoynunda yellər. (Səyahət,5,31.s.)

Dün oxudum şerini, düşdü yadıma

Gülümsər dövranı bizim dağların.(Bizim dağların,5,35.s.)

Nasıllık-incelik zarfları, hal zarfları hal ve tavrı ifade eden zarflardır. Bunlar *böyle, iyi, güzel, iyice, böylece* v.s kibi kelimelerdir.

Kolkola yürüyoruz *tek* tük öpüşüyoruz

Sonra ayrılıyoruz korkuyoruz da (Roman Okudum Seni Düşündüm , 4, 310.s.)

Adam yıldızlara *basa basa* yürüdü

Çünkü biraz önce yağmur yağmıştı. (Adam seh, 4, 15.s.)

Azeri türkçesinde tarz-hereket zarfı adlanır.Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Azeri türkçesinde hal zarfları hal ve tavrı ifade edirlər.

Saqiyə! Saqiyə! Gətir *gizlicə*,

Görənlər olmasın divanələr var (Bir qətrə yaş,5,30.s.)

Xırdaca-xırdaca yağar yağışlar,

Xəstə Vurğun bu dövranı alqışlar.(Bizim dağların, 5,36.s.)

Azlık-çokluk zarfları azlık-çokluk ifade eden, mikdar, derece bildiren zarflardır. Bunlar *en,daha, pek,çok, az, biraz* v.s. kelimelerdir.

Çarşı lafını ilk ve *en çok* karşılayan hayvan

Hayvan mı değil mi orası pek belli değil

Ama çarşılarda boynuz *azcık* ya da tüy hindistan

Gözlerime uyku yerine olağanüstü bir tavşan (Sürek Avı, 4, 41.s.)

Benim söylendi ağıdım

Yazda kışta hazıranda

Ben *hep* zindanlarda yattım

En müşkülü daha sonra (Kalın Abdal, 4, 122.s.)

Öğrenci kızlar ardında sürttüm *biraz* orda burda,

Bugün bu huylarımın çoğunu bıraktım

Tabii hepsini değil.(Yeraltı, 4, 125.s.)

Azeri türkçesinde azlık-çokluk zarfları mikdar, derece bildiren zarflardır ancak kemiyet zarfları adlanırlar.

Çəməndə bir gözəl *xeyli* ilahi

Üzündə zülfünü tarimar gördüm.(Dan Yıldızı,5 ,29.s.)

Qoynuna girməyə qalmışdır *bir az*,

Könül fərəhlənib eylədi pərvaz;(Şuşa,5 ,26.s.)

Bu şiirlərdə kullanılan zarfların kendi içində sıklık oranları şöyledir: Türk yazarı C.Süreyya şiirlerinde azlık-çokluk zarfı (247), nasıllık-incelik zarfı (172), zaman zarfı (133), yer zarfı (28) işlənmişdi. Azeri yazarı S.Vurğun şiirlerinde zaman zarfı (233), yer zarfı (18), kemiyet zarfı(123), tarz-harakət zarfı (98), işlənmişdir.

Türk və Azeri türkçesinin grammerindəki zarfları inceledikdə her iki dilde işlənmiş zarfların birlərinə ne kadar yakın ve benzer olduğunu görüyoruz. Bu her iki dilin aynı dil ailələrinin oğuz dil qrupuna ait olmalarından, aynı kaynakdan çıkmış olduğundan da iləri geliyor.

Kaynakça

1. Prof.Dr.Muharrem Ergin Turk dil bilgisi. Boğaziçi yayınları,İstanbul 2021,400 s.
2. Qəzənfər Kazımov. Müasir Azərbaycan dili.Morfologiya.Bakı," Nurlan", 2010, 400 s.
3. Sevgi Gökdemir. Ahmet Kutsi Tecer.Kültür ve Turizm Bakanlığı,Ankara.1987.s 183.
4. Cemal Süreyya. Sevdə Sözləri.Yap Kredi Yayınları.2008.s,325
- 5.Səməd Vurğun.Seçilmiş Əsərləri. I Cild. Bakı 2005.s,264

**ANALYSIS OF THE FEASIBILITY STUDY THE DAMMAS JEANS CONVECTION
BUSINNES IN PEGADEN TENGAH**

**NAELUSYIFA¹ MUHAMMAD TAUFIQ ABADI², MUHAMMAD SULTAN
MUBAROK ³, HAPPY SISTA DEVY⁴**

^{1,2,3,4}Faculty of Islamic Business Economics, State Islamic University K.H.

Abdurrahman Wahid Pekalongan

¹ORCID: 0000-0001-9705-7756

²ORCID: 0000-0001-9705-7756

³ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁴ORCID: 0000-0002-2966-6389

Abstract

The convection is a business activity that is able to expand employment opportunities and provide broad economic services to the community, and can play a role directly in increasing the income and economy of the community, reducing the number existing socialization and improve the welfare of the community, especially the community Pegaden Tengah and employees who work at this Dammas convection. his study aims to analyze whether the jeans convection business is feasible to run in Pegaden Tengah. This business feasibility test will be carried out through several aspects, namely market and marketing aspects, management aspects human resources, financial aspects, and economic and social aspect. Results of the discussion of every aspect will be used as a reference to determine whether this jeans convection business worth running or not . This research using a descriptive approach and this type of research is qualitative research. The results of this study indicate that all aspects have good results and this business can run. Market and marketing aspects show that There are still many jeans enthusiasts in the city of Pegaden Tengah and the marketing techniques used can make this business known to the public. The technical aspect of this business is said to be feasible because the layout arrangement and location selection are in accordance with market segmentation.

Keywords: Feasibility Study, Marketing, Consumer Interest, Business partners

ANALYSIS OF ENIS BEHIÇ KORYUREY'S NATIONAL THOUGHT
ENIS BEHIÇ KORYÜREYİN MILLİ DÜŞÜNCESİNİN TAHLILI

Valida SHIKHALIYEVA

Türkoloji Merkezi Türk Dili Bölümü Uzmanı, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi,
Bakü/Azerbaycan

ÖZET

Enis Behiç Koryürek, "Beş heceli" şairler arasında yer alan 20. yüzyıl şairlerinden biridir. Abdülhak Hâmid, Tovfiq Fikret, Cenap Şehabeddin ve Celal Sahir'in etkisiyle aruz damarında yazdığı ilk şiirlerinin ana teması tabiat ve aşk motifleriydi. Milliyetçi yazar daha sonraki şiirlerinde müzik türlerini aruza uygulayarak aruzun şeklini değiştirmeye çalışmıştır. Şiir üretimine Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında başlayan Beş Hececiler, geleneksel şiir yazım biçiminden uzaklaşarak yeni bir üslupla yaratıcılıkla uğraşmayı esas almıştır. Bu nedenle Birinci Dünya Savaşı sırasında Enis Behiç Koryürek'in eserlerinde milli duygu ve düşüncelerin de yer aldığı milli fikirlerin kullanıldığı savaş ve kahramanlık hakim olmuştur. Enis Behiç Koryürek halkı desteklemek için düzenli olarak vatansever şiirler yazmış ve insanlara bu yönde ilham vermiştir. Mithat Jamak Kuntay'ın vatansever şiirlerinde Türk halkının üstün millî kimlik ve millî birlik kavramlarına sahip militan bir halk olduğu düşüncesi her zaman ön planda olmuştur. Savaşa hazır olmayan Osmanlı devletinin yaşadığı bu zorluklar döneminde, Türkçülük fikirleri yükseldi ve öne çıktı. Savaş sırasında millî fikirlerin yaygınlaşması, halkı millî mücadelenin başarıya ulaşmasında bir araya getirdi. Milli mücadele çağrısı, halk arasında millî benlik ve millî kimlik fikirlerini öne çıkararak onları vatanın başarısı için tartışmaya itti. . Millî kimlik olarak adlandırılan Eniş Behiç'in tarihsel kökleri ile Türk hukukunun tarihsel kökleri, milli mücadele düşüncesiyle şairin şiirlerine de yansımıştır. Müli Maliki, Türk insanının milli manevi değerlerini kültüründe, tarihinde ve hayatında dile getiren şairin oynadığı rol demektir.

Anhtar kelime: Millet, vatan, mücadele, vatanseverlik, millet

ABSTRACT

Enis Behiç Koryürek is one of the 20th century poets among the "five syllable" poets. The main themes of his first poems written in aruz vein under the influence of Abdülhak Hâmid, Tovfiq Fikret, Cenap Şehabeddin and Celal Sahir were nature and love motifs. The nationalist writer tried to change the form of prosody by applying musical genres in his later poems. Beş Syllables, who started their poetry production in the years of the First World War and the National Struggle, moved away from the traditional way of writing poetry and focused on dealing with creativity with a new style. For this reason, during the First World War, Enis Behiç Koryürek's works were dominated by war and heroism, in which national ideas, including national feelings and thoughts, were used. Enis Behiç Koryürek regularly wrote patriotic poems to support the people and inspired people in this direction. In Mithat Jamak Kuntay's patriotic poems, the idea that the Turkish people are a militant people with superior national identity and national unity concepts has always been at the forefront. The spread of national ideas during the war brought the people together for the success of the national struggle. The call for national struggle brought forward the ideas of national self and national identity among

the people and pushed them to argue for the success of the homeland. . The historical roots of Eniş Behiç, who is called national identity, and the historical roots of Turkish law are also reflected in the poet's poems with the idea of national struggle. Müli Maliki means the role played by the poet who expresses the national and moral values of the Turkish people in their culture, history and life.

Keywords: Nation, homeland, struggle, patriotism, nation

Giriş

"Ordunun duası", Türk milletinin milli bayrak altında birleştiğini ve milli mücadeleye katıldığını ifade eden, vatansever bir duyguyla yazılmış Çanakkale Savaşı'na ithaf edilen şiirler arasında yer alır. Vatan mücadelesi için milli çağrıda bulunan şair, Çanakkale savaşında askerler arasında milli ruhu uyandırmak için milli çağrının etkisini daha da artırmak amacıyla şiirinde yüksek mücadele duygularını dile getirmiştir. Bu çağrı sadece askerlere değil, Türk halkınadır. Şiirde, İslam'a bağlı Türk insanının millî ruhanî düşüncesinde, her şeyde yüce olan Allah'a niyazda bulunur, her kıtanın başında Allah'a milli mücadele için yalvarır. özgürlüğün başarısı için ve Türk ordusundan bu ilahi varlığın yardımıyla onlara yardım etmesi istenir. Şair, Hakk'ın zaferi için savaşa giren Türk askerleri için Allah'a sığınır, huzurunda ona el açar ve vatanın zaferi için kanını döken Türk ordusunun hatırası için yalvarır.

*Ey ulu Tanrı, işte biz:
İmanımız lekesiz,
Yüz sürdük vatanın toprağına.
Ey ulu Tanrı, işte biz:
Öz Türkoğlu erleriz;
Toplandık "Milliyet" bayrağına.
Bağrımızdan kopup gelen,
Sana kadar yükselen
Bu duâyı kabul eyle, âmin!
Göklerinde dalga vuran,
Dünyaları dolduran
Bu duâyı kabul eyle, âmin!*

*Ey ulu Tanrı, her zaman
Hak yolunda parlayan
Süngümüz yerlere eğilmesin!
Ey ulu Tanrı, her zaman
Bu kahraman ordudan
Tarihin şerefi eksilmesin!
Yurdumuzun, o sevgili
Annemizin emeli
Her devirde zafer bulsun, âmin!
Tanyerinde bu al bayrak
Karanlığı yakarak
Her devirde zafer bulsun, âmin!*

Şairin bu ricaları sebepsiz değildir. Bunun üzerine İtilaf Devletleri, İstanbul'a saldırmak ve Osmanlı kontrolündeki boğazları ele geçirmek istediler. Düşman ordusu, Osmanlı devletinin Çanakkale Boğazı ve Rusya'ya yardım etmek başarısız oldu. Böylece İtilaf devletleri, Osmanlı devletinin askeri üssünün zayıf olduğu ve kendilerini tek darbede Boğaz'ın kontrolünden çıkaracağı düşüncesiyle saldırmış ve güçlü bir direnişle karşılaştıkları için yenilmeleri

beklenmiyordu. Mithat Jamak Kuntay'ın vatansever şiirlerinde Türk milletinin üstün millî kimlik ve millî birlik kavramlarına sahip militan bir millet olduğu düşüncesi her zaman ön planda olmuştur. Çanakkale Türk halkı büyük bir stratejik öneme sahip olduğu için o dönemin hemen hemen her vatansever şairinin yaratıcılığında yer almıştır. Çanakkale Boğazı'nın kaybedilmesi, Türk halkının prestij kaybı ve bir ülke olarak uluslararası dünyaya erişiminin kaybı anlamına geliyordu. Ataruk'un milli liderliğindeki Osmanlı ordusunun iyi planlanmış askeri politikası, çok sayıda kayıp vermesine rağmen mevzilerini korumalarına yol açtı.

Balkan savaşında Adrina'nın Türk ordusu tarafından düşmanlardan geri alınması sırasında yazdığı "EY MERİÇ" şiirinde şair, Merih nehrine dönerek Tuna'nın kaybedilmesinden duyduğu üzüntüyü dile getirir. Merih'ten ayrılığı nedeniyle kendisini kimsesiz gören şair, Kovser'in suyu kadar kutsal saydığı Meriç'e, dinmeyen hicranını ruhuna akıtarak teselli etmesi için başvurur. Yazar, asırlarca Türklerin hâkimiyetine tabi olan pınarların kaynaklarının artık ay ve yıldızdan yani Türk milletinden ayrılmasına o kadar üzülmüştür ki, bu duruma üzülmemektedir. Göğsünde kanlı bir karanlık olan Meriç'in ayrılığı.

Ey Meriç hasretle yandım: ak dökül niranıma!

Kevserin versin teselli sönmeyen hicranıma!

Ayrı düştüm nazenin sahillerinden münhezim .

Ah, bilsen... Ah bilsen... Ben yetimim, sensizim

Sen de ayrıldın mı “ay-yıldız” dan ey dilber Meriç?...

Kanlı zulmetler midir sinende artık muhteliç?...

Of, tarih ağlıyor; fikrim perişan ağlıyor...

Gözyaşım guya senin menbalarından çağlıyor...

Şiirde, gerçekçi bir şiirsel geleneksel formda sanatsal bir resim verilen fikirler, Meriç'e hitap şeklinde ifade edilir. Türk halkı için hem milli hem de manevî değeri, ticari ve uluslararası önemi olduğu kadar Tuna Nehri'nin kaybindan dolayı Meriç'ten teselli alan yazar, şimdi de size kardeşimiz diyerek Türk halkını kendisine destek olmaya çağırıyor. Şiirin sonraki dörtlüklerinden şair, yüksek duygu ve heyecan içinde, Tuna'nın hüznünün çoktan geride kaldığını ve Meriç'in de kaybolduğunu söyler.

Lakin, eyvah, aldılar vah şimdi bizden bir cihan!

Bir cihan gasbettiler ki, eskiden mağlub olan

Muhteşem hemşirenin tarihe kaldı matemini;

Şimdi ben, öz kardeşin, kaybettim ulvi sanemi.

Vaxtilə tunanın itirilmə təsəllisini Meriçdən alan yazar indibu təsəlliinin ona çox görülərək ondan da məhrum olduğunu Meriç çayına müraciət edərək onun itirilməsindən sonra matəmin içində alovlandığını dilə gətirmişdir. Meriç çayı itirildiyi üçün türk xalqının ağlamasını təsvir edən şair bu çayın xalq üçün dəyərli önemi dilə gətirilərək bu çay adı bir çay deyil milli dəyər kontestində təsvir edilmişdir. Bu milli dəyərin itirilməsi xalq üçün ağır olduğundan dərin bir kədərə qarq olan türk millətinin sadəcə olaraq Meriçi uzaqdan seyr edə bilmək qalır. Talehsiz millətin ahıyla Meriçin yenidən coşmasını istəyəən şair düşmənlərdən qisası Meriç tüğyan edərək düşmanı boğasını deyil, türk ordusuna səslənərək milli dəyər üçün mübarizə aparıb süngüsündə düşman qanının tökülmsəini istəyini dilə gətirib türk ordusunun milli mübariz ruhunu coşdururdu.

Her emelden ye 'se düşmüş, kalkamaz bir milletin,

Bir kadersiz milletin âhiyle cûş etmez misin

Yok, hayır...tuğyan edersen sen boğarsan düşmanı

Bense and içtim;Dökülsün şanlı süngümdən kanı

Karşı taraf kendisini galip görse de, Merich'e ulusal köklerini hatırlatarak ve Türklere ait olduğunu söyleyerek tekrar başvurur. Türk insanının nehirlere değil, gönül okyanusuna akan Meriç'in kaynağının dağlardan değil, bu milletin tarihi vicdanından alındığını belirterek, bu nehrin milli değer açısından önemini büyük olduğunu ifade etti. geleneksel düzeyde gösterilir ve ülkenin neden Meriç'in kaybindan sonra yas tuttuğu.

1913 yılında Balkan savaşları sırasında yazdığı "Buhran" şiirinde şair, bu duaların kabul olacağına inanarak hilal için Allah'a bin bir dua etmiş ve yazar sonucunu göremediği için pişmanlık duymuştur. beklerken yaptığı secdeler. Türk aslanı için Allah'tan adalet ve intikam istemesine rağmen adaleti göremeyen şair, Allah'a isyan etmiş ve onu duymadığı için üzülmüştür.

“Ay-yıldız” ordusuna karanlık bir izdiham!

Gördün yeşil diyarıma kan saçtı iftiras

Haktan adalet istedim, ah, istedim kısas.

Aldanmışım, işitmedi mabudu-intikam.

"Buhran" şiirinde Osmanlı devletinin o dönemlerde yaşadığı iç karışıklıklar anlatılmakta, Balkan savaşlarının Türk milleti üzerindeki sonuçları halkı ve devleti sarsmaktadır. Savaşa hazır olmayan Osmanlı devletinin yaşadığı bu sıkıntılı dönemde Türkçülük fikirleri yükselmiş ve öne çıkmıştır. Savaş sırasında millî fikirlerin yaygınlaşması, halkı millî mücadelenin başarıya ulaşmasında bir araya getirdi. Millî mücadele çağrısı, halk arasında millî benlik ve millî kimlik fikirlerini öne çıkararak onları vatanın başarısı için tartışmaya itti. . Millî kimlik olarak adlandırılan Eniş Behiç'in tarihsel kökleri ile Türk hukukunun tarihsel kökleri, milli mücadele düşüncesiyle şairin şiirlerine de yansımıştır. Müli Maliki, Türk insanının milli manevi değerlerini kültüründe, tarihinde ve hayatında dile getiren şairin oynadığı rol demektir.

1913 yılında Balkan Birliği ülkelerinin Osmanlı Devleti'ne karşı başlattığı savaş sonucunda bu savaşa hazır olmayan Türk halkı Trakya'yı terk etmek ve Çatlıca'ya doğru çekilmek zorunda kaldı. Genel olarak Türklerin bu savaşta mağlup olmasını beklemeyen Avrupa Birliği ülkeleri, Londra'da taraflar arasında barış anlaşması imzalayarak savaşı sonlandırdı. Neticede Osmanlı Devleti, Ege Denizi ve Balkankar'daki topraklarının bir kısmından vazgeçmek zorunda kalıyor. Bu acı izlenimler, şairin yaratıcılığı üzerindeki etkisinden kaçmadı. Şair, milli duyguların ve milli buluşmaların yer aldığı "Moskova" şiirinde Moskova'yı "ihametler ülkesi", "kuduzların ülkesi" olarak adlandırır ve şehirden nefret ettiğini beyan ederek bu duyguların bir duygu olduğunu belirtir. geçmiş. Türkler gibi koca bir ülkenin gölgesi olarak adlandırdığı Moskova'ya politik ve sanatsal bir yaklaşım sergileyerek, sayısız savaşın sonucunda dökülen gözyaşlarını ve çarın zindanına akan haksız kanı dile getiriyor. Altın şehrin gölgesi - Moskova! Dinle ben Turan'ın zirvesiyim diyen şair, Moskova'ya Türklerin gücünü unutmaması için seslenmiş ve tarihi bir hatırlatmayla Moskova'ya Türk-Moğol fırtınasını hatırlatmasını istediğini anlatmıştır.

Unutmuşdun beni; fakat ben vardım.

Tufanımın ismi budur: “Türk- moğol” !

İntikamın tanrısına yalvardım:

Ey, kuduzlar memleketi harab ol.

Enis Behiç, vatanının tehlikede olduğu bir dönemde yazdığı vatansever şiirleriyle halka destek olan yazarlardan biridir. Hem Balkan Savaşları'nda hem de Kurtuluş Savaşı'nda, ülkede yaşanan siyasi süreçlerin seyrinden kaçınmadan, eserlerine yansıyanlara fikirlerini sanatsal bir dille aktardı. Şair, vatansever şiirlerinde sık sık Türk milletinin tarihi geçmişine değinmiş, Türklerin gücünü ve kudretini vurgulamıştır. Memlekette harp olduğu bir dönemde yazdığı vatansever şiirleriyle birlik, milliyet ve Türkçülük fikirlerini halk arasında yaygınlaştırarak halka ve devlete destek olmuştur.

Kaynakça

1. Ali Hüseyin, “Koryürek, Enis Behiç”, AA, s. 85.
2. Cumhuriyet dönemi türk edebiyatı. I baskı, Ankara 2021.
3. Hilmi Yücebaş, Yedi Şairden Hatıralar, İstanbul 1960, s. 189-208.
4. “Koryürek, Enis Behiç”, Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, İstanbul 2001, II, 516.
5. Mithat Cemal Kuntay. Miras ve güneşin ölümü. Milli eğitim basımevi, İstanbul, 1971, s.5163 .
6. Nihad Sami Banarlı. Resimli Türk edebiyatı. II, Ankara, 1994, s.220
7. Özden Kamil. Enis Behiç Koryürek. Bizim Türkiye. № 10, 15 kasım, s.15-16
8. Türk dili dil ve edebiyat dergisi. Mayıs 1985, S: 401, S 481
9. Tufan Osman. Enis Behiç yeni şairler hakkında ne diyor?. Yeni macmua № 134,18 temmuz, 1942
10. Yusuf Ziya Ortaç, Portreler, İstanbul 1963, s. 129-133

**EXPLORATION OF THE VALUES OF MONOTHEISM IN THE FINANCIAL
STATEMENTS OF ISLAMIC BANKING INSTITUTIONS**

AISYAH AMINI¹, ZAKIYAH MUBAROK², MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³,

**^{1,2,3}Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

¹ORCID: 0000-0002-8394-5776

²ORCID: 0000-0002-4927-2483

³ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

Purpose: The purpose is to know the science of tawhid in the process of financial reporting in Islamic banking institutions. This is so that there is no exploration of tawhid values in the reporting.

Design/methodology/approach: Using a qualitative approach, the data taken through the official website of Islamic banking. The theory used is based on garnd theory.

Findings: Islamic financial institutions from all transactions carried out which are ultimately communicated in the form of financial statements as a reference to the accumulation of sharia values are contained in the Qur'an and Hadith as well as policies set by the government and related institutions regarding the operations of Islamic financial institutions, all of which are manifestations of tawhid values in the financial statements of Islamic financial institutions.

Originality/value: This article illustrates that the disclosure of financial statements must be in accordance with existing values.

Keywords: Tahuid values, Financial statements, and Islamic banking.

**ANALYSIS OF BUSINESS FEASIBILITY STUDY OF KOREAN STREET FOOD
NJAJANKUY_MEOGJA**

**NADA ALYA SEPTIANA¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI², MUHAMMAD
SULTAN MUBAROK³, WILDA YULIA RUSYIDA⁴**

¹Faculty of Islamic Business Economics, State Islamic University K.H.

Abdurrahman Wahid Pekalongan

ORCID: 0009-0000-2765-4838

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0000-0001-9705-7756

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ORCID: 0000-0002-6168-0439

**⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0000-0001-9756-2197

Abstract

This study aims to analyze the feasibility study of medium, small and micro businesses in the type of Njajankuy_meogja shop business. The Njajankuy_meogja shop business located at Jalan Kusuma Bangsa No 4B Panjang Baru, North Pekalongan is a shop that serves a variety of Korean dishes such as Mini Tteokbokki, Korean Spicy Ceker, Odeng Tteokbokki, Odeng Gochujang, Jjangmyeon, Omellete Tteokbokki, and Ramen Tteokbokki. The method in this study uses the interview method conducted with the owner of the Njajankuy_meogja shop business and some of his customers. Data is presented according to the results of interviews in the form of a feasibility analysis of market and marketing aspects.

***Keywords:* UMKM, Korean Street Food, Business Feasibility Study**

ANALYSIS OF THE VALUE OF TAUHID IN FINANCIAL REPORTS AT BANK
MUAMALAT

PUTRI TSANI SALSABILA¹, NABILATUL 'ATHIFAH², FITRIYANI³,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0002-5062-7907

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0001-8623-2125

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0009-0003-5242-8762

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

Purpose: This study aims to analyze the monotheistic values contained in the financial statements of PT. Bank Muamalat Indonesia Tbk, because the majority of people think that financial reports only present nominal values for the sole purpose of economic activity. However, when we examine more deeply about the elements, the properties and recognition of the objects contained therein, they cannot be separated from the oneness of Allah SWT.

Design/methodology/approach: This study uses interpretive qualitative methods and philosophical research methods (philosophical inquiry). The analysis was carried out by reading the annual financial reports of PT. Bank Muamalat Indonesia Tbk, then associated with the results of in-depth interviews and observations then the use of intellectual analysis mechanisms to clarify the meaning and values of monotheism contained in it, both in the form of Tauhid Rububiyah, Uluhiyyah and Asma Wa Alam.

Findings: This study uses interpretive qualitative methods and philosophical research methods (philosophical inquiry). The analysis was carried out by reading the annual financial reports of PT. Bank Muamalat Indonesia Tbk, then associated with the results of in-depth interviews and observations then the use of intellectual analysis mechanisms to clarify the meaning and value of monotheism contained in it, both in the form of Tauhid Rububiyah, Uluhiyyah and Asma Wa Alam

Originality/value: This study describes the monotheism values contained in the financial statements of PT Bank Muamalat Tbk.

Keywords: Tauhid, Financial Statements, Bank Muamalat Indonesia

**DETERMINANTS OF MACROECONOMIC FACTORS ON THE PERFORMANCE
OF MONEY MARKET SHARIA MUTUAL FUNDS IN 2018-2022**

**2018-2022 YILLARINDA PARA PİYASASI ŞERİAT YATIRIM FONLARININ
PERFORMANSINA İLİŞKİN MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN
BELİRLEYİCİLERİ**

**ONIEK RAGIL PUSPITASARI¹, MUHAMMAD FIKRI MAHREZA²,
SITI AMAROH³**

¹ İktisat ve İslami İşletme Fakültesi, Devlet İslam Enstitüsü Kudus,
<https://orcid.org/0009-0002-7607-4359>

² İktisat ve İslami İşletme Fakültesi, Devlet İslam Enstitüsü Kudus,
<https://orcid.org/0009-0004-1487-3408>

² İktisat ve İslami İşletme Fakültesi, Devlet İslam Enstitüsü Kudus, ,
<https://orcid.org/0000-0003-1068-2802>

Özet

Şeriat yatırım fonlarına ilişkin kararların güvenli, garantili veya emniyetli ve kârlı olmasını sağlamak için, şeriat yatırım fonlarının performansının sürekli olarak izlenmesi gerekir. Bu, sağlıklı bir yatırım ortamı yaratmak ve fonlarını şeriat yatırım fonlarına yatırmaya yönelik kamu ilgisini artırmak için yapılır. Net Varlık Değerindeki (NVD) düşüş, yatırım fonlarının performans parametrelerinden biridir. Bu çalışma Endonezya'daki İslami para piyasası yatırım fonlarının Net Varlık Değerini (NVD) etkileyen enflasyon, döviz kuru (döviz kuru) ve BI 7 Günlük Depo Kuru dahil olmak üzere makroekonomik faktörleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırma, 2018-2022 dönemine ait İslami para piyasası yatırım fonlarının enflasyon, döviz kuru (döviz kuru), BI 7 Günlük Repo Faizi ve Net Varlık Değeri (NVD) şeklinde ikincil verilerle nicel bir araştırma türüdür. Bank Endonezya'nın web sitesi, İstatistik Merkezi (BPS), Bibit ve Bareksa. Bu çalışmada amaçlı örnekleme tekniği ile belirlenen örneklem sayısı 10 olup, elde edilen veriler incelenmek üzere 50 veriye ulaşmıştır. Kullanılan veri analiz tekniği, klasik varsayım testi, çoklu doğrusal regresyon analizi (T testi ve F testi) ve belirleme testi içeren SPSS'dir. Sonuçlar, enflasyonun, döviz kurunun (döviz kuru), BI 7 Günlük Repo Faizinin eş zamanlı olarak İslami para piyasası yatırım fonlarının net varlık değerini etkilediğini gösterdi. Bununla birlikte, İslami para piyasası yatırım fonlarının Net Aktif Değeri (NDV) üzerinde enflasyon değişkeni ve BI 7 Günlük Repo Faizi kısmen önemli bir etkiye sahipken, döviz kuru değişkeninin (döviz kuru) Net Aktif Değeri üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur (NVD) İslami para piyasası yatırım fonları. Bu araştırma, yatırımcıların İslami para piyasası yatırım fonlarının performans koşullarının nasıl olduğunu öğrenmesi ve özellikle İslami para piyasası yatırım fonlarına yatırım yapmadan önce dikkate alınması açısından faydalıdır.

Anahtar kelimeler: Enflasyon, döviz kuru, bı 7 günlük depo kuru, net varlık değeri, şeriat yatırım fonları, para piyasası

Abstract

To ensure that in making decisions on sharia mutual funds it must be safe, guaranteed or safe and profitable, the performance of sharia mutual funds needs to be continuously monitored.

This is done in order to create a healthy investment climate and increase public interest in investing their funds in sharia mutual funds. Decrease in Net Asset Value (NAV) is one of the performance parameters of mutual funds. This study aims to analyze the macroeconomic factors that affect the Net Asset Value (NAV) of Islamic money market mutual funds in Indonesia which include inflation, exchange rate (exchange rate) and the BI 7 Days Depo Rate. This research is a type of quantitative research with secondary data in the form of inflation, exchange rate (exchange rate), BI 7 Days Repo Rate and Net Asset Value (NAV) of Islamic money market mutual funds for the period 2018 to 2022 obtained from the website of Bank Indonesia, the Statistics Center (BPS), Bibit and Bareksa. The number of samples in this study were 10 which were determined through a purposive sampling technique and the data obtained amounted to 50 data to be examined. The data analysis technique used is SPSS which includes the classical assumption test, multiple linear regression analysis (T test and F test), and determination test. The results showed that inflation, the exchange rate (exchange rate), the BI 7 Days Repo Rate simultaneously affected the net asset value of Islamic money market mutual funds. Meanwhile, the inflation variable and the BI 7 Days Repo Rate partially have a significant effect on the Net Asset Value (NAV) of Islamic money market mutual funds and the exchange rate variable (exchange rate) has no significant effect on the Net Asset Value (NAV) of Islamic money market mutual funds. This research is useful for investors to find out how the performance conditions of Islamic money market mutual funds and to be taken into consideration before investing, especially in Islamic money market mutual funds.

Keywords: Inflation, exchange rate, BI 7 days repo rate, net asset value, sharia mutual funds, money market

THE PRACTICE OF BUYING AND SELLING CREDIT IN THE PERSPECTIVE OF
ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY

AMELIASYA¹, NATALIA CASHA², SITI FATIMAH³, MUHAMMAD SULTAN
MUBAROK⁴, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0001-7429-9461

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0003-4289-2521

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0002-4276-7627

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: 0000-0002-6168-0439

Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman, Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: 0000-0001-9705-7756

Abstract

Purpose: This paper aims to explain how to analyze the practice of buying and selling credit according to the perspective of Islamic economic philosophy by identifying the following problems: first, the price set is quite expensive from the cash price with installments collected every week which does not mention the length of time for expansion. Second, the lender does not provide authentic proof or notes or written evidence to people who have paid credit installments.

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative approach, because the source of data and research results in library research, inductive data analysis, theory from the basis / grounded theory (leading to the direction of compiling theories based on data).

Findings: First, the credit seller sets a higher price than the cash price. If viewed from the study of Islamic economics it is permissible because as said by jumhur ulama stipulates that a trader can increase the price according to what is appropriate, because originally it was permissible and the nash that forbade it did not exist.

Second, regarding the issue of an unspecified payment period and proof / installment payment note does not exist, this happens because between the seller and buyer trust each other because they already know each other. If viewed from Islamic economics this is included in the basic principles of Islamic economics, namely: (1) Based on justice, justice in the economy will be

realized if everyone upholds the value of truth, honesty, courage to make good decisions, and straightness that is to avoid committing tyranny. (2) The Caliph, in the eyes of Islam, is to manage the resources authorized by Allah to realize maximum problems and prevent damages. (3) Tafakul/brother, in Islam a person's faith is not perfect if he has not loved his brother more than his love for himself. Apart from the principles of Islamic economics, it is also included in the elements in credit, namely the degree of risk, which is the level of risk that will be faced as a result of a futures contract between the award of achievement and the contract of achievement that will be accepted later. That is, when the seller does not give a definite repayment time, there the seller must accept the risk if later the buyer suddenly does not pay or delays the repayment time and likewise the buyer must accept the risk later if unintentional things happen such as the seller's notebook is damaged or lost because they do not get proof of payment when paying installments.

Originality/value: This paper comprehensively describes the perspective of Islamic economic philosophy on the practice of buying and selling credit.

Keywords: Philosophy, Buy and Sell Credit, Islamic Economic Philosophy

INCREASE IN PRICES OF STAPLES IN THE MONTH OF RAMADAN IN THE
PERSPECTIVE OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY

A'ININ NI'MAH¹, DINA IRFINA²,
APRILITA WIJIASRI³, MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴

^{1,2,3,4}Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID: [0000-0002-3178-2311](https://orcid.org/0000-0002-3178-2311)

⁴ORCID: [0000-0002-6168-0439](https://orcid.org/0000-0002-6168-0439)

Abstract

Purpose: The objective of this research is to analyze the phenomenon of the increase in prices of basic commodities during Ramadan from the perspective of Islamic economic philosophy. This study aims to understand the factors influencing price hikes, their impact on society, and to find solutions in line with the principles of Islamic economics to address the issue.

Design/methodology/approach: This research utilizes a qualitative and descriptive approach. Data will be collected through literature review, document analysis, and interviews with Islamic economics experts. Data analysis will be conducted using deductive and inductive approaches, while referring to relevant Islamic economic principles.

Findings: Based on this study, it was found that the increase in prices of basic commodities during Ramadan can be attributed to several factors. One of the main factors is the high demand due to increased consumption during the fasting month. Additionally, other factors such as price speculation, changes in consumer behavior, and supply disruptions can also contribute to price hikes. The impact of the price increases of basic commodities during Ramadan is strongly felt by the society, particularly those with low incomes. The price hikes can lead to economic difficulties, social instability, and increased economic disparity within the community. This contradicts the principles of Islamic economics that emphasize justice, sustainability, and concern for the welfare of society.

Originality/value: Contextualization of Ramadan and Integration of Islamic Economic Philosophy

Keywords: Increase in prices, Basic commodities, Ramadan, Islamic economic philosophy, and Price hikes

**DECONSTRUCTION OF MEASURABLE ISLAMIC ECONOMIC MODEL
(Case Study of Increase in World CPO Prices Triggers Increase in Cooking Oil
Prices in West Sumatra)**

**MIFTAKHUL AYU KHOIRANI¹, AMIROTUL MAHFUDHOH², PUTRI
HANDAYANI³, MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴, MUHAMMAD TAUFIQ
ABADI⁵**

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University KH Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0009-0006-2686-9785

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University KH Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID:0000-0003-2662-0497

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University KH Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: 0009-0002-7074-2336

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University KH Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University KH Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: 0000-0001-9705-7756

Abstract

Purpose: This article aims to explain the measurable deconstruction of the Islamic economic model by formulating the following questions: first, How is the deconstruction of the Islamic economic model. Second, why is there an increase in the price of cooking oil in West Sumatra? Third, how to deal with rising cooking oil prices in West Sumatra? Fourth, how is the theory of demand and supply related to the increase in cooking oil prices in West Sumatra?

Design/methodology/approaches: This article uses a qualitative approach, with the type of research being a case study. The data used in this study are secondary data obtained from various kinds of literature studies using internet media in the form of online journals and books.

Findings: First, deconstruction is a thought to understand the contradictions that exist in the text and try to rebuild the meanings that are already embedded in the text. Thinking about deconstruction does not accept a text constantly according to the meaning of the text. Deconstruction thinking believes that a text must have hidden meanings and have different meanings. Therefore, deconstruction thinking requires a process of searching for meaning structurally from a single meaning that has been generally agreed upon by readers.

Second, the increase in the price of cooking oil in West Sumatra was due to the increase in the price of crude palm oil (CPO) which was driven by an increase in world CPO prices which had reached above US\$1,400 per metric ton. In addition, domestic cooking oil producers have not been fully integrated with CPO producers.

Third, ways to deal with rising cooking oil prices in West Sumatra include: the government cooperates with cooking oil producers who are members of the Indonesian Vegetable Oil Industry Association (GIMNI) and the Indonesian Cooking Oil Industry Association (AIMMI), working together with the Indonesian Retail Entrepreneurs Association (Aprindo) to spread cooking oil below market price, which is IDR 14,000/liter, the central government will distribute 11 million liters of cooking oil to department stores and minimarkets throughout Indonesia.

Fourth, the link between the theory of demand and supply with an increase in the price of cooking oil, namely in the law of demand that the higher the price, the fewer consumers will buy the product and vice versa. This can be seen if the price of cooking oil soars, people will save or use other alternatives in using the cooking oil. Meanwhile, in the law of supply, if the price increases, the quantity supplied will also increase. This is in line with the soaring price of cooking oil but also the abundant supply of cooking oil so that people can still buy it without the scarcity factor.

Originality/value: This case study describes comprehensively the deconstruction of the measurable Islamic economic model in the presence of supply and demand theory.

Keywords: Islamic philosophy, deconstruction, demand and supply

AN EXAMINATION OF COMMON CHALLENGES ENCOUNTERED IN
INSTITUTES OF HIGHER LEARNING

ZOHAIB HASSAN SAIN

Faculty of Business & Management Sciences, Superior University, Pakistan

ABSTRACT

The purpose of this study is based on exploratory research to identify Common Challenges Encountered in Institutes of Higher Learning. The exploratory research approach is used to achieve the objectives of the study in less time and with inexpensive means. For the last few years, Pakistan is facing a lot of emerging challenges in the education sector such as curriculum, few training institutions, corruption in education, teachers' behavior, and less research work. Emerging challenges in the education sector are fewer training institutions and the trend toward research work which is essential to follow for the growth and strength of any economy. The purpose of our research is to identify the emerging challenges in the educational sector in Pakistan which the educational sector is suffering for the last few years. The researcher used triangulation to carry out the reliability and validity of the data for results. So, to conduct this triangulation the researcher used questionnaires for the students, questionnaires for the teachers, and interviews with the management. In this regard primary data was collected from the focused group of students using a sample of 100 questionnaires for each university filled by the students of the selected five universities. The findings highlight the positive relationship of quality education with curriculum, few training institutions, corruption in education, teachers' behavior, and less research work. These challenges caused restrictions in accomplishing competent teaching and learning with respect to quality education. According to the current situation in Pakistan, the same challenges are being faced.

Keywords: Curriculum, Corruption, Teachers' Behavior, Research Work.

**BLENDED LEARNING: A NEW CHALLENGE FOR PAKISTANI
UNIVERSITY STUDENTS**

ZOHAIB HASSAN SAIN

Faculty of Business & Management Sciences, Superior University, Pakistan

ABSTRACT

The aim of this study was to examine the standpoints of BS 4 years program (BSCS) students in Pakistani universities regarding the issues and challenges they face. The study utilized a descriptive survey method with a quantitative approach to quantify and measure students' perceptions and issues related to blended learning in education. The study collected data from 219 students out of 482 enrolled in the BS 4 years program (BSCS) at three public universities in Pakistan in the 2022 academic year. A questionnaire with a three-point Likert scale was used to gather data, which was then analyzed using frequencies, percentages, and diagrams. The findings showed that most students had a positive view of blended learning, but they also encountered various issues, such as lack of time, insufficient skills and support for proper use, lack of training, and unavailability of Learning Management Software (LMS) for technological learning tools. The study suggests the need for the development of institutional policies for the effective use of blended learning in universities and the implementation of training and skill development programs for teachers to integrate technology in their teaching.

Keywords: Blended Learning, Challenges, Standpoints, Teacher Education.

**ANALYSIS OF FEASIBILITY STUDY OF MSME BUSINESS SHOP JUMAROH
SEMBAKO SHOP**

(Case Study in Kalibeluk Village, Warungasem District, Batang Regency)

**TAMIMATUL ISNAINI¹, MUHAMMAD TAUFIK ABADI²,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³, SYAMSUDDIN⁴**

¹Fakultas Economic Dan Bisnis Islam, State Islamic University KH. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Pekalongan, Central Java, Indonesia

ORCHID: 0009-0008-1814-915X

²Fakultas Economic Dan Bisnis Islam, State Islamic University KH. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Pekalongan, Central Java, Indonesia

ORCHID: 0000-0001-9705-7756

³Fakultas Economic Dan Bisnis Islam, State Islamic University KH. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Pekalongan, Central Java, Indonesia

ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁴Fakultas Economic Dan Bisnis Islam, State Islamic University KH. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Pekalongan, Central Java, Indonesia

ORCID: 0009-0006-4915-1151

Abstract

In writing this article, we discuss the Jumaroh Grocery Warung MSME business, which is located in Kalibeluk Village, Warungasem District, Batang Regency. Data collection used a qualitative research method with a qualitative descriptive approach, namely an interview method by interviewing the owner of the Jumaroh food stall business. Overall, the concept is the same as the previous article or research related to the grocery store business, there is only a slight difference, but not significant. There are several market and marketing aspects discussed in it, as well as competitors in the business. This is an aspect that must exist in a business that will determine how the business feasibility study exists. The results of this study indicate that Warung Jumaroh's business prospects are very good, this can be seen from consumer demand for products that are sold every day and every year without experiencing a very significant decline. With affordable prices and an excellent marketing mix strategy. and the results of this business are quite promising judging from how long the business has been running and surviving.

Keywords: *Physicality Study, Markets, Marketing, Competitors*

1. INTRODUCTION

A business feasibility study is the basis for assessing whether investment activities or business ventures are feasible to run. For investment, a business feasibility study can provide an overview of business prospects and how likely the level of benefits (benefits) is received, so that this is the basis for making investment decisions. Currently, a business feasibility study has become a very useful benchmark as a basis for assessing the success of a business plan (Ichsan,

Reza, 2019) . Currently MSMEs (Micro, Small and Medium Enterprises) play a very large role for Indonesia's economic growth, with their number reaching 99% of all business units. The contribution of MSMEs to GDP also reaches 60.5%, and to employment is 96.9% of the total absorption of the national workforce (Ianta & Sungkowo, 2020) .

There are various SMEs in Kalibeluk village, but the most are basic food stalls. MSME food stalls are known as an additional source of family income both individually and in groups (Aswir & Misbah, 2018) . MSME food stalls function and aim for the benefit of the surrounding community in addition to the interests or benefits that individuals get, in fact the existence of food stalls can make it easier for people to buy their daily needs easily. community benefits (Sugianto, 2022). Many food stalls sell a variety of family needs, ranging from groceries to other daily needs such as brushes, toothpaste, various snacks, bread, scissors, etc. They also provide school equipment, electronic equipment such as lights and others ((Suparyanto dan Rosad (2015, 2020)

Warung Sembako Jumaroh is a small local shop located in Kalibeluk Village , Warungasem District , Batang Regency . Located in the middle of a densely populated area but easily accessible by the public. The stall owner sells daily needs such as groceries, food and soft drinks, cigarettes, medicines, ATK (office stationery) . Even though there are many basic food stalls around, their existence does not make Jumaroh's basic food stalls empty of buyers. There are many striking differences in both the supply of products sold and the prices that have resulted in the existence of the Jumaroh staple food shop continuing and surviving to this day. The opportunity to establish a basic food shop is also quite promising, besides the shop owner being able to make the most of profit, he can also act as an intermediary for local residents in fulfilling their daily needs. Apart from being seen from competitors, it is also seen from the market aspect. Even though the market is not too far away, today the residents are lazy to shop at the market because the distance and time and of course the slightly different prices make it an opportunity to run the Jumaroh grocery shop business.

In the basic food shop business, the competition that occurs includes place, products sold, prices and services in the business. For this reason, in this study, the researcher was interested in conducting research on marketing carried out by the Jumaroh grocery shop to maintain its business, and whether the results of the business were promising or not.

2. RESEARCH METHODS

Based on the research location, this research is classified as a type of field research. Field research is research conducted at a place to investigate objective symptoms at that location. This study uses a qualitative descriptive research method. Descriptive understanding is research that uses data, the data collected is in the form of words , notes , pictures, and not numbers. The data can come from interviews, observation, documentation, and others. The interview method used in this study was by interviewing the entrepreneur or the owner of the food stall then observing the condition of the shop and also conducting interviews with consumers who came as a source of further information about the business.

3. RESULTS AND DISCUSSION

The results of research conducted on SMEs such as the Jumaroh Grocery Warung business , namely basic food stalls that use simple marketing methods that prioritize price, service and consumer satisfaction. The capital used in the Jumaroh Grocery Warung business is not too large, if you look at the results from the sales made, the Jumaroh Grocery Warung business is sufficient to generate from the initial capital and income received every month. Although there are many competitors from businesses engaged in this field. However, the business owner of

Warung Sembako Jumaroh keeps his shop afloat and attracts consumers by prioritizing consumer satisfaction. And the owner of Warung Sembako Jumaroh still maintains consumer needs.

Discussion of Jumaroh's Business Feasibility Analysis

1. Market & Marketing Aspects

Location

1. The availability of supply of goods can be easily supplied by shop owners. Because many sales people come to the stalls themselves or shop owners who shop at the nearest wholesalers, there are also LPG and Gallon Gas distributors that make it easier for shop owners because they don't need to pick up the goods themselves.
2. The location of the shop is easy to reach and supported by adequate road infrastructure. Even though the Jumaroh shop is in an alley, the existence of this shop can be reached by using Google maps and of course adequate road infrastructure so that many residents from the adjoining hamlet choose to shop at this Jumaroh stall.
3. The location of the market, although quite close, has traveled a distance of about 1.7KM, making local people choose to shop at the nearest food stalls.

Market

The results that I have observed around my environment are mostly the same marketing aspects but maybe the marketing targets are different. The Jumaroh food stall targets the general public, not specifically because its target market is general people. Market Aspect

1. Potential Market

Interest in the existence of the Jumaroh food stall because in the Kalibeluk environment or village there are still rarely grocery shop businesses that provide complete goods for daily household needs, so it is the top priority for consumers to go to the Jumaroh food shop. And it is clear that the products in this business are accepted by the community.

2. Available Market

The interest in using these services and services is generally the same because the services used are fast or don't wait long for the process, and the Jumaroh basic food stall is clear about the quality and service provided.

3. Target Market

The target of the Jumaroh food stalls is general and specifically for the people in the surrounding environment.

4. Consumer demand for household needs is quite high. This is because the urge to meet household needs will always be there for everyone.

5. The prices offered by shop owners are quite affordable by consumers. The slight price difference makes local people prefer shopping at food stalls rather than shopping at the market which is more time-consuming and of course time-consuming.

6. The strategy for dealing with competitors is to provide excellent service to consumers who visit the Jumaroh food stall. Even though there are many basic food stalls in Kalibeluk, they are not as complete as Jumaroh's basic food stalls, so many residents choose to shop at Jumaroh's basic food stalls rather than other basic food stalls.

2. Technical Aspect

1. Warung Sembako Jumaroh has owned and operated this business since 13 years ago.
2. The owner of a basic food shop who has experience in managing the basic food business.
3. Managers understand the business preparation process regarding licensing , market potential , organizational management, quality standards for products sold, and are able to implement good administrative and financial systems. so that this basic food shop can survive until now.
4. In the process of procuring merchandise, Jumaroh's basic food stalls can easily provide it. Although the location of the business is quite close to other competitors, the Jumaroh food stall is more complete.

3. Technology Aspect

1. The systems and technology applied by shop owners can provide services that satisfy consumers.
2. CCTV has been monitored 24 hours both inside and outside the store so customers feel safe.

4. Social, Environmental and Security Aspects

1. The location of the Jumaroh food stall is not prone to crime and theft environment.
2. The owner of a basic food shop who is good at managing the business so that business activities can be well controlled.
3. There is CCTV which makes security more guaranteed.
4. Warung Sembako Jumaroh has a positive impact, namely the ease of access to people's daily needs.

4. CLOSING

MSME or basic food shop business is a lucrative business with huge profits and relatively low capital. But of course every business has its own advantages and disadvantages.

The advantages of this business include:

- a. Have a great opportunity

Everyone in this world definitely needs something called food and drink, that way it will be very easy for us if we want to set a target market. We can even target consumers based on their economic class. All that remains is the business strategy that is adjusted to the existing reality. Moreover, a basic food stall business that can be set up at the owner's house.

- b. Varied target consumers.

Starting from small children to adults can be used as a target market. Adults with basic daily needs and small children with varied snacks that are certainly of interest to these small children, for example, ice cream and others.

- c. It is not difficult to determine the location of the business.

A basic food stall business can be set up at the owner's house without the need to rent a place to sell.

Weaknesses of this effort include:

a. Very large number of competitors

Many stalls have been established, so of course there are many competitors for this business, but business owners must remain optimistic in order to be successful in running their business.

b. It takes creativity and improvisation so that customers don't get left behind.

Market and marketing analysis shows that the prospects for the Warung Sembako Jumaroh Business are quite good, this can be seen from consumer demand for the products being sold which are always there every day and every year without experiencing a very significant decline. With affordable prices and a pretty good marketing mix strategy. and the results of this business are quite promising judging from how long the business has been running and surviving.

5. REFERENCE

- Aswir, & Misbah, H. (2018). POTENSI DAN KONTRIBUSI UMKM TERHADAP KESEJAHTERAAN MASYARAKAT DALAM PERSPEKTIF EKONOMI ISLAM (Studi Kasus Usaha Tahu Jalan Damai RT 03 LK II Kelurahan Kedamaian Kecamatan kedamaian). *Photosynthetica*, 2(1), 1–13. <http://link.springer.com/10.1007/978-3-319-76887-8><http://link.springer.com/10.1007/978-3-319-93594-2><http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-12-409517-5.00007-3><http://dx.doi.org/10.1016/j.jff.2015.06.018><http://dx.doi.org/10.1038/s41559-019-0877-3>
- Ianta, I. F., & Sungkowo, A. B. (2020). Analisis Kelayakan Pengembangan Bisnis dan Rancangan Bisnis Model Kanvas “Warung Kelontong Riani.” *Journal of Information System, Applied, Management, Accounting and Research.*, 4(4), 2598–8700. <http://journal.stmikjayakarta.ac.id/index.php/jisamarTelp.+62-21-3905050>
- Ichsan, Reza, N. dkk. (2019). *Studi Kelayakan Bisnis, Pengertian Studi Kelayakan Bisnis. August.*
- Sugianto, S. (2022). ANALISA KELAYAKAN BISNIS (AKB) PADA USAHA MIKRO (Studi Kasus 5 Pelaku Usaha Mikro Di Balikpapan). *Jurnal Edueco*, 4(1), 30–40. <https://doi.org/10.36277/edueco.v4i1.86>
- Suparyanto dan Rosad (2015). (2020). UPAYA PENINGKATAN KESEJAHTERAAN EKONOMI MASYARAKAT DESA MELALUI STRATEGI PENGEMBANGAN BADAN USAHA MILIK DESA (BUMDES) DESA MELIRANG KECAMATAN BUNGAH KABUPATEN GRESIK. *Suparyanto Dan Rosad (2015, 5(3), 248–253.*

ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGIES FROM AN ISLAMIC PERSPECTIVE

ISNA ARIFATUL FATWA¹, M. AZIMUL WAFA²,
SILKA FAROIDA³, MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴,
MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0001-8233-495X

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0002-8726-2753

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0009-0000-7195-3317

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: 0000-0001-9705-7756

Abstract

Purpose: This paper aims to explain the Economic Development Strategy from an Islamic Perspective by formulating the following questions: First, How is the Development of Human Personal Quality? Second, How is Security Stability and Economic Development?. Third, How is Justice, Equity and Growth?. Fourth, How to Control Consumption and Simple Living Principles?. Fifth, What is the Purpose of Islamic Economics.

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative approach, because the data sources and research results in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of theory building based on data).

Findings: First, Building the realization of quality human beings must also be supported by the intertwining of four supporting qualities, namely the quality of faith, science, the quality of good deeds, and social quality.

Second, the state in the perspective of the trilogy of tawhid in Islamic thought is as a tool to achieve the goal of realizing security, tranquility and peace through the creation of justice and prosperity in common life. Meanwhile, state power is needed to regulate the hierarchical mechanism of power for efforts to realize state goals to run effectively in the reality of dynamic

and pluralistic community life. Islamic economics requires security stability in a country. Without the security stability of a country, the Islamic economy cannot be realized. Therefore, the security stability of a country must be upheld so that economic growth can be sustainable.

Third, Justice is a part that must always be upheld in building and shaping a trust in economic activities in accordance with Islamic values. The concept of fairness here has two contexts, namely the individual context and also the social context. According to the individual context, in their economic activities a Muslim must not harm themselves. As for the social context, every Muslim is required not to harm others. Historically, justice, equity and economic growth during the Islamic leadership had recorded glory, namely in the reign of Umar bin Abdul Aziz with a reign from 818-820 AD.

Fourth, there are three basic values that become the foundation for the consumption behavior of Muslim communities: (1) Belief in the existence of the Day of Judgment and the afterlife. (2) The concept of success in the life of a Muslim is measured by Islamic religious morals, and not by the amount of wealth owned. (3) The position of wealth is a gift from God and not something that is automatically bad (so it should be avoided excessively).

Fifth, the ultimate goal of Islamic economics is as the purpose of Islamic law itself (maqashid ash shari'ah), which is to achieve happiness in this world and the hereafter (falah) through a good and honorable way of life (hayyah thayyibah). Realizing the ultimate welfare of humans is the basis as well as the main goal of Islamic law (mashlahah al ibad), hence it is also the goal of Islamic economics.

Originality/value: This paper comprehensively describes the Economic Development Strategy from an Islamic Perspective.

Keywords: Strategy, Development, Economy, Islam.

FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF SHIRT CONVECTION BUSINESS IN BOTEKAN VILLAGE

VINA RIZQOENI¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI²,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³, WILDA YULIA RUSYIDA⁴

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia Orchid : 0009-0006-5149-5834

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0001-9705-7756

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0000-0002-6168-0439

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0001-9756-2197

Abstract

Ulujami District is a convection center. One of them is in Botekan Village, where some of the residents depend on convection products for their lives. The products they produce are sold to big cities such as Jakarta, Bandung, Surabaya and cities outside Java. The prospect of developing this shirt convection business is very promising, because you see that competition is increasing from year to year. The purpose of this research is to conduct research on its marketing strategy to maintain its business and whether the business results are promising or not. The method in this study used interviews conducted with one of the convection business owners in Botekan Village. Data presented according to the results of interviews include marketing strategies and business results.

Keywords : *Shirt Convection, Business Feasibility*

INTRODUCTION

Entrepreneurship is one effort to overcome the increasing number of unemployed. Apart from being profitable from an economic point of view, most entrepreneurial activities are also very helpful for businesses in meeting the needs of many people, either directly or indirectly. Small and medium enterprises are starting to become a good alternative for society. It has been proven that there are many small businesses that are successful and have turnovers of up to tens of millions of rupiah. One that can be a choice of business is a business in the field of clothing. The main key to winning the competition is to provide value and satisfaction to buyers through quality products at affordable prices. Efforts are being made to maintain the buyer's position so that business activities can run according to predetermined targets. Buyer satisfaction guarantee will provide support to buyers to continue to use or be loyal to the products offered. The importance of buyers as an effort to maintain a business so that it develops and competes with similar businesses (Ruhayat & Purwanda, 2022).

By paying attention to the project feasibility study and marketing research, we can determine what type of business or product we will work on, thus the risk of failure can be kept to a minimum so that the profits generated will be even greater. A business feasibility study is a

research activity that studies in depth about a business or business to be run, in order to determine whether or not the business is feasible. Assessment for business feasibility must be based on all aspects that will be assessed later. The aspects assessed in the business feasibility study include marketing aspects, financial aspects, technical or operational aspects, management and human resource aspects, and socio-economic aspects (Rahman, 2022). From the description above, the researcher wants to conduct research on his marketing strategy to maintain his business and whether the business results are promising or not.

RESULTS AND DISCUSSION

The results of research conducted on one of the UMKM shirt manufacturers used a simple marketing method that prioritized the quality of the clothes produced, customer service and satisfaction. The capital used in the shirt convection business is quite large. Usually the demand every month is not too much, but if it is during the fasting month and approaching Eid the demand will boom. Even though there are many competitors from businesses engaged in this field, the owner of a shirt convection business in Botekan village continues to make his shirt products so that buyers are still in demand by prioritizing quality, service, and buyer satisfaction.

First Discussion

In this first discussion, we will discuss the shirt convection business in marketing its business, and keeping buyers buying at that place. To keep consumers coming back to buy shirts that are produced include :

a. Product Strategy

The shirt convection business that I studied maintained its business in terms of products, namely innovating products by producing shirts that are needed and are still the current trend and prioritizing service, so that the product can still compete with other shirt convection entrepreneurs.

b. Pricing Strategy

Determining the right price, being able to make marketing activities run well and optimally for the goods offered and implementing a price discount strategy to entice consumers to be able to maintain their business.

c. Marketing strategy

The marketing strategy used by the shirt manufacturers I interviewed was that the products were sent to big cities such as Jakarta, Bandung, Surabaya and outside Java. Business owners have not yet marketed their products through e-commerce such as shopee, tokopedia, lazada, tiktok shop, etc. due to a lack of knowledge of increasingly sophisticated technology.

The aspects of the business feasibility study studied :

1) Marketing Aspect

The marketing aspect of the product is carried out by selling it to shirt seekers in the area around Botekan Village, and sending it to big cities such as Jakarta, Bandung, Surabaya and cities outside Java.

2) Financial aspect

Sources of funds that business owners get are from their own capital and loans from banks, sometimes they also get capital from buyers who order shirts.

3) Aspects of Management and Human Resources

In the study of this aspect, the selection of tailors, tailors, buttonhole workers, stressors, thread throwers, gas ironers, and clothes folding workers.

4) Technical or Operational Aspects

The production process is carried out by:

- 1) Butchers : 2 people
- 2) Tailors : 6 people
- 3) Buttonhole workers : 3 people
- 4) tress builder : 1 person
- 5) Thread thrower : 1 person
- 6) Gas ironing man : 1 person
- 7) Clothes folding man : 1 person

5) Socioeconomic Aspects

From a social perspective, this business is very useful in increasing the welfare of the surrounding community, especially in developing human resources in processing skills. Even so from an economic perspective, this business is expected to boost the economy and help create an entrepreneurial spirit in the surrounding environment. This business aims to build a long-term business in the convection sector to meet the needs of the community.

Second discussion

In this second discussion, the researcher will explain whether the results of this effort are really promising or not. Estimates for the shirt convection business mentioned by the seller are as follows:

1. The price of cloth @ 9000 x 2 meters is	IDR 18,000,00
2. Sewing fee (one shirt)	IDR 4,500,00
3. Buttonhole (one shirt)	IDR 550,00
4. Cost of tress (one shirt)	IDR 1,000,00
5. Discard yarn (one shirt)	IDR 150,00
6. Gas iron (one shirt)	IDR 750,00
7. Lempit fee (one shirt)	IDR 250,00
Total	IDR 25.200,00
8. Production price @ 25,200 x 12 (one dozen)	IDR 302,400
9. Selling price @ 30,000 x 12 (one dozen)	IDR 360,000
10. Total selling price – total production price =	IDR 360,000 – 302,400
	= Rp 57.600

According to the owner of the shirt manufacturing business, the profit per dozen is considered quite promising if more demand for shirts can be produced. And the business is worth running because the profits are quite large.

CONCLUSION

UMKM in the field of shirt products is a lucrative business with quite large profits. But of course every business has its own advantages and disadvantages. One of the advantages of this business is that it has a great opportunity, because the shirt convection business is not a seasonal type of business because the human need for the resulting business is a primary need that must be met. Meanwhile, the weakness of this shirt convection business is that there are many

competitors from this business which require business owners to think hard to keep their business running.

BIBLIOGRAPHY

- Rahman, S. (2022). “ *TELAGA WARNA ” DI JURANGMANGU -TANGERANG SELATAN DENGAN MENGGUNAKAN METODE CAPITAL BUDGETING PERIODE 2018-2022.*
- Ruhyat, A., & Purwanda, E. (2022). Analisa Kelayakan Bisnis – Study kasus Toko Bahan Bangunan CV Mekar Laksana Jaya Cicalengka. *Jurnal Pengabdian Masyarakat Indonesia (JPMI).*

ZAKAT FROM THE POINT OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY

KURMANISAH¹, RIZKI NURFITAJAYA², MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0003-0165-4826

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0009-0009-4954-8062

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

This article aims to explain zakat from the point of view of Islamic economic philosophy. This study uses the research library method. The main data sources in this study come from books, journals and other manuscripts that are relevant and related to zakat from the point of view of Islamic economic philosophy. This research literature review concluded that zakat is one of the instruments to encourage sustainable economic development and help reduce economic disparities between individuals or groups in society. For example, zakat can be used to assist the development of small and medium enterprises, as well as helping the less fortunate in terms of education and health. Thus, zakat can help improve the economic and social welfare of society as a whole. However, it is also important to note that the implementation of zakat is not easy and requires serious efforts from the government and society together. For example, zakat management must be carried out in a transparent and effective manner to ensure that zakat funds actually reach those in need. In addition, there needs to be strict regulations to prevent misuse and violations in the management of zakat funds. By paying attention to the principles of Islamic economics and their philosophical implications, zakat can be considered as an effective instrument for creating social justice and helping to reduce economic disparities in society. However, the implementation of zakat must be carried out carefully and transparently to ensure that zakat funds are actually used for the benefit of people in need. This article comprehensively describes zakat from the point of view of Islamic economic philosophy.

Keywords: Islamic Economic Philosophy, Viewpoints, Zakat

FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS
JEROEK PURUT STEAK N FOODS OUTLET KAJEN

ABDILLAH FAWAZ¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI², MUHAMMAD SULTAN
MUBAROK³, WILDA YULIA RUSYIDA⁴

¹Faculty of Economics and Islamic Bussines, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0002-5133-4612

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0001-9705-7756

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0001-9756-2197

Abstract

The food and beverage or culinary sector is one of Indonesia's fastest-growing creative sectors. The food and beverage industry currently makes up the biggest sector of the Indonesian economy. Indonesia therefore has a lot of promise in the culinary industry. As a result of the culinary industry's fast expansion in Indonesia, an increasing number of restaurants, cafes and eating establishments are springing up there. There are many new restaurants in Indonesia. The purpose of this study is to identify and evaluate the opportunities for Jeroek Purut Steak n Foods' food and beverage company profile. The store is located in Kajen, the district of Pekalongan's administrative center. Market aspects and marketing aspects using the marketing mix are the 2 aspects that have been studied (4p). Using these issues and justifications as a foundation, the author is concerned in researching the Business Feasibility Study Analysis of Jeroek Purut Steak n Foods Kajen Outlet based on these issues and answers. By observing the condition of the store and also interviewing the owner and customers who serve as a source of additional information about the business, this research method uses a qualitative descriptive.

Keywords : food and beverage, culinary, Market.

1. INTRODUCTION

Culinary is a type of creative industry that originates from the utilization of individual creativity, skills and talents in creating prosperity and employment for the community. The creative industry makes a good contribution to Indonesia. Indonesia has various types of culinary that are different in each region. This makes Indonesia has a promising potential in the culinary field. Indonesia has a variety of culinary delights, ranging from traditional cuisine to

foreign cuisine. Each region has its own uniqueness in preparing its dishes, that's why Indonesia is famous for its various culinary delights.

The Food and Beverage industry sector is one of the business sectors that continues to experience growth. As the population growth in Indonesia increases, the volume of demand for *Food and Beverage* continues to increase. The tendency of the Indonesian people to enjoy *ready-to-eat* food has led to the emergence of many outlets and even new companies in the food and beverage sector, one of which is Jeroek Purut Steak n Foods Kajen.

Jeroek Purut Steak n Foods kajen is a *Food and Beverages outlet* that serves a variety of menus, one of which is a chicken and beef steak menu which is a modern lower middle class menu for *Gen-Z* such as students, there is also a middle to upper class menu of Grilled Ribs. This menu is also often in demand by customers aged 30 and over. The location of the outlet which is quite strategic because it is not far from one of the well-known campuses in Pekalongan is an advantage in this outlet marketing technique that is interesting to study.

According to Suliyanto (2010: 3), "Business feasibility study is research that aims to decide whether a business idea is feasible or not. A business idea is declared feasible if the idea can bring greater benefits to all parties compared to the negative impacts it causes. This is also reinforced by Kasmir and Jakfar (2003), "Business Feasibility Study is an activity that studies in-depth tools about an activity or business to be carried out, to determine whether or not a business is feasible."

Based on the discussion above, the researcher is interested in conducting research on "Analysis of the Feasibility Study of the Jeroek Purut Steak n Foods Kajen Outlet Business". By conducting this research, it is hoped that it will help owners develop the business by paying attention to all aspects of feasibility.

2. RESEARCH METHODS

This research used a descriptive research type with interviews with entrepreneurs or outlet owners of Jeroek Purut Steak n Foods Kajen, by observing the condition of the store and also interviewing consumers who came as a source of further information about the business.

3. RESULTS AND DISCUSSION

1. Research result

The results of research conducted on the *Food & Beverage business* such as the Jeroek Purut Steak n Foods Kajen outlet state that this business uses the 4P (Product, Price, Promotion, Place) marketing method. This is evidenced by the variety of products at affordable prices following the target market for this business, namely students and lecturers from campuses that are located not far from the outlets, as well as the surrounding community. The minimal number of *Food & Beverages* business competitors around target market locations such as Jeroek Purut Steak n Foods is an opportunity to attract consumer interest in contemporary food.

2. Discussion

Feasibility Analysis of Market and Marketing Aspects

1. Market Shape

The form of the producer market for the *Food & Beverages* business of Jeroek Purut Steak n Foods Kajen is a perfectly competitive market. The selected consumers are the sales market through direct sales, because this business has a fixed production site for marketing its products.

2. Competitor

So far, Jeroek Purut Steak n Foods has very few competitors, this is a great opportunity for owners to get and keep customers.

3. Market share

The Jeroek Purut Steak n Foods business market share is quite broad, namely students, lecturers and the community in the Kajen city area.

4. Marketing Mix (4p)

a. Product _

Jeroek Purut Steak n Foods has quite a large menu, ranging from chicken and beef steak (sirloin) with processed crispy and grilled flour, mandarin fried rice dishes and specials that are different from fried rice in general, spaghetti noodles with chicken and meat toppings. , and a special menu of economy and premium grilled ribs. Not only heavy meals, there are also drinks and snacks. Iced tea , iced coffee lemon tea, orange juice and milkshakes are the drinks of this business. Not inferior to *the trend* with the main menu, snacks also have contemporary menus such as *french fries*, dim sum, crispy tofu and pickled fruit.

b. Price _

The price for the Jeroek Purut Steak n Foods menu is relatively cheap compared to other *Foods & Beverages businesses*. For the main menu, there is *Chicken Crispy Steak* priced starting at 13 thousand rupiahs, to the heaviest menu, there are premium grilled ribs with a price of only 40 thousand rupiahs. These prices can be considered cheap when compared to other cafes/restaurants.

c. Place _

Jeroek Purut Steak n Foods business product placement is available offline and online marketing. For offline marketing, it takes place at Kajen outlets, assisted by promotions on the Gofood application and Facebook Marketplace for online marketing.

d. Promotion _

Jeroek Purut Steak n Foods is promoting through social media Facebook Marketplace and Instagram, considering that the Kajen sub-district area is quite large, it can be concluded that some Kajen people still don't understand this outlet. As the Islamic holidays approach, Jeroek Purut Steak n Foods also holds a promo package menu, which is promoted with a visual design that is quite attractive and easy to understand.

4. TO CONCLUSION

Market and marketing analysis shows that business prospects in the culinary field, namely Jeroek Purut Steak n Foods, are quite good, this can be seen from a fairly good marketing mix strategy by paying attention to sustainable *4p* , *starting with interesting and contemporary product variations wrapped at affordable prices according to marketing targets* , as well as strategic outlet placement along with a promo package menu that complements business feasibility aspects.

5. REFERENCE

Business Feasibility Study According to Experts and Aspects Influencing It
https://kumparan.com/beritabusiness/1wv3gQVw0qv?utm_source=Desktop&utm_medium=copy-to-clipboard&shareID=KzBtEEf15q1O

Andrew Rezza Pahlevi, Feasibility Study Analysis for Betha Genius Bimbel Business

Aziz, Muhammad Abdul and Dr. Syamsudin, MM (2016) Liquidity Ratios, Solvency Ratios and Profitability Ratios to Price To Book Value (PBV) in Food and Beverage Companies in 2011-2014. Thesis thesis, Muhammadiyah University of Surakarta

Sabilla Hiba, Analysis of the Feasibility Study of the Realmix Store Business (Case Study of the Realmix Store Business)

Journal of Accounting Maranatha, Accounting Study Program, Faculty of Economics, Maranatha Christian University. ISSN 2085-8698 | e-ISSN 2598-4977. Volume 11, Number 2, November 2019, pp 379-400 Copyright © 2017

Kristian Widra, Business Feasibility Study for Establishing XX Cafe.
<http://journal.maranatha.edu> 379.

**THE ACTUALITY OF THE PHILOSOPHY OF SCIENCE AS THE BASIS AND
DIRECTION FOR THE DEVELOPMENT OF ACCOUNTING SCIENCE**

**MENIK WIDHI ARTIKA¹, EEF SAIFULLAH²,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³**

**¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0000-0001-6970-8726

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0000-0003-1495-9389

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

Purpose: This paper aims to explain the development of accounting theory developed by various approaches. The formulation of the problem in this paper is to find out that economic s and accounting are developed with a positivism approach and its criticism is with a critical method.

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative descriptive method, with a data source (library research), namely a literature review that originates from several related literature, both from articles and books. Inductive data analysis by constructing a theory based on the data obtained.

Findings: First, the philosophy of science has been widely used by economists and accountants to develop both economics and accounting. The second is the development of business demands for accounting, then accounting theory is developed with a normative descriptive approach. Third, the normative descriptive approach is often considered unscientific, then accounting theory was developed based on positivism. Then the last one is that currently there are many criticisms of positivism and critical understanding is starting to develop, but it must be admitted that positivism has been proven to be able to develop science and technology as it is today.

Originality/value: This paper discusses a branch of philosophy that has been widely used by economists and accountants to develop both economic and accounting theories.

Keywords: Philosophy, theory, accounting, Islamic economic philosophy, understanding of positivism

**FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS MINGGON TOURISM MARKET,
JATINAN, BATANG DISTRICT**

WARDAH MAHIRDINI

Orchid: 0009-0006-1494-3669

Abstract

Pasar Minggon Jatinan is a traditional market development project that aims to improve the local economy in Batang Regency. The purpose of this research is to conduct a business feasibility study for the Minggon Jatinan Market development project. This research was conducted by analyzing the key aspects that influence the success of the project, including market analysis, financial analysis, technical analysis, and management analysis. The research method used is a qualitative approach. Primary data was collected through direct surveys of potential traders and potential consumers of Pasar Minggon Jatinan, as well as interviews with related parties such as the local government and land owners. Secondary data was obtained through literature studies and related information sources. The results of the market analysis show that there is a sizeable market potential for Pasar Minggon Jatinan, with high interest from the local community and the surrounding area. Financial analysis shows that this project has a profitable profit potential, with a positive return on investment in the long term. The technical analysis involves evaluating the location, infrastructure, facilities and operational needs of Pasar Minggon Jatinan. In this case, it was found that the selected location had good accessibility and adequate facilities to support market operations. Management analysis involves assessing market management, including organizational structure, business planning, and marketing strategy. The results of the analysis show that with effective management and adequate support from the local government, Pasar Minggon Jatinan has the potential to become a successful and sustainable business. Based on the findings from this business feasibility analysis, it is suggested that the Minggon Jatinan Market development project can be continued. However, proper strategic steps need to be taken, such as effective marketing, selection of quality traders, and maintenance of good market facilities and cleanliness.

Keywords: SWOT analysis, business feasibility aspects, marketing aspects

INTRODUCTION

The Jatinan Minggon Market emerged against the backdrop of increasingly dynamic developments that have made local culture now being pushed aside. One of them is traditional food. As a form of concern, the Batang Regency Government initiated an activity called "Minggon Jatinan Market" as a way to revitalize and improve the community's economy. Pasar Minggon Jatinan is a market that takes place every Sunday selling traditional food as an effort to revitalize local wisdom. Through this Jatinan Minggon Market, the priority indicators for the Batang Regency Government's activity agenda will indirectly be achieved. The Jatinan Minggon Market is gradually becoming a family tourist attraction every Sunday to fill the fatigue that comes on weekdays. Through the great potential of the region, especially in the field of culinary management, Pasar Minggon Jatinan was established as a forum for increasing the regional economy. With an environmentally friendly concept and a cultural approach, the Minggon Jatinan Market is now gaining popularity. Through buying and selling transactions at the Minggon Jatinan Market, this activity provides a lot of income. With these trade transactions, it is hoped that there will be new entrepreneurial growth rates. Pasar Minggon

Jatinan is a unique market that combines culture and culinary. Kuslantasi Union as the Chairperson of the Batang Regency PKK explained that the Mingguon Jatinan Market is a routine agenda as a form of the PKK program and a form of support for regional potential. In its realization, Pasar Mingguon Jatinan has its own theme as a unique attraction, namely environmental and cultural friendliness. The PKK of Batang Regency was finally appointed as the executor of activities under the auspices of the Batang Regency Government. In practice, Pasar Mingguon Jatinan is managed by an organization called Madrasah Bisnis

RESEARCH METHODS

The type of research used by researchers is surveys in a process known as field research used for this study. . Research known as "field research" makes direct observations to collect the data needed for the research planning stage . The next researcher conducted a survey, a survey is a type of qualitative research. The research location that the researchers chose was Mingguon Jatinan in Batang Regency, Central Java Province. Because in this place researchers are interested in researching to see the economic potential with a unique concept supported by tourist destinations which are the hallmark of Batang Regency.

RESULTS AND DISCUSSION

Business development in the modern era has developed very quickly and is continuously undergoing transformation. Every business person in every industry must pay attention to any changes that may arise and prioritize the needs of their customers first (Rizqi & Masniadi, 2022). Every business must be able to understand how its customers behave because they are the main factor of success. As a result, only customer-focused businesses will be successful because they have developed values that are superior to their competitors. Therefore, knowing what influences consumer purchase intentions can help business owners create efficient marketing plans. Understanding consumer purchase intentions is critical because it allows businesses to better understand consumer behavior and modify marketing plans to better satisfy their needs and wants. Purchase intention, or a person's propensity to make a purchase, is influenced by a variety of elements, including product features, price, service level, promotions, recommendations of others, brand reputation, and so on. Purchase intentions can fluctuate in response to changing circumstances or other factors that influence purchase decisions (Wahyudi et al., 2020) .

Wanting, information seeking, evaluation of information sources, purchase selection, and post-purchase action. The knowledge that buyers have as a result of a need represents their decision to buy a product. Consumers realize that the desired state and the actual situation are not the same. Consumers must be efficient in this situation to find a lot of information about the product they are interested in. Cultural, personal social, and physiological factors all have an impact on consumer buying behavior (Sri Ekowati, Meilaty Finthariasari, 2020) Choosing or determining a product to buy is an example of consumer behavior that is carried out to fulfill their needs and desires. In order for consumers to be interested in the things that are offered and to fulfill all their needs, companies must change and innovate more creatively (Lestaria, 2020) .

Indonesia itself is a country with various tribes, cultures, languages and also has various types of typical Indonesian cuisine which are the main attraction in an area in Indonesia. One of them is Indonesian culinary in the form of delicious and unique market snacks that are also characteristic of various regions in Indonesia. One of Indonesia's culinary cultures known as market snacks or traditional cakes is rich in creativity, and a distinctive symbol made from natural ingredients such as rice, cassava flour, glutinous rice and sweet potatoes. With these

basic ingredients, various traditional foods can be made such as nagasari, apem, onde-onde, martabak, jenang, pancakes, lapis and others.

Indonesian people have long known traditional snacks or culinary from the archipelago which have been passed down from generation to generation until today. Traditional food is currently becoming less popular in Indonesia as a result of the rapid modernization of society and the influx of foreign cultures, which has led to the emergence of modern food that is more practical and fast. In addition, people's interest in traditional food, especially market snacks, is decreasing due to the incessant advertising and promotion of foreign food which is not matched by traditional food. Situations like this make MSMEs in the Batang area creative to make Minggon Jatinan performances, which are tourist attractions with a natural concept that serve a variety of Indonesian specialties. Currently, the culinary tourism market with a natural concept is a tourism sector that is currently growing rapidly. Visiting a tourist destination to find or hunt for regional specialties is currently becoming a popular tourist trend.

In addition, the current world development is very fast in the global economy. In today's own marketing environment is characterized by very tight competition. The government and corporate sectors are being challenged by the emergence of advanced technology, which motivates them to master today's technology. In addition, regional MSME business actors must be able to adapt to consumers because in marketing consumers play an active role, meaning that consumers are responsible for making purchasing decisions.

Advertising is also very important for marketing communications which aims to spread knowledge, influence, persuade and expand the target market for business and its goods so that people want to accept, buy and show loyalty to the goods provided by the company. *Advertising* is also to increase sales and market share, increase brand preference in the target market, encourage repurchasing of the same brand, launch new items, and attract new customers, promotion is intended to increase consumer awareness of a product or brand (Muhtarom et al., 2022))

At present there is also a rise in the presence of modern products entering Indonesia, creating competition for traditional business actors to continue to maintain regional characteristics so that their sustainability is maintained. In the current era of globalization, various kinds of problems also arise and become the talk of all circles of society globally. This problem can be seen from the amount of news and information about environmental damage due to massive exploitation by irresponsible companies. What has happened as a result of companies offering products that are not environmentally friendly in various regions, all of this can be seen from the problems that arise such as forest destruction, temperature changes, pollution and waste problems (Kamalina Din Jannah, 2019) . Government Regulation of the Republic of Indonesia Number 46 of 2017 concerning Environmental Economic Instruments which encourages ministries/agencies/regional work units or agencies to use environmentally friendly products and services, is one of the government's efforts to support environmental saving programs. Economic instruments pay more attention to environmental issues and utilization of natural resources as a result of strict government restrictions and environmental laws, and these factors affect consumers who care about the environment (Dianti & Paramita, 2021) . In response to this situation, many entrepreneurs or MSMEs have developed products that are environmentally friendly, usually known as green products or *Green Products* (Kamalina Din Jannah, 2019) .

It has been proven that Green Products can reduce negative side effects, toxic compounds, health problems, promote recycling, and raise environmental friendly standards. So that many Muslim consumers are currently more interested in consuming types of products, especially

natural and traditional foods, in addition to preserving the culture of the area itself as well as for the benefit of the people.

With the circumstances that cause the decision factors on buying interest, the researcher is interested in researching the factors considered by the buying interest of Muslim visitors at Minggon Jatinan Batang. This reminds us that in order to optimize the 2022 Visit to Batang as a return to nature tour, the Batang Government continues to optimize the Minggon Jatinan Market tourist object as a form of instruction in increasing halal tourism based on culinary tourism managed by entrepreneurs and SMEs in the Batang district. . Minggon Jatinan is a tourist attraction in the middle of the Rajawali urban forest in Batang Regency which sells green food products consisting of various traditional and local food products typical of Batang Regency.

At Minggon Jatinan this is very unique because it serves food on banana leaves or teak leaves. The Minggon Jati Market does not only sell food, but there are 4 aspects that are the main attraction, namely the first is Dolanan Education Village. In this tourist spot, we can try some old school toys that may still be foreign to today's children, such as bakyak, cranks, engrang, gangsingan, rubber, gobak sodor mushrooms, and others. The second is folk entertainment. Every weekend, some forms of folk entertainment which are almost extinct, such as angkluk music and traditional dances, are performed here to entertain the visitors who come. The third aspect is that culinary at Minggon Jatinan is very unique because it serves food on banana leaves or teak leaves. The fourth aspect is Halal tourism, which has a prayer room, obeys sharia law, only serves halal food, and has a characteristic that payments must use kreweng as a means of buying and selling transactions which have previously been exchanged for Rp. 2000,-

MARKETING STRATEGY

A) SWOT analysis

SWOT analysis is an analysis of the internal and external conditions of an organization which will then be used as a basis for designing work strategies and programs. Internal analysis includes an assessment of strengths and weaknesses. Meanwhile, external analysis includes opportunities (Opportunity) and challenges (Threats). Based on the results of research in the field, the discussion regarding the SWOT of the culinary tourism object "Minggon Jatinan" will be discussed further in the form of a description.

1. The strength of the "Minggon Jatinan" culinary tour is the interesting branding of Minggon which means Sunday and Jatinan which means teak forest. This tourist destination offers traditional Batang culinary specialties with more than 20 variants of food and drinks served on a bamboo bale or lincak in the cool atmosphere of an urban forest which is very strategically located on the Batang Pantura route. Sellers wearing regional clothing and buying and selling transactions using traditional coins or kreweng are a unique attraction for the public to visit these culinary attractions with food and drink prices that are still affordable. This "Minggon Jatinan" culinary tourism activity involves MSME actors not only in the culinary sector but also typical Batang regional crafts which are managed professionally by the local event organization (EO) by adopting the concept of halal tourism. The existence of accompanying attractions at locations such as the angklung art is a strength in itself for this culinary tour.

2. Weaknesses The weakness of this "Minggon Jatinan" culinary tourism destination is the absence of official parking fees, especially for four-wheeled vehicles which many visitors complain about and are concerned about affecting people's interest in visiting. In addition, the parking area available for car parking, although it is quite wide, is still in a lot of dust because the surface is dirt and uneven. The lack of public facilities such as toilets and proper seats for

people to relax while enjoying Batang's culinary specialties is also a weakness for this tourist destination. Besides that, the lack of public awareness to help maintain the environment of tourist destinations is a separate homework for managers. So far, the involvement of MSMEs in selling activities at the "Minggon Jatinan" location has only been limited to MSME actors from Batang Regency. Finally, as is often the case in other regions or regions, the Government's budget support for the tourism sector is relatively limited compared to other sectors such as industry, trade, agriculture, fisheries/marine affairs.

3. opportunity, tourism has now become a necessity of life, the number of tourists is increasing, both natural tourism, culinary tourism, shopping and religious tourism. The position of the city of Batang, which is located on the north coast between Semarang and Pekalongan, has the opportunity to attract tourists from the west and east. The synergy of all stakeholders to realize the Visit Batang 2022 Program and "Heaven of Asia" which is being promoted by the Batang Regency Government makes opportunities for culinary tourism destinations "Minggon Jatinan" especially support from the Regional Government as the second activity priority, namely increasing tourism potential and Government support Central, in this case the Ministry of Tourism, so that the regions develop tourist destinations based on regional potential. The influence of IT advancements provides opportunities for culinary tourism destinations "Minggon Jatinan" to develop "instagramable" tourist destinations, especially for the share of young people as promotions on social media.

4. threats in addition to the development of tourism objects in other areas. Because the "Minggon Jatinan" culinary tourism location is right on the edge of the pantura route which is frequented by motorized vehicles, many visitors are worried that dust and smoke from the surrounding environment can interfere with food hygiene. The possibility of losing cutlery because a visitor does not return it to its original place is also a serious threat. for this tourist destination are natural events that occur and cannot be prevented such as the rainy season which makes tourist sites slippery and muddy, environmental damage can also occur due to the development of tourist objects that do not pay attention to environmental conditions.

B. Priority Development Strategy

Based on the results of the SWOT analysis above, the operational strategy for the development of the "Minggon Jatinan" culinary tour in Batang Regency can be carried out with the following steps:

- a. Coordinate well with all stakeholders (Government, MSMEs, and also the community) in managing "Minggon Jatinan" culinary tourism activities
- b. Continuously provide assistance to MSMEs involved in order to maintain the quality of the products sold
- c. Build and add public facilities and infrastructure such as toilets, prayer rooms, seats and parking lots
- d. Prepare a strategy to deal with changes in weather such as the rainy season
- e. Further develop tourist companion attractions
- f. Organizing entertainment events at the "Minggon Jatinan" culinary tourism location to attract visitors as a direct promotional medium
- g. Collaborating with travel agents and the community to participate in promoting tourist destinations in Batang Regency
- h. Open investment opportunities with third parties

- i. Conduct empowerment, counseling to raise awareness of the surrounding community about the importance of a tourism-aware society
- j. Optimizing the natural potential of teak forests to maintain the uniqueness of the "Mingguon Jatinan" culinary tourism object
- k. Supervise and maintain existing facilities at tourist sites (Prasetiani & Sutrisno, 2019)

HUMAN RESOURCES ASPECT

The aspect of human resources in managing the tourism market has a crucial role in ensuring a good tourist experience and the sustainability of the tourism industry. The following are some of the main aspects that need to be considered in human resource management (HR) in managing the tourism market:

1. **Training and Development:** Employees working in the tourism market must be equipped with in-depth knowledge of tourist attractions, local culture and customer service. Tourism market management companies need to provide structured training programs to improve employee skills and knowledge, both in terms of customer service, communication, understanding of culture, safety, and other relevant aspects.
2. **Recruitment and Selection:** The process of recruiting and selecting employees in the tourism industry must be carried out with care to ensure that employees have the relevant skills, required languages, and have a friendly attitude and are responsive to the needs of tourists. Good interpersonal skills and the ability to adapt to various situations also need to be considered in selecting employees.
3. **Compensation and Benefits:** Providing fair and competitive compensation is an important factor in motivating employees in the tourism market. Tourism market management companies should provide industry-standard compensation packages, including competitive salaries, medical benefits, performance incentives, and possibly additional bonuses or incentives based on individual or team achievement.
4. **Performance Management:** Performance management in the tourism industry is important to ensure consistent service quality. Tourism market management companies need to have a clear performance evaluation system, with objective measurements and regular feedback to employees. This can help identify employee strengths and weaknesses, provide additional training if needed, and recognize individual contributions in achieving company goals.
5. **Safety and Security:** Safety and security is a top priority in the management of the tourism market. Companies must ensure that employees are provided with adequate training in handling emergency situations, firefighting, evacuation and other security measures. Oversight and enforcement of strict safety and security standards must be implemented to protect tourists, employees and company assets.
6. **Employee Engagement:** Building strong employee engagement is very important in the tourism industry. Tourism market management companies must create an inclusive work culture and provide opportunities for employees to provide input and participate in decision making. Hold a meeting

CONCLUSION

Research on the formulation of a culinary tourism development strategy "Mingguon Jatinan" is limited to using survey and observation methods. In the future, further research is needed regarding consumer or visitor preferences for this tourist destination with a questionnaire. This "Mingguon Jatinan" culinary tourism activity involves many MSMEs, so research and follow-up is needed in the form of community service in providing a training model for the development and management of business management for MSMEs

BIBLIOGRAPHY

- Dianti, NR, & Paramita, EL (2021). Green Products and Young Consumers' Purchase Decisions. *Ocean Journal of Economics and Business* , 12 (1), 130–142. <https://doi.org/10.33059/jseb.v12i1.2301>
- Kamalina Din Jannah, SM (2019). The Influence of Green Marketing on Mineral Water Purchasing Decisions. *Economic Forum* , 19 (1), 119–130. <http://repository.unikal.ac.id/67/1/016> - THE INFLUENCE OF GREEN MARKETING ON MINERAL WATER PURCHASE DECISIONS.pdf
- Lestaria, WS (2020). The Influence of Food Quality and Price on Purchasing Decisions on Steak Jongkok Karawang. *Journal of Management Economics* , 5 (November), 94–101. <http://jurnal.unsil.ac.id/index.php/jem>
- Muhtarom, A., Syairozi, MI, & Rismaati, RD (2022). Analysis of Brand Image, Price, Product Quality, and Promotion on Purchasing Decisions Mediated by Purchase Interest. *Derivatives: Journal of Management* , 16 (1), 36–47. <https://www.fe.ummetro.ac.id/ejournal/index.php/JM/article/view/749>
- Prasetiani, TR, & Sutrisno, CR (2019). Formulation of a Culinary Tourism Development Strategy "Minggon Jatinan" Towards "Visit Batang 2022." ... *Strengthening the Creative Economy in ...* , 0 (November 2018). <https://conference.unikal.ac.id/index.php/semnasbi/semnasbi/paper/view/155>
- Rizqi, RM, & Masniadi, R. (2022). Analysis of Purchasing Decisions at Traditional Restaurants in Sumbawa. *JISIP (Journal of Social Sciences and Education)* , 6 (3), 10330–10336. <https://doi.org/10.58258/jisip.v6i3.3426>
- Sri Ekowati, Meilaty Finthariasari, A. (2020). Islamic scientific journal of accounting, management & economics (jam-ekis) volume 3, no. 1, January 2020. *THE EFFECT OF PRICE AND PROMOTION ON PRODUCT PURCHASE DECISIONS AT ELEVEN CAFE BENGKULU* , 3 (1), 1–14.
- Wahyudi, YH, Kristanti, D., & Nurbambang, R. (2020). Analysis of the Effect of Product, Price and Quality of Service on Repurchasing Decisions at Bakpia Endous Kediri. *Economic Business Research* , 1 (1), 48–67. <http://ojs.unik-kediri.ac.id/index.php/risk/article/view/1389/1278>

ISLAMIC PHILOSOPHY AND SCIENCE

M IKSAN MAULANA¹, NADIA FITRIATUL KHASANAH²
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0003-1756-5174

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0002-6396-884x

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

Purpose: This paper aims to provide a comprehensive understanding of Islamic philosophy and how it relates to other Islamic disciplines and general knowledge. By addressing these questions, it is expected to provide a strong foundation for studying, exploring, and developing Islamic philosophy as an important part of the intellectual and spiritual heritage of the Muslim community.

Design/methodology/approach: This paper utilizes a qualitative approach, as the data sources and research findings are derived from library research, and the data analysis follows an inductive approach, grounded in theory from the data (towards the development of theory based on the data).

Findings:

Islamic philosophy is a branch of philosophy that utilizes philosophical frameworks and methodologies to study and understand the teachings of Islam, as well as their scholarly and philosophical implications. Islamic philosophy encompasses an understanding of the nature of God, the universe, human beings, knowledge, ethics, and human life from an Islamic perspective. It explores various approaches employed in the development of Islamic philosophy. Historically, Islamic philosophy has adopted and integrated influences from classical Greek, Persian, and Indian philosophical traditions into the Islamic framework of thought. The doctrinal approach involves the analysis and interpretation of Islamic religious teachings, such as the Quran and Hadith, within the context of philosophy. The methodological approach encompasses the use of rational, deductive, inductive, and discursive methods to acquire philosophical knowledge. The organic approach connects Islamic philosophy with other disciplines, such as theology, Islamic law, Sufism, and others. The teleological approach emphasizes the ultimate goal of Islamic philosophy, which is to attain a deep understanding of truth and the meaning of life. Islamic philosophy is a human endeavor to comprehend reality and seek truth through the Islamic framework of thought. It offers critical thinking, profound reflection, and rational analysis of various concepts and issues in religion, life, and the universe.

The objects of study in Islamic philosophy include concepts of ontology, epistemology, ethics, political philosophy, philosophy of science, philosophy of language, and various other topics relevant in the Islamic context. Islamic philosophy is closely interconnected and in dialogue with other Islamic disciplines and general knowledge. It interacts and relates closely with Islamic theology, Islamic law, Sufism, Islamic history, and other fields of Islamic scholarship, mutually influencing and enriching the understanding of Islam. Furthermore, Islamic philosophy can engage in dialogue with general knowledge, such as Western philosophy, science, psychology, social sciences, and humanities, to seek a holistic perspective in understanding human reality and the universe.

Originality/value: This paper aims to provide a comprehensive understanding of Islamic philosophy and how it relates to other disciplines within Islamic knowledge and general knowledge. By addressing these questions, it is expected to establish a strong foundation for studying, examining, and developing Islamic philosophy as an essential part of the intellectual and spiritual heritage of the Muslim community.

Keywords: Islamic philosophy, Nature of philosophy, Science

PHILOSOPHICAL FOCUS: ISLAMIC ECONOMICS TRILOGY

ZULFA AZNI FALAH¹, AISYAH², MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³

**¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0009-0004-0412-0330

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0009-0004-9751-5250

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0009-0002-6168-0439

Abstract

Purpose : This paper aims to explain the focus of philosophy (economic trilogy) by formulating the following questions: first, How is Islamic Economic Theology? second, How is the Cosmology of Islamic Economics? and the third, How is Islamic Economic Anthropology?

Design/methodology/approach : This paper uses a qualitative approach, because the data sources and research results are in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards developing theory based on data).

Findings : Islamic Economic Theology as a concept Thought is a notion that was developed in order to fulfill Muslims' hopes regarding economic matters, where the idea of Islamic economic theology has a practical application. For instance, mu'amalah in terms of Islamic political economy, Islamic legal politics, development plan for Halal tourism, Halal food, cash waqf transactions, and so on. Two basic ideas are taught by Islamic economic theology. The first is that there are plenty of resources available from Allah to satisfy human needs. These resources are viewed as limitless gifts in Islamic theology. Second, Islamic economics is based on monotheism, which holds that all resources in the earth are creations that absolutely and indispensably belong to Allah. Allah is the one who controls everything, including how people interact with one another, how things work, and how we get our food. According to Islamic Economic Theology, Allah essentially guarantees that mankind will have food and riches.

Islamic cosmology is to provide knowledge about the cosmos to know the opacity of cosmic reality transparently, from the curtain to the means of revealing the divine reality, which the cosmos is shrouded and exposed by its own nature. The goal of this is to have people understand the nature of existence and recognize the keesaan Ilahi (al-Tauhid) that is threatened by apostasy. Al-Quran contains information on every inhabited world in detail, making it very simple for us to understand the concept of cosmic awareness. As creatures that live in a cosmic environment, humans must have two basic principles to live their daily lives, namely: Prohibition of Doing Damage and Reality of the State for Common Prosperity Islamic cosmology seeks to highlight every nation as a means to increase unity in prosperity. Islamic economic cosmology seeks to explain that, among other things, all reality is god, and that economic entities must be god. Consequently, all existence is divine, and economic entities cannot function in cosmic existence.

Islamic Economic Anthropology explains that the human factor apart from being an economic and business subject is also a very important object in economic and business activities. As subjects, humans are capable of acting as leaders as well as followers, both as business owners and as hired employees who are involved in various economic and business activities. Humans act as entities both as consumers and as buyers of certain goods. Therefore, economic and business goals will be determined by the quality of the individual's daily labor. Explanation of the human concept in Islamic economics because with the clarity of the human concept, the concept of Islamic economics can be developed. Without a clear understanding of human equality in Islam, it appears that Islamic economic principles are not supported by strong evidence. According to economic anthropology, people cannot survive in a society that values individualism. According to Asy'arie, Islamic economics views economic activity as a component of culture that encompasses a broad range of life, is dynamic in character, and takes on a variety of forms and activities.

Original/value : This paper comprehensively explains the focus of philosophy in the form of an economic trilogy which includes theology, cosmology, and Islamic economic anthropology.

Keywords: Philosophy, Islamic economic theology, Islamic economic cosmology, Islamic economic anthropology

CONSUMPTION ETHICS IN THE PERSPECTIVE OF ISLAMIC
ECONOMIC PHILOSOPHY

ROKHMATUS SOLEKHA¹, FARA LUSTIANI²,
WINATA PRASETYO³, MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University KH Abdurrahman
Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0003-4954-3148

Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University KH Abdurrahman
Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0003-1039-1335

Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University KH Abdurrahman
Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0002-3352-9205

Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University KH Abdurrahman
Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

Purpose: This paper aims to explain the ethics of consumption in terms of Islamic economic philosophy. The formulation of the problem in this paper includes: first, what is the philosophical view regarding consuming food that is not yet clear on the law?, second, how is the manners or ethics when eating according to Islamic teachings? And the third is what is the philosophical view of excessive consumption?

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative descriptive method, with a data source (library research), namely a literature review that originates from several related literature, both from articles and books. Inductive data analysis by constructing a theory based on the data obtained.

Findings: First, Islam is a religion that really maintains balance. What we get is also what we have to give to nature so that the ecosystem is maintained. Second, Islam is a religion that prioritizes cleanliness, when the level of public consumption increases, the level of environmental pollution also increases, including the waste generated from these consumption activities. Third, Islam is a religion that pays attention to health and safety, therefore it must be able to ensure that something consumed is one that has guaranteed health and cleanliness. Fourth, Islam is a religion that respects each other and is socially sensitive. If freedom in consumption is not accompanied by ethics, then humans will be greedy and not think of anyone other than their own satisfaction. Then the last one, namely Islam does not like extravagant and excessive behavior, Islam teaches to live simply and in moderation.

Originality/value: This paper discusses some ethics in consuming, whether it meets the criteria of halal and toyib, and whether it is in accordance with Islamic ethics.

Keywords: Philosophy, Consumption Ethics, Halal, Islamic Economic Philosophy

**SPEAKING AS THE MAIN FACTOR OF COMMUNICATION IN THE
EDUCATIONAL PROCESS**
EĞİTİM SÜRECİNDE İLETİŞİMİN ANA FAKTÖRÜ OLARAK KONUŞMA

AYNUR BADALOVA

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi Öğretmeni

Özet

Konuşmanın insan yaşamında oynadığı rolü herkes bilir. Doğrudan düşünme ile ilgili olan konuşma sayesinde insanlar birbirlerini sadece anlamakla kalmaz, aynı zamanda düşünce ve duygularını, istek ve isteklerini de ifade ederler. Konuşma, insanlar arasında güçlü bir etki aracıdır. Doğru konuşma, seslerin ve kelimelerin doğru telaffuzunu, kelimelerin kesin kullanımını ve düşüncenin net ifadesini gerektirir. Konuşma seslerinin doğru telaffuzu, konuşmanın ses kültürü çalışmalarının bir parçasıdır. Konuşmayı duyma becerisinin kazanılması, iyi fonemik işitmeyi, yani anadildeki tüm sesleri doğru duymayı, yakın sesleri telaffuzlarına göre ayırt etmeyi sağlar. Dilin ses yönü yavaş yavaş ustalaşır. Taklitlerin dilin ses yönüne hakim olmadaki rolü büyüktür. Deneyimler, bazen çocukların konuşma sesini ayrı ayrı, tek başına telaffuz ettiklerini, ancak kelime içinde doğru kullanmadıklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: konuşma, iletişim, kültür, öğretmen, öğrenci, telaffuz

Abstract

Everyone knows the role that speech plays in human life. Through speech, which is directly related to thinking, people not only understand each other, but also express their thoughts and feelings, wishes and desires. Speech is a powerful tool of influence among people. Correct speech requires correct pronunciation of sounds and words, precise use of words, and clear expression of thought. The correct pronunciation of speech sounds is part of the study of the sound culture of speech. Acquiring the ability to hear speech provides good phonemic hearing, that is, to hear all sounds in the native language correctly, to distinguish close sounds according to their pronunciation. The sound aspect of the language is gradually mastered. The role of imitations in mastering the sound aspect of the language is great. Experience shows that sometimes children pronounce the speech sound separately, alone, but do not use it correctly in words.

Keywords: speech, communication, culture, teacher, student, pronunciation

TERÖRLE MÜCADELEDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ

İsmet NACAROĞLU

Doktora Öğrencisi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü,
Uluslararası Güvenlik

ÖZET

Terör eylemlerinin yöntem olarak çeşitlendiği ve yoğunluğunun hızla arttığı bir süreçten geçilmektedir. Bu süreçte yeni yöntemler geliştiren terör örgütleri sosyal medya platformları üzerinden propaganda faaliyetlerini yürütmektedir. “We are Social” ve “Hootsuite” tarafından hazırlanan 2022 yılı raporuna göre internete erişim imkânı olan kitlenin %93.4'lük kısmına karşılık gelen 4.62 milyar insanın sosyal medya platformlarını kullanıyor olması söz konusu propaganda yöntemini etkin kılmaktadır. Bu niceliksel veriler terörle mücadele sürecinde geliştirilecek olan stratejik iletişim teknikleriyle sosyal medya kullanımını zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu doğrultuda uygulanacak iletişim sürecinde ise McCauley ve Moskalkenko tarafından ortaya konulan fikir ve eylem olarak ayrılan iki piramitli modele odaklanılmıştır. Bu modelde ifade edilen fikir piramidinin tabanında politik grup ya da davayı önemsemeyen insanlar (tarafsızlar), ikinci basamakta politik grubun amaçlarına inananlar buna karşın şiddeti meşru görmeyenler (sempatizanlar), üçüncü basamakta politik grubun davasını savunurken şiddeti meşru görenler (destekleyiciler), dördüncü basamakta davasını savunmada şiddete başvurmayı kişisel ahlaki görev olarak hisseden (savunucular) vardır. Eylem piramidinin tabanında siyasi grup ya da dava adına hareket etmeyen ama aktif olmaya hazır (etkisizler), ikinci katta davası adına yasal çerçevede dâhilinde grup eylemleri yapan (aktivistler), üçüncü katta davası için yasadışı eylemlerde bulunan (radikaller), dördüncü katta ise sivilleri hedef alan yasadışı eylemleri gerçekleştirenler başka bir ifadeyle teröristler vardır. Bu ön bilgi doğrultusunda fikir piramidindeki hedef kitleye ulaşmak için yumuşak, eylem piramidinde ise görece daha sert psikolojik harekât ve propaganda içerikleriyle bir mücadele sürecinin yürütülebileceği tavsiye edilmektedir. Böylece sosyal medyanın hem bireylerin eğilimi hakkında istihbari verilerin toplanabileceği hem de terörle mücadele sürecine yardımcı bir kaynak olarak kullanılabilmesi ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelime: Terörle Mücadele, Sosyal Medya, İstihbarat

PREMIUM ESTIMATION USING THE BUHLMANN-STRAUB CREDIBILITY
ESTIMATION METHOD

BÜHLMANN-STRAUB KREDIBILITE TAHMIN YÖNTEMİ İLE PRIM TAHMINİ

Serap YÖRÜBULUT¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü,
Kırıkkale, TÜRKİYE, ORCID: 0000-0003-0781-4405

Özet

Bir sigorta şirketinin en önemli konularından birisi, risklerin gerçekleşmesi durumunda meydana gelecek zararların karşılanması için riske maruz kalan sigortalılardan alacağı prim miktarının belirlenmesidir. Prim miktarının hatalı belirlenmesi durumunda, beklenmeyen yüksek hasarların meydana gelmesi durumunda sigorta şirketi açısından oluşacak yüksek maliyetler ya da beklenenden daha az oranda hasarların oluşması durumunda sigortalıya yüklenen ek maliyetler sigorta şirketlerinin pazardaki payını azaltacaktır. Prim miktarını belirlerken portföyündeki müşterilerin hasar geçmişlerinin göz önünde bulundurulması gerekir. Her bir sigortalının hasar geçmişleri dikkate alınmadan yapılan prim hesaplamaları hem sigorta şirketi hem de sigortalı için adil bir yaklaşım olmayacaktır. Bu çalışmada, her bir sigortalının geçmiş dönemlerine ait veriler ile son dönemlerine ait veriler göz önüne alınarak sigortalıdan alınacak prim miktarının belirlenmesi için, gerçek beklentinin doğrusal tahminini içeren ve dengeli bir paylaştırma yöntemi olan kredibilite teorisi ele alınacaktır. Kredibilite kuramı, sınırlı dalgalanmalı kredibilite kuramı ve klasik kredibilite kuramı olarak iki yöntem altında incelenmektedir (Kaas ve arkadaşları 2001). Bu yöntemler kullanılarak, sigorta şirketleri portföyündeki müşterilerin olası hasar sayısını, hasar miktarını ve risk primini kestirmek için

$$C = ZR + (1-Z)H$$

eşitliğini kullanmaktadır. Burada, Z kredibilite faktörü, güncel gözlemlere verilen ağırlığı, $(1-Z)$ geçmiş gözlemlere verilen ağırlığı ve R güncel gözlemlerin ortalamasını, H ise önsel ortalamayı göstermektedir.

Sigortacılık uygulamalarında temel problem portföyündeki müşterilerden elde ettikleri prim gelirlerinin her bir sigorta sözleşmesine dağıtılmasıdır. Homojen portföylerde hasarların bir rasgele değişken olduğu ve bir dağılım fonksiyonuna sahip olduğu varsayımı altında bu dağıtım prensibini uygulamak mümkün ancak genel olarak portföyler heterojen yapıda olduğu için prim gelirlerinin eşit dağıtılması veya eşit olarak tahsil edilmesi uygun olmaz. Ancak kredibilite teorisi, heterojen portföylerde sigorta primlerinin kestirilmesinde kullanılan deneyim sınıflama tekniğidir.

Çalışmada klasik kredibilite tahmin modeli olan Bühlmann-Straub modeli ele alınarak prim tahmini yapılarak sonuçlar yorumlanacaktır.

Anahtar kelimeler: Kredibilite, Bühlmann-Straub Kredibilite, Aktüerya, Prim

Abstract

One of the most important issues of an insurance company is determining the premium amount it will receive from the insured who are exposed to risk in order to cover the losses that may

occur in case the risks occur. If the premium amount is determined incorrectly, high costs for the insurance company in case of unexpectedly high damages, or additional costs imposed on the insured in case of less than expected damages, will reduce the insurance companies' share in the market. When determining the premium amount, the damage history of the customers in the portfolio should be taken into consideration. Premium calculations made without taking into account the damage history of each insured will not be a fair approach for both the insurance company and the insured. In this study, credibility theory, which is a balanced allocation method that includes the linear estimation of the actual expectation, will be discussed in order to determine the premium amount to be received from the insured, taking into account the data of each insured's past periods and the data of the latest periods. Credibility theory is examined under two methods: limited fluctuation credibility theory and classical credibility theory (Kaas et al. 2001).

Using these methods, insurance companies use the equation $C=ZR+(1-Z)H$ to estimate the number of possible claims, amount of damage and risk premium of customers in their portfolio.

Here, Z is the credibility factor, the weight given to current observations, $(1-Z)$ is the weight given to past observations, R is the average of current observations, and H is the prior average.

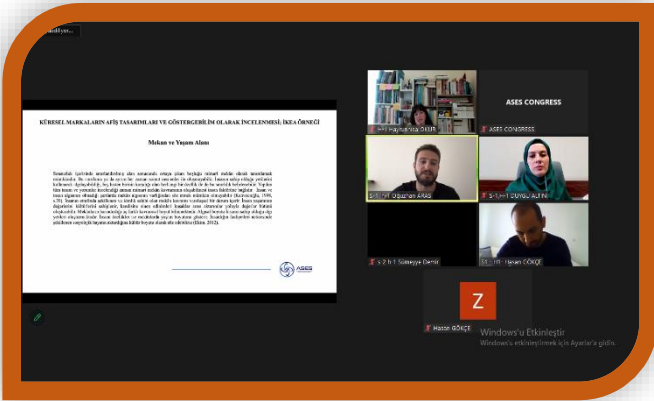
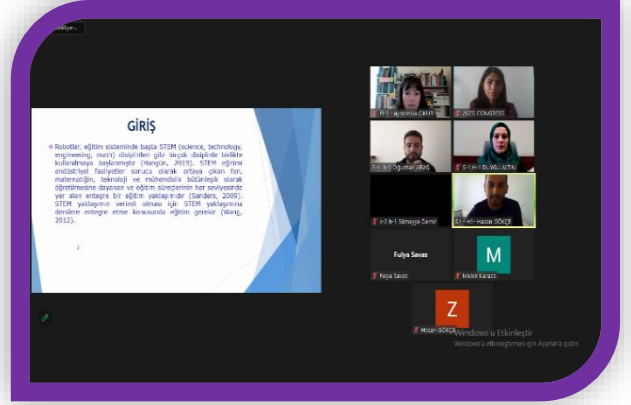
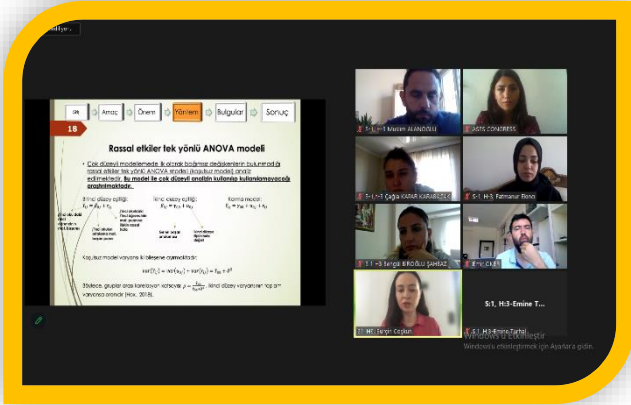
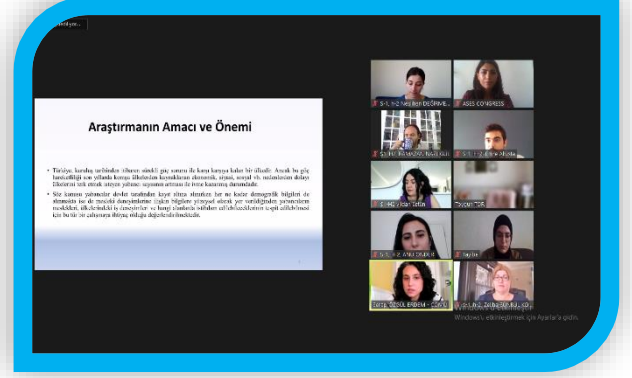
The main problem in insurance practices is the distribution of premium income from customers in the portfolio to each insurance contract. It is possible to apply this distribution principle in homogeneous portfolios under the assumption that damages are a random variable and have a distribution function, but in general, since portfolios have a heterogeneous structure, it would not be appropriate to distribute or collect premium income equally. However, credibility theory is an experience classification technique used in estimating insurance premiums in heterogeneous portfolios.

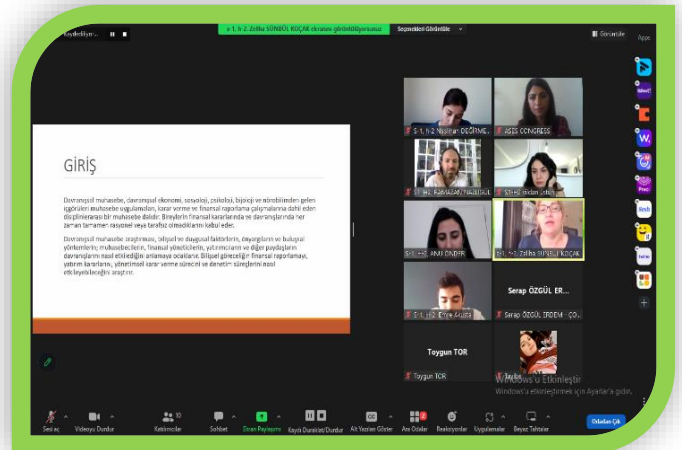
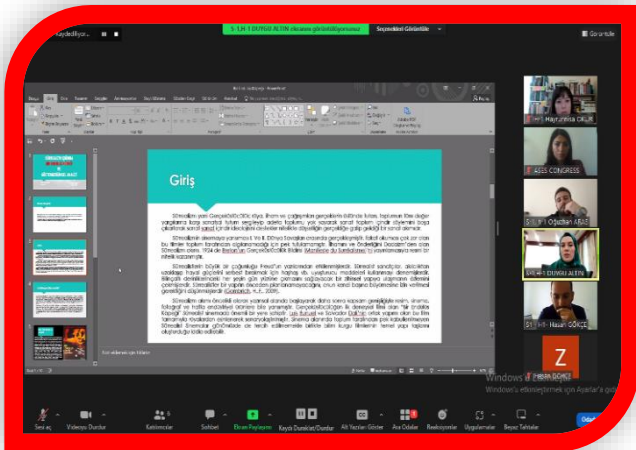
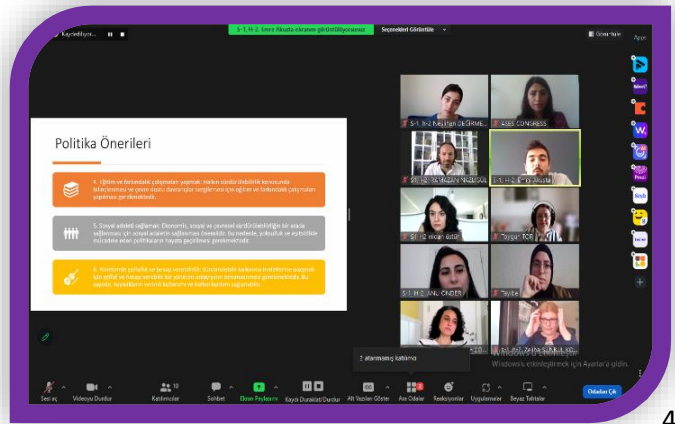
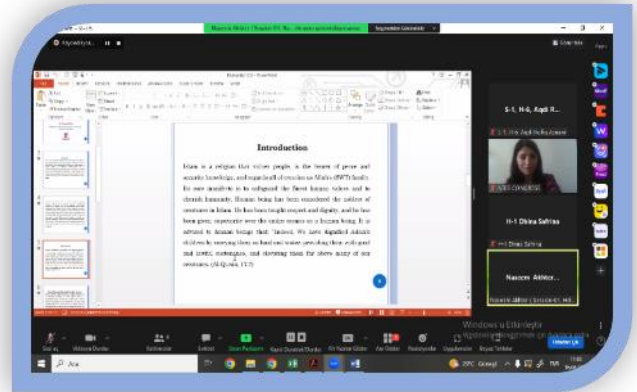
In the study, the Bühlmann-Straub model, which is the classical credibility estimation model, will be considered and the results will be interpreted by estimating premiums.

Keywords: Credibility, Bühlmann-Straub Credibility, Actuarial, Premium

Kaynaklar

- Ebegil, M., “Kredibilite Teorisinde Parametre Tahmini ve İstatistiksel Bir Yaklaşım”, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 58-68 (2007).
- Ebegil, M., Gökpınar, F., “Pareto Dağılımı Altında Bühlmann-Straub Kredibilite ve Karma Etki Modelinde Prim Tahmini Modellemesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 16-2, 191-203 (2012).
- Erdal, A., & Ebegil, M., “Bühlmann-Straub Kredibilite Modelinde Kredibilite Faktörünün İncelenmesi”, Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi (2013-II)
- Erdal, A., “Klasik Kredibilite Modellerinde Kredibilite Faktörünün İncelenmesi”, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi. (2013).
- Kaas, R., Goovaerts, M., Dhaene J., Denuit M., “Modern Actuarial Risk Theory”, Kluwer Academic Publisher, Dordrecht, The Netherlands, 203-227 (2001).
- Schmidli, H., “Lecture Notes on Risk Theory”, Institute of Mathematical Science, University of Copenhagen, (2003).
- Yavuz, N. A., “Bühlmann Straub modeling with credibility approaches” (Doctoral dissertation, İstanbul Bilgi Üniversitesi), (2018).

ASES VI. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE POSTER

VIth INTERNATIONAL
SOCIAL SCIENCES CONFERENCE

16-18
JUNE
2023

VAN

ONLINE AND FACE-TO-FACE
PARTICIPATION ALTERNATIVE.

ABSTRACT SUBMISSION DEADLINE:
9 JUNE 2023

 ASES
ACADEMY OF SCIENTIFIC AND
EDUCATIONAL STUDIES

 www.asescongress.com
 asesosyal@gmail.com

 0507 945 44 06
 0850 474 30 06

18.05.2023

Sayı : G-100-23

Konu : Prof. Dr. Mehmet KAYGUSUZUOĞLU'nun
Kongre Düzenleme Kurulu Görevlendirilmesi Hk.

Sayın: Mehmet KAYGUSUZUOĞLU
Gaziantep Üniversitesi
Tıp Fakültesi

Ases Kongre Organizasyon Yayıncılık LTD. ŞTİ. tarafından 16-18 Haziran 2023 tarihleri arasında Van'da düzenlenecek olan Ases VI. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Düzenleme Kuruluna; düzenleme kurul üyesi olarak atandınız.

Gereğini bilgilerinize arz ederiz.

ASES
ACADEMY OF SCIENTIFIC AND
EDUCATIONAL STUDIES

Basri ORDU
Şirket Yetkilisi

ASES KONGRE ORGANİZASYON YAYINCILIK LTD. ŞTİ
Adres: Hamidiye Mah. İnönü Cad. Helvacı İş Mrk. No: 43/19
Battalgazi/ MALATYA
Beydağı V.D. 086 145 1749
Tic. Sic. No: 23200
Mersis No: 0086 1451 74490 0001
Mail adresi: asescongress@gmail.com
Tel: 0850 474 30 06

30.06.2023

ISBN: 978-605-72473-5-3

ASES PUBLICATIONS – 2023©